౬ స్మృతేశ్చ
౭ అర్భకౌకస్త్వాత్తద్వ్యపదేశాచ్చ నేతి చేన్న నిచాయ్యత్వాదేవం వ్యోమవచ్చ
౮ సంభోగప్రాప్తిరితి చేన్న వైశేష్యాత్
౯ అత్తా చరాచరగ్రహణాత్ ౨
౧౦ ప్రకరణాచ్చ
౧౧ గుహాం ప్రవిష్టావాత్మానౌ హి తద్దర్శనాత్
౧౨ విశేషణాచ్చ
౧౩ అంతర ఉపపత్తేః.......................... 3
౧౪ స్థానాదివ్యపదేశాచ్చ
౧౫ సుఖవిశిష్టాభిధానాదేవ చ
౧౬ అత ఏవ చ స బ్రహ్మ
౧౭ శ్రుతోపనిషత్కగత్యభిధానాచ్చ
౧౮ అనవస్థితేరసంభవాచ్చ నేతరః
౧౯ అంతర్యామ్యధిదైవాదిషు తద్ధర్మవ్యపదేశాత్ ....
౨౦ న చ స్మార్తమతద్ధర్మాభిలాపాచ్ఛారీరశ్చ
౨౧ ఉభయేఽపి హి భేదేనైనమధీయతే
౨౨ అదృశ్యత్వాదిగుణకో ధర్మోక్తేః ౫
౨౩ విశేషణభేదవ్యపదేశాభ్యాం చ నేతరౌ
౨౪ రూపోపన్యాసాచ్చ
౨౫ వైశ్వానరః సాధారణశబ్దవిశేషాత్ ౬
౨౬ స్మర్యమాణమనుమానం స్యాదితి
౨౭ శబ్దాదిభ్యోఽంతఃప్రతిష్ఠానాచ్చ నేతి చేన్న తథా దృష్ట్యుపదేశాదసంభవాత్పురుషమపి చైనమధీయతే
౨౮ అత ఏవ న దేవతా భూతం చ
౨౯ సాక్షాదప్యవిరోధం జైమినిః
౩౦ అభివ్యక్తేరిత్యాశ్మరథ్యః
౩౧ అనుస్మృతేర్బాదరిః
౩౨ సంపత్తేరితి జైమినిస్తథా హి దర్శయతి

౩౩ ఆమనంతిచైనమస్మిన్

శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం ప్రథమస్యాధ్యాయస్య ద్వితీయఃపాదః శ్రీ

సముదితాధికరణ సం-౧౭, సముదితసూత్రసం-౬౫

౧ ఓం—॥ద్యుభ్వాద్యాయతనంస్వశబ్దాత్ ... ౧
౨ ముక్తోపసృప్యవ్యపదేశాచ్చ
౩ నానుమానమతచ్ఛబ్దాత్ప్రాణభృచ్చ
౪ భేదవ్యపదేశాత్
౫ ప్రకరణాత్
౬ స్థిత్యదనాభ్యాంచ
౭ భూమాసంప్రసాదాదధ్యుపదేశాత్ ౨
౮ ధర్మోపపత్తేశ్చ
౯ అక్షరమంబరాంతధృతేః............... ౩
౧౦ సాచప్రశాసనాత్
౧౧ అన్యభావవ్యావృత్తేశ్చ
౧౨ ఈక్షతికర్మవ్యపదేశాత్సః ....
౧౩ దహరఉత్తరేభ్యః ౫
౧౪ గతిశబ్దాభ్యాంతథాహిదృష్టంలింగంచ
౧౫ ధృతేశ్చమహిమ్నోఽస్యాస్మిన్నుపలబ్ధేః
౧౬ ప్రసిద్ధేశ్చ
౧౭ ఇతరపరామర్శాత్సఇతిచేన్నాసంభవాత్
౧౮ ఉత్తరాచ్చేదావిర్భూతస్వరూపస్తు
౧౯ అన్యార్థశ్చపరామర్శః
౨౦ అల్పశ్రుతేరితిచేత్తదుక్తం
౨౧ అనుకృతేస్తస్యచ
౨౨ అపిస్మర్యతే
౨౩ శబ్దాదేవప్రమితః......................
౨౪ హృద్యపేక్షయాతు మనుష్యాధికారత్వాత్
౨౫ తదుపర్యపిబాదరాయణస్సంభవాత్ .....
౨౬ విరోధఃకర్మణీతిచేన్నానేకప్రతిపత్తేర్దర్శనాత్

౨౭ శబ్ద ఇతిచేన్నాతఃప్రభవాత్ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం
౨౮ అతఏవచనిత్యత్వం
౨౯ సమాననామరూపత్వాచ్చావృత్తావప్యవిరోధో దర్శనాత్ స్మృతేశ్చ
౩౦ మధ్వాదిష్వసంభవాదనధికారంజైమినిః ...౮
౩౧ జ్యోతిషిభావాచ్చ
౩౨ భావంతుబాదరాయణోఽస్తిహి
౩౩ శుగస్యతదనాదరశ్రవణాత్తదాద్రవణాత్సూచ్యతేహి ౯
౩౪ క్షత్రియత్వావగతేశ్చ
౩౫ ఉత్తరత్ర చైత్రరథేనలింగాత్
౩౬ సంస్కారపరామర్శాత్తదభావాభిలాపాచ్చ
౩౭ తదభావనిర్ధారణేచప్రవృత్తేః
౩౮ శ్రవణాధ్యయనార్థప్రతిషేధాత్
౩౯ స్మృతేశ్చ
౪౦ కంపనాత్
౪౧ జ్యోతిర్దర్శనాత్
౪౨ ఆకాశోర్థాన్తరత్వాదివ్యపదేశాత్... ౧౦
౪౩ సుషుప్త్యుత్క్రాన్త్యోర్భేదేన
౪౪ పత్యాదిశబ్దేభ్యః

॥ శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం ప్రథమస్యాధ్యాయస్యతృతీయఃపాదః శ్రీ ॥

సముదితాధికరణసం-౨౭, సముదితసూత్రసం-౧౦౯.

౧ ఓం— ఆనుమానికమప్యేకేషామితి చేన్న శారీరరూపకవిన్యస్తగృహీతేర్దర్శయతిచ ౧
౨ సూక్ష్మంతుతదర్హత్వాత్
౩ తదధీనత్వాదర్థవత్
౪ జ్ఞేయత్వావచనాచ్చ
౫ వదతీతిచేన్నప్రాజ్ఞోహిప్రకరణాత్

౬ త్రయాణామేవ చైవముపన్యాసః ప్రశ్నశ్చ
౭ మహద్వచ్చ
౮ చమసవదవిశేషాత్ ౨
౯ జ్యోతిరుపక్రమాత్తు తథాహ్యధీయత ఏకే
౧౦ కల్పనోపదేశాచ్చ మధ్వాదివదవిరోధః
౧౧ నసంఖ్యోపసంగ్రహాదపి నానాభావాదతిరేకాచ్చ ౩
౧౨ ప్రాణాదయో వాక్యశేషాత్
౧౩ జ్యోతిషైకేషామసత్యన్నే
౧౪ కారణత్వేన చాకాశాదిషు యథావ్యపదిష్టోక్తేః-౪
౧౫ సమాకర్షాత్
౧౬ జగద్వాచిత్వాత్ ౫
౧౭ జీవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతి చేత్తద్వ్యాఖ్యాతం
౧౮ అన్యార్థంతు జైమినిః ప్రశ్నవ్యాఖ్యానాభ్యామపి చైవమేకే
౧౯ వాక్యాన్వయాత్ ౬

౨౦ ప్రతిజ్ఞాసిద్ధేర్లింగమాశ్మరథ్యః
౨౧ ఉత్క్రమిష్యత ఏవంభావాదిత్యౌడులోమిః
౨౨ అవస్థితేరితి కాశకృత్స్నః
౨౩ ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞాదృష్టాంతానుపరోధాత్ ...౭
౨౪ అభిధ్యోపదేశాచ్చ
౨౫ సాక్షాచ్చోభయామ్నానాత్
౨౬ ఆత్మకృతేః
౨౭ పరిణామాత్
౨౮ యోనిశ్చహిగీయతే
౨౯ ఏతేన సర్వే వ్యాఖ్యాతా వ్యాఖ్యాతాః ౮

ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం ప్రథమస్యాధ్యాయస్య చతుర్థః పాదః

సముదితాధికరణసం-౩౫, సముదితసూత్ర సం-౧౩౮

అథ ద్వితీయాధ్యాయః

ఓమ్॥ స్మృత్యనవకాశదోషప్రసంగ ఇతి చేన్నా

స్యస్మృత్యనవకాశదోషప్రసంగాత్ ౧

౨ ఇతరేషాంచానుపలబ్ధేః

౩ ఏతేనయోగః ప్రత్యుక్తః ౨

౪ సవిలక్షణత్వాదస్యతథాత్వంచశబ్దాత్ ౩

౫ అభిమానివ్యపదేశస్తువిశేషానుగతిభ్యాం

౬ దృశ్యతేతు

౭ అసదితిచేన్నప్రతిషేధమాత్రత్వాత్

౮ అపీతౌతద్వత్ప్రసంగాదసమంజసం

౯ సతు దృష్టాంతభావాత్

౧౦ స్వపక్షదోషాచ్చ

౧౧ తర్కాప్రతిష్ఠానాదపి

౧౨ అన్యథానుమేయమితిచేదేవమప్యనిర్మోక్షప్రసఙ్గః

౧౩ ఏతేనశిష్టాపరిగ్రహాఅపివ్యాఖ్యాతాః ౪

౧౪ భోక్త్రాపత్తేరవిభాగశ్చేత్స్యాల్లోకవత్ ... ౫

౧౫ తదనన్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యః ౬

౧౬ భావేచోపలబ్ధేః

౧౭ సత్త్వాచ్చావరస్య

౧౮ అసద్వ్యపదేశాన్నేతి చేన్న ధర్మాంతరేణవాక్యశేషాద్యుక్తేశ్శబ్దాంతరాచ్చ

౧౯ పటవచ్చ

౨౦ యథాచప్రాణాదిః

౨౧ ఇతరవ్యపదేశాద్ధితాకరణాదిదోషప్రసక్తిః...౭

౨౨ అధికంతు భేదనిర్దేశాత్

౨౩ అశ్మాదివచ్చతదనుపపత్తిః

౨౪ ఉపసంహారదర్శనాన్నేతిచేన్నక్షీరవద్ధి.....౮

౨౫ దేవాదివదపిలోకే

౨౬ కృత్స్నప్రసక్తిర్నిరవయవత్వశబ్దకోపోవా ౯

౨౭ శ్రుతేస్తుశబ్దమూలత్వాత్

౨౮ ఆత్మనిచైవంవిచిత్రాశ్చహి

౨౯ స్వపక్షదోషాచ్చ

౩౦ సర్వోపేతాచతద్దర్శనాత్

౩౧ వికరణత్వాన్నేతిచేత్తదుక్తం

౩౨ నప్రయోజనవత్త్వాత్ ౧౦

౩౩ లోకవత్తులీలాకైవల్యం

౩౪ వైషమ్యనైర్ఘృణ్యేన సాపేక్షత్వాత్తథాహి దర్శయతి

౩౫ నకర్మావిభాగాదితి చేన్నానాదిత్వాదుపపద్యతే చాప్యుపలభ్యతేచ

౩౬ సర్వధర్మోపపత్తేశ్చ

ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం - ద్వితీయస్యాధ్యాయస్య ప్రథమపాదః

సముదితాధికరణ సం-౪౫- సముదితసూత్రసం- ౧౭౪

౧ ఓమ్—॥ రచనానుపపత్తేశ్చనానుమానంప్రవృత్తేశ్చ............................ ౧

౨ పయోంబువచ్చేత్తత్రాపి

౩ స్థితి రేకానవస్థితేశ్చానపేక్షత్వాత్

౪ అన్యత్రాభావాచ్చ నతృణాదివత్

౫ పురుషాశ్మవదితిచేత్తథాపి

౬ అంగిత్వానుపపత్తేశ్చ

౭ అన్యథానుమితౌచజ్ఞశక్తివియోగాత్

౮ అభ్యుపగమేప్యర్థాభావాత్

౯ విప్రతిషేధాచ్చాసమంజసం

౧౦ మహద్దీర్ఘవద్వాహ్రస్వపరిమండలాభ్యాం- ౨

౧౧ ఉభయథాపినకర్మాత స్తదభావః

౧౨ సమవాయాభ్యుపగమాచ్చసామ్యాదనవస్థితేః

౧౩ నిత్యమేవచభావాత్

౧౪ రూపాదిమత్త్వాచ్చ విపర్యయోదర్శనాత్

౧౫ ఉభయథాచదోషాత్

౧౬ అపరిగ్రహాచ్చాత్యంతమనపేక్షా

౧౭ సముదాయఉభయహేతుకేపి తదప్రాప్తిః- ౩

౧౮ ఇతరేతరప్రియత్వాదుపపన్నమితిచేన్న సంఘాతభావానిమిత్తత్వాత్
౧౯ ఉత్తరోత్పాదేచ పూర్వనిరోధాత్
౨౦ అసతిప్రతిజ్ఞోపరోధో యౌగపద్యమన్యథా
౨౧ ప్రతిసంఖ్యాప్రతిసంఖ్యానిరోధాప్రాప్తిరవిచ్ఛేదాత్
౨౨ ఉభయథాచదోషాత్
౨౩ ఆకాశేచావిశేషాత్
౨౪ అనుస్మృతేశ్చ
౨౫ నాసతోదృష్టత్వాత్
౨౬ ఉదాసీనానామపిచైవంసిద్ధిః
౨౭ నాభావఉపలబ్ధేః ౪
౨౮ వైధర్మ్యాచ్చనస్వప్నాదివత్
౨౯ నభావోనుపలబ్ధేః
౩౦ సర్వథానుపపత్తేశ్చ ౫
౩౧ నైకస్మిన్నసంభవాత్ ౬
౩౨ ఏవంచాత్మాకార్త్స్న్యం
౩౩ నచపర్యాయాదప్యవిరోధోవికారాదిభ్యః
౩౪ అంత్యావస్థితేశ్చోభయనిత్యత్వాదవిశేషః
౩౫ పత్యురసామంజస్యాత్ ౭
౩౬ అధిష్ఠానానుపపత్తేశ్చ
౩౭ కరణవచ్చేన్నభోగాదిభ్యః
౩౮ అంతవత్త్వమసర్వజ్ఞతావా
౩౯ ఉత్పత్త్యసంభవాత్ ౮
౪౦ నచకర్తుఃకరణం
౪౧ విజ్ఞానాదిభావేవా తదప్రతిషేధః
౪౨ విప్రతిషేధాచ్చ

శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం ద్వితీయాధ్యాయస్య ద్వితీయఃపాదః శ్రీ

సముదితాధికరణసంఖ్యా ౫౩ సముదితసూత్రసం॥ ౨౧౪

౧ ఓమ్——॥ నవియదశ్రుతేః ౧

౨ అస్తితు

౩ గౌణ్యసంభవాచ్ఛబ్దాచ్చ

౪ స్యాచ్చైకస్యబ్రహ్మశబ్దవత్

౫ ప్రతిజ్ఞాహానిరవ్యతిరేకాత్

౬ శబ్దేభ్యః

౭ యావద్వికారంతువిభాగోలోకవత్

౮ ఏతేనమాతరిశ్వావ్యాఖ్యాతః

౯ అసంభవస్తుసతోఽనుపపత్తేః

౧౦ తేజోఽతస్తథాహ్యాహ.................౨

౧౧ ఆపః

౧౨ పృథివీ

౧౩ అధికారరూపశబ్దాంతరేభ్యః

౧౪ తదభిధ్యానాదేవతుతల్లింగాత్సః

౧౫ విపర్యయేణతుక్రమోఽతఉపపద్యతేచ

౧౬ అంతరావిజ్ఞానమనసీక్రమేణ తల్లింగాదితి చే
న్నావిశేషాత్

౧౭ చరాచరవ్యపాశ్రయస్తుస్యాత్తద్వ్యపదేశో భా
క్తస్తద్భావభావిత్వాత్

౧౮ నాత్మాఽశ్రుతేర్నిత్యత్వాచ్చతాభ్యః......... ౩

౧౯ జ్ఞోఽతఏవ ౪

౨౦ ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనాం

౨౧ స్వాత్మనాచోత్తరయోః

౨౨ నాణురతచ్ఛ్రుతేరితిచేన్నేతరాధికారాత్

౨౩ స్వశబ్దోన్మానాభ్యాంచ

౨౪ అవిరోధశ్చందనవత్

౨౫ అవస్థితివైశేష్యాదితిచేన్నాభ్యుపగమాద్ధృదిహి

౨౬ గుణాద్వాఽఽలోకవత్

౨౭ వ్యతిరేకోగంధవత్తథాచదర్శయతి

౨౮ పృథగుపదేశాత్

౨౯ తద్గుణసారత్వాత్తు తద్వ్యపదేశః ప్రాజ్ఞవత్

౩౦ యావదాత్మభావిత్వాచ్చ న దోషస్తద్దర్శనాత్

౩౧ పుంస్త్వాదివత్త్వస్య సతోఽభివ్యక్తియోగాత్

౩౨ నిత్యోపలబ్ధ్యనుపలబ్ధిప్రసంగోఽన్యతరనియమో వాఽన్యథా

౩౩ కర్తా శాస్త్రార్థవత్త్వాత్ ౫

౩౪ ఉపాదానాద్విహారోపదేశాచ్చ

౩౫ వ్యపదేశాచ్చ క్రియాయాం న చేన్నిర్దేశవిపర్యయః

౩౬ ఉపలబ్ధివదనియమః

౩౭ శక్తివిపర్యయాత్

౩౮ సమాధ్యభావాచ్చ

౩౯ యథా చ తక్షోభయథా

౪౦ పరాత్తు తచ్ఛ్రుతేః ౬

౪౧ కృతప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతిషిద్ధావైయర్థ్యాదిభ్యః

౪౨ అంశో నానావ్యపదేశాదన్యథా చాపి దాశకితవాదిత్వమధీయత ఏకే ౭

౪౩ మంత్రవర్ణాత్

౪౪ అపి స్మర్యతే

౪౫ ప్రకాశాదివత్తు నైవం పరః

౪౬ స్మరంతి చ

౪౭ అనుజ్ఞాపరిహారౌ దేహసంబంధాజ్జ్యోతిరాదివత్

౪౮ అసంతతేశ్చావ్యతికరః

౪౯ ఆభాస ఏవ చ

౫౦ అదృష్టానియమాత్

౫౧ అభిసంధ్యాదిష్వపి చైవం

౫౨ ప్రదేశభేదాదితి చేన్నాంతర్భావాత్

॥ శ్రీ ॥ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం ద్వితీయస్యాధ్యాయస్య తృతీయః పాదః ॥ శ్రీ ॥

సముదితాధికరణసంఖ్యా ౬౬ సముదితసూత్రసం ౨౬౯

౧ ఓమ్——॥ తథా ప్రాణాః ౧
౨ గౌణ్యసంభవాత్తత్ప్రాక్ఛ్రుతేశ్చ
౩ తత్పూర్వకత్వాద్వాచః
౪ సప్తగతేర్విశేషితత్వాచ్చ ౨
౫ హస్తాదయస్తుస్థితేతో నైవం
౬ అణవశ్చ ౩
౭ శ్రేష్ఠశ్చ
౮ నవాయుక్రియేపృథగుపదేశాత్ ... ౪
౯ చక్షురాదివత్తుతత్సహశిష్ట్యాదిభ్యః
౧౦ అకరణత్వాచ్చనదోషస్తథాహిదర్శయతి
౧౧ పంచవృత్తిర్మనోవద్వ్యపదిశ్యతే
౧౨ అణుశ్చ ౫
౧౩ జ్యోతిరాద్యధిష్ఠానంతుతదామననాత్ప్రాణవతా శబ్దాత్ ౬
౧౪ తస్యచనిత్యత్వాత్
౧౫ తఇంద్రియాణితద్వ్యపదేశాదన్యత్రశ్రేష్ఠాత్ ౭
౧౬ భేదశ్రుతేర్వైలక్షణ్యాచ్చ
౧౭ సంజ్ఞామూర్తిక్లృప్తిస్తుత్రివృత్కుర్వతఉపదేశాత్ ౮
౧౮ మాంసాదిభౌమంయథాశబ్దమితరయోశ్చ
౧౯ వైశేష్యాత్తుతద్వాదస్తద్వాదః

శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం ద్వితీయస్యాధ్యాయస్య చతుర్థఃపాదః శ్రీ

సముదితాధికరణసం-౬౮-సముదితసూత్రసం॥౨౮౭॥
ద్వితీయాధ్యాయే-అధికరణాని-౩౨-సూత్రాణి- ౧౪౬

ద్వితీయాధ్యాయశ్చసమాప్తః

శ్రీ అథతృతీయాధ్యాయః. శ్రీ

౧ ఓమ్——॥ తదంతరప్రతిపత్తౌరంహతి సంపరిష్వక్తః ప్రశ్ననిరూపణాభ్యాం ... ౧
౨ త్ర్యాత్మకత్వాత్తుభూయస్త్వాత్
౩ ప్రాణగతేశ్చ

౪ అగ్న్యాదిగతిశ్రుతేరితి చేన్న భాక్తత్వాత్

౫ ప్రథమేఽశ్రవణాదితి చేన్న తా ఏవ హ్యుపపత్తేః

౬ అశ్రుతత్వాదితి చేన్నేష్టాదికారిణాం ప్రతీతేః

౭ భాక్తం వాఽనాత్మవిత్త్వాత్తథాహి దర్శయతి

౮ కృతాత్యయేఽనుశయవాన్ దృష్టస్మృతిభ్యాం యథేతమనేవం చ ౨

౯ చరణాదితి చేన్న తదుపలక్షణార్థేతి కార్ష్ణాజినిః

౧౦ ఆనర్థక్యమితి చేన్న తదపేక్షత్వాత్

౧౧ సుకృతదుష్కృతే ఏవేతి తు బాదరిః

౧౨ అనిష్టాదికారిణామపి చ శ్రుతం ౩

౧౩ సంయమనే త్వనుభూయేతరేషామారోహావరోహౌ తద్గతిదర్శనాత్

౧౪ స్మరంతి చ

౧౫ అపి సప్త

౧౬ తత్రాపి చ తద్వ్యాపారాదవిరోధః

౧౭ విద్యాకర్మణోరితి తు ప్రకృతత్వాత్

౧౮ న తృతీయే తథోపలబ్ధేః

౧౯ స్మర్యతేఽపి చ లోకే

౨౦ దర్శనాచ్చ

౨౧ తృతీయశబ్దావరోధః సంశోకజస్య

౨౨ తత్స్వాభావ్యాపత్తిరుపపత్తేః ౪

౨౩ నాతిచిరేణ విశేషాత్ ౫

౨౪ అన్యాధిష్ఠితే పూర్వవదభిలాపాత్ .. ౬

౨౫ అశుద్ధమితి చేన్న శబ్దాత్

౨౬ రేతస్సిగ్యోగోఽథ

౨౭ యోనేశ్శరీరం

శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం తృతీయాధ్యాయస్య ప్రథమః పాదః శ్రీ

సముదితాధికరణసం-౭౪-సముదితసూత్రసం-౩౧౪॥

౧ ఓమ్—॥సంధ్యే సృష్టిరాహ హి ౧

౨ నిర్మాతారంచైకే పుత్రాదయశ్చ

౩ మాయామాత్రంతు కార్త్స్న్యేనానభివ్యక్తస్వరూపత్వాత్

౪ పరాభిధ్యానాత్తు తిరోహితం తతోహ్యస్య బంధవిపర్యయౌ

౫ దేహయోగాద్వాసోఽపి

౬ సూచకశ్చహి శ్రుతేరాచక్షతేచ తద్విదః

౭ తదభావో నాడీషుతచ్ఛ్రుతేరాత్మనిచ......౧

౮ అతఃప్రబోధోఽస్మాత్

౯ సఏవతుకర్మానుస్మృతిశబ్దవిధిభ్యః.........౩

౧౦ ముగ్ధేఽర్ధసంపత్తిఃపరిశేషాత్ ౪

౧౧ నస్థానతోఽపిపరస్యోభయలింగంసర్వత్రహి .. ౫

౧౨ భేదాదితిచేన్నప్రత్యేకమతద్వచనాత్

౧౩ అపిచైవమేకే

౧౪ అరూపవదేవహితత్ప్రధానత్వాత్

౧౫ ప్రకాశవచ్చావైయర్థ్యాత్

౧౬ ఆహచతన్మాత్రం

౧౭ దర్శయతిచాథోఽపి స్మర్యతే

౧౮ అతఏవచోపమాసూర్యకాదివత్

౧౯ అంబువదగ్రహణాత్తునతథాత్వం

౨౦ వృద్ధిహ్రాసభాక్త్వమంతర్భావాదుభయ సామంజస్యాదేవం దర్శనాచ్చ

౨౧ ప్రకృతైతావత్త్వంహిప్రతిషేధతి తతోబ్రవీతిచ భూయః

౨౨ తదవ్యక్తమాహహి

౨౩ అపిసంరాధనేప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం

౨౪ ప్రకాశాదివచ్చావైశేష్యం ప్రకాశశ్చకర్మణ్యభ్యాసాత్

౨౫ అతోఽనంతేనతథాహిలింగం

౨౬ ఉభయవ్యపదేశాత్త్వహికుండలవత్ ... ౬

౨౭ ప్రకాశాశ్రయవద్వా తేజస్త్వాత్
౨౮ పూర్వవద్వా
౨౯ ప్రతిషేధాచ్చ
౩౦ పరమతస్సేతూన్మానసంబంధభేదవ్యపదేశేభ్యః ౭
౩౧ సామాన్యాత్తు
౩౨ బుద్ధ్యర్థః పాదవత్
౩౩ స్థానవిశేషాత్ప్రకాశాదివత్
౩౪ ఉపపత్తేశ్చ
౩౫ తథాన్యప్రతిషేధాత్
౩౬ అనేనసర్వగతత్వమాయామశబ్దాదిభ్యః
౩౭ ఫలమత ఉపపత్తేః ౮
౩౮ శ్రుతత్వాచ్చ
౩౯ ధర్మం జైమినిరత ఏవ
౪౦ పూర్వం తు బాదరాయణో హేతువ్యపదేశాత్

శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం తృతీయస్యాధ్యాయస్య ద్వితీయః పాదః శ్రీ

సముదితాధికరణసం-౮౨-సముదితసూత్రసం॥ ౩౫౪॥

౧ ఓమ్॥ సర్వవేదాంతప్రత్యయం చోదనాద్యవిశేషాత్ ౧
౨ భేదాన్నేతి చేదేకస్యామపి
౩ స్వాధ్యాయస్య తథాత్వేన హి సమాచారేధికారాచ్చ సవవచ్చ తన్నియమః
౪ దర్శయతి చ
౫ ఉపసంహారోర్థాభేదాద్విధిశేషవత్సమానే చ
౬ అన్యథాత్వం శబ్దాదితి చేన్నావిశేషాత్ ౨
౭ న వా ప్రకరణభేదాత్పరోవరీయస్త్వాదివత్
౮ సంజ్ఞాతశ్చేత్తదుక్తమస్తి తు తదపి
౯ వ్యాప్తేశ్చ సమంజసం
౧౦ సర్వాభేదాదన్యత్రేమే ౩
౧౧ ఆనందాదయః ప్రధానస్య ౪

౧౨ ప్రియశిరస్త్వాద్యప్రాప్తిరుపచయాపచయౌహి భేదే
౧౩ ఇతరేత్వర్థసామాన్యాత్
౧౪ ఆధ్యానాయప్రయోజనాభావాత్
౧౫ ఆత్మశబ్దాచ్చ
౧౬ ఆత్మగృహీతిరితరవదుత్తరాత్
౧౭ అన్వయాదితిచేత్స్యాదవధారణాత్
౧౮ కార్యాఖ్యానాదపూర్వం ౫
౧౯ సమానఏవంచాభేదాత్ ౬
౨౦ సంబంధాదేవమన్యత్రాపి ౭
౨౧ నవావిశేషాత్
౨౨ దర్శయతిచ
౨౩ సంభృతిద్యువ్యాప్త్యపిచాతః ౮
౨౪ పురుషవిద్యాయామపిచేతరేషామనామ్నానాత్ ౯
౨౫ వేధాద్యర్థభేదాత్ ౧౦
౨౬ హానౌతూపాయనశబ్దశేషత్వాత్కుశాచ్ఛందస్తుత్యుపగానవత్తదుక్తం ౧౧
౨౭ సాంపరాయేతర్తవ్యాభావాత్తథాహ్యన్యే ౧౨
౨౮ ఛందతఉభయావిరోధాత్
౨౯ గతేరర్థవత్త్వముభయథాన్యథాహివిరోధః
౩౦ ఉపపన్నస్తల్లక్షణార్థోపలబ్ధేర్లోకవత్
౩౧ యావదధికారమవస్థితిరాధికారికాణాం
౩౨ అనియమస్సర్వేషామవిరోధశ్శబ్దానుమానాభ్యాం ౧౩
౩౩ అక్షరధియాంత్వవరోధస్సామాన్యతద్భావాభ్యామౌపసదవత్తదుక్తం ౧౪
౩౪ ఇయదామననాత్
౩౫ అంతరాభూతగ్రామవత్స్వాత్మనోన్యథా భేదానుపపత్తిరితిచేన్నోపదేశవత్ ౧౫

౩౬ వ్యతిహారో విశింషంతిహీతరవత్
౩౭ సైవహిసత్యాదయః
౩౮ కామాదీతరత్రతత్రచాయతనాదిభ్యః...... ౧౬
౩౯ ఆదరాదలోపః
౪౦ ఉపస్థితేఽత స్తద్వచనాత్
౪౧ తన్నిర్ధారణానియమ స్తద్దృష్టేః పృథగ్ఘ్యప్రతిబంధః ఫలం ౧౭
౪౨ ప్రదానవదేవతదు క్తం ... ౧౮
౪౩ లింగభూయస్త్వా త్తద్ధిబలీయ స్తదపి ... ౧౯
౪౪ పూర్వవికల్పః ప్రకరణాత్స్యాత్క్రియా మానసవత్ ౨౦
౪౫ అతిదేశాచ్చ
౪౬ విద్యైవతునిర్ధారణాద్దర్శనాచ్చ
౪౭ శ్రుత్యాదిబలీయస్త్వాచ్చనబాధః
౪౮ అనుబంధాదిభ్యః ప్రజ్ఞాంతరపృథ క్త్వవద్దృష్టశ్చతదు క్తం
౪౯ నసామాన్యాదప్యుపలబ్ధేర్మృత్యువన్నహిలోకాపత్తిః
౫౦ పరేణచశబ్దస్యతాద్విధ్యంభూయస్త్వా త్త్వనుబంధః
౫౧ ఏకఆత్మనశ్శరీరేభావాత్ ౨౧
౫౨ వ్యతిరేక స్తద్భావభావిత్వాన్నతూపలబ్ధివత్
౫౩ అంగావబద్ధాస్తునశాఖాసుహిప్రతివేదం ౨౨
౫౪ మంత్రాదివద్వావిరోధః
౫౫ భూమ్నః క్రతువజ్జ్యాయ స్త్వంతథాహిదర్శయతి ౨౩
౫౬ నానాశబ్దాదిభేదాత్ ౨౪
౫౭ వికల్పోఽవిశిష్టఫలత్వాత్ ... ౨౫
౫౮ కామ్యాస్తుయథాకామంసముచ్చీయేరన్నవాపూర్వహేత్వభావాత్
౫౯ అంగేషుయథాశ్రయభావః ... ౨౬
౬౦ శిష్టేశ్చ
౬౧ సమాహారాత్

౬౨ గుణసాధారణ్యశ్రుతేశ్చ

౬౩ నవా తత్సహభావాశ్రుతేః

౬౪ దర్శనాచ్చ

శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం తృతీయస్యాధ్యాయస్య తృతీయః పాదః శ్రీ

సముదితాధికరణసం-౧౨౯, సముదితసూత్రసం॥౪౧౯॥

౧ ఓమ్—॥పురుషార్థోఽతశ్శబ్దాదితిబాదరాయణః౧

౨ శేషత్వాత్పురుషార్థవాదో యథాన్యేష్వితి జైమినిః

౩ ఆచారదర్శనాత్

౪ తచ్ఛ్రుతేః

౫ సమన్వారంభణాత్

౬ తద్వతో విధానాత్

౭ నియమాచ్చ

౮ అధికోపదేశాత్తు బాదరాయణస్యైవం తద్దర్శనాత్

౯ తుల్యం తు దర్శనం

౧౦ అసార్వత్రికీ

౧౧ విభాగశ్శతవత్

౧౨ అధ్యయనమాత్రవతః

౧౩ నావిశేషాత్

౧౪ స్తుతయేనుమతిర్వా

౧౫ కామకారేణ చైకే

౧౬ ఉపమర్దంచ

౧౭ ఊర్ధ్వరేతస్సు చ శబ్దే హి

౧౮ పరామర్శం జైమినిరచోదనాచ్చాపవదతి హి

౧౯ అనుష్ఠేయం బాదరాయణస్సామ్యశ్రుతేః

౨౦ విధిర్వా ధారణవత్

౨౧ స్తుతిమాత్రముపాదానాదితి చేన్నాపూర్వత్వాత్ ౨

౨౨ భావశబ్దాచ్చ

౨౩ పారిప్లవార్థా ఇతి చేన్న విశేషితత్వాత్ ౩
౨౪ తథా చైకవాక్యోపబంధాత్
౨౫ అత ఏవ చాగ్నీంధనాద్యనపేక్షా ... ...
౨౬ సర్వాపేక్షా చ యజ్ఞాదిశ్రుతేరశ్వవత్ ౫
౨౭ శమదమాద్యుపేతస్స్యాత్తథాపి తు తద్విధేస్తదఙ్గతయా తేషామప్యవశ్యానుష్ఠేయత్వాత్ ౬
౨౮ సర్వాన్నానుమతిశ్చ ప్రాణాత్యయే తద్దర్శనాత్ ౭
౨౯ అబాధాచ్చ
౩౦ అపి స్మర్యతే
౩౧ శబ్దశ్చాతోఽకామకారే
౩౨ విహితత్వాచ్చాశ్రమకర్మాపి ౮
౩౩ సహకారిత్వేన చ
౩౪ సర్వథాపి త ఏవోభయలింగాత్
౩౫ అనభిభవం చ దర్శయతి
౩౬ అంతరా చాపి తు తద్దృష్టేః ౯
౩౭ అపి స్మర్యతే
౩౮ విశేషానుగ్రహశ్చ
౩౯ అతస్త్వితరజ్జ్యాయో లింగాచ్చ
౪౦ తద్భూతస్య తు నాతద్భావో జైమినేరపి నియమాత్తద్రూపాభావేభ్యః ౧౦
౪౧ న చాధికారికమపి పతనానుమానాత్తదయోగాత్
౪౨ ఉపపూర్వమపీత్యేకే భావమశనవత్తదుక్తం
౪౩ బహిస్తూభయథాపి స్మృతేరాచారాచ్చ
౪౪ స్వామినః ఫలశ్రుతేరిత్యాత్రేయః ౧౧
౪౫ ఆర్త్విజ్యమిత్యౌడులోమిస్తస్మై హి పరిక్రియతే
౪౬ సహకార్యంతరవిధిః పక్షేణ తృతీయం తద్వతో విధ్యాదివత్ ౧౨
౪౭ కృత్స్నభావాత్తు గృహిణోపసంహారః
౪౮ మౌనవదితరేషామప్యుపదేశాత్
౪౯ అనావిష్కుర్వన్నన్వయాత్ ౧౩

౫౦ ఐహికమప్రస్తుతప్రతిబంధేతద్దర్శనాత్ ... ౧౪

౫౧ ఏవంముక్తిఫలానియమస్తదవస్థావధృతేస్తదవస్థావధృతేః ౧౫

శ్రీ ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం తృతీయస్యాధ్యాయస్యచతుర్థఃపాదః శ్రీ

తృతీయాధ్యాయేధికరణాని ౫౫-సూత్రాణి-౧౮౨

సముదితాధికరణసం-౧౨౩ సముదితసూత్రసం-౪౬౯

శ్రీ అధ్యాయశ్చ సమాప్తః శ్రీ

శ్రీ అథ చతుర్థాధ్యాయః శ్రీ

౧ ఓమ్—॥ ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్ ... ౧

౨ లింగాచ్చ

౩ ఆత్మేతితూపగచ్ఛంతిగ్రాహయంతిచ ౨

౪ నప్రతీకేనహిసః ౩

౫ బ్రహ్మదృష్టిరుత్కర్షాత్

౬ ఆదిత్యాదిమతయశ్చాంగఉపపత్తేః.........౪

౭ ఆసీనస్సంభవాత్ ౫

౮ ధ్యానాచ్చ

౯ అచలత్వంచాపేక్ష్య

౧౦ స్మరంతిచ

౧౧ యత్రైకాగ్రతాతత్రావిశేషాత్

౧౨ ఆప్రయాణాత్తత్రాపిహిదృష్టమ్......... ౬

౧౩ తదధిగమఉత్తరపూర్వాఘయోరశ్లేషవినాశౌ తద్వ్యపదేశాత్ ౭

౧౪ ఇతరస్యాప్యేవమసంశ్లేషఃపాతేతు.........౮

౧౫ అనారబ్ధకార్యేఏవతుపూర్వేతదవధేః.......౯

౧౬ అగ్నిహోత్రాదితుతత్కార్యాయైవ తద్దర్శనాత్ ౧౦

౧౭ అతోన్యాపిహ్యేకేషాముభయోః

౧౮ యదేవవిద్యయేతిహి

౧౯ భోగేనత్వితరేక్షపయిత్వాథసంపద్యతే ... ౧౧

శ్రీ ఇతి శారీరక మీమాంసాయాం చతుర్థస్యాధ్యాయస్య ప్రథమః పాదః శ్రీ

సముదితాధికరణసం-౧౩౪-సముదితసూత్రసం-౪౮౮॥

౧ ఓమ్——॥ వాఙ్మనసిదర్శనాచ్ఛబ్దాచ్చ ౧

౨ అతఏవసర్వాణ్యను

౩ తన్మనఃప్రాణఉత్తరాత్ ౨

౪ సోऽధ్యక్షేతదుపగమాదిభ్యః ౩

౫ భూతేషుతచ్ఛ్రుతేః ౪

౬ నైకస్మిన్దర్శయతోహి

౭ సమానాచాసృత్యుపక్రమాదమృతత్వంచానుపోష్య ౫

౮ తదాపీతేస్సంసారవ్యపదేశాత్

౯ సూక్ష్మంప్రమాణతశ్చ తథోపలబ్ధేః

౧౦ నోపమర్దేనాతః

౧౧ అస్యైవచోపపత్తేరూష్మా,

౧౨ ప్రతిషేధాదితిచేన్నశారీరాత్స్పష్టోహ్యేకేషాం

౧౩ స్మర్యతేచ

౧౪ తానిపరేతథాహ్యాహ ౬

౧౫ అవిభాగోవచనాత్ ౭

౧౬ తదోకోగ్రజ్వలనం తత్ప్రకాశితద్వారోవిద్యాసామర్థ్యాత్తచ్ఛేషగత్యనుస్మృతియోగాచ్చ హార్దానుగృహీతశ్శతాధికయా ౮

౧౭ రశ్మ్యనుసారీ ౯

౧౮ నిశినేతిచేన్న సంబంధస్య యావద్దేహభావిత్వాద్దర్శయతిచ ౧౦

౧౯ అతశ్చాయనేపి దక్షిణే ౧౧

౨౦ యోగినఃప్రతి స్మర్యతేస్మార్తేచైతే

శ్రీ ఇతి శారీరక మీమాంసాయాం చతుర్థస్యాధ్యాయస్య ద్వితీయఃపాదః శ్రీ

సముదితాధికరణసం-౧౪౫-సముదితసూత్రసం-౫౦౮॥

౧ ఓమ్—॥అర్చిరాదినాతత్ప్రథితేః........౧

౨ వాయుమబ్దాదవిశేషవిశేషాభ్యాం... ... ౨

౩ తటితోఽధివరుణస్సంబంధాత్ ౩

౪ ఆతివాహికాస్తల్లింగాత్ ౪

౫ వైద్యుతేనైవ తతస్తచ్ఛ్రుతేః

౬ కార్యంబాదరిరస్యగత్యుపపత్తేః ౫

౭ విశేషితత్వాచ్చ

౮ సామీప్యాత్తుతద్వ్యపదేశః

౯ కార్యాత్యయేతదధ్యక్షేణ సహాతః పరమభిధానాత్

౧౦ స్మృతేశ్చ

౧౧ పరంజైమినిర్ముఖ్యత్వాత్

౧౨ దర్శనాచ్చ

౧౩ నచ కార్యేప్రత్యభిసంధిః

౧౪ అప్రతీకాలంబనాన్నయతీతి బాదరాయణఉభయథాచదోషాత్తత్క్రతుశ్చ

౧౫ విశేషంచదర్శయతి

—శ్రీ॥ఇతి శారీరకమీమాంసాయాం చతుర్థస్యాధ్యాయస్య తృతీయఃపాదః॥శ్రీ—

సముదితాధికరణసం-౧౫౦-సముదితసూత్రసం-౫౨౩॥

౧ ఓమ్—॥ సంపద్యావిర్భావస్స్వేనశబ్దాత్ ౧

౨ ముక్తఃప్రతిజ్ఞానాత్

౩ ఆత్మాప్రకరణాత్

౪ అవిభాగేనదృష్టత్వాత్ ... ౨

౫ బ్రాహ్మేణజైమినిరుపన్యాసాదిభ్యః ౩

౬ చితితన్మాత్రేణతదాత్మకత్వాదిత్యౌడులోమిః

౭ ఏవమప్యుపన్యాసాత్పూర్వభావాదవిరోధంబాదరాయణః

౮ సంకల్పాదేవతచ్ఛ్రుతేః ౪

౯ అతఏవచానన్యాధిపతిః

౧౦ అభావంబాదరిరాహహ్యేవం ... ౫
౧౧ భావంజైమినిర్వికల్పామననాత్
౧౨ ద్వాదశాహవదుభయవిధంబాదరాయణోఽతః
౧౩ తన్వభావేసంధ్యవదుపపత్తేః
౧౪ భావేజాగ్రద్వత్
౧౫ ప్రదీపవదావేశస్తథాహిదర్శయతి
౧౬ స్వాప్యయసంపత్త్యోరన్యతరాపేక్షమావిష్కృతంహి
౧౭ జగద్వ్యాపారవర్జంప్రకరణాదసన్నిహితత్వాచ్చ౬
౧౮ ప్రత్యక్షోపదేశా(ది)న్నే(తి)చేన్నాధికారికమండలస్థోక్తేః
౧౯ వికారావర్తిచతథాహిస్థితిమాహ
౨౦ దర్శయతశ్చైవంప్రత్యక్షానుమానే
౨౧ భోగమాత్రసామ్యలింగాచ్చ
౨౨ ఓం అనావృత్తిశ్శబ్దాదనావృత్తిశ్శబ్దాత్

శ్రీ ఇతిశారీరకమీమాంసాయాం చతుర్థస్యాధ్యాయస్యచతుర్థఃపాదః శ్రీ

చతుర్థాధ్యాయేఅధికరణాని-౩౩-సూత్రాణి-౭౬

సమాప్తశ్చాధ్యాయః.

సముదితాధ్యాయాః -౪-సముదితపాదాః-౧౬-సముదితాధికరణసంఖ్యా ౧౫౬-సముదితసూత్రసంఖ్యా౫౪౫

శ్రీ

శ్రీభగవద్వ్యాసప్రణీతబ్రహ్మసూత్రవిషయవివేకః.

సమన్వయాధ్యాయఃప్రథమః-అవిరోధాధ్యాయో ద్వితీయః-సాధనాధ్యాయస్తృతీయఃఫలాధ్యాయశ్చతుర్థః। అత్రపూర్వద్వికం సిద్ధవిషయనిరూపణపరమ్ । బ్రహ్మణస్సిద్ధత్వాత్ ॥ఉత్తరద్వికం సాధ్యవిషయ నిరూపణపరమ్ । ఉపాసనా ప్రాప్త్యోఃపురుషసాధ్యత్వాత్। తత్రప్రథమేసమన్వయాధ్యాయేవేదాంతవాక్యతాత్పర్యపర్యాలోచనయాబ్రహ్మణఃకారణత్వంనిరూప్యతే॥

ద్వితీయేఽవిరోధాధ్యాయే సంభావితసమస్తప్రకార దుర్ధర్షణత్వముచ్యతే

తృతీయేసాధనాధ్యాయే ఉపాయభూతోపాసనచింతా

చతుర్థేఫలాధ్యాయే విద్యాఫలంచింత్యతే

అయోగవ్యవచ్ఛేదాఖ్యప్రథమాధ్యాయప్రథమపాదే అస్పష్టతరజీవాదిలింగకశ్రుతివాక్యైః బ్రహ్మకారణమేవేతి సమర్థ్యతే

అన్యయోగవ్యవచ్ఛేదాఖ్య ద్వితీయపాదే అస్పష్టజీవాదిలింగకశ్రుతివాక్యవిచారః

తృతీయపాదేస్పష్టజీవాదిలింగకవాక్యవిచారః

చతుర్థపాదె స్పష్టతరజీవాదిలింగకవాక్య విచారః

ద్వితీయేఽవిరోధాధ్యాయే ప్రథమే స్మృతిపాదె కారణవిషయే దూషణపరిహారః

ద్వితీయేతర్కపాదే పరపక్షప్రతిక్షేపః

తృతీయేవియత్పాదె వియదాదిప్రపంచస్య కార్యతావిచారః

చతుర్థేప్రాణపాదే జీవోపకరణోత్పత్తినిరూపణం

తృతీయె సాధనాధ్యాయే ప్రథమే జీవదోషపాదే జాగ్రదవస్థజీవదోషనిరూపణం

ద్వితీయేఉభయలింగపాదే బ్రహ్మణో హేయప్రత్యనీకత్వ కల్యాణగుణైకతానత్వే చింత్యేతే।

తృతీయెగుణోపసంహారపాదే విద్యాయాభేదాభేదౌ

చతుర్థేఅంగపాదె విద్యాంగచింతనం

చతుర్థేఫలాధ్యాయె ప్రథమేఆవృత్తిపాదె విద్యాఫలచింతనం

ద్వితీయే ఉత్క్రాంతిపాదెదేహాదుత్క్రమణ ప్రకారచింతనం

తృతీయేగతిపాదేఽర్చిరాదిగతిచింతనం

చతుర్థేముక్తిపాదేముక్తైశ్వర్యప్రకారచింతనమితి

అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసేత్యారభ్య అనావృత్తిశ్శబ్దాద
నావృత్తిశ్శబ్దాదిత్యంతం భాగద్వయాత్మక వేదార్థైక్య
ప్రబంధవ్యాఖ్యానతయైకం శాస్త్రం ॥—॥
ఉక్తంచ వృత్తికృతా బోధాయనేన। సంహితమేతచ్ఛా
రీరకం జైమినీయేన షోడశలక్షణేనేతి శాస్త్రైకత్వ
సిద్ధిరితి ॥ తత్ర జైమినీయేన పూర్వమీమాంసా ద్వాద
శాధ్యాయేన పశుపుత్రవృష్ట్యన్న స్వర్గాద్యైహికా
ముష్మిక ఫలసాధనం ధర్మో నిరూప్యతే
తత్ర ప్రథమేఽధ్యాయే ధర్మే ప్రామాణ్యనిరూపణం
ద్వితీయేఽధ్యాయే కర్మభేదనిరూపణం
తృతీయే శ్రుతిలింగాదిభిరంగవిచారః
చతుర్థే క్రత్వర్థపురుషార్థనిరూపణ
పూర్వకం ప్రయుక్తిర్నిరూపితా
పంచమే శ్రుత్యాదిభిః క్రమనిరూపణం
షష్ఠే అధికారివిచారః
సప్తమే సామాన్యాతిదేశః
అష్టమే విశేషాతిదేశః
నవమేఽధ్యాయే ఊహః
దశమేఽధ్యాయే బాధః
ఏకాదశేఽధ్యాయే తంత్రం
ద్వాదశేఽధ్యాయే ప్రసంగః
తతః పరమధ్యాయచతుష్టయేన సంకర్షణసంజ్ఞకేన
దేవతాస్వరూపనిరూపణం కృతమ్
ఏవం జైమినీయేన పూర్వమీమాంసా సూత్రసముదా
యేన వేదపూర్వభాగప్రతిపాద్యం కర్మనిరూపితం ॥
తతః శ్రీవేదవ్యాసప్రణీతేన శారీరకేణ ఉత్తరమీమాం
సాఖ్యేన బ్రహ్మసూత్రాధ్యాయ చతుష్టయేన వేదోత్తర
భాగభూతోపనిషత్ప్రతిపాద్యం బ్రహ్మనిరూప్యతే

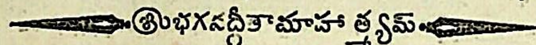
శ్రీహయగ్రీవాయనమః

శ్రీభగవద్గీతా పూర్వపీఠికాప్రారమ్భః.

లక్ష్మీనాథసమారంభాం నాథయామునమధ్యమామ్। అస్మదాచార్యపర్యంతాం వందేగురుపరంపరామ్ ॥౧॥ అస్మద్గురుసమారంభాం నాథయామునమధ్యమాం। లక్ష్మీవల్లభపర్యంతాం వందేగురుపరంపరామ్ ॥౨॥ ఇత్యాదితత్తత్సంప్రదాయానుగుణం గురుపరంపరానుసంధానానంతరం అనుసంధేయశ్లోకాః ॥—॥ శుక్లాంబరధరంవిష్ణుం శశివర్ణంచతుర్భుజం। ప్రసన్నవదనంధ్యాయేత్సర్వవిఘ్నోపశాంతయే ॥౩॥ యస్యద్విరదవక్త్రాద్యాఃపారిషద్యాఃపరశ్శతం। విఘ్నంనిఘ్నంతిసతతం విష్వక్సేనంతమాశ్రయే ॥౪॥—॥ సమ్యచ్ఛాఖ్యయకలాపేన మహతాభారతేనచ। ఉపబృంహితవెదాయ నమోవ్యాసాయవిష్ణవే ॥౫॥ వ్యాసంవసిష్ఠనప్తారం శక్తేఃపౌత్రమకల్మషం। పరాశరాత్మజంవందె శుకతాతంతపోనిధిం ॥౬॥ వ్యాసాయవిష్ణురూపాయ వ్యాసరూపాయవిష్ణవే। నమోవైబ్రహ్మనిధయె వాసిష్ఠాయనమోనమః। మునింస్నిగ్ధాంబుదాభాసం వేదావాసమకల్మషమ్। వెదవ్యాసంసరస్వత్యా వాసంవ్యాసంనమామ్యహం ॥౭॥ అచతుర్వదనోబ్రహ్మాద్విబాహురపరోహరిః। అఫాలలోచనశ్శంభుర్భగవాన్బాదరాయణః ॥౯॥ కృష్ణంకమలపత్రాక్షం పుణ్యశ్రవణకీర్తనం। వాసుదెవంజగద్యోనిం నౌమినారాయణంహరిం ॥౧౦॥ కృష్ణాయయాదవేంద్రాయ జ్ఞానముద్రాయయోగినే। నాథాయరుక్మిణీశాయ నమోవేదాంతవేదినే ॥౧౧॥ ప్రపన్నపారిజాతాయ వేత్రతోత్రైకపాణయే। జ్ఞానముద్రాయకృష్ణాయ గీతామృతదుహేనమః ॥౧౨॥ సారథ్యమర్జునస్యాజౌ కుర్వన్గీతామృతందదౌ। లోకత్రయో

పకారాయ తస్మై కృష్ణాత్మనే నమః ॥౧౩॥ సర్వోపనిషదో గావో దోగ్ధా గోపాలనందనః । పార్థో వత్సస్సుధీర్భోక్తా దుగ్ధం గీతామృతం మహత్ ॥౧౪॥

శ్రీభగవద్గీతామాహాత్మ్యమ్

పార్థాయ ప్రతిబోధితాం భగవతా నారాయణేన స్వయం వ్యాసేన గ్రథితాం పురాణమునినా మధ్యే మహాభారతం ॥ అద్వైతామృతవర్షిణీం భగవతీ మష్టాదశాధ్యాయినీ మంబ త్వామనుసందధామి భగవద్గీతే భవద్వేషిణీమ్ ॥౧౫॥ గీతాశాస్త్రమిదం పుణ్యం యః పఠేత్ప్రయతః పుమాన్ । విష్ణోః పదమవాప్నోతి భయశోకాదివర్జితః ॥౧౬॥ భారతామృతసర్వస్వం విష్ణోర్వక్త్రాద్వినిస్సృతమ్ । గీతాగంగోదకం పీత్వా పునర్జన్మ న విద్యతే ॥౧౭॥ గీతా సుగీతా కర్తవ్యా కిమన్యైశ్శాస్త్రసంగ్రహైః । యా స్వయం పద్మనాభస్య ముఖపద్మాద్వినిస్సృతా ॥౧౮॥ గీతాధ్యయనశీలస్య ప్రాణాయామపరస్య చ । నైవ సంతి హి పాపాని పూర్వజన్మకృతాన్యపి ॥ ౧౯ ॥ అకృత్యమపి కుర్వాణో భుంజానో వా యతస్తతః ఘోరం నైవ స్వతస్థానం గీతాధ్యాయీ న పశ్యతి ॥౨౦॥ మలనిర్మోచనం పుంసాం జలస్నానం దినే దినే । సకృద్గీతాంభసి స్నానం సంసారమలమోచనం ॥౨౧॥ శ్లోకమేకం తదర్ధం వా పాదం పాదార్ధమేవ వా । నిత్యం పఠతి భక్త్యా యస్స మోక్షమధిగచ్ఛతి ॥౨౨॥ సర్వశాస్త్రమయీ గీతా సర్వవేదమయో హరిః । సర్వతీర్థమయీ గంగా సర్వధర్మమయో మనుః ౨౩॥ ఏకం శాస్త్రం దేవకీపుత్రగీత మేకో దేవో దేవకీపుత్ర ఏవ । ఏకో మంత్రో దేవకీపుత్ర నామ కర్మాప్యేకం దేవకీపుత్రసేవా ॥౨౪॥—॥ అథ న్యాసః ॥—॥ అస్య శ్రీ గీతాశాస్త్రమహామంత్రస్య శ్రీ వేదవ్యాసో భగవానృషిః అనుష్టుప్ఛందః శ్రీకృష్ణః పరమాత్మా దేవతా ॥ అశోచ్యానన్వశోచస్త్వమితి బీజం । సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజేతి శక్తిః । అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచ ఇతి కీలకమ్ । మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదా

త్తరిష్యసీతి కవచమ్ । కిరీటీ సంగదినశ్చక్రహస్త మిత్యస్త్రం । అనాదిమధ్యాంతమనంతవీర్యమితి ధ్యానమ్ ॥ జ్ఞానయజ్ఞేన భగవదారాధనార్థే జపేవినియోగః । జ్ఞానాత్మనే శ్రీకృష్ణాయాంగుష్ఠాభ్యాంనమః ఐశ్వర్యాత్మనే గోవిందాయ తర్జనీభ్యాం నమః । శక్త్యాత్మనె వెదవ్యాసాయ మధ్యమాభ్యాంనమః । బలాత్మనే బలభద్రాయానామికాభ్యాం నమః । తైజసాత్మనే వాసుదేవాయ కనిష్ఠికాభ్యాంనమః । విజయాత్మనే గాండీవధన్వనే అర్జునాయ కరతల కరపృష్ఠాభ్యాంనమః । జ్ఞానాత్మనే కృష్ణాయ హృదయాయనమః । ఐశ్వర్యాత్మనే గోవిందాయ శిరసే స్వాహా ॥ శక్త్యాత్మనే వెదవ్యాసాయ శిఖాయైవాషట్ బలాత్మనె బలభద్రాయ కవచాయహుం । తైజసాత్మనెవాసుదేవాయ నేత్రత్రయాయవౌషట్ । విజయాత్మనే గాండీవధన్వనేఽర్జునాయవీర్యాయాస్త్రాయఫట్ ఓం భూర్భువస్సువరోమితి దిగ్బంధః ॥—॥ అథధ్యానం ॥

కరకమలనిదర్శితాత్మముద్రః పరికలితోన్నత బర్హిబర్హచూడః । ఇతరకరగృహీత వేత్రతోత్రః మమహృదిసన్నిధిమాతనోతు శౌరిః ॥౧॥ అతామ్రపాణి కమలప్రణయిప్రతోదమాలోలహారమణికుండలహేమసూత్రం । అవిశ్రమాంబుకణమంబుదనీలమవ్యాదాద్యం ధనంజయరథాభరణంమహోనః ॥౨॥ అగ్రేకృత్వాకమపిచరణంజానునైకేనతిష్ఠన్ పశ్చాత్పార్థం ప్రణయరసజుషా చక్షుషావేక్షమాణః । సవ్యేతోత్రంకరసరసిజేదక్షిణే జ్ఞానముద్రామాబిభ్రాణో రథమధివసన్ పాతునస్సూతవేషః ॥౩॥ వందేకృష్ణార్జునౌవీరౌనరనారాయణౌప్రభూ । ధృతరాష్ట్రసుతోన్మత్తగజారోహణవల్లభౌ ॥౪॥

అతఃపరం యథార్హంసంపూజ్యపారాయణాదికం కార్యమ్.

హరిః ఓమ్

శ్రీకృష్ణాయపరబ్రహ్మణేనమః

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ— ॥ ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేతా యుయుత్సవః । మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమకుర్వత సం
జయ ॥ ౧ ॥ —సంజయ ఉవాచ ॥ దృష్ట్వాతు పాండవానీకం వ్యూఢం దుర్యోధనస్తదా । ఆచార్యముపసంగమ్య రా
జావచనమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ పశ్యైతాం పాండుపుత్రాణామాచార్య మహతీంచమూమ్ । వ్యూఢాం ద్రుపదపుత్రేణ తవ
శిష్యేణధీమతా ॥ ౩ ॥ అత్రశూరా మహేష్వాసా భీమార్జునసమాయుధి । యుయుధానో విరాటశ్చ ద్రుపదశ్చ మహార
థః ॥ ౪ ॥ ధృష్టకేతుశ్చేకితానః కాశీరాజశ్చ వీర్యవాన్ । పురుజిత్కుంతిభోజశ్చ శైబ్యశ్చ నరపుంగవః ॥ ౫ ॥ యుధామ
న్యుశ్చ విక్రాంత ఉత్తమౌజాశ్చ వీర్యవాన్ । సౌభద్రో ద్రౌపదేయాశ్చ సర్వ ఏవ మహారథాః ॥ ౬ ॥ అస్మాకంతు విశిష్టాయే
తాన్నిబోధ ద్విజోత్తమ । నాయకా మమ సైన్యస్య సంజ్ఞార్థం తాన్ బ్రవీమి తే ॥ ౭ ॥ భవాన్ భీష్మశ్చ కర్ణశ్చ కృపశ్చ
సమితింజయః । అశ్వత్థామా వికర్ణశ్చ సౌమదత్తిస్తథైవచ ॥ ౮ ॥ అన్యేచబహవశ్శూరా మదర్థే త్యక్తజీవితాః । నానా
శస్త్రప్రహరణాస్సర్వే యుద్ధవిశారదాః ॥ ౯ ॥ అపర్యాప్తం తదస్మాకం బలం భీష్మాభిరక్షితం । పర్యాప్తంత్విదమేతేషాం
బలం భీమాభిరక్షితమ్ ॥ ౧౦ ॥ అయనేషుచ సర్వేషు యథాభాగమవస్థితాః । భీష్మమేవాభిరక్షంతు భవంతస్సర్వ ఏవహి ॥
తస్య సంజనయన్ హర్షం కురువృద్ధః పితామహః । సింహనాదం వినద్యోచ్చైశ్శంఖం దధ్మౌ ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౨ ॥ తతశ్శం

ఖాశ్చభేర్యశ్చపణవానకగోముఖాః । సహసైవాభ్యహన్యంతసశబ్దస్తుములోభవత్ ॥ ౧౩ ॥ తతశ్శ్వేతైర్హయైర్యుక్తే మహతిస్యందనేస్థితౌ । మాధవఃపాండవశ్చైవదివ్యౌశంఖౌప్రదధ్మతుః ॥ ౧౪ ॥ పాంచజన్యంహృషీకేశోదేవదత్తంధనంజయః । పౌండ్రందధ్మౌమహాశంఖం భీమకర్మావృకోదరః ॥ ౧౫ ॥ అనంతవిజయంరాజా కుంతీపుత్రోయుధిష్ఠిరః । నకులస్సహదేవశ్చ సుఘోషమణిపుష్పకౌ ॥ ౧౬ ॥ కాశ్యశ్చపరమేష్వాసశ్శిఖండీచమహారథః । ధృష్టద్యుమ్నోవిరాటశ్చ సాత్యకిశ్చాపరాజితః ॥ ౧౭ ॥ ద్రుపదోద్రౌపదేయాశ్చసర్వశఃపృథివీపతే । సౌభద్రశ్చమహాబాహుశ్శంఖాన్దధ్ముఃపృథక్పృథక్ ॥ ౧౮ ॥ సఘోషోధార్తరాష్ట్రాణాంహృదయానివ్యదారయత్ । నభశ్చపృథివీంచైవ తుములోవ్యనునాదయన్ ॥ ౧౯ ॥ అథవ్యవస్థితాన్దృష్ట్వాధార్తరాష్ట్రాన్కపిధ్వజః । ప్రవృత్తేశస్త్రసంపాతే ధనురుద్యమ్యపాండవః ॥ హృషీకేశంతదావాక్యమిదమాహమహీపతే ॥ —అర్జునఉవాచ ॥ సేనయోరుభయోర్మధ్యేరథంస్థాపయమేఽచ్యుత ॥ యావదేతాన్నిరీక్షేహంయోద్ధుకామానవస్థితాన్ । కైర్మయాసహయోద్ధవ్యమస్మిన్రణసముద్యమే ॥ ౨౧ ॥ యోత్స్యమానానవేక్షేహంయఏతేత్రసమాగతాః । ధార్తరాష్ట్రస్యదుర్బుద్ధేర్యుద్ధేప్రియచికీర్షవః ॥ ౨౩ ॥—సంజయఉవాచ ॥ ఏవముక్తోహృషీకేశోగుడాకేశేనభారత । సేనయోరుభయోర్మధ్యేస్థాపయిత్వారథోత్తమం ॥ ౨౪ ॥ భీష్మద్రోణప్రముఖతస్సర్వేషాంచమహీక్షితాం । ఉవాచపార్థపశ్యైతాన్సమవేతాన్కురూనితి ॥ ౨౫ ॥ తత్రాపశ్యత్స్థితాన్పార్థః పితౄనథపితామహాన్ । ఆచార్యాన్మాతులాన్భ్రాతౄన్పుత్రాన్పౌత్రాన్సఖీంస్తథా ॥ ౨౬ ॥ శ్వశురాన్సుహృదశ్చైవ సేనయోరుభయోరపి । తాన్సమీక్ష్యసకౌంతేయస్సర్వాన్బంధూనవస్థితాన్ ॥ ౨౭ ॥ కృపయాపరయావిష్టోవిషీదన్నిదమబ్రవీత్ ॥ —అర్జునఉవాచ ॥ దృష్ట్వేమంస్వజనంకృష్ణయుయుత్సుంసముపస్థితం ॥ ౨౮ ॥

సీదంతి మమ గాత్రాణి ముఖంచ పరిశుష్యతి । వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ జాయతే ॥ ౨౯ ॥ గాండీవం స్రంసతే
హస్తాత్ త్వక్చైవ పరిదహ్యతే । నచశక్నోమ్యవస్థాతుం భ్రమతీవచ మే మనః ॥ ౩౦ ॥ నిమిత్తానిచ పశ్యామి విపరీతాని కేశ
వ । నచశ్రేయోనుపశ్యామి హత్వాస్వజనమాహవే ॥ ౩౧ ॥ నకాంక్షే విజయం కృష్ణ నచ రాజ్యం సుఖానిచ । కింనో రాజ్యే
న గోవింద కింభోగైర్జీవితేన వా ॥ ౩౨ ॥ యేషామర్థే కాంక్షితం నో రాజ్యం భోగాస్సుఖానిచ । తఇమేఽవస్థితాయుద్ధే
ప్రాణాంస్త్యక్త్వాధనానిచ ॥ ౩౩ ॥ ఆచార్యాః పితరః పుత్రాస్తథైవచ పితామహాః । మాతులాశ్శ్వశురాః పౌత్రా
శ్శ్యాలాస్సంబంధినస్తథా ॥ ౩౪ ॥ ఏతాన్నహంతుమిచ్ఛామి ఘ్నతోపి మధుసూదన । అపిత్రైలోక్యరాజ్యస్య హే
తోః కింను మహీకృతే ॥ ౩౫ ॥ నిహత్య ధార్తరాష్ట్రాన్నః కాప్రీతిస్స్యాజ్జనార్దన । పాపమేవాశ్రయేదస్మాన్ హత్వైతా
నాతతాయినః ॥ ౩౬ ॥ తస్మాన్నార్హావయం హంతుం ధార్తరాష్ట్రాన్ సబాంధవాన్ । స్వజనంహి కథం హత్వా సుఖినస్స్యా
మ మాధవ ॥ ౩౭ ॥ యద్యప్యేతేనపశ్యంతి లోభోపహతచేతసః । కులక్షయకృతం దోషం మిత్రద్రోహేచ పాతకం ॥ ౩౮
కథం నజ్ఞేయమస్మాభిః పాపాదస్మాన్నివర్తితుం । కులక్షయకృతం దోషం ప్రపశ్యద్భిర్జనార్దన ॥ ౩౯ ॥ కులక్షయే ప్రణశ్య
న్తి కులధర్మాస్సనాతనాః । ధర్మేనష్టే కులంకృత్స్నమధర్మోభిభవత్యుత ॥ ౪౦ ॥ అధర్మాభిభవాత్కృష్ణ ప్రదుష్యంతి కు
లస్త్రియః । స్త్రీషుదుష్టాసు వార్ష్ణేయ జాయతే వర్ణసంకరః ॥ ౪౧ ॥ సంకరో నరకాయైవ కులఘ్నానాం కులస్యచ ।
పతంతి పితరో హ్యేషాం లుప్తపిండోదకక్రియాః ॥ ౪౨ ॥ దోషైరేతైః కులఘ్నానాం వర్ణసంకరకారకైః । ఉత్సాద్య
న్తే జాతిధర్మాః కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః ॥ ౪౩ ॥ ఉత్సన్నకులధర్మాణాం మనుష్యాణాం జనార్దన । నరకే నియతం వాసో భవతీ
త్యనుశుశ్రుమ ॥ ౪౪ ॥ అహోబత మహత్పాపం కర్తుం వ్యవసితా వయం । యద్రాజ్యసుఖలోభేన హంతుం స్వజనముద్యతాః ॥

యదిమామప్రతీకారమశస్త్రంశస్త్రపాణయః । ధార్తరాష్ట్రారణేహన్యుస్తన్మేక్షేమతరంభవేత్ ॥ ౪౬ ॥ — సంజయ ఉవాచ ॥ ఏవముక్త్వార్జునస్సంఖ్యేరథోపస్థఉపావిశత్ । విసృజ్యసశరంచాపంశోకసంవిగ్నమానసః ॥ ౪౭ ॥ ❀❀❀❀

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాంయోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే అర్జునవిషాదయోగోనామ ప్రథమోధ్యాయః

సంజయఉవాచ ॥ — ॥ తంతథాకృపయావిష్టమశ్రుపూర్ణాకులేక్షణం । విషీదంతమిదంవాక్యమువాచమధుసూదనః ॥ ౧ ॥ — శ్రీభగవానువాచ ॥ కుతస్త్వాకశ్మలమిదంవిషమేసముపస్థితం । అనార్యజుష్టమస్వర్గ్యమకీర్తికరమర్జున ॥ ౨ ॥ క్లైబ్యంమాస్మగమఃపార్థనైతత్త్వయ్యుపపద్యతే । క్షుద్రంహృదయదౌర్బల్యంత్యక్త్వోత్తిష్ఠపరంతప ॥ ౩ ॥ అర్జునఉవాచ — ॥ కథంభీష్మమహంసంఖ్యే ద్రోణంచమధుసూదన । ఇషుభిఃప్రతియోత్స్యామిపూజార్హావరిసూదన ॥ ౪ ॥ గురూనహత్వాహిమహానుభావాన్ శ్రేయోభోక్తుంభైక్షమపీహలోకే । హత్వార్థకామాంస్తుగురూనిహైవ భుంజీయభోగాన్రుధిరప్రదిగ్ధాన్ ॥ ౫ ॥ నచైతద్విద్మఃకతరన్నోగరీయోయద్వాజయేమయదివానోజయేయుః। యానేవహత్వానజిజీవిషామస్తేఽవస్థితాఃప్రముఖేధార్తరాష్ట్రాః ॥ ౬ ॥ కార్పణ్యదోషోపహతస్వభావఃపృచ్ఛామిత్వాం ధర్మసంమూఢచేతాః । యచ్ఛ్రేయస్స్యాన్నిశ్చితంబ్రూహితన్మేశిష్యస్తేహంశాధిమాంత్వాంప్రపన్నం॥ ౭ ॥ నహిప్రపశ్యామిమమాపనుద్యాద్యచ్ఛోకముచ్ఛోషణమింద్రియాణామ్ । అవాప్యభూమావసపత్నమృద్ధంరాజ్యంసురాణామపిచాధిపత్యమ్ ॥ ౮ ॥ — సంజయఉవాచ ॥ ఏవముక్త్వాహృషీకేశంగుడాకేశఃపరంతపః ।నయోత్స్యఇతిగోవిందముక్త్వాతూష్ణీంబభూవహ ॥ ౯ ॥ తమువాచహృషీకేశఃప్రహసన్నివభారత । సేనయోరుభయోర్మధ్యేవిషీదంతమిదంవచః ॥ ౧౦ ॥

శ్రీభగవానువాచ — ॥ అశోచ్యానన్వశోచస్త్వం ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ భాషసే । గతాసూనగతాసూంశ్చ నానుశోచంతి పండితాః ॥ ౧౧ ॥ న త్వేవాహం జాతు నాసం న త్వం నేమే జనాధిపాః । న చైవ న భవిష్యామః సర్వే వయమతః పరమ్ ॥ ౧౨ ॥ దేహినోఽస్మిన్యథా దేహే కౌమారం యౌవనం జరా । తథా దేహాంతరప్రాప్తిర్ధీరస్తత్ర న ముహ్యతి ॥ ౧౩ ॥ మాత్రాస్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణసుఖదుఃఖదాః । ఆగమాపాయినోఽనిత్యాస్తాంస్తితిక్షస్వ భారత ॥ ౧౪ ॥ యం హి న వ్యథయంత్యేతే పురుషం పురుషర్షభ । సమదుఃఖసుఖం ధీరం సోఽమృతత్వాయ కల్పతే ॥ ౧౫ ॥ నాసతో విద్యతే భావో నాభావో విద్యతే సతః । ఉభయోరపి దృష్టోఽంతస్త్వనయోస్తత్త్వదర్శిభిః ॥ ౧౬ ॥ అవినాశి తు తద్విద్ధి యేన సర్వమిదం తతమ్ । వినాశమవ్యయస్యాస్య న కశ్చిత్కర్తుమర్హతి ॥ ౧౭ ॥ అంతవంత ఇమే దేహా నిత్యస్యోక్తాః శరీరిణః । అనాశినోఽప్రమేయస్య తస్మాద్యుధ్యస్వ భారత ॥ ౧౮ ॥ య ఏనం వేత్తి హంతారం యశ్చైనం మన్యతే హతమ్ । ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే ॥ న జాయతే మ్రియతే వా కదాచిన్నాయం భూత్వా భవితా వా న భూయః । అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణో న హన్యతే హన్యమానే శరీరే ॥ ౨౦ ॥ వేదావినాశినం నిత్యం య ఏనమజమవ్యయమ్ । కథం స పురుషః పార్థ కం ఘాతయతి హంతి కమ్ ॥ వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ నవాని గృహ్ణాతి నరోఽపరాణి । తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణాన్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ ॥ ౨౨ ॥ నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః । న చైనం క్లేదయంత్యాపో న శోషయతి మారుతః ॥ ౨౩ ॥ అచ్ఛేద్యోఽయమదాహ్యోఽయమక్లేద్యోఽశోష్య ఏవ చ । నిత్యః సర్వగతః స్థాణురచలోఽయం సనాతనః ॥ ౨౪ ॥ అవ్యక్తోఽయమచింత్యోఽయమవికార్యోఽయముచ్యతే । తస్మాదేవం విదిత్వైనం నానుశోచితుమర్హసి ॥ ౨౫ ॥ అథ చైనం నిత్యజాతం నిత్యం వా మన్యసే మృతమ్ । తథాపి త్వం మహాబాహో నైనం శోచితుమర్హసి ॥ ౨౬ ॥ జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుర్ధ్రువం జన్మ మృ

తస్యచ । తస్మాదపరిహార్యేఽర్థే నత్వంశోచితుమర్హసి ॥ ౨౭ ॥ అవ్యక్తాదీనిభూతాని వ్యక్తమధ్యానిభారత । అవ్యక్తనిధనాన్యేవ తత్రకాపరిదేవనా ॥ ౨౮ ॥ ఆశ్చర్యవత్పశ్యతికశ్చిదేనమాశ్చర్యవద్వదతి తథైవచాన్యః । ఆశ్చర్యవచ్చైనమన్యశ్శృణోతిశ్రుత్వాప్యేనంవేదనచైవకశ్చిత్ ॥ ౨౯ ॥ దేహీనిత్యమవధ్యోఽయందేహేసర్వస్యభారత । తస్మాత్సర్వాణిభూతానినత్వంశోచితుమర్హసి ॥ ౩౦ ॥ స్వధర్మమపిచావేక్ష్యనవికమ్పితుమర్హసి । ధర్మ్యాద్ధియుద్ధాచ్ఛ్రేయోఽన్యత్ క్షత్రియస్యనవిద్యతే ॥ ౩౧ ॥ యదృచ్ఛయాచోపపన్నంస్వర్గద్వారమపావృతమ్ । సుఖినఃక్షత్రియాః పార్థలభన్తే యుద్ధమీదృశమ్ ॥ ౩౨ ॥ అథచేత్త్వమిమంధర్మ్యంసంగ్రామంనకరిష్యసి । తతస్స్వధర్మంకీర్తించహిత్వాపాపమవాప్స్యసి ॥ ౩౩ ॥ అకీర్తించాపిభూతానికథయిష్యన్తితేఽవ్యయామ్ । సంభావితస్యచాకీర్తిర్మరణాదతిరిచ్యతే ॥ ౩౪ ॥ భయాద్రణాదుపరతంమంస్యన్తేత్వాంమహారథాః । యేషాంచత్వంబహుమతోభూత్వాయాస్యసిలాఘవమ్ ॥ ౩౫ ॥ అవాచ్యవాదాంశ్చబహూన్వదిష్యన్తితవాహితాః । నిన్దన్తస్తవసామర్థ్యంతతోదుఃఖతరంనుకిమ్ ॥ ౩౬ ॥ హతోవాప్రాప్స్యసిస్వర్గంజిత్వావాభోక్ష్యసేమహీమ్ । తస్మాదుత్తిష్ఠకౌన్తేయయుద్ధాయకృతనిశ్చయః ॥ ౩౭ ॥ సుఖదుఃఖేసమేకృత్వాలాభాలాభౌజయాజయౌ । తతోయుద్ధాయయుజ్యస్వనైవంపాపమవాప్స్యసి ॥ ౩౮ ॥ ఏషాతేఽభిహితాసాంఖ్యేబుద్ధిర్యోగేత్విమాంశృణు । బుద్ధ్యాయుక్తోయయాపార్థకర్మబంధంప్రహాస్యసి ॥ ౩౯ ॥ నేహాభిక్రమనాశోఽస్తిప్రత్యవాయోనవిద్యతే । స్వల్పమప్యస్యధర్మస్యత్రాయతేమహతోభయాత్ ॥ ౪౦ ॥ వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిరేకేహకురునన్దన । బహుశాఖాహ్యనంతాశ్చబుద్ధయోఽవ్యవసాయినామ్ ॥ ౪౧ ॥ యామిమాంపుష్పితాంవాచంప్రవదంత్యవిపశ్చితః । వేదవాదరతాఃపార్థనాన్యదస్తీతివాదినః ॥ ౪౨ ॥ కామాత్మానస్స్వర్గపరాజన్మకర్మఫలప్రదామ్ । క్రియావిశేషబ

హులాంభోగైశ్వర్యగతింప్రతి ॥ ౪౩ ॥ భోగైశ్వర్యప్రసక్తానాంతయాపహృతచేతసామ్ । వ్యవసాయాత్మికాబుద్ధిస్స
మాధౌనవిధీయతే ॥ ౪౪ ॥ త్రైగుణ్యవిషయావేదానిస్త్రైగుణ్యోభవార్జున । నిర్ద్వంద్వోనిత్యసత్వస్థోనిర్యోగక్షేమ
ఆత్మవాన్ ॥ ౪౫ ॥ యావానర్థఉదపానేసర్వతస్సంప్లుతోదకే । తావాన్సర్వేషువేదేషు బ్రాహ్మణస్యవిజానతః॥౪౬
కర్మణ్యేవాధికారస్తేమాఫలేషుకదాచన । మాకర్మఫలహేతుర్భూర్మాతేసంగోస్త్వకర్మణి ॥ ౪౭ ॥ యోగస్థఃకురుకర్మాణి
సంగంత్యక్త్వాధనంజయ । సిద్ధ్యసిద్ధ్యోస్సమోభూత్వాసమత్వంయోగఉచ్యతే ॥ ౪౮ ॥ దూరేణహ్యవరంకర్మబుద్ధియో
గాద్ధనంజయ । బుద్ధౌశరణమన్విచ్ఛకృపణాఃఫలహేతవః ॥ ౪౯ ॥ బుద్ధియుక్తోజహాతీహఉభేసుకృతదుష్కృతే ।తస్మా
ద్యోగాయయుజ్యస్వయోగఃకర్మసుకౌశలమ్ ॥ ౫౦ ॥కర్మజంబుద్ధియుక్తాహిఫలంత్యక్త్వామనీషిణః । జన్మబంధవినిర్ముక్తాః
పదంగచ్ఛంత్యనామయమ్ ॥ ౫౧ ॥ యదాతేమోహకలిలంబుద్ధిర్వ్యతితరిష్యతి । తదాగంతాసినిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య
శ్రుతస్యచ ॥ ౫౨ ॥ శ్రుతివిప్రతిపన్నాతేయదాస్థాస్యతినిశ్చలా । సమాధావచలాబుద్ధిస్తదాయోగమవాప్స్యసి॥౫౩॥
అర్జునఉవాచ— ॥ స్థితప్రజ్ఞస్యకాభాషాసమాధిస్థస్యకేశవ । స్థితధీఃకింప్రభాషేతకిమాసీతవ్రజేతకిమ్ ॥ ౫౪ ॥ —॥
శ్రీభగవానువాచ ॥ ప్రజహాతియదాకామాన్సర్వాన్పార్థమనోగతాన్ । ఆత్మన్యేవాత్మనాతుష్టఃస్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్య
తే ॥ ౫౫ ॥ దుఃఖేష్వనుద్విగ్నమనాస్సుఖేషువిగతస్పృహః । వీతరాగభయక్రోధఃస్థితధీర్మునిరుచ్యతే ॥ ౫౬ ॥ య
స్సర్వత్రానభిస్నేహస్తత్తత్ప్రాప్యశుభాశుభమ్ । నాభినందతినద్వేష్టితస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా ॥ ౫౭ ॥ యదాసంహర
తేచాయంకూర్మోంగానీవసర్వశః । ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యస్తస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా ॥ ౫౮ ॥ విషయావినివర్తంతే
నిరాహారస్యదేహినః । రసవర్జంరసోప్యస్యపరందృష్ట్వానివర్తతే ॥ ౫౯ ॥ యతతోహ్యపికౌంతేయపురుషస్యవిపశ్చి

తః । ఇంద్రియాణి ప్రమాథీనిహరంతిప్రసభంమనః ॥ ౬౦ ॥ తానిసర్వాణిసంయమ్య యుక్తఆసీతమత్పరః । వశేహియ
స్యేంద్రియాణితస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా ॥ ౬౧ ॥ ధ్యాయతోవిషయాన్పుంసస్సంగస్తేషూపజాయతే । సంగాత్సంజాయతే
కామః కామాత్క్రోధోభిజాయతే ॥ ౬౨ ॥ క్రోధాద్భవతిసంమోహస్సంమోహాత్స్మృతివిభ్రమః । స్మృతిభ్రంశా
ద్బుద్ధినాశోబుద్ధినాశాత్ప్రణస్యతి ॥ ౬౩ ॥ రాగద్వేషవియుక్తైస్తువిషయానింద్రియైశ్చరన్ । ఆత్మవశ్యైర్విధేయాత్మా
ప్రసాదమధిగచ్ఛతి ॥ ౬౪ ॥ ప్రసాదేసర్వదుఃఖానాంహానిరస్యోపజాయతే । ప్రసన్నచేతసోహ్యాశుబుద్ధిఃపర్యవతిష్ఠతి ॥
నాస్తిబుద్ధిరయుక్తస్యనచాయుక్తస్యభావనా । నచాభావయతశ్శాంతిరశాంతస్యకుతస్సుఖమ్ ॥ ౬౬ ॥ ఇంద్రియాణాం
హిచరతాంయన్మనోనువిధీయతే । తదస్యహరతిప్రజ్ఞాంవాయుర్నావమివాంభసి ॥ ౬౭ ॥ తస్మాద్యస్యమహాబాహోనిగృ
హీతానిసర్వశః । ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్యస్తస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా ॥ ౬౮ ॥ యానిశాసర్వభూతానాం తస్యాంజాగ
ర్తిసంయమీ । యస్యాంజాగ్రతిభూతానిసానిశాపశ్యతోమునేః॥ ౬౯ ॥ ఆపూర్యమాణమచలప్రతిష్ఠంసముద్రమాపః
ప్రవిశంతియద్వత్ । తద్వత్కామాయంప్రవిశంతిసర్వేసశాంతిమాప్నోతినకామకామీ ॥ ౭౦ ॥ విహాయకామాన్యః
సర్వాన్పుమాంశ్చరతినిస్పృహః । నిర్మమోనిరహంకారస్సశాంతిమధిగచ్ఛతి॥ ౭౧ ॥ ఏషాబ్రాహ్మీస్థితిఃపార్థనైనాం
ప్రాప్యవిముహ్యతి । స్థిత్వాస్యామంతకాలేపిబ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి ॥ ౭౨ ॥ *శ్రీ********************

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే

శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే సాంఖ్యయోగోనామ ద్వితీయోధ్యాయః

అర్జునఉవాచ— ॥ జ్యాయసీచేత్కర్మణస్తేమతాబుద్ధిర్జనార్దన । తత్కింకర్మణిఘోరేమాంనియోజయసి కేశ

వ ॥ ౧ ॥ వ్యామిశ్రేణైవవాక్యేనబుద్ధింమోహయసీవమే । తదేకంవదనిశ్చిత్యయేనశ్రేయోహమాప్నుయామ్॥ ౨ ॥
శ్రీభగవానువాచ ॥ లోకేస్మిన్ద్వివిధానిష్ఠాపురాప్రోక్తామయానఘ । జ్ఞానయోగేనసాంఖ్యానాంకర్మయోగేనయో
గినామ్ ॥ ౩ ॥ నకర్మణామనారంభాన్నైష్కర్మ్యంపురుషోశ్నుతే । నచసన్న్యసనాదేవసిద్ధింసమధిగచ్ఛతి ॥ ౪ ॥ న
హికశ్చిత్క్షణమపిజాతుతిష్ఠత్యకర్మకృత్ । కార్యతేహ్యవశఃకర్మసర్వఃప్రకృతిజైర్గుణైః ॥ ౫ ॥ కర్మేంద్రియాణిసంయమ్య
యఆస్తేమనసాస్మరన్ । ఇంద్రియార్థాన్విమూఢాత్మామిథ్యాచారస్సఉచ్యతే ॥ ౬ ॥ యస్త్వింద్రియాణిమనసానియ
మ్యారభతేర్జున । కర్మేంద్రియైఃకర్మయోగమసక్తస్సవిశిష్యతే ॥ ౭ ॥ నియతంకురుకర్మత్వంకర్మజ్యాయోహ్యకర్మణః ।
శరీరయాత్రాపిచతేనప్రసిద్ధ్యేదకర్మణః ॥ ౮ ॥ యజ్ఞార్థాత్కర్మణోన్యత్రలోకోయంకర్మబంధనః । తదర్థంకర్మకౌం
తేయముక్తసంగస్సమాచర ॥ ౯ ॥ సహయజ్ఞాఃప్రజాస్సృష్ట్వాపురోవాచప్రజాపతిః । అనేనప్రసవిష్యధ్వమేషవో
స్త్విష్టకామధుక్ ॥ ౧౦ ॥ దేవాన్భావయతానేనతేదేవాభావయంతువః । పరస్పరంభావయంతశ్శ్రేయఃపరమవాప్స్య
థ ॥ ౧౧ ॥ ఇష్టాన్భోగాన్హివోదేవాదాస్యంతేయజ్ఞభావితాః । తైర్దత్తానప్రదాయైభ్యోయోభుంక్తేస్తేనఏవసః॥
యజ్ఞశిష్టాశినస్సంతోముచ్యంతేసర్వకిల్బిషైః । భుంజతేతేత్వఘంపాపాయేపచంత్యాత్మకారణాత్ ॥ ౧౩ ॥ అన్నాద్భవం
తిభూతానిపర్జన్యాదన్నసంభవః । యజ్ఞాద్భవతిపర్జన్యోయజ్ఞఃకర్మసముద్భవః ॥ ౧౪ ॥ కర్మబ్రహ్మోద్భవంవిద్ధిబ్రహ్మా
క్షరసముద్భవమ్ । తస్మాత్సర్వగతంబ్రహ్మనిత్యంయజ్ఞేప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఏవంప్రవర్తితంచక్రంనానువర్తయతీహయః ।
అఘాయురింద్రియారామోమోఘంపార్థసజీవతి ॥ ౧౬ ॥ యస్త్వాత్మరతిరేవస్యాదాత్మతృప్తశ్చమానవః । ఆత్మన్యేవచ
సంతుష్టస్తస్యకార్యంనవిద్యతే ॥ ౧౭ ॥ నైవతస్యకృతేనార్థోనాకృతేనేహకశ్చన । నచాస్యసర్వభూతేషుకశ్చిదర్థ

వ్యపాశ్రయః ॥ ౧౮ ॥ తస్మాదసక్తస్సతతం కార్యం కర్మ సమాచర । అసక్తోహ్యాచరన్కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః ॥ ౧౯ ॥ క
ర్మణైవహి సంసిద్ధిమాస్థితా జనకాదయః । లోకసంగ్రహమేవాపి సంపశ్యన్కర్తుమర్హసి ॥ ౨౦ ॥ యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ
స్తత్తదేవేతరో జనః । సయత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే ॥ ౨౧ ॥ న మే పార్థాస్తి కర్తవ్యం త్రిషు లోకేషు
కించన । నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి ॥ ౨౨ ॥ యది హ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్మణ్యతంద్రితః । మమ వర్త్మా
నువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః ॥ ౨౩ ॥ ఉత్సీదేయురిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహమ్ । సంకరస్య చ కర్తా స్యా
ముపహన్యామిమాః ప్రజాః ॥ ౨౪ ॥ సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత । కుర్యాద్విద్వాంస్తథాసక్తశ్చి
కీర్షుర్లోకసంగ్రహమ్ ॥ ౨౫ ॥ న బుద్ధిభేదం జనయేదజ్ఞానాం కర్మసంగినామ్ । జోషయేత్సర్వకర్మాణి విద్వాన్యు
క్తస్సమాచరన్ ॥ ౨౬ ॥ ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః । అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహమితి మన్య
తే ॥ ౨౭ ॥ తత్త్వవిత్తు మహాబాహో గుణకర్మవిభాగయోః । గుణా గుణేషు వర్తంత ఇతి మత్వా న సజ్జతే ॥ ౨౮ ॥ ప్రకృ
తేర్గుణసమ్మూఢాస్సజ్జంతే గుణకర్మసు । తానకృత్స్నవిదో మందాన్కృత్స్నవిన్న విచాలయేత్ ॥ ౨౯ ॥ మయి స
ర్వాణి కర్మాణి సంన్యస్యాధ్యాత్మచేతసా । నిరాశీర్నిర్మమో భూత్వా యుధ్యస్వ విగతజ్వరః ॥ ౩౦ ॥ యే మే మతమిదం
నిత్యమనుతిష్ఠంతి మానవాః । శ్రద్ధావంతోఽనసూయంతో ముచ్యంతే తేఽపి కర్మభిః ॥ ౩౧ ॥ యే త్వేతదభ్యసూయంతో
నానుతిష్ఠంతి మే మతమ్ । సర్వజ్ఞానవిమూఢాంస్తాన్విద్ధి నష్టానచేతసః ॥ ౩౨ ॥ సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేర్జ్ఞా
నవానపి । ప్రకృతిం యాంతి భూతాని నిగ్రహః కిం కరిష్యతి ॥ ౩౩ ॥ ఇంద్రియస్యేంద్రియస్యార్థే రాగద్వేషౌ వ్యవస్థి
తౌ । తయోర్న వశమాగచ్ఛేత్తౌ హ్యస్య పరిపంథినౌ ॥ ౩౪ ॥ శ్రేయాన్స్వధర్మో విగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ । స్వధ

ర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః ॥ ౩౫ ॥ — అర్జున ఉవాచ ॥ అథ కేన ప్రయుక్తోయం పాపం చరతి పూరుషః । అనిచ్ఛన్నపి వార్ష్ణేయ బలాదివ నియోజితః ॥ ౩౬ ॥ — శ్రీభగవానువాచ ॥ కామ ఏష క్రోధ ఏష రజోగుణసముద్భవః । మహాశనో మహాపాప్మా విద్ధ్యేనమిహ వైరిణమ్ ॥ ౩౭ ॥ ధూమేనావ్రియతే వహ్నిర్యథాదర్శో మలేన చ । యథోల్బేనావృతో గర్భస్తథా తేనేదమావృతమ్ ॥ ౩౮ ॥ ఆవృతం జ్ఞానమేతేన జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా । కామరూపేణ కౌన్తేయ దుష్పూరేణానలేన చ ॥ ౩౯ ॥ ఇన్ద్రియాణి మనో బుద్ధిరస్యాధిష్ఠానముచ్యతే । ఏతైర్విమోహయత్యేష జ్ఞానమావృత్య దేహినమ్ ॥ ౪౦ ॥ తస్మాత్త్వమిన్ద్రియాణ్యాదౌ నియమ్య భరతర్షభ । పాప్మానం ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాననాశనమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఇన్ద్రియాణి పరాణ్యాహురిన్ద్రియేభ్యః పరం మనః । మనసస్తు పరా బుద్ధిర్యో బుద్ధేః పరతస్తు సః ॥ ౪౨ ॥ ఏవం బుద్ధేః పరం బుద్ధ్వా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా । జహి శత్రుం మహాబాహో కామరూపం దురాసదమ్ ॥ ౪౩ ॥ ************

ఓం తత్సత్ ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే కర్మయోగో నామ తృతీయోధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ — ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవానహమవ్యయమ్ । వివస్వాన్మనవే ప్రాహ మనురిక్ష్వాకవే బ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ఏవం పరంపరాప్రాప్తమిమం రాజర్షయో విదుః । స కాలేనేహ మహతా యోగో నష్టః పరంతప ॥ ౨ ॥ స ఏవాయం మయా తేద్య యోగః ప్రోక్తః పురాతనః । భక్తోసి మే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేతదుత్తమమ్ ॥ ౩ ॥ — అర్జున ఉవాచ ॥ అపరం భవతో జన్మ పరం జన్మ వివస్వతః । కథమేతద్విజానీయాం త్వమాదౌ ప్రోక్తవానితి ॥ ౪ ॥ — శ్రీభగవానువాచ ॥ బహూని మే వ్యతీతాని జన్మాని తవ చార్జున । తాన్యహం వేద సర్వాణి న త్వం వేత్థ పరంతప ॥ ౫ ॥ అజోపి స

న్నవ్యయాత్మాభూతానామీశ్వరోపిసన్ । ప్రకృతింస్వామధిష్ఠాయసంభవామ్యాత్మమాయయా ॥ ౬ ॥యదాయదాహి
ధర్మస్య గ్లానిర్భవతిభారత । అభ్యుత్థానమధర్మస్యతదాత్మానంసృజామ్యహమ్ ॥ ౭ ॥ పరిత్రాణాయసాధూనాం వినా
శాయచదుష్కృతామ్ । ధర్మసంస్థాపనార్థాయసంభవామియుగేయుగే ॥ ౮ ॥ జన్మకర్మచమేదివ్యమేవంయోవే
త్తితత్త్వతః । త్యక్త్వాదేహంపునర్జన్మనైతిమామేతి సోర్జున॥ ౯ ॥ వీతరాగభయక్రోధామన్మయామాముపాశ్రితాః
బహవోజ్ఞానతపసాపూతామద్భావమాగతాః ॥ ౧౦ ॥ యేయథామాంప్రపద్యంతేతాంస్తథైవభజామ్యహమ్ । మమ వ
ర్త్మానువర్తంతేమనుష్యాఃపార్థసర్వశః ॥ ౧౧ ॥ కాంక్షంతఃకర్మణాంసిద్ధింయజంతఇహదేవతాః । క్షిప్రంహి మాను
షేలోకేసిద్ధిర్భవతికర్మజా ॥ ౧౨ ॥ చాతుర్వర్ణ్యంమయాసృష్టంగుణకర్మవిభాగశః ।తస్యకర్తారమపిమాంవిద్ధ్యకర్తారమ
వ్యయమ్ ॥ ౧౩ ॥ నమాంకర్మాణిలింపంతినమేకర్మఫలేస్పృహా । ఇతిమాంయోభిజానాతికర్మభిర్నసబధ్యతే ॥ ౧౪ ॥
ఏవంజ్ఞాత్వాకృతంకర్మపూర్వైరపిముముక్షుభిః ।కురుకర్మైవతస్మాత్త్వంపూర్వైఃపూర్వతరంకృతమ్ ॥ ౧౫ ॥ కింకర్మ
కిమకర్మేతికవయోప్యత్రమోహితాః । తత్తేకర్మప్రవక్ష్యామియజ్జ్ఞాత్వామోక్ష్యసేశుభాత్ ॥ ౧౬ ॥ కర్మణోహ్యపిబో
ద్ధవ్యంబోద్ధవ్యంచవికర్మణః । అకర్మణశ్చబోద్ధవ్యంగహనాకర్మణోగతిః ॥ ౧౭ ॥ కర్మణ్యకర్మయఃపశ్యేదకర్మణిచకర్మ
యః । సబుద్ధిమాన్మనుష్యేషుసయుక్తఃకృత్స్నకర్మకృత్ ॥ ౧౮ ॥ యస్యసర్వేసమారంభాః కామసంకల్పవర్జితాః ।
జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం తమాహుఃపండితంబుధాః ॥ ౧౯ ॥ త్యక్త్వాకర్మఫలాసంగంనిత్యతృప్తోనిరాశ్రయః । కర్మణ్య
భిప్రవృత్తోపినైవకించిత్కరోతిసః ॥ ౨౦ ॥ నిరాశీర్యతచిత్తాత్మాత్యక్తసర్వపరిగ్రహః । శారీరంకేవలంకర్మకుర్వన్నాప్నో
తికిల్బిషమ్ ॥ ౨౧ ॥ యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టోద్వంద్వాతీతోవిమత్సరః । సమఃసిద్ధావసిద్ధౌచకృత్వాపిననిబధ్యతే॥

గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతసః । యజ్ఞాయాచరతః కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే ॥ ౨౩ ॥ బ్రహ్మార్పణం బ్రహ్మహవి
ర్బ్రహ్మాగ్నౌ బ్రహ్మణా హుతమ్ । బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మసమాధినా ॥ ౨౪ ॥ దైవమేవాపరే యజ్ఞం యోగి
నః పర్యుపాసతే । బ్రహ్మాగ్నావపరే యజ్ఞం యజ్ఞేనైవోపజుహ్వతి ॥ ౨౫ ॥ శ్రోత్రాదీనీంద్రియాణ్యన్యే సంయమాగ్ని
షు జుహ్వతి । శబ్దాదీన్విషయానన్య ఇంద్రియాగ్నిషు జుహ్వతి ॥ ౨౬ ॥ సర్వాణీంద్రియకర్మాణి ప్రాణకర్మాణి చాపరే ।
ఆత్మసంయమయోగాగ్నౌ జుహ్వతి జ్ఞానదీపితే ॥ ౨౭ ॥ ద్రవ్యయజ్ఞాస్తపోయజ్ఞా యోగయజ్ఞాస్తథాపరే । స్వాధ్యాయజ్ఞా
నయజ్ఞాశ్చ యతయస్సంశితవ్రతాః ॥ ౨౮ ॥ అపానే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణేఽపానం తథాపరే । ప్రాణాపానగతీ రుద్ధ్వా
ప్రాణాయామపరాయణాః ॥ ౨౯ ॥ అపరే నియతాహారాః ప్రాణాన్ప్రాణేషు జుహ్వతి । సర్వేఽప్యేతే యజ్ఞవిదో
యజ్ఞక్షపితకల్మషాః ॥ ౩౦ ॥ యజ్ఞశిష్టామృతభుజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ । నాయం లోకోఽస్త్యయజ్ఞస్య కుతోఽన్యః కు
రుసత్తమ ॥ ౩౧ ॥ ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణో ముఖే । కర్మజాన్విద్ధి తాన్సర్వానేవం జ్ఞాత్వా విమోక్ష్యసే ॥
శ్రేయాన్ద్రవ్యమయాద్యజ్ఞాజ్జ్ఞానయజ్ఞః పరంతప । సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే ॥ ౩౩ ॥ తద్విద్ధి ప్రణిపా
తేన పరిప్రశ్నేన సేవయా । ఉపదేక్ష్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శినః ॥ ౩౪ ॥ యజ్జ్ఞాత్వా న పునర్మోహమేవం యాస్యసి
పాండవ । యేన భూతాన్యశేషేణ ద్రక్ష్యస్యాత్మన్యథో మయి ॥ ౩౫ ॥ అపి చేదసి పాపేభ్యస్సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః । స
ర్వం జ్ఞానప్లవేనైవ వృజినం సంతరిష్యసి ॥ ౩౬ ॥ యథైధాంసి సమిద్ధోఽగ్నిర్భస్మసాత్కురుతేఽర్జున । జ్ఞానాగ్నిస్సర్వక
ర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా ॥ ౩౭ ॥ నహి జ్ఞానేన సదృశం పవిత్రమిహ విద్యతే । తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని
విందతి ॥ ౩౮ ॥ శ్రద్ధావాఁల్లభతే జ్ఞానం తత్పరస్సంయతేంద్రియః । జ్ఞానం లబ్ధ్వా పరాం శాంతిమచిరేణాధిగచ్ఛతి ॥ ౩౯

అజ్ఞశ్చాశ్రద్దధానశ్చసంశయాత్మావినశ్యతి । నాయంలోకోస్తినపరోనసుఖంసంశయాత్మనః ॥ ౪౦ ॥ యోగసన్న్యస్తకర్మాణంజ్ఞానసంఛిన్నసంశయమ్ । ఆత్మవంతంనకర్మాణినిబధ్నంతిధనంజయ ॥ ౪౧ ॥ తస్మాదజ్ఞానసంభూతంహృత్స్థంజ్ఞానాసినాత్మనః । ఛిత్వైనంసంశయంయోగమాతిష్ఠోత్తిష్ఠభారత ॥ ౪౨ ॥ ****************************

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే

శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే జ్ఞానయోగోనామచతుర్థోఽధ్యాయః

అర్జునఉవాచ ॥ —సన్న్యాసంకర్మణాంకృష్ణపునర్యోగంచశంససి । యచ్ఛ్రేయఏతయోరేకంతన్మేబ్రూహిసునిశ్చితమ్ ॥ ౧ ॥ —శ్రీభగవానువాచ ॥ సన్న్యాసఃకర్మయోగశ్చనిశ్శ్రేయసకరావుభౌ । తయోస్తుకర్మసన్న్యాసాత్కర్మయోగోవిశిష్యతే ॥ ౨ ॥ జ్ఞేయస్సనిత్యసన్న్యాసీయోనద్వేష్టినకాంక్షతి । నిర్ద్వంద్వోహిమహాబాహోసుఖంబంధాత్ప్రముచ్యతే ॥ 3 ॥ సాంఖ్యయోగౌపృథగ్బాలాఃప్రవదంతినపండితాః । ఏకమప్యాస్థితస్సమ్యగుభయోర్విందతేఫలమ్ ॥ ౪ ॥ యత్సాంఖ్యైఃప్రాప్యతేస్థానంతద్యోగైరపిగమ్యతే । ఏకంసాంఖ్యంచయోగంచయఃపశ్యతిసపశ్యతి ॥౫ సన్న్యాసస్తుమహాబాహోదుఃఖమాప్తుమయోగతః । యోగయుక్తోమునిర్బ్రహ్మనచిరేణాధిగచ్ఛతి ॥ ౬ ॥ యోగయుక్తోవిశుద్ధాత్మావిజితాత్మాజితేంద్రియః । సర్వభూతాత్మభూతాత్మాకుర్వన్నపినలిప్యతే ॥ ౭ ॥ నైవకించిత్కరోమీతియుక్తోమన్యేతతత్త్వవిత్ । పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్నశ్నన్ గచ్ఛన్ స్వపన్ శ్వసన్ ॥ ౮ ॥ ప్రలపన్ విసృజన్ గృహ్ణన్నున్మిషన్నిమిషన్నపి । ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంతఇతిధారయన్ ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మణ్యాధాయకర్మాణి సంగంత్యక్త్వాకరోతియః । లిప్యతేనసపాపేనపద్మపత్రమివాంభసా ॥ ౧౦ ॥ కాయేన మనసాబుద్ధ్యా కేవలైరింద్రియైరపి ।

యోగినః కర్మ కుర్వంతి సంగంత్యక్త్వాత్మశుద్ధయే ॥ ౧౧ ॥ యుక్తః కర్మఫలంత్యక్త్వా శాంతిమాప్నోతి నైష్ఠికీమ్ । అయుక్తః
కామకారేణ ఫలేసక్తో నిబధ్యతే ॥ ౧౨ ॥ సర్వకర్మాణి మనసా సన్న్యస్యాస్తే సుఖం వశీ । నవద్వారే పురే దేహీ నైవకు
ర్వన్న కారయన్ ॥ ౧౩ ॥ నకర్తృత్వం నకర్మాణి లోకస్య సృజతి ప్రభుః । నకర్మఫలసంయోగం స్వభావస్తు ప్రవర్తతే ॥ ౧౪
నాదత్తే కస్యచిత్పాపం న చైవ సుకృతం విభుః । అజ్ఞానేనావృతం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః ॥ ౧౫ ॥ జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం
యేషాం నాశితమాత్మనామ్ । తేషామాదిత్యవజ్జ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్ ॥ ౧౬ ॥ తద్బుద్ధయస్తదాత్మానస్తన్నిష్ఠాస్త
త్పరాయణాః । గచ్ఛంత్యపునరావృత్తిం జ్ఞాననిర్ధూతకల్మషాః ॥ ౧౭ ॥ విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని ।
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః ॥ ౧౮ ॥ ఇహైవ తైర్జితః సర్గో యేషాం సామ్యే స్థితం మనః । నిర్దోషం హి
సమం బ్రహ్మ తస్మాద్బ్రహ్మణి తే స్థితాః ॥ ౧౯ ॥ న ప్రహృష్యేత్ప్రియం ప్రాప్య నోద్విజేత్ప్రాప్య చాప్రియమ్ । స్థిరబుద్ధిరసం
మూఢో బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మణి స్థితః ॥ ౨౦ ॥ బాహ్యస్పర్శేష్వసక్తాత్మా విందత్యాత్మని యత్సుఖమ్ । స బ్రహ్మయోగయుక్తా
త్మా సుఖమక్షయమశ్నుతే ॥ ౨౧ ॥ యే హి సంస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే । ఆద్యంతవంతః కౌంతేయ న తేషు
రమతే బుధః ॥ ౨౨ ॥ శక్నోతీహైవ యః సోఢుం ప్రాక్శరీరవిమోక్షణాత్ । కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తః స సుఖీ న
రః ॥ ౨౩ ॥ యోఽన్తఃసుఖోఽన్తరారామస్తథాన్తర్జ్యోతిరేవ యః । స యోగీ బ్రహ్మనిర్వాణం బ్రహ్మభూతోఽధిగచ్ఛతి ॥
లభంతే బ్రహ్మనిర్వాణమృషయః క్షీణకల్మషాః । ఛిన్నద్వైధా యతాత్మానః సర్వభూతహితే రతాః ॥ ౨౫ ॥ కామక్రోధ
వియుక్తానాం యతీనాం యతచేతసామ్ । అభితో బ్రహ్మనిర్వాణం వర్తతే విదితాత్మనామ్ ॥ ౨౬ ॥ స్పర్శాన్కృత్వా బ
హిర్బాహ్యాంశ్చక్షుశ్చైవాంతరే భ్రువోః । ప్రాణాపానౌ సమౌ కృత్వా నాసాభ్యంతరచారిణౌ ॥ ౨౭ ॥ యతేంద్రియ

మనోబుద్ధిర్మునిర్మోక్షపరాయణః । విగతేచ్ఛాభయక్రోధో యస్సదాముక్తఏవసః॥ ౨౮ ॥భోక్తారం యజ్ఞతపసాం
సర్వలోకమహేశ్వరమ్ । సుహృదంసర్వభూతానాంజ్ఞాత్వామాంశాంతిమృచ్ఛతి ॥ ౨౯ ॥***************

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే కర్మసన్న్యాసయోగోనామ పంచమోధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ — అనాశ్రితఃకర్మఫలంకార్యంకర్మకరోతియః । ససన్న్యాసీచయోగీచ ననిరగ్నిర్నచాక్రి
యః ॥ ౧ ॥ యంసన్న్యాసమితిప్రాహుర్యోగంతంవిద్ధిపాండవ । నహ్యసన్న్యస్తసంకల్పోయోగీభవతికశ్చన ॥ ౨ ॥
ఆరురుక్షోర్మునేర్యోగం కర్మకారణముచ్యతే । యోగారూఢస్యతస్యైవశమఃకారణముచ్యతే ॥ 3 ॥ యదాహినేంద్రి
యార్థేషునకర్మస్వనుషజ్జతే । సర్వసంకల్పసన్న్యాసీయోగారూఢస్తదోచ్యతే ॥ ౪ ॥ ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానంనాత్మా
నమవసాదయేత్ । ఆత్మైవహ్యాత్మనోబంధురాత్మైవరిపురాత్మనః ॥ ౫ ॥ బంధురాత్మాత్మనస్తస్యయేనాత్మైవాత్మనాజితః। అ
నాత్మనస్తుశత్రుత్వేవర్తేతాత్మైవశత్రువత్ ॥ ౬ ॥ జితాత్మనఃప్రశాంతస్యపరమాత్మాసమాహితః । శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు
తథామానావమానయోః ॥ ౭ ॥ జ్ఞానవిజ్ఞానతృప్తాత్మాకూటస్థోవిజితేంద్రియః । యుక్తఇత్యుచ్యతేయోగీసమలోష్టాశ్మకా
ఞ్చనః ॥ ౮ ॥ సుహృన్మిత్రార్యుదాసీనమధ్యస్థద్వేష్యబంధుషు । సాధుష్వపిచపాపేషుసమబుద్ధిర్విశిష్యతే ॥ ౯ ॥
యోగీయుంజీతసతతమాత్మానంరహసిస్థితః । ఏకాకీయతచిత్తాత్మానిరాశీరపరిగ్రహః ॥ ౧౦ ॥ శుచౌదేశేప్రతిష్ఠాప్య స్థిర
మాసనమాత్మనః । నాత్యుచ్ఛ్రితంనాతినీచంచేలాజినకుశోత్తరమ్ ॥ ౧౧ ॥ తత్రైకాగ్రంమనఃకృత్వాయతచిత్తేంద్రియ
క్రియః । ఉపవిశ్యాసనేయుంజ్యాద్యోగమాత్మవిశుద్ధయే ॥ ౧౨ ॥ సమంకాయశిరోగ్రీవంధారయన్నచలంస్థిరమ్ । స్వ

ప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశశ్చానవలోకయన్ ॥ ౧౩ ॥ ప్రశాంతాత్మా విగతభీర్బ్రహ్మచారివ్రతే స్థితః । మనస్సంయమ్య మచ్చిత్తో యుక్త ఆసీత మత్పరః ॥ ౧౪ ॥ యుంజన్నేవం సదాత్మానం యోగీ నియతమానసః । శాంతిం నిర్వాణపరమాం మత్సంస్థామధిగచ్ఛతి ॥ ౧౫ ॥ నాత్యశ్నతస్తు యోగోఽస్తి న చైకాంతమనశ్నతః । న చాతిస్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవ చార్జున ॥ ౧౬ ॥ యుక్తాహారవిహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు । యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగో భవతి దుఃఖహా ॥ ౧౭ ॥ యదా వినియతం చిత్తమాత్మన్యేవావతిష్ఠతే । నిస్స్పృహస్సర్వకామేభ్యో యుక్త ఇత్యుచ్యతే తదా ॥ ౧౮ ॥ యథా దీపో నివాతస్థో నేంగతే సోపమా స్మృతా । యోగినో యతచిత్తస్య యుంజతో యోగమాత్మనః ॥ ౧౯ ॥ యత్రోపరమతే చిత్తం నిరుద్ధం యోగసేవయా । యత్ర చైవాత్మనాత్మానం పశ్యన్నాత్మని తుష్యతి ॥ ౨౦ ॥ సుఖమాత్యంతికం యత్తద్బుద్ధిగ్రాహ్యమతీంద్రియమ్ । వేత్తి యత్ర న చైవాయం స్థితశ్చలతి తత్త్వతః ॥ ౨౧ ॥ యం లబ్ధ్వా చాపరం లాభం మన్యతే నాధికం తతః । యస్మిన్ స్థితో న దుఃఖేన గురుణాపి విచాల్యతే ॥ ౨౨ ॥ తం విద్యాద్దుఃఖసంయోగవియోగం యోగసంజ్ఞితమ్ । స నిశ్చయేన యోక్తవ్యో యోగోఽనిర్విణ్ణచేతసా ॥ ౨౩ ॥ సంకల్పప్రభవాన్ కామాంస్త్యక్త్వా సర్వానశేషతః । మనసైవేంద్రియగ్రామం వినియమ్య సమంతతః ॥ ౨౪ ॥ శనైశ్శనైరుపరమేద్బుద్ధ్యా ధృతిగృహీతయా । ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా న కించిదపి చింతయేత్ ॥ ౨౫ ॥ యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చంచలమస్థిరమ్ । తతస్తతో నియమ్యైతదాత్మన్యేవ వశం నయేత్ ॥ ప్రశాంతమనసం హ్యేనం యోగినం సుఖముత్తమమ్ । ఉపైతి శాంతరజసం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్ ॥ ౨౭ ॥ యుంజన్నేవం సదాత్మానం యోగీ విగతకల్మషః । సుఖేన బ్రహ్మసంస్పర్శమత్యంతం సుఖమశ్నుతే ॥ ౨౮ ॥ సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని । ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః ॥ ౨౯ ॥ యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి

తస్యాహంనప్రణశ్యామిసచమేనప్రణశ్యతి ॥ ౩౦ ॥ సర్వభూతస్థితంయోమాంభజత్యేకత్వమాస్థితః । సర్వథా వర్తమా
నోపిసయోగీమయివర్తతే ॥ ౩౧ ॥ ఆత్మౌపమ్యేనసర్వత్రసమంపశ్యతియోర్జున । సుఖంవాయదివాదుఃఖం సయోగీ
పరమోమతః ॥ ౩౨ ॥ —అర్జునఉవాచ ॥ యోయంయోగస్త్వయాప్రోక్తస్సామ్యేనమధుసూదన । ఏతస్యాహం న
పశ్యామి చంచలత్వాత్స్థితింస్థిరామ్ ॥ ౩౩ ॥ చంచలంహిమనఃకృష్ణప్రమాథిబలవద్దృఢమ్ । తస్యాహంనిగ్రహంమన్యే
వాయోరివసుదుష్కరం ॥ ౩౪ ॥ —శ్రీభగవానువాచ ॥ అసంశయంమహాబాహోమనోదుర్నిగ్రహంచలం । అభ్యా
సేనతుకౌంతేయవైరాగ్యేణచగృహ్యతే ॥ ౩౫ ॥ అసంయతాత్మనాయోగోదుష్ప్రాపఇతిమేమతిః । వశ్యాత్మనాతుయత
తాశక్యోవాప్తుముపాయతః ॥ ౩౬ ॥ —అర్జునఉవాచ ॥ అయతిశ్శ్రద్ధయోపేతోయోగాచ్చలితమానసః । అప్రా
ప్యయోగసంసిద్ధింకాంగతింకృష్ణగచ్ఛతి ॥ ౩౭ ॥ కచ్చిన్నోభయవిభ్రష్టశ్ఛిన్నాభ్రమివనశ్యతి । అప్రతిష్ఠోమహాబాహో
విమూఢోబ్రహ్మణఃపథి ॥ ౩౮ ॥ ఏతంమేసంశయంకృష్ణచ్ఛేత్తుమర్హస్యశేషతః । త్వదన్యస్సంశయస్యాస్యచ్ఛేత్తానహ్యు
పపద్యతే ॥ ౩౯ ॥ —శ్రీభగవానువాచ ॥ పార్థనైవేహనాముత్రవినాశస్తస్యవిద్యతే । నహికల్యాణకృత్కశ్చిద్దు
ర్గతింతాతగచ్ఛతి ॥ ౪౦ ॥ ప్రాప్యపుణ్యకృతాం లోకానుషిత్వాశాశ్వతీస్సమాః । శుచీనాం శ్రీమతాంగేహే యోగ
భ్రష్టోభిజాయతే ॥ ౪౧ ॥ అథవాయోగినామేవకులేభవతిధీమతామ్ । ఏతద్ధిదుర్లభతరంలోకేజన్మయదీదృశమ్ ॥౪౨॥
తత్రతంబుద్ధిసంయోగంలభతేపౌర్వదైహికం । యతతేచతతోభూయస్సంసిద్ధౌకురునందన ॥ ౪౩ ॥ పూర్వాభ్యాసేన తే
నైవ హ్రియతేహ్యవశోపిసః । జిజ్ఞాసురపియోగస్యశబ్దబ్రహ్మాతివర్తతే ॥ ౪౪ ॥ ప్రయత్నాద్యతమానస్తు యోగీసంశు
ద్ధకిల్బిషః । అనేకజన్మసంసిద్ధస్తతోయాతిపరాంగతిం ॥ ౪౫ ॥ తపస్విభ్యోధికోయోగీజ్ఞానిభ్యోపిమతోధికః । కర్మిభ్య

శ్చాధికోయోగీతస్మాద్యోగీభవార్జున ॥ ౪౬ ॥ యోగినామపిసర్వేషాంమద్గతేనాంతరాత్మనా । శ్రద్ధావాన్ భజతేయో మాంసమేయుక్తతమోమతః ॥ ౪౭ ॥ ************************************

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదె ఆత్మసంయమయోగోనామ షష్ఠోధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ మయ్యాసక్తమనాఃపార్థయోగంయుంజన్మదాశ్రయః । అసంశయంసమగ్రంమాం యథా జ్ఞాస్యసితచ్ఛృణు ॥ ౧ ॥ జ్ఞానంతేహంసవిజ్ఞానమిదంవక్ష్యామ్యశేషతః । యజ్జ్ఞాత్వానేహభూయోన్యజ్జ్ఞాతవ్యమవశి ష్యతె ॥ ౨ ॥ మనుష్యాణాంసహస్రేషుకశ్చిద్యతతిసిద్ధయే । యతతామపిసిద్ధానాంకశ్చిన్మాంవెత్తితత్త్వతః ॥ 3 ॥ భూమిరాపోనలోవాయుఃఖంమనోబుద్ధిరేవచ । అహంకారఇతీయంమెభిన్నాప్రకృతిరష్టధా ॥ ౪ ॥ అపరెయమిత స్త్వన్యాంప్రకృతింవిద్ధిమేపరామ్ । జీవభూతాంమహాబాహోయయేదంధార్యతెజగత్ ॥ ౫ ॥ ఏతద్యోనీనిభూతానిస ర్వాణీత్యుపధారయ । అహంకృత్స్నస్యజగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా ॥ ౬ ॥ మత్తఃపరతరంనాన్యత్కించిదస్తిధనం జయ । మయిసర్వమిదంప్రోతంసూత్రేమణిగణాఇవ ॥ ౭ ॥ రసోహమప్సుకౌంతెయప్రభాస్మిశశిసూర్యయోః । ప్రణవ స్సర్వవేదేషు శబ్దఃఖేపౌరుషంనృషు ॥ ౮ ॥ పుణ్యోగంధఃపృథివ్యాంచతెజశ్చాస్మివిభావసౌ । జీవనంసర్వభూతేషు త పశ్చాస్మితపస్విషు ॥ ౯ ॥ బీజంమాంసర్వభూతానాంవిద్ధిపార్థసనాతనం । బుద్ధిర్బుద్ధిమతామస్మి తెజస్తేజస్వినామ హం ॥ ౧౦ ॥ బలంబలవతాంచాహంకామరాగవివర్జితం । ధర్మావిరుద్ధోభూతేషుకామోస్మిభరతర్షభ ॥ ౧౧ ॥ యే చైవసాత్వికాభావారాజసాస్తామసాశ్చయే । మత్తఏవేతితాన్విద్ధినత్వహంతేషుతెమయి ॥ ౧౨ ॥ త్రిభిర్గుణమయై

ర్భావైరేభిస్సర్వమిదంజగత్ । మోహితంనాభిజానాతిమామేభ్యఃపరమవ్యయమ్ ॥ ౧౩ ॥ దైవీహ్యేషాగుణమయీమ
మమాయాదురత్యయా । మామేవయే ప్రపద్యంతేమాయామేతాంతరంతితే ॥ ౧౪ ॥ నమాందుష్కృతినోమూఢాఃప్రప
ద్యంతేనరాధమాః । మాయయాపహృతజ్ఞానాఆసురంభావమాశ్రితాః ॥ ౧౫ ॥ చతుర్విధాభజంతేమాంజనాస్సుకృతినో
ర్జున । ఆర్తోజిజ్ఞాసురర్థార్థీజ్ఞానీచభరతర్షభ ॥ ౧౬ ॥ తేషాంజ్ఞానీనిత్యయుక్తఏకభక్తిర్విశిష్యతే । ప్రియోహిజ్ఞా
నినోత్యర్థమహంసచమమప్రియః ॥ ౧౭ ॥ ఉదారాస్సర్వఏవైతేజ్ఞానీత్వాత్మైవమేమతం । ఆస్థితస్సహియుక్తాత్మామా
మేవానుత్తమాంగతిం ॥ ౧౮ ॥ బహూనాంజన్మనామంతేజ్ఞానవాన్మాంప్రపద్యతే । వాసుదేవస్సర్వమితిసమహాత్మా
సుదుర్లభః ॥ ౧౯ ॥ కామైస్తైస్తైర్హృతజ్ఞానాఃప్రపద్యంతేఽన్యదేవతాః । తంతంనియమమాస్థాయ ప్రకృత్యానియతా
స్స్వయా ॥ ౨౦ ॥ యోయోయాంయాంతనుంభక్తశ్శ్రద్ధయార్చితుమిచ్ఛతి । తస్యతస్యాచలాంశ్రద్ధాంతామేవవిదధామ్య
హం ॥ ౨౧ ॥ సతయాశ్రద్ధయాయుక్తస్తస్యారాధనమీహతే । లభతేచతతఃకామాన్మయైవవిహితాన్హితాన్ ॥ ౨౨
అంతవత్తుఫలంతేషాం తద్భవత్యల్పమేధసాం । దేవాన్దేవయజోయాంతిమద్భక్తాయాంతిమామపి ॥ ౨౩ ॥ అవ్యక్తం
వ్యక్తిమాపన్నంమన్యంతేమామబుద్ధయః । పరంభావమజానంతోమమావ్యయమనుత్తమం ॥ ౨౪ ॥ నాహంప్రకాశస్స
ర్వస్యయోగమాయాసమావృతః । మూఢోయంనాభిజానాతిలోకోమామజమవ్యయం ॥ ౨౫ ॥ వేదాహంసమతీతాని
వర్తమానానిచార్జున । భవిష్యాణిచభూతాని మాంతువేదనకశ్చన ॥ ౨౬ ॥ ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేనద్వంద్వమోహేన
భారత । సర్వభూతానిసంమోహం సర్గేయాంతిపరంతప ॥ ౨౭ ॥ యేషాంత్వంతగతంపాపంజనానాంపుణ్యకర్మణాం ।
తేద్వంద్వమోహనిర్ముక్తాభజంతేమాందృఢవ్రతాః ॥ ౨౮ ॥ జరామరణమోక్షాయమామాశ్రిత్యయతంతియే । తేబ్రహ్మ

తద్విదుఃకృత్స్నమధ్యాత్మంకర్మచాఖిలం ॥ ౨౯ ॥ సాధిభూతాధిదైవంమాం సాధియజ్ఞంచయేవిదుః । ప్రయాణకాలెపి చమాంతేవిదుర్యుక్తచేతసః ॥ 3౦ ॥

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదె విజ్ఞానయోగోనామసప్తమోధ్యాయః

అర్జునఉవాచ ॥ కింతద్బ్రహ్మకిమధ్యాత్మంకింకర్మపురుషోత్తమ । అధిభూతంచకింప్రోక్తమధిదైవంకిముచ్యతే ॥౧॥ అధియజ్ఞఃకథంకోత్ర దెహెస్మిన్మధుసూదన । ప్రయాణకాలెచకథంజ్ఞేయోసినియతాత్మభిః ॥ ౨ ॥ —శ్రీభగవానువాచ ॥ అక్షరంబ్రహ్మపరమం స్వభావోధ్యాత్మముచ్యతె । భూతభావోద్భవకరోవిసర్గఃకర్మసంజ్ఞితః ॥ 3 ॥ అధిభూతం క్షరోభావః పురుషశ్చాధిదైవతం । అధియజ్ఞోహమేవాత్ర దెహెదెహభృతాంవర ॥ ౪ ॥ అంతకాలేచమామేవ స్మరన్ముక్త్వాకళేబరం । యఃప్రయాతిసమద్భావం యాతినాస్త్యత్రసంశయః ॥ ౫ ॥ యంయంవాపిస్మరన్భావంత్యజత్యంతె కళేబరం । తంతమేవైతికౌంతెయసదాతద్భావభావితః ॥ ౬ ॥ తస్మాత్సర్వేషుకాలెషుమామనుస్మరయుధ్యచ । మయ్యర్పితమనోబుద్ధిర్మామేవైష్యస్యసంశయః ॥ ౭ ॥ అభ్యాసయోగయుక్తేనచెతసానాన్యగామినా । పరమం పురుషందివ్యం యాతిపార్థానుచింతయన్ ॥ ౮ ॥ కవింపురాణమనుశాసితారమణోరణీయాంసమనుస్మరెద్యః । సర్వస్యధాతారమచింత్యరూపమాదిత్యవర్ణంతమసఃపరస్తాత్ ॥ ౯ ॥ ప్రయాణకాలేమనసాచలేనభక్త్యాయుక్తోయోగబలేనచైవ । భ్రువోర్మధ్యేప్రాణమావేశ్యసమ్యక్సతంపరంపురుషముపైతిదివ్యం ॥ ౧౦ ॥ యదక్షరంవెదవిదోవదంతివిశంతియద్యతయోవీతరాగాః । యదిచ్ఛంతోబ్రహ్మచర్యంచరంతితత్తెపదంసంగ్రహేణప్రవక్ష్యే ॥ ౧౧ ॥ సర్వద్వారాణిసంయమ్యమ

నో హృదినిరుధ్యచ । మూర్ధ్న్యాధాయాత్మనః ప్రాణమాస్థితో యోగధారణాం ॥ ౧౨ ॥ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహ
రన్మామనుస్మరన్ । యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం స యాతి పరమాం గతిం ॥ ౧౩ ॥ అనన్యచేతాస్సతతం యో మాం స్మరతి ని
త్యశః । తస్యాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః ॥ ౧౪ ॥ మాముపేత్య పునర్జన్మ దుఃఖాలయమశాశ్వతం। నా
ప్నువంతి మహాత్మానస్సంసిద్ధిం పరమాం గతాః ॥ ౧౫ ॥ ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినోర్జున । మాముపేత్యతు
కౌంతేయ పునర్జన్మ న విద్యతే ॥ ౧౬ ॥ సహస్రయుగపర్యంతమహర్యద్బ్రహ్మణో విదుః। రాత్రిం యుగసహస్రాంతాం
తేఽహోరాత్రవిదో జనాః ॥ ౧౭ ॥ అవ్యక్తాద్వ్యక్తయస్సర్వాః ప్రభవంత్యహరాగమే । రాత్ర్యాగమే ప్రలీయంతే
తత్రైవావ్యక్తసంజ్ఞకే ॥ ౧౮ ॥ భూతగ్రామస్స ఏవాయం భూత్వాభూత్వా ప్రలీయతే । రాత్ర్యాగమేఽవశః పార్థ ప్ర
భవత్యహరాగమే ॥ ౧౯ ॥ పరస్తస్మాత్తు భావోఽన్యోఽవ్యక్తోఽవ్యక్తాత్సనాతనః । యస్స సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు న
వినశ్యతి ॥ ౨౦ ॥ అవ్యక్తోఽక్షర ఇత్యుక్తస్తమాహుః పరమాం గతిమ్ । యం ప్రాప్య న నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ ॥
పురుషస్స పరః పార్థ భక్త్యా లభ్యస్త్వనన్యయా । యస్యాంతస్స్థాని భూతాని యేన సర్వమిదం తతమ్ ॥ ౨౨ ॥ యత్ర కాలే
త్వనావృత్తిమావృత్తిం చైవ యోగినః । ప్రయాతా యాంతి తం కాలం వక్ష్యామి భరతర్షభ ॥ ౨౩ ॥ అగ్నిర్జ్యోతిరహ
శ్శుక్లష్షణ్మాసా ఉత్తరాయణమ్ । తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః ॥ ౨౪ ॥ ధూమో రాత్రిస్తథా కృష్ణష్ష
ణ్మాసా దక్షిణాయనమ్ । తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతిర్యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే ॥ ౨౫ ॥ శుక్లకృష్ణే గతీ హ్యేతే జగతశ్శాశ్వతే
మతే । ఏకయా యాత్యనావృత్తిమన్యయావర్తతే పునః ॥ ౨౬ ॥ నైతే సృతీ పార్థ జానన్యోగీ ముహ్యతి కశ్చన । తస్మా
త్సర్వేషు కాలేషు యోగయుక్తో భవార్జున ॥ ౨౭ ॥ వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సు చైవ దానేషు యత్పుణ్యఫలం ప్రదిష్టం । అ

త్యేతితత్సర్వమిదంవిదిత్వాయోగీపరంస్థానముపైతిచాద్యమ్ ॥ ౨౮ ॥

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే అక్షరపరబ్రహ్మయోగో నామ అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ ఇదంతు తే గుహ్యతమంప్రవక్ష్యామ్యనసూయవే । జ్ఞానంవిజ్ఞానసహితంయజ్జ్ఞాత్వా మోక్ష్య
సేఽశుభాత్ ॥ ౧ ॥ రాజవిద్యారాజగుహ్యంపవిత్రమిదముత్తమమ్ । ప్రత్యక్షావగమంధర్మ్యం సుసుఖంకర్తుమవ్యయం॥
అశ్రద్దధానాఃపురుషాధర్మస్యాస్యపరంతప । అప్రాప్యమాంనివర్తంతేమృత్యుసంసారవర్త్మని ॥ ౩ ॥ మయాతతమిదం
సర్వంజగదవ్యక్తమూర్తినా । మత్స్థానిసర్వభూతాని నచాహంతేష్వవస్థితః ॥ ౪ ॥ నచమత్స్థానిభూతాని పశ్యమేయో
గమైశ్వరమ్ । భూతభృన్నచభూతస్థోమమాత్మాభూతభావనః ॥ ౫ ॥ యథాకాశస్థితోనిత్యంవాయుస్సర్వత్రగోమహాన్ ।
తథాసర్వాణిభూతాని మత్స్థానీత్యుపధారయ ॥ ౬ ॥ సర్వభూతానికౌంతేయప్రకృతింయాంతిమామికామ్ । కల్పక్షయే
పునస్తాని కల్పాదౌవిసృజామ్యహమ్ ॥ ౭ ॥ ప్రకృతింస్వామవష్టభ్యవిసృజామిపునఃపునః । భూతగ్రామమిమంకృత్స్న
మవశంప్రకృతేర్వశాత్ ॥ ౮ ॥ నచమాంతానికర్మాణినిబధ్నంతిధనంజయ । ఉదాసీనవదాసీనమసక్తంతేషుకర్మసు ॥ ౯
మయాధ్యక్షేణప్రకృతిస్సూయతేసచరాచరమ్ । హేతునానేనకౌంతేయజగద్విపరివర్తతే ॥ ౧౦ ॥ అవజానంతి మాం
మూఢామానుషీంతనుమాశ్రితమ్ । పరంభావమజానంతోమమభూతమహేశ్వరమ్ ॥ ౧౧ ॥ మోఘాశామోఘకర్మాణో
మోఘజ్ఞానావిచేతసః । రాక్షసీమాసురీంచైవ ప్రకృతింమోహినీంశ్రితాః ॥ ౧౨ ॥ మహాత్మానస్తుమాంపార్థ దైవీంప్ర
కృతిమాశ్రితాః । భజంత్యనన్యమనసోజ్ఞాత్వాభూతాదిమవ్యయమ్ ॥ ౧౩ ॥ సతతంకీర్తయంతోమాంయతంతశ్చ దృఢ

వ్రతాః । నమస్యంతశ్చమాంభక్త్యానిత్యయుక్తాఉపాసతే ॥ ౧౪ ॥ జ్ఞానయజ్ఞేనచాప్యన్యేయజంతోమాముపాసతే । ఏ
కత్వేనపృథక్త్వేనబహుధావిశ్వతోముఖమ్ ॥ ౧౫ ॥ అహంక్రతురహంయజ్ఞస్స్వధాహమహమౌషధమ్ । మంత్రోహ
మహమేవాజ్యమహమగ్నిరహంహుతమ్ ॥ ౧౬ ॥ పితాహమస్యజగతోమాతాధాతాపితామహః । వేద్యంపవిత్రమో
ఙ్కారఋక్సామయజురేవచ ॥ ౧౭ ॥ గతిర్భర్తాప్రభుస్సాక్షీనివాసశ్శరణంసుహృత్ । ప్రభవఃప్రలయస్థానంనిధానం
బీజమవ్యయమ్ ॥ ౧౮ ॥ తపామ్యహమహంవర్షంనిగృహ్ణామ్యుత్సృజామిచ । అమృతంచైవమృత్యుశ్చ సదసచ్చాహ
మర్జున ॥ ౧౯ ॥ త్రైవిద్యామాంసోమపాఃపూతపాపాయజ్ఞైరిష్ట్వాస్వర్గతింప్రార్థయంతే । తేపుణ్యమాసాద్యసు
రేంద్రలోకమశ్నంతిదివ్యాందివిదేవభోగాన్ ॥ ౨౦ ॥ తేతంభుక్త్వాస్వర్గలోకంవిశాలం క్షీణేపుణ్యేమర్త్యలోకం
విశంతి । ఏవంత్రయీధర్మమనుప్రపన్నాగతాగతంకామకామాలభంతే ॥ ౨౧ ॥ అనన్యాశ్చింతయంతోమాం యేజనాః
పర్యుపాసతే । తేషాంనిత్యాభియుక్తానాంయోగక్షేమంవహామ్యహమ్ ॥ ౨౨ ॥ యేప్యన్యదేవతాభక్తా యజంతే శ్రద్ధ
యాన్వితాః । తేపిమామేవకౌంతేయయజంత్యవిధిపూర్వకమ్ ॥ ౨౩ ॥ అహంహిసర్వయజ్ఞానాంభోక్తాచప్రభురేవచ ।
నతుమామభిజానంతితత్త్వేనాతశ్చ్యవంతితే ॥ ౨౪ ॥ యాంతిదేవవ్రతాదేవాన్పితౄన్యాంతిపితృవ్రతాః । భూతా
నియాంతిభూతేజ్యాయాంతిమద్యాజినోపిమామ్ ॥ ౨౫ ॥ పత్రంపుష్పంఫలంతోయంయోమేభక్త్యా ప్రయచ్ఛతి । తద
హంభక్త్యుపహృతమశ్నామిప్రయతాత్మనః ॥ ౨౬ ॥ యత్కరోషియదశ్నాసియజ్జుహోషిదదాసియత్ । యత్తపస్య
సికౌంతేయతత్కురుష్వమదర్పణమ్ ॥ ౨౭ ॥ శుభాశుభఫలైరేవంమోక్ష్యసేకర్మబంధనైః । సన్న్యాసయోగయుక్తా
త్మావిముక్తోమాముపైష్యసి ॥ ౨౮ ॥ [illegible] యేభజంతితు మాంభక్త్యా

మయితే తేషుచాప్యహమ్ ॥ ౨౯ ॥ అపిచేత్సుదురాచారో భజతేమామనన్యభాక్ । సాధురేవసమంతవ్యస్సమ్యగ్వ్యవసితోహిసః ॥ ౩౦ ॥ క్షిప్రంభవతిధర్మాత్మాశశ్వచ్ఛాంతింనిగచ్ఛతి । కౌంతేయప్రతిజానీహినమేభక్తఃప్రణశ్యతి ॥ ౩౧ ॥ మాంహిపార్థవ్యపాశ్రిత్యయేపిస్యుఃపాపయోనయః । స్త్రియోవైశ్యాస్తథాశూద్రాస్తేపియాంతిపరాంగతిమ్ ॥ ౩౨ ॥ కింపునర్బ్రాహ్మణాఃపుణ్యాభక్తారాజర్షయస్తథా । అనిత్యమసుఖంలోకమిమంప్రాప్యభజస్వమామ్ ॥ ౩౩ ॥ మన్మనాభవమద్భక్తోమద్యాజీమాంనమస్కురు । మామేవైష్యసియుక్త్వైవమాత్మానంమత్పరాయణః ॥ ౩౪ ॥ ******

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే రాజవిద్యారాజగుహ్యయోగోనామ నవమోధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ భూయఏవమహాబాహో శృణుమేపరమంవచః । యత్తేహంప్రీయమాణాయ వక్ష్యామి హితకామ్యయా ॥ ౧ ॥ నమేవిదుస్సురగణాఃప్రభవంనమహర్షయః । అహమాదిర్హిదేవానాంమహర్షీణాంచసర్వశః ॥ ౨ ॥ యోమామజమనాదించవేత్తిలోకమహేశ్వరమ్ । అసంమూఢస్సమర్త్యేషుసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ ౩ ॥ బుద్ధిర్జ్ఞానమసంమోహఃక్షమాసత్యందమశ్శమః । సుఖందుఃఖంభవోభావోభయంచాభయమేవచ ॥ ౪ ॥ అహింసాసమతాతుష్టిస్తపోదానంయశోయశః । భవంతిభావాభూతానాంమత్తఏవపృథగ్విధాః ॥ ౫ ॥ మహర్షయస్సప్తపూర్వేచత్వారోమనవస్తథా । మద్భావామానసాజాతాయేషాంలోకఇమాఃప్రజాః ॥ ౬ ॥ ఏతాంవిభూతింయోగంచ మమయోవేత్తితత్త్వతః । సోవికంప్యేనయోగేనయుజ్యతేనాత్రసంశయః ॥ ౭ ॥ అహంసర్వస్యప్రభవోమత్తస్సర్వంప్రవర్తతే । ఇతిమత్వాభజంతేమాం బుధాభావసమన్వితాః ॥ ౮ ॥ మచ్చిత్తామద్గతప్రాణాబోధయంతఃపరస్పరమ్ । కథయంతశ్చమాం

ఇత్యంతుష్యంతిచరమంతిచ ॥ ౯ ॥ తేషాంసతతయుక్తానాం భజతాంప్రీతిపూర్వకమ్ । దదామిబుద్ధియోగంతం యేన
మాముపయాంతి తే ॥ ౧౦ ॥ తేషామేవానుకంపార్థమహమజ్ఞానజంతమః । నాశయామ్యాత్మభావస్థోజ్ఞానదీపేనభాస్వ
తా ॥ ౧౧ ॥ —అర్జునఉవాచ ॥ పరంబ్రహ్మపరంధామపవిత్రంపరమంభవాన్ । పురుషం శాశ్వతందివ్యమాదిదేవమ
జంవిభుమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఆహుస్త్వామృషయస్సర్వే దేవర్షిర్నారదస్తథా । అసితోదేవలోవ్యాసస్స్వయంచైవ బ్రవీషి
మే ॥ ౧౩ ॥ సర్వమేతదృతంమన్యే యన్మాంవదసికేశవ । నహితేభగవన్వ్యక్తింవిదుర్దేవానదానవాః ॥ ౧౪ ॥ స్వయ
మేవాత్మనాత్మానంవేత్థత్వంపురుషోత్తమ । భూతభావనభూతేశదేవదేవజగత్పతే ॥ ౧౫ వక్తుమర్హస్యశేషేణదివ్యాహ్యా
త్మవిభూతయః । యాభిర్విభూతిభిర్లోకానిమాంస్త్వంవ్యాప్యతిష్ఠసి ॥ ౧౬ ॥ కథంవిద్యామహంయోగీత్వాంసదాప
రిచింతయన్ । కేషుకేషుచభావేషుచింత్యోసిభగవన్మయా ॥ ౧౭ ॥ విస్తరేణాత్మనోయోగంవిభూతించజనార్దన । భూ
యఃకథయతృప్తిర్హిశృణ్వతోనాస్తిమేఽమృతమ్ ॥ ౧౮ ॥ —శ్రీభగవానువాచ ॥హంతతేకథయిష్యామిదివ్యాహ్యాత్మవిభూతయః । ప్రా
ధాన్యతఃకురుశ్రేష్ఠనాస్త్యంతోవిస్తరస్యమే ॥ ౧౯ ॥ అహమాత్మాగుడాకేశసర్వభూతాశయ
స్థితః । అహమాదిశ్చమధ్యంచభూతానామంతఏవచ ॥ ౨౦ ॥ ఆదిత్యానామహంవిష్ణుర్జ్యోతిషాంరవిరంశుమాన్ । మ
రీచిర్మరుతామస్మినక్షత్రాణామహంశశీ ॥ ౨౧ ॥ వేదానాంసామవేదోస్మిదేవానామస్మివాసవః । ఇంద్రియాణాం
మనశ్చాస్మిభూతానామస్మిచేతనా ॥ ౨౨ ॥ రుద్రాణాంశంకరశ్చాస్మివిత్తేశోయక్షరాక్షసామ్ । వసూనాంపావకశ్చా
స్మిమేరుశ్శిఖరిణామహమ్ ॥ ౨౩ ॥ పురోధసాంచముఖ్యంమాంవిద్ధిపార్థబృహస్పతిమ్ । సేనానీనామహంస్కందస్స
రసామస్మిసాగరః ॥ ౨౪ ॥ మహర్షీణాంభృగురహంగిరామస్మ్యేకమక్షరమ్ । యజ్ఞానాంజపయజ్ఞోస్మిస్థావరాణాంహి

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

మాలయః ॥ ౨౫ ॥ అశ్వత్థస్సర్వవృక్షాణాం దేవర్షీణాంచ నారదః । గంధర్వాణాం చిత్రరథస్సిద్ధానాంకపిలోమునిః ॥ ఉచ్చైశ్శ్రవసమశ్వానాం విద్ధిమామమృతోద్భవమ్ । ఐరావతంగజేంద్రాణాంనరాణాంచనరాధిపమ్ ॥ ౨౭ ॥ ఆయుధానామహంవజ్రంధేనూనామస్మి కామధుక్ । ప్రజనశ్చాస్మి కందర్పస్సర్పాణామస్మి వాసుకిః ॥ ౨౮ ॥ అనంతశ్చాస్మి నాగానాం వరుణోయాదసామహమ్ । పితౄణామర్యమాచాస్మి యమస్సంయమతామహమ్ ॥ ౨౯ ॥ ప్రహ్లాదశ్చాస్మి దైత్యానాంకాలఃకలయతామహమ్ । మృగాణాంచమృగేంద్రోహంవైనతేయశ్చపక్షిణామ్ ॥ ౩౦ ॥ పవనఃపవతామస్మి రామశ్శస్త్రభృతామహమ్ । ఝషాణాంమకరశ్చాస్మి స్రోతసామస్మిజాహ్నవీ ॥ ౩౧ ॥ సర్గాణామాదిరంతశ్చమధ్యంచైవాహమర్జున । అధ్యాత్మవిద్యావిద్యానాం వాదఃప్రవదతామహమ్ ॥ ౩౨ ॥ అక్షరాణామకారోస్మి ద్వంద్వస్సామాసికస్యచ । అహమేవాక్షయఃకాలో ధాతాహంవిశ్వతోముఖః ॥ ౩౩ ॥ మృత్యుస్సర్వహరశ్చాహముద్భవశ్చ భవిష్యతామ్ । కీర్తిశ్శ్రీర్వాక్చనారీణాంస్మృతిర్మేధాధృతిఃక్షమా ॥ ౩౪ ॥ బృహత్సామతథాసామ్నాం గాయత్రీఛందసామహమ్ । మాసానాంమార్గశీర్షోహమృతూనాంకుసుమాకరః ॥ ౩౫ ॥ ద్యూతంఛలయతామస్మి తేజస్తేజస్వినామహమ్ । జయోస్మివ్యవసాయోస్మిసత్త్వంసత్త్వవతామహమ్ ॥ ౩౬ ॥ వృష్ణీనాంవాసుదేవోస్మిపాండవానాంధనంజయః । మునీనామప్యహంవ్యాసఃకవీనాముశనాకవిః ॥ ౩౭ ॥ దండోదమయతామస్మి నీతిరస్మిజిగీషతామ్ । మౌనంచైవాస్మి గుహ్యానాం జ్ఞానంజ్ఞానవతామహమ్ ॥ ౩౮ ॥ యచ్చాపిసర్వభూతానాంబీజంతదహమర్జున । నతదస్తివినాయత్స్యాన్మయాభూతంచరాచరమ్ ॥ ౩౯ ॥ నాంతోస్తిమమదివ్యానాం విభూతీనాంపరంతప । ఏషతూద్దేశతఃప్రోక్తోవిభూతేర్విస్తరోమయా ॥ ౪౦ ॥ యద్యద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవవా । తత్తదేవావగచ్ఛత్వం మమతేజోంశసం

భవమ్ ॥ ౪౧ ॥ అథవా బహునైతేన కిం జ్ఞాతేన తవార్జున । విష్టభ్యాహమిదం కృత్స్నమేకాంశేన స్థితో జగత్ ॥ ౪౨ ॥

ఓం తత్సత్ ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే

శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే విభూతివిస్తరయోగో నామ దశమోఽధ్యాయః

అర్జున ఉవాచ ॥ మదనుగ్రహాయ పరమం గుహ్యమధ్యాత్మసంజ్ఞితమ్ । యత్త్వయోక్తం వచస్తేన మోహోఽయం విగతో మమ ॥ ౧ ॥ భవాప్యయౌ హి భూతానాం శ్రుతౌ విస్తరశో మయా । త్వత్తః కమలపత్రాక్ష మాహాత్మ్యమపి చావ్యయమ్ ॥ ౨ ॥ ఏవమేతద్యథాత్థ త్వమాత్మానం పరమేశ్వర । ద్రష్టుమిచ్ఛామి తే రూపమైశ్వరం పురుషోత్తమ ॥ ౩ ॥ మన్యసే యది తచ్ఛక్యం మయా ద్రష్టుమితి ప్రభో । యోగేశ్వర తతో మే త్వం దర్శయాత్మానమవ్యయమ్ ॥ ౪ ॥—శ్రీభగవానువాచ ॥ పశ్య మే పార్థ రూపాణి శతశోఽథ సహస్రశః । నానావిధాని దివ్యాని నానావర్ణాకృతీని చ ॥ ౫ ॥ పశ్యాదిత్యాన్వసూన్రుద్రానశ్వినౌ మరుతస్తథా । బహూన్యదృష్టపూర్వాణి పశ్యాశ్చర్యాణి భారత ॥ ౬ ॥ ఇహైకస్థం జగత్కృత్స్నం పశ్యాద్య సచరాచరమ్ । మమ దేహే గుడాకేశ యచ్చాన్యద్ద్రష్టుమిచ్ఛసి ॥ ౭ ॥ న తు మాం శక్యసే ద్రష్టుమనేనైవ స్వచక్షుషా । దివ్యం దదామి తే చక్షుః పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్ ॥ ౮ ॥—సంజయ ఉవాచ ॥ ఏవముక్త్వా తతో రాజన్ మహాయోగేశ్వరో హరిః । దర్శయామాస పార్థాయ పరమం రూపమైశ్వరమ్ ॥ ౯ ॥ అనేకవక్త్రనయనమనేకాద్భుతదర్శనమ్ । అనేకదివ్యాభరణం దివ్యానేకోద్యతాయుధమ్ ॥ ౧౦ ॥ దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధానులేపనమ్ । సర్వాశ్చర్యమయం దేవమనంతం విశ్వతోముఖమ్ ॥ ౧౧ ॥ దివి సూర్యసహస్రస్య భవేద్యుగపదుత్థితా । యది భాః సదృశీ సా స్యాద్భాసస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౧౨ ॥ తత్రైకస్థం జగత్కృత్స్నం ప్రవిభక్తమనేకధా । అపశ్యద్దేవదేవస్య శరీరే

పాండవ స్తదా ॥ ౧౩ ॥ తతస్సవిస్మయావిష్టో హృష్టరోమా ధనంజయః । ప్రణమ్య శిరసా దేవం కృతాంజలిరభాషత ॥౧౪
అర్జున ఉవాచ ॥ పశ్యామి దేవాం స్తవ దేవ దేహే సర్వాం స్తథా భూతవిశేషసంఘాన్ । బ్రహ్మాణమీశం కమలాసనస్థమృ
షీంశ్చ సర్వానురగాంశ్చ దివ్యాన్ ॥ ౧౫ ॥ అనేకబాహూదరవక్త్రనేత్రం పశ్యామి త్వాం సర్వతోనంతరూపం । నాం
తం న మధ్యం న పున స్తవాదిం పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వరూప ॥ ౧౬ ॥ కిరీటినం గదినం చక్రిణంచ తేజోరాశిం సర్వతో దీప్తిమం
తం । పశ్యామి త్వాం దుర్నిరీక్ష్యం సమంతా ద్దీప్తానలార్కద్యుతిమప్రమేయం ॥ ౧౭ ॥ త్వమక్షరం పరమం వేదితవ్యం త్వమ
స్య విశ్వస్య పరం నిధానం । త్వమవ్యయశ్శాశ్వతధర్మగోప్తా సనాతన స్త్వం పురుషో మతో మే ॥ ౧౮ ॥ అనాదిమధ్యాంత
మనంతవీర్య మనంతబాహుం శశిసూర్యనేత్రం । పశ్యామి త్వా దీప్తహుతాశవక్త్రం స్వతేజసా విశ్వమిదం తపంతం ॥౧౯
ద్యావాపృథివ్యోరిద మంతరం హి వ్యాప్తం త్వయైకేన దిశశ్చ సర్వాః । దృష్ట్వాద్భుతం రూపముగ్రం తవేదం లోకత్రయం
ప్రవ్యథితం మహాత్మన్ ॥ ౨౦ ॥ అమీహి త్వా సురసంఘా విశంతి కేచిద్భీతాః ప్రాంజలయో గృణంతి । స్వ
స్తీత్యుక్త్వా మహర్షిసిద్ధసంఘాః స్తువంతి త్వాం స్తుతిభిః పుష్కలాభిః ॥ ౨౧ ॥ రుద్రాదిత్యా వసవో యేచ సా
ధ్యా విశ్వేశ్వినౌ మరుతశ్చోష్మపాశ్చ । గంధర్వయక్షాసురసిద్ధసంఘా వీక్షంతే త్వాం విస్మితాశ్చైవ సర్వే ॥ ౨౨ ॥
రూపం మహత్తే బహువక్త్రనేత్రం మహాబాహో బహుబాహూరుపాదమ్ । బహూదరం బహుదంష్ట్రాకరాళం దృష్ట్వా
లోకాః ప్రవ్యథితా స్తథాహమ్ ॥ ౨౩ ॥ నభస్స్పృశం దీప్తమనేకవర్ణం వ్యాత్తాననం దీప్తవిశాలనేత్రం । దృష్ట్వా హి
త్వాం ప్రవ్యథితాంతరాత్మా ధృతిం న విందామి శమంచ విష్ణో ॥ ౨౪ ॥ దంష్ట్రాకరాళాని చ తే ముఖాని దృష్ట్వైవ కాలానలస
న్నిభాని । దిశో న జానే న లభే చ శర్మ ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస ॥ ౨౫ ॥ అమీచ త్వాం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రా స్సర్వే సహై

వావనిపాలసంఘైః । భీష్మో ద్రోణస్సూతపుత్రస్తథాసౌ సహాస్మదీయైరపి యోధముఖ్యైః ॥ ౨౬ ॥ వక్త్రాణి తే త్వరమాణా విశన్తి దంష్ట్రాకరాలాని భయానకాని । కేచిద్విలగ్నా దశనాన్తరేషు సందృశ్యన్తే చూర్ణితైరుత్తమాఙ్గైః ॥ ౨౭ ॥ యథా నదీనాం బహవోऽమ్బువేగాస్సముద్రమేవాభిముఖా ద్రవన్తి । తథా తవామీ నరలోకవీరా విశన్తి వక్త్రాణ్యభివిజ్వలన్తి ॥ ౨౮ ॥ యథా ప్రదీప్తం జ్వలనం పతఙ్గా విశన్తి నాశాయ సమృద్ధవేగాః । తథైవ నాశాయ విశన్తి లోకాస్తవాపి వక్త్రాణి సమృద్ధవేగాః ॥ ౨౯ ॥ లేలిహ్యసే గ్రసమానస్సమన్తాల్లోకాన్సమగ్రాన్వదనైర్జ్వలద్భిః । తేజోభిరాపూర్య జగత్సమగ్రం భాసస్తవోగ్రాః ప్రతపన్తి విష్ణో ॥ ౩౦ ॥ ఆఖ్యాహి మే కో భవానుగ్రరూపో నమోऽస్తు తే దేవవర ప్రసీద । విజ్ఞాతుమిచ్ఛామి భవన్తమాద్యం న హి ప్రజానామి తవ ప్రవృత్తిమ్ ॥ ౩౧ ॥ — శ్రీభగవానువాచ ॥ కాలోऽస్మి లోకక్షయకృత్ప్రవృద్ధో లోకాన్సమాహర్తుమిహ ప్రవృత్తః । ఋతేऽపి త్వాం న భవిష్యన్తి సర్వే యేऽవస్థితాః ప్రత్యనీకేషు యోధాః ॥ తస్మాత్త్వముత్తిష్ఠ యశో లభస్వ జిత్వా శత్రూన్భుఙ్క్ష్వ రాజ్యం సమృద్ధమ్ । మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిన్ ॥ ౩౩ ॥ ద్రోణం చ భీష్మం చ జయద్రథం చ కర్ణం తథాన్యానపి యోధవీరాన్ । మయా హతాంస్త్వం జహి మా వ్యథిష్ఠా యుధ్యస్వ జేతాసి రణే సపత్నాన్ ॥ ౩౪ ॥ — సఞ్జయ ఉవాచ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచనం కేశవస్య కృతాఞ్జలిర్వేపమానః కిరీటీ । నమస్కృత్వా భూయ ఏవాహ కృష్ణం సగద్గదం భీతభీతః ప్రణమ్య ॥ ౩౫ ॥ స్థానే హృషీకేశ తవ ప్రకీర్త్యా జగత్ప్రహృష్యత్యనురజ్యతే చ । రక్షాంసి భీతాని దిశో ద్రవన్తి సర్వే నమస్యన్తి చ సిద్ధసఙ్ఘాః ॥ ౩౬ ॥ కస్మాచ్చ తే న నమేరన్మహాత్మన్ గరీయసే బ్రహ్మణోऽప్యాదికర్త్రే । అనన్త దేవేశ జగన్నివాస త్వమక్షరం సదసత్తత్పరం యత్ ॥ ౩౭ ॥

త్వమాదిదేవః పురుషః పురాణ

రూప ॥ ౩౮ ॥ వాయుర్యమోఽగ్నిర్వరుణశ్శశాంకః (పితామహ) ప్రజాపతిస్త్వం ప్రపితామహశ్చ । నమోనమస్తేస్తు సహస్రకృత్వః పునశ్చ భూయోఽపి నమో నమస్తే ॥ ౩౯ ॥ నమః పురస్తాదథ పృష్ఠతస్తే నమోఽస్తు తే సర్వత ఏవ సర్వ । అనంతవీర్యామితవిక్రమస్త్వం సర్వం సమాప్నోషి తతోఽసి సర్వః ॥ ౪౦ ॥ సఖేతి మత్వా ప్రసభం యదుక్తం హే కృష్ణ హే యాదవ హే సఖేతి । అజానతా మహిమానం తవేదం మయా ప్రమాదాత్ప్రణయేన వాపి ॥ ౪౧ ॥ యచ్చావహాసార్థమసత్కృతోఽసి విహారశయ్యాసనభోజనేషు । ఏకోఽథవాప్యచ్యుత(త)త్సమక్షం తత్క్షామయే త్వామహమప్రమేయం ॥ ౪౨ ॥ పితాసి లోకస్య చరాచరస్య త్వమస్య పూజ్యశ్చ గురుర్గరీయాన్ । న త్వత్సమోఽస్త్యభ్యధికః కుతోఽన్యో లోకత్రయేఽప్యప్రతిమప్రభావ ॥ ౪౩ ॥ తస్మాత్ప్రణమ్య ప్రణిధాయ కాయం ప్రసాదయే త్వామహమీశమీడ్యమ్ । పితేవ పుత్రస్య సఖేవ సఖ్యుః ప్రియః ప్రియాయార్హసి దేవ సోఢుమ్ ॥ ౪౪ ॥ అదృష్టపూర్వం హృషితోఽస్మి దృష్ట్వా భయేన చ ప్రవ్యథితం మనో మే । తదేవ మే దర్శయ దేవ రూపం ప్రసీద దేవేశ జగన్నివాస ॥ ౪౫ ॥ కిరీటినం గదినం చక్రహస్తమిచ్ఛామి త్వాం ద్రష్టుమహం తథైవ । తేనైవ రూపేణ చతుర్భుజేన సహస్రబాహో భవ విశ్వమూర్తే ॥ ౪౬ ॥ —శ్రీభగవానువాచ ॥ మయా ప్రసన్నేన తవార్జునేదం రూపం పరం దర్శితమాత్మయోగాత్ । తేజోమయం విశ్వమనంతమాద్యం యన్మే త్వదన్యేన న దృష్టపూర్వమ్ ॥ ౪౭ ॥ న వేదయజ్ఞాధ్యయనైర్న దానైర్న చ క్రియాభిర్న తపోభిరుగ్రైః । ఏవంరూపశ్శక్య అహం నృలోకే ద్రష్టుం త్వదన్యేన కురుప్రవీర ॥ ౪౮ ॥ మా తే వ్యథా మా చ విమూఢభావో దృష్ట్వా రూపం ఘోరమీదృఙ్మమేదమ్ । వ్యపేతభీః ప్రీతమనాః పునస్త్వం తదేవ మే రూపమిదం ప్రపశ్య ॥ ౪౯ ॥ —సంజయ ఉవాచ ॥ ఇత్యర్జునం వాసుదేవస్తథోక్త్వా స్వకం రూపం దర్శయామాస భూయః । ఆశ్వాసయామాస చ భీతమేనం భూత్వా పునస్సౌమ్యవపుర్మహాత్మా ॥ ౫౦ ॥ —అర్జున ఉవాచ ॥

దృష్ట్వేదంమానుషంరూపంతవసౌమ్యంజనార్దన । ఇదానీమస్మిసంవృత్తస్సచేతాఃప్రకృతింగతః ॥ ౫౦ ॥ — శ్రీభగవానువాచ ॥ సుదుర్దర్శమిదంరూపందృష్టవానసియన్మమ । దేవాఅప్యస్యరూపస్యనిత్యందర్శనకాంక్షిణః ॥ ౫౨ ॥ నాహంవేదైర్నతపసానదానేననచేజ్యయా । శక్యఏవంవిధోద్రష్టుందృష్టవానసిమాంయథా ॥ ౫౩ ॥ భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యఃఅహమేవంవిధోర్జున । జ్ఞాతుంద్రష్టుంచతత్త్వేనప్రవేష్టుంచపరంతప ॥ ౫౪ ॥ మత్కర్మకృన్మత్పరమోమద్భక్తస్సంగవర్జితః । నిర్వైరస్సర్వభూతేషుయస్సమామేతిపాండవ ॥ ౫౫ ॥

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదె విశ్వరూపసందర్శనయోగోనామ ఏకాదశోధ్యాయః

అర్జునఉవాచ ॥ ఏవంసతతయుక్తాయేభక్తాస్త్వాంపర్యుపాసతె । యేచాప్యక్షరమవ్యక్తంతేషాంకేయోగవిత్తమాః ॥ శ్రీభగవానువాచ ॥ మయ్యావేశ్యమనోయేమాంనిత్యయుక్తాఉపాసతె । శ్రద్ధయాపరయోపేతాస్తేమేయుక్తతమామతాః ॥ ౨ ॥ యేత్వక్షరమనిర్దేశ్యమవ్యక్తంపర్యుపాసతె । సర్వత్రగమచింత్యంచకూటస్థమచలంధ్రువమ్ ॥ 3 ॥ సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం సర్వత్రసమబుద్ధయః । తెప్రాప్నువంతిమామేవసర్వభూతహితేరతాః ॥ ౪ ॥ క్లేశోధికతరస్తేషామవ్యక్తాసక్తచేతసామ్ । అవ్యక్తాహిగతిర్దుఃఖం దేహవద్భిరవాప్యతె ॥ ౫ ॥ యేతుసర్వాణికర్మాణి మయిసన్న్యస్యమత్పరాః । అనన్యేనైవయోగేనమాంధ్యాయంతఉపాసతె ॥ ౬ ॥ తెషామహంసముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్ । భవామినచిరాత్పార్థమయ్యావేశితచేతసామ్ ॥ ౭ ॥ మయ్యేవమనఆధత్స్వమయిబుద్ధింనివేశయ । నివసిష్యసిమయ్యేవఅతఊర్ధ్వంనసంశయః [illegible] అభ్యాసయోగేనతతో మామి

చ్ఛాప్తుంధనంజయ ॥ ౯ ॥ అభ్యాసేప్యసమర్థోసి మత్కర్మపరమోభవ । మదర్థమపికర్మాణికుర్వన్ సిద్ధిమవాప్స్య
సి ॥౧౦॥ అథైతదప్యశక్తోసి కర్తుంమద్యోగమాశ్రితః ॥ సర్వకర్మఫలత్యాగంతతఃకురుయతాత్మవాన్ ॥ ౧౧ ॥ శ్రేయోహి
జ్ఞానమభ్యాసాజ్జ్ఞానాద్ధ్యానంవిశిష్యతే । ధ్యానాత్కర్మఫలత్యాగస్త్యాగాచ్ఛాంతిరనంతరమ్ ॥ ౧౨ ॥ అద్వేష్టా సర్వ
భూతానాం మైత్రఃకరుణఏవచ । నిర్మమోనిరహంకారస్సమదుఃఖసుఖఃక్షమీ ॥ ౧౩ ॥ సంతుష్టస్సతతంయోగీయతాత్మా
దృఢనిశ్చయః । మయ్యర్పితమనోబుద్ధిర్యోమద్భక్తస్సమేప్రియః ॥ ౧౪ ॥ యస్మాన్నోద్విజతేలోకోలోకాన్నోద్విజ
తేచయః । హర్షామర్షభయోద్వేగైర్ముక్తోయస్సచమేప్రియః ॥ ౧౫ ॥ అనపేక్షశ్శుచిర్దక్షఉదాసీనోగతవ్యథః । స
ర్వారంభపరిత్యాగీయోమద్భక్తస్సమేప్రియః ॥ ౧౬ ॥ యోనహృష్యతినద్వేష్టినశోచతినకాంక్షతి । శుభాశుభపరిత్యా
గీభక్తిమాన్యస్సమేప్రియః ॥ ౧౭ ॥ సమశ్శత్రౌచమిత్రేచతథామానావమానయోః । శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషుసమస్సం
గవివర్జితః ॥ ౧౮ ॥ తుల్యనిందాస్తుతిర్మౌనీసంతుష్టోయేనకేనచిత్ । అనికేతస్స్థిరమతిర్భక్తిమాన్మేప్రియోనరః ॥
యేతుధర్మ్యామృతమిదంయథోక్తంపర్యుపాసతే । శ్రద్దధానామత్పరమాభక్తాస్తేతీవమేప్రియాః ॥ ౨౦ ॥ ✱✱✱✱

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే భక్తియోగోనామ ద్వాదశోధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ ఇదంశరీరంకౌంతేయక్షేత్రమిత్యభిధీయతే । ఏతద్యోవేత్తితంప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞఇతితద్విదః ॥
క్షేత్రజ్ఞంచాపిమాంవిద్ధిసర్వక్షేత్రేషుభారత । క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోర్జ్ఞానంయత్తజ్జ్ఞానంమతంమమ ॥ ౨ ॥ తత్ క్షేత్రం
యచ్చయాదృక్చయద్వికారియతశ్చయత్ । సచయోయత్ప్రభావశ్చతత్సమాసేనమేశృణు ॥ 3 ॥ఋషిభిర్బహుధాగీతం

ఛందోభిర్వివిధైః పృథక్ । బ్రహ్మసూత్రపదైశ్చైవ హేతుమద్భిర్వినిశ్చితైః ॥ ౪ ॥ మహాభూతాన్యహంకారో బుద్ధిరవ్యక్తమేవచ । ఇంద్రియాణిదశైకంచపంచచేంద్రియగోచరాః ॥ ౫ ॥ ఇచ్ఛాద్వేషస్సుఖందుఃఖంసంఘాతశ్చేతనాధృతిః । ఏతత్క్షేత్రంసమాసేనసవికారముదాహృతమ్ ॥ ౬ ॥ అమానిత్వమదంభిత్వమహింసాక్షాంతిరార్జవమ్ । ఆచార్యోపాసనంశౌచంస్థైర్యమాత్మవినిగ్రహః ॥ ౭ ॥ ఇంద్రియార్థేషువైరాగ్యమనహంకారఏవచ । జన్మమృత్యుజరావ్యాధి దుఃఖదోషానుదర్శనమ్ ॥ ౮ ॥ అసక్తిరనభిష్వంగః పుత్రదారగృహాదిషు । నిత్యంచసమచిత్తత్వమిష్టానిష్టోపపత్తిషు ॥౯॥ మయిచానన్యయోగేనభక్తిరవ్యభిచారిణీ । వివిక్తదేశసేవిత్వమరతిర్జనసంసది ॥ ౧౦ ॥ అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వంతత్త్వజ్ఞానార్థ (చింతనమ్) దర్శనమ్) । ఏతజ్జ్ఞానమితిప్రోక్తమజ్ఞానంయదతోఽన్యథా ॥ ౧౧ ॥ జ్ఞేయంయత్తత్ప్రవక్ష్యామి యజ్జ్ఞాత్వామృతమశ్నుతే । అనాదిమత్పరంబ్రహ్మనసత్తన్నాసదుచ్యతే ॥ ౧౨ ॥ సర్వతఃపాణిపాదంతత్సర్వతోఽక్షిశిరోముఖమ్ । సర్వతశ్శ్రుతిమల్లోకేసర్వమావృత్యతిష్ఠతి ॥ ౧౩ ॥ సర్వేంద్రియగుణాభాసంసర్వేంద్రియవివర్జితమ్ । అసక్తంసర్వభృచ్చైవనిర్గుణంగుణభోక్తృచ ॥ ౧౪ ॥బహిరంతశ్చభూతానామచరంచరమేవచ । సూక్ష్మత్వాత్తదవిజ్ఞేయం దూరస్థంచాంతికేచతత్ ॥ ౧౫ ॥ అవిభక్తంచభూతేషువిభక్తమివచస్థితమ్। భూతభర్తృచతజ్జ్ఞేయంగ్రసిష్ణుప్రభవిష్ణుచ॥ జ్యోతిషామపితజ్జ్యోతిస్తమసఃపరముచ్యతే । జ్ఞానంజ్ఞేయంజ్ఞానగమ్యంహృదిసర్వస్యవిష్ఠితమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఇతిక్షేత్రంతథా జ్ఞానంజ్ఞేయంచోక్తంసమాసతః । మద్భక్తఏతద్విజ్ఞాయమద్భావాయోపపద్యతే ॥ ౧౮ ॥ ప్రకృతింపురుషంచైవవిద్ధ్యనాదీఉభావపి । వికారాంశ్చగుణాంశ్చైవవిద్ధిప్రకృతిసంభవాన్ ॥ ౧౯ ॥ కార్యకారణకర్తృత్వేహేతుఃప్రకృతిరుచ్యతే। పురుషస్సుఖదుఃఖానాంభోక్తృత్వేహేతురుచ్యతే ॥ ౨౦ ॥ పురుషఃప్రకృతిస్థోహిభుంక్తేప్రకృతిజాన్గుణాన్ । కా

రణంగుణసంగోఽస్య సదసద్యోనిజన్మసు ॥ ౨౧ ॥ ఉపద్రష్టానుమంతా చ భర్తా భోక్తా మహేశ్వరః । పరమాత్మేతి చాప్యు
క్తో దేహేఽస్మిన్పురుషః పరః ॥ ౨౨ ॥ య ఏవం వేత్తి పురుషం ప్రకృతిం చ గుణైస్సహ । సర్వథా వర్తమానోఽపి న స భూ
యోఽభిజాయతే ॥ ౨౩ ॥ ధ్యానేనాత్మని పశ్యంతి కేచిదాత్మానమాత్మనా । అన్యే సాంఖ్యేన యోగేన కర్మయోగేన చాపరే ॥
అన్యే త్వేవమజానంతః శ్రుత్వాఽన్యేభ్య ఉపాసతే । తేఽపి చాతితరంత్యేవ మృత్యుం శ్రుతిపరాయణాః ॥ ౨౫ ॥ యావత్సం
జాయతే కించిత్సత్త్వం స్థావరజంగమం । క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞసంయోగాత్తద్విద్ధి భరతర్షభ ॥ ౨౬ ॥ సమం సర్వేషు భూతేషు
తిష్ఠంతం పరమేశ్వరం । వినశ్యత్స్వవినశ్యంతం యః పశ్యతి స పశ్యతి ॥ ౨౭ ॥ సమం పశ్యన్హి సర్వత్ర సమవస్థితమీశ్వరం ।
న హినస్త్యాత్మనాత్మానం తతో యాతి పరాం గతిం ॥ ౨౮ ॥ ప్రకృత్యైవ చ కర్మాణి క్రియమాణాని సర్వశః । యః పశ్యతి త
థాత్మానమకర్తారం స పశ్యతి ॥ ౨౯ ॥ యదా భూతపృథగ్భావమేకస్థమనుపశ్యతి । తత ఏవ చ విస్తారం బ్రహ్మ సంపద్యతే త
దా ॥ ౩౦ ॥ అనాదిత్వాన్నిర్గుణత్వాత్పరమాత్మాయమవ్యయః । శరీరస్థోఽపి కౌంతేయ న కరోతి న లిప్యతే ॥ ౩౧ ॥ యథా
సర్వగతం సౌక్ష్మ్యాదాకాశం నోపలిప్యతే । సర్వత్రావస్థితో దేహే తథాత్మా నోపలిప్యతే ॥ ౩౨ ॥ యథా ప్రకాశయ
త్యేకః కృత్స్నం లోకమిమం రవిః । క్షేత్రం క్షేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత ॥ ౩౩ ॥ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోరేవమ
న్తరం జ్ఞానచక్షుషా । భూతప్రకృతిమోక్షం చ యే విదుర్యాంతి తే పరమ్ ॥ ౩౪ ॥ ************************

ఓం తత్సత్ ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిభాగయోగో నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ పరం భూయః ప్రవక్ష్యామి జ్ఞానానాం జ్ఞానముత్తమం । యజ్జ్ఞాత్వా మునయస్సర్వే పరాం సిద్ధిమి

తో గతాః ॥ ౧ ॥ ఇదంజ్ఞానముపాశ్రిత్యమమసాధర్మ్యమాగతాః । సర్గేఽపినోపజాయంతేప్రళయేనవ్యథంతిచ ॥ ౨ ॥
మమయోనిర్మహద్బ్రహ్మతస్మిన్గర్భందధామ్యహం । సంభవస్సర్వభూతానాంతతోభవతిభారత ॥ ౩ ॥సర్వయోనిషుకౌం
తేయమూర్తయస్సంభవంతియాః । తాసాంబ్రహ్మమహద్యోనిరహంబీజప్రదఃపితా ॥ ౪ ॥ సత్త్వంరజస్తమఇతిగుణాః
ప్రకృతిసంభవాః । నిబధ్నంతిమహాబాహోదేహేదేహినమవ్యయం ॥ ౫ ॥ తత్రసత్త్వంనిర్మలత్వాత్ప్రకాశకమనామ
యం । సుఖసంగేనబధ్నాతిజ్ఞానసంగేనచానఘ ॥ ౬ ॥ రజోరాగాత్మకంవిద్ధితృష్ణాసంగసముద్భవం । తన్నిబధ్నాతి
కౌంతేయకర్మసంగేనదేహినం ॥ ౭ ॥ తమస్త్వజ్ఞానజంవిద్ధి మోహనంసర్వదేహినాం । ప్రమాదాలస్యనిద్రాభిస్తన్
నిబధ్నాతిభారత ॥ ౮ ॥ సత్త్వంసుఖేసంజయతి రజఃకర్మణిభారత । జ్ఞానమావృత్యతుతమః ప్రమాదేసంజయత్యుత ॥
రజస్తమశ్చాభిభూయసత్త్వంభవతిభారత । రజస్సత్త్వంతమశ్చైవతమస్సత్త్వంరజస్తథా ॥ ౧౦ ॥ సర్వద్వారేషు దే
హేఽస్మిన్ ప్రకాశఉపజాయతే । జ్ఞానంయదాతదావిద్యాద్వివృద్ధంసత్త్వమిత్యుత ॥ ౧౧ ॥ లోభఃప్రవృత్తిరారం
భః కర్మణామశమస్స్పృహా । రజస్యేతానిజాయంతేవివృద్ధేభరతర్షభ ॥ ౧౨ ॥ అప్రకాశోఽప్రవృత్తిశ్చప్రమాదోమో
హఏవచ । తమస్యేతానిజాయంతె వివృద్ధేకురునందన ॥ ౧౩ ॥ యదాసత్త్వేప్రవృద్ధేతు ప్రళయంయాతి దేహభృత్ ।
తదోత్తమవిదాంలోకానమలాన్ ప్రతిపద్యతె ॥ ౧౪ ॥ రజసిప్రలయంగత్వా కర్మసంగిషుజాయతే । తథాప్రలీనస్తమ
సి మూఢయోనిషుజాయతె ॥ ౧౫ ॥ కర్మణస్సుకృతస్యాహుస్సాత్త్వికంనిర్మలంఫలం । రజసస్తుఫలందుఃఖమజ్ఞానం తమ
సఃఫలం ॥ ౧౬ ॥ సత్త్వాత్సంజాయతెజ్ఞానం రజసోలోభఏవచ । ప్రమాదమోహౌతమసోభవతోఽజ్ఞానమేవచ ॥ ౧౭ ॥ ఊ
ర్ధ్వంగచ్ఛంతిసత్త్వస్థామధ్యేతిష్ఠంతిరాజసాః । జఘన్యగుణవృత్తిస్థాఅధోగచ్ఛంతితామసాః ॥ ౧౮ ॥ నాన్యం గుణే

భ్యః కర్తారం యదా ద్రష్టానుపశ్యతి । గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం సోఽధిగచ్ఛతి ॥ ౧౯ ॥ గుణానేతానతీత్య త్రీన్ దేహీ దేహసముద్భవాన్ । జన్మమృత్యుజరాదుఃఖైర్విముక్తోఽమృతమశ్నుతే ॥ ౨౦ ॥— అర్జున ఉవాచ ॥ కైర్లిఙ్గైస్త్రీన్ గుణానేతానతీతో భవతి ప్రభో । కిమాచారః కథం చైతాంస్త్రీన్ గుణానతివర్తతే ॥ ౨౧ ॥ — శ్రీభగవానువాచ ॥ ప్రకాశం చ ప్రవృత్తిం చ మోహమేవ చ పాండవ । న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని న నివృత్తాని కాంక్షతి ॥ ౨౨ ॥ ఉదాసీనవదాసీనో గుణైర్యో న విచాల్యతే । గుణా వర్తన్త ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠతి నేఙ్గతే ॥ ౨౩ ॥ సమదుఃఖసుఖస్స్వస్థస్సమలోష్టాశ్మకాంచనః । తుల్యప్రియాప్రియో ధీరస్తుల్యనిందాత్మసంస్తుతిః ॥ ౨౪ ॥ మానావమానయోస్తుల్యస్తుల్యో మిత్రారిపక్షయోః । సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీతస్స ఉచ్యతే ॥ ౨౫ ॥ మాం చ యోఽవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే । స గుణాన్ సమతీత్యైతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥ ౨౬ ॥ బ్రహ్మణో హి ప్రతిష్ఠాహమమృతస్యావ్యయస్య చ । శాశ్వతస్య చ ధర్మస్య సుఖస్యైకాంతికస్య చ ॥ ౨౭ ॥ **

ఓం తత్సత్ ఇతి శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే గుణత్రయవిభాగయోగో నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ ఊర్ధ్వమూలమధశ్శాఖమశ్వత్థం ప్రాహురవ్యయం । ఛందాంసి యస్య పర్ణాని యస్తం వేద స వేదవిత్ ॥ ౧ ॥ అధశ్చోర్ధ్వం చ ప్రసృతాస్తస్య శాఖా గుణప్రవృద్ధా విషయప్రవాళాః । అధశ్చ మూలాన్యనుసంతతాని కర్మానుబంధీని మనుష్యలోకే ॥ ౨ ॥ న రూపమస్యేహ తథోపలభ్యతే నాంతో న చాదిర్న చ సంప్రతిష్ఠా । అశ్వత్థమేనం సువిరూఢమూలమసఙ్గశస్త్రేణ దృఢేన ఛిత్వా ॥ ౩ ॥ తతః పదం తత్పరిమార్గితవ్యం యస్మిన్ గతా న నివర్తంతి భూయః ।

తమేవచాద్యంపురుషం ప్రపద్యేద్యతః ప్రవృత్తిః ప్రసృతా పురాణీ ॥ ౪ ॥ నిర్మానమోహా జితసఙ్గదోషా అధ్యాత్మనిత్యా
వినివృత్తకామాః । ద్వన్ద్వైర్విముక్తాస్సుఖదుఃఖసంజ్ఞైర్గచ్ఛన్త్యమూఢాః పదమవ్యయం తత్ ॥ ౫ ॥ న తద్భాసయ
తే సూర్యో న శశాఙ్కో న పావకః । యద్గత్వా న నివర్తన్తే తద్ధామ పరమం మమ ॥ ౬ ॥ మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత
స్సనాతనః । మనష్షష్ఠానీన్ద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి ॥ ౭ ॥ శరీరం యదవాప్నోతి యచ్చాప్యుత్క్రామతీశ్వరః । గృ
హీత్వైతాని సంయాతి వాయుర్గన్ధానివాశయాత్ ॥ ౮ ॥ శ్రోత్రం చక్షుస్స్పర్శనం చ రసనం ఘ్రాణమేవ చ । అధిష్ఠా
య మనశ్చాయం విషయానుపసేవతే ॥ ౯ ॥ ఉత్క్రామన్తం స్థితం వాపి భుఞ్జానం వా గుణాన్వితమ్ । విమూఢా నానుపశ్యన్
తి పశ్యన్తి జ్ఞానచక్షుషః ॥ ౧౦ ॥ యతన్తో యోగినశ్చైనం పశ్యన్త్యాత్మన్యవస్థితమ్ । యతన్తోఽప్యకృతాత్మానో నైనం ప
శ్యన్త్యచేతసః ॥ ౧౧ ॥ యదాదిత్యగతం తేజో జగద్భాసయతేఽఖిలమ్ । యచ్చన్ద్రమసి యచ్చాగ్నౌ తత్తేజో విద్ధి మామ
కమ్ ॥ ౧౨ ॥ గామావిశ్య చ భూతాని ధారయామ్యహమోజసా । పుష్ణామి చౌషధీస్సర్వాస్సోమో భూత్వా రసాత్మకః ॥
అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః । ప్రాణాపానసమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్ ॥ ౧౪ ॥ స
ర్వస్య చాహం హృది సన్నివిష్టో మత్తః స్మృతిర్జ్ఞానమపోహనం చ । వేదైశ్చ సర్వైరహమేవ వేద్యో వేదాన్తకృద్వేదవి
దేవ చాహమ్ ॥ ౧౫ ॥ ద్వావిమౌ పురుషౌ లోకే క్షరశ్చాక్షర ఏవ చ । క్షరస్సర్వాణి భూతాని కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే ॥ ౧౬ ॥
ఉత్తమః పురుషస్త్వన్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః । యో లోకత్రయమావిశ్య బిభర్త్యవ్యయ ఈశ్వరః ॥ ౧౭ ॥ యస్మా
త్క్షరమతీతోఽహమక్షరాదపి చోత్తమః । అతోఽస్మి లోకే వేదే చ ప్రథితః పురుషోత్తమః ॥ ౧౮ ॥ యో మామేవమసంమూ
ఢో జానాతి పురుషోత్తమమ్ । స సర్వవిద్భజతి మాం సర్వభావేన భారత ॥ ౧౯ ॥ ఇతి గుహ్యతమం శాస్త్రమిదముక్తం మయా

నఘ । ఏతద్బుద్ధ్వాబుద్ధిమాన్స్యాత్కృతకృత్యశ్చభారత ॥ ౨౦ ॥ ****************************

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే పురుషోత్తమప్రాప్తియోగోనామ పంచదశోధ్యాయః

శ్రీభగవానువాచ ॥ అభయంసత్త్వసంశుద్ధిర్జ్ఞానయోగవ్యవస్థితిః । దానం దమశ్చయజ్ఞశ్చస్వాధ్యాయ స్తపఆర్జవం ॥౧॥ అహింసాసత్యమక్రోధస్త్యాగశ్శాంతిరపైశునమ్ । దయాభూతేష్వలోలు(త్వం(ప్త్వం)మార్దవంహ్రీరచాపలమ్॥ తేజఃక్షమాధృతిశ్శౌచమద్రోహోనాతిమానితా । భవంతిసంపదందైవీమభిజాతస్యభారత ॥ ౩ ॥ దంభో దర్పోభిమానశ్చక్రోధఃపారుష్యమేవచ । అజ్ఞానంచాభిజాతస్యపార్థసంపదమాసురీమ్ ॥ ౪ ॥ దైవీసంపద్విమోక్షాయ నిబంధాయాసురీమతా । మాశుచస్సంపదందైవీమభిజాతోసిపాండవ ॥ ౫ ॥ ద్వౌభూతసర్గౌలోకేస్మిన్దైవఆసురఏవచ । దైవోవిస్తరశఃప్రోక్తఆసురంపార్థమేశ్శృణు ॥ ౬ ॥ ప్రవృత్తించనివృత్తించజనానవిదురాసురాః । నశౌచంనాపిచాచారోనసత్యంతేషువిద్యతే ॥ ౭ ॥ అసత్యమప్రతిష్ఠంతేజగదాహురనీశ్వరమ్ । అపరస్పరసమ్భూతంకిమన్యత్కామహైతుకమ్ ॥ ౮ ॥ ఏతాందృష్టిమవష్టభ్యనష్టాత్మానోల్పబుద్ధయః । ప్రభవంత్యుగ్రకర్మాణఃక్షయాయజగతో(హితాః(శుభాః)॥ కామమాశ్రిత్యదుష్పూరందంభమానమదాన్వితాః । మోహాద్గృహీత్వాసద్గ్రాహాన్ప్రవర్తంతేశుచివ్రతాః ॥ ౧౦ ॥ చింతామపరిమేయాంచప్రలయాంతాముపాశ్రితాః । కామోపభోగపరమాఏతావదితినిశ్చితాః॥ ౧౧ ॥ ఆశాపాశశతైర్బద్ధాః కామక్రోధపరాయణాః । ఈహంతేకామభోగార్థమన్యాయేనార్థసంచయాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఇదమద్యమయాలబ్ధమిమంప్రాప్స్యేమనోరథమ్ । ఇదమస్తీదమపిమేభవిష్యతిపునర్ధనమ్ ॥ ౧౩ ॥ అసౌమయాహతశ్శత్రుర్హనిష్యేచాపరా

నపి । ఈశ్వరోహమహంభోగీ సిద్ధోహంబలవాన్సుఖీ ॥ ౧౪ ॥ ఆఢ్యోభిజనవానస్మి కోన్యోస్తిసదృశోమయా । యక్ష్యేదాస్యామిమోదిష్య ఇత్యజ్ఞానవిమోహితాః ॥ ౧౫ ॥ అనేకచిత్తవిభ్రాంతామోహజాలసమావృతాః । ప్రసక్తాః కామభోగేషుపతంతినరకేఽశుచౌ ॥ ౧౬ ॥ ఆత్మసంభావితాస్స్తబ్ధాధనమానమదాన్వితాః । యజంతేనామయజ్ఞైస్తేదంభేనావిధిపూర్వకమ్ ॥ ౧౭ ॥ అహంకారంబలందర్పం కామంక్రోధంచసంశ్రితాః । మామాత్మపరదేహేషు ప్రద్విషంతోభ్యసూయకాః ॥ ౧౮ ॥ తానహంద్విషతఃక్రూరాన్ సంసారేషునరాధమాన్ । క్షిపామ్యజస్రమశుభానాసురీష్వేవయోనిషు ॥ ౧౯ ॥ ఆసురీంయోనిమాపన్నామూఢాజన్మనిజన్మని । మామప్రాప్యైవకౌంతేయతతోయాంత్యధమాంగతిం ॥ ౨౦ త్రివిధంనరకస్యేదంద్వారంనాశనమాత్మనః । కామఃక్రోధస్తథాలోభస్తస్మాదేతత్త్రయంత్యజేత్ ॥ ౨౧ ॥ ఏతైర్విముక్తః కౌంతేయ తమోద్వారైస్త్రిభిర్నరః । ఆచరత్యాత్మనశ్శ్రేయస్తతోయాతిపరాంగతిమ్ ॥ ౨౨ ॥ యశ్శాస్త్రవిధిముత్సృజ్యవర్తతేకామకారతః । నససిద్ధిమవాప్నోతినసుఖంనపరాంగతిమ్ ॥ ౨౩ ॥ తస్మాచ్ఛాస్త్రంప్రమాణంతేకార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ । జ్ఞాత్వాశాస్త్రవిధానోక్తంకర్మకర్తుమిహార్హసి ॥ ౨౪ ॥ *************************

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే దైవాసురసంపద్విభాగయోగోనామ షోడశోధ్యాయః

అర్జునఉవాచ ॥ యేశాస్త్రవిధిముత్సృజ్యయజంతేశ్రద్ధయాన్వితాః । తేషాంనిష్ఠాతుకాకృష్ణసత్త్వమాహోరజస్తమః ॥ ౧ ॥ శ్రీభగవానువాచ ॥ త్రివిధాభవతిశ్రద్ధాదేహినాంసాస్వభావజా । సాత్త్వికీరాజసీచైవ తామసీచేతితాంశృణు ॥ ౨ ॥ సత్త్వానురూపాసర్వస్యశ్రద్ధాభవతిభారత । శ్రద్ధామయోయంపురుషోయోయచ్ఛ్రద్ధస్సఏవసః ॥ ౩ ॥ య

జంతేసాత్త్వికాదేవాన్యక్షరక్షాంసిరాజసాః । ప్రేతాన్భూతగణాంశ్చాన్యేయజంతేతామసాజనాః ॥ ౪ ॥అశాస్త్ర
విహితంఘోరం తప్యంతేయేతపోజనాః । దంభాహంకారసంయుక్తాఃకామరాగబలాన్వితాః ॥ ౫ ॥ కర్శయంతశ్శరీరస్థం
భూతగ్రామమచేతసః । మాంచైవాంతశ్శరీరస్థంతాన్విద్ధ్యాసురనిశ్చయాన్ ॥ ౬ ॥ ఆహారస్త్వపిసర్వస్య త్రివిధోభవ
తిప్రియః । యజ్ఞస్తపస్తథాదానంతేషాంభేదమిమంశృణు ॥ ౭ ॥ ఆయుస్సత్త్వబలారోగ్యసుఖప్రీతివివర్ధనాః । రస్యా
స్స్నిగ్ధాస్స్థిరాహృద్యాఆహారాస్సాత్త్వికప్రియాః ॥ ౮ ॥ కట్వమ్లలవణాత్యుష్ణతీక్ష్ణరూక్షవిదాహినః । ఆహారారాజ
సస్యేష్టాదుఃఖశోకామయప్రదాః ॥ ౯ ॥ యాతయామంగతరసంపూతిపర్యుషితంచయత్ । ఉచ్ఛిష్టమపిచామేధ్యంభో
జనంతామసప్రియమ్ ॥ ౧౦ ॥ అఫలాకాంక్షిభిర్యజ్ఞోవిధిదృష్టోయఇజ్యతే । యష్టవ్యమేవేతిమనస్సమాధాయ ససాత్త్వి
కః ॥ ౧౧ ॥ అభిసంధాయతుఫలం దంభార్థమపిచైవ యత్ । ఇజ్యతేభరతశ్రేష్ఠతంయజ్ఞంవిద్ధిరాజసమ్ ॥ ౧౨ ॥ విధి
హీనమసృష్టాన్నంమంత్రహీనమదక్షిణమ్ । శ్రద్ధావిరహితంయజ్ఞంతామసంపరిచక్షతే ॥ ౧౩ ॥ దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞపూ
జనంశౌచమార్జవమ్ । బ్రహ్మచర్యమహింసాచశారీరంతపఉచ్యతే ॥ ౧౪ ॥ అనుద్వేగకరంవాక్యంసత్యంప్రియహితంచ
యత్ । స్వాధ్యాయాభ్యసనంచైవవాఙ్మయంతపఉచ్యతే ॥ ౧౫ ॥ మనఃప్రసాదస్సౌమ్యత్వంమౌనమాత్మవినిగ్రహః।భా
వసంశుద్ధిరిత్యేతత్తపోమానసముచ్యతే ॥ ౧౬ ॥ శ్రద్ధయాపరయాతప్తం తపస్తత్త్రివిధంనరైః । అఫలాకాంక్షిభిర్యుక్తై
స్సాత్త్వికంపరిచక్షతే ॥ ౧౭ ॥ సత్కారమానపూజార్థంతపోదంభేనచైవయత్ । క్రియతేతదిహప్రోక్తంరాజసంచలమ
ధ్రువమ్ ॥ ౧౮ ॥ మూఢగ్రాహేణాత్మనోయత్పీడయాక్రియతేతపః । పరస్యోత్సాదనార్థంవాతత్తామసముదాహృతం॥
దాతవ్యమితియద్దానం దీయతేనుపకారిణే । దేశేకాలేచపాత్రేచతద్దానంసాత్త్వికంస్మృతమ్ ॥ ౨౦ ॥ యత్తుప్రత్యుప

కారార్థంఫలముద్దిశ్యవాపునః। దీయతేచపరిక్లిష్టం తద్దానంరాజసంస్మృతం ॥ ౨౧ ॥ అదేశకాలేయద్దానమపాత్రే భ్యశ్చదీయతే। అసత్కృతమవజ్ఞాతంతత్తామసముదాహృతం ॥ ౨౨ ॥ ఓంతత్సదితినిర్దేశోబ్రహ్మణస్త్రివిధస్స్మృతః। బ్రాహ్మణాస్తేనవేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చవిహితాఃపురా ॥ ౨౩ ॥ తస్మాదోమిత్యుదాహృత్య యజ్ఞదానతపఃక్రియాః ॥ ప్రవర్తంతేవిధానోక్తాస్సతతంబ్రహ్మవాదినాం ॥ ౨౪ ॥ తదిత్యనభిసంధాయఫలంయజ్ఞతపఃక్రియాః। దానక్రియాశ్చ వివిధాఃక్రియంతేమోక్షకాంక్షిభిః ॥ ౨౫ ॥ సద్భావేసాధుభావేచసదిత్యేతత్ప్రయుజ్యతే। ప్రశస్తేకర్మణితథా సచ్ఛబ్దః పార్థయుజ్యతే ॥ ౨౬ ॥ యజ్ఞేతపసిదానేచస్థితిస్సదితిచోచ్యతే। కర్మచైవతదర్థీయంసదిత్యేవాభిధీయతే ॥ ౨౭ ॥ అశ్రద్ధయాహుతందత్తంతపస్తప్తంకృతంచయత్। అసదిత్యుచ్యతేపార్థనచతత్ప్రేత్యనోఇహ ॥ ౨౮ ॥ ******

ఓంతత్సత్ ఇతిశ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే
శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగోనామ సప్తదశోఽధ్యాయః

అర్జునఉవాచ ॥ సన్న్యాసస్యమహాబాహోతత్త్వమిచ్ఛామివేదితుం। త్యాగస్యచహృషీకేశపృథక్కేశినిషూదన శ్రీభగవానువాచ ॥ కామ్యానాంకర్మణాంన్యాసంసన్న్యాసంకవయోవిదుః। సర్వకర్మఫలత్యాగంప్రాహుస్త్యాగం విచక్షణాః ॥ ౨ ॥ త్యాజ్యందోషవదిత్యేకేకర్మప్రాహుర్మనీషిణః। యజ్ఞదానతపఃకర్మనత్యాజ్యమితిచాపరే ॥ ౩ ॥ నిశ్చయంశృణుమేతత్రత్యాగేభరతసత్తమ। త్యాగోహిపురుషవ్యాఘ్రత్రివిధస్సంప్రకీర్తితః ॥ ౪ ॥ యజ్ఞదానతపఃకర్మనత్యాజ్యంకార్యమేవతత్। యజ్ఞోదానంతపశ్చైవపావనానిమనీషిణాం ॥ ౫ ॥ ఏతాన్యపితుకర్మాణిసంగంత్యక్త్వాఫలానిచ। కర్తవ్యానీతిమేపార్థనిశ్చితంమతముత్తమం ॥ ౬ ॥ నియతస్యతుసన్న్యాసఃకర్మణోనోపపద్యతే। మోహాత్తస్యప

రిత్యాగస్తామసః పరికీర్తితః ॥ ౭ ॥ దుఃఖమిత్యేవయః కర్మ కాయక్లేశభయాత్త్యజేత్ । సకృత్వారాజసంత్యాగం నైవత్యాగఫలంలభేత్ ॥ ౮ ॥ కార్యమిత్యేవయత్కర్మ నియతంక్రియతేఽర్జున । సంగంత్యక్త్వాఫలంచైవ సత్యాగస్సాత్త్వికోమతః ॥ ౯ ॥ నద్వేష్ట్యకుశలంకర్మ కుశలేనానుషజ్జతే । త్యాగీసత్త్వసమావిష్టోమేధావీఛిన్నసంశయః ॥ ౧౦ ॥ నహిదేహభృతాశక్యంత్యక్తుంకర్మాణ్యశేషతః। యస్తుకర్మఫలత్యాగీసత్యాగీత్యభిధీయతే॥౧౧॥అనిష్టమిష్టంమిశ్రంచత్రివిధం కర్మణఃఫలం । భవత్యత్యాగినాంప్రేత్య నతుసన్న్యాసినాంక్వచిత్ ॥ ౧౨ ॥ పంచైతానిమహాబాహో కారణానినిబోధమే । సాంఖ్యేకృతాంతేప్రోక్తానిసిద్ధయేసర్వకర్మణాం ॥ ౧౩ ॥ అధిష్ఠానంతథాకర్తాకరణంచపృథగ్విధం । వివిధాచ పృథక్చేష్టాదైవంచైవాత్రపంచమం ॥ ౧౪ ॥ శరీరవాఙ్మనోభిర్యత్కర్మప్రారభతేనరః । న్యాయ్యంవావిపరీతంవా పంచైతేతస్యహేతవః ॥ ౧౫ ॥ తత్రైవంసతికర్తారమాత్మానంకేవలంతుయః । పశ్యత్యకృతబుద్ధిత్వాన్నసపశ్యతిదుర్మతిః ॥ యస్యనాహంకృతోభావోబుద్ధిర్యస్యనలిప్యతే । హత్వాపిసఇమాంల్లోకాన్నహంతిననిబధ్యతే ॥ ౧౭ ॥ జ్ఞానంజ్ఞేయం పరిజ్ఞాతాత్రివిధాకర్మచోదనా । కరణంకర్మకర్తేతిత్రివిధఃకర్మసంగ్రహః ॥ ౧౮ ॥ జ్ఞానంకర్మచకర్తాచత్రిధైవ గుణభేదతః । ప్రోచ్యతేగుణసంఖ్యానేయథావచ్ఛృణుతాన్యపి ॥ ౧౯ ॥ సర్వభూతేషుయేనైకంభావమవ్యయమీక్షతే । అవిభక్తంవిభక్తేషుతజ్జ్ఞానంవిద్ధిసాత్త్వికం ॥ ౨౦ ॥ పృథక్త్వేనతుయజ్జ్ఞానంనానాభావాన్పృథగ్విధాన్ ।వేత్తిసర్వేషుభూతేషు తజ్జ్ఞానంవిద్ధిరాజసమ్॥౨౧॥యత్తుకృత్స్నవదేకస్మిన్కార్యేసక్తమ(హే)హై)తుకమ్।అతత్త్వార్థవదల్పంచతత్తామసముదాహృతమ్॥ ౨౨ ॥ నియతంసంగరహితమరాగద్వేషతఃకృతమ్। అఫలప్రేప్సునాకర్మయత్తత్సాత్త్వికముచ్యతే॥ యత్తుకామేప్సునాకర్మసాహంకారేణవాపునః । క్రియతేబహులాయాసంతద్రాజసముదాహృతమ్ ॥ ౨౪ ॥ అనుబం

ధంక్షయంహింసామనవేక్ష్యచపౌరుషం । మోహాదారభ్యతేకర్మ యత్తత్తామసముచ్యతే ॥ ౨౫ ॥ ముక్తసంగోనహంవా
దీధృత్యుత్సాహసమన్వితః । సిద్ధ్యసిద్ధ్యోర్నిర్వికారఃకర్తాసాత్త్వికఉచ్యతే ॥ ౨౬ ॥ రాగీకర్మఫలప్రేప్సుర్లుబ్ధోహిం
సాత్మకోశుచిః । హర్షశోకాన్వితఃకర్తారాజసఃపరికీర్తితః ॥ ౨౭ ॥ అయుక్తఃప్రాకృతస్స్తబ్ధశ్శఠోనైకృతికోఽలసః ।
విషాదీదీర్ఘసూత్రీచకర్తాతామసఉచ్యతే ॥ ౨౮ ॥ బుద్ధేర్భేదంధృతేశ్చైవగుణతస్త్రివిధంశృణు । ప్రోచ్యమానమశేషే
ణ పృథక్త్వేనధనంజయ ॥ ౨౯ ॥ ప్రవృత్తించనివృత్తించకార్యాకార్యేభయాభయే । బంధంమోక్షంచయావేత్తి బుద్ధి
స్సాపార్థసాత్త్వికీ ॥ ౩౦ ॥ యయాధర్మమధర్మంచకార్యంచాకార్యమేవచ । అయథావత్ప్రజానాతి బుద్ధిస్సాపార్థ
రాజసీ ॥౩౧॥అధర్మంధర్మ(మి)ఇ)తియామన్యతేతమసావృతా । సర్వార్థాన్విపరీతాంశ్చబుద్ధిస్సాపార్థతామసీ ॥౩౨॥
ధృత్యాయయాధారయతే మనఃప్రాణేంద్రియక్రియాః । యోగేనావ్యభిచారిణ్యాధృతిస్సాపార్థసాత్త్వికీ ॥ ౩౩ ॥ య
యాతుధర్మకామార్థాన్ ధృత్యాధారయతేర్జున । ప్రసంగేనఫలాకాంక్షీధృతిస్సాపార్థరాజసీ ॥ ౩౪ ॥ యయా స్వ
ప్నంభయంశోకం విషాదంమదమేవచ । నవిముంచతిదుర్మేధాధృతిస్సాపార్థతామసీ ॥ ౩౫ ॥సుఖంత్విదానీంత్రివిధం
శృణుమేభరతర్షభ । అభ్యాసాద్రమతేయత్రదుఃఖాంతంచనిగచ్ఛతి ॥ ౩౬ ॥ యత్తదగ్రేవిషమివపరిణామేఽమృతోప
మం । తత్సుఖంసాత్త్వికంప్రోక్తమాత్మబుద్ధిప్రసాదజం ॥ ౩౭ ॥విషయేంద్రియసంయోగాద్యత్తదగ్రేఽమృతోపమం । ప
రిణామేవిషమివ తత్సుఖంరాజసంస్మృతం ॥ ౩౮ ॥ యదగ్రేచానుబంధేచసుఖంమోహనమాత్మనః । నిద్రాలస్యప్రమా
దోత్థం తత్తామసముదాహృతతం ॥ ౩౯ ॥ నతదస్తిపృథివ్యాంవాదివిదేవేషువాపునః । సత్త్వంప్రకృతిజైర్ముక్తం యదె
భిస్స్యాత్త్రిభిర్గుణైః ॥ ౪౦ ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాంశూద్రాణాంచపరంతప । కర్మాణిప్రవిభక్తానిస్వభావప్రభవై

గుణైః ॥ ౪౧ ॥ శమోదమస్తపశ్శౌచంక్షాంతిరార్జవమేవచ। జ్ఞానంవిజ్ఞానమాస్తిక్యంబ్రాహ్మంకర్మస్వభావజం॥౪౨॥
శౌర్యంతేజోధృతిర్దాక్ష్యంయుద్ధేచాప్యపలాయనం। దానమీశ్వరభావశ్చక్షాత్రంకర్మస్వభావజం ॥ ౪౩ ॥ కృషిగో
రక్షవాణిజ్యంవైశ్యంకర్మస్వభావజం। పరిచర్యాత్మకంకర్మశూద్రస్యాపిస్వభావజం ॥ ౪౪ ॥ స్వేస్వేకర్మణ్యభిరతస్సంసి
ద్ధింలభతేనరః। స్వకర్మనిరతస్సిద్ధింయథావిందతితచ్ఛృణు ॥ ౪౫ ॥ యతఃప్రవృత్తిర్భూతానాంయేనసర్వమిదంతతం।
స్వకర్మణాతమభ్యర్చ్య సిద్ధింవిందతిమానవః ॥ ౪౬ ॥ శ్రేయాన్స్వధర్మోవిగుణః పరధర్మాత్స్వనుష్ఠితాత్ । స్వభావ
నియతంకర్మకుర్వన్నాప్నోతికిల్బిషం ॥ ౪౭ ॥ సహజంకర్మకౌంతేయసదోషమపినత్యజేత్ । సర్వారంభాహిదోషేణ
ధూమేనాగ్నిరివావృతాః ॥ ౪౮ ॥ అసక్తబుద్ధిస్సర్వత్రజితాత్మావిగతస్పృహః । నైష్కర్మ్యసిద్ధింపరమాం సన్న్యాసే
నాధిగచ్ఛతి ॥ ౪౯ ॥ సిద్ధింప్రాప్తో యథాబ్రహ్మతథాప్నోతినిబోధమే । సమాసేనైవకౌంతేయనిష్ఠాజ్ఞానస్యయాపరా॥
బుద్ధ్యావిశుద్ధయాయుక్తోధృత్యాత్మానంనియమ్యచ । శబ్దాదీన్విషయాం స్త్యక్త్వారాగద్వేషౌవ్యుదస్యచ ॥ ౫౦ ॥ వివి
క్తసేవీలఘ్వాశీయతవాక్కాయమానసః । ధ్యానయోగపరోనిత్యంవైరాగ్యంసముపాశ్రితః ॥ ౫౨ ॥ అహంకారం బ
లందర్పం కామంక్రోధంపరిగ్రహం । విముచ్యనిర్మమశ్శాంతోబ్రహ్మభూయాయకల్పతే ॥ ౫౩ ॥బ్రహ్మభూతఃప్రసన్నా
త్మానశోచతినకాంక్షతి । సమస్సర్వేషుభూతేషుమద్భక్తింలభతేపరామ్ ॥ ౫౪ ॥ భక్త్యామామభిజానాతియావాన్ య
శ్చాస్మితత్త్వతః । తతోమాంతత్త్వతోజ్ఞాత్వావిశతేతదనంతరం ॥ ౫౫ ॥ సర్వకర్మాణ్యపిసదాకుర్వాణో మద్వ్యపా
శ్రయః । మత్ప్రసాదాదవాప్నోతిశాశ్వతంపదమవ్యయం ॥ ౫౬ ॥ చేతసాసర్వకర్మాణిమయిసన్న్యస్యమత్పరః ।బు
ద్ధియోగముపాశ్రిత్యమచ్చిత్తస్సతతంభవ ॥ ౫౭ ॥ మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణిమత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి । అథచేత్త్వమహం

కారాన్నశ్రోష్యసివినంక్ష్యసి ॥ ౫౮ ॥ యద్యహంకారమాశ్రిత్యనయోత్స్యఇతిమన్యసే । మిథ్యైషవ్యవసాయస్తేప్రకృతిస్త్వాంనియోక్ష్యసి ॥ ౫౯ ॥ స్వభావజేనకౌంతేయనిబద్ధస్స్వేనకర్మణా । కర్తుంనేచ్ఛసియన్మోహాత్కరిష్యస్యవశోపితత్ ॥ ౬౦ ॥ ఈశ్వరస్సర్వభూతానాంహృద్దేశేఽర్జునతిష్ఠతి। భ్రామయన్సర్వభూతానియంత్రారూఢానిమాయయా తమేవశరణంగచ్ఛసర్వభావేనభారత । తత్ప్రసాదాత్పరాంశాంతిం స్థానంప్రాప్స్యసిశాశ్వతం ॥ ౬౨ ॥ ఇతితేజ్ఞానమాఖ్యాతంగుహ్యాద్గుహ్యతరంమయా । విమృశ్యైతదశేషేణయథేచ్ఛసితథాకురు ॥ ౬౩ ॥ సర్వగుహ్యతమంభూయశ్శృణుమేపరమంవచః । ఇష్టోఽసిమేదృఢమితితతోవక్ష్యామితేహితం ॥ ౬౪ ॥ మన్మనాభవమద్భక్తోమద్యాజీమాం నమస్కురు । మామేవైష్యసిసత్యంతే ప్రతిజానేప్రియోఽసిమే ॥ ౬౫ ॥ సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్యమామేకంశరణంవ్రజ । అహంత్వా సర్వపాపేభ్యోమోక్షయిష్యామిమాశుచః ॥ ౬౬ ॥ ఇదంతేనాతపస్కాయనాభక్తాయకదాచన । నచాశుశ్రూషవేవాచ్యంనచమాంయోఽభ్యసూయతి ॥ ౬౭ ॥ యఇదంపరమంగుహ్యంమద్భక్తేష్వభిధాస్యతి । భక్తింమయిపరాంకృత్వా మామేవైష్యత్యసంశయః ॥ ౬౮ ॥ నచతస్మాన్మనుష్యేషు కశ్చిన్మేప్రియకృత్తమః। భవితానచమేతస్మాదన్యఃప్రియతరోభువి ॥ ౬౯ ॥ అధ్యేష్యతేచయఇమం ధర్మ్యంసంవాదమావయోః । జ్ఞానయజ్ఞేనతేనాహమిష్టస్స్యామితి మేమతిః॥౭౦॥ శ్రద్ధావాననసూ(య)యశ్చశృణుయాదపియోనరః । సోఽపిముక్తశ్శుభాన్లోకాన్ప్రాప్నుయాత్పుణ్యకర్మణాం ॥ ౭౧ ॥ కచ్చిదేతచ్ఛ్రుతంపార్థత్వయైకాగ్రేణచేతసా । కచ్చిదజ్ఞానసంమోహఃప్రణష్టస్తేధనంజయ ॥ ౭౨ ॥

—అర్జునఉవాచ॥నష్టోమోహస్స్మృతిర్లబ్ధాత్వత్ప్రసాదాన్మయాచ్యుత । స్థితోఽస్మిగతసందేహఃకరిష్యేవచనంతవ ॥

—సంజయఉవాచ॥ ఇత్యహంవాసుదేవస్యపార్థస్యచమహాత్మనః । సంవాదమిమమశ్రౌషమద్భుతంరోమహర్షణం

వ్యాసప్రసాదాచ్ఛ్రుతవానేతద్గుహ్యమహంపరం । యోగంయోగేశ్వరాత్కృష్ణాత్సాక్షాత్కథయతస్స్వయం ॥ ౭౫॥
రాజన్సంస్మృత్యసంస్మృత్య సంవాదమిమమద్భుతం । కేశవార్జునయోఃపుణ్యంహృష్యామిచముహుర్ముహుః ॥ ౭౬ ॥
తచ్చసంస్మృత్యసంస్మృత్యరూపమత్యద్భుతంహరేః । విస్మయోమేమహాన్రాజన్హృష్యామిచపునఃపునః ॥ ౭౭ ॥ యత్రయోగేశ్వరఃకృష్ణోయత్రపార్థోధనుర్ధరః । తత్రశ్రీర్విజయోభూతిర్ధ్రువానీతిర్మతిర్మమ ॥ ౭౮ ॥ ********

ఓంతత్సత్ ఇతి శ్రీమహాభారతే శతసహస్రికాయాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం శ్రీభీష్మపర్వణి
శ్రీభగవద్గీతాసూపనిషత్సు పరబ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే
(సకలశాస్త్రార్థకథనమోక్షోపదేశయోగోనామా)మోక్షసన్న్యాసయోగోనామా)ష్టాదశోధ్యాయః

శ్రీభగవద్గీతాసమాప్తా

హరిరోం తత్సత్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

శ్రీభగవద్యామునమునయేనమః.

విగాహేయామునంతీర్థంసాధుబృందావనేస్థితమ్ । నిరస్తజిహ్మగస్పర్శే యత్ర కృష్ణః కృతాదరః ॥

శ్రీభగవద్గీతార్థసంగ్రహప్రారంభః

స్వధర్మజ్ఞానవైరాగ్యసాధ్యభక్త్యేకగోచరః । నారాయణఃపరంబ్రహ్మగీతాశాస్త్రేసమీరితః ॥ ౧ ॥ జ్ఞానకర్మాత్మికే నిష్ఠేయోగలక్ష్యేసుసంస్కృతే । ఆత్మానుభూతిసిద్ధ్యర్థేపూర్వషట్కేనచోదితే॥ ౨ ॥ మధ్యమేభగవత్తత్త్వయాథా త్మ్యావాప్తిసిద్ధయే। జ్ఞానకర్మాభినిర్వర్త్యోభక్తియోగఃప్రకీర్తితః ॥ ౩ ॥ ప్రధానపురుషవ్యక్తసర్వేశ్వరవివేచనమ్ । కర్మ

ధీర్భ క్తిరిత్యాదిః పూర్వశేషోంతిమోదితః ॥ ౪ ॥ అస్థానస్నేహకారుణ్యధర్మాధర్మధియాకులమ్ । పార్థంప్రపన్నముద్దిశ్య
శాస్త్రావతరణంకృతమ్ ॥ ౫ ॥ నిత్యాత్మాసంగకర్మేహాగోచరాసాంఖ్యయోగధీః । ద్వితీయేస్థితధీలక్ష్యా ప్రోక్తాతన్మోహ
శాంతయే ॥ ౬ ॥ అసక్త్యాలోకరక్షాయైగుణేష్వారోప్యకర్తృతాం । సర్వేశ్వరేవాన్యస్యోక్తాతృతీయేకర్మకార్యతా ॥
ప్రసంగాత్స్వస్వభావోక్తిః కర్మణోఽకర్మతాస్యచ । భేదాఃజ్ఞానస్యమాహాత్మ్యంచతుర్థాధ్యాయఉచ్యతే ॥ ౮ ॥ క
ర్మయోగస్యసౌకర్యంశైఘ్ర్యంకాశ్చనతద్విధాః । బ్రహ్మజ్ఞానప్రకారశ్చపంచమాధ్యాయఉచ్యతే ॥ ౯ ॥ యోగాభ్యా
సవిధిర్యోగీచతుర్ధాయోగసాధనమ్ । యోగసిద్ధిస్స్వయోగస్యపారమ్యంషష్ఠఉచ్యతే ॥ ౧౦ ॥ స్వయాథాత్మ్యంప్రకృ
త్యాస్య తిరోధిశ్శరణాగతిః । భక్తభేదః ప్రబుద్ధస్యశ్రైష్ఠ్యంసప్తమఉచ్యతే ॥ ౧౧ ॥ ఐశ్వర్యాక్షరయాథాత్మ్యభగవ
చ్ఛరణార్థినాం । వేద్యోపాదేయభావానామష్టమేభేదఉచ్యతే ॥ ౧౨ ॥ స్వమాహాత్మ్యంమనుష్యత్వేపరత్వంచ మ
హాత్మనాం । విశేషోనవమేయోగోభక్తిరూపఃప్రకీర్తితః ॥ ౧౩ ॥ స్వకల్యాణగుణానంత్యకృత్స్నస్వాధీనతామతిః । భ
క్త్యుత్పత్తివివృద్ధ్యర్థావిస్తీర్ణాదశమోదితా ॥ ౧౪ ॥ ఏకాదశేస్వయాథాత్మ్యసాక్షాత్కారావలోకనమ్ । దత్తమ్ము
క్తంవిదిప్రాప్త్యోర్భక్త్యేకోపాయతాతథా ॥ ౧౫ ॥ భక్తేశ్శ్రైష్ఠ్యముపాయోక్తిరశక్తస్యాత్మనిష్ఠతా । తత్ప్రకారాస్త్వ
తిప్రీతిర్భక్తేద్వాదశఉచ్యతే ॥ ౧౬ ॥ దేహస్వరూపమాత్మాప్తిహేతురాత్మవిశోధనమ్ । బంధహేతుర్వివేకశ్చత్రయోద
శఉదీర్యతే ॥ ౧౭ ॥ గుణబంధవిధాతేషాంకర్తృత్వంతన్నివర్తనం । గతిత్రయస్వమూలత్వంచతుర్దశఉదీర్యతే ॥ ౧౮ ॥
అచిన్మిశ్రాద్విశుద్ధాచ్చచేతనాత్పురుషోత్తమః । వ్యాపనాద్భరణాత్స్వామ్యాదన్యఃపంచదశోదితః ॥ ౧౯ ॥ దేవాసుర
విభాగోక్తిపూర్వికాశాస్త్రవశ్యతా । తత్త్వానుష్ఠానవిజ్ఞానస్థేమ్నేషోడశఉచ్యతే ॥ ౨౦ ॥ అశాస్త్రమాసురంకృత్స్నంశా

త్రియంగుణతః పృథక్ । లక్షణం శాస్త్రసిద్ధస్య త్రిధా స ప్తదశోదితమ్ ॥౨౧॥ ఈశ్వరేక ర్తృతాబుద్ధి స్సత్త్వోపాదేయ
తాంతిమే । స్వకర్మపరిణామశ్చ శాస్త్రసారార్థ ఉచ్యతే ॥ ౨౨ ॥ కర్మయోగ స్తపస్తీర్థ దానయజ్ఞాదిసేవనమ్ ॥
జ్ఞానయోగో జితస్వాంతైః పరిశుద్ధాత్మనిష్ఠితిః ॥౨౩ ॥ భక్తియోగః పరైకాంత్య ప్రీత్యాధ్యానాదిషు స్థితిః । త్రయాణా
మపియోగానాం త్రిభిరన్యోన్యసంగమః ॥౨౪॥ నిత్యనైమిత్తికానాంచ పరారాధనరూపిణామ్ । ఆత్మదృష్టే స్త్రయో
ప్యేతే యోగద్వారేణసాధకాః ॥ ౨౫ ॥ నిరస్తనిఖిలాజ్ఞానో దృష్ట్వాత్మానంపరానుగమ్ । ప్రతిలభ్యపరాంభక్తిం తయై
వాప్నోతితత్పదమ్ ॥ ౨౬॥ భక్తియోగ స్తదర్థీ చేత్సమగ్రైశ్వర్యసాధనమ్ । ఆత్మార్థీ చేత్త్రయోప్యేతే తత్కైవల్యస్య
సాధకాః ॥౨౭॥ ఐకాంత్యంభగవత్యేషాం సమానమధికారిణామ్ । యావత్ప్రాప్తిపరార్థీ చేత్తదేవాత్యంతమశ్నుతే॥
జ్ఞానీతుపరమైకాంతీ తదాయత్తాత్మజీవనః । తత్సంశ్లేషవియోగైక సుఖదుఃఖ స్తదేకధీః ॥౨౯॥ భగవద్ధ్యానయోగోక్తివం
దనస్తుతికీర్తనైః । లబ్ధాత్మాతద్గతప్రాణ మనోబుద్ధీంద్రియక్రియః ॥ ౩౦ ॥ నిజకర్మాదిభక్త్యంతం కుర్యాత్ప్రీత్యైవకారి
తః । ఉపాయతాం పరిత్యజ్య న్యసేద్దేవేతు తామభీః ॥౩౧ ॥ ఏకాంతాత్యంతదాస్యైకరతి స్తత్పదమాప్నుయాత్ । త
త్ప్రధానమిదంశాస్త్ర మితిగీతార్థసంగ్రహః ॥౩౨॥

శ్రీ ఇతి శ్రీభగవద్యామునమునిప్రణీతః శ్రీమద్గీతార్థసంగ్రహస్సంపూర్ణః శ్రీ

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

శ్రీభగవద్గీతాశుద్ధాశుద్ధపత్రికా

పుట	పఙ్క్తి	అశుద్ధం	శుద్ధం
౩	౪	ఏషామ	యేషామ
	౧౧	దూష్యన్ని	దుష్యన్ని
౪	౧	నంజయ	సంజయ
౫	౬	నాశితు	నాశితి
౬	౭	మన్యన్తే	మంస్యన్తే
౧౪	౯	పృథగ్బా	పృథగ్బా
౨౫	౧౦	వత్తి	వేత్తి
౩౪	౭	త్వావమృ	త్వాఽమృ
౩౫	౫	టాయతె	జాయతె
	౨	వతుక	వచక
౩౨	౨	యోవ్య	యోఽవ్య
౪౫	౧౩	మాతనః	మాత్రనః
౪౫	౭	కౌంకేయ	కౌంతేయ
౪౬	౨	యోక్ష్యసి	యోక్ష్యతి

శ్రీరస్తు

శ్రీమన్మహీశూరపురీ మధ్యవిద్యోతమాన
దివ్యరత్నసింహాసనారూఢ
శ్రీమచ్చామరాజేంద్రాశ్రితేన
ధర్మాధికారి చక్రవర్త్యయ్యంగార్యేణ
పరబ్రహ్మప్రతిపాదకోపనిషత్సు ప్రధానతమాః
ఈశకేనకఠప్రశ్నముండమాండూక్యతైత్తిరి
ఐతరేయంచఛాందోగ్యంబృహదారణ్యకం దశ॥
ఇత్యుక్తదశోపనిషదః
శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ సుబాలోపనిషచ్చేతి

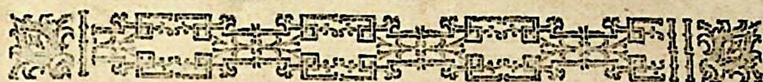
ద్వాదశోపనిషదః

మాండూక్యోపనిషదర్థప్రకాశకగౌడపాదకారికాభిః
సస్వరవ్యంజనసాంధ్రద్రావిడపాఠభేదతైత్తిరీయో
పనిషదుత్తరం సస్వరవ్యంజనైః నారాయణోపనిష
త్పురుషసూక్తనారాయణసూక్తశ్రీసూక్తభూసూ
క్తనీళాసూక్త శ్రీరుద్రనమకచమకైస్సహ
శ్రీమదాస్తికవిద్వజ్జనమనఃప్రసదనద్వారక
శ్రీభగవన్మదెవిద్వత్పుస్తక సాహాయ్యద్యథామతి
సంశోధ్య పరిష్కృత్య
మహీశూరపురీమధ్యవర్తిన్యామ్
విద్యాతరంగిణ్యాఖ్యస్వీయముద్రాక్షరశాలాయాం
సమ్ముద్రితా విజయంతేతమామ్
ఇదానీమేతన్మూల్యం సార్ధమేకరూప్యమ్
స౯౧౯౧

ద్వాదశోపనిషదాది విషయసూచికా

పుట	విషయాః	పుట	విషయాః
౧	ఈశావాస్యోపనిషత్	౬౬	పురుషసూక్తం
౨	కేనోపనిషత్	౬౯	నారాయణసూక్తం
౫	కఠోపనిషత్	౭౧	శ్రీసూక్తం
౧౪	ప్రశ్నోపనిషత్	౭౨	భూసూక్తం
౨౧	ముండకోపనిషత్	౭౩	నీళాసూక్తం
౨౭	మాండూక్యోపనిషత్	౭౪	శ్రీరుద్రనమకమ్
౩౦	గౌడపాదకారికాః	౮౨	చమకమ్
౧	తైత్తిరీయోపనిషత్ శిక్షావల్లీ	౧	ఐతరేయోపనిషత్
౭	ఆనందవల్లీ	౧	ఛాందోగ్యోపనిషత్
౧౨	భృగువల్లీ	౬౯	బృహదారణ్యకోపనిష
౧౭	అంభస్యపారే	౧౪౫	శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్
౬౫	నారాయణోపనిషత్	౧౫౪	సుబాలోపనిషత్

శ్రీరస్తు

అథ వాజసనేయసంహితాంతర్గతా ఈశావాస్యోపనిషత్,

శ్రీగురుభ్యోనమః హరిఃఓం

పూర్ణమదఃపూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే । పూర్ణస్యపూర్ణమాదాయపూర్ణమేవావశిష్యతే ॥ ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః హరిఃఓమ్ ॥ ఈశా వాస్యమిదగ్ం సర్వం యత్కించజగత్యాం జగత్। తేనత్యక్తేనభుంజీథామాగృధఃకస్యస్విద్ధనమ్ ॥ ౧ ॥ కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః । ఏవంత్వయినాన్యథేతోఽస్తినకర్మలిప్యతేనరే ॥ ౨ ॥ అసుర్యానామతేలోకా అంధేన తమసా వృతాః । తాంస్తేప్రేత్యాభిగచ్ఛంతియేకేచాత్మహనోజనాః ॥ ౩ ॥ అనేజదేకం మనసోజవీయోనైనద్దేవాఆప్నువన్పూర్వమర్షత్ । తద్ధావతోఽన్యాన్యత్యేతితిష్ఠత్తస్మిన్నపోమాతరిశ్వాదధాతి ॥ ౪ ॥ తదేజతితన్నైజతితద్దూరేతద్వంతికే । తదంతరస్యసర్వస్య తదుసర్వస్యాస్యబాహ్యతః ॥ ౫ ॥ యస్తుసర్వాణిభూతాని ఆత్మన్యేవానుపశ్యతి । సర్వభూతేషుచాత్మానంతతోనవిజుగుప్సతే ॥ ౬ ॥ యస్మింత్సర్వాణిభూతానిఆత్మైవాభూద్విజానతః । తత్రకోమోహఃకశ్శోకఏకత్వమనుపశ్యతః ॥ ౭ ॥ సపర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణమస్నావిరంశుద్ధమపాపవిద్ధం । కవిర్మనీషీపరిభూస్స్వయంభూర్యాథాతథ్యతోఽర్థాన్వ్యదధాచ్ఛాశ్వతీభ్యస్సమాభ్యః ॥ అంధంతమఃప్రవిశంతియేఽవిద్యాముపాసతే । తతోభూయఇవతేతమోయఉవిద్యాయాగ్ంరతాః ॥ ౯ ॥ అన్యదేవాహుర్విద్యయా అన్యదేవాహురవిద్యయా । ఇతిశుశ్రుమధీరాణాంయేనస్తద్విచచక్షిరే ॥ ౧౦ ॥ విద్యాంచావిద్యాంచయస్తద్వేదోభయగ్ంసహ । అవిద్యయామృత్యుం

తీర్త్వావిద్యయామృతమశ్నుతే ॥ ౧౧ ॥ అంధంతమః ప్రవిశంతియేఽస
మ్భూతిముపాసతే । తతో భూయఇవ తే తమో య ఉ సంభూత్యాగ్ రతాః
అన్యదేవాహుస్సంభవాదన్యదాహురసంభవాత్ । ఇతిశుశ్రుమధీరా
ణాంయేనస్తద్వ్యాచచక్షిరే ॥ ౧౩ ॥ సంభూతించ వినాశంచ యస్త
ద్వేదోభయగ్ సహ । వినాశేనమృత్యుంతీర్త్వాసంభూత్యాఽమృతమశ్ను
తే ॥ ౧౪ ॥ హిరణ్మయేనపాత్రేణసత్యస్యాపిహితంముఖం । తత్త్వం
పూషన్నపావృణుసత్యధర్మాయదృష్టయే ॥ ౧౫ ॥ పూషన్నేకర్షేయ
మసూర్యప్రాజాపత్యవ్యూహరశ్మీన్ సమూహ తేజః । యత్తేరూపం క
ల్యాణతమంతత్తేపశ్యామియోఽసావసౌపురుషస్సోహమస్మి ॥ ౧౬ ॥ వా
యురనిలమమృతమథేదంభస్మాన్తగ్ శరీరం । ఓం క్రతోస్మరకృతగ్ స్మరక్ర
తోస్మరకృతగ్ స్మర ॥ ౧౭ ॥ అగ్నేనయసుపథారాయేఅస్మాన్ విశ్వాని
దేవవయునానివిద్వాన్ । యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనో భూయిష్ఠాం
తేనమఉక్తింవిధేమ ॥ ౧౮ ॥ —*ఓం పూర్ణమదఇతిశాంతిః*—

ఇతి వాజసనేయసంహితాంతర్గతా ఈశావాస్యోపనిషత్

ఓంతత్సత్ హరిఃఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

అథ సామవేదీయతలవకారోపనిషత్.

ఓం ఆప్యాయంతుమమాంగాని వాక్ప్రాణశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమథోబ
లమింద్రియాణిచ సర్వాణిసర్వం బ్రహ్మౌపనిషదం మాహంబ్రహ్మ ని
రాకుర్యాం మామాబ్రహ్మనిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకరణంమే
అస్తుతదాత్మనిరతేయఉపనిషత్సుధర్మాస్తే మయిసంతుతే మయిసంతు ।
ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ హరిఃఓమ్ ॥

కేనేషితంపతతిప్రేషితంమనః కేనప్రాణఃప్రథమః ప్రైతియుక్తః ।
కేనేషితాం వాచమిమాంవదంతి చక్షుశ్శ్రోత్రంకఉదేవోయునక్తి ॥ ౧ ॥
శ్రోత్రస్యశ్రోత్రంమనసోమనోయద్వాచోహవాచంసఉప్రాణస్యప్రా

ణః।చక్షుషశ్చక్షురతిముచ్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతాభవంతి॥
నతత్రచక్షుర్గచ్ఛతినవాగ్గచ్ఛతినోమనః। నవిద్మోనవిజానీమోయథైత
దనుశిష్యాత్ ॥ ౩ ॥ అన్యదేవతద్విదితాదథోఅవిదితాదధి। ఇతిశుశ్రు
మపూర్వేషాం యేనస్తద్వ్యాచచక్షిరే ॥ ౪ ॥ యద్వాచానభ్యుదితంయే
నవాగభ్యుద్యతే। తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదముపాసతే ॥ ౫ ॥
యన్మనసానమనుతేయేనాహుర్మనోమతం। తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదం
యదిదముపాసతే ॥ ౬ ॥ యచ్చక్షుషానపశ్యతియేనచక్షూంషిపశ్యతి।
తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదముపాసతే ॥ ౭ ॥ యచ్ఛ్రోత్రేణ న
శృణోతియేనశ్రోత్రమిదంశ్రుతం। తదేవబ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదము
పాసతే ॥ ౮ ॥ యత్ప్రాణేననప్రాణితియేనప్రాణఃప్రణీయతే। తదేవ
బ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదముపాసతే ॥ ౯ ॥ —ఇతిప్రథమఃఖండః—

యదిమన్యసేసువేదేతిదభ్రమేవాపినూనంత్వం వేత్థబ్రహ్మణోరూపం।
యదస్యత్వంయదస్యదేవేష్వథనుమీమాంస్యమేవతేమన్యేవిదితం ॥ ౧ ॥
నాహంమన్యేసువేదేతినోనవేదేతివేదచ। యోనస్తద్వేదతద్వేద నో
నవేదేతివేదచ ॥ ౨ ॥ యస్యామతంతస్యమతంమతంయస్యనవేదసః।
అవిజ్ఞాతంవిజానతాంవిజ్ఞాతమవిజానతాం ॥ ౩ ॥ ప్రతిబోధవిదితంమత
మమృతత్వంహివిందతే। ఆత్మనావిందతేవీర్యం విద్యయావిందతేమృ
తం ॥ ౪ ॥ ఇహచేదవేదీదథసత్యమస్తి నచేదిహావేదీన్మహతీవినష్టిః।
భూతేషుభూతేషువిచిత్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతాభవంతి ॥

—ఇతిద్వితీయఃఖండః—

బ్రహ్మహదేవేభ్యోవిజిగ్యేతస్యహబ్రహ్మణోవిజయేదేవాఅమహీయంత।
తఐక్షంతాస్మాకమేవాయంవిజయోస్మాకమేవాయంమహిమేతి ॥ ౧ ॥
తద్ధైషాంవిజజ్ఞౌతేభ్యోహప్రాదుర్బభూవతన్నవ్యజానంతకిమిదం య
క్షమితి ॥ ౨ ॥ తేఽగ్నిమబ్రువంజాతవేదఏతద్విజానీహి కిమేతద్యక్ష
మితితథేతి ॥ ౩ ॥ తదభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్కోఽసీతిఅగ్నిర్వా అహమస్మి

స్మీత్యబ్రవీజ్జాతవేదా వా అహమస్మీతి ॥ ౪ ॥ తస్మింస్త్వయి కిం వీర్యమిత్య
పీదꣳ సర్వం దహేయం యదిదం పృథివ్యామితి ॥ ౫ ॥ తస్మై తృణం నిదధా
వేతద్దహేతి తదుపప్రేయాయ సర్వజవేన తన్న శశాక దగ్ధుం । స తత ఏవ
నివవృతే నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్షమితి ॥ ౬ ॥ అథ వాయుమ
బ్రువన్వాయవేతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి ॥ ౭ ॥ తదభ్యద్ర
వత్తమభ్యవదత్కోఽసీతి వాయుర్వా అహమస్మీత్యబ్రవీన్మాతరిశ్వా వా అ
హమస్మీతి ॥ ౮ ॥ తస్మింస్త్వయి కిం వీర్యమిత్యపీదꣳ సర్వమాదదీయం య
దిదం పృథివ్యామితి ॥ ౯ ॥ తస్మై తృణం నిదధావేతదాదత్స్వేతి తదుపప్రే
యాయ సర్వజవేన తన్న శశాకాదాతుం । స తత ఏవ నివవృతే నైతదశకం
విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్షమితి ॥ ౧౦ ॥ అథేంద్రమబ్రువన్మఘవన్నేతద్విజా
నీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి తదభ్యద్రవత్తస్మాత్తిరోదధే ॥ ౧౧ ॥ స తస్మి
న్నేవాకాశే స్త్రియమాజగామ బహుశోభమానాముమాం హైమవతీం
తాꣳ హోవాచ కిమేతద్యక్షమితి ॥ —ఇతి తృతీయఃఖండః— ॥

సా బ్రహ్మేతి హోవాచ బ్రహ్మణో వా ఏతద్విజయే మహీయధ్వమితి తతో
హైవ విదాంచకార బ్రహ్మేతి ॥ ౧ ॥ తస్మాద్వా ఏతే దేవా అతితరామివా
న్యాన్దేవాన్యదగ్నిర్వాయురింద్రస్తే హ్యేనన్నేదిష్ఠం పస్పృశుస్తే
హ్యేనత్ప్రథమో విదాంచకార బ్రహ్మేతి ॥ ౨ ॥ తస్మాద్వా ఇంద్రోఽతి
తరామివాన్యాన్దేవాన్ స హ్యేనన్నేదిష్ఠం పస్పర్శ స హ్యేనత్ప్రథ
మో విదాంచకార బ్రహ్మేతి ॥ ౩ ॥ తస్యైష ఆదేశో యదేతద్విద్యుతో వ్య
ద్యుతదా ఇతీన్న్యమీమిషదా ఇత్యధిదైవతం ॥ ౪ ॥ అథాధ్యాత్మం యదే
తద్గచ్ఛతీవ చ మనోఽనేన చైతదుపస్మరత్యభీక్ష్ణం సంకల్పః ॥ ౫ ॥ తద్ధ తద్వ
నం నామ తద్వనమిత్యుపాసితవ్యం స య ఏతదేవం వేదాభి హైనం సర్వా
ణి భూతాని సంవాంఛంతి ॥ ౬ ॥ ఉపనిషదం భో బ్రూహీత్యుక్తా త ఉపని
షద్బ్రాహ్మీం వావ త ఉపనిషదమబ్రూమేతి ॥ ౭ ॥ తస్యై తపో దమః కర్మే
తి ప్రతిష్ఠా వేదాః సర్వాంగాని సత్యమాయతనం ॥ ౮ ॥ యో వా ఏతామేవం

వేదాపహత్యపాప్మానమనన్తే స్వర్గేలోకే జ్యేయే ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి ॥౯॥

ఇతి చతుర్థః ఖండః.

ఓం ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః । ఓం తత్సత్ । శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ॥

ఇతి కేనోపనిషద్బ్రాహ్మ్యా సామవేదీయ తలవకారోపనిషత్

అథ యజుర్వేదీయా—కఠోపనిషత్

ఓం సహనావవతు । సహనౌభునక్తు । సహవీర్యం కరవావహై । తేజస్వినావధీతమస్తు మా విద్విషావహై । ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః । హరిః ఓం

ఉశన్ హ వై వాజశ్రవసః సర్వవేదసం దదౌ । తస్య హ నచికేతా నామ పుత్ర ఆస ॥ ౧ ॥ తగ్ం హ కుమారగ్ం సంతం దక్షిణాసు నీయమానాసు శ్రద్ధా వివేశ సోఽమన్యత ॥ ౨ ॥ పీతోదకా జగ్ధతృణా దుగ్ధదోహా నిరింద్రియాః । అనందా నామ తే లోకాస్తాన్ స గచ్ఛతి తా దదత్ ॥ ౩ ॥ స హోవాచ పితరం తత కస్మై మాం దాస్యసీతి । ద్వితీయం తృతీయం తగ్ం హోవాచ మృత్యవే త్వా దదామీతి ॥ ౪ ॥ బహూనామేమి ప్రథమో బహూనామేమి మధ్యమః । కిగ్ం స్విద్యమస్య కర్తవ్యం యన్మయాద్య కరిష్యతి ॥ ౫ ॥ అనుపశ్య యథా పూర్వే ప్రతిపశ్య తథాపరే । సస్యమివ మర్త్యః పచ్యతే సస్యమివాజాయతే పునః ॥ ౬ ॥ వైశ్వానరః ప్రవిశత్యతిథిర్బ్రాహ్మణో గృహాన్ । తస్యైతాగ్ం శాంతిం కుర్వంతి హర వైవస్వతోదకం ॥ ౭ ॥ ఆశాప్రతీక్షే సంగతగ్ం సూనృతాం చేష్టాపూర్తే పుత్రపశూగ్‌శ్చ సర్వాన్ । ఏతద్వృంక్తే పురుషస్యాల్పమేధసో యస్యానశ్నన్ వసతి బ్రాహ్మణో గృహే ॥౮॥ తిస్రో రాత్రీర్యదవాత్సీర్గృహే మేఽనశ్నన్ బ్రహ్మన్నతిథిర్నమస్యః । నమస్తేఽస్తు బ్రహ్మన్ స్వస్తి మేఽస్తు తస్మాత్ప్రతి త్రీన్ వరాన్ వృణీష్వ ॥౯॥ శాంతసంకల్పస్సుమనా యథా స్యాద్వీతమన్యుర్గౌతమో మాఽభి మృత్యో । త్వత్ప్రసృష్టం మాఽభివదేత్ ప్రతీత ఏతత్త్రయాణాం ప్రథమం వరం వృణే ॥ యథా పురస్తాద్భవితా ప్రతీత ఔద్దాలకిరారుణిర్మత్ప్రసృష్టః । సుఖగ్ం రా

త్రీశ్శయితా వీతమన్యుస్త్వాం దదృశివాన్మృత్యుముఖాత్ప్రముక్తం ॥౧౧
స్వర్గేలోకేనభయంకించనాస్తినతత్రత్వం నజరయాబిభేతి । ఉభే తీ
ర్త్వాఅశనాయాపిపాసే శోకాతిగోమోదతేస్వర్గలోకే ॥ ౧౨ ॥ స
త్వమగ్నిగ్‌స్వర్గ్యమధ్యేషిమృత్యోప్రబ్రూహితగ్ శ్రద్దధానాయ మ
హ్యం । స్వర్గలోకాఅమృతత్వంభజంతఏతద్ద్వితీయేనవృణేవరేణ ॥
ప్రతేబ్రవీమితదుమేనిబోధస్వర్గ్యమగ్నిన్నచికేతఃప్రజానన్ । అనంత
లోకాప్తిమథోప్రతిష్ఠాంవిద్ధిత్వమేనన్నిహితంగుహాయాం ॥ ౧౪ ॥ లో
కాదిమగ్నింతమువాచతస్మై యాఇష్టకాయావతీర్వాయథావా । సచా
పితత్ప్రత్యవదద్యథోక్తమథాస్యమృత్యుఃపునరేవాహ తుష్టః ॥ ౧౫ ॥
తమబ్రవీత్ప్రీయమాణోమహాత్మావరంతవేహాద్యదదామిభూయః । త
వైవనామ్నాభవితాయమగ్నిఃసృంకాంచేమామనేకరూపాం గృహా
ణ ॥ ౧౬ ॥ త్రిణాచికేతస్త్రిభిరేత్యసంధింత్రికర్మకృత్తరతిజన్మమృ
త్యూ । బ్రహ్మజజ్ఞందేవమీడ్యంవిదిత్వానిచాయ్యేమాగ్ంశాంతిమత్యంత
మేతి ॥ ౧౭ ॥ త్రిణాచికేతస్త్రయమేతద్విదిత్వాయఏవంవిద్వాగ్ంశ్చిను
తేనాచికేతం । సమృత్యుపాశాన్పురతఃప్రణోద్యశోకాతిగో మోద
తేస్వర్గలోకే ॥ ౧౮ ॥ యోవాప్యేతాంబ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతాంచితింవి
దిత్వాచినుతేనాచికేతం । సఏవభూత్వాబ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతః కరోతి
తద్యేనపునర్నజాయతే ॥ ౧౯ ॥ ఏషతేఽగ్నిర్నచికేతస్స్వర్గ్యో యమ
వృణీథాద్వితీయేనవరేణ । ఏతమగ్నింతవైవప్రవక్ష్యంతి జనాసస్తృతీ
యం వరంనచికేతోవృణీష్వ ॥ ౨౦ ॥ యేయంప్రేతేవిచికిత్సామనుష్యే
అస్తీత్యేకేనాయమస్తీతిచైకే । ఏతద్విద్యామనుశిష్టస్త్వయాహంవరా
ణామేషవరస్తృతీయః ॥ ౨౧ ॥ దేవైరత్రాపివిచికిత్సితం పురానహిసు
విజ్ఞేయమణురేషధర్మః । అన్యంవరంనచికేతోవృణీష్వమామోపరో
త్సీరతిమామృజైనం ॥ ౨౨ ॥ దేవైరత్రాపివిచికిత్సితంకిలత్వంచమృత్యో
యన్నసువిజ్ఞేయమాత్థ । వక్తాచాస్యత్వాదృగన్యోనలభ్యో నాన్యోవరస్తు

ల్యఏతస్యకశ్చిత్ ॥ ౨౩॥ శతాయుషఃపుత్రపౌత్రాన్వృణీష్వబహూన్ పశూన్హస్తిహిరణ్యమశ్వాన్ । భూమేర్మహదాయతనం వృణీష్వ స్వయంచజీవశరదోయావదిచ్ఛసి ॥ ౨౪ ॥ ఏతత్తుల్యం యదిమన్యసే వరంవృణీష్వవిత్తంచిరజీవికాంచ । మహాభూమౌనచికేత స్త్వమేధికామానాంత్వాకామభాజంకరోమి ॥ ౨౫ ॥ యేయేకామా దుర్లభా మర్త్యలోకేసర్వాన్కామాగ్ంశ్ఛందతః ప్రార్థయస్వ । ఇమారామాస్సరథాస్సతూర్యానహీదృశాలంభనీయామనుష్యైః । ఆభిర్మత్ప్రత్తాభిఃపరిచారయస్వనచికేతోమరణంమానుప్రాక్షీః ॥ ౨౬ ॥ శ్వోభావామర్త్యస్యయదంతకైతత్ సర్వేంద్రియాణాంజరయంతితేజః । అపిసర్వంజీవితమల్పమేవతవైవవాహాస్తవనృత్యగీతే ॥ ౨౭ ॥ నవిత్తేనతర్పణీయోమనుష్యోలప్స్యామహేవిత్తమద్రాక్ష్మచేత్త్వా । జీవిష్యామోయావదీశిష్యసిత్వంవరస్తుమేవరణీయస్సఏవ ॥ ౨౮ ॥ అజీర్యతామమృతానాముపేత్యజీర్యన్మర్త్యఃక్వధస్థఃప్రజానన్ । అభిధ్యాయన్వర్ణరతిప్రమోదానతిదీర్ఘేజీవితేకోరమేత ॥ ౨౯ ॥ యస్మిన్నిదంవిచికిత్సంతిమృత్యోయత్సాంపరాయేమహతిబ్రూహినస్తత్ । యోయంవరోగూఢమనుప్రవిష్టోనాన్యంతస్మాన్నచికేతావృణీతే ॥ ౩౦ ॥

ఇతి ప్రథమావల్లీ

అన్యచ్ఛ్రేయోన్యదుతైవప్రేయస్తేఉభేనానార్థేపురుషగ్ంసినీతః । తయోశ్శ్రేయఆదదానస్య సాధుభవతి హీయతేర్థాద్యఉప్రేయోవృణీతే ॥ ౧ ॥ శ్రేయశ్చప్రేయశ్చమనుష్యమేతస్తౌసంపరీత్యవివినక్తిధీరః । శ్రేయోహిధీరోభిప్రేయసోవృణీతేప్రేయోమందోయోగక్షేమాద్వృణీతే ॥ ౨ ॥ సత్వంప్రియాన్ప్రియరూపాగ్ంశ్చకామానభిధ్యాయన్నచికేతోత్యస్రాక్షీః । నైతాగ్ంసృఙ్కాంవిత్తమయీమవాప్తోయస్యాంమజ్జంతిబహవోమనుష్యాః ॥ ౩ ॥ దూరమేతేవిపరీతేవిషూచీఅవిద్యాయాచవిద్యేతిజ్ఞాతా । విద్యాభీప్సినంనచికేతసంమన్యేనత్వాకామా

బహవోఽలోలుపంత ॥ ౪ ॥ అవిద్యాయామంతరే వర్తమానాః స్వయం
ధీరాః పండితంమన్యమానాః । దంద్రమ్యమాణాః పరియంతి మూఢా అ
న్ధేనైవ నీయమానా యథాంధాః ॥ ౫ ॥ న సాంపరాయః ప్రతిభాతి బా
లం ప్రమాద్యంతం విత్తమోహేన మూఢం । అయం లోకో నాస్తి పర ఇ
తి మానీ పునః పునర్వశమాపద్యతే మే ॥ ౬ ॥ శ్రవణాయాపి బహుభి
ర్యో న లభ్యః శృణ్వంతోఽపి బహవో యం న విద్యుః । ఆశ్చర్యో వక్తా కుశలో
ఽస్య లబ్ధా ఆశ్చర్యో జ్ఞాతా కుశలానుశిష్టః ॥ ౭ ॥ న నరేణావరేణ ప్రోక్త
ఏష సువిజ్ఞేయో బహుధా చింత్యమానః । అనన్యప్రోక్తే గతిరత్ర నాస్త్యణీ
యాన్ హ్యతర్క్యమణుప్రమాణాత్ ॥ ౮ ॥ నైషా తర్కేణ మతిరాప
నేయా ప్రోక్తాన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ । యాం త్వమాపస్సత్యధృతిర్బ
తాసి త్వాదృఙ్నో భూయాన్నచికేతః ప్రష్టా ॥ ౯ ॥ జానామ్యహగ్ం శే
వధిరిత్యనిత్యం న హ్యధ్రువైః ప్రాప్యతే హి ధ్రువం తత్ । తతో మయా నాచి
కేతశ్చితోఽగ్నిరనిత్యైర్ద్రవ్యైః ప్రాప్తవానస్మి నిత్యం ॥ ౧౦ ॥ కామ
స్యాప్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం క్రతోరానంత్యమభయస్య పారం । *స్తోమమ
హదురుగాయం ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా ధృత్యా ధీరో నచికేతోఽత్యస్రాక్షీః ॥ ౧౧ ॥
తం దుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణం ।
అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి ॥ ౧౨ ॥ ఏత
చ్ఛ్రుత్వా సంపరిగృహ్య మర్త్యః ప్రవృహ్య ధర్మ్యమణుమేతమాప్య । స మో
దతే మోదనీయగ్ం హి లబ్ధ్వా వివృతగ్ం సద్మ నచికేతసం మన్యే ॥ ౧౩ ॥ అన్య
త్ర ధర్మాదన్యత్రాధర్మాదన్యత్రాస్మాత్కృతాకృతాత్ । అన్యత్ర భూతాచ్చ
భవ్యాచ్చ యత్తత్పశ్యసి తద్వద ॥ ౧౪ ॥ సర్వే వేదా యత్పదమామనంతి తపాగ్ం
సి సర్వాణి చ యద్వదంతి । యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి తత్తే పదగ్ం స
గ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏతద్ధ్యే
వాక్షరం పరం । ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్ ।

---

* స్తోమంమహదితి పాఠాంతరమ్ ॥

ఏతదాలంబనగ్ శ్రేష్ఠమేతదాలంబనంపరం । ఏతదాలంబనంజ్ఞాత్వా బ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ౧౭ ॥ నజాయతేమ్రియతేవా విపశ్చిన్నాయం కుతశ్చిన్నబభూవకశ్చిత్ । అజోనిత్యశ్శాశ్వతోయంపురాణో నహన్యతేహన్యమానేశరీరే ॥ ౧౮ ॥ హంతాచేన్మన్యతేహంతుగ్ హతశ్చేన్మన్యతేహతమ్ । ఉభౌతౌనవిజానీతోనాయగ్ హంతినహన్యతే ॥ ౧౯ ॥ అణోరణీయాన్మహతోమహీయానాత్మాస్యజంతోర్నిహితోగుహాయాం। (౧)తమక్రతుఃపశ్యతివీతశోకోధాతుఃప్రసాదాన్మహిమానమాత్మనః॥ ఆసీనోదూరంవ్రజతిశయానోయాతిసర్వతః । కస్తంమదామదందేవం మదన్యోజ్ఞాతుమర్హతి ॥ ౨౧ ॥ అశరీరగ్ శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితం । మహాంతంవిభుమాత్మానంమత్వాధీరోనశోచతి ॥ ౨౨ ॥ నాయమాత్మాప్రవచనేనలభ్యోనమేధయానబహునాశ్రుతేన । యమేవైషవృణుతేతేనలభ్యస్తస్యైషఆత్మావివృణుతేతనూగ్ స్వాం ॥ ౨౩ ॥ నావిరతోదుశ్చరితాన్నాశాంతోనాసమాహితః । నాశాంతమానసోవాపిప్రజ్ఞానేనైనమాప్నుయాత్ ॥ ౨౪ ॥ యస్యబ్రహ్మచక్షత్రంచఉభేభవతఓదనః । మృత్యుర్యస్యోపసేచనంకఇత్థావేదయత్రసః ॥ ౨౫ ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే ద్వితీయావల్లీ

హరిః ఓం ॥ ఋతంపిబంతౌసుకృతస్యలోకే గుహాంప్రవిష్టౌపరమేపరార్ధ్యే । ఛాయాతపౌబ్రహ్మవిదోవదంతి పంచాగ్నయోయేచ త్రిణాచికేతాః ॥ ౧ ॥ యస్సేతురీజానానామక్షరంబ్రహ్మయత్పరం । అభయంతితీర్షతాంపారంనాచికేతగ్ శకేమహి ॥ ౨ ॥ ఆత్మానగ్ రథినం విద్ధిశరీరగ్ రథమేవతు । బుద్ధింతుసారథింవిద్ధిమనఃప్రగ్రహమేవచ ॥ ౩ ॥ ఇంద్రియాణిహయానాహుర్విషయాగ్ స్తేషుగోచరాన్ । ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తంభోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః ॥ ౪ ॥ యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్యయుక్తేనమనసాసదా । తస్యేంద్రియాణ్యవశ్యానిదుష్టాశ్వాఇవ

(౧) తమక్రతుంపశ్యతివీతశోకోధాతుఃప్రసాదాదితి చ పాఠః॥

సారథేః ॥ ౫ ॥ యస్తువిజ్ఞానవాన్భవతియుక్తేనమనసాసదా । తస్యే
న్ద్రియాణివశ్యానిసదశ్వాఇవసారథేః ॥ ౬ ॥ యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భ
వత్యమనస్కస్సదాఽశుచిః । నసతత్పదమాప్నోతిసగ్ంసారంచాధిగ
చ్ఛతి ॥ ౭ ॥ యస్తువిజ్ఞానవాన్భవతిసమనస్కస్సదాశుచిః । సతుతత్ప
దమాప్నోతియస్మాద్భూయోనజాయతే ॥ ౮ ॥ విజ్ఞానసారథిర్యస్తుమ
నఃప్రగ్రహవాన్నరః । సోఽధ్వనఃపారమాప్నోతితద్విష్ణోః పరమంప
దం ॥ ౯ ॥ ఇంద్రియేభ్యఃపరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చపరంమనః । మన
సశ్చపరాబుద్ధిర్బుద్ధేరాత్మామహాన్పరః ॥ ౧౦ ॥ మహతఃపరమవ్యక్తమ
వ్యక్తాత్పురుషఃపరః । పురుషాన్నపరంకించిత్సాకాష్ఠాసాపరాగతిః ॥ ౧౧ ॥
ఏషసర్వేషుభూతేషుగూఢోత్మానప్రకాశతే । దృశ్యతేత్వగ్ర్యయా
బుద్ధ్యాసూక్ష్మయాసూక్ష్మదర్శిభిః ॥ ౧౨ ॥ యచ్ఛేద్వాఙ్మనసీప్రాజ్ఞస్త
ద్యచ్ఛేజ్జ్ఞానఆత్మని । జ్ఞానమాత్మనిమహతినియచ్ఛేత్తద్యచ్ఛేచ్ఛాంత
ఆత్మని ॥ ౧౩ ॥ ఉత్తిష్ఠతజాగ్రతప్రాప్యవరాన్నిబోధత । క్షురస్య
ధారానిశితాదురత్యయాదుర్గంపథస్తత్కవయోవదంతి ॥ ౧౪ ॥ అ
శబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయంతథాఽరసంనిత్యమగంధవచ్చయత్ । అ
నాద్యనంతంమహతఃపరంధ్రువంనిచాయ్యతంమృత్యుముఖాత్ప్రముచ్య
తే ॥ ౧౫ ॥ నాచికేతముపాఖ్యానంమృత్యుప్రోక్తగ్ంసనాతనం । ఉక్త్వా
శ్రుత్వాచమేధావీ బ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ౧౬ ॥ యఇమంపరమం
గుహ్యంశ్రావయేద్బ్రహ్మసంసది । ప్రయతశ్శ్రాద్ధకాలేవా తదానం
త్యాయకల్పతే తదానంత్యాయకల్పతఇతి ॥ ఇతితృతీయావల్లీ ॥ ౧౭ ॥

ఇతిప్రథమోఽధ్యాయస్సమాప్తః

హరిః ఓం ॥ పరాంచిఖానివ్యతృణత్స్వయంభూస్తస్మాత్పరాఙ్పశ్య
తినాంతరాత్మన్ । కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మానమైక్షదావృత్తచక్షురమృ
తత్వమిచ్ఛన్ ॥ ౧ ॥ పరాచఃకామాననుయంతిబాలాస్తేమృత్యోర్యం
తివితతస్యపాశం । అథధీరాఅమృతత్వంవిదిత్వాధ్రువమధ్రువేష్విహ

నప్రార్థయంతే ॥ ౨ ॥ యేనరూపంరసంగంధంశబ్దాన్స్పర్శాంశ్చ
మైథునాన్ । ఏతేనైవవిజానాతికిమత్రపరిశిష్యతే । ఏతద్వైతత్ ॥౩॥
స్వప్నాంతంజాగరితాంతంచోభౌయేనానుపశ్యతి । మహాంతంవిభుమా
త్మానం మత్వాధీరోనశోచతి ॥ ౪ ॥ యఇమంమధ్వదంవేదఆత్మానం
జీవమంతికాత్ । ఈశానంభూతభవ్యస్య నతతోవిజుగుప్సతే । ఏత
ద్వైతత్ ॥ ౫ ॥ యఃపూర్వంతపసోజాతమద్భ్యఃపూర్వమజాయత ।
గుహాంప్రవిశ్యతిష్ఠంతంయోభూతేభిర్వ్యపశ్యత ॥ ఏతద్వైతత్ ॥౬॥
యాప్రాణేనసంభవత్యదితిర్దేవతామయీ । గుహాంప్రవిశ్యతిష్ఠంతీ
యాభూతేభిర్వ్యజాయత ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౭ ॥ అరణ్యోర్నిహితో
జాతవేదాగర్భఇవసుభృతోగర్భిణీభిః । దివేదివఈడ్యోజాగృవద్భిర్హ
విష్మద్భిర్మనుష్యేభిరగ్నిః ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౮ ॥ యతశ్చోదేతిసూ
ర్యోఽస్తంయత్రచగచ్ఛతి । తందేవాస్సర్వేఽర్పితాస్తదునాత్యేతికశ్చ
న । ఏతద్వైతత్ ॥ ౯ ॥ యదేవేహతదముత్రయదముత్రతదన్విహ ।
మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతియఇహనానేవపశ్యతి ॥ ౧౦ ॥ మనసైవే
దమాప్తవ్యంనేహనానాస్తికించన । మృత్యోస్సమృత్యుంగచ్ఛతి యఇ
హనానేవపశ్యతి ॥ ౧౧ ॥ అంగుష్ఠమాత్రఃపురుషోమధ్యఆత్మనితిష్ఠతి ।
ఈశానోభూతభవ్యస్య నతతోవిజుగుప్సతే । ఏతద్వైతత్ ॥ ౧౨ ॥ అ
ఙ్గుష్ఠమాత్రఃపురుషోజ్యోతిరివాధూమకః । ఈశానోభూతభవ్యస్యసఏ
వాద్యసఉశ్వః ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౧౩ ॥ యథోదకందుర్గేవృష్టంపర్వతే
షువిధావతి । ఏవంధర్మాన్పృథక్పశ్యంస్తానేవానువిధావతి ॥ ౧౪ ॥
యథోదకంశుద్ధేశుద్ధమాసిక్తంతాదృగేవభవతి । ఏవంమునేర్విజానతఆ
త్మాభవతిగౌతమ ॥ ౧౫ ॥ ఇతిద్వితీయాధ్యాయే చతుర్థవల్లీ ॥ ***

హరిఃఓం ॥ పురమేకాదశద్వారమజస్యావక్రచేతసః । అనుష్ఠాయ
నశోచతివిముక్తశ్చవిముచ్యతే ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౧ ॥ హంసశ్శుచిష
ద్వసురంతరిక్షసద్ధోతావేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృతస

ద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్ ॥ ౨ ॥ ఊర్ధ్వం
ప్రాణమున్నయత్యపానం ప్రత్యగస్యతి । మధ్యే వామనమాసీనం విశ్వే
దేవా ఉపాసతే ॥ ౩ ॥ అస్య విస్రంసమానస్య శరీరస్థస్య దేహినః । దే
హాద్విముచ్యమానస్య కిమత్ర పరిశిష్యతే । ఏతద్వై తత్ ॥ ౪ ॥ న ప్రాణే
న నాపానేన మర్త్యో జీవతి కశ్చన । ఇతరేణ తు జీవంతి యస్మిన్నేతావు
పాశ్రితౌ ॥ ౫ ॥ హంత త ఇదం ప్రవక్ష్యామి గుహ్యం బ్రహ్మ సనాతనం ।
యథా చ మరణం ప్రాప్య ఆత్మా భవతి గౌతమ ॥ ౬ ॥ యోనిమన్యే ప్రప
ద్యంతే శరీరత్వాయ దేహినః । స్థాణుమన్యేఽనుసంయంతి యథాకర్మ
యథాశ్రుతం ॥ ౭ ॥ య ఏష సుప్తేషు జాగర్తి కామం కామం పురుషో
నిర్మిమాణః । తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే । తస్మి
ల్లోకాః శ్రితాః సర్వే తదు నాత్యేతి కశ్చన ॥ ఏతద్వై తత్ ॥ ౮ ॥ అగ్ని
ర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ । ఏకస్తథా సర్వ
భూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥ ౯ ॥ వాయుర్యథైకో
భువనం ప్రవిష్టో రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ । ఏకస్తథా సర్వ
భూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥ ౧౦ ॥ సూర్యో
యథా సర్వలోకస్య చక్షుర్న లిప్యతే చాక్షుషైర్బాహ్యదోషైః । ఏకస్త
థా సర్వభూతాంతరాత్మా న లిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః ॥ ౧౧ ॥ ఏ
కో వశీ సర్వభూతాంతరాత్మా * ఏకం బీజం బహుధా యః కరోతి । తమాత్మ
స్థం యేఽనుపశ్యంతి ధీరాస్తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్ ॥ ౧౨ ॥ ని
త్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేతనానామేకో బహూనాం యో విదధాతి కా
మాన్ । తమాత్మస్థం యేఽనుపశ్యంతి ధీరాస్తేషాం శాంతిః శాశ్వతీ నేతరే
షామ్ ॥ ౧౩ ॥ తదేతదితి మన్యంతేఽనిర్దేశ్యం పరమం సుఖం । కథన్ను
తద్విజానీయాం కిము భాతి విభాతి వా ॥ ౧౪ ॥ న తత్ర సూర్యో భాతి న చ
చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాంతి కుతోఽయమగ్నిః । తమేవ భాంతమను

* ఏకం రూపమితి పాఠాంతరం ॥

భాతిసర్వం తస్యభాసాసర్వమిదంవిభాతి ॥ ౧౫ ॥ ************

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే పంచమవల్లీ.

హరిః ఓమ్ ॥ ఊర్ధ్వమూలోఽవాక్ శాఖఏషోఽశ్వత్థస్సనాతనః । తదేవశుక్రంతద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే । తస్మింల్లోకాశ్శ్రితాస్సర్వే తదునాత్యేతికశ్చన ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౧ ॥ యదిదంకించ జగత్సర్వం ప్రాణఏజతినిస్సృతం । మహద్భయంవజ్రముద్యతంయఏతద్విదురమృతాస్తేభవంతి ॥ ౨ ॥ భయాదస్యాగ్నిస్తపతిభయాత్తపతిసూర్యః । భయాదింద్రశ్చవాయుశ్చమృత్యుర్ధావతిపంచమః ॥ ౩ ॥ ఇహచేదశకద్బోద్ధుంప్రాక్శరీరస్యవిస్రసః । తతస్సర్గేషులోకేషు శరీరత్వాయకల్పతే ॥ ౪ ॥ యథాదర్శేతథాత్మనియథాస్వప్నేతథాపితృలోకే । యథాప్సుపరీవదదృశేతథాగంధర్వలోకేచ్ఛాయాతపయోరివబ్రహ్మలోకే ॥ ౫ ॥ ఇంద్రియాణాంపృథగ్భావముదయాస్తమయౌచయత్ । పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వాధీరోనశోచతి ॥ ౬ ॥ ఇంద్రియేభ్యఃపరంమనోమనసస్సత్త్వముత్తమం । సత్త్వాదధిమహానాత్మామహతోఽవ్యక్తముత్తమం ॥ ౭ ॥ అవ్యక్తాత్తుపరఃపురుషో వ్యాపకోఽలింగఏవచ । యజ్జ్ఞాత్వాముచ్యతేజంతు రమృతత్వంచగచ్ఛతి ॥ ౮ ॥ నసందృశేతిష్ఠతిరూపమస్యనచక్షుషాపశ్యతికశ్చనైనం । హృదామనీషామనసాభిక్లృప్తోయఏతద్విదురమృతాస్తేభవంతి ॥ ౯ ॥ యదాపంచావతిష్ఠంతేజ్ఞానానిమనసాసహ । బుద్ధిశ్చనవిచేష్టేతతామాహుఃపరమాంగతిమ్ ॥ ౧౦ ॥ తాంయోగమితిమన్యంతేస్థిరామింద్రియధారణాం । అప్రమత్తస్తదాభవతియోగోహిప్రభవాప్యయౌ ॥ ౧౧ ॥ నైవవాచానమనసాప్రాప్తుంశక్యోనచక్షుషా । అస్తీతిబ్రువతోఽన్యత్రకథంతదుపలభ్యతే ॥ ౧౨ ॥ అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్యస్తత్త్వభావేనచోభయోః । అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావఃప్రసీదతి ॥ ౧౩ ॥ యదాసర్వేప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్యహృదిశ్రితాః । అథమర్త్యోఽమృతోభవత్యత్రబ్రహ్మసమశ్నుతే ॥ ౧౪

యదా సర్వే ప్రభిద్యంతే హృదయస్యేహ గ్రంథయః । అథ మర్త్యోఽ
మృతో భవత్యేతావదనుశాసనమ్ ॥ ౧౫ ॥ శతం చైకా చ హృదయస్య
నాడ్యస్తాసాం మూర్ధానమభినిస్సృతైకా । తయోర్ధ్వమాయన్న
మృతత్వమేతి విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవంతి ॥ ౧౬ ॥ అంగుష్ఠమాత్రః
పురుషోఽంతరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః । తం స్వాచ్ఛ
రీరాత్ప్రవృహేన్ముంజాదివేషీకాం ధైర్యేణ । తం విద్యాచ్ఛుక్రమమృత
తం విద్యాచ్ఛుక్రమమృతమితి ॥ ౧౭ ॥ మృత్యుప్రోక్తాం నచికేతోఽథ
లబ్ధ్వా విద్యామేతాం యోగవిధిం చ కృత్స్నం । బ్రహ్మప్రాప్తో విరజోఽభూ
ద్విమృత్యురన్యోఽప్యేవం యో విదధ్యాత్మమేవ ॥ ౧౮ ॥ సహ నావవ
సహ నౌ భునక్తు । సహ వీర్యం కరవావహై । తేజస్వి నావధీతమస్తు । మా
విద్విషావహై । ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ ౧౯ ॥ **********

ఇతి కఠోపనిషది షష్ఠవల్లీ—ద్వితీయోఽధ్యాయస్సమాప్తః

కఠవల్లీ సమాప్తా

అథాథర్వవేదీయా ప్రశ్నోపనిషత్.

ఓమ్ ॥ భద్రం కర్ణేభిః శృణుయామ దేవాః । భద్రం పశ్యేమా
క్షభిర్యజత్రాః । స్థిరైరంగైస్తుష్టువాగ్ం సస్తనూభిః । వ్యశేమ దేవహిత
యదాయుః । స్వస్తి న ఇంద్రో వృద్ధశ్రవాః । స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః
స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమిః । స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు । ఓం
శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ * * *

హరిః ఓమ్ ॥ సుకేశా చ భారద్వాజః శైబ్యశ్చ సత్యకామః సౌర్యా
యణీ చ గార్గ్యః కౌసల్యశ్చాశ్వలాయనో భార్గవో వైదర్భిః కబం
కాత్యాయనస్తే హైతే బ్రహ్మపరాః బ్రహ్మనిష్ఠాః పరం బ్రహ్మాన్వేషమా
ణా ఏష హ వై తత్సర్వం వక్ష్యతీతి తే హ సమిత్పాణయో భగవంతం పిప్ప
లాదముపసన్నాః ॥ ౧ ॥ తాన్ హ స ఋషిరువాచ భూయ ఏవ తపసా

హ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంవత్సరం సంవత్స్యథ యథాకామం ప్రశ్నాన్
పృచ్ఛత యది విజ్ఞాస్యామః సర్వం హ వో వక్ష్యామ ఇతి ॥ ౨ ॥ అథ కబ
న్ధీ కాత్యాయన ఉపేత్య పప్రచ్ఛ భగవన్ కుతో హ వా ఇమాః ప్రజాః ప్ర
జాయన్త ఇతి ॥ ౩ ॥ తస్మై స హోవాచ ప్రజాకామో వై ప్రజాపతిః స త
పోఽతప్యత స తపస్తప్త్వా స మిథునముత్పాదయతే । రయిం చ ప్రాణం చేత్యే
తౌ మే బహుధా ప్రజాః కరిష్యత ఇతి ॥ ౪ ॥ ఆదిత్యో హ వై ప్రాణో రయి
రేవ చన్ద్రమాః రయిర్వా ఏతత్సర్వం యన్మూర్తం చామూర్తం చ త
స్మాన్మూర్తిరేవ రయిః ॥ ౫ ॥ అథాదిత్యః ఉదయన్యత్ప్రాచీం దిశం ప్ర
విశతి తేన ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే । యద్దక్షిణాం యత్ప్రతీ
చీం యదుదీచీం యదధో యదూర్ధ్వం యదన్తరా దిశో యత్సర్వం
ప్రకాశయతి తేన సర్వాన్ ప్రాణాన్ రశ్మిషు సన్నిధత్తే ॥ ౬ ॥ స ఏష
వైశ్వానరో విశ్వరూపః ప్రాణోఽగ్నిరుదయతే తదేతదృచాభ్యుక్తం ॥ ౭ ॥
విశ్వరూపం హరిణం జాతవేదసం పరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తం । స
హస్రరశ్మిః శతధా వర్తమానః ప్రాణః ప్రజానాముదయత్యేష సూర్యః ॥
సంవత్సరో వై ప్రజాపతిస్తస్యాయనే దక్షిణం చోత్తరం చ తద్యే హ వై తది
ష్టాపూర్తే కృతమిత్యుపాసతే తే చాన్ద్రమసమేవ లోకమభిజయన్తే
త ఏవ పునరావర్తన్తే తస్మాదేత ఋషయః ప్రజాకామా దక్షిణం ప్రతి
పద్యన్తే । ఏష హ వై రయిర్యః పితృయాణః ॥ ౯ ॥ అథోత్తరేణ తపసా
బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా విద్యయాత్మానమన్విష్యాదిత్యమభిజయన్తే ఏ
తద్వై ప్రాణానామాయతనమేతదమృతమభయమేతత్పరాయణ మేత
స్మాన్న పునరావర్తన్త ఇత్యేష నిరోధః ॥ తదేష శ్లోకః ॥ ౧౦ ॥ పంచ
పాదం పితరం ద్వాదశాకృతిం దివ ఆహుః పరే అర్ధే పురీషిణం । అథేమే
అన్య ఉ పరే విచక్షణం సప్తచక్రే షడర ఆహురర్పితమితి ॥ ౧౧ ॥ మాసో వై
ప్రజాపతిస్తస్య కృష్ణపక్ష ఏవ రయిః శుక్లః ప్రాణస్తస్మాదేత ఋషయః శుక్ల
ఇష్టం కుర్వన్తీతర ఇతరస్మిన్ ॥ ౧౨ ॥ అహోరాత్రో వై ప్రజాపతిస్త

స్యాహ రేవప్రాణోరాత్రి రేవ రయిఃప్రాణంవాఏతే ప్రస్కందంతి యే
దివా రత్యా సంయుజ్యంతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్యద్రాత్రౌ రత్యా సంయు
జ్యంతే ॥ ౧౩ ॥ అన్నంవై ప్రజాపతిస్తతో హ వై తద్రేత స్తస్మాదిమాః
ప్రజాః ప్రజాయంత ఇతి ॥ ౧౪ ॥ తద్యే హ తత్ప్రజాపతివ్రతం చరం
తే మిథునముత్పాదయంతే । తేషామేవైష బ్రహ్మలోకో యేషాం తపో బ్ర
హ్మచర్యం యేషు సత్యం ప్రతిష్ఠితం ॥ ౧౫ ॥ తేషామసౌ విరజో బ్రహ్మ
లోకో న యేషు జిహ్మమనృతం న మాయా చేతి ॥ ౧౬ ॥ ******

ఇతి ప్రశ్నోపనిషది ప్రథమః ప్రశ్నః

హరిః ఓమ్ ॥ అథ హైనం భార్గవో వైదర్భిః పప్రచ్ఛ భగవన్
కత్యేవ దేవాః ప్రజాం విధారయంతే కతర ఏతత్ప్రకాశయంతే కః పున
రేషాం వరిష్ఠ ఇతి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచాకాశో హ వా ఏష దేవో వాయు
రగ్ని రాపః పృథివీ వాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రోత్రం చ । తే ప్రకాశ్యాభివదంతి
వయమేతద్బాణమవష్టభ్య విధారయామః ॥ ౨ ॥ తాన్వరిష్ఠః ప్రాణ ఉవా
చ । మా మోహమాపద్యథాహమేవైతత్ ; పంచధాత్మానం ప్రవి
భజ్యైతద్బాణమవష్టభ్య విధారయామీతి ॥ ౩ ॥ తేఽశ్రద్ధధానా బభూవుః
సోఽభిమానాదూర్ధ్వముత్క్రామత ఇవ తస్మిన్నుత్క్రామత్యథేతరే
సర్వ ఏవోత్క్రామంతే తస్మింశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వ ఏవ ప్రతిష్ఠంతే ।
తద్యథా మక్షికా మధుకరరాజానముత్క్రామంతం సర్వా ఏవోత్క్రామంతే
తస్మింశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వా ఏవ ప్రతిష్ఠంత ఏవం వాఙ్మనశ్చ
క్షుః శ్రోత్రం చ తే ప్రీతాః ప్రాణం స్తున్వంతి ॥ ౪ ॥ ఏషోఽగ్నిస్తపత్యేష
సూర్య ఏష పర్జన్యో మఘవానేష వాయుః । ఏష పృథివీ రయిర్దేవః స
దసచ్చామృతం చ యత్ ॥ ౫ ॥ అరా ఇవ రథనాభౌ ప్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితం
ఋచో యజూంషి సామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మ చ ॥ ౬ ॥ ప్రజాపతిశ్చ
రసి గర్భే త్వమేవ ప్రతిజాయసే । తుభ్యం ప్రాణ ప్రజాస్త్విమా బలిం హ
రంతి యః ప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి ॥ ౭ ॥ దేవానామసి వహ్నితమః పితౄ

ణాం ప్రథమాస్వధా । ఋషీణాం చరితం సత్యమథర్వాంగిరసామసి ॥ ఇంద్రస్త్వం ప్రాణ తేజసా రుద్రోఽసి పరిరక్షితా । త్వమంతరిక్షే చరసి సూర్యస్త్వం జ్యోతిషాం పతిః ॥ ౯ ॥ యదా త్వమభివర్షస్యథేమాః ప్రాణ తే ప్రజాః । ఆనందరూపాస్తిష్ఠంతి కామాయాన్నం భవిష్యతీతి ॥ ౧౦ ॥ వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైకఋషిరత్తా విశ్వస్య సత్పతిః । వయమాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వనః ॥ ౧౧ ॥ యా తే తనూర్వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యా చ చక్షుషి । యా చ మనసి సంతతా శివాం తాం కురు మోత్క్రమీః ॥ ౧౨ ॥ ప్రాణస్యేదం వశే సర్వం త్రిదివే యత్ప్రతిష్ఠితం । మాతేవ పుత్రాన్ రక్షస్వ శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాంచ విధేహి న ఇతి ॥ ౧౩ ॥ ******

ఇతి ప్రశ్నోపనిషది ద్వితీయః ప్రశ్నః.

హరిః ఓమ్ ॥ అథ హైనం కౌసల్యశ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ । భగవన్ కుత ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయాత్యస్మింఛరీరే ఆత్మానం వా ప్రవిభజ్య కథం ప్రాతిష్ఠతే కేనోత్క్రమతే కథం బాహ్యమభిధత్తే కథమధ్యాత్మమితి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచాతిప్రశ్నాన్ పృచ్ఛసి బ్రహ్మిష్ఠోఽసీతి తస్మాత్తేఽహం బ్రవీమి ॥ ౨ ॥ ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే । యథైషా పురుషే ఛాయైతస్మిన్నేతదాతతం మనోకృతేనాయాత్యస్మింఛరీరే ॥ ౩ ॥ యథా సమ్రాడేవాధికృతాన్వినియుంక్తే । ఏతాన్ గ్రామానేతాన్ గ్రామానధితిష్ఠస్వేత్యేవమేవైష ప్రాణః ఇతరాన్ ప్రాణాన్ పృథక్పృథగేవ సన్నిధత్తే ॥ ౪ ॥ పాయూపస్థేఽపానం చక్షుఃశ్రోత్రే ముఖనాసికాభ్యాం ప్రాణస్స్వయం ప్రాతిష్ఠతే మధ్యే తు సమానః । ఏష హ్యేతద్ధుతమన్నం సమం నయతి తస్మాదేతాస్సప్తార్చిషో భవంతి ॥ ౫ ॥ హృది హ్యేష ఆత్మా । అత్రైతదేకశతం నాడీనాం తాసాం శతం శతమేకైకస్యాం ద్వాసప్తతిర్ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖానాడీసహస్రాణి భవంత్యాసు వ్యానశ్చరతి ॥ ౬ ॥ అథైకయోర్ధ్వ ఉదానః పుణ్యేన పుణ్యం లోకం నయతి పాపేన పాపముభాభ్యామేవ మనుష్యలోకం ॥ ౭ ॥ ఆదిత్యో హ వై

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

బాహ్యః ప్రాణ ఉదయత్యేష హ్యేనం చాక్షుషం ప్రాణమనుగృహ్ణానః।
పృథివ్యాం యా దేవతా సైషా పురుషస్యాపానమవష్టభ్యాంతరా యదాకా
శస్స సమానో వాయుర్వ్యానః ॥ ౮ ॥ తేజో హ వా ఉదానస్తస్మాదుపశా
న్తతేజాః । పునర్భవమింద్రియైర్మనసి సంపద్యమానైః ॥ ౯ ॥ య
చ్చిత్తస్తేనైష ప్రాణమాయాతి ప్రాణస్తేజసా యుక్తః । సహాత్మనా య
థా సంకల్పితం లోకం నయతి ॥ ౧౦ ॥ య ఏవం విద్వాన్ ప్రాణం వేద
న హాస్య ప్రజా హీయతేఽమృతో భవతి తదేష శ్లోకః ॥ ౧౧ ॥ ఉత్పత్తి
మాయతిం స్థానం విభుత్వం చైవ పంచధా । అధ్యాత్మం చైవ ప్రాణస్య విజ్ఞా
యామృతమశ్నుతే విజ్ఞాయామృతమశ్నుత ఇతి ॥ ౧౨ ॥

ఇతి ప్రశ్నోపనిషది తృతీయః ప్రశ్నః

హరిః ఓమ్ ॥ అథ హైనం సౌర్యాయణీ గార్గ్యః పప్రచ్ఛ । భగవన్నే
తస్మిన్ పురుషే కాని స్వపంతి కాన్యస్మిన్ జాగ్రతి కతర ఏష దేవస్స్వప్నా
న్ పశ్యతి కస్యైతత్సుఖం భవతి కస్మిన్ను సర్వే సంప్రతిష్ఠితా భవంతీతి ॥ ౧ ॥
తస్మై స హోవాచ యథా గార్గ్య మరీచయోఽర్కస్యాస్తం గచ్ఛతః సర్వా
ఏతస్మింస్తేజోమండల ఏకీభవంతి । తాః పునః పునరుదయతః ప్రచరంత్యే
వం హ వై తత్సర్వం పరే దేవే మనస్యేకీభవతి । తేన తర్హ్యేష పురుషో న శృ
ణోతి న పశ్యతి న జిఘ్రతి న రసయతే న స్పృశతే నాభివదతే నాదత్తే నా
నందయతే న విసృజతే నేయాయతే స్వపితీత్యాచక్షతే ॥ ౨ ॥ ప్రాణాగ్న
య ఏవైతస్మిన్ పురే జాగ్రతి । గార్హపత్యో హ వా ఏషోఽపానో వ్యానో
ఽన్వాహార్యపచనో యద్గార్హపత్యాత్ప్రణీయతే ప్రణయనాదాహవ
నీయః ప్రాణః ॥ ౩ ॥ యదుచ్ఛ్వాసనిశ్శ్వాసావేతావాహుతీ సమం న
యతీతి స సమానః । మనో హ వావ యజమాన ఇష్టఫలమేవోదానః స ఏ
నం యజమానమహరహర్బ్రహ్మ గమయతి ॥ ౪ ॥ అత్రైష దేవస్స్వప్నే
మహిమానమనుభవతి । యద్దృష్టం దృష్టమనుపశ్యతి శ్రుతం శ్రుతమే
వార్థమనుశృణోతి దేశదిగంతరైశ్చ ప్రత్యనుభూతం పునః పునః ప్ర

నుభవతి దృష్టం చాదృష్టం చ శ్రుతం చాశ్రుతం చానుభూతం చాననుభూ
తం చ సర్వం పశ్యతి సర్వః పశ్యతి ॥ ౫ ॥ స యదా తేజసాభిభూతో భవ
తి । అత్రైష దేవస్స్వప్నాన్న పశ్యత్యథ తదైతస్మింఛరీరే ఏతత్సుఖం భవ
తి ॥ ౬ ॥ స యథా సోమ్య వయాంసి వాసో వృక్షం సంప్రతిష్ఠంతే । ఏ
వం హ వై తత్సర్వం పర ఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే ॥ ౭ ॥ పృథివీ చ పృథివీమా
త్రా చాపశ్చాపోమాత్రా చ తేజశ్చ తేజోమాత్రా చ వాయుశ్చ వాయు
మాత్రా చాకాశశ్చాకాశమాత్రా చ చక్షుశ్చ ద్రష్టవ్యం చ శ్రోత్రం చ శ్రో
తవ్యం చ ఘ్రాణం చ ఘ్రాతవ్యం చ రసశ్చ రసయితవ్యం చ త్వక్చ స్పర్శయి
తవ్యం చ వాక్చ వక్తవ్యం చ హస్తౌ చాదాతవ్యం చోపస్థశ్చానందయితవ్యం
చ పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యం చ పాదౌ చ గంతవ్యం చ మనశ్చ మంత
వ్యం చ బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యం చాహంకారశ్చాహంకర్తవ్యం చ చిత్తం చ చే
తయితవ్యం చ తేజశ్చ విద్యోతయితవ్యం చ ప్రాణశ్చ విధారయితవ్యం
చ ॥ ౮ ॥ ఏష హి ద్రష్టా స్ప్రష్టా శ్రోతా ఘ్రాతా రసయితా మంతా బో
ద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః । స పరేఽక్షర ఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే ॥ ౯ ॥
(అత్ర పరమేవాక్షరం ప్రతిపద్యత ఇత్యధికాంశోఽపి క్వచిదస్తి)
స యో హ వై తదచ్ఛాయమశరీరమలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతే
యస్తు సోమ్య । స సర్వజ్ఞస్సర్వో భవతి తదేష శ్లోకః ॥ ౧౦ ॥ విజ్ఞానాత్మా
సహ దేవైశ్చ సర్వైః ప్రాణా భూతాని సంప్రతిష్ఠంతి యత్ర । తదక్షరం
వేదయతే యస్తు సోమ్య స సర్వజ్ఞస్సర్వమేవావివేశేతి ॥ ౧౧ ॥ ****

ఇతి ప్రశ్నోపనిషది చతుర్థః ప్రశ్నః

హరిః ఓమ్ ॥ అథ హైనం శైబ్యస్సత్యకామః పప్రచ్ఛ । స యో హ వై
తద్భగవన్మనుష్యేషు ప్రాయణాంతమోంకారమభిధ్యాయీత । కత
మం వావ స తేన లోకం జయతీతి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచ । ఏతద్వై స
త్యకామ పరం చాపరం చ బ్రహ్మ యదోంకారస్తస్మాద్విద్వానేతేనైవాయ
తనేనైకతరమన్వేతి ॥ ౨ ॥ స యద్యేకమాత్రమభిధ్యాయీత స తేనైవ

సంవేదితస్తూర్ణమేవజగత్యామభిసంపద్యతే తమృచో మనుష్యలోకము
పనయంతే సతత్ర తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా సంపన్నో మహిమానమ
నుభవతి ॥ ౩ ॥ అథ యది ద్విమాత్రేణ మనసి సంపద్యతే సోఽంతరిక్షం య
జుర్భిరున్నీయతే । స సోమలోకం స సోమలోకే విభూతిమనుభూయ పున
రావర్తతే ॥ ౪ ॥ యః పునరేతం త్రిమాత్రేణోమిత్యేతేనైవాక్షరే
ణ పరం పురుషమభిధ్యాయీత స తేజసి సూర్యే సంపన్నః । యథా పా
దోదరస్త్వచా వినిర్ముచ్యత ఏవం హ వై స పాప్మనా వినిర్ముక్తః స సామ
భిరున్నీయతే బ్రహ్మలోకం స ఏతస్మాజ్జీవఘనాత్పరాత్పరం పురిశయం పు
రుషమీక్షతే తదేతౌ శ్లోకౌ భవతః ॥ ౫ ॥ తిస్రో మాత్రా మృత్యుమత్యః
ప్రయుక్తా అన్యోన్యసక్తా అనవిప్రయుక్తాః । క్రియాసు బాహ్యాభ్యంతర
మధ్యమాసు సమ్యక్ప్రయుక్తాసు న కంపతే జ్ఞః ॥ ౬ ॥ ఋగ్భిరేతం య
జుర్భిరంతరిక్షం స సామభిర్యత్తత్కవయో వేదయంతే । తమోంకారే
ణైవాయతనేనాన్వేతి విద్వాన్ యత్తచ్ఛాంతమజరమమృతమభయం ప
రం చేతి ॥ ౭ ॥ ఇతి ప్రశ్నోపనిషది పంచమః ప్రశ్నః

హరిః ఓమ్ ॥ అథ హైనం సుకేశా భారద్వాజః పప్రచ్ఛ భగవన్ హి
రణ్యనాభః కౌసల్యో రాజపుత్రో మాముపేత్యైతం ప్రశ్నమపృచ్ఛత్
షోడశకలం భారద్వాజ పురుషం వేత్థ తమహం కుమారమబ్రువం నాహ
మిమం వేద యద్యహమిమమవేదిషం కథం తే నావక్ష్యమితి సమూలో
వా ఏష పరిశుష్యతి యోఽనృతమభివదతి తస్మాన్నార్హామ్యనృతం వక్తుం స
తూష్ణీం రథమారుహ్య ప్రవవ్రాజ । తం త్వా పృచ్ఛామి క్వాసౌ పురుష
ఇతి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచ । ఇహైవాంతఃశరీరే సోమ్య స పురుషో య
స్మిన్నేతాః షోడశకలాః ప్రభవంతీతి ॥ ౨ ॥ స ఈక్షాంచక్రే । కస్మి
న్నహముత్క్రాంత ఉత్క్రాంతో భవిష్యామి కస్మిన్ వా ప్రతిష్ఠితే ప్ర
తిష్ఠాస్యామీతి ॥ ౩ ॥ స ప్రాణమసృజత ప్రాణాచ్ఛ్రద్ధాం ఖం వాయుర్జ్యో
తిరాపః పృథివీంద్రియం । మనోఽన్నమన్నాద్వీర్యం తపో మంత్రాః

మేవలోకాలోకేషుచనామచ॥ ౪ ॥ సయథేమానద్యస్స్యందమానాః సముద్రాయణాస్సముద్రం ప్రాప్యాస్తంగచ్ఛంతిభిద్యేతే తాసాం నామరూపే సముద్రఇత్యేవం ప్రోచ్యతే ఏవమేవాస్యపరిద్రష్టురిమాష్షోడశకలాః పురుషాయణాఃపురుషంప్రాప్యా స్తంగచ్ఛంతిభిద్యేతేతాసాం నామరూపేపురుషఇత్యేవం ప్రోచ్యతే సఏషోఽకలోఽమృతోభవతిత దేషశ్లోకః ॥ ౫ ॥ అరాఇవ రథనాభౌకలాయస్మిన్ప్రతిష్ఠితాః । తంవేద్యం పురుషంవేద(యథా)మావోమృత్యుఃపరివ్యథాఇతి ॥ ౬ ॥ తాన్హోవాచైతావదేవాహమేతత్పరం బ్రహ్మవేదనాతఃపరమస్తీతి॥ ౭ ॥ తేతమర్చయంతస్త్వంహినఃపితాయోఽస్మాకమవిద్యాయాఃపరంపారంతారయసీతినమఃపరమఋషిభ్యోనమఃపరమఋషిభ్యః ॥ ౮ ॥ ******

ఇతి షష్ఠఃప్రశ్నః ॥ ఓం భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః

అథర్వవేదీయాప్రశ్నోపనిషత్సమాప్తా

అథ అథర్వవేదీయాముండకోపనిషత్ ॥ఓం భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః॥

హరిఃఓమ్ ॥ బ్రహ్మాదేవానాంప్రథమస్సంబభూవ విశ్వస్యకర్తాభువనస్యగోప్తా । సబ్రహ్మవిద్యాంసర్వవిద్యాప్రతిష్ఠామథర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయప్రాహ ॥ ౧ ॥ అథర్వణేయాంప్రవదేతబ్రహ్మాథర్వాతాం పురోవాచాంగిరేబ్రహ్మవిద్యాం। సభారద్వాజాయసత్యవాహాయప్రాహభారద్వాజోఽంగిరసేపరావరాం ॥ ౨ ॥ శౌనకోహవైమహాశాలోఽంగిరసంవిధివదుపసన్నఃపప్రచ్ఛ । కస్మిన్నుభగవోవిజ్ఞాతేసర్వమిదం విజ్ఞాతంభవతీతి ॥ ౩ ॥ తస్మైసహోవాచ । ద్వేవిద్యే వేదితవ్యేఇతిహస్మయద్బ్రహ్మవిదోవదంతిపరాచైవాపరాచ ॥ ౪ ॥ తత్రాపరాఋగ్వేదో యజుర్వేదఃసామవేదోఽథర్వవేదః శిక్షాకల్పోవ్యాకరణంనిరుక్తం ఛందోజ్యోతిషమితి అథపరాయయాతదక్షరమధిగమ్యతే ॥ ౫ ॥ యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్యమగోత్రమవర్ణమచక్షుశ్శ్రోత్రం తదపాణిపాదం ।

నిత్యంవిభుంసర్వగతంసుసూక్ష్మంతదవ్యయంయద్భూతయోనింపరిపశ్య
న్తి ధీరాః ॥ ౬ ॥ యస్మాత్పరం నాపరమస్తికించిద్యస్మాన్నాణీయో నజ్యా
యోఽస్తికశ్చిత్ । వృక్షఇవస్తబ్ధో దివితిష్ఠత్యేకస్తేనేదంపూర్ణంపురుషే
ణసర్వం ॥ ౭ ॥ యథోర్ణనాభిఃసృజతేగృహ్ణతేచయథాపృథివ్యామో
షధయస్సంభవన్తి । యథాసతఃపురుషాత్ కేశలోమాని తథాక్షరాత్
సంభవతీహవిశ్వం ॥ ౮ ॥ తపసాచీయతేబ్రహ్మతతోఽన్నమభిజాయతే ।
అన్నాత్ప్రాణోమనఃసత్యంలోకాఃకర్మసుచామృతం ॥ ౯ ॥ యస్స
ర్వజ్ఞస్సర్వవిద్యస్యజ్ఞానమయంతపః । తస్మాదేతద్బ్రహ్మ నామరూపమ
న్నంచజాయతే ॥ ౧౦ ॥ — ॥ఇతి ప్రథమముండకే ప్రథమఃఖండః ॥

హరిఃఓమ్ ॥ తదేతత్సత్యం । మన్త్రేషుకర్మాణికవయో యాన్యప
శ్యంస్తానిత్రేతాయాంబహుధాసన్తతాని । తాన్యాచరథనియతంసత్య
కామాఏషవఃపన్థాస్సుకృతస్యలోకే ॥ ౧ ॥ యదాలేలాయతేహ్యర్చి
స్సమిద్ధేహవ్యవాహనే । తదాజ్యభాగావన్తరేణాహుతీఃప్రతిపాదయే
చ్ఛ్రద్ధయాహుతం ॥ ౨ ॥ యస్యాగ్నిహోత్రమదర్శమపౌర్ణమాస
మచాతుర్మాస్యమనాగ్రయణమతిథివర్జితంచ । అహుతమవైశ్వదేవ
మవిధినాహుతమాసప్తమాంస్తస్యలోకాన్హినస్తి ॥ ౩ ॥ కాళీకరా
ళీచమనోజవాచసులోహితాయాచసుధూమ్రవర్ణా । స్ఫులింగినీవిశ్వ
రూపీచదేవీలేలాయమానాఇతిసప్తజిహ్వాః ॥ ౪ ॥ ఏతేషుయశ్చరతే
భ్రాజమానేషుయథాకాలంచాహుతయోహ్యాదదాయన్ । తంనయం
త్యేతాస్సూర్యస్యరశ్మయోయత్రదేవానాంపతిరేకోఽధివాసః ॥ ౫ ॥
ఏహ్యేహీతితమాహుతయస్సువర్చసః సూర్యస్యరశ్మిభిర్యజమానంవహ
న్తి । ప్రియాం వాచమభివదన్త్యోఽర్చయన్త్యఏషవః పుణ్యస్సుకృతో
బ్రహ్మలోకః ॥ ౬ ॥ ప్లవాహ్యేతేఅదృఢాయజ్ఞరూపాఅష్టాదశోక్తమ
వరంయేషుకర్మ । ఏతచ్ఛ్రేయోయేఽభినన్దన్తి మూఢా జరామృ
త్యుం తేపునరేవాపియన్తి ॥ ౭ ॥ అవిద్యాయామన్తరే వర్తమానాః

స్వయంధీరాః పండితంమన్యమానాః । జంఘన్యమానాః పరియంతి మూఢా అంధేనైవ నీయమానాయథాంధాః ॥ ౮ ॥ అవిద్యాయాం బహుధావర్తమానావయంకృతార్థా ఇత్యభిమన్యంతి బాలాః । యత్కర్మిణోనప్రవేదయంతి రాగాత్తేనాతురాః క్షీణలోకాశ్చ్యవంతే ॥ ౯ ॥ ఇష్టాపూర్తంమన్యమానావరిష్ఠంనాన్యచ్ఛ్రేయో వేదయంతే ప్రమూఢాః । నాకస్యపృష్ఠే తేసుకృతేఽనుభూత్వా ఇమంలోకం హీనతరం చావిశంతి ॥ ౧౦ ॥ తపశ్శ్రద్ధే యేహ్యుపవసన్త్యరణ్యే శాంతావిద్వాంసో భైక్షచర్యాంచరంతః । సూర్యద్వారేణ తేవిరజాః ప్రయాంతి యత్రామృతస్సపురుషోహ్యవ్యయాత్మా ॥ ౧౧ ॥ పరీక్ష్యలోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేదమాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన । తద్విజ్ఞానార్థంస గురుమేవాభిగచ్ఛేత్ సమిత్పాణిశ్శ్రోత్రియంబ్రహ్మనిష్ఠమ్ ॥ ౧౨ ॥ తస్మైసవిద్వానుపసన్నాయసమ్యక్ ప్రశాంతచిత్తాయ శమాన్వితాయ । యేనాక్షరంపురుషం వేదసత్యంప్రోవాచతాంతత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యాం ॥

ఇతి ప్రథమముండకే ద్వితీయఃఖండః

హరిఃఓమ్ ॥ తదేతత్సత్యం । యథాసుదీప్తాత్ పావకాద్విస్ఫులింగాః సహస్రశః ప్రభవంతే సరూపాః । తథాక్షరాద్వివిధాస్సోమ్యభావాః ప్రజాయంతే తత్రచైవాపియంతి ॥ ౧ ॥ దివ్యోహ్యమూర్తః పురుషః సబాహ్యాభ్యంతరోహ్యజః । అప్రాణోహ్యమనాశ్శుభ్రోహ్యక్షరాత్పరతః పరః ॥ ౨ ॥ ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మనస్సర్వేంద్రియాణి చ । ఖంవాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీ విశ్వస్యధారిణీ ॥ ౩ ॥ అగ్నిర్మూర్ధా చక్షుషీ చంద్రసూర్యౌ దిశశ్శ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాః । వాయుః ప్రాణో హృదయంవిశ్వమస్యపద్భ్యాంపృథివీ హ్యేషసర్వభూతాంతరాత్మా ॥ ౪ ॥ తస్మాదగ్నిస్సమిధోయస్యసూర్యః సోమాత్పర్జన్యఓషధయః పృథివ్యాం । పుమాన్ రేతస్సించతి యోషితాయాంబహ్వీః ప్రజాః పురుషాత్సంప్రసూతాః ॥ ౫ ॥ తస్మాదృచస్సామయజూంషి దీక్షాయజ్ఞాశ్చ

సర్వేక్రతవోదక్షిణాశ్చ । సంవత్సరంచయజమానశ్చలోకాఃసోమోయ
త్రపవతేయత్రసూర్యః ॥ ౬ ॥ తస్మాచ్చదేవాబహుధాసంప్రసూతాః
సాధ్యామనుష్యాఃపశవోవయాంసి । ప్రాణాపానౌవ్రీహియవౌతప
శ్చశ్రద్ధాసత్యం బ్రహ్మచర్యంవిధిశ్చ ॥ ౭ ॥ సప్తప్రాణాః ప్రభవంతిత
స్మాత్సప్తార్చిషస్సమిధస్సప్తహోమాః । (*)సప్తఇమేలోకాయేషుచరంతి
ప్రాణాగుహాశయానిహితాస్సప్తసప్త ॥ ౮ ॥ అతస్సముద్రాగిరయశ్చ
సర్వేఽస్మాత్స్యందంతేసింధవస్సర్వరూపాః । అతశ్చసర్వాఓషధయో
రసశ్చయేనైషభూతైస్తిష్ఠతేహ్యంతరాత్మా ॥ ౯ ॥ పురుషఏవేదంవి
శ్వంకర్మతపోబ్రహ్మపరామృతం । ఏతద్యోవేదనిహితంగుహాయాం
సోఽవిద్యాగ్రంథింవికిరతీహసోమ్య ॥ ౧౦ ॥ —ప్రథమఃఖండః—॥

హరిఃఓమ్ ॥ ఆవిస్సన్నిహితంగుహాచరంనామమహత్పదమత్రైత
త్సమర్పితం । ఏజత్ప్రాణన్నిమిషచ్చయదేతజ్జానథసదసద్వరేణ్యం ప
రం విజ్ఞానాద్యద్వరిష్ఠం ప్రజానాం ॥ ౧ ॥ యదర్చిమద్యదణుభ్యోఽణు
యస్మిన్లోకానిహితాలోకినశ్చ । తదేతదక్షరంబ్రహ్మసప్రాణస్తదువా
ఙ్మనః । తదేతత్సత్యంతదమృతంతద్వేద్ధవ్యంసోమ్యవిద్ధి ॥ ౨ ॥ ధను
ర్గృహీత్వౌపనిషదంమహాస్త్రంశరంహ్యుపాసానిశితం సంధీయత ।
ఆయమ్యతద్భావగతేనచేతసాలక్ష్యంతదేవాక్షరంసోమ్యవిద్ధి ॥ ౩ ॥
ప్రణవోధనుశ్శరోహ్యాత్మాబ్రహ్మతల్లక్ష్యముచ్యతే । అప్రమత్తేనవేద్ధ
వ్యంశరవత్తన్మయోభవేత్ ॥ ౪ ॥ యస్మిన్ద్యౌఃపృథివీచాంతరిక్షమో
తంమనస్సహప్రాణైశ్చసర్వైః । తమేవైకంజానథాత్మానమన్యావాచో
విముంచథఅమృతస్యైషసేతుః ॥ ౫ ॥ అరాఇవరథనాభౌసంహతా
యత్రనాడ్యః సఏషోఽంతశ్చరతేబహుధాజాయమానః । ఓమిత్యేవం
ధ్యాయథాత్మానం స్వస్తివః పారాయతమసఃపరస్తాత్ ॥ ౬ ॥ యస్స
ర్వజ్ఞస్సర్వవిద్యస్యైషమహిమాభువి । దివ్యేబ్రహ్మపురేహ్యేషవ్యోమ

* (౮) సమిధస్సప్తజిహ్వాఇతి రంగరామానుజీయఃపాఠః ॥

స్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః ॥ ౭ ॥ మనోమయః ప్రాణశరీరనేతా ప్రతిష్ఠితో
న్నే హృదయం సన్నిధాయ । తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యంతి ధీరా ఆనందరూప
మమృతం యద్విభాతి ॥ ౮ ॥ భిద్యతే హృదయగ్రంథిశ్ఛిద్యంతే సర్వసం
శయాః । క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే ॥ ౯ ॥ హిర
ణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కలం । తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతి
స్తద్యదాత్మవిదో విదుః ॥ ౧౦ ॥ న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నే
మా విద్యుతో భాంతి కుతోయమగ్నిః । తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం త
స్య భాసా సర్వమిదం విభాతి ॥ ౧౧ ॥ బ్రహ్మైవేదమమృతం పురస్తాద్బ్రహ్మ ప
శ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణతశ్చోత్తరేణ । అధశ్చోర్ధ్వం చ ప్రసృతం బ్రహ్మైవే
దం విశ్వమిదం వరిష్ఠం ॥ ౧౨ ॥—॥ ఇతి ద్వితీయముండకే ద్వితీయః ఖండః ॥

హరిః ఓమ్ ॥ ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిష
స్వజాతే । తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్త్యనశ్నన్నన్యో అభిచాకశీతి ॥
సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నోఽనీశయా శోచతి ముహ్యమానః । జు
ష్టం యదా పశ్యత్యన్యమీశమస్య మహిమానమితి వీతశోకః ॥ ౨ ॥ యదా
పశ్యః పశ్యతే రుక్మవర్ణం కర్తారమీశం పురుషం బ్రహ్మయోనిం । తదా వి
ద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్యముపైతి ॥ ౩ ॥ ప్రా
ణో హ్యేష యః సర్వభూతైర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవతే నాతివాదీ ।
ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠః ॥ ౪ ॥ సత్యేన ల
భ్యస్తపసా హ్యేష ఆత్మా సమ్యగ్జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యం । అంతఃశ్శరీ
రే జ్యోతిర్మయో హి శుభ్రో యం పశ్యంతి యతయః క్షీణదోషాః ॥ ౫ ॥
సత్యమేవ జయతే నానృతం సత్యేన పంథా వితతో దేవయానః । యేనాక్ర
మంత్యృషయో హ్యాప్తకామా యత్ర తత్సత్యస్య పరమం నిధానం ॥ ౬ ॥
బృహచ్చ తద్దివ్యమచింత్యరూపం సూక్ష్మాచ్చ తత్సూక్ష్మతరం విభాతి । దూ
రాత్సుదూరే తదిహాంతికే చ పశ్యత్స్విహైవ నిహితం గుహాయాం ॥ ౭ ॥
న చక్షుషా గృహ్యతే నాపి వాచా నాన్యైర్దేవైస్తపసా కర్మణా వా । జ్ఞా

నప్రసాదేన విశుద్ధసత్త్వ స్తతస్తు తం పశ్యతే నిష్కలం ధ్యాయమానః ॥ ౮ ॥
ఏషోఽణురాత్మా చేతసా వేదితవ్యో యస్మిన్ ప్రాణః పంచధా సంవివేశ । ప్రా
ణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం యస్మిన్ విశుద్ధే విభవత్యేష ఆత్మా ॥ ౯ ॥
యం యం లోకం మనసా సంవిభాతి విశుద్ధసత్త్వః కామయతే యాంశ్చ కా
మాన్ । తం తం లోకం జయతే తాంశ్చ కామాం స్తస్మాదాత్మజ్ఞం హ్యర్చ
యేద్భూతికామః ॥ ౧౦ ॥ —॥ఇతి తృతీయముండకే ప్రథమః ఖండః॥

హరిః ఓమ్ ॥ స వేదైతత్పరమం బ్రహ్మ ధామ యత్ర విశ్వం నిహితం
భాతి శుభ్రం । ఉపాసతే పురుషం యే హ్యకామాస్తే శుక్రమేతదతి
వర్తంతి ధీరాః ॥ ౧ ॥ కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః స కామ
భిర్జాయతే తత్ర తత్ర । పర్యాప్తకామస్య కృతాత్మనస్తు ఇహైవ స
ర్వే ప్రవిలీయంతి కామాః ॥ ౨ ॥ నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో న
మేధయా న బహునా శ్రుతేన । యమేవైష వృణుతే తేన లభ్య స్తస్యైష
ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్వామ్ ॥ ౩ ॥ నాయమాత్మా బలహీనేన లభ్యో
న చ ప్రమాదా త్తపసో వాప్యలింగాత్ । ఏతైరుపాయైర్యతతే యస్తు వి
ద్వాం స్తస్యైష ఆత్మా విశతే బ్రహ్మధామ ॥ ౪ ॥ సంప్రాప్యైనమృ
షయో జ్ఞానతృప్తాః కృతాత్మానో వీతరాగాః ప్రశాంతాః । తే సర్వగం స
ర్వతః ప్రాప్య ధీరా యుక్తాత్మానః సర్వమేవావిశంతి ॥ ౫ ॥ వేదాంతవి
జ్ఞానసునిశ్చితార్థాః సన్న్యాసయోగాద్యతయః శుద్ధసత్త్వాః । * తే బ్రహ్మ
లోకేషు పరాంతకాలే పరామృతాః పరిముచ్యంతి సర్వే ॥ ౬ ॥ గతాః
కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు । కర్మాణి వి
జ్ఞానమయశ్చ ఆత్మా పరేఽవ్యయే సర్వ ఏకీభవంతి ॥ ౭ ॥ యథా నద్యః
స్స్యందమానాః సముద్రేఽస్తం గచ్ఛంతి నామరూపే విహాయ । తథా వి
ద్వాన్నామరూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురుషముపైతి దివ్యం ॥ ౮ ॥
స యో హ వై తత్పరమం బ్రహ్మ వేద బ్రహ్మైవ భవతి నాస్యాబ్రహ్మవిత్కులే భ
వతి । తరతి శోకం తరతి పాప్మానం గుహాగ్రంథిభ్యో విముక్తోఽమృతో భవ

* తే బ్రహ్మలోకే త్వితి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

తి ॥ ౯ ॥ తదేతదృచాభ్యుక్తం । క్రియావంతశ్శ్రోత్రియాబ్రహ్మనిష్ఠా స్స్వయంజుహ్వత ఏకర్షింశ్రద్ధయంతః । తేషామేవైతాంబ్రహ్మవిద్యాంవదేతశిరోవ్రతం విధివద్యైస్తుచీర్ణం ॥ ౧౦ ॥ తదేతత్సత్యమృషిరంగిరాః పురోవాచనైతదచీర్ణవ్రతోఽధీతే । నమః పరమ ఋషిభ్యోనమః పరమఋషిభ్యః ॥౧౧॥ ఇతి తృతీయముండకేద్వితీయఃఖండః

ఓం భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః ॥ హరిః ఓం । శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

అథర్వవేదీయాముండకోపనిషత్సమాప్తా ॥

అథాథర్వవేదీయామాండూక్యోపనిషత్-ఓంభద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః ॥

హరిఃఓమ్ ॥ ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ సర్వంతస్యోప వ్యాఖ్యానం భూతంభవద్భవిష్యదితిసర్వమోంకారఏవ । యచ్చాన్యత్త్రికాలాతీతంతదప్యోంకారఏవ ॥ ౧ ॥ సర్వగ్ హ్యేతద్బ్రహ్మాయమాత్మాబ్రహ్మసోయమాత్మాచతుష్పాత్ ॥ ౨ ॥ ——— ఇతిప్రథమఃఖండః ॥ ———

హరిఃఓమ్ ॥ జాగరితస్థానోబహిఃప్రజ్ఞస్సప్తాంగఏకోనవింశతిముఖః స్థూలభుగ్వైశ్వానరః ప్రథమఃపాదః ॥ ౩ ॥ స్వప్నస్థానోఽంతఃప్రజ్ఞః సప్తాంగఏకోనవింశతిముఖః ప్రవివిక్తభుక్తైజసోద్వితీయఃపాదః ॥౪ యత్రసుప్తోనకంచనకామంకామయతేనకంచనస్వప్నం పశ్యతితత్సుషుప్తం । సుషుప్తస్థానఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘనఏవానందమయోహ్యానందభుక్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞస్తృతీయఃపాదః ॥౫॥ ఏషసర్వేశ్వరఏష సర్వజ్ఞఏషోంతర్యామ్యేషయోనిస్సర్వస్యప్రభవాప్యయౌహిభూతానాం॥౬॥

అత్రైతేశ్లోకాభవంతి ॥

గౌడపాదకారికాసు ప్రథమేఆగమప్రకరణే

బహిఃప్రజ్ఞో విభుర్విశ్వోహ్యంతః ప్రజ్ఞస్తుతైజసః । ఘనప్రజ్ఞస్తథాప్రాజ్ఞఏక ఏవత్రిధాస్మృతః ॥ ౧ ॥ దక్షిణాక్షిముఖే విశ్వోమనస్యంతస్తుతైజసః । ఆకాశేచ హృదిప్రాజ్ఞస్త్రిధా

దేహేవ్యవస్థితః ॥ ౨ ॥ విశ్వోహిస్థూలభుఙ్నిత్యంతైజసః ప్రవి
క్తభుక్ । ఆనందభుక్తథాప్రాజ్ఞస్త్రిధాభోగంనిబోధత ॥ ౩ ॥ స్థూలం
తర్పయతేవిశ్వం ప్రవివిక్తంతుతైజసం । ఆనందశ్చతథాప్రాజ్ఞం త్రి
ధాతృప్తింనిబోధత ॥ ౪ ॥ త్రిషుధామసుయద్భోజ్యంభోక్తాయశ్చప్ర
కీర్తితః । వేదైతదుభయంయస్తు సభుంజానోనలిప్యతే ॥ ౫ ॥ ప్రభవః
స్సర్వభావానాంసతామితివినిశ్చయః । సర్వంజనయతిప్రాణశ్చే
తోంశూన్పురుషఃపృథక్ ॥ ౬ ॥ విభూతిం ప్రసవంత్వన్యేమన్యంతేసృ
ష్టిచింతకాః । స్వప్నమాయాస్వరూపేతిసృష్టిరన్యైర్వికల్పితా ॥ ౭
ఇచ్ఛామాత్రంప్రభోస్సృష్టిరితిసృష్టౌవినిశ్చితాః । కాలాత్ప్రసూతిం
భూతానాంమన్యంతేకాలచింతకాః ॥ ౮ ॥ భోగార్థం సృష్టిరిత్యన్యే క్రీ
డార్థమితిచాపరే । దేవస్యైషస్వభావోయమాప్తకామస్యకాస్పృహా
॥ ౯ ॥ ఉ॥—నాంతః ప్రజ్ఞం నబహిఃప్రజ్ఞంనోభయతః ప్రజ్ఞంనప్రజ్ఞా
నఘనంన ప్రజ్ఞంనాప్రజ్ఞం । అదృష్టమవ్యవహార్యమగ్రాహ్యమలక్షణమ
చింత్యమవ్యపదేశ్య * మైకాత్మ్యప్రత్యయసారం ప్రపంచోపశమం
శాంతంశివమద్వైతంచతుర్థంమన్యంతేసఆత్మాసవిజ్ఞేయః ॥ ౭ ॥

అత్రైతేశ్లోకాభవంతి ॥

గౌ॥— నివృత్తేస్సర్వదుఃఖానామీశానః ప్రభురవ్యయః ।
అద్వైతస్సర్వభావానాం దేవస్తుర్యోవిభుస్స్మృతః ॥ ౧౦ ॥ కార్యకా
రణబద్ధౌతావిష్యేతేవిశ్వతైజసౌ । ప్రాజ్ఞః కారణబద్ధస్తుద్వౌతౌతుర్యేనసి
ధ్యతః ॥ ౧౧ ॥ నాత్మానంనాపరాంశ్చైవనసత్యంనాపిచానృతం । ప్రాజ్ఞః
కించనసంవేత్తితుర్యంతత్సర్వదృక్సదా ॥ ౧౨ ॥ ద్వైతస్యాగ్రహణం
తుల్యముభయోఃప్రాజ్ఞతుర్యయోః । బీజనిద్రాయుతఃప్రాజ్ఞః సాచతు
ర్యేనవిద్యతే ॥ ౧౩ ॥ స్వప్ననిద్రాయుతావాద్యౌప్రాజ్ఞస్త్వస్వప్న
నిద్రయా । ననిద్రాంనైవచస్వప్నంతుర్యేపశ్యంతినిశ్చితాః ॥ ౧౪ ॥

* ॥ ౭ ॥ ఏకాత్మప్రత్యయేతిపాఠాంతరమ్ ॥

న్యథాగృహ్ణతఃస్వప్నో నిద్రాతత్త్వమజానతః । విపర్యాసే తయోః క్షీణే తురీయం పదమశ్నుతే ॥ ౧౫ ॥ అనాదిమాయయా సుప్తో యదా జీవః ప్రబుధ్యతే । అజమనిద్రమస్వప్నమద్వైతం బుధ్యతే తదా ॥ ౧౬ ॥ ప్రపంచో యది విద్యేత నివర్తేత న సంశయః । మాయామాత్రమిదం ద్వైతమద్వైతం పరమార్థతః ॥ ౧౭ ॥ వికల్పో వినివర్తేత కల్పితో యది కేనచిత్ । ఉపదేశాదయం వాదో జ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే ॥ ౧౮ ॥

ఇతి ద్వితీయఃఖండః

॥ఓమ్॥ హరిఃఓమ్॥ సోఽయమాత్మాఽధ్యక్షరమోంకారోఽధిమాత్రం పాదా మాత్రా మాత్రాశ్చ పాదా అకార ఉకారో మకార ఇతి ॥ ౮ ॥ జాగరితస్థానో వైశ్వానరోఽకారః ప్రథమా మాత్రాఽఽప్తేరాదిమత్త్వాద్వాఽఽప్నోతి హ వై సర్వాన్ కామానాదిశ్చ భవతి య ఏవం వేద ॥ ౯ ॥ స్వప్నస్థానస్తైజస ఉకారో ద్వితీయా మాత్రోత్కర్షాదుభయత్వాద్వా ఉత్కర్షతి హ వై జ్ఞానసంతతిం సమానశ్చ భవతి నాస్యాబ్రహ్మవిత్కులే భవతి య ఏవం వేద ॥ ౧౦ ॥ సుషుప్తస్థానః ప్రాజ్ఞో మకారస్తృతీయా మాత్రా మితేరపీతేర్వా మినోతి హ వా ఇదగ్ం సర్వమపీతిశ్చ భవతి య ఏవం వేద ॥ ౧౧ ॥ అత్రైతే శ్లోకా భవంతి॥ గౌ— విశ్వస్యాత్వవివక్షాయామాదిసామాన్యముత్కటం । మాత్రాసంప్రతిపత్తౌ స్యాదాప్తిసామాన్యమేవ చ ॥ ౧౯ ॥ తైజసస్యోత్వవిజ్ఞానే ఉత్కర్షో దృశ్యతే స్ఫుటం । మాత్రాసంప్రతిపత్తౌ స్యాదుభయత్వం తథావిధం ॥ ౨౦ ॥ మకారభావే ప్రాజ్ఞస్య మానసామాన్యముత్కటం । మాత్రాసంప్రతిపత్తౌ తు లయసామాన్యమేవ చ ॥ త్రిషు ధామసు యత్తుల్యం సామాన్యం వేత్తి నిశ్చితః । స పూజ్యస్సర్వభూతానాం వంద్యశ్చైవ మహామునిః ॥ ౨౨ ॥ అకారో నయతే విశ్వముకారశ్చాపి తైజసం । మకారశ్చ పునః ప్రాజ్ఞం నామాత్రే విద్యతే గతిః ॥

ఇతి తృతీయఃఖండః

ఓం॥ అమాత్రశ్చతుర్థోఽవ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమశ్శివోఽద్వైతః

త ఏవ వత్యోంకార ఆత్మైవ సంవిశత్యాత్మనాత్మానం య ఏవం వేద య ఏవం వే
ద ॥ ౧౨ ॥ అత్రైతే శ్లోకా భవంతి

గా॥ ఓంకారం పాదశో విద్యాత్ పాదా మాత్రా న సంశయః
ఓంకారం పాదశో జ్ఞాత్వా న కించిదపి చింతయేత్ ॥ ౨౪ ॥ యుంజీత ప్ర
ణవే చేతః ప్రణవో బ్రహ్మ నిర్భయం । ప్రణవే నిత్యయుక్తస్య న భయం
విద్యతే క్వచిత్ ॥ ౨౫ ॥ ప్రణవో హ్యపరం బ్రహ్మ ప్రణవశ్చ పరః స్మృ
తః । అపూర్వోఽనంతరోఽబాహ్యోఽనపరః ప్రణవోఽవ్యయః ॥ ౨౬ ॥
సర్వస్య ప్రణవో హ్యాదిర్మధ్యమంతస్తథైవ చ । ఏవం హి ప్రణవం జ్ఞాత్వా
వ్యశ్నుతే తదనంతరం ॥ ౨౭ ॥ ప్రణవం హీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృ
ది సంస్థితం । సర్వవ్యాపినమోంకారం మత్వా ధీరో న శోచతి ॥ ౨౮ ॥
అమాత్రోఽనంతమాత్రశ్చ ద్వైతస్యోపశమః శివః । ఓంకారో విదితో యే
న స మునిర్నేతరో జనః స మునిర్నేతరో జన ఇతి ॥ ౨౯ ॥ ***********

ఇతి శ్రీగౌడపాదీయాసు మాండూక్యోపనిషత్కారికాసు
ప్రథమమాగమప్రకరణమ్
అథర్వవేదీయా మాండూక్యోపనిషత్సమాప్తా

అథ గౌడపాదకారికాసు ద్వితీయం వైతథ్యప్రకరణం

వైతథ్యం సర్వభావానాం స్వప్న ఆహుర్మనీషిణః । అంతఃస్థా
నాత్తు భావానాం సంవృతత్వేన హేతునా ॥ ౧ ॥ అదీర్ఘత్వాచ్చ
కాలస్య గత్వా దేశాన్న పశ్యతి । ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వస్తస్మిన్దేశే న విద్య
అభావశ్చ రథాదీనాం శ్రూయతే న్యాయపూర్వకం । వైతథ్యం తేన వై
ప్రాప్తం స్వప్న ఆహుః ప్రకాశితం ॥ ౩ ॥ అంతఃస్థానాత్తు భేదానాం
తస్మాజ్జాగరితే స్మృతం । యథా తత్ర తథా స్వప్నే సంవృతత్వేన భిద్యతే ॥
స్వప్నజాగరితస్థానే హ్యేకమాహుర్మనీషిణః । భేదానాం హి సమత్వేన
ప్రసిద్ధేనైవ హేతునా ॥ ౫ ॥ ఆదావంతే చ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపి

త్తథా । వితథైస్సదృశాస్సంతో ఽవితథా ఇవ లక్షితాః ॥ ౬ ॥ సప్రయో
జనతా తేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతే । తస్మాదాద్యంతవత్త్వేన మిథ్యైవ ఖ
లు తే స్మృతాః ॥ ౭ ॥ అపూర్వం స్థానిధర్మో హి యథా స్వర్గనివాసినాం ।
తానయం ప్రేక్షతే గత్వా యథైవేహ సుశిక్షితః ॥ ౮ ॥ స్వప్నవృత్తావ
పి త్వంతశ్చేతసా కల్పితం త్వసత్ । బహిశ్చేతోగృహీతం సద్దృష్టం వైత
థ్యమేతయోః ॥ ౯ ॥ జాగ్రద్వృత్తావపి త్వంతశ్చేతసా కల్పితం త్వసత్ ।
బహిశ్చేతోగృహీతం సద్యుక్తం వైతథ్యమేతయోః ॥ ౧౦ ॥ ఉభయోర
పి వైతథ్యం భేదానాం స్థానయోర్యది । క ఏతాన్బుధ్యతే భేదాన్కో వై
తేషాం వికల్పకః ॥ ౧౧ ॥ కల్పయత్యాత్మనాత్మానమాత్మా దేవస్స్వమా
యయా । స ఏవ బుధ్యతే భేదానితి వేదాంతనిశ్చయః ॥ ౧౨ ॥ వికరోత్య
పరాన్భావానంతశ్చిత్తే వ్యవస్థితాన్ । నియతాంశ్చ బహిశ్చిత్త ఏవం క
ల్పయతే ప్రభుః ॥ ౧౩ ॥ చిత్తకాలా హి యేఽంతస్తు ద్వయకాలాశ్చ యే
బహిః । కల్పితా ఏవ తే సర్వే విశేషో నాన్యహేతుకః ॥ ౧౪ ॥ అవ్యక్తా
ఏవ యేఽంతస్తు స్ఫుటా ఏవ చ యే బహిః । కల్పితా ఏవ తే సర్వే విశేషస్త్విం
ద్రియాంతరే ॥ ౧౫ ॥ జీవం కల్పయతే పూర్వం తతో భావాన్పృథగ్వి
ధాన్ । బాహ్యానాధ్యాత్మికాంశ్చైవ యథావిద్యస్తథా స్మృతిః ॥ ౧౬ ॥
అనిశ్చితా యథా రజ్జురంధకారే వికల్పితా । సర్పధారాదిభిర్భావైస్తద్వ
దాత్మా వికల్పితః ॥ ౧౭ ॥ నిశ్చితాయాం యథా రజ్జ్వాం వికల్పో వినివ
ర్తతే । రజ్జురేవేతి చాద్వైతం తద్వదాత్మవినిశ్చయః ॥ ౧౮ ॥ ప్రాణా
దిభిరనంతైశ్చ భావైరేతైర్వికల్పితః । మాయైషా తస్య దేవస్య యయా స
మ్మోహితస్స్వయం ॥ ౧౯ ॥ ప్రాణ ఇతి ప్రాణవిదో భూతానీతి చ తద్విదః ।
గుణా ఇతి గుణవిదస్తత్త్వానీతి చ తద్విదః ॥ ౨౦ ॥ పాదా ఇతి పాదవిదో
విషయా ఇతి తద్విదః । లోకా ఇతి లోకవిదో దేవా ఇతి చ తద్విదః ॥ ౨౧ ॥
వేదా ఇతి చ వేదవిదో యజ్ఞా ఇతి చ తద్విదః । భోక్తేతి చ భోక్తృవిదో భో
జ్యమితి చ తద్విదః ॥ ౨౨ ॥ సూక్ష్మ ఇతి సూక్ష్మవిదః స్థూల ఇతి చ తద్విదః ।

మూర్త ఇతి మూర్తవిదోऽమూర్త ఇతి చ తద్విదః ॥ ౨౪ ॥ కాల ఇతి
కాలవిదో దిశ ఇతి చ తద్విదః । వాదా ఇతి వాదవిదో భువనానీతి తద్విదః ।
మన ఇతి మనోవిదో బుద్ధిరితి చ తద్విదః । చిత్తమితి చిత్తవిదో ధర్మాధర్మౌ చ త
ద్విదః ॥ ౨౫ ॥ పంచవింశక ఇత్యేకే షడ్వింశ ఇతి చాపరే । ఏకత్రింశక ఇత్యా
హురనంత ఇతి చాపరే ॥ ౨౬ ॥ లోకాఀల్లోకవిదః ప్రాహురాశ్రమా ఇ
తి తద్విదః । స్త్రీపుంనపుంసకం లైంగాః పరాపరమథాపరే ॥ ౨౭ ॥ సృష్టిరితి
సృష్టివిదో లయ ఇతి చ తద్విదః । స్థితిరితి స్థితివిదః సర్వే చేహ తు సర్వదా ॥
యం భావం దర్శయేద్యస్య తం భావం స తు పశ్యతి । తం చావతి స భూత్వా
సౌ తద్గ్రహః సముపైతి తం ॥ ౨౯ ॥ ఏతైరేషోऽపృథగ్భావైః పృథగేవేతి లక్షి
తః । ఏవం యో వేద తత్త్వేన కల్పయేత్సోऽవిశంకితః ॥ ౩౦ ॥ స్వప్నమాయే య
థా దృష్టే గంధర్వనగరం యథా । తథా విశ్వమిదం దృష్టం వేదాంతేషు
విచక్షణైః ॥ ౩౧ ॥ న నిరోధో న చోత్పత్తిర్న బద్ధో న చ సాధకః । న ము
ముక్షుర్న వై ముక్త ఇత్యేషా పరమార్థతా ॥ ౩౨ ॥ భావైరసద్భిరేవా
యమద్వయేన చ కల్పితః । భావా అప్యద్వయేనైవ తస్మాదద్వయతా శివా ॥
నాత్మభావేన నానేదం న స్వేనాపి కథంచన । న పృథఙ్నాపృథక్కించిది
తి తత్త్వవిదో విదుః ॥ ౩౪ ॥ వీతరాగభయక్రోధైర్మునిభిర్వేదపా
రగైః । నిర్వికల్పో హ్యయం దృష్టః ప్రపంచోపశమోऽద్వయః ॥ ౩౫ ॥ త
స్మాదేవం విదిత్వైవమద్వైతే యోజయేత్స్మృతిం । అద్వైతం సమను
ప్రాప్య జడవల్లోకమాచరేత్ ॥ ౩౬ ॥ నిఃస్తుతిర్నిర్నమస్కారో నిఃస్వ
ధాకార ఏవ చ । చలాచలనికేతశ్చ యతిర్యాదృచ్ఛికో భవేత్ ॥ ౩౭ ॥ త
త్త్వమాధ్యాత్మికం దృష్ట్వా తత్త్వం దృష్ట్వా తు బాహ్యతః । తత్త్వీభూత
స్తదారామస్తత్త్వాదప్రచ్యుతో భవేత్ ॥ ౩౮ ॥ * * * * *

ఇతి గౌడపాదీయకారికాయాం ద్వితీయం వైతథ్యప్రకరణం

అథ తృతీయమద్వైతప్రకరణం

ఉపాసనాశ్రితో ధర్మో జాతే బ్రహ్మణి వర్తతే । ప్రాగుత్పత్తే

జంసర్వం తేనాసౌకృపణస్స్మృతః ॥ ౧ ॥ అతోవక్ష్యామ్యకార్పణ్యమజా
తిసమతాంగతం । యథానజాయతే కించిజ్జాయమానంసమంతతః ॥౨॥
ఆత్మాహ్యాకాశవజ్జీవైర్ఘటాకాశైరివోదితః । ఘటాదివచ్చసఙ్ఘాతైర్జా
తావేతన్నిదర్శనం ॥ ౩ ॥ ఘటాదిషుప్రలీనేషు ఘటాకాశాదయో
యథా । ఆకాశేసంప్రలీయంతేతద్వజ్జీవాఇహాత్మని ॥ ౪ ॥ యథైక
స్మిన్ఘటాకాశే రజోధూమాదిభిర్యుతే । నసర్వేసంప్రయుజ్యంతే త
ద్వజ్జీవాస్సుఖాదిభిః ॥ ౫ ॥ రూపకార్యసమాఖ్యాశ్చ భిద్యంతేతత్ర
తత్రవై । ఆకాశస్యనభేదోస్తితద్వజ్జీవేషునిర్ణయః ॥ ౬ ॥ నాకాశ
స్యఘటాకాశో వికారావయవౌయథా । నైవాత్మనస్సదాజీవోవికారా
వయవౌతథా ॥ ౭ ॥ యథాభవతిబాలానాం గగనంమలినంమలైః । త
థాభవత్యబుద్ధానామాత్మాపిమలినోమలైః ॥ ౮ ॥ మరణేసంభవేచైవ
గత్యాగమనయోరపి । స్థితౌసర్వశరీరేషు ఆకాశేనావిలక్షణః ॥ ౯ ॥
సఙ్ఘాతాస్స్వప్నవత్సర్వేఆత్మమాయావిసర్జితాః । ఆధిక్యేసర్వసా
మ్యేవానోపపత్తిర్హివిద్యతే ॥ ౧౦ ॥ రసాదయోహియేకోశావ్యా
ఖ్యాతాస్తైత్తిరీయకే । తేషామాత్మాపరోజీవఃఖంయథాసంప్రకాశి
తః॥౧౧॥ద్వయోర్ద్వయోర్మధుజ్ఞానేపరంబ్రహ్మప్రకాశితం । పృ
థివ్యాముదరేచైవయథాకాశఃప్రకాశితః ॥ ౧౨ ॥ జీవాత్మనోరనన్య
త్వమభేదేనప్రశస్యతే । నానాత్వంనింద్యతేయచ్చతదేవంహిసమంజ
సమ్ ॥ ౧౩ ॥ జీవాత్మనోఃపృథక్త్వంయత్ప్రాగుత్పత్తేః ప్రకీర్తితం ।
భవిష్యద్వృత్త్యాగౌణంతన్ముఖ్యత్వంహినయుజ్యతే ॥ ౧౪ ॥ మృల్లోహ
విస్ఫులింగాద్యైఃసృష్టిర్యాచోదితాన్యథా । ఉపాయస్సోవతారాయ
నాస్తిభేదఃకథంచన ॥ ౧౫ ॥ ఆశ్రమాస్త్రివిధాహీనమధ్యమోత్కృ
ష్టదృష్టయః । ఉపాసనోపదిష్టేయం తదర్థమనుకంపయా ॥ ౧౬ ॥
స్వసిద్ధాంతవ్యవస్థాసుద్వైతినోనిశ్చితాదృఢమ్ । పరస్పరంవిరుధ్యంతే
తైరయంనవిరుధ్యతే ॥ ౧౭ ॥ అద్వైతంపరమార్థోహిద్వైతంతద్భే

దఉచ్యతే । తేషాముభయథాద్వైతం తేనాయంనవిరుధ్యతే ॥ ౧౮ ॥
మాయయాభిద్యతే హ్యేతన్నాన్యథాజంకథంచన । తత్త్వతో భిద్యమా
నేహి మర్త్యతామమృతంవ్రజేత్ ॥ ౧౯ ॥ అజాతస్యైవభావస్యజా
తిమిచ్ఛంతివాదినః । అజాతో హ్యమృతో భావో మర్త్యతాంకథమేష్య
తి ॥ ౨౦ ॥ నభవత్యమృతంమర్త్యం నమర్త్యమమృతంతథా । ప్రకృ
తేరన్యథాభావో నకథంచిద్భవిష్యతి ॥ ౨౧ ॥ స్వభావేనామృతో యస్య
భావో గచ్ఛతిమర్త్యతాం । కృతకేనామృతస్తస్యకథంస్థాస్యతినిశ్చలః ॥
భూతతో ఽభూతతో వాపి సృజ్యమానే సమాశ్రుతిః । నిశ్చితం యుక్తియు
క్తంచయత్తద్భవతి నేతరత్ ॥ ౨౩ ॥ నేహనానేతిచామ్నాయాదింద్రో
మాయాభిరిత్యపి । అజాయమానోబహుధా మాయయా జాయతేతు
సః ॥ ౨౪ ॥ సంభూతేరపవాదాచ్చసంభవఃప్రతిషిధ్యతే । కో న్వేనం
జనయేదితికారణంప్రతిషిధ్యతే ॥ ౨౫ ॥ సఏషనేతినేతీతివ్యాఖ్యాతంని
హ్నుతేయతః । సర్వమగ్రాహ్యభావేన హేతునాజం ప్రకాశతే ॥ ౨౬ ॥
సతో హిమాయయాజన్మయుజ్యతేనతుతత్త్వతః । తత్త్వతో జాయతే
యస్యజాతంతస్యహిజాయతే ॥ ౨౭ ॥ అసతో మాయయాజన్మతత్త్వ
తో నైవయుజ్యతే । వంధ్యాపుత్రోనతత్త్వేనమాయయావాపిజాయతే ॥ …
యథాస్వప్నేద్వయాభాసంస్పందతేమాయయామనః । తథాజాగ్ర
ద్ద్వయాభాసంస్పందతేమాయయామనః ॥ ౨౯ ॥ అద్వయంచద్వయా
భాసంమనస్స్వప్నేనసంశయః । అద్వయంచద్వయాభాసం తథా జా
గ్రన్నసంశయః ॥ ౩౦ ॥ మనోదృశ్యమిదంద్వైతం యత్కించిత్సచరా
చరం । మనసోహ్యమనీభావేద్వైతంనైవోపలభ్యతే ॥ ౩౧ ॥ ఆత్మస
త్యానుబోధేననసంకల్పయతేయదా । అమనస్తాంతదాయాతి గ్రాహ్యా
భావేతదగ్రహం ॥ ౩౨ ॥ అకల్పకమజంజ్ఞానంజ్ఞేయాభిన్నంప్రచక్షతే ।
బ్రహ్మజ్ఞేయమజంనిత్యమజేనాజంవిబుధ్యతే ॥ ౩౩ ॥ నిగృహీతస్యమన
సోనిర్వికల్పస్యధీమతః । ప్రచారస్సతువిజ్ఞేయఃసుషుప్తేఽన్యోనతత్స…

మః ॥ ౩౪ ॥ లీయతేహిసుషుప్తేతన్నిగృహీతంనలీయతే । తదేవనిర్భ
యంబ్రహ్మజ్ఞానాలోకంసమంతతః ॥ ౩౫ ॥ అజమనిద్రమస్వప్నమనా
మకమరూపకం । సకృద్విభాతంసర్వజ్ఞంనోపచారఃకథంచన ॥ ౩౬ ॥
సర్వాభిలాపవిగతస్సర్వచింతాసముత్థితః । సుప్రశాంతస్సకృజ్జ్యోతిస్స
మాధిరచలోఽభయః ॥ ౩౭ ॥ గ్రహోనతత్రనోత్సర్గశ్చింతాయత్ర న
విద్యతే । ఆత్మసంస్థంతదాజ్ఞానమజాతిసమతాంగతం ॥ ౩౮ ॥ అస్ప
ర్శయోగోవైనామదుర్దర్శస్సర్వయోగిభిః । యోగినో బిభ్యతిహ్య
స్మాదభయేభయదర్శినః ॥ ౩౯ ॥ మనసోనిగ్రహాయత్తమభయంసర్వ
యోగినాం । దుఃఖక్షయఃప్రబోధశ్చాప్యక్షయాశాంతిరేవచ ॥ ౪౦ ॥
ఉత్సేకఉదధేర్యద్వత్కుశాగ్రేణైకబిందునా । మనసోనిగ్రహస్తద్వద్భ
వేదపరిఖేదతః ॥ ౪౧ ॥ ఉపాయేననిగృహ్ణీయాద్విక్షిప్తం కామభోగ
యోః । సుప్రసన్నంలయేచైవయథాకామోలయస్తథా ॥ ౪౨ ॥ దుః
ఖంసర్వమనుస్మృత్యకామభోగాన్నివర్తయేత్ । అజంసర్వమనుస్మృ
త్యాజాతంనైవతుపశ్యతి ॥ ౪౩ ॥ లయేసంబోధయేచ్చిత్తంవిక్షిప్తంశమ
యేత్పునః । సకషాయంవిజానీయాత్సమప్రాప్తంనచాలయేత్ ॥ ౪౪ ॥
నాస్వాదయేత్సుఖంతత్రనిస్సంగఃప్రజ్ఞయాభవేత్ । నిశ్చలంనిశ్చరచ్చి
త్తమేకీకుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ ౪౫ ॥ యదానలీయతేచిత్తంనచవిక్షిప్య
తేపునః । అనింగనమనాభాసం నిష్పన్నంబ్రహ్మతత్తదా ॥ ౪౬ ॥ స్వ
స్థంశాంతంసనిర్వాణమకథ్యంసుఖముత్తమం । అజమజేనజ్ఞేయేనసర్వ
జ్ఞంపరిచక్షతే ॥ ౪౭ ॥ నకశ్చిజ్జాయతేజీవస్సంభవోఽస్యనవిద్యతే । ఏ
తత్తదుత్తమంసత్యంయత్రకించిన్నజాయతే ॥ ౪౮ ॥ ***********

ఇతి గౌడపాదీయకారికాయాంతృతీయమద్వైతప్రకరణమ్

చతుర్థమలాతశాంతిప్రకరణమ్

జ్ఞానేనాకాశకల్పేనధర్మాన్యోగగనోపమాన్ । జ్ఞేయాభిన్నేనసం
బుద్ధస్తంవందేద్విపదాంవరం ॥ ౧ ॥ అస్పర్శయోగోవైనామ సర్వ

సత్త్వసుఖోహితః । అవివాదో౽విరుద్ధశ్చ దేశిత స్తంనమామ్యహం ॥
భూతస్యజాతిమిచ్ఛంతి వాదినఃకేచిదేవహి । అభూతస్యాపరేధీరా
వివదంతః పరస్పరం ॥ ౩ ॥ భూతంనజాయతేకించిదభూతంనైవజాయ
తే । వివదంతో౽ద్వయాహ్యేవమజాతింఖ్యాపయంతితే ॥ ౪ ॥ ఖ్యా
ప్యమానామజాతింతైరనుమోదామహేవయం । వివదామోనతైస్సా
ర్ధమవివాదంనిబోధత ॥ ౫ ॥ అజాతస్యైవధర్మస్య జాతిమిచ్ఛంతి
వాదినః । అజాతోహ్యమృతోధర్మోమర్త్యతాంకథమేష్యతి ॥ ౬ ॥
నభవత్యమృతంమర్త్యంనమర్త్యమమృతంతథా । ప్రకృతేరన్యథాభా
వోనకథంచిద్భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ స్వభావేనామృతోయస్య ధర్మోగచ్ఛ
తిమర్త్యతాం । కృతకేనామృతస్తస్యకథంస్థాస్యతినిశ్చలః ॥ ౮ ॥ సాం
సిద్ధికీస్వాభావికీ సహజాఅకృతాచయా । ప్రకృతిస్సేతివిజ్ఞేయాస్వ
భావంనజహాతియా ॥ ౯ ॥ జరామరణనిర్ముక్తాః సర్వేధర్మాస్స్వ
భావతః । జరామరణమిచ్ఛంతశ్చ్యవంతేతన్మనీషయా ॥ ౧౦ ॥ కార
ణంయస్యవైకార్యంకారణంతస్యజాయతే । జాయమానంకథమజంభి
న్నంనిత్యంకథంచతత్ ॥ ౧౧ ॥ కారణాద్యద్యనన్యత్వమతఃకార్యమజం
యది । జాయమానాద్ధివైకార్యాత్ కారణంతేకథంధ్రువం ॥ ౧౨ ॥
అజాద్వైజాయతేయస్యదృష్టాంతస్తస్యనాస్తివై । జాతాచ్చజాయ
మానస్యనవ్యవస్థాప్రసజ్యతే ॥ ౧౩ ॥ హేతోరాదిఃఫలంయేషామా
దిర్హేతుఃఫలస్యచ । హేతోఃఫలస్యచానాదిఃకథంతైరుపవర్ణ్యతే ॥
హేతోరాదిఃఫలంయేషామాదిర్హేతుఃఫలస్యచ । తథాజన్మభవేత్తే
షాం పుత్రాజ్జన్మపితుర్యథా ॥ ౧౫ ॥ సంభవేహేతుఫలయో రేషిత
వ్యఃక్రమస్త్వయా । యుగపత్సంభవేయస్మాదసంబంధోవిషాణవత్ ॥
ఫలాదుత్పద్యమానస్సన్నతేహేతుః ప్రసిధ్యతి । అప్రసిద్ధఃకథంహే
తుఃఫలముత్పాదయిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ యదిహేతోఃఫలాత్సిద్ధిఃఫలసిద్ధిశ్చ
హేతుతః । కతరత్పూర్వనిష్పన్నం యస్యసిద్ధిరపేక్షయా ॥ ౧౮ ॥

శక్తిరపరిజ్ఞానం క్రమకోపోథవాపునః । ఏవంహిసర్వథాబుద్ధైరజాతిః
పరిదీపితా ॥ ౧౯ ॥ బీజాంకురాఖ్యోదృష్టాంతః సదాసాధ్యసమో
హిసః । నహిసాధ్యసమోహేతుఃసిద్ధౌసాధ్యస్యయుజ్యతే॥ ౨౦ ॥ పూ
ర్వాపరాపరిజ్ఞానమజాతేఃపరిదీపకం ।జాయమానాద్ధివైధర్మాత్క
థంపూర్వంనగృహ్యతే ॥ ౨౧ ॥ స్వతోవా పరతోవాపి నకించిద్వస్తు
జాయతే । సదసత్సదసద్వాపినకించిద్వస్తుజాయతే॥ ౨౨॥ హేతుర్నజా
యతేఽనాదేఃఫలంచాపిస్వభావతః ॥ ఆదిర్నవిద్యతేయస్యతస్యహ్యాది
ర్నవిద్యతే॥ ౨౩ ॥ ప్రజ్ఞప్తేస్సనిమిత్తత్వమన్యథాద్వయనాశతః।సంక్లేశస్యో
పలబ్ధేశ్చ పరతంత్రాస్తితామతా ॥ ౨౪॥ ప్రజ్ఞప్తేస్సనిమిత్తత్వమిష్యతే
యుక్తిదర్శనాత్। నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వమిష్యతేభూతదర్శనాత్ ॥ ౨౫॥
చిత్తంనసంస్పృశత్యర్థంనార్థాభాసంతథైవచ । అభూతోహియతశ్చా
ర్థోనార్థాభాసస్తతఃపృథక్ ॥ ౨౬ ॥ నిమిత్తంనసదాచిత్తం సంస్పృ
శత్యధ్వసుత్రిషు । అనిమిత్తోవిపర్యాసః కథంతస్యభవిష్యతి ॥ ౨౭ ॥
తస్మాన్నజాయతేచిత్తం చిత్తదృశ్యంనజాయతే । తస్యపశ్యంతియేజా
తిం ఖేవైపశ్యంతితేపదం ॥ ౨౮ ॥ అజాతంజాయతేయస్మాదజాతిఃప్ర
కృతిస్తతః । ప్రకృతేరన్యథాభావో నకథంచిద్భవిష్యతి ॥ ౨౯ ॥ అ
నాదేరంతవత్త్వంచ సంసారస్యనసేత్స్యతి । అనంతతాచాదిమతో
మోక్షస్యనభవిష్యతి ॥ ౩౦ ॥ ఆదావంతేచయన్నాస్తివర్తమానేపి త
త్తథా । వితథైస్సదృశాస్సంతోఽవితథాఇవలక్షితాః ॥ ౩౧ ॥ సప్ర
యోజనతాతేషాం స్వప్నేవిప్రతిపద్యతే । తస్మాదాద్యంతవత్త్వేన మి
థ్యైవఖలుతేస్మృతాః ॥ ౩౨ ॥ సర్వేధర్మామృషాస్వప్నే కాయస్యాం
తర్నిదర్శనాత్ । సంవృతేస్మిన్ప్రదేశేవైభూతానాం దర్శనంకు
తః ॥ ౩౩ ॥ నయుక్తందర్శనంగత్వా కాలస్యానియమాద్గతౌ । ప్ర
తిబుద్ధశ్చవైసర్వస్తస్మిన్దేశేనవిద్యతే ॥ ౩౪ ॥ మిత్రాద్యైస్సహసమ్మం
త్ర్యసమ్బుద్ధోనప్రపద్యతే । గృహీతంచాపి యత్కించిత్ ప్రతిబు

ద్ధో నపశ్యతి ॥ ౩౫ ॥ స్వప్నే చావస్తుకః కాయః పృథగన్యస్య దర్శనాత్
యథా కాయస్తథా సర్వం చిత్తదృశ్యమవస్తుకం ॥ ౩౬ ॥ గ్రహణా
గరితవత్తద్ధేతుస్స్వప్న ఇష్యతే । తద్ధేతుత్వాత్తు తస్యైవ సజ్జాగరిత
ష్యతే ॥ ౩౭ ॥ ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వాదజం సర్వముదాహృ
న చ భూతాదభూతస్య సంభవోఽస్తి కథంచన ॥ ౩౮ ॥ అసజ్జాగరి
దృష్ట్వా స్వప్నే పశ్యతి తన్మయః । అసత్స్వప్నేఽపి దృష్ట్వా చ ప్రతిబు
న పశ్యతి ॥ ౩౯ ॥ నాస్త్యసద్ధేతుకమసత్సదసద్ధేతుకం తథా । స
సద్ధేతుకం నాస్తి సద్ధేతుకమసత్కుతః ॥ ౪౦ ॥ విపర్యాసాద్యథా జా
చింత్యాన్భూతవత్స్పృశేత్ । తథా స్వప్నే విపర్యాసాద్ధర్మాంస్తత్రై
పశ్యతి ॥ ౪౧ ॥ ఉపలంభాత్సమాచారాదస్తి వస్తుత్వవాదినాం । జా
తిస్తు దేశితా బుద్ధైరజాతేస్త్రసతాం సదా ॥ ౪౨ ॥ అజాతేస్త్రసతాం
'తేషాముపలంభాద్వియంతి యే । జాతిదోషా న సేత్స్యంతి దోషోఽప్యల్ప
భవిష్యతి ॥ ౪౩ ॥ ఉపలంభాత్సమాచారాన్మాయాహస్తీ యథోచ్య
ఉపలంభాత్సమాచారాదస్తి వస్తు తథోచ్యతే ॥ ౪౪ ॥ జాత్యాభాసం
లాభాసం వస్త్వాభాసం తథైవ చ । అజాచలమవస్తుత్వం విజ్ఞానం శాంత
ద్వయం ॥ ౪౫ ॥ ఏవం న జాయతే చిత్తమేవం ధర్మా అజాస్స్మృతాః
వమేవ విజానంతో న పతంతి విపర్యయే ॥ ౪౬ ॥ ఋజువక్రాదికాభా
మలాతస్పందితం యథా । గ్రహణగ్రాహకాభాసం విజ్ఞానస్పందితం
థా ॥ ౪౭ ॥ అస్పందమానమలాతమనాభాసమజం యథా । అస్పం
మానం విజ్ఞానమనాభాసమజం తథా ॥ ౪౮ ॥ అలాతే స్పందమానే
నాభాసా అన్యతోభువః । న తతోఽన్యత్ర నిస్స్పందాన్నాలాతం ప్రవిశం
తే ॥ ౪౯ ॥ న నిర్గతా అలాతాత్తే ద్రవ్యత్వాభావయోగతః । విజ్ఞా
పి తథైవ స్యురాభాసస్యావిశేషతః ॥ ౫౦ ॥ విజ్ఞానే స్పందమానే వై
భాసా అన్యతోభువః । న తతోఽన్యత్ర నిస్స్పందాన్న విజ్ఞానం విశంతి
న నిర్గతాస్తే విజ్ఞానాద్ద్రవ్యత్వాభావయోగతః । కార్యకారణతాభా

ద్యతోచింత్యాస్సదైవతే ॥ ౫౨ ॥ ద్రవ్యం ద్రవ్యస్య హేతుస్స్యాదన్యదన్య
స్యచైవహి । ద్రవ్యత్వమన్యభావోవాధర్మాణాంనోపపద్యతే ॥ ౫౩
ఏవంనచిత్తజాధర్మాశ్చిత్తంవాపినధర్మజం । ఏవం హేతుఫలాజాతిం
ప్రవిశంతిమనీషిణః ॥ ౫౪ ॥ యావద్ధేతుఫలావేశస్తావద్ధేతుఫలోద్భవః ।
క్షీణేహేతుఫలావేశేనాస్తిహేతుఫలోద్భవః ॥ ౫౫ ॥ యావద్ధేతుఫలా
వేశస్సంసారస్తావదాయతః । క్షీణేహేతుఫలావేశేసంసారం నప్రపద్య
తే ॥ ౫౬ ॥ సంవృత్యాజాయతేసర్వంశాశ్వతంనాస్తితేనవై । సద్భా
వేనహ్యజంసర్వముచ్ఛేదస్తేననాస్తివై ॥ ౫౭ ॥ ధర్మాయఇతిజాయంతే
జాయంతేతేనతత్త్వతః । జన్మమాయోపమంతేషాంసాచమాయానవి
ద్యతే ॥ ౫౮ ॥ యథామాయామయాద్బీజాజ్జాయతేతన్మయోఽంకురః ।
నాసౌనిత్యోనచోచ్ఛేదీతద్వద్ధర్మేషుయోజనా ॥ ౫౯ ॥ నాజేషుసర్వ
ధర్మేషుశాశ్వతాశాశ్వతాభిధా । యత్రవర్ణానవర్తంతేవివేకస్త
త్రనోచ్యతే ॥ ౬౦ ॥ యథాస్వప్నేద్వయాభాసంచిత్తంచలతి మాయ
యా । తథాజాగ్రద్ద్వయాభాసంచిత్తంచలతిమాయయా ॥ ౬౧ ॥ అ
ద్వయంచద్వయాభాసంచిత్తంస్వప్నేనసంశయః । అద్వయంచద్వయా
భాసంతథాజాగ్రన్నసంశయః ॥ ౬౨ ॥ స్వప్నదృక్ప్రచరన్స్వప్నేది
క్షువైదశసుస్థితాన్ । అండజాన్స్వేదజాన్వాపిజీవాన్పశ్యతియాన్
సదా ॥ ౬౩ ॥ స్వప్నదృక్చిత్తదృశ్యాస్తేనవిద్యంతేతతఃపృథక్ । తథా
తద్దృశ్యమేవేదంస్వప్నదృక్చిత్తమిష్యతే ॥ ౬౪ ॥ చరన్ జాగరితేజా
గ్రద్దిక్షువైదశసుస్థితాన్ । అండజాన్స్వేదజాన్వాపిజీవాన్ పశ్యతి
యాన్సదా ॥ ౬౫ ॥ జాగ్రచ్చిత్తేక్షణీయాస్తేనవిద్యంతేతతఃపృథక్ ।
తథాతద్దృశ్యమేవేదంజాగ్రతశ్చిత్తమిష్యతే ॥ ౬౬ ॥ ఉభేహ్యన్యోన్య
దృశ్యేతేకింతదస్తీతిచోచ్యతే । లక్షణాశూన్యముభయంతన్మతేనైవగృ
హ్యతే ॥ ౬౭ ॥ యథాస్వప్నమయోజీవోజాయతేమ్రియతేఽపిచ । త
థాజీవాఅమీసర్వేభవంతినభవంతిచ ॥ ౬౮ ॥ యథామాయామయో

జీవో జాయతే మ్రియతేపిచ । తథాజీవా అమీసర్వే భవంతినభవంతిచ ॥ యథానిర్మితకో జీవో జాయతే మ్రియతేపివా । తథాజీవా అమీసర్వే భవంతినభవంతిచ ॥ ౭౦ ॥ నకశ్చిజ్జాయతే జీవః సంభవోస్యనవిద్యతే । ఏతత్తదుత్తమంసత్యం యత్రకించిన్నజాయతే ॥ ౭౧ ॥ చిత్తస్పందితమేవేదం గ్రాహ్యగ్రాహకవద్ద్వయం । చిత్తంనిర్విషయంనిత్యమసంగంతేనకీర్తితం ॥ ౭౨ ॥ యోస్తికల్పితసంవృత్యా పరమార్థేననాస్త్యసౌ । పరతంత్రాభిసంవృత్యా స్యాన్నాస్తిపరమార్థతః ॥ ౭౩ ॥ అజఃకల్పితసంవృత్యా పరమార్థేననాప్యజః । పరతంత్రాభినిష్పత్త్యా సంవృత్యాజాయతేతుసః ॥ ౭౪ ॥ అభూతాభినివేశోస్తి ద్వయంతత్రనవిద్యతే । ద్వయాభావంసబుద్ధ్వైవనిర్నిమిత్తోనజాయతే ॥ ౭౫ ॥ యదానలభతేహేతూనుత్తమాధమమధ్యమాన్ । తదానజాయతేచిత్తం హేత్వభావే ఫలంకుతః ॥ ౭౬ ॥ అనిమిత్తస్యచిత్తస్య యానుత్పత్తిస్సమాద్వయా । అజాతస్యైవసర్వస్య చిత్తదృశ్యంహితద్యతః ॥ ౭౭ ॥ బుద్ధ్వానిమిత్తతాం సత్యాం హేతుంపృథగనాప్నువన్ । వీతశోకంతథా కామమభయంపదమశ్నుతే ॥ ౭౮ ॥ అభూతాభినివేశాద్ధి సదృశేతత్ప్రవర్తతే । వస్త్వభావంసబుద్ధ్వైవనిస్సంగంవినివర్తతే ॥ ౭౯ ॥ నివృత్తస్యాప్రవృత్తస్య నిశ్చలాహితదాస్థితిః । విషయస్సహిబుద్ధానాం తత్సామ్యమజమద్వయం ॥ ౮౦ ॥ అజమనిద్రమస్వప్నంప్రభాతంభవతిస్వయం । సకృద్విభాతోహ్యేవైషధర్మోధాతుస్వభావతః ॥ ౮౧ ॥ సుఖమావ్రియతేనిత్యం దుఃఖంవివ్రియతేసదా । యస్యకస్యచధర్మస్య గ్రహేణభగవానసౌ ॥ అస్తినాస్త్యస్తినాస్తీతి నాస్తినాస్తీతివాపునః । చలస్థిరోభయాభావైరావృణోత్యేవబాలిశః ॥ ౮౩ ॥ కోట్యశ్చతస్రఏతాస్తు గ్రహైర్యాసాంసదావృతః । భగవానాభిరస్పృష్టోయేనదృష్టస్ససర్వదృక్ ॥ ౮౪ ॥ ప్రాప్యసర్వజ్ఞతాంకృత్స్నాం బ్రాహ్మణ్యంపదమద్వయం । అనాపన్నాదిమధ్యాంతం కిమతఃపరమీహతే ॥ ౮౫ ॥ విప్రాణాంవినయోహ్యేషః

శమశ్చ ప్రాకృత ఉచ్యతే। దమః ప్రకృతిదాంతత్వాదేవం విద్వాంచ్ఛమం వ్రజేత్ ॥ ౮౬ ॥ సవస్తుసోపలంభం చ ద్వయం లౌకికమిష్యతే। అవస్తుసోపలంభం చ శుద్ధం లౌకికమిష్యతే ॥ ౮౭ ॥ అవస్త్వనుపలంభం చ లోకోత్తరమితి స్మృతం। జ్ఞానం జ్ఞేయం చ విజ్ఞేయం సదా బుద్ధైః ప్రకీర్తితం ॥ ౮౮ ॥ జ్ఞానే చ త్రివిధే జ్ఞేయే క్రమేణ విదితే స్వయం। సర్వజ్ఞతా హి సర్వత్ర భవతీహ మహాధియః ॥ ౮౯ ॥ హేయజ్ఞేయాప్యపాక్యాని విజ్ఞేయాన్యగ్రయాణతః। తేషామన్యత్ర విజ్ఞేయాదుపలంభస్త్రిషు స్మృతః ॥ ౯౦ ॥ ప్రకృత్యాకాశవజ్జ్ఞేయాస్సర్వే ధర్మా అనాదయః। విద్యతే న హి నానాత్వం తేషాం క్వచన కించన ॥ ౯౧ ॥ ఆదిబుద్ధాః ప్రకృత్యైవ సర్వే ధర్మాస్సునిశ్చితాః। యస్యైవం భవతి క్షాంతిః సోఽమృతత్వాయ కల్పతే ॥ ౯౨ ॥ ఆదిశాంతా హ్యనుత్పన్నాః ప్రకృత్యైవ సునిర్వృతాః। సర్వే ధర్మాస్సమాభిన్నా అజం సామ్యం విశారదం ॥ ౯౩ ॥ వైశారద్యం తు వై నాస్తి భేదే విచరతాం సదా। భేదనిమ్నాః పృథగ్వాదాస్తస్మాత్తే కృపణాస్స్మృతాః ॥ అజే సామ్యే తు యే కేచిద్భవిష్యంతి సునిశ్చితాః। తే హి లోకే మహాజ్ఞానాస్తచ్చ లోకో న గాహతే ॥ ౯౫ ॥ అజేష్వజమసంక్రాంతం ధర్మేషు జ్ఞానమిష్యతే। యతో న క్రమతే జ్ఞానమసంగం తేన కీర్తితం ॥ ౯౬ ॥ అణుమాత్రేఽపి వైధర్మ్యే జాయమానేఽవిపశ్చితః। అసంగతా సదా నాస్తి కిముతావరణచ్యుతిః ॥ ౯౭ ॥ అలబ్ధావరణాస్సర్వే ధర్మాః ప్రకృతినిర్మలాః। ఆదౌ బుద్ధాస్తథా ముక్తా బుధ్యంత ఇతి నాయకాః ॥ ౯౮ ॥ క్రమతే న హి బుద్ధస్య జ్ఞానం ధర్మేషు తాపినః। సర్వే ధర్మాస్తథా జ్ఞానం నైతద్బుద్ధేన భాషితం ॥ ౯౯ ॥ దుర్దర్శమతిగంభీరమజం సామ్యం విశారదం। బుద్ధ్వా పదమనానాత్వం నమస్కుర్మో యథాబలం ॥ ౧౦౦ ॥ *

ఇతి చతుర్థమలాతశాంతిప్రకరణమ్

గౌడపాదాచార్యకృతా మాండూక్యోపనిషదర్థావిష్కరణకారికా

అథ కృష్ణయజుర్వేదీయా తైత్తిరీయోపనిషత్

శీక్షావల్లీ

హరిః ఓమ్ ॥ శన్నో మిత్రశ్శం వరుణః । శన్నో భవత్వర్యమా । శన్న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః । శన్నో విష్ణురురుక్రమః । నమో బ్రహ్మణే । నమస్తే వాయో । త్వమేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మాసి । త్వామేవ ప్రత్యక్షం బ్రహ్మ వదిష్యామి । ఋతం వదిష్యామి । సత్యం వదిష్యామి ॥ ౧ ॥ తన్మామవతు । తద్వక్తారమవతు । అవతు మామ్ । అవతు వక్తారమ్ । ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥ సత్యం వదిష్యామి పఞ్చ చ ॥ ॥ ఇతి ప్రథమోఽనువాకః ॥

శీక్షాం వ్యాఖ్యాస్యామః ॥ వర్ణస్స్వరః । మాత్రా బలమ్ । సామ సన్తానః । ఇత్యుక్తశ్శీక్షాధ్యాయః ॥ శీక్షాం పఞ్చ ॥ ఇతి ద్వితీయోఽనువాకః ॥

సహ నౌ యశః । సహ నౌ బ్రహ్మవర్చసమ్ । అథాతస్సగ్ంహితాయా ఉపనిషదం వ్యాఖ్యాస్యామః । పఞ్చస్వధికరణేషు । అధిలోకమధిజ్యౌతిషమధివిద్యమధిప్రజమధ్యాత్మమ్ । తా మహాసగ్ంహితా ఇత్యాచక్షతే । అథాధిలోకమ్ । పృథివీ పూర్వరూపమ్ । ద్యౌరుత్తరరూపమ్ । ఆకాశస్సన్ధిః ॥ ౧ ॥ వాయుస్సన్ధానమ్ । ఇత్యధిలోకమ్ । అథాధిజ్యౌతిషమ్ । అగ్నిః పూర్వరూపమ్ । ఆదిత్య ఉత్తరరూపమ్ । ఆపస్సన్ధిః । వైద్యుతస్సన్ధానమ్ । ఇత్యధిజ్యౌతిషమ్ । అథాధివిద్యమ్ । ఆచార్యః పూర్వరూపమ్ ॥ ౨ ॥ అన్తేవాస్యుత్తరరూపమ్ । విద్యా సన్ధిః । ప్రవచనగ్ం సన్ధానమ్ । ఇత్యధివిద్యమ్ । అథాధిప్రజమ్ । మాతా పూర్వరూపమ్ । పితోత్తరరూపమ్ । ప్రజా సన్ధిః । ప్రజననగ్ం సన్ధానమ్ । ఇత్యధిప్రజమ్ ॥ ౩ ॥ అథాధ్యా

త్మం । అధరాహనుః పూర్వరూపం । ఉత్తరాహనురుత్తరరూపం । వా
క్సంధిః । జిహ్వాసంధానం । ఇత్యధ్యాత్మం । ఇతీమా మహాసగ్ంహితాః ।
య ఏవమేతా మహాసగ్ంహితా వ్యాఖ్యాతా వేద । సంధీయతే ప్రజయా ప
శుభిః । బ్రహ్మవర్చసేనాన్నాద్యేన సువర్గేణ లోకేన ॥ ౪ ॥ *సంధిరాచా
ర్యః పూర్వరూపమిత్యధిప్రజం లోకేన * ఇతి తృతీయోఽనువాకః ॥

యశ్ఛందసామృషభో విశ్వరూపః । ఛందోభ్యోఽధ్యమృతాత్సం
భూవ । స మేంద్రో మేధయా స్పృణోతు । అమృతస్య దేవధారణో భూ
యాసం । శరీరం మే విచర్షణం । జిహ్వా మే మధుమత్తమా । కర్ణా
భ్యాం భూరి విశ్రువం । బ్రహ్మణః కోశోఽసి మేధయా పిహితః । శ్రుతం మే
గోపాయ । ఆవహంతీ వితన్వానా ॥ ౧ ॥ కుర్వాణా చీరమాత్మనః । వా
సాగ్ంసి మమ గావశ్చ । అన్నపానే చ సర్వదా । తతో మే శ్రియమావహ ।
లోమశాం పశుభిస్సహ స్వాహా । ఆ మాయంతు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా ।
(వి మాయంతు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా । ప్ర మాయంతు బ్రహ్మచారిణ
స్స్వాహా । దమాయంతు బ్రహ్మచారిణస్స్వాహా । శమాయంతు బ్రహ్మ
చారిణస్స్వాహా) (ఏవం సర్వత్ర కుండలితఆంధ్రపాఠః) యశో జనే
ఽసాని స్వాహా । శ్రేయాన్వస్యసోఽసాని స్వాహా । తం త్వా భగ ప్రవి
శాని స్వాహా । స మా భగ ప్రవిశ స్వాహా ॥ ౨ ॥ తస్మింత్సహస్రశాఖే
నిభగాహం త్వయి మృజే స్వాహా । యథాపః ప్రవతాయంతి యథా మా
సా అహర్జరం । ఏవం మాం బ్రహ్మచారిణః । ధాతరాయంతు సర్వతస్స్వా
హా । ప్రతివేశోఽసి ప్ర మా పాహి (భాహి) ప్ర మా పద్యస్వ ॥ ౩ ॥ *

రం. సహ నావవత్విత్యాదిపఠంతి ॥

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

అథానందవల్లీ నామ ద్వితీయాధ్యాయః

హరిః ఓమ్ ॥ సహనావవతు । సహనౌభునక్తు । సహవీర్యంకరవావహై । తేజస్వినావధీతమస్తు । మావిద్విషావహై । ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః । ఓంబ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం । తదేషాభ్యుక్తా । సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ । యోవేదనిహితంగుహాయాంపరమేవ్యోమన్ । సోఽశ్నుతేసర్వాన్కామాన్త్సహ । బ్రహ్మణావిపశ్చితేతి । తస్మాద్వాఏతస్మాదాత్మనఆకాశస్సంభూతః । ఆకాశాద్వాయుః । వాయోరగ్నిః । అగ్నేరాపః । అద్భ్యఃపృథివీ । పృథివ్యాఓషధయః । ఓషధీభ్యోఽన్నం । అన్నాత్పురుషః ॥ ౨ ॥ సవాఏషపురుషోఽన్నరసమయః । తస్యేదమేవశిరః । అయందక్షిణఃపక్షః । అయముత్తరఃపక్షః । అయమాత్మా । ఇదంపుచ్ఛంప్రతిష్ఠా । తదప్యేషశ్లోకోభవతి ॥ ఇతిప్రథమోనువాకః ॥

అన్నాద్వైప్రజాఃప్రజాయంతే । యాఃకాశ్చపృథివీగ్ంశ్రితాః । అథోఅన్నేనైవజీవంతి । అథైనదపియంత్యంతతః । అన్నగ్ంహిభూతానాంజ్యేష్ఠం ॥ తస్మాత్సర్వౌషధముచ్యతే । సర్వంవైతేఽన్నమాప్నువంతి । యేఽన్నంబ్రహ్మోపాసతే । అన్నగ్ంహిభూతానాంజ్యేష్ఠం । తస్మాత్సర్వౌషధముచ్యతే ॥ ౧ ॥ అన్నాద్భూతానిజాయంతే । జాతాన్యన్నేనవర్ధంతే । అద్యతేఽత్తిచభూతాని । తస్మాదన్నంతదుచ్యతఇతి । తస్మాద్వాఏతస్మాదన్నరసమయాత్ । అన్యోఽంతరఆత్మాప్రాణమయః । తేనైష

పూర్ణః । సవా ఏషపురుషవిధఏవ । తస్యపురుషవిధతాం । అన్వ
పురుషవిధః ॥ ౧ ॥ తస్యప్రాణఏవశిరః । వ్యానోదక్షిణఃపక్షః । అ
నఉత్తరఃపక్షః । ఆకాశఆత్మా । పృథివీపుచ్ఛంప్రతిష్ఠా । తదప్యేష
కోభవతి ॥ — ॥ ఇతి ద్వితీయోనువాకః ॥ —

ప్రాణందేవాఅనుప్రాణంతి । మనుష్యాఃపశవశ్చయే । ప్రాణో
భూతానామాయుః । తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతే । సర్వమేవత
ర్యంతి । యేప్రాణంబ్రహ్మోపాసతే । ప్రాణోహి భూతానా
యుః । తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతఇతి । తస్యైషఏవశారీరఆత్మా ।
పూర్వస్య ॥ ౧ ॥ తస్మాద్వాఏతస్మాత్ప్రాణమయాత్ । అన్యోంత
త్మామనోమయః । తేనైషపూర్ణః । సవాఏషపురుషవిధఏవ । త
పురుషవిధతాం । అన్వయంపురుషవిధః । తస్యయజురేవశిరః ।
క్షిణఃపక్షః । సామోత్తరఃపక్షః । ఆదేశఆత్మా ॥ ౨ ॥ అథర్వా
సఃపుచ్ఛంప్రతిష్ఠా । తదప్యేషశ్లోకోభవతి ॥ ఇతి తృతీయోనువా

యతోవాచోనివర్తంతే । అప్రాప్యమనసాసహ । ఆనందం
ణోవిద్వాన్ । నబిభేతికదాచనేతి । తస్యైషఏవ శారీరఆత్మా ।
పూర్వస్య । తస్మాద్వా ఏతస్మాన్మనోమయాత్ । అన్యోంతరఆత్మా
నమయః । తేనైషపూర్ణః । సవాఏషపురుషవిధఏవ ॥ ౧ ॥ తస్య
రుషవిధతాం । అన్వయంపురుషవిధః । తస్యశ్రద్ధైవశిరః । ఋతం
ణఃపక్షః । సత్యముత్తరఃపక్షః । యోగఆత్మా । మహఃపుచ్ఛంప్ర
తదప్యేషశ్లోకోభవతి ॥ — ॥ ఇతి చతుర్థోనువాకః ॥

విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే । కర్మాణి తనుతేఽపి చ । విజ్ఞానం దేవాస్సర్వే । బ్రహ్మ జ్యేష్ఠముపాసతే । విజ్ఞానం బ్రహ్మ చేద్వేద । తస్మాచ్చేన్న ప్రమాద్యతి । శరీరే పాప్మనో హిత్వా । సర్వాన్కామాన్సమశ్నుత ఇతి । తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా । యః పూర్వస్య ॥ ౧ ॥ తస్మాద్వా ఏతస్మాద్విజ్ఞానమయాత్ । అన్యోఽన్తర ఆత్మాఽఽనన్దమయః । తేనైష పూర్ణః । స వా ఏష పురుషవిధ ఏవ । తస్య పురుషవిధతామ్ । అన్వయం పురుషవిధః । తస్య ప్రియమేవ శిరః । మోదో దక్షిణః పక్షః । ప్రమోద ఉత్తరః పక్షః । ఆనన్ద ఆత్మా ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మ పుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా । తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥

ఇతి పంచమోఽనువాకః

అసన్నేవ స భవతి । అసద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్ । అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్వేద । సన్తమేనం తతో విదురితి । తస్యైష ఏవ శారీర ఆత్మా । యః పూర్వస్య । అథాతోఽనుప్రశ్నాః । ఉతావిద్వానముం లోకం ప్రేత్య । కశ్చన గచ్ఛతీ౩ । ఆహో విద్వానముం లోకం ప్రేత్య ॥ ౧ ॥ కశ్చిత్సమశ్నుతా౩ ఉ । సోఽకామయత । బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి । స తపోఽతప్యత । స తపస్తప్త్వా । ఇదగ్ం సర్వమసృజత । యదిదం కించ । తత్సృష్ట్వా । తదేవానుప్రావిశత్ । తదనుప్రవిశ్య ॥ ౨ ॥ సచ్చ త్యచ్చాభవత్ । నిరుక్తం చానిరుక్తం చ । నిలయనం చానిలయనం చ । విజ్ఞానం చావిజ్ఞానం చ । సత్యం చానృతం చ సత్యమభవత్ । యదిదం కించ । తత్సత్యమిత్యాచక్షతే । తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥

— ॥ ఇతి షష్ఠోఽనువాకః ॥ —

అసద్వా ఇదమగ్ర ఆసీత్ । తతో వై సదజాయత । తదాత్మానగ్గ్ స్వయ

యమకురుత । తస్మాత్తత్సుకృతముచ్యత ఇతి। యద్వై తత్సుకృతం । రసో వైరసః। రసగ్ం హ్యేవాయం లబ్ధ్వానందీ భవతి । కో హ్యేవాన్యాత్కః ప్రాణ్యాత్। యదేష ఆకాశ ఆనందో న స్యాత్। ఏష హ్యేవానందయాతి। యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్నదృశ్యేఽనాత్మ్యేఽనిరుక్తేఽనిలయనేఽభయం ప్రతిష్ఠాం విందతే । అథ సోఽభయం గతో భవతి । యదా హ్యేవైష ఏతస్మిన్నుదరమంతరం కురుతే । అథ తస్య భయం భవతి । తత్త్వేవ భయం విదుషోఽమన్వానస్య। తదప్యేష శ్లోకో భవతి ॥ ॥ ఇతి సప్తమోఽనువాకః॥

భీషాస్మాద్వాతః పవతే । భీషోదేతి సూర్యః । భీషాస్మాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చ । మృత్యుర్ధావతి పంచమ ఇతి । సైషానందస్య మీమాగ్ంసా భవతి । యువా స్యాత్సాధుయువాఽధ్యాయకః । ఆశిష్ఠో ద్రఢిష్ఠో బలిష్ఠః । తస్యేయం పృథివీ సర్వా విత్తస్య పూర్ణా స్యాత్ । స ఏకో మానుష ఆనందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య ॥ ౧ ॥ తే యే శతం మానుషా ఆనందాః । స ఏకో మనుష్యగంధర్వాణామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య । తే యే శతం మనుష్యగంధర్వాణామానందాః । స ఏకో దేవగంధర్వాణామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య । తే యే శతం దేవగంధర్వాణామానందాః । స ఏకః పితౄ(తౄ)ణాం చిరలోకలోకానామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య । తే యే శతం పితౄ (తౄ) ణాం చిరలోకలోకానామానందాః ॥ ౨ ॥ స ఏక ఆజానజానాం దేవానామానందః । శ్రోత్రియస్య చాకామహతస్య । తే యే శతమాజానజానాం దేవా

(మానుషానందపర్యాయే శ్రోత్రియస్యేత్యాదివాక్యం శాంకరపాఠేనా

నామానందాః । సఏకః కర్మదేవానాం దేవానామానందః । యేకర్మ-
ణా దేవానపియంతి । శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తే యేశతంక
ర్మదేవానాం దేవానామానందాః । సఏకో దేవానామానందః ।
శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతం దేవానామానందాః ॥ ౩
సఏక ఇంద్రస్యానందః । శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతమిం
ద్రస్యానందాః । సఏకో బృహస్పతేరానందః । శ్రోత్రియస్యచాకామ
హతస్య । తేయేశతం బృహస్పతేరానందాః । సఏకః ప్రజాపతేరాన
న్దః । శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతం ప్రజాపతేరానందాః ।
సఏకో బ్రహ్మణ ఆనందః ॥ ౪ ॥ శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । సయ
శ్చాయంపురుషే । యశ్చాసావాదిత్యే । సఏకః । సయఏవంవిత్ । అ
స్మాల్లోకాత్ప్రేత్య । ఏతమన్నమయమాత్మానముపసంక్రామతి । ఏతం
ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రామతి । ఏతంమనోమయమాత్మానము
పసంక్రామతి । ఏతంవిజ్ఞానమయమాత్మానముపసంక్రామతి ॥ ౫ ॥ ఏ
తమానందమయమాత్మానముపసంక్రామతి । తదప్యేషశ్లోకో భవతి ॥ ॥

ఇత్యష్టమోఽనువాకః ॥

యతో వాచో నివర్తంతే । అప్రాప్య మనసా సహ । ఆనందం బ్రహ్మ
ణో విద్వాన్ ॥ న బిభేతి కుతశ్చనేతి । ఏతగ్ం హ వావ న తపతి । కిమహగ్ం
సాధు నాకరవం । కిమహం పాపమకరవమితి । సయ ఏవం విద్వానేతే ఆ
త్మానగ్ం స్పృణుతే । ఉభే హ్యేవైష ఏతే ఆత్మానగ్ం స్పృణుతే । యఏవం
వేద ॥ ౧ ॥ ఇత్యుపనిషత్ ॥ — ఇతి నవమోఽనువాకః ॥ —

సహనావవతు । సహనౌభునక్తు । సహవీర్యంకరవావహై । తేజస్వినావధీతమస్తు మావిద్విషావహై ॥ ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ (బ్రహ్మవిదిదమయమిదమేకః విగ్‌శతిరన్నాదన్నరసమయాత్మా)ణో వ్యానాపానఆకాశఃపృథివీపుచ్ఛగ్‌షడ్విగ్‌శతిఃప్రాణం యజుర్‌ఋక్సామాదేశోథర్వాంగిరసః పుచ్ఛంద్వావిగ్‌శతిర్వ్యతశ్శ్రద్ధర్‌తగ్ సత్యం యోగోమహఃషోడశవిజ్ఞానం ప్రియం మోదః ప్రమోదఆనందో బ్రహ్మపుచ్ఛం ద్వావిగ్‌శతిరసన్నేవాథాష్టావిగ్‌శతిఃసన్నోడశ భీషాస్మాన్మానుషామనుష్యగంధర్వాణాందేవగంధర్వాణాం పితౄణాం చిరలోకలోకానామాజానజానాం కర్మజదేవానాం దేవానామింద్రస్య బృహస్పతేః ప్రజాపతేర్బ్రహ్మణస్సయశ్చసంక్రామత్యేకపంచాశద్యతఃకుతశ్చనైతమేకాదశనవ ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మవిన్నవ) ॥ ****************

ఇత్యానందవల్లీ ద్వితీయోధ్యాయః

అథ భృగువల్లీ

హరిఃఓమ్। (సహనావవతు ॥ సహనౌభునక్తు । సహవీర్యంకరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తుమావిద్విషావహై।ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః) భృగుర్వై వారుణిః । వరుణంపితరముపససార । అధీహిభగవోబ్రహ్మేతి । తస్మాఏతత్ప్రోవాచ । అన్నంప్రాణం చక్షుశ్శ్రోత్రంమనోవాచమితి । తగ్‌హోవాచ । యతోవాఇమానిభూతానిజాయంతే । యేనజాతానిజీవంతి । యత్ప్రయంత్యభిసంవిశంతి। తద్విజిజ్ఞాసస్వ। తద్బ్ర

హ్మేతి । సతపోఽతప్యత । సతప స్తప్త్వా ॥— ఇతి ప్రథమోఽనువాకః ॥

అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । అన్నాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే । అన్నేన జాతాని జీవంతి । అన్నం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి । తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితరముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ంహోవాచ । తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి । సతపోఽతప్యత । సతప స్తప్త్వా ॥ —॥ ఇతి ద్వితీయోఽనువాకః ॥—

ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ప్రాణాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే । ప్రాణేన జాతాని జీవంతి । ప్రాణం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి । తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితరముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ంహోవాచ । తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి । సతపోఽతప్యత । సతప స్తప్త్వా ॥ —॥ ఇతి తృతీయోఽనువాకః ॥ —॥

మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే । మనసా జాతాని జీవంతి । మనః ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి । తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితరముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ంహోవాచ । తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి । సతపోఽతప్యత । సతప స్తప్త్వా ॥ —॥ ఇతి చతుర్థోఽనువాకః ॥ —

విజ్ఞానం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । విజ్ఞానాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని జాయంతే । విజ్ఞానేన జాతాని జీవంతి । విజ్ఞానం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి । తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితరముపససార । అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ంహోవాచ । తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి

సతపోతప్యత । సతపస్తప్త్వా ॥ — ॥ ఇతి పంచమోనువాకః ॥ —

ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ఆనందాద్ధ్యేవ ఖల్విమాని భూతా
జాయంతే । ఆనందేన జాతాని జీవంతి । ఆనందం ప్రయంత్యభిసంవిశ
తీతి । సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా । పరమే వ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితా । (స) య
ఏవం వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి ప్ర
జయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్కీర్త్యా ॥ ఇతి షష్ఠోనువాకః

అన్నం న నింద్యాత్ । తద్వ్రతం । ప్రాణో వా అన్నం । శరీరమన్నా
దం । ప్రాణే శరీరం ప్రతిష్ఠితం । శరీరే ప్రాణః ప్రతిష్ఠితః । తదేతదన్న
మన్నే ప్రతిష్ఠితం । స య ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్న
వానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన
మహాన్కీర్త్యా ॥ — ॥ ఇతి సప్తమోనువాకః ॥ —

అన్నం న పరిచక్షీత । తద్వ్రతం । ఆపో వా అన్నం । జ్యోతిరన్నాద
మప్సు జ్యోతిః ప్రతిష్ఠితం । జ్యోతిష్యాపః ప్రతిష్ఠితాః । తదేతదన్న
మన్నే ప్రతిష్ఠితం । స య ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి । అ
న్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసే
న । మహాన్కీర్త్యా ॥ — ॥ ఇత్యష్టమోనువాకః ॥ —

అన్నం బహు కుర్వీత । తద్వ్రతం । పృథివీ వా అన్నం । ఆకాశోఽన్నా
దః । పృథివ్యామాకాశః ప్రతిష్ఠితః । ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా । తదే
తదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం । స య ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠ
త్యన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవ

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

సేన । మహాన్భవతి కీర్త్యా ॥ — ॥ ఇతి నవమోనువాకః ॥ —

నకంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత । తద్వ్రతం । తస్మాద్యయాకయాచ విధయా బహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్ । ఆరాధ్యస్మా అన్నమిత్యాచక్షతే । ఏతద్వై ముఖతోఽన్నగ్ం రాద్ధం । ముఖతోస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే । ఏతద్వై మధ్యతోఽన్నగ్ం రాద్ధం । మధ్యతోస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే । ఏతద్వా అంతతోఽన్నగ్ం రాద్ధం । అంతతోస్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే ॥ ౧ ॥ య ఏవం వేద । క్షేమ ఇతి వాచి । యోగక్షేమ ఇతి ప్రాణాపానయోః । కర్మేతి హస్తయోః । గతిరితి పాదయోః । విముక్తిరితి పాయౌ । ఇతి మానుషీస్సమాజ్ఞాః । అథ దైవీః । తృప్తిరితి వృష్టౌ । బలమితి విద్యుతి ॥ ౨ ॥ యశ ఇతి పశుషు । జ్యోతిరితి నక్షత్రేషు । ప్రజాతిరమృతమానంద ఇత్యుపస్థే । సర్వమిత్యాకాశే । తత్ప్రతిష్ఠేత్యుపాసీత । ప్రతిష్ఠావాన్భవతి । తన్మహ ఇత్యుపాసీత । మహాన్భవతి । తన్మన ఇత్యుపాసీత । మానవాన్భవతి ॥ ౩ ॥ తన్నమ ఇత్యుపాసీత । నమ్యంతేస్మై కామాః । తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత । బ్రహ్మవాన్భవతి । తద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీత । పర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంతస్సపత్నాః । పరి యేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః । స యశ్చాయం పురుషే । యశ్చాసావాదిత్యే । స ఏకః ॥ ౪ ॥ స య ఏవంవిత్ । అస్మాల్లోకాత్ప్రేత్య । ఏతమన్నమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతం ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతం మనోమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతం విజ్ఞానమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఏతమానందమయమాత్మానముపసంక్రమ్య । ఇమాన్లోకాన్కామాన్నీ కామరూప్యనుసంచరన్ । ఏతత్సామ గాయన్నాస్తే । హా౩వుహా౩వుహా౩వు ॥ ౫ ॥

హా౩వు హా౩వు హా౩వు। అహమన్నమహమన్నమహమన్నం। అహమన్నాదో౽హమన్నాదో౽హమన్నాదః। అహగ్గ్ శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృత్ । అహమస్మి ప్రథమజా ఋతా౩స్య। పూర్వం దేవేభ్యో౽మృతస్య నా౩భా౩యి। యో మా దదాతి స ఇదేవ మా౩వాః ॥ అహమన్నమన్నమదన్తమా౩ద్మి। అహం విశ్వం భువనమభ్యభవా౩మ్। సువర్ణ జ్యోతీః। య ఏవం వేద। ఇత్యుపనిషత్ ॥ ౬ ॥ —॥ ఇతి దశమో౽నువాకః ॥—

భృగుస్త్రయోదశాన్నం ప్రాణో మనో విజ్ఞానమితి విజ్ఞానం ద్వాదశ ద్వాదశానందో దశాన్నం న నింద్యాదన్నం న పరిచక్షీతాన్నం బహు కుర్వీత పృథివ్యామాకాశ ఏకాదశైకాదశ నకంచ నైకషష్టిర్దశ ॥౧౦॥* (రాధ్యతే విద్యుతి మానవా భవత్యేకో౽హ౩ వు య ఏవం వేదైకంచ॥ భృగుస్తస్మై యతో వా ఇమాని తద్విజిజ్ఞాసస్వ తత్త్రయోదశాన్నం ప్రాణం మనో విజ్ఞానమితి విజ్ఞాయ తం తపసా ద్వాదశ ద్వాదశానంద ఇతి సైషా దశాన్నం న నింద్యాత్ప్రాణశ్శరీరమన్నం న పరిచక్షీతాపో జ్యోతిరన్నం బహు కుర్వీత పృథివ్యామాకాశ ఏకాదశైకాదశ నకంచ నైకషష్టిరేకాన్న విగ్ంశతిరేకాన్న విగ్ంశతిః ॥ సహనావవతు। సహ నౌ భునక్తు। సహ వీర్యం కరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తు మా విద్విషావహై। ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః) ॥ **********ఇతి భృగువల్లీ తృతీయః ప్రశ్నః**

* సహనావిత్యేతన్నాత్ర ద్రావిడాః పఠంతి। భృగుస్త్రయోదశేత్యారభ్య నకంచ నైకషష్టిరిత్యంతం తు పాఠద్వయే సమానమ్ ॥ తతః శంనశ్శీక్షాగ్ సహనావ్యశ్ఛందసాం భూస్సయః పృథివ్యోమిత్యృతం చాహం వేదమనూచ్యాశం నస్సహ నావవతు బ్రహ్మవిద్భృగుః పంచదశ ॥ శన్నో మహ ఇత్యాదిత్యో నో ఇతరాణ్యసన్నేవాన్నం న నింద్యాచ్చతుశ్చత్వారిగ్ంశత్ ॥ ఇతి ద్రావిడానాం పాఠః॥ **********************0*

అథ తైత్తిరీయోపనిషది షష్ఠః ప్రశ్నః — నారాయణం

హరిః ఓమ్ ॥ సహనావవత్విత్యాదిశాంతిః ॥

అంభస్యపారే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతో మహీయాన్ । శుక్రేణ జ్యోతీగ్ంషి సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతిశ్చరతి గర్భే అంతః ॥ ౧ ॥ యస్మిన్నిదగ్ం సం చ వి చైతి సర్వం యస్మిన్ దేవా అధి విశ్వే నిషేదుః । తదేవ భూతం తదు భవ్యమా ఇదం తదక్షరే పరమే వ్యోమన్ ॥ ౨ ॥ యేనావృతం ఖం చ దివం మహీం చ యేనాదిత్యస్తపతి తేజసా భ్రాజసా చ । యమంతస్సముద్రే కవయో వయంతి యదక్షరే పరమే ప్రజాః ॥ ౩ ॥ యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీ తోయేన జీవాన్వ్యససర్జ (వ్యచసర్జ) భూమ్యాం । యదోషధీభిః పురుషాన్పశూగ్ంశ్చ వివేశ భూతాని చరాచరాణి ॥ ౪ ॥ అతః పరం నాన్యదణీయసగ్ం హి పరాత్పరం యన్మహతో మహాంతమ్ । యదేకమవ్యక్తమనంతరూపం విశ్వం పురాణం తమసః పరస్తాత్ ॥ ౫ ॥ తదేవర్తం తదు సత్యమాహుస్తదేవ బ్రహ్మ పరమం కవీనామ్ । ఇష్టాపూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం విశ్వం బిభర్తి భువనస్య నాభిః ॥ ౬ ॥ తదేవాగ్నిస్తద్వాయుస్తత్సూర్యస్తదు చంద్రమాః । తదేవ శుక్రమమృతం తద్బ్రహ్మ తదాపస్స ప్రజాపతిః ॥ ౭ ॥ సర్వే నిమేషా జజ్ఞిరే విద్యుతః పురుషాదధి । కలా ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః । అర్ధమాసా మాసా ఋతవస్సంవత్సరశ్చ కల్పతాం (కల్పంతాం) ॥ ౮ ॥ స ఆపః ప్రదుఘే ఉభే ఇమే అంతరిక్షమథో సువః । నైనమూర్ధ్వం న తిర్యంచం న మధ్యే పరిజగ్రభత్ । న తస్యేశే కశ్చన తస్య నామ మహద్యశః ॥ ౯ ॥ న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య

స్య నచక్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనం । హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తో య ఏనం
విదురమృతాస్తే భవంతి ॥ ౧౧ ॥ * అద్భ్యస్సంభూతో హిరణ్యగర్భ ఇత్య
ష్టౌ * ఏషహి దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వో హి జాతస్స ఉ గర్భే అంతః
స విజాయమానస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యఙ్ముఖా స్తిష్ఠతి విశ్వతో ముఖః ॥ ౧౧
విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతో ముఖో విశ్వతో హస్త ఉత విశ్వతస్పాత్ । స
o బాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైర్ద్యావాపృథివీ జనయన్దేవ ఏకః ॥ ౧
వేనస్తత్పశ్యన్విశ్వా భువనాని విద్వాన్యత్ర విశ్వం భవత్యేకనీడం(ళం) య
స్మిన్నిదగ్ం సంచ విచైతి సర్వం స ఓతః ప్రోతశ్చ విభుః ప్రజాసు ॥ ౧౩ ॥ ప్ర
తద్వోచే అమృతం ను విద్వాన్గంధర్వో నామ నిహితం గుహాసు । త్రీణి పదా
నిహితా గుహాసు యస్తద్వేద సవితుః పితాసత్ ॥ ౧౪ ॥ స నో బంధుర్జని
తా స విధాతా ధామాని వేద భువనాని విశ్వా । యత్ర దేవా అమృతమా
నశానాస్తృతీయే ధామాన్యభ్యైరయంత ॥ ౧౫ ॥ పరి ద్యావా పృథివీ య
న్తి సద్యః పరి లోకాన్పరి దిశః పరి సువః । ఋతస్య తంతుం వితతం విచృత్య త
దపశ్యత్తదభవత్ప్రజాసు ॥ ౧౬ ॥ పరీత్య లోకాన్పరీత్య భూతాని పరీత్య
సర్వాః ప్రదిశో దిశశ్చ । ప్రజాపతిః ప్రథమజా ఋతస్యాత్మనాత్మానమ
సంబభూవ ॥ ౧౭ ॥ సదసస్పతిమద్భుతం ప్రియమింద్రస్య కామ్యం
సనిం మేధామయాసిషం ॥ ౧౮ ॥ ఉద్దీప్యస్వ జాతవేదోపఘ్నన్నిరృ
తిం మమ । పశూగ్శ్చ మహ్యమావహ జీవనం చ దిశో దశ(దిశ) ॥ ౧౯ ॥ మా
నో హిగ్ంసీజ్జాతవేదో గామశ్వం పురుషం జగత్ । అబిభ్రదగ్న ఆగహి శ్రి
యా మా పరిపాతయ ॥ ౨౦ ॥ పురుషస్య విద్మ సహస్రాక్షస్య మహాదే

స్యధీమహి । తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్ ॥ ౨౧ ॥ తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి । తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్ ॥ ౨౨ ॥ తత్పురుషాయ విద్మహే వక్రతుండాయ ధీమహి । తన్నో దంతిః ప్రచోదయాత్ ॥ ౨౩

ఇతః పరమూర్ధ్వం ద్రావిడపాఠః । అథ ఆంధ్రపాఠః

తత్పురుషాయ విద్మహే సువర్ణపక్షాయ ధీమహి । తన్నో గరుడః ప్రచోదయాత్ ॥ ౨౪ ॥ కాత్యాయనాయ విద్మహే కన్యకుమారి ధీమహి । తన్నో దుర్గిః ప్రచోదయాత్ ॥ ౨౫ ॥ నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి । తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్ ॥ ౨౬ ॥ సహస్రపరమా దేవీ శతమూలా శతాంకురా । సర్వగ్ం హరతు మే పాపం దూ

తత్పురుషాయ విద్మహే చక్రతుండాయ ధీమహి ॥ ౫ ॥ తన్నో నందిః ప్రచోదయాత్ । తత్పురుషాయ విద్మహే మహాసేనాయ ధీమహి । తన్నః షణ్ముఖః ప్రచోదయాత్ । తత్పురుషాయ విద్మహే సువర్ణపక్షాయ ధీమహి । తన్నో గరుడః ప్రచోదయాత్ । వేదాత్మనాయ విద్మహే హిరణ్యగర్భాయ ధీమహి తన్నో బ్రహ్మ ప్రచోదయాత్ । నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి । తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్ । వజ్రనఖాయ విద్మహే తీక్ష్ణదగ్ంష్ట్రాయ ధీమహి ॥ ౬ ॥ తన్నో నారసిగ్ంహః ప్రచోదయాత్ । భాస్కరాయ విద్మహే మహద్ద్యుతికరాయ ధీమహి తన్నో ఆదిత్యః ప్రచోదయాత్ । వైశ్వానరాయ విద్మహే లాలీలాయ ధీమహి । తన్నో అగ్నిః ప్రచోదయాత్ । కాత్యాయనాయ విద్మహే కన్యకుమారి ధీమహి । తన్నో దుర్గిః ప్రచోదయాత్ । సహస్రపరమా దేవీ

రావా దుస్స్వప్ననాశినీ ॥ ౨౬ ॥ అశ్వక్రాంతే రథక్రాంతే విష్ణుక్రాంతే వ
సుంధరా । శిరసా ధారితా దేవి రక్షస్వ మాం పదే పదే । ఉద్ధృతాసి వ
రాహేణ కృష్ణేన శతబాహునా ॥ ౨౭ ॥ భూమిర్ధేనుర్ధరణీ లోక
ధారిణీ । మృత్తికే హన మే పాపం యన్మయా దుష్కృతం కృతం । (త)త్వయా
హతేన పాపేన జీవామి శరదశ్శతమ్ । మృత్తికే దేహి మే పుష్టిం త్వయి

శతమూలా శతాంకురా । సర్వగ్ం హరతు మే పాపం దూర్వా దుస్స్వప్న
నాశినీ । కాండాత్కాండాత్ప్రరోహంతీ పరుషః పరుషః పరి ॥ ౧ ॥ ఏవా
నో దూర్వే ప్రతను సహస్రేణ శతేన చ । యా శతేన ప్రతనోషి సహస్రే
ణ విరోహసి । తస్యాస్తే దేవీష్టకే విధేమ హవిషా వయం । అశ్వక్రాంతే
రథక్రాంతే విష్ణుక్రాంతే వసుంధరా । శిరసా ధారయిష్యామి రక్షస్వ మాం ప
దే పదే । భూమిర్ధేనుర్ధరణీ లోకధారిణీ ఉద్ధృతాసి వరాహేణ కృష్ణేన
శతబాహునా । మృత్తికే హన మే పాపం యన్మయా దుష్కృతం కృతం ।
మృత్తికే బ్రహ్మదత్తాసి కాశ్యపేనాభిమంత్రితా । మృత్తికే దేహి మే పు
ష్టిం త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ॥ ౨ ॥ మృత్తికే ప్రతిష్ఠితే సర్వం తన్మే ని
ర్ణుద మృత్తికే । తయా హతేన పాపేన గచ్ఛామి పరమాం గతిం । య
త ఇంద్ర భయామహే తతో నో అభయం కృధి । మఘవంఛగ్ధి తవ తన్న ఊ
తయే విద్విషో విమృధో జహి । స్వస్తిదా విశస్పతిర్వృత్రహా విమృధో వ
శీ । వృషేంద్రః పుర ఏతు నస్స్వస్తిదా అభయంకరః । స్వస్తి న ఇంద్రో వృ
ద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషా విశ్వవేదాః । స్వస్తి నస్తార్క్ష్యో అరిష్టనేమి
స్స్వస్తి నో బృహస్పతిర్దధాతు । ఆపాంతమన్యుస్తృపలప్రభర్మా

సర్వంప్రతిష్ఠితం ॥ ౨౯ ॥ గంధద్వారాందురాధర్షాంనిత్యపుష్టాంకరీ
షిణీం। ఈశ్వరీగ్ సర్వభూతానాంత్వామిహోపహ్వయేశ్రియం ॥ ౩౦॥

నిశ్శిమీనాంచ్ఛరుమాగ్బుబుజీషీ। సోమోవిశ్వాన్యతసావనానినార్వాగి
న్ద్రంప్రతిమానానిదేభుః ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మజజ్ఞానంప్రథమంపురస్తాద్విసీమ
తస్సురుచోవెన ఆవః। సబుధ్నియాఉపమాఅస్యవిష్ఠాస్సతశ్చయోనిమ
సతశ్చవివః। స్యోనాపృథివిభవాన్వక్షరానివేశనీ। యచ్ఛానశ్శర్మ
సప్రథాః। గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాంకరీషిణీం। ఈ
శ్వరీగ్ సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయేశ్రియం। శ్రీర్మేభజతు।
అలక్ష్మీర్మేనశ్యతు। విష్ణుముఖావైదేవాశ్ఛందోభిరిమాన్ లోకానన
పజయ్యమభ్యజయన్। మహాగ్ ఇంద్రోవజ్రబాహుష్షోడశీ శర్మయచ్ఛ
తు ॥౧౦॥ స్వస్తినోమఘవాకరోతుహంతుపాప్మానంయోఽస్మాన్ ద్వేష్టి।
సోమానగ్గ్ స్వరణంకృణుహి బ్రహ్మణస్పతే। కక్షీవంతం యఔశిజం।
శరీరం యజ్ఞశమలం కుసీదం తస్మిన్ సీదతు యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి। చర
ణంపవిత్రంవితతంపురాణం యేనపూతస్తరతిదుష్కృతాని। తేనపవిత్రే
ణశుద్ధేనపూతాఅతిపాప్మానమరాతింతరేమ। సజోషాఇంద్రసగణోమ
రుద్భిస్సోమంపిబవృత్రహంచ్ఛూరవిద్వాన్। జహిశత్రూగ్ రపమృధో
నుదస్వాథాభయంకృణుహివిశ్వతోనః। సుమిత్రానఆపఓషధయస్సం
తుదుర్మిత్రాస్తస్మైభూయాసుర్యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి యంచవయంద్విష్మః।
ఆపోహిష్ఠామయోభువస్తానఊర్జేదధాతన ॥ ౧౧ ॥ మహేరణాయ
చక్షసే। యోవశ్శివతమోరసస్తస్యభాజయతేహనః। ఉశతీరివమాతరః।

హిరణ్యశృంగం వరుణం ప్రపద్యే తీర్థం మే దేహి యాచితః । యన్మయా
భుక్తమసాధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః । యన్మే మనసా వాచా కర్మ
ణా వా దుష్కృతం కృతం । తన్న ఇంద్రో వరుణో బృహస్పతిస్సవితా చ
నంతు పునః పునః ॥ ౩౧ ॥ సుమిత్రా న ఆప ఓషధయస్సంతు దుర్మిత్రా
స్తస్మై భూయాసుర్యోఽస్మాన్ ద్వేష్టి యం చ వయం ద్విష్మః ॥ ౩౨ ॥ నమో
గ్నయేఽప్సుమతే నమ ఇంద్రాయ నమో వరుణాయ నమో వారుణ్యై నమో
ద్భ్యః ॥ ౩౩ ॥ యదపాం క్రూరం యదమేధ్యం యదశాంతం తదపగచ్ఛ
తాత్ । అత్యాశనాదతీపానాద్యచ్చ ఉగ్రాత్ప్రతిగ్రహాత్ । తన్మే వరుణో
రాజా పాణినా హ్యవమర్శతు ॥ ౩౪ ॥ సోఽహమపాపో విరజో నిర్ము
క్తో ముక్తకిల్బిషః । నాకస్య పృష్ఠమారుహ్య గచ్ఛేద్బ్రహ్మసలోకతాం

తస్మా అరంగమామవో యస్య క్షయాయ జిన్వథ । ఆపో జనయథా చనః ।
హిరణ్యశృంగం వరుణం ప్రపద్యే తీర్థం మే దేహి యాచితః । యన్మయా
భుక్తమసాధూనాం పాపేభ్యశ్చ ప్రతిగ్రహః । యన్మే మనసా వాచా కర్మ
ణా వా దుష్కృతం కృతం । తన్న ఇంద్రో వరుణో బృహస్పతిస్సవితా చ
నంతు పునః పునః । నమోఽగ్నయేఽప్సుమతే నమ ఇంద్రాయ నమో వరు
ణాయ నమో వారుణ్యై నమోఽద్భ్యః ॥ ౧౨ ॥ యదపాం క్రూరం యదమేధ్యం య
దశాంతం తదపగచ్ఛతాత్ । అత్యాశనాదతీపానాద్యచ్చ ఉగ్రాత్ప్రతి
గ్రహాత్ । తన్నో వరుణో రాజా పాణినా హ్యవమర్శతు । సోఽహమ
పాపో విరజో నిర్ముక్తో ముక్తకిల్బిషః । నాకస్య పృష్ఠమారుహ్య గచ్ఛేద్బ్రహ్మ
సలోకతాం । యశ్చాప్సు వరుణస్స పునాత్వఘమర్షణః । ఇమం మే గం

ఇమంమేగంగేయమునే సరస్వతి శుతుద్రిస్తోమగ్ సచతా పరుష్ణియా । అసిక్నియా మరుద్వృధే వితస్తయార్జీకీయే శృణుహ్యాసుషోమయా ॥ ౩౬ ॥ ఋతం చ సత్యం చాభీద్ధాత్తపసోధ్యజాయత । తతో రాత్రిరజాయత । తతస్సముద్రో అర్ణవః । సముద్రాదర్ణవాదధి సంవత్సరో అజాయత ॥ అహోరాత్రాణి విదధద్విశ్వస్య మిషతో వశీ । సూర్యాచంద్రమసౌ ధాతా యథాపూర్వమకల్పయత్ । దివం చ పృథివీం చాంతరిక్షమథో సువః ॥ యత్పృథివ్యాం రజస్స్వమాంతరిక్షే విరోదసీ । ఇమాగ్ స్తదాపో వరుణః పునాత్వఘమర్షణః ॥ ౩౮ ॥ ఏష భూతస్య భవ్యే భువనస్య గోప్తా । ఏష పుణ్యకృతాం లోకానేష మృత్యోర్హిరణ్మయం । ద్యావాపృథివ్యోర్హిరణ్మయగ్ సగ్ శ్రితగ్ సువః । సనస్సువస్సగ్ శిశాధి ॥ ౪౦ ॥ ఆర్ద్రం జ్వలయము నే సరస్వతి శుతుద్రిస్తోమగ్ సచతా పరుష్ణియా । అసిక్నియా మరుద్వృధే వితస్తయార్జీకీయే శృణుహ్యాసుషోమయా । ఋతం చ సత్యం చాభీద్ధాత్తపసోధ్యజాయత । తతో రాత్రిరజాయత । తతస్సముద్రో అర్ణవః ॥ ౧౩ ॥ సముద్రాదర్ణవాదధి సంవత్సరో అజాయత । అహోరాత్రాణి విదధద్విశ్వస్య మిషతో వశీ । సూర్యాచంద్రమసౌ ధాతా యథాపూర్వమకల్పయత్ । దివం చ పృథివీం చాంతరిక్షమథో సువః । యత్పృథివ్యాగ్ రజస్స్వమాంతరిక్షే విరోదసీ । ఇమాగ్ స్తదాపో వరుణః పునాత్వఘమర్షణః । పునంతు వసవః పునాతు వరుణః పునాత్వఘమర్షణః । ఏష భూతస్య మధ్యే భువనస్య గోప్తా । ఏష పుణ్యకృతాం లోకానేష మృత్యోర్హిరణ్మయమ్ । ద్యావాపృథివ్యోర్హిరణ్మయగ్ సగ్ శ్రితగ్ సువః ॥ ౧౪ ॥

త్రిజ్యోతిరహమస్మి। జ్యోతిర్జ్వలతి బ్రహ్మాహమస్మి। యోఽహమస్మి బ్రహ్మా-
హమస్మి। అహమేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా ॥ ౪౧ ॥ అకార్యకా-
ర్యవకీర్ణీ స్తేనో భ్రూణహా గురుతల్పగః। వరుణోఽపామఘమర్షణస్తస్మా-
త్పాపాత్ప్రముచ్యతే ॥ ౪౨ ॥ రజోభూమిస్త్వమాగ్ం రోదయస్వ ప్రవ-
దంతి ధీరాః। పునంతు ఋషయః పునంతు వసవః పునాతు వరుణః పునా-
త్వఘమర్షణః ॥ ౪౩ ॥ ఆక్రాంత్సముద్రః ప్రథమే విధర్మన్ జనయన్ప్ర-
జా భువనస్య రాజా। వృషా పవిత్రే అధి సానో అవ్యే బృహత్సోమో వావృ-

నన్నస్సువస్సుగ్శిశాధి। అద్రిం జ్వలతి జ్యోతిరహమస్మి। జ్యోతిర్జ్వలతి
బ్రహ్మాహమస్మి। యోఽహమస్మి బ్రహ్మాహమస్మి। అహమస్మి బ్రహ్మాహమ-
స్మి। అహమేవాహం మాం జుహోమి స్వాహా। అకార్యకార్యవకీర్ణీ
స్తేనో భ్రూణహా గురుతల్పగః। వరుణోఽపామఘమర్షణస్తస్మాత్పాపా-
త్ప్రముచ్యతే। రజోభూమిస్త్వమాగ్ం రోదయస్వ ప్రవదంతి ధీరాః। ఆ-
క్రాంత్సముద్రః ప్రథమే విధర్మన్ జనయన్ప్రజా భువనస్య రాజా। వృషా
పవిత్రే అధి సానో అవ్యే బృహత్సోమో వావృధే సువాన ఇందుః ॥

పరస్తాద్యశో గుహాసు మమ చక్రకుండాయ ధీమహి తీక్ష్ణశృంగాయ
ధీమహి పరిప్రతిష్ఠితం దేభుర్యచ్ఛతు దధాతనాద్భ్యో అర్ణవస్సో-
రాజైకంచ ॥

రుద్రో రుద్రశ్చ దంతిశ్చ నంది షణ్ముఖ ఏవ చ। గరుడో బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ
నారసింహస్తథైవ చ। ఆదిత్యోఽగ్నిశ్చ దుర్గిశ్చ క్రమేణ ద్వాదశాంశ
మష్టవచ మను వేనావభావై కాత్యాయనాయ ॥ ౧ ॥

థేసువానఇందుః ॥ ౪౮ ॥ జాతవేదసే సునవామ సోమమరాతీయతో నిదహాతి వేదః । సనః పర్షదతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవసింధుం దురితాత్యగ్నిః ॥ ౪౯ ॥ తామగ్నివర్ణాం తపసా జ్వలంతీం వైరోచనీం కర్మఫలేషు జుష్టాం । దుర్గాం దేవీం శరణమహం ప్రపద్యే సుతరసి తరసే నమః ॥ అగ్నే త్వం పారయా నవ్యో అస్మాన్స్వస్తిభిరతి దుర్గాణి విశ్వా । పూశ్చ పృథ్వీ బహులా న ఉర్వీ భవా తోకాయ తనయాయ శంయోః ॥ ౫౦ ॥ విశ్వానినో దుర్గహా జాతవేదస్సింధుం న నావా దురితాతిపర్షి । అగ్నే అత్రివన్మనసా గృణానో౽స్మాకం బోధ్యవితా తనూనాం ॥ ౫౧ ॥ పృతనాజితగ్ం సహమానముగ్రమగ్నిగ్ం (ముగ్రమగ్నిగ్ం) హువేమ పరమాత్సధస్థాత్ । స

జాతవేదసే సునవామ సోమమరాతీయతో నిదహాతి వేదః । సనః పర్షదతి దుర్గాణి విశ్వా నావేవసింధుం దురితాత్యగ్నిః । తామగ్నివర్ణాం తపసా జ్వలంతీం వైరోచనీం కర్మఫలేషు జుష్టాం । దుర్గాం దేవీగ్ం శరణమహం ప్రపద్యే సుతరసి తరసే నమః । అగ్నే త్వం పారయా నవ్యో అస్మాన్స్వస్తిభిరతి దుర్గాణి విశ్వా । పూశ్చ పృథ్వీ బహులా న ఉర్వీ భవా తోకాయ తనయాయ శంయోః । విశ్వాని నో దుర్గహా జాతవేదస్సింధుం న నావా దురితాతిపర్షి । అగ్నే అత్రివన్మనసా గృణానో౽స్మాకం బోధ్యవితా తనూనాం । పృతనాజితగ్ం సహమానముగ్రమగ్నిగ్ం హువేమ పరమాత్సధస్థాత్ । సనః పర్షదతి దుర్గాణి విశ్వా క్షామద్దేవో అతి దురితాత్యగ్నిః । ప్రత్నోషి కమీడ్యో అధ్వరేషు సనాచ్చ హోతా నవ్యశ్చ సత్సి । స్వాం చాగ్నే తనువం పిప్రయస్వాస్మభ్యం చ సౌభగ

నఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వాక్షామద్దేవోఅతిదురితాత్యగ్నిః ॥ ప్రత్నో షికమీడ్యోఅధ్వరేషుసనాచ్చహోతానవ్యశ్చసత్సి । స్వాంచాగ్నేతను వంపిప్రియస్వాస్మభ్యంచసౌభగమాయజస్వ ॥ పరస్తాద్యశోగుహాసు మసువర్ణాపశ్యాయ ధీమహి శతబాహునా పునఃపునరజాయత స్వా శ్రాజాస్తథస్థా త్రిణిచ ॥ ౧౧ ॥ ౧ ॥ ఇతిప్రథమోనువాకః ॥

భూరగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా । భువోవాయవేంతరిక్షాయస్వాహా । సువరాదిత్యాయదివేస్వాహా । భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేదిగ్భ్యస్స్వాహా । నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యో భూర్భువస్సువరోం ॥ ద్వితీయోనువాకః

భూరన్నమగ్నయేపృథివ్యైస్వాహా । భువోన్నం వాయవేంతరిక్షాయస్వాహా । సువరన్నమాదిత్యాయదివేస్వాహా । భూర్భువస్సువరన్నంచంద్రమసేదిగ్భ్యస్స్వాహా । నమో దేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యో

మాయజస్వ । గోభిర్జుష్టమయుజోనిషిక్తంతవేంద్రవిష్ణోరనుసంచరే మ । నాకస్యపృష్ఠమభిసంవసానోవైష్ణవీంలోకఇహమాదయంతాం ॥ ౨౦ ॥

భూరన్నమగ్నయేపృథివ్యైస్వాహా భువోన్నం వాయవేంతరిక్షాయ స్వాహా సువరన్నమాదిత్యాయదివేస్వాహా భూర్భువస్సువరన్నం చంద్రమసే దిగ్భ్యస్స్వాహానమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యో భూర్భువస్సువరన్నమోం ॥ ౨౨ ॥ ౩ ॥

భూరగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా భువోవాయవేంతరిక్షాయస్వాహాసు వరాదిత్యాయ దివేస్వాహా భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేదిగ్భ్యస్స్వాహా నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువరగ్నఓం ॥ ౨౨ ॥

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

భూర్భువస్సువరన్నమోం ॥ ఇతి తృతీయోనువాకః ॥

భూరగ్నయే చ పృథివ్యై చ మహతే చ స్వాహా । భువో వాయవే చాంతరిక్షాయ చ మహతే చ స్వాహా । సువరాదిత్యాయ చ దివే చ మహతే చ స్వాహా । భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసే చ నక్షత్రేభ్యశ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహతే చ స్వాహా । నమో దేవేభ్యస్స్వధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువర్మహరోం ॥

ఇతి చతుర్థోనువాకః

పాహి నో అగ్న ఏనసే స్వాహా । పాహి నో విశ్వవేదసే స్వాహా । యజ్ఞం పాహి విభావసో స్వాహా । సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా ॥ ఇతి పంచమః

యశ్ఛందసామృషభో విశ్వరూపశ్ఛందోభ్యశ్ఛందాగ్స్యావివేశ । సతాగ్ శిక్యః పురోవాచోపనిషదింద్రో జ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో న

భూరగ్నయే చ పృథివ్యై చ మహతే చ స్వాహా భువో వాయవే చాంతరిక్షాయ చ మహతే చ స్వాహా సువరాదిత్యాయ చ దివే చ మహతే చ స్వాహా భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసే చ నక్షత్రేభ్యశ్చ దిగ్భ్యశ్చ మహతే చ స్వాహా నమో దేవేభ్యస్స్వధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువర్మహరోం ॥ ౨౩ ॥ ౫

పాహినో అగ్న ఏనసే స్వాహా । పాహి నో విశ్వవేదసే స్వాహా । యజ్ఞం పాహి విభావసో స్వాహా । సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా ॥ ౨౪ ॥ ౬ ॥

పాహి నో అగ్న ఏకయా । పాహ్యుత ద్వితీయయా । పాహ్యూర్జం తృతీయయా । పాహి గీర్భిశ్చతసృభిర్వసో స్వాహా ॥ ౨౫ ॥ ౭ ॥

యశ్ఛందసామృషభో విశ్వరూపశ్ఛందోభ్యశ్ఛందాగ్స్యావివేశ । సచాగ్ శిక్యః పురో వాచోపనిషదింద్రో జ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో న

మోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువరోం॥ ఇతి షష్ఠోనువాకః

నమోబ్రహ్మణే ధారణంమే అస్త్వనిరాకరణం ధారయితా భూయాసం కర్ణయోశ్శ్రుతం మాచ్యోఢ్వం మమాముష్యోం ॥ ఇతిసప్తమః

ఋతంతపస్సత్యంతపశ్శ్రుతంతపశ్శాంతంతపోదానంతపోయజ్ఞం తపో భూర్భువస్సువర్బ్రహ్మైతదుపాస్యైతత్తపః ॥ ఇత్యష్టమోనువాకః

యథావృక్షస్యసంపుష్పితస్య దూరాద్గంధోవాత్యేవంపుణ్యస్య కర్మణో దూరాద్గంధోవాతి । యథాసిధారాంకర్తేవహితామవక్రామే । యద్యువేయువేహవావిహ్వయిష్యామికర్తంపతిష్యామీత్యేవమమృతాదాత్మానంజుగుప్సేత్॥ ——ఇతినవమోనువాకః——

అణోరణీయాన్మహతోమహీయానాత్మాగుహాయాం నిహితోస్య

మోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువశ్ఛందోం ॥ ౨౬ ॥ ౯

నమోబ్రహ్మణేధారణంమే అస్త్వనిరాకరణం ధారయితాభూయాసం కర్ణయోశ్శ్రుతంమాచ్యోఢ్వంమమాముష్యోం ॥ ౨౭ ॥ ౧౦ ॥

ఋతంతపస్సత్యం తపశ్శ్రుతంతపశ్శాంతం తపోదమస్తపశ్శమస్తపోదానం తపోయజ్ఞం తపోభూర్భువస్సువర్బ్రహ్మైతదుపాస్యైతత్తపః॥

యథావృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరాద్గంధోవాత్యేవం పుణ్యస్య కర్మణోదూరాద్గంధోవాతి యథాసిధారాంకర్తేవ హితామవక్రామే యద్యువేయువేహవావిహ్వయిష్యామి కర్తంపతిష్యామీత్యేవమమృతాదాత్మానం జుగుప్సేత్ ॥ ౨౮ ॥ ౧౧ ॥

అణోరణీయాన్మహతోమహీయానాత్మాగుహాయాం నిహితోస్య

జంతోః। తమక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమానమీశం॥ సప్తప్రాణాః ప్రభవంతి తస్మాత్సప్తార్చిషస్సమిధస్సప్తజిహ్వాః। సప్తఇమే లోకా యేషు చరంతి ప్రాణా గుహాశయాన్నిహితాస్సప్తసప్త ॥ ౨ ॥ అతస్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మాత్స్యందంతే సింధవస్సర్వరూపాః। అతశ్చ విశ్వా ఓషధయో రసాశ్చ యేనైష భూతస్తిష్ఠత్యంతరాత్మా ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనామృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణాం । శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితిర్వనానాగ్ సోమః పవిత్రమత్యేతి రేభన్ ॥ ౪ ॥ అజామేకాం లోహితశుక్లకృష్ణాం బహ్వీం ప్రజాం జనయంతీగ్ సరూపాం। అజో హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహాత్యేనాం భుక్తభోగామజోఽన్యః॥ హంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృష

న్తోః । తమక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమానమీశం । సప్తప్రాణాః ప్రభవంతి తస్మాత్సప్తార్చిషస్సమిధస్సప్తజిహ్వాః । సప్తఇమే లోకా యేషు చరంతి ప్రాణా గుహాశయాన్నిహితాస్సప్తసప్త । అతస్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మాత్స్యందంతే సింధవస్సర్వరూపాః। అతశ్చ విశ్వా ఓషధయో రసాశ్చ యేనైష భూతస్తిష్ఠత్యంతరాత్మా । బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనామృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణాం । శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితిర్వనానాగ్ సోమః పవిత్రమత్యేతి రేభన్ । అజామేకాం లోహితశుక్లకృష్ణాం బహ్వీం ప్రజాం జనయంతీగ్ సరూపాం। అజో హ్యేకో జుషమాణోఽనుశేతే జహాత్యేనాం భుక్తభోగామజోఽన్యః ॥ ౩౦ ॥ హంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రి

ద్వరసదృతసదోవ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్ ।
యస్మాజ్జాతా న పరా నైవ కించనాస య ఆవివేశ భువనాని విశ్వా । ప్రజా-
పతిః ప్రజయా సంవిదానస్త్రీణి జ్యోతీగ్ంషి సచతే స షోడశీ ॥ ౭ ॥ విధర్తా-
రగ్ం హవామహే వసోః కువిద్వనాతి నః । సవితారం నృచక్షసం ॥ ౮ ॥
అద్యా నో దేవ సవితః ప్రజావత్సావీస్సౌభగం । పరా దుష్వప్నియగ్ం సు-
వ ॥ ౯ ॥ విశ్వాని దేవ సవితర్దురితాని పరా సువ । యద్భద్రం తన్మ ఆ
సువ ॥ ౧౦ ॥ మధు వాతా ఋతాయతే । మధు క్షరంతి సింధవః । మా-
ధ్వీర్నస్సంత్వోషధీః ॥ ౧౧ ॥ మధు నక్తముతోషసి । మధుమత్పార్థి-
వగ్ం రజః । మధు ద్యౌరస్తు నః పితా ॥ ౧౨ ॥ మధుమాన్నో వనస్పతిర్మ-
ధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః । మాధ్వీర్గావో భవంతు నః ॥ ౧౩ ॥ ఘృతం మి-
మిక్షే ఘృతమస్య యోనిర్ఘృతే శ్రితో ఘృతమువస్య ధామ । అనుష్వధ-
మావహ మాదయస్వ స్వాహాకృతం వృషభ వక్షి హవ్యం ॥ ౧౪ ॥ సముద్రాదూ-
ర్మిర్మధుమాగ్ం ఉదార(ర)దుపాగ్ంశునా సమమృతత్వమానట్ (ట్)
ఘృతస్య నామ గుహ్యం యదస్తి జిహ్వా దేవానామమృతస్య నాభిః ॥ ౧
వయం నామ ప్రబ్రవామా ఘృతేనాస్మిన్యజ్ఞే ధారయామా నమోభిః ।

జా ఋతం బృహత్ । ఘృతం మిమిక్షే ఘృతమస్య యోనిర్ఘృతే శ్రి-
తో ఘృతమువస్య ధామ । అనుష్వధమావహ మాదయస్వ స్వాహాకృ-
తం వృషభ వక్షి హవ్యమ్ ॥ సముద్రాదూర్మిర్మధుమాగ్ం ఉదారదుపాగ్ం-
శునా సమమృతత్వమానట్ । ఘృతస్య నామ గుహ్యం యదస్తి జిహ్వా
దేవానామమృతస్య నాభిః । వయం నామ ప్రబ్రవామా ఘృతేనాస్మి-

పబ్రహ్మాశృణవచ్ఛస్యమానం చతుశ్శృంగోవమీద్గౌరఏతత్ ॥ ౧౬ ॥ చత్వారిశృంగాత్రయోఅస్యపాదాద్వేశీర్షేసప్తహస్తాసోఅస్య । త్రిధాబద్ధోవృషభోరోరవీతి మహోదేవోమర్త్యాగ్ఆవివేశ ॥ ౧౭ ॥ త్రిధాహితంపణిభిర్గుహ్యమానంగవి(దివి)దేవాసోఘృతమన్వవిందన్ । ఇంద్రఏకగ్ం సూర్యఏకంజజానవేనాదేకగ్ం స్వధయానిష్టతక్షుః ॥ ౧౮ ॥ యోదేవానాంప్రథమంపురస్తాద్విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః । హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయమానగ్ం సనోదేవ శ్శుభయాస్మృత్యాసంయునక్తు ॥ ౧౯ ॥ యస్మాత్పరంనాపరమస్తికించిద్యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయోస్తికశ్చిత్ । వృక్షఇవ స్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేకస్తేనేదం పూర్ణంపురుషేణ సర్వం ॥ ౨౦ ॥ నకర్మణానప్రజయాధనేనత్యాగేనైకేఅమృతత్వమా

జ్ఞైధారయామానమోభిః । ఉపబ్రహ్మాశృణవచ్ఛస్యమానం చతుశ్శృంగోవమీద్గౌరఏతత్ । చత్వారిశృంగాత్రయోఅస్యపాదా ద్వేశీర్షేసప్తహస్తాసోఅస్య । త్రిధాబద్ధోవృషభోరోరవీతిమహోదేవోమర్త్యాగ్ఆవివేశ ॥ ౩౧ ॥ త్రిధాహితంపణిభిర్గుహ్యమానంగవిదేవాసోఘృతమన్వవిందన్ । ఇంద్రఏకగ్ంసూర్యఏకం జజానవేనాదేకగ్గ్స్వధయానిష్టతక్షుః । యోదేవానాంప్రథమం పురస్తాద్విశ్వాధియో రుద్రోమహర్షిః । హిరణ్యగర్భం పశ్యత జాయమానగ్ం సనోదేవశ్శుభయాస్మృత్యా సంయునక్తు । యస్మాత్పరం నాపరమస్తి కించిద్యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయోస్తికశ్చిత్ । వృక్షఇవస్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేకస్తేనేదంపూర్ణం పురుషేణసర్వం । నకర్మణానప్రజయాధనేన త్యాగేనైకే అమృత

నశుః । పరేణనాకంనిహితంగుహాయాంవిభ్రాజదేతద్యతయోవిశంతి ।
వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థాస్సన్న్యాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః ।
తేబ్రహ్మలోకేతుపరాంతకాలే పరామృతాత్పరిముచ్యంతిసర్వే ॥ ౨౨ ॥
దహ్రంవిపాప్మంపరవేశ్మభూతం యత్పుండరీకంపురమధ్యసగ్ స్థం । త
త్రాపిదహ్రంగగనంవిశోకస్తస్మిన్యదంతస్తదుపాసితవ్యం ॥ ౨౩ ॥ యో
వేదాదౌస్వరఃప్రోక్తో వేదాంతేచప్రతిష్ఠితః । తస్యప్రకృతిలీనస్యయః
పరస్సమహేశ్వరః ॥అజోన్యస్సునాభిస్సర్వప్రష్టాచ ॥ ఇతి దశమః ॥

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షంవిశ్వశంభువమ్ । విశ్వం నారాయ
ణందేవమక్షరంపరమంప్రభుమ్ । విశ్వతఃపరమంనిత్యం విశ్వం నారా
యణగ్ హరిమ్ । విశ్వమేవేదగ్ పురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి । పతిం విశ్వ

త్వమానశుః । పరేణనాకం నిహితం గుహాయాం విభ్రాజదేతద్యత
యోవిశంతి । వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థాస్సన్న్యాసయోగాద్యత
యశ్శుద్ధసత్త్వాః । తేబ్రహ్మలోకేతు పరాంతకాలే పరామృతాత్పరి
ముచ్యంతి సర్వే । దహ్రంవిపాపం పరవేశ్మభూతం యత్పుండరీకంపు
రమధ్యసగ్ స్థం । తత్రాపిదహ్రంగగనం విశోకస్తస్మిన్యదంతస్తదు
పాసితవ్యమ్ । యో వేదాదౌస్వరఃప్రోక్తో వేదాంతేచప్రతిష్ఠితః । త
స్యప్రకృతిలీనస్య యఃపరస్సమహేశ్వరః ॥ ౩౨ ॥ అజోన్యఏవిశే
సర్వేచత్వారిచ ॥ ౧౨ ॥ ఇతి ద్వాదశోనువాకః

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షంవిశ్వశంభువమ్ । విశ్వంనారాయ
ణందేవమక్షరంపరమంపదమ్ । విశ్వతఃపరమాన్నిత్యం విశ్వం నారా

స్యాత్మేశ్వరగ్ం శాశ్వతగ్ం శివమచ్యుతమ్ । నారాయణం మహాజ్ఞేయం వి
శ్వాత్మానం పరాయణమ్ । నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః
పరః । నారాయణపరో జ్యోతిరాత్మా నారాయణః పరః । యచ్చ కించి
జ్జగత్యస్మిన్ దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా । అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం
వ్యాప్య నారాయణః స్థితః ॥ ౨౫ ॥ అనంతమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽంతం
విశ్వశంభువం । పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్యధోముఖం । అధో
నిష్ట్యా వితస్త్యాంతు నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి । హృదయం తద్విజానీ
యాద్విశ్వస్యాయతనం మహత్ । సంతతగ్ం శిరాభిస్తు లంబత్యా కోశ
సన్నిభం । తస్యాంతే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్ సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।

యణగ్ం హరిమ్ । విశ్వమేవేదం పురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి । పతిం విశ్వ
స్యాత్మేశ్వరగ్ం శాశ్వతగ్ం శివమచ్యుతం । నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వా
త్మానం పరాయణం । నారాయణపరో జ్యోతిరాత్మా నారాయణః పరః ।
నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః । నారాయణపరో ధ్యా
తా ధ్యానం నారాయణః పరః । యచ్చ కించిజ్జగత్సర్వం దృశ్యతే
శ్రూయతేఽపి వా ॥ ౩౩ ॥ అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయ
ణస్థితః । అనంతమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేఽంతం విశ్వశంభువమ్ । పద్మ
కోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్యధోముఖం । అధో నిష్ట్యా వితస్త్యాంతు
నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి । జ్వాలమాలాకులం భాతి విశ్వస్యాయతనం మహత్
సంతతగ్ం శిరాభిస్తు లంబత్యాకోశసన్నిభం । తస్యాంతే సుషిరగ్ం సూ
క్ష్మం తస్మింత్సర్వం ప్రతిష్ఠితం । తస్య మధ్యే మహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వ

తస్యమధ్యేమహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః। సోఽగ్రభుగ్విభజన్తి
ష్ఠన్నాహారమజరఃకవిః। సంతాపయతిస్వందేహమాపాదతలమస్తకం।
తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితః। నీలతోయదమధ్య
స్థావిద్యుల్లేఖేవభాస్వరా । నీవారశూకవత్తన్వీ పీతాభాస్యాత్తనూప
మా । తస్యాశ్శిఖాయామధ్యేపరమాత్మా వ్యవస్థితః । సబ్రహ్మా సశి
స్సేంద్రస్సోఽక్షరఃపరమస్స్వరాట్ ॥ ౨౮ ॥ నారాయణస్థితో వ్యవస్థి
తశ్చత్వారిచ ॥ ౧౧ ॥

ఋతగ్ం సత్యంపరంబ్రహ్మపురుషంకృష్ణపింగళం । ఊర్ధ్వరేతం వి
రూపాక్షంవిశ్వరూపాయవైనమః ॥ ౨౯ ॥ ౧౨ ॥

ఆదిత్యోవా ఏషఏతన్మండలం తపతితత్రతాఋచస్తదృచాం మండ
లగ్ం సఋచాంలోకోఽథయఏషఏతస్మిన్మండలేఽర్చిర్దీప్యతేతానిసామా

తోముఖః । సోఽగ్రభుగ్విభజన్తిష్ఠన్నాహారమజరఃకవిః । తిర్యగూర్ధ్వ
మధశ్శాయీ రశ్మయస్తస్య సంతతా । సంతాపయతిస్వందేహమా
పాదతలమస్తకం । తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితా
నీలతోయదమధ్యస్థావిద్యుల్లేఖేవభాస్వరా । నీవారశూకవత్తన్వీ పీతా
భాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శిఖాయామధ్యేపరమాత్మా వ్యవస్థితః
బ్రహ్మసశివస్సహరిస్సేంద్రస్సోఽక్షరఃపరమస్స్వరాట్ ॥ ౩౪ ॥ అపిష్టా
న్త్రాష్టచ్ఛ ॥ ౧౩ ॥

ఆదిత్యోవాఏషఏతన్మండలగ్ం తపతి తత్రతాఋచస్తదృచా మండ
గ్ం సఋచాంలోకోఽథయఏషఏతస్మిన్ మండలేఽర్చిర్దీప్యతే తానిసామా

ని(సస్సామ్నాం)తత్సామ్నాం మండలగ్ం స సామ్నాం లోకోథయ ఏష ఏ తస్మిన్ మండలేర్చిషి పురుషస్తాని యజూగ్ంషి స యజుషాం మండలగ్ం స యజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి య ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః ॥ ౨౮ ॥ ౧౩ ॥

ఆదిత్యో వై తేజ ఓజో బలం యశశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమాత్మా మనో మన్యుర్మనుర్మృత్యుస్సత్యో మిత్రో వాయురాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం తత్సత్యమన్నమాయురమృతో జీవో విశ్వః కతమస్స్వయంభుః ప్ర

ని సస్సామ్నాం లోకోథ య ఏష ఏతస్మిన్ మండలేర్చిషి పురుషస్తాని య జూగ్ంషి స యజుషాం మండలగ్ం స యజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి య ఏషోన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః ॥ ౩౫ ॥ ౧౪ ॥

ఆదిత్యో వై తేజ ఓజో బలం యశశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమాత్మా మనో మన్యుర్మనుర్మృత్యుస్సత్యో మిత్రో వాయురాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం తత్సత్యమన్నమమృతో జీవో విశ్వః కతమస్స్వయంభుర్బ్రహ్మైతదమృత ఏష పురుష ఏష భూతానామధిపతిర్బ్రహ్మణస్సాయుజ్యగ్ం సలోకతామాప్నోత్యేతాసామేవ దేవతానాగ్ం సాయుజ్యగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సమానలోకతామాప్నోతి య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్ ॥ ౩౬ ॥ ౧౫ ॥

నిధనపతయే నమః । నిధనపతాంతికాయ నమః । ఊర్ధ్వాయ నమః । ఊర్ధ్వలింగాయ నమః । హిరణ్యాయ నమః । హిరణ్యలింగాయ నమః । సువర్ణాయ నమః । సువర్ణలింగాయ నమః । దివ్యాయ నమః । దివ్యలింగాయ నమః । భవాయ నమః । భవలింగాయ నమః । శర్వాయ న

జాపతిస్సంవత్సరఇతి। సంవత్సరో౽సావాదిత్యో య ఏషపురుష ఏషభూ
తానామధిపతిర్బ్రహ్మణస్సాయుజ్యగ్ంసలోకతామాప్నోత్యేతాసామేవ
వతానాగ్ం సాయుజ్యగ్ంసార్ష్టితాగ్ంసమానలోకతామాప్నోతి య ఏవ
వేదేత్యుపనిషత్ ॥ —ఇతి చతుర్దశో౽నువాకః—

ఘృణిస్సూర్యఆదిత్యోమర్చయంతితపస్సత్యం మధుక్షరంతితద్బ్రహ్మ
తదాపఆపోజ్యోతీరసో౽మృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోం ॥ ఇతిపంచదశో

మః । శర్వలింగాయనమః । శివాయనమః । శివలింగాయనమః । జ్వ
లాయనమః । జ్వలలింగాయనమః । ఆత్మాయనమః । ఆత్మలింగాయ
నమః । పరమాయనమః । పరమలింగాయనమః । ఏతత్సోమస్యసూ
ర్యస్య సర్వలింగగ్ంస్థాపయతి పాణిమంత్రంపవిత్రం ॥ ౩౭ ॥ ౧౬ ॥

సద్యోజాతంప్రపద్యామి సద్యోజాతాయవైనమోనమః । భవేభ
వేనాతిభవేభవస్వమాం । భవోద్భవాయనమః ॥ ౩౮ ॥ ౧౭ ॥

వామదేవాయనమోజ్యేష్ఠాయనమశ్శ్రేష్ఠాయ నమోరుద్రాయన
మఃకాలాయనమఃకలవికరణాయనమోబలవికరణాయ నమోబలాయ
నమోబలప్రమథనాయ నమస్సర్వభూతదమనాయ నమోమనోన్మ
యనమః ॥ ౩౯ ॥ ౧౮ ॥

అఘోరేభ్యో౽థఘోరేభ్యోఘోరఘోరతరేభ్యః । సర్వేభ్యస్స
ర్వశర్వేభ్యో నమస్తేఅస్తురుద్రరూపేభ్యః ॥ ౪౦ ॥ ౧౯ ॥

తత్పురుషాయవిద్మహే మహాదేవాయధీమహి । తన్నోరుద్రః ప్ర
చోదయాత్ ॥ ౪౧ ॥ ౨౦ ॥

సర్వో వై రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు। పురుషో వై రుద్రస్సన్మహో నమో నమః। విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానం చ యత్। సర్వో హ్యేష రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు॥ ఇతి షోడశః॥

కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే। వోచేమ శన్తమగ్ం హృదే। సర్వో హ్యేష రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు ॥ ఇతి సప్తదశః॥

నమో హిరణ్యబాహవే హిరణ్యపతయేఽమ్బికాపతయ ఉమాపతయే నమో నమః ॥ —ఇత్యష్టాదశోఽనువాకః—

యస్య వైకంకత్యగ్నిహోత్రహవణీ భవతి ప్రతిష్ఠితా ప్రత్యేవాస్యా

ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతిర్బ్రహ్మణోఽధిపతిర్బ్రహ్మా శివో మే అస్తు సదాశివోమ్ ॥ ౪౨ ॥ ౨౧ ॥

నమో హిరణ్యబాహవే హిరణ్యవర్ణాయ హిరణ్యరూపాయ హిరణ్యపతయేఽమ్బికాపతయ ఉమాపతయే పశుపతయే నమో నమః॥ ౪౩॥ ౨౨॥

ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపింగలం। ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమో నమః ॥ ౪౪ ॥ ౨౩ ॥

సర్వో వై రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు। పురుషో వై రుద్రస్సన్మహో నమో నమః। విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానం చ యత్। సర్వో హ్యేష రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు ॥ ౪౫॥ ౨౩॥

కద్రుద్రాయ ప్రచేతసే మీఢుష్టమాయ తవ్యసే। వోచేమ శన్తమగ్ం హృదే। సర్వో హ్యేష రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు ॥ ౪౬ ॥ ౨౪ ॥

యస్య వైకంకత్యగ్నిహోత్రహవణీ భవతి ప్రత్యేవాస్యాహుతయస్తి

హుతయ స్త్రిష్ఠం త్యర్థో ప్రతిష్ఠిత్యై ॥ ॥ ఇత్యేకోనవింశోనువాకః

కృణుష్వపాజ ఇతి పంచ ॥ —ఇతి వింశోనువాకః—

అదితిర్దేవా గంధర్వా మనుష్యాః పితరోసురాస్తేషాగ్ం సర్వభూతా

నాం మాతా మేదినీ మహతీ మహీ సావిత్రీ గాయత్రీ జగత్యుర్వీ పృథ్వీ

బహులా విశ్వా భూతా కతమా కాయా సా సత్యేత్యమృతేతి వసిష్ఠః ॥

—॥ ఇత్యేకవింశోనువాకః ॥—

ఆపో వా ఇదగ్ం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాపః ప్రాణా వా ఆపః ప

ఆపోమృతమాపోన్నమాపస్సమ్రాడాపో విరాడాపస్స్వరాడాప

శ్ఛందాగ్ంస్యాపో జ్యోతీగ్ంష్యాపస్సత్యమాపస్సర్వా దేవతా ఆపో భూర్భువ

స్సువరాప ఓమ్ ॥ —ఇతి ద్వావింశోనువాకః—

ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతు మాం ॥ పునంతు బ్రహ్మ

ష్ఠం త్యర్థో ప్రతిష్ఠిత్యై ॥ ౪౭ ॥ ౨౫ ॥

కృణుష్వ పాజ ఇతి పంచ ॥ ౪౮ ॥ ౨౬ ॥

అదితిర్దేవా గంధర్వా మనుష్యాః పితరోసురాస్తేషాగ్ం సర్వభూతా

నాం మాతా మేదినీ మహతా మహీ సావిత్రీ గాయత్రీ జగత్యుర్వీ పృ

థ్వీ బహులా విశ్వా భూతా కతమా కాయా సా సత్యేత్యమృతేతి వసిష్ఠః

ఆపో వా ఇదగ్ం సర్వం విశ్వా భూతాన్యాపః ప్రాణా వా ఆపః పశవ ఆపో

న్నమాపోఽమృతమాపస్సమ్రాడాపో విరాడాపస్స్వరాడాపశ్ఛందా

గ్ంస్యాపో జ్యోతీగ్ంష్యాపో యజూగ్ంష్యాపస్సత్యమాపస్సర్వా దేవతా ఆ

పో భూర్భువస్సువరాప ఓమ్ ॥ ౫౦ ॥ ౨౮ ॥

ఆపః పునంతు పృథివీం పృథివీ పూతా పునాతు మాం । పునంతు

స్పతిః । బ్రహ్మపూతా పునాతు మాం । యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ ॥ సర్వం పునంతు మామాపో ఽసతాం చ ప్రతిగ్రహగ్ స్వాహా ॥ —ఇతి త్రయోవింశో ఽనువాకః—

అగ్నిశ్చ మా మన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షంతాం । యదహ్నా పాపమకార్షం । మనసా వాచా హస్తాభ్యాం । పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా । అహస్తదవలుంపతు యత్కించ దురితం మయి । ఇదమహం మామమృతయోనౌ ॥ సత్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా ॥

—ఇతి ద్విచతుర్వింశో ఽనువాకః—

సూర్యశ్చ మా మన్యుశ్చ మన్యుమన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షంతాం । యద్రాత్ర్యా పాపమకార్షమ్ । మనసా వాచా

హస్తాభ్యాం పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా । రాత్రిస్తదవలుంపతు యత్కించ దురితం మయి । ఇదమహం మామమృతయోనౌ సూర్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా ॥

ప్రాణస్పతిర్బ్రహ్మపూతా పునాతు మాం । యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యం యద్వా దుశ్చరితం మమ । సర్వం పునంతు మామాపో ఽసతాం చ ప్రతిగ్రహగ్ స్వాహా ॥ ౨౧ ॥ ౨౮ ॥

అగ్నిశ్చ మా మన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షంతాం యదహ్నా పాపమకార్షం । మనసా వాచా హస్తాభ్యాం । పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా । అహస్తదవలుంపతు । యత్కించ దురితం మయి । ఇదమహం మామమృతయోనౌ । సత్యే జ్యోతిషి జుహోమి స్వాహా ॥ ౨౨ ॥ ३० ॥

సూర్యశ్చ మా మన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ మన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షంతాం । యద్రాత్ర్యా పాపమకార్షం । మనసా వాచా హ

హస్తాభ్యాం। పద్భ్యాముదరేణశిశ్నా।రాత్రి స్తదవలుంపతు।యత్కించ దురితం మయి। ఇదమహం మామమృతయోనౌ। సత్యేజ్యోతిషి జుహోమిస్వాహా॥ —ఇతి పంచవింశోనువాకః—

ఆయాతు వరదా దేవ్యక్షరం బ్రహ్మ సమ్మితం। గాయత్రీం ఛందసాం మాతేదంబ్రహ్మజుషస్వనః। ఓజోసి సహోసిబలమసి భ్రాజోసి దేవానాంధామనామాసి విశ్వమసి విశ్వాయుస్సర్వమసి సర్వాయురభిభూరోం గాయత్రీమావాహయామి॥ ॥—ఇతిషడ్వింశోనువాకః—॥

ఓం భూః। ఓం భువః। ఓగ్ సువః। ఓం మహః। ఓం జనః। ఓం తపః। ఓగ్ సత్యం।ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం(ణీయం)భర్గో దేవస్య ధీమహి।ధియో యో నః ప్రచోదయాత్॥—ఇతి సప్తవింశోనువాకః—॥

ఓమాపో జ్యోతీ రసోమృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోం॥ఇత్యష్టావింశో

...భ్యాం। ప...ద్భ్యాముదరేణశిశ్నా। రాత్రిస్తదవలుంపతు। యత్కించ దురితంమయి। ఇదమహం మామమృతయోనౌ। సూర్యేజ్యోతిషి జుహోమిస్వాహా॥ ౨౩ ॥ ౩౧ ॥

ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మ। అగ్నిర్దేవతా బ్రహ్మ ఇత్యార్షం। గాయత్రం ఛందం పరమాత్మంసరూపం। సాయుజ్యం వినియోగమ్॥ ౨౪॥ ౩౨॥

ఆయాతు వరదా దేవీ అక్షరం బ్రహ్మసమ్మితం। గాయత్రీం ఛందసాం మాతేదం బ్రహ్మజుషస్వమే। యదహ్నాత్కురుతే పాపం తదహ్నాత్ప్రతిముచ్యతే। యద్రాత్రియాత్కురుతే పాపం తద్రాత్రియాత్ప్రతిముచ్యతే। సర్వవర్ణే మహాదేవి సంధ్యావిద్యే సరస్వతి॥ ౨౫॥ ౩౩॥

ఓంభూర్భువస్సువర్మహర్జనస్తపస్సత్యం తద్బ్రహ్మ తదాప ఆపో
జ్యోతీరసోఽమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ । ఓంతద్బ్రహ్మ । ఓంత
ద్వాయుః । ఓంతదాత్మా । ఓంతత్సర్వం । ఓంతత్పురోర్నమః ॥

—ఇత్యేకోనత్రింశోఽనువాకః—

ఉత్తమేశిఖరే దేవీ భూమ్యాం పర్వతమూర్ధని । బ్రాహ్మణేభ్యో
హ్యనుజ్ఞానం గచ్ఛ దేవి యథాసుఖమ్ ॥ —ఇతి త్రింశోఽనువాకః—

ఓజోఽసి సహోఽసి బలమసి భ్రాజోఽసి దేవానాం ధామనామాసి విశ్వ
మసి విశ్వాయుస్సర్వమసి సర్వాయురభిభూరోం గాయత్రీమావాహ
యామి । సావిత్రీమావాహయామి । సరస్వతీమావాహయామి । ఛం
దఋషీనావాహయామి । శ్రియమావాహయామి । గాయత్రియా గా
యత్రీఛందో విశ్వామిత్రఋషిస్సవితా దేవతాగ్నిర్ముఖం బ్రహ్మాశిరో
విష్ణుర్హృదయగ్ంరుద్రశ్శిఖా పృథివీయోనిః ప్రాణాపాన వ్యానోదానస
మానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా సాంఖ్యాయనసగోత్రా గాయత్రీ చతుర్వి
గ్ంశత్యక్షరా త్రిపదా షట్కుక్షిః పంచశీర్షోపనయనే వినియోగః ఓం
భూః । ఓంభువః । ఓగ్ంసువః । ఓంమహః । ఓంజనః । ఓంతపః । ఓగ్ం
సత్యం । ఓంతత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య ధీమహి । ధియోయో
నః ప్రచోదయాత్ ఓమాపో జ్యోతీరసోఽమృతంబ్రహ్మ భూర్భువస్సువ
రోమ్ ॥ ౫౫ ॥ ౩౪ ॥

ఉత్తమేశిఖరే జాతే భూమ్యాం పర్వతమూర్ధని । బ్రాహ్మణేభ్యో
భ్యనుజ్ఞాతా గచ్ఛ దేవి యథాసుఖం । స్తుతో మయా వరదా వేదమాతా

ఓమంతశ్చరతి భూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు । త్వం యజ్ఞ
స్త్వం విష్ణు స్త్వం వషట్కార స్త్వగ్ం రుద్ర స్త్వం బ్రహ్మ త్వం ప్రజాపతిః ।

—ఇత్యేకత్రింశో౽నువాకః—

అమృతోపస్తరణమసి । ప్రాణేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । ప్రాణాయ
స్వాహా । అపానేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । అపానాయ స్వాహా । వ్యా
నేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । వ్యానాయ స్వాహా । ఉదానేనివిష్టో౽మృతం
జుహోమి । ఉదానాయ స్వాహా ॥ సమానేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । సమా
నాయ స్వాహా ॥ బ్రహ్మణిమ ఆత్మా౽మృతత్వాయ ॥ ఇతి ద్వాత్రింశః ।

ప్రాణేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । శివో మా విశాప్రదాహాయ ప్రాణాయ
స్వాహా ॥ అపానేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । శివో మా విశాప్రదాహాయ । అ
పానాయ స్వాహా ॥ వ్యానేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । శివో మా విశాప్రదా
హాయ । వ్యానాయ స్వాహా । ఉదానేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । శివో మా విశా
ప్రదాహాయ । ఉదానాయ స్వాహా । సమానేనివిష్టో౽మృతం జుహోమి । శి
వో మా విశాప్రదాహాయ । సమానాయ స్వాహా । బ్రహ్మణిమ ఆత్మా౽మృ
తత్వాయ । అమృతాపిధానమసి ॥ —ఇతి త్రయస్త్రింశో౽నువాకః ।

శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిశ్యా౽మృతగ్ం హుతం ప్రాణమన్నేనాప్యాయ
స్వ । అపానేనివిశ్యా౽మృతగ్ం హుతం అపానమన్నేనాప్యాయస్వ । వ్యా
నేనివిశ్యా౽మృతగ్ం హుతం వ్యానమన్నేనాప్యాయస్వ । ఉదానేనివిశ్యా

ప్రచోదయంతీ పవనే ద్విజాతా । ఆయుః పృథివ్యాం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్చ
సం మహ్యం దత్వా ప్రజాతుం బ్రహ్మలోకం ॥ ౫౭ ॥ ౩౮ ॥

త్రా ॥ పా ॥ మృతగ్ంహుతముదానమన్నేనాప్యాయస్వ । సమానే నివి
శ్యామృతగ్ంహుతం సమానమన్నేనాప్యాయస్వ । బ్రహ్మణి మ ఆత్మామృ
తత్వాయ ॥ — చతుస్త్రింశోనువాకః —

ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రో మా విశాంతకస్తేనాన్నేనాప్యాయ
స్వ ॥ —ఇతి పంచత్రింశోనువాకః—

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోంగుష్ఠం చ సమాశ్రితః । ఈశస్సర్వస్య జగ
తః ప్రభుః ప్రీణాతి విశ్వభుక్ ॥ —॥ ఇతి షట్త్రింశోనువాకః ॥—

మేధా దేవీ జుషమాణా న ఆగాద్విశ్వాచీ భద్రా సుమనస్యమానా । త్వ
యా జుష్టా జుషమాణా దురుక్తాన్బృహద్వదేమ విదథే సువీరాః । త్వయా
జుష్ట ఋషిర్భవతి దేవి త్వయా బ్రహ్మాగతశ్రీరుత త్వయా । త్వయా జు
ష్టశ్చిత్రం విందతే వసు సా నో జుషస్వ ద్రవిణేన మేధే ॥ ఇతి సప్తత్రింశః ॥

మేధాం మ ఇంద్రో దదాతు మేధాం దేవీ సరస్వతీ । మేధాం మే అశ్వి
నౌ దేవావాధత్తాం పుష్కరస్రజా । అప్సరాసు చ యా మేధా గంధర్వే
షు చ యన్మనః । దైవీ మేధా మనుష్యజా సా మాం మేధా సురభిర్జుషతాం

—ఇత్యష్టాత్రింశోనువాకః—

సద్యోజాతం ప్రపద్యామి సద్యోజాతాయ వై నమః । ఏకోనచత్వారింశః
భవే భవే నాతి భవే భజస్వ మాం భవోద్భవాయ నమః ॥ చత్వారింశః ॥
వామదేవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమో రుద్రాయ నమః కాలాయ న
మః కలవికరణాయ నమో బలవికరణాయ నమో బలప్రమథనాయ న
మః సర్వభూతదమనాయ నమో మనోన్మనాయ నమః । ఇత్యేకచత్వారింశః

అఘోరేభ్యోఽథఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యస్సర్వతస్సర్వశర్వేభ్యో నమస్తే అస్తు రుద్రరూపేభ్యః ॥ ఇతి ద్విచత్వారింశోఽనువాకః ॥

తత్పురుషాయ విద్మహే మహాదేవాయ ధీమహి తన్నో రుద్రః ప్రచోదయాత్ ॥ —ఇతి త్రిచత్వారింశోఽనువాకః—

ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వభూతానాం బ్రహ్మాధిపతిర్బ్రహ్మణోఽధిపతిర్బ్రహ్మా శివో మే అస్తు సదాశివోమ్ ॥ ఇతి చతుశ్చత్వారిం

బ్రహ్మ మేతు మాం । మధు మేతు మాం । బ్రహ్మమేవ మధు మేతు మాం । యాస్తే సోమ ప్రజా వత్సోఽభి సో అహం । దుస్స్వప్నహన్ దురుష్వహ । యాస్తే సోమ ప్రాణాగ్ంస్తాన్ జుహోమి । త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ । బ్రహ్మహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి । యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠంతి । తే సోమం ప్రాప్నువంతి । ఆసహస్రాత్పంక్తిం పునంతి । ఓమ్ ॥ —ఇతి పంచచత్వారింశోఽనువాకః—

ఘృణిస్సూర్య ఆదిత్యో న ప్రభా వాత్యక్షరం । మధు క్షరంతి తద్రసం । సత్యం వై తద్రసమాపో జ్యోతీ రసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోమ్ ॥

బ్రహ్మ మేతు మాం । మధు మేతు మాం । బ్రహ్మమేవ మధు మేతు మాం । యాస్తే సోమ ప్రజా వత్సోఽభి సో అహమ్ । దుష్వప్నహం దురుష్వహ । యాస్తే సోమ ప్రాణాగ్ంస్తాంజుహోమి । త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ । బ్రహ్మహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి । యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి । తే సోమం ప్రాప్నువన్తి । ఆసహస్రాత్పంక్తిం పునన్తి ఓం ॥ ౪౭ ॥

బ్రహ్మమేధయా మధుమేధయా ॥ బ్రహ్మమేవ మధుమేధయా । బ్రహ్మమేధవా । మధుమేధవా । బ్రహ్మమేవ మధుమేధవా ॥ షట్చత్వారింశః ॥

బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనామృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణాం । శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితిర్వనానాగ్ సోమః పవిత్రమత్యేతి రేభన్ । హగ్ంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృ

బ్రహ్మమేధయా । మధుమేధయా । బ్రహ్మమేవ మధుమేధయా । అద్యా నో దేవ సవితః ప్రజావత్సావీస్సౌభగం । పరా దుష్వప్నియగ్ం సువ । విశ్వాని దేవ సవితర్దురితాని పరాసువ । యద్భద్రం తన్మ ఆసువ । మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరంతి సింధవః । మాధ్వీర్నస్సంత్వోషధీః । మధు నక్తముతోషసి మధుమత్పార్థివగ్ం రజః । మధు ద్యౌరస్తు నః పితా । మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ం అస్తు సూర్యః । మాధ్వీర్గావో భవంతు నః । య ఇమం త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ దద్యాత్ । భ్రూణహత్యాం వా ఏతే ఘ్నంతి యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠంతి తే సోమం ప్రాప్నువంతి । ఆసహస్రాత్పంక్తిం పునంతి ఓం ॥ ౪౮ ॥ ౩౯ ॥

బ్రహ్మమేధవా । మధుమేధవా । బ్రహ్మమేవ మధుమేధవా । బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనామృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణాం । శ్యేనో గృధ్రాణాగ్ స్వధితిర్వనానాగ్ సోమః పవిత్రమత్యేతి రేభన్ । హగ్ంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ । నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జా గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతం బృహత్ ।

హాత్ । యఇదంత్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయదద్యాత్ భ్రూ
హత్యాంవా ఏతేఘ్నంతియే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణంపఠంతి తేసోమంప్రా
ప్నువంతి ఆసహస్రాత్పంక్తిం పునంతిఓం ॥ ఇతి సప్తచత్వారింశః ॥

ఋచేత్వారుచేత్వాసమిత్స్రవంతిసరితోనధేనాః । అంతర్హృదామ
సాపూయమానాః । ఘృతస్యధారాఅభిచాకశీమి । హిరణ్యయోవే
సోమధ్యఆసామ్ । తస్మింత్సుపర్ణోమధుకృత్కులాయీ భజన్నాస్తే
మధుదేవతాభ్యః । తస్యాసతేహరయస్సప్తతీరే స్వధాందుహానా
మృతస్యధారామ్ । యఇదంత్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రాహ్మణాయ
దద్యాత్ । వీరహత్యాంవాఏతేఘ్నంతి । యేబ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం
పఠంతి । తేసోమంప్రాప్నువంతి । ఆసహస్రాత్పంక్తింపునంతి॥ఓం॥౬౦॥౩౯

మేధాదేవీజుషమాణానఆగాద్విశ్వాచీభద్రాసుమనస్యమానా । త్వ
యాజుష్టానుదమానాదురుక్తాన్ బృహద్వదేమ విదథే సువీరాః । త్వ
యాజుష్టఋషిర్భవతిదేవిత్వయాబ్రహ్మాగతశ్రీరుతత్వయా । త్వయాజు
ష్టశ్చిత్రంవిందతే వసుసానోజుషస్వ ద్రవిణోనమేధే ॥ ౬౧ ॥ ౪౦ ॥

మేధాంమఇంద్రోదదాతుమేధాందేవీసరస్వతీ । మేధాంమేఅశ్వినా
వుభావాధత్తాం పుష్కరస్రజా । అప్సరాసుచయామేధాగంధర్వే
షుచయన్మనః । దైవీంమేధాసరస్వతీసామాంమేధాసురభిర్జుషతాగ్ స్వా
హా ॥ ౬౨ ॥ ౪౧ ॥

ఆమాంమేధాసురభిర్విశ్వరూపాహిరణ్యవర్ణాజగతీజగమ్యా । ఊ
ర్జస్వతీపయసాపిన్వమానాసామాంమేధాసుప్రతీకాజుషంతాం॥౬౩॥

(అ ॥ ౫) మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయ్యగ్నిస్తేజో దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయీంద్ర ఇంద్రియం దధాతు మయి మేధాం మయి ప్రజాం మయి సూర్యో భ్రాజో దధాతు ॥ ౬౪ ॥ ౪౪ ॥

అపైతు మృత్యురమృతం న ఆగన్వైవస్వతో నో అభయం కృణోతు । పర్ణం వనస్పతేరివాభి నశ్శీయతాం రయిస్సచతాం నశ్శచీపతిః ॥ ౬౫ ॥ ౪౫ ॥

పరం మృత్యో అను పరేహి పంథాం యస్తే స్వ ఇతరో దేవయానాత్ । చక్షుష్మతే శృణ్వతే తే బ్రవీమి మా నః ప్రజాం రీరిషో మోత వీరాన్ ॥ ౬౬ ॥ ౪౬ ॥

వాతం ప్రాణం మనసాన్వారభామహే ప్రజాపతిం యో భువనస్య గోపాః । స నో మృత్యోస్త్రాయతాం పాత్వంహసో జ్యోగ్జీవా జరామశీమహి ॥ ౬౭ ॥ ౪౭ ॥

అముత్రభూయాదధ యద్యమస్య బృహస్పతేరభిశస్తేరముంచః । ప్రత్యౌహతామశ్వినా మృత్యుమస్మాద్దేవానామగ్నే భిషజా శచీభిః ॥ ౬౮ ॥ ౪౮ ॥

హరిగ్‍ం హరంతమనుయంతి దేవా విశ్వస్యేశానం వృషభం మతీనాం । బ్రహ్మ సరూపమను మేదమాగాదయనం మా వివధీర్విక్రమస్వ ॥ ౬౯ ॥ ౪౯ ॥

శల్కైరగ్నిమింధాన ఉభౌ లోకౌ సనేమహం । ఉభయోర్లోకయోరృధ్వాతి మృత్యుం తరామ్యహం ॥ ౭౦ ॥ ౫౦ ॥

మా ఛిదో మృత్యో మా వధీర్మా మే బలం వివృహో మా ప్రమోషీః । ప్రజాం మా మే రీరిష ఆయురుగ్ర నృచక్షసం త్వా హవిషా విధేమ ॥ ౭౧ ॥ ౫౧

మా నో మహాంతముత మా నో అర్భకం మా న ఉక్షంతముత మా న ఉక్షి

(అ॥పా)తం। మా నో వధీః పితరం మోత మాతరం ప్రియా మా న స్తనువో రుద్ర రీరిషః ॥ ౧౨ ॥ ౫౨ ॥

మా న స్తోకే తనయే మా న ఆయుషి మా నో గోషు మా నో అశ్వేషు రీరిషః। వీరాన్మా నో రుద్ర భామితో వధీర్హవిష్మన్తో నమసా విధేమ తే ॥ ౧౩ ॥ ౫౩ ॥

ప్రజాపతే న త్వదేతాన్యన్యో విశ్వా జాతాని పరి తా బభూవ । యత్కామాస్తే జుహుమస్తన్నో అస్తు వయగ్గ్ స్యామ పతయో రయీణామ్ ॥

స్వస్తిదా విశస్పతిర్వృత్రహా విమృధో వశీ । వృషేన్ద్రః పుర ఏతు నః స్వస్తిదా అభయఙ్కరః ॥ ౧౫ ॥ ౫౫ ॥

* త్రియంబకం యజామహే సుగన్ధిం పుష్టివర్ధనమ్ । ఉర్వారుకమివ బన్ధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మాఽమృతాత్ ॥ ౧౬ ॥ ౫౬ ॥

యే తే సహస్రమయుతం పాశా మృత్యో మర్త్యాయ హన్తవే । తాన్ యజ్ఞస్య మాయయా సర్వానవయజామహే ॥ ౧౭ ॥ ౫౭ ॥

మృత్యవే స్వాహా మృత్యవే స్వాహా ॥ ౧౮ ॥ ౫౮ ॥

దేవకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా । మనుష్యకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా । పితృకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా । ఆత్మకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా । అన్యకృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా । అస్మత్కృతస్యైనసోఽవయజనమసి స్వాహా । యద్దివా చ నక్తం చైనశ్చకృమ తస్యావయజనమసి స్వాహా । యత్స్వపన్తశ్చ జాగ్రతశ్చైనశ్చకృమ తస్యావయజనమసి స్వాహా । యత్సుషుప్తశ్చ జాగ్రతశ్చైనశ్చ

* త్ర్యంబకమిత్యాత్త్రరూహాహః ॥

(అ॥పా) కృమతస్యావయజనమసి స్వాహా। యద్విద్వాగ్ సశ్చావిద్వాగ్స శ్చైనశ్చకృమతస్యావయజనమసిస్వాహా। ఏనస ఏనసోవయజనమసి స్వాహా ॥ ౭౯ ॥ ౨౯ ॥ యద్వో దేవాశ్చ కృమజిహ్వయా గురుమనసో వా ప్రయుతీ దేవహేడనమ్ । అరావాయోనో అభిదుచ్ఛునాయతే తస్మిం తదేనోవసవో నిధేతన స్వాహా ॥ ౮౦ ॥ ౬౦ ॥

కామో కార్షీన్నమో నమః । కామో కార్షీత్కామః కరోతి నాహంకరోమి కామః కర్తా నాహంకర్తా కామః కారయితా నాహంకారయితా ఏష తే కామ కామాయ స్వాహా ॥ ౮౧ ॥ ౬౧ ॥

మన్యురకార్షీన్నమో నమః । మన్యురకార్షీన్మన్యుః కరోతి నాహంకరోమి మన్యుః కర్తా నాహంకర్తా మన్యుః కారయితా నాహంకారయితా ఏష తే మన్యో మన్యవే స్వాహా ॥ ౮౨ ॥ ౬౨ ॥

తిలాఞ్జుహోమి సరసాగ్ సపిష్టాన్ గంధారమమ చిత్తే రమంతు స్వాహా । గావో హిరణ్యం ధనమన్నపానగ్ సర్వేషాగ్ శ్రియై స్వాహా । శ్రియం చ లక్ష్మీం చ పుష్టిం చ కీర్తిం చానృణ్యతామ్ । బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతాం । శ్రద్ధామేధే ప్రజాః సందదాతు స్వాహా ॥ ౮౩ ॥ ౬౩ ॥

తిలాః కృష్ణాస్తిలాః శ్వేతాస్తిలాః సౌమ్యా వశానుగాః। తిలాః పునంతు మే పాపం యత్కించిద్దురితం మయి స్వాహా । చోరస్యాన్నం నవశ్రాద్ధం బ్రహ్మహా గురుతల్పగః । గోస్తేయగ్ సురాపానం భ్రూణహత్యా తిలా శాంతిగ్ శమయంతు స్వాహా । శ్రీశ్చ లక్ష్మీశ్చ పుష్టిశ్చ కీర్తిం చానృణ్యతామ్ । బ్రహ్మణ్యం బహుపుత్రతామ్ । శ్రద్ధామేధే ప్రజ్ఞాతు జాతవేదః సందదాతు స్వాహా ॥ ౮౪ ॥ ౬౪ ॥

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విర
జావిపాప్మాభూయాసగ్గ్ స్వాహా । వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రా
ణరేతోబుద్ధ్యాకూతిసంకల్పా మే శుధ్యంతాంజ్యోతిరహం విరజా విపా
ప్మాభూయాసగ్గ్స్వాహా । శిరఃపాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోదరజంఘశిశ్నో
పస్థపాయవో మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మా భూయాసగ్గ్
స్వాహా । త్వక్చర్మమాంసరుధిరమేదోస్థిమజ్జా మే శుధ్యంతాం జ్యోతి
రహంవిరజావిపాప్మా భూయాసగ్గ్ స్వాహా । శబ్దస్పర్శరూపరసగం
ధా మే శుధ్యంతాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్గ్స్వాహా । పృ
థివ్యాప్తేజోవాయ్వాకాశా మే శుధ్యంతాంజ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహంవిర
జావిపాప్మా భూయాసగ్గ్స్వాహా । వాఙ్మనశ్చక్షు శ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రా
ణరేతోబుద్ధ్యాకూతిస్సంకల్పా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహంవిరజా విపా
ప్మాభూయాసగ్గ్స్వాహా । త్వక్చర్మ మాగ్ంసరుధిరమేదో మజ్జాస్నా
యవోస్థీని మే శుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్గ్స్వాహా।
శిరఃపాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోరూదర జఙ్ఘశిశ్నోపస్థపాయవో మే శుధ్యం
తాం జ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మా భూయాసగ్గ్స్వాహా । ఉత్తిష్ఠ పురుష
హరితపింగలలోహితాక్షి దేహి దేహి దదాపయితా మే శుధ్యంతాం జ్యో
తిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్గ్స్వాహా ॥ ౧౫ ॥ ౬౫ ॥

పృథివ్యాపస్తేజోవాయురాకాశా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం వి
రజావిపాప్మాభూయాసగ్గ్ స్వాహా।శబ్దస్పర్శరూపరసగంధా మే శుధ్యంతాం

భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । అన్నమయప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । వివిట్యై స్వాహా । కషోత్కాయ స్వాహా । ఉత్తిష్ఠ పురుష హరిత లోహిత పింగళాక్షి దేహి దేహి దదాపయితా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । ఓగ్ స్వాహా ॥ ఇత్యష్టచత్వారింశః ॥

జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా ॥ మనోవాక్కాయకర్మాణి మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । అవ్యక్తభావైరహంకారైర్జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । ఆత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । అంతరాత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । పరమాత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా । క్షుధే స్వాహా । క్షుత్పిపాసాయ స్వాహా । వివిట్యై స్వాహా । ఋగ్విధానాయ స్వాహా । కషోత్కాయ స్వాహా । క్షుత్పిపాసామలం జ్యేష్ఠామలక్ష్మీర్నాశయామ్యహం । అభూతిమసమృద్ధిం చ సర్వాన్నిర్ణుద మే పాప్మానగ్గ్‌స్వాహా । అన్నమయప్రాణమయ మనోమయవిజ్ఞానమయమానందమయ మాత్మా మే శుధ్యంతాం జ్యోతిరహం విరజా విపాప్మా భూయాసగ్గ్‌స్వాహా ॥ ౮౬ ॥ ౬౬ ॥

అగ్నయే స్వాహా । విశ్వేభ్యో దేవేభ్యస్స్వాహా । ధ్రువాయ భూమాయ స్వాహా । ధ్రువక్షితయే స్వాహా । అచ్యుతక్షితయే స్వాహా । అగ్నయే స్విష్టకృతే స్వాహా । ధర్మాయ స్వాహా । అధర్మాయ స్వాహా । అద్భ్యః

(ఆ॥పా)స్వాహా । ఓషధివనస్పతిభ్యస్స్వాహా॥౮౬ ॥ రక్షోదేవజనేభ్య
స్స్వాహా। గృహ్యాభ్యస్స్వాహా । అవసానేభ్యస్స్వాహా । అవసానప
భ్యస్స్వాహా।సర్వభూతేభ్యస్స్వాహా। కామాయ స్వాహా । అంతరిక్షా
యస్వాహా । యదేజతిజగతియచ్చ చేష్టతి నామ్నోభాగో యన్నామ్నే
స్వాహా ; పృథివ్యైస్వాహా । అంతరిక్షాయస్వాహా ॥ ౮౮॥ దివేస్వా
హా । సూర్యాయ స్వాహా। చంద్రమసే స్వాహా । నక్షత్రేభ్యస్స్వా
హా । ఇంద్రాయస్వాహా । బృహస్పతయె స్వాహా । ప్రజాపతయె స్వా
హా । బ్రహ్మణేస్వాహా । స్వధాపితృభ్యస్స్వాహా । నమోరుద్రాయప
శుపతయేస్వాహా॥ ౮౯॥ దేవేభ్యస్స్వాహా । పితృభ్యస్స్వధాస్తు । భూ
తేభ్యో నమః । మనుష్యేభ్యో హంతా । ప్రజాపతయేస్వాహా । ప
రమేష్ఠినేస్వాహా । యథాకూపశ్శతధారస్సహస్రధారోఅక్షితః । ఏవా
మేఅస్తుధాన్యగ్‌సహస్రధారమక్షితం । ధనధాన్యైస్వాహా । యేభూ
తాఃప్రచరంతి దివానక్తంబలిమిచ్ఛంతో వితుదస్యప్రేష్యాః । తేభ్యో
బలింపుష్టికామోహరామి మయిపుష్టింపుష్టిపతిర్దధాతుస్వాహా ॥౯౦॥
ఓషధివనస్పతిభ్యస్స్వాహాఽంతరిక్షాయస్వాహానమోరుద్రాయ పశుప
తయేస్వాహా ॥ వితుదస్యప్రేష్యాపకంచ ॥ ౬౮ ॥

ఓంతద్బ్రహ్మ। ఓంతద్వాయుః । ఓంతదాత్మా । ఓంతత్సత్యం। ఓం
తత్సర్వం । ఓంతత్పురోర్నమః । అంతశ్చరతిభూతేషుగుహాయాంవిశ్వ
మూర్తిషు । త్వంయజ్ఞస్త్వంవషట్కారస్త్వమింద్రస్త్వగ్‌రుద్రస్త్వం
విష్ణుస్త్వం బ్రహ్మత్వంప్రజాపతిః । త్వం తదాప ఆపోజ్యోతీరసోఽమృతం
బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోమ్ ॥ ౯౧ ॥ ౬౯ ॥

(అ॥ పా) శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శ్రద్ధాయామపానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శ్రద్ధాయాంవ్యానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శ్రద్ధాయాముదానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శ్రద్ధాయాగ్ంసమానేనివిష్టోఽమృతం జుహోమి। బ్రహ్మణిమఆత్మాఽమృతత్వాయ। అమృతోపస్తరణమసి॥ శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। ప్రాణాయస్వాహా। శ్రద్ధాయామపానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। అపానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయాంవ్యానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। వ్యానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయాముదానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। ఉదానాయస్వాహా। శ్రద్ధాయాగ్ంసమానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। శివోమావిశాప్రదాహాయ। సమానాయస్వాహా। బ్రహ్మణిమఆత్మాఽమృతత్వాయ। అమృతాపిధానమసి॥౯౨॥౬౯॥

శ్రద్ధాయాం ప్రాణేనివిశ్యాఽమృతగ్ంహుతం। ప్రాణమన్నేనాప్యాయస్వ। శ్రద్ధాయామపానేనివిశ్యాఽమృతగ్ంహుతం। అపానమన్నేనాప్యాయస్వ। శ్రద్ధాయాంవ్యానేనివిశ్యాఽమృతగ్ంహుతం। వ్యానమన్నేనాప్యాయస్వ। శ్రద్ధాయాముదానేనివిశ్యాఽమృతగ్ంహుతం। ఉదానమన్నేనాప్యాయస్వ। శ్రద్ధాయాగ్ంసమానేనివిశ్యాఽమృతగ్ంహుతం। సమానమన్నేనాప్యాయస్వ ॥ ౯౩ ॥ ౭౦ ॥

అఙ్గుష్ఠమాత్రఃపురుషోఽఙ్గుష్ఠంచసమాశ్రితః। ఈశస్సర్వస్యజగతః ప్రభుఃప్రీణాతివిశ్వభుక్ ॥ ౯౪ ॥ ౭౧ ॥

సత్యం పరం పరగ్ం సత్యగ్ం సత్యేన న సువర్గాల్లోకాచ్యవంతే కదాచన సతాగ్ం హి సత్యం తస్మాత్సత్యే రమంతే । తప ఇతి తపో నానశనాత్పరం యద్ధిపరం తపస్తద్దుర్ధర్షం తద్దురాధర్షం తస్మాత్తపసి రమంతే । దమ

వాఙ్మ ఆసన్ । నసోః ప్రాణః । అక్ష్యోశ్చక్షుః । కర్ణయోశ్శ్రోత్రమ్ । బాహువోర్బలమ్ । ఊరువోరోజః । అరిష్టాని విశ్వాన్యంగాని తనూః । తనువా మే సహ నమస్తే అస్తు మా మా హిగ్ంసీః ॥ ౯౫ ॥ ౬౨ ॥

వయస్సుపర్ణా ఉపసేదురింద్రం ప్రియమేధా ఋషయో నాధమానాః । అపధ్వాంతమూర్ణుహి పూర్ధి చక్షుర్ముముగ్ధ్యస్మాన్నిధయేవ బద్ధాన్ ॥ ౯౬ ॥ ౬౩ ॥

ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రో మా విశాంతకః । తేనాన్నేనాప్యాయస్వ ॥ ౯౭ ॥ ౬౪ ॥

నమో రుద్రాయ విష్ణవే మృత్యుర్మే పాహి ॥ ౯౮ ॥ ౬౫ ॥

త్వమగ్నే ద్యుభిస్త్వమాశుశుక్షణిస్త్వమద్భ్యస్త్వమశ్మనస్పరి । త్వం వనేభ్యస్త్వమోషధీభ్యస్త్వం నృణాం నృపతే జాయసే శుచిః ॥ ౯౯ ॥ ౬౬

శివేన మే సంతిష్ఠస్వ । స్యోనేన మే సంతిష్ఠస్వ సుభూతేన మే సంతిష్ఠస్వ బ్రహ్మవర్చసేన మే సంతిష్ఠస్వ యజ్ఞస్యర్ధిమనుసంతిష్ఠస్వోప తే యజ్ఞ నమ ఉప తే నమ ఉప తే నమః ॥ ౧౦౦ ॥ ౬౬ ॥

సత్యం పరం పరగ్ం సత్యగ్ం సత్యేన న సువర్గాల్లోకాచ్చ్యవంతే కదాచన సతాగ్ం హి సత్యం తస్మాత్సత్యే రమంతే తప ఇతి తపో నానశనాత్పరం యద్ధి పరం తపస్తద్దుర్ధర్షం తద్దురాధర్షం తస్మాత్తపసి రమంతే దమ

ఇతి నియతం బ్రహ్మచారిణ స్తస్మాద్దమే రమంతే । శమ ఇత్యరణ్యే మునయ
స్తస్మాచ్ఛమే రమంతే । దానమితి సర్వాణి భూతాని ప్రశంసంతి దానా
న్నాతిదుష్కరం తస్మాద్దానే రమంతే । ధర్మ ఇతి ధర్మేణ సర్వమిదం
పరిగృహీతం ధర్మాన్నాతిదుశ్చరం తస్మాద్ధర్మే రమంతే । ప్రజన ఇతి భూ
యాగ్ంస స్తస్మాద్భూయిష్ఠాః ప్రజాయంతే తస్మాద్భూయిష్ఠాః ప్రజననే ర
మంతే । అగ్నయ ఇత్యాహ తస్మాదగ్నయ ఆధాతవ్యా అగ్నిహోత్రమి
త్యాహ తస్మాదగ్నిహోత్రే రమంతే । యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞో హి దేవానాం య
జ్ఞేన హి దేవా దివంగతా స్తస్మాద్యజ్ఞే రమంతే । మానసమితి విద్వాంస స్త
స్మాద్విద్వాంస ఏవ మానసే రమంతే । న్యాస ఇతి బ్రహ్మా హి పరః పరో హి
బ్రహ్మా తాని వా ఏతాన్యపరాణి తపాంసి న్యాస ఏవాత్యరేచయద్య ఏవం

ఇతి నియతం బ్రహ్మచారిణ స్తస్మాద్దమే రమంతే శమ ఇత్యరణ్యే మునయ
స్తస్మాచ్ఛమే రమంతే దానమితి సర్వాణి భూతాని ప్రశగ్ంసంతి దానా
న్నాతిదుశ్చరం తస్మాద్దానే రమంతే ధర్మ ఇతి ధర్మేణ సర్వమిదం ప
రిగృహీతం ధర్మాన్నాతిదుష్కరం తస్మాద్ధర్మే రమంతే ప్రజన ఇతి భూయా
గ్ంస స్తస్మాద్భూయిష్ఠాః ప్రజాయంతే తస్మాద్భూయిష్ఠాః (౧) ప్రజననే ర
మంతేఽగ్నయ ఇత్యాహ తస్మాదగ్నయ ఆధాతవ్యా అగ్నిహోత్రమి
త్యాహ తస్మాదగ్నిహోత్రే రమంతే (౨) యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞో హి దేవా స్తస్మా
ద్యజ్ఞే రమంతే మానసమితి విద్వాగ్ంస స్తస్మాద్విద్వాగ్ంస ఏవ మానసే రమం
తే న్యాస ఇతి బ్రహ్మా బ్రహ్మా హి పరః పరో హి బ్రహ్మా తాని వా ఏతాన్యవరా

---

(౧) ప్రజన ఇతి (౨) యజ్ఞేన హి దేవా ఇతి చ భాష్యపాఠః ॥

వేదేత్యుపనిషత్ ॥ ॥—ఇత్యేకోనపంచాశోనువాకః—॥

ప్రాజాపత్యో హారుణిస్సుపర్ణేయః ప్రజాపతిం పితరముపససార కిం
భగవంతః పరమం వదంతీతి తస్మై ప్రోవాచ । సత్యేన వాయురావాతి సత్యేనా-
దిత్యో రోచతే దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం
తస్మాత్సత్యం పరమం వదంతి । తపసా దేవా దేవతామగ్ర ఆయన్ తపస
ఋషయస్సువరన్వవిందన్ తపసా సపత్నాన్ప్రణుదామారాతీస్తపసి సర్వం
ప్రతిష్ఠితం తస్మాత్తపః పరమం వదంతి । దమేన దాంతాః కిల్బిషమవధూన్వ-
న్తి దమేన బ్రహ్మచారిణస్సువరగచ్ఛన్ దమో భూతానాం దురాధర్షం
దమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దమః పరమం వదంతి । శమేన శాంతాశ్శివ-
మాచరంతి శమేన నాకం మునయోన్వవిందన్ శమో భూతానాం దురా-

ణీతి ప్రాక్సన్న్యాస ఏవాత్యరేచయద్య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్ ॥౧౦౧॥

ప్రాజాపత్యో హారుణిస్సుపర్ణేయః ప్రజాపతిం పితరముపససార
కిం భగవంతః పరమం వదంతీతి తస్మై ప్రోవాచ సత్యేన వాయురావాతి
సత్యేనాదిత్యో రోచతే దివి సత్యం వాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం
తస్మాత్సత్యం పరమం వదంతి తపసా దేవా దేవతామగ్ర ఆయన్ తపస
ఋషయస్సువరన్వవిందన్ తపసా సపత్నాన్ప్రణుదామారాతీస్తపసి స-
ర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాత్తపః పరమం వదంతి దమేన దాంతాః కిల్బిషమవ-
ధూన్వంతి దమేన బ్రహ్మచారిణస్సువరగచ్ఛన్ దమో భూతానాం దురా-
ధర్షం దమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దమః పరమం వదంతి శమేన శాంతా-
శ్శివమాచరంతి శమేన నాకం మునయోన్వవిందన్ శమో భూతానాం

ర్షం శమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాచ్ఛమః పరమం వదంతి। దానం యజ్ఞా
నాం వరూథం దక్షిణా లోకే దాతారꣳ సర్వభూతాన్యుపజీవంతి దానేనా
రాతీరపానుదంత దానేన ద్విషంతో మిత్రా భవంతి దానే సర్వం ప్రతిష్ఠితం
తస్మాద్దానం పరమం వదంతి । ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా లోకే ధర్మి
ష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పంతి ధర్మేణ పాపమపనుదతి ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితం
తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి । ప్రజననం వై ప్రతిష్ఠా సాధు ప్రజాయాస్తం
తుం తన్వానః పితృణామనృణో భవతి తదేవ తస్యానృణం తస్మాత్ప్రజన
నం పరమం వదంతి । అగ్నయో వై త్రయీ విద్యా దేవయానః పంథా గా
ర్హపత్య ఋక్పృథివీ రథంతరమన్వాహార్యపచనం యజురంతరిక్షం వా
మదేవ్యమాహవనీయః సామ సువర్గో లోకో బృహత్తస్మాదగ్నీన్పరమం వ

దురాధర్షం శమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాచ్ఛమః పరమం వదంతి దా
నం యజ్ఞానాం వరూథం దక్షిణా లోకే దాతారꣳ సర్వభూతాన్యుపజీ
వంతి దానేనారాతీరపానుదంత దానేన ద్విషంతో మిత్రా భవంతి దా
నే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దానం పరమం వదంతి ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్ర
తిష్ఠా లోకే ధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పంతి ధర్మేణ పాపమపనుదతి ధర్మే స
ర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి ప్రజననం వై ప్రతిష్ఠా లోకే
సాధు ప్రజాయాస్తంతుం తన్వానః పితృణామనృణో భవతి తదేవ త
స్యానృణం తస్మాత్ప్రజననం పరమం వదంత్యగ్నయో వై త్రయీ విద్యా
దేవయానః పంథా గార్హపత్య ఋక్పృథివీ రథంతరమన్వాహార్యపచ
నం యజురంతరిక్షం వామదేవ్యమాహవనీయః సామ సువర్గో లోకో

దంతి। అగ్నిహోత్రగ్ం సాయంప్రాతర్గృహాణాం నిష్కృతిస్స్విష్టగ్ం సుహుతం యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణగ్ం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతిస్తస్మాదగ్నిహోత్రం పరమం వదంతి। యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞో హి దేవానాం యజ్ఞేన హి దేవా దివంగతా యజ్ఞేనాసురానపానుదంత యజ్ఞేన ద్విషంతో మిత్రా భవంతి యజ్ఞే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్యజ్ఞం పరమం వదంతి । మానసమితి ప్రాజాపత్యం పవిత్రం మానసేన మనసా సాధు పశ్యతి మానసా ఋషయః ప్రజా అసృజంత మానసే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాన్మానసం పరమం వదంతి । న్యాస ఇత్యాహుర్మనీషిణో బ్రహ్మాణం బ్రహ్మా విశ్వః కతమస్స్వయంభుః ప్రజాపతిస్సంవత్సర ఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యో య ఏష ఆదిత్యే పురుషస్స పరమేష్ఠీ బ్రహ్మాత్మా యాభిరాదిత్యస్తపతి రశ్మిభిస్తాభిః పర్జ

బృహ తస్మాదగ్నిహోత్రం పరమం వదంత్యగ్నిహోత్రగ్ం సాయంప్రాతర్గృహాణాం నిష్కృతిస్స్విష్టగ్ం సుహుతం యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణగ్ం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతిస్తస్మాదగ్నిహోత్రం పరమం వదంతి యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞో హి దేవానాం యజ్ఞేన హి దేవా దివంగతా యజ్ఞేనాసురానపానుదంత యజ్ఞేన ద్విషంతో మిత్రా భవంతి యజ్ఞే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్యజ్ఞం పరమం వదంతి మానసం వై ప్రాజాపత్యం పవిత్రం మానసేన మనసా సాధు పశ్యతి మానసా ఋషయః ప్రజా అసృజంత మానసే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాన్మానసం పరమం వదంతి న్యాస ఇత్యాహుర్మనీషిణో బ్రహ్మాణం బ్రహ్మా విశ్వః కతమస్స్వయంభుః ప్రజాపతిస్సంవత్సర ఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యో య ఏష ఆదిత్యే పురుషస్స పరమేష్ఠీ బ్రహ్మాత్మా యాభిరాదిత్యస్

న్యోవర్షతి పర్జన్యేనౌషధివనస్పతయః ప్రజాయంత ఓషధివనస్పతిభి
రన్నం భవత్యన్నేన ప్రాణాః ప్రాణైర్బలం బలేన తప స్తపసా శ్రద్ధా శ్ర
ద్ధయా మేధా మేధయా మనీషా మనీషయా మనో మనసా శాంతిశ్శాంత్యా
చిత్తం చిత్తేన స్మృతిగ్‍ స్మృత్యా స్మారగ్‍ స్మారేణ విజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మానం
వేదయతి తస్మాదన్నం దదంత్సర్వాణ్యేతాని దదాత్యన్నాత్ప్రాణా భవంతి
భూతానాం ప్రాణైర్మనో మనసశ్చ విజ్ఞానం విజ్ఞానాదానందో బ్రహ్మ
యోనిస్స వా ఏష పురుషః పంచధా పంచాత్మా యేన సర్వమిదం ప్రోతం
పృథివీ చాంతరిక్షం చ ద్యౌశ్చ దిశశ్చావాంతరదిశాశ్చ స వై సర్వమిదం
జగత్ స చ భూతగ్‍ స భవ్యం । జిజ్ఞాసక్లృప్త ఋతజా రయిష్ఠాః శ్రద్ధా స
త్యో మహస్వాన్ తపసో వరిష్ఠాజ్జ్ఞాత్వా తమేవం మనసా హృదా చ భూ

రశ్మిభిస్తాభిః పర్జన్యో వర్షతి పర్జన్యేనౌషధివనస్పతయః ప్రజాయం
త ఓషధివనస్పతిభిరన్నం భవత్యన్నేన ప్రాణాః ప్రాణైర్బలం బలేన
తప స్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధా మేధయా మనీషా మనీషయా మనో
మనసా శాంతిశ్శాంత్యా చిత్తం చిత్తేన స్మృతిగ్‍ స్మృత్యా స్మారగ్‍ స్మా
రేణ విజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మానం వేదయతి తస్మాదన్నం దదంత్సర్వాణ్యే
తాని దదాత్యన్నాత్ప్రాణా భవంతి భూతానాం ప్రాణైర్మనో మన
సశ్చ విజ్ఞానం విజ్ఞానాదానందో బ్రహ్మయోనిస్స వా ఏష పురుషః పంచ
ధా పంచాత్మా యేన సర్వమిదం ప్రోతం పృథివీ చాంతరిక్షం చ ద్యౌశ్చ ది
శశ్చావాంతరదిశాశ్చ స వై సర్వమిదం జగత్స స భూతగ్‍ స భవ్యం జిజ్ఞా
సక్లృప్త ఋతజా రయిష్ఠాః శ్రద్ధా సత్యో మహస్వాన్ తపసో వరిష్ఠాజ్జ్ఞాత్వా

యోనమృత్యుముపయాహివిద్వాన్ । తస్మాన్న్యాసమేషాం తపసామతి
రిక్తమాహుః ॥ —ఇతి పంచాశోనువాకః—

వసురణ్వోవిభూరసి । ప్రాణేత్వమసిసంధాతా । బ్రహ్మన్ త్వమసి
విశ్వసృక్ । తేజోదాస్త్వమస్యగ్నేర్వర్చోదాస్త్వమసి సూర్యస్యద్యు
మ్నోదాస్త్వమసి చంద్రమస ఉపయామగృహీతోసిబ్రహ్మణేత్వామ
హసఓమిత్యాత్మానంయుంజీతైతద్వైమహోపనిషదందేవానాంగుహ్యం
యఏవంవేద బ్రహ్మణో మహిమానమాప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణో మహి
మానమిత్యుపనిషత్ ॥ సత్యంతపొదమశ్శమోదానం ధర్మఃప్రజనన
మగ్నయోగ్నిహోత్రం యజ్ఞోమానసంన్యాసోద్వాదశ ॥ ******

— ॥ ఇత్యేకపంచాశోనువాకః ॥ —

తస్యైవంవిదుషో యజ్ఞస్యాత్మాయజమానః । శ్రద్ధాపత్నీశరీరమిధ్మ

తమేవంమనసాహృదాచ భూయోనమృత్యుముపయాహి విద్వాన్ త
స్మాన్న్యాసమేషాంతపసామతిరిక్తమాహుర్వసురణ్వోవిభూరసిప్రాణే
త్వమసిసంధాతాబ్రహ్మన్ త్వమసివిశ్వధృత్తేజోదాస్త్వమస్యగ్నేర
వర్చోదాస్త్వమసిసూర్యస్యద్యుమ్నో దాస్త్వమసి చంద్రమస ఉప
యామగృహీతోసిబ్రహ్మణేత్వామహసఓమిత్యాత్మానంయుంజీతైతద్వై
మహోపనిషదం దేవానాంగుహ్యం యఏవంవేద బ్రహ్మణోమహిమాన
మాప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానమిత్యుపనిషత్ ॥ ౧౧౧ ॥ ౪౯ ॥
సత్యం తపోదమశ్శమోదానం ధర్మఃప్రజననమగ్నయోగ్నిహోత్రం
యజ్ఞోమానసంన్యాసోద్వాదశ ॥

తస్యైవంవిదుషోయజ్ఞస్యాత్మాయజమానశ్శ్రద్ధాపత్నీశరీరమిధ్మము

ముర్ధా వేదిర్లోమాని బర్హిర్వేదశ్శిఖా హృదయం యూపః కామ ఆజ్యం
మన్యుః పశుస్తపోఽగ్నిశ్శమయితా దక్షిణా । వాగ్ఘోతా ప్రాణ ఉద్గా
తా చక్షురధ్వర్యుర్మనో బ్రహ్మా శ్రోత్రమగ్నిర్యావద్ధ్రియతే సా దీక్షా ।
యదశ్నాతి యత్పిబతి తదస్య సోమపానం యద్రమతే తదుపసదో । య
త్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతే చ స ప్రవర్గ్యో యన్ముఖం తదాహవనీ
యో యదస్య విజ్ఞానం తజ్జుహోతి యత్సాయం ప్రాతరత్తి తత్సమిధో
యత్సాయం ప్రాతర్మధ్యందినం చ తాని సవనాని యే అహోరాత్రే తే
దర్శపూర్ణమాసౌ యేఽర్ధమాసాశ్చ మాసాశ్చ తే చాతుర్మాస్యాని
య ఋతవస్తే పశుబంధా యే సంవత్సరాశ్చ పరివత్సరాశ్చ తేఽహర్గ
ణాః । సర్వవేదసం వా ఏతత్సత్రం । యన్మరణం తదవభృథ ఏతద్వై జ

ర్ధా వేదిర్లోమాని బర్హిర్వేదశ్శిఖా హృదయం యూపః కామ ఆజ్యం
మన్యుః పశుస్తపోఽగ్నిర్దమశ్శమయితా దక్షిణా వాగ్ఘోతా ప్రాణ ఉద్గా
తా చక్షురధ్వర్యుర్మనో బ్రహ్మా శ్రోత్రమగ్నీద్యావద్ధ్రియతే సా దీక్షా
యదశ్నాతి తద్ధవిర్యత్పిబతి తదస్య సోమపానం యద్రమతే తదుపసదో
యత్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతే చ స ప్రవర్గ్యో యన్ముఖం తదాహవనీ
యో యా వ్యాహృతిరాహుతిర్యదస్య విజ్ఞానం తజ్జుహోతి యత్సాయం
ప్రాతరత్తి తత్సమిధం యత్ప్రాతర్మధ్యందినగ్ం సాయం చ తాని సవనా
ని యే అహోరాత్రే తే దర్శపూర్ణమాసౌ యేఽర్ధమాసాశ్చ మాసా
శ్చ తే చాతుర్మాస్యాని య ఋతవస్తే పశుబంధా యే సంవత్సరాశ్చ ప
రివత్సరాశ్చ తేఽహర్గణాస్సర్వవేదసం వా ఏతత్సత్రం యన్మరణం

శామర్యఁషగ్ంహౌత్రంయఏవంవిద్వానుదగయనేప్రమీయతే। దేవా
నామేవమహిమానం గత్వాదిత్యస్య సాయుజ్యంగచ్ఛత్యథ యోదక్షిణే
ప్రమీయతె పితౄణామేవమహిమానం గత్వా చంద్రమసస్సాయుజ్యం
గచ్ఛత్యేతౌ వైసూర్యాచంద్రమసోర్మహిమానౌ బ్రాహ్మణో విద్వా
నభిజయతి తస్మాద్బ్రహ్మణో మహిమానమాప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణో మ
హిమానమిత్యుపనిషత్ ‖ — ‖ ఇతి ద్విపంచాశోఽనువాకః ‖ —

అంభస్సిభూర్గ్నయే భూరన్నంభూరగ్నయేచ స్వాహిన్నో యశ్ఛం
సాం నమోబ్రహ్మణ ఋతంతపః యథావృక్షస్యాణోరణీయాంస్సహ
స్రశీర్షామృతమాదిత్యోవా ఏష ఆదిత్యోవై తేజఓజో ఘృణిస్సర్వోవై

తదవభృథఏతద్వైజరామర్యమగ్నిహోత్రగ్ంసత్రంయఏవం విద్వాను
దగయనే ప్రమీయతె దేవానామేవ మహిమానం గత్వాదిత్యస్య సా
యుజ్యం గచ్ఛత్యథయోదక్షిణే ప్రమీయతె పితౄణామేవ మహిమా
నం గత్వా చంద్రమసస్సాయుజ్యగ్ంసలోకతామాప్నోత్యేతౌ వై సూ
ర్యాచంద్రమసోర్మహిమానౌ బ్రాహ్మణోవిద్వానభిజయతి తస్మాద్బ్ర
హ్మణోమహిమానమాప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానం ‖ ౧౦౩ ‖

అంభస్యేకపంచాశచ్ఛతం జాతవేదసే చతుర్దశభూరన్నం భూ
రగ్నయెభూరగ్నయేచైకమేకం స్వాహిస్వాహిచత్వారి చత్వారియశ్ఛ
న్దసాం ద్వేనమోబ్రహ్మణఋతం తపో యథావృక్షస్యైకమేకమణో
రణీయాగ్ంశ్చతుస్త్రిగ్ంశత్సహస్రశీర్షగ్ంషడ్వింశతిరాదిత్యోవా ఏష ఆ
దిత్యోవై తేజఏకమేకం నిధనపతయెత్రయోవిగ్ంశతిస్సర్వోజాతం త్రీణి

ధ్రువాయ నమో హిరణ్యబాహవే యస్యైవైకం కతికృణుష్వ పాజో దితి
రాష్ట్రో వా ఇదమాపః పునంత్వగ్నిశ్చ సూర్యశ్చ యాతోఽహం భూరోమాష్టకం
భూర్భువస్సువరోం తదుత్తిష్ఠంతమంతశ్చరత్యమృతోపస్తరణం ప్రా
ణే నివిష్టః ప్రాణే నివిష్టశ్శివోఽమృతాపిధానగ్ శ్రద్ధాయాం ప్రాణే నివిశ్య
ప్రాణానామంగుష్ఠమాత్రో మేధా దేవీ మేధాం మ ఇంద్రో దదాత్వప్స

వామదేవాయైకమఘోరేభ్యస్తత్పురుషాయ ద్వే ద్వే ఈశానాన నమో హి
రణ్యబాహవ ఏకమేకమృతగ్ సత్యం ద్వే సర్వో వై రుద్రశ్చత్వారి కద్రు
ద్రాయ త్రీణి యస్యైవైకం కతికృణుష్వ పాజో దితి రాష్ట్రో వా ఇదగ్ సర్వం మే
ఇ మేకమాపః పునంతు చత్వార్యగ్నిశ్చ సూర్యశ్చ నవనవో మితి చత్వా
ర్యాయాతు పంచాజోఽసి దశోత్తమే చత్వారి ఘృణి స్త్రీణి బ్రహ్మమేతు
మాం యాస్సై బ్రహ్మహత్యాం ద్వాదశ బ్రహ్మమేధయా ద్వ్యన ఇమం భ్రూణ
హత్యాం బ్రహ్మమేధవా బ్రిష్ఠో దైవానామిదం వీరహత్యామేకాన్న విగ్శ
తిరేకాన్న విగ్శతి మేధా దేవీ మేధాం మ ఇంద్రశ్చత్వారి చత్వార్యామాం
మేధా ద్వే మయి మేధామేకమపైతు పరం వాతం ప్రాణమముత్ర భూయా
ద్ధరిగ్ శ్రైరగ్నిం మాభిదో మృత్యోర్మానో మహాంతం మానస్తోకే ప్రజాప
తేన్వా స్త్రిదా త్ర్యంబకం యే తే సహస్రమయుతం ద్వే ద్వే మృత్యవే స్వా
హైకం దేవకృతస్యైకాదశ యద్వో దేవాః కామోకార్షీన్మన్యురకా
ర్షీ ద్వే ద్వే తిలాంజుహోమి గావశ్శ్రియం వ్రీజాః పంచ తిలాః కృష్ణాశ్చ
రస్య శ్రీః ప్రజ్ఞాతు జాతవేదస్సప్త ప్రాణవాక్త్వక్ఛ రఉ త్రిష్ఠపురుష పంచ
పృథివీశబ్దమనో వాగవ్యక్తాత్మాంతరాత్మా పరమాత్మా మేక్షుధేన్నమయ

రాసు సద్యోవామదేవాయాఘోరేభ్యస్తత్పురుషాయేశానా
మేత్రుబర్హిష్మామేంయా బర్హిష్మామేంవా ప్రాణాపానవాఙ్మనశ్శిరః
త్వక్స్పర్శశబ్దస్పర్శపృథివ్యన్నమయవిశిష్టిషుషోత్రాయో రోత్రోత్ర
త్యంప్రజాపత్యాస్తస్యైవంచతుష్షష్టిః ॥

అంభస్యపారేభువనస్యమధ్యే అయామతుశ్రద్ధాయామీశానా
యప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయామేష్టసప్తతిః ॥

హరిః ఓమ్ ॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

తైత్తిరీయోపనిషది ద్రావిడపాఠస్సమాప్తః

పంచదశాగ్నయే స్వాహేక చత్వారిగ్ంశదోంతద్బ్రహ్మానవశ్రద్ధాయా
ప్రాణేనివిష్టామృతంజుహోమి చతుర్విగ్ంశతిశ్రద్ధాయా ప్రాణేనివిశ్యా
లంచశాంగుష్ఠమాత్రఃపురుషో ద్వేవాఙ్మఆసన్నష్టౌవయస్సప్తప్రాణాః
ణానాం గ్రంథిరసిద్వేద్వేనమోరుద్రాయైకం త్వమగ్నేద్యుభిద్వే
నమేసంతిష్ఠస్వ సత్యంప్రజాపత్యాస్తస్యైవమేకమేకమశీతిః ॥

ఆరణ్యకంసమాప్తమ్

సహనావవతు । సహనౌభునక్తు । సహవీర్యంకరవావహై । తేజ
స్వినావధీతమస్తు మావిద్విషావహై । ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥

తైత్తిరీయోపనిషది ఆంధ్రపాఠస్సమాప్తః

అత్ర సర్వత్ర వర్ణానామధోవర్తమాన తిర్యగ్రేఖాభిరనుదాత్తస్వ
రః వర్ణోపరిస్థితోర్ధ్వరేఖాభిస్స్వరితస్వరశ్చబోధ్యః ॥

నారాయణోపనిషత్ప్రారంభః

హరిఃఓమ్ ॥ అథ పురుషో హ వై నారాయణో కామయత ప్రజాస్సృజేయేతి । నారాయణాత్ప్రాణో జాయతే । మనస్సర్వేంద్రియాణి చ । ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ । నారాయణాద్బ్రహ్మా జాయతే । నారాయణాద్రుద్రో జాయతే । నారాయణాదింద్రో జాయతే । నారాయణాత్ప్రజాపతయః ప్రజాయంతే । నారాయణాద్ద్వాదశాదిత్యా రుద్రా వసవస్సర్వాణి చ ఛందాꣳసి । నారాయణాదేవ సముత్పద్యంతే । నారాయణే ప్రవర్తంతే । నారాయణే ప్రలీయంతే ॥ (ఏతదృగ్వేదశిరోఽధీతే । య ఏవం వేద । ఇత్యుపనిషత్ ॥)

ఓమ్ । అథ నిత్యో నారాయణః । బ్రహ్మా నారాయణః । శివశ్చ నారాయణః । శక్రశ్చ నారాయణః । ద్యావాపృథివ్యౌ చ నారాయణః । కాలశ్చ నారాయణః । దిశశ్చ నారాయణః । ఊర్ధ్వశ్చ నారాయణః । అధశ్చ నారాయణః । అంతర్బహిశ్చ నారాయణః । నారాయణ ఏవేదꣳ సర్వం । యద్భూతం యచ్చ భవ్యం । నిష్కలో నిరంజనో నిర్వికల్పో నిరాఖ్యాతశ్శుద్ధో దేవ ఏకో నారాయణః । న ద్వితీయోఽస్తి కశ్చిత్ । య ఏవం వేద । స విష్ణురేవ భవతి స విష్ణురేవ భవతి ॥ (ఏతద్యజుర్వేదశిరోఽధీతే । య ఏవం వేద । ఇత్యుపనిషత్ ॥)

ఓమిత్యగ్రే వ్యాహరేత్ । నమ ఇతి పశ్చాత్ । నారాయణాయేత్యుపరిష్టాత్ । ఓమిత్యేకాక్షరం । నమ ఇతి ద్వే అక్షరే । నారాయణాయేతి పంచాక్షరాణి । ఏతద్వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమ్ । యో హ వై నారాయణస్యాష్టాక్షరం పదమధ్యేతి । అనపబ్రువస్సర్వమాయురేతి ।

ఇంద్రతేపాప్రజాపత్యగ్ రాయస్పోషంగౌపత్యం। తతోఽమృతత్వమశ్న
తతోఽమృతత్వమశ్నుత ఇతి।(ఏతత్సామ వేదశిరోఽధీతే । య ఏవం వే
ఇత్యుపనిషత్ ॥)

ప్రత్యగానందం బ్రహ్మపురుషం ప్రణవస్వరూపం । అకార ఉ
రమకారఇతి । తానేకధా సమభరత్తదేతదోమితి । యముక్త్వాము
తేయోగీజన్మసంసారబంధనాత్ । ఓన్నమోనారాయణాయేతి మం
పాసకః । వైకుంఠభువనలోకంగమిష్యతి । తదిదం పరం పుండరీక
జ్ఞానఘనమ్ । తస్మాత్తదిదావన్మాత్రమ్ । బ్రహ్మణ్యో దేవకీపుత్రో బ్ర
ణ్యో మధుసూదనోమ్ । సర్వభూతస్థమేకంనారాయణం। కారణరూ
మకారపరబ్రహ్మోమ్।ఏతదథర్వశిరోయోఽధీతే।ప్రాతరధీయానో
త్రికృతం పాపంనాశయతి । సాయమధీయానో దివసకృతంపాపం
యతి । మాధ్యందినమాదిత్యాభిముఖోఽధీయానఃపంచపాతకఉప
కాత్ప్రముచ్యతే । సర్వవేదపారాయణపుణ్యంలభతే । నారాయ
సాయుజ్యమవాప్నోతి నారాయణసాయుజ్యమవాప్నోతి । య ఏ
వేద । ఇత్యుపనిషత్ । ********** హరిఃఓమ్ శ్రీకృష్ణార్పణమ

ఇతి నారాయణోపనిషత్సమాప్తా

సహస్రశీర్షాపురుషః । సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । సభూ
విశ్వతోవృత్వా । అత్యతిష్ఠద్దశాంగులం । పురుషఏవేదగ్ సర్వం ।
ద్భూతంయచ్చభవ్యమ్ । ఉతామృతత్వస్యేశానః । యదన్నేనా
హతి । ఏతావానస్యమహిమా । అతోజ్యాయాగ్శ్చపూరుషః ।

పాదో౽స్య విశ్వా భూతాని । త్రిపాదస్యామృతం దివి । త్రిపాదూర్ధ్వ ఉదైత్పురుషః । పాదో౽స్యేహా౽౽భవాత్పునః । తతో విష్వఙ్వ్యక్రామత్ । సాశనానశనే అభి । తస్మాద్విరాడజాయత । విరాజో అధి పూరుషః । స జాతో అత్యరిచ్యత । పశ్చాద్భూమిమథో పురః ॥ ౩౪ ॥ యత్పురుషేణ హవిషా । దేవా యజ్ఞమతన్వత । వసన్తో అస్యాసీదాజ్యమ్ । గ్రీష్మ ఇధ్మశ్శరద్ధవిః । సప్తాస్యాసన్పరిధయః । త్రిస్సప్త సమిధః కృతాః । దేవా యద్యజ్ఞం తన్వానాః । అబధ్నన్పురుషం పశుమ్ । తం యజ్ఞం బర్హిషి ప్రౌక్షన్ । పురుషం జాతమగ్రతః ॥ ౩౫ ॥ తేన దేవా అయజన్త । సాధ్యా ఋషయశ్చ యే । తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః । సంభృతం పృషదాజ్యమ్ । పశూగ్స్తాగ్శ్చక్రే వాయవ్యాన్ । ఆరణ్యాన్గ్రామ్యాశ్చ యే । తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః । ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే । ఛన్దాగ్ంసి జజ్ఞిరే తస్మాత్ । యజుస్తస్మాదజాయత ॥ ౩౬ ॥ తస్మాదశ్వా అజాయన్త । యే కే చోభయాదతః । గావో హ జజ్ఞిరే తస్మాత్ । తస్మాజ్జాతా అజావయః । యత్పురుషం వ్యదధుః । కతిధా వ్యకల్పయన్ । ముఖం కిమస్య కౌ బాహూ । కావూరూ పాదావుచ్యేతే । బ్రాహ్మణో౽స్య ముఖమాసీత్ । బాహూ రాజన్యః కృతః ॥ ౩౭ ॥ ఊరూ తదస్య యద్వైశ్యః । పద్భ్యాగ్ం శూద్రో అజాయత । చన్ద్రమా మనసో జాతః । చక్షోస్సూర్యో అజాయత । ముఖాదిన్ద్రశ్చాగ్నిశ్చ । ప్రాణాద్వాయురజాయత । నాభ్యా ఆసీదన్తరిక్షమ్ । శీర్ష్ణో ద్యౌస్సమవర్తత । పద్భ్యాం భూమిర్దిశశ్శ్రోత్రాత్ । తథా లోకాగ్ం అకల్పయన్ ॥ ౩౮ ॥ వేదాహమేతం పు

రుషంమహాంతం । ఆదిత్యవర్ణంతమసస్తుపారే । సర్వాణి రూపాణి విచిత్యధీరః । నామానికృత్వాఽభివదన్యదాస్తే । ధాతాపురస్తాద్యముదాజహార । శక్రఃప్రవిద్వాన్ప్రదిశశ్చతస్రః । తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి । నాన్యఃపంథాఅయనాయవిద్యతే । యజ్ఞేనయజ్ఞమయజంతదేవాః । తానిధర్మాణిప్రథమాన్యాసన్ । తేహనాకంమహిమానస్సచంతే । యత్రపూర్వేసాధ్యాస్సంతిదేవాః ॥ ౩౯ ॥ పూరుషఃపురో గ్రితోజాయత కృతోకల్పయన్నానర్థాద్వేచ ॥ ౧౨ ॥

అద్భ్యస్సంభూతఃపృథివ్యైరసాచ్చ । విశ్వకర్మణస్సమవర్తతాధి । తస్యత్వష్టావిదధద్రూపమేతి । తత్పురుషస్యవిశ్వమాజానమగ్రే । వేదాహమేతంపురుషంమహాంతం । ఆదిత్యవర్ణంతమసఃపరస్తాత్ । తమేవం విద్వానమృతఇహ భవతి । నాన్యఃపంథావిద్యతేఽయనాయ । ప్రజాపతిశ్చరతిగర్భేఅంతః । అజాయమానోబహుధావిజాయతే ॥౪౦॥ తస్యధీరాఃపరిజానంతియోనిమ్ । మరీచీనాం పదమిచ్ఛంతి వేధసః । యోదేవేభ్యఆతపతి । యోదేవానాం పురోహితః । పూర్వోయోదేవేభ్యోజాతః । నమోరుచాయబ్రాహ్మయే । రుచంబ్రాహ్మంజనయంతః । దేవాఅగ్రేతదబ్రువన్ । యస్త్వైవంబ్రాహ్మణోవిద్యాత్ । తస్యదేవాఅసన్వశే । హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ । అహోరాత్రేపార్శ్వే । నక్షత్రాణిరూపం । అశ్వినౌవ్యాత్తం । ఇష్టంమనిషాణ । అముంమనిషాణ । సర్వంమనిషాణ ॥ ౪౧ ॥ జాయతైవశేషస్తచ ॥ ౧౩ ॥

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువమ్ । విశ్వం నారాయణం దేవమక్షరం పరమం ప్రభుమ్ । విశ్వతః పరమం నిత్యం విశ్వం నారాయణగ్ం హరిమ్ । విశ్వమేవేదం పురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి । పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరగ్ం శాశ్వతగ్ం శివమచ్యుతమ్ । నారాయణం మహాజ్ఞేయం విశ్వాత్మానం పరాయణమ్ । నారాయణపరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః । నారాయణపరో జ్యోతిరాత్మా నారాయణః పరః । యచ్చ కించిజ్జగత్యస్మిన్ దృశ్యతే శ్రూయతేపి వా । అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణస్థితః ॥ ౨౫ ॥ అనంతమవ్యయం కవిగ్ం సముద్రేంతం విశ్వశంభువమ్ । పద్మకోశప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్యధోముఖం । అధో నిష్ట్యా వితస్త్యాంతే నాభ్యాముపరి తిష్ఠతి । హృదయం తద్విజానీయాద్విశ్వస్యాయతనం మహత్ । సంతతగ్ం సిరాభిస్తు లంబత్యాకోశసన్నిభమ్ । తస్యాంతే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం తస్మిన్త్సర్వం ప్రతిష్ఠితం । తస్య మధ్యే మహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః । సోగ్రభుగ్విభజన్ తిష్ఠన్నాహారమజరః కవిః । సంతాపయతి స్వం దేహమాపాదతలమస్తకం । తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః । నీలతోయదమధ్యస్థాద్విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా । నీవారశూకవత్తన్వీ పీతా భాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః । స బ్రహ్మ స శివస్సేంద్రస్సోక్షరః పరమస్స్వరాట్ ॥ ౨౬ ॥ నారాయణస్థితో వ్యవస్థితశ్చ త్వారి చ ॥ ౧౧

ఋతగ్ం సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపింగళం । ఊర్ధ్వరేతగ్ం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమః ॥ ౨౭ ॥ ౧౨ ॥

ఓం నారాయణాయ విద్మహే వాసుదేవాయ ధీమహి । తన్నో విష్ణుః ప్రచోదయాత్ ॥ విష్ణోర్నుకం వీర్యాణి ప్రవోచం యః పార్థివాని విమమే రజాగ్ంసి యో అస్కభాయదుత్తరగ్ం సధస్థం విచక్రమాణస్త్రేధోరుగాయో విష్ణోరరాటమసి విష్ణోః పృష్ఠమసి విష్ణోః శ్నప్త్రేస్థో విష్ణోః స్యూరసి విష్ణోర్ధ్రువమసి వైష్ణవమసి విష్ణవే త్వా ॥ తదస్య ప్రియమభిపాథో అశ్యామ్ । నరో యత్ర దేవయవో మదంతి । ఉరుక్రమస్య స హి బంధురిత్థా । విష్ణోః పదే పరమే మధ్వ ఉత్సః । ప్రతద్విష్ణుః స్తవతే వీర్యాయ ॥ ౧౭ ॥ మృగో న భీమః కుచరో గిరిష్ఠాః । యస్యోరుషు త్రిషు విక్రమణేషు । అధిక్షియంతి భువనాని విశ్వా । పరో మాత్రయా తనువా వృధాన । న తే మహిత్వమన్వశ్నువంతి । ఉభే తే విద్మ రజసీ పృథివ్యా విష్ణో దేవత్వం పరమస్య విత్సే । విచక్రమే పృథివీమేష ఏతామ్ । క్షేత్రాయ విష్ణుర్మనుషే దశస్యన్ । ధ్రువాసో అస్య కీరయో జనాసః ॥ ౧౮ ॥ ఉరుక్షితిగ్ం సుజనిమా చకార । త్రిర్దేవః పృథివీమేష ఏతామ్ । విచక్రమే శతర్చసం మహిత్వా । ప్రవిష్ణురస్తు తవసస్తవీయాన్ । త్వేషగ్ంహ్యస్య స్థవిరస్య నామ । అతో దేవా అవంతు నో యతో విష్ణుర్విచక్రమే । పృథివ్యాః సప్తధామభిః । ఇదం విష్ణుర్విచక్రమే । త్రేధా నిదధే పదం । సమూఢమస్య పాగ్ంసురే । త్రీణి పదా విచక్రమే విష్ణుర్గోపా అదాభ్యః । తతో ధర్మాణి ధారయన్ । విష్ణోః కర్మాణి పశ్యత యతో వ్రతాని పస్పశే । ఇంద్రస్య యుజ్యస్సఖా । తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షురాతతమ్ । తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాగ్ంస

మింధతే। విష్ణోర్యత్పరమంపదమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఓమ్ ॥

(తచ్ఛంయోరావృణీమహే । గాతుం యజ్ఞాయ। గాతుం యజ్ఞపతయే । దైవీస్స్వస్తిరస్తునః । స్వస్తిర్మానుషేభ్యః। ఊర్ధ్వం జిగాతు భేషజం । శన్నో అస్తుద్విపదే । శం చతుష్పదే। ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః

పురుషసూక్తం సమాప్తమ్.

హిరణ్యవర్ణాం హరిణీం సువర్ణరజతస్రజామ్। చంద్రాం హిరణ్మయీం లక్ష్మీం జాతవేదో మమావహ । తాం మ ఆవహ జాతవేదో లక్ష్మీమనపగామినీమ్ । యస్యాం హిరణ్యం విందేయం గామశ్వం పురుషానహం । అశ్వపూర్వాం రథమధ్యాం హస్తినాదప్రబోధినీం। శ్రియం దేవీముపహ్వయే శ్రీర్మా దేవీజుషతామ్ । కాం సోస్మితాం హిరణ్యప్రాకారామార్ద్రాం జ్వలంతీం తృప్తాం తర్పయంతీం । పద్మే స్థితాం పద్మవర్ణాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం । చంద్రాం ప్రభాసాం యశసా జ్వలంతీం శ్రియం లోకే దేవజుష్టాముదారామ్। తాం పద్మనేమీం శరణమహం ప్రపద్యే అలక్ష్మీర్మే నశ్యతాం త్వాం వృణే। ఆదిత్యవర్ణే తపసోధిజాతో వనస్పతిస్తవవృక్షోథ బిల్వః। తస్య ఫలాని తపసా నుదంతు(తి) మాయాంతరాయాశ్చ బాహ్యా అలక్ష్మీః । ఉపైతు మాం దేవసఖః కీర్తిశ్చ మణినా సహ। ప్రాదుర్భూతోస్మి రాష్ట్రేస్మిన్ కీర్తిమృద్ధిం దదాతు మే । క్షుత్పిపాసామలాం జ్యేష్ఠామలక్ష్మీం నాశయామ్యహం। అభూతిమసమృద్ధిం చ సర్వాన్నిర్ణుద మే గృహాత్ । గంధద్వారాం దురాధర్షాం నిత్యపుష్టాం కరీషిణీమ్ । ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం తామిహోపహ్వయే శ్రియం। మనసః కామమాకూతిం వాచస్సత్యమశీమహి। పశూనాం రూపమన్నస్య మయి శ్రీః శ్రయతాం యశః । కర్దమేన ప్రజాభూతా మయి సంభవ కర్దమ । శ్రియం వాసయ మే కులే మాతరం పద్మమాలినీం । ఆ

పస్నృజంతుస్నిగ్ధాని చిక్లీతవసమేగృహే । నిచదేవీంమాతరగ్ శ్రియం
వాసయ మేకులే । ఆర్ద్రాంపుష్కరిణీంపుష్టింసువర్ణాంహేమమాలి
నీం । సూర్యాంహిరణ్మయీంలక్ష్మీంజాతవేదోమమావహ (ఆర్ద్రాం
యఃకరిణీంయష్టింపింగళాంపద్మమాలినీం (చంద్రాగ్ంహిరణ్మయీం
లక్ష్మీం జాతవేదోమమావహ) తాంమఆవహజాతవేదో లక్ష్మీమనప
గామినీం । యస్యాంహిరణ్యంప్రభూతం గావోదాస్యోశ్వాన్విందేయం
పురుషానహం । పద్మప్రియే పద్మిని పద్మహస్తే పద్మాలయే పద్మదళాయ
తాక్షి। విశ్వప్రియే విష్ణుమనోనుకూలే త్వత్పాదపద్మంమయిసన్నిధత్స్వ
ఓం జాతశ్రియ ఆసర్వాయుః శ్రియంపరమోజనిత్యభూయోవిదధాతు । శ్రీ
వసానామమృతత్వమాయుః భవంతి*సద్యశ్శమిధామితద్యూః। శ్రి
య ఏవైనంతచ్ఛ్రియామాదధాతి । సంతతమృచావషట్కృతగ్ సంధత్తం
సంధీయతే ప్రజయాపశుభిః । య ఏవంవేద। ఓంమహాదేవ్యైచవిద్మహే
విష్ణుపత్న్యైచధీమహి । తన్నోలక్ష్మీఃప్రచోదయాత్ । హరిఃఓమ్ ।

శ్రీసూక్తంసమాప్తమ్.

హరిఃఓమ్ ॥ భూమిర్భూమ్నాద్యౌర్వరిణాంతరిక్షంమహిత్వా । ఉ
పస్థేతేదేవ్యదితేఽగ్నిమన్నాదమన్నాద్యాయాదధే । ఆయంగౌఃపృశ్ని
రక్రమీదసనన్మాతరంపునఃపితరంచప్రయంత్సువః । త్రిగ్ంశద్ధామవిరా
జతి వాక్పతంగాయశిశ్రియే । ప్రత్యస్యవహద్యుభిః । అస్యప్రాణాదపా
నత్యంతశ్చరతిరోచనా । వ్యఖ్యన్మహిషస్సువః । యత్త్వాక్రుద్ధఃపరో
వపమన్యునాయదవర్త్యా । సుకల్పమగ్నేతత్తవపునస్త్వోద్దీపయామసి
యత్తేమన్యుపరోప్తస్యపృథివీమనుదధ్వసే । ఆదిత్యావిశ్వేతద్దేవావస
వశ్చసమాభరన్ ॥

* సత్యాసవితాన్యతద్యూః

మేదినీ దేవీ వసుంధరా స్యాద్వసుధా దేవీ వాసవీ ॥ బ్రహ్మవర్చసః పితృ
ణాగ్ం శ్రోత్రం చక్షుర్మనః । దేవీ హిరణ్యగర్భిణీ దేవీ ప్రసూవరీ । సదనే స
త్యాయనే సీద । సముద్రవతీ సావిత్రీ హ నో దేవీ మహ్యంగీ । మహీధరణీ
మహోవ్యథిష్ఠాశ్శృంగే శృంగే యజ్ఞే యజ్ఞే విభీషిణీ । ఇంద్రపత్నీ వ్యాపి
నీ సురసరిదిహ । వాయుమతీ జలశయనీ శ్రియం ధా రాజా సత్యం ధో పరి మే
దినీ । శ్వోపరిధత్తం పరిగాయ । విష్ణుపత్నీం మహీం దేవీం మాధవీం మా
ధవప్రియాం । లక్ష్మీప్రియసఖీం దేవీం నమామ్యచ్యుతవల్లభాం ॥ ఓం ధ
నుర్ధరాయ విద్మహే సర్వసిద్ధ్యై చ ధీమహి । తన్నో ధరా ప్రచోదయా
త్ । మహీం దేవీం విష్ణుపత్నీమజూర్యాం ప్రతీచీ మేనాగ్ం హవిషా యజా
మః । త్రేధా విష్ణురురుగాయో విచక్రమే । మహీం దివం పృథివీమంతరి
క్షం- తచ్ఛ్రోణైతి శ్రవ ఇచ్ఛమానా । పుణ్యగ్గ్ శ్లోకం యజమానాయ కృ
ణ్వతీ ॥ హరిః ఓం ॥ —*భూసూక్తం సంపూర్ణమ్*—

అథ నీళాసూక్తం ॥— నీళాం దేవీగ్ం శరణమహం ప్రపద్యే సుతరసి త
రసే నమః ॥ గృణాహి । ఘృతవతీ సవితరాధిపత్యైః పయస్వతీ రంతి
రాశా నో అస్తు । ధ్రువా దిశాం * విష్ణుపత్న్యఘోరాస్యేశానా సహ
సో యా మనోతా । బృహస్పతిర్మాతరిశ్వోత వాయుస్సంధువానా వా
తా అభి నో గృణంతు । విష్టంభో దివో ధరుణః పృథివ్యా అస్యేశానా జగ
తో విష్ణుపత్నీ । మహాదేవ్యై చ విద్మహే విష్ణుపత్న్యై చ ధీమహి తన్నో
నీళా ప్రచోదయాత్ ॥

—నీళాసూక్తం సమాప్తమ్—

శ్రీరుద్రనమకప్రారంభః

అస్యరుద్రస్యప్రశ్నస్య ॥ అనుష్టుప్ఛందః-అఘోరఋషిః॥ సం
ణమూర్తిస్స్వరూపోహోసావాదిత్యః. పరమపురుషస్సఏషరుద్రో
తా।అగ్నిక్రతుచరమేష్టికాయాంశతరుద్రీయేజపాభిషేకేవినియోగః
సకలస్యరుద్రాధ్యాయస్య శ్రీరుద్రోదేవతా ॥ ఏకాగాయత్రీ
దః। తిస్రోనుష్టుభ స్త్రిస్రః పఙ్క్తయస్సప్తానుష్టుభో ద్వేజగత్యౌ ।
సాంబసదాశివప్రీత్యర్థే శతరుద్రీయేజపాభిషేకేవినియోగః ।
గ్నిహోత్రాత్మనే అంగుష్ఠాభ్యాంనమః ॥ దర్శపూర్ణమాసాత్మనే
జనీభ్యాంనమః ॥ చాతుర్మాస్యాత్మనేమధ్యమాభ్యాంనమః ।
రూఢపశుబంధాత్మనేఅనామికాభ్యాంనమః ॥ జ్యోతిష్టోమాత్మనే
ష్ఠికాభ్యాంనమః ॥ సర్వక్రత్వాత్మనేకరతలకరపృష్ఠాభ్యాంనమః ।
గ్నిహోత్రాత్మనేహృదయాయనమః ॥ దర్శపూర్ణమాసాత్మనే
సేస్వాహా ॥ చాతుర్మాస్యాత్మనేశిఖాయైవషట్ ॥ నిరూఢపశు
ధాత్మనేకవచాయహుమ్ ॥ జ్యోతిష్టోమాత్మనే నేత్రత్రయాయవౌషట్
సర్వక్రత్వాత్మనేఅస్త్రాయఫట్ ॥ భూర్భువస్సువరోమితిదిగ్బంధః

ధ్యానమ్ ॥ఆపాతాళనభస్థలాంతభువనబ్రహ్మాండమావిస్ఫురజ్జ్యో
స్ఫాటికలింగమౌళివిలసత్పూర్ణేందువాంతామృతైః । అస్తోకాప్లు
కమీశమనిశం రుద్రానువాకాన్జపన్ ధ్యాయేదీప్సితసిద్ధయే ధ్రువపద
ప్రాభిషించేచ్ఛివం ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మాండవ్యాప్తదేహా భసితహిమరుచా
భాసమానాభుజంగైఃకంఠేకాలాఃకపర్దాకలితశశికలాశ్చండకోదండ
హస్తాః । త్ర్యక్షారుద్రాక్షమాలాప్రకటితవిభవాశ్శాంభవామూర్తి
భేదాఃరుద్రాశ్శ్రీరుద్రసూక్తప్రకటితవిభవానః ప్రయచ్ఛంతుసౌఖ్యం
౨॥ శంచమేమయశ్చమేప్రియంచమేనుకామశ్చమెకామశ్చమేసౌమ
నశ్చమే భద్రంచమేశ్రేయశ్చమేవస్యశ్చ మేయశశ్చమెభగశ్చమెద్ర
విణంచమే యంతాచమే ధర్తాచమె క్షేమశ్చమేధృతిశ్చమేవిశ్వం
ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ * * * *

చతుర్థకాండే పంచమప్రశ్నప్రారంభః

హరిః ఓమ్ ॥ నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఉతోత ఇషవే నమః । నమస్తే అస్తు ధన్వనే బాహుభ్యాముత తే నమః । యాత ఇషుశ్శివతమా శివం బభూవ తే ధనుః । శివా శరవ్యా యా తవ తయా నో రుద్ర మృడయ । యా తే రుద్ర శివా తనూరఘోరాఽపాపకాశినీ । తయా నస్తనువా శంతమయా గిరిశంతాభిచాకశీహి । యామిషుం గిరిశంత హస్తే ॥ ౧ ॥ బిభర్ష్యస్తవే । శివాం గిరిత్ర తాం కురు మా హిగ్ంసీః పురుషం జగత్ । శివేన వచసా త్వా గిరిశాచ్ఛావదామసి । యథా నస్సర్వమిజ్జగదయక్ష్మగ్ం సుమనా అసత్ ॥ * అధ్యవోచదధివక్తా ప్రథమో దైవ్యో భిషక్ । అహీగ్శ్చ సర్వాంజంభయంత్సర్వాశ్చ యాతుధాన్యః । అసౌ యస్తామ్రో అరుణ ఉత బభ్రుస్సుమంగలః । యే చేమాగ్ం రుద్రా అభితో దిక్షు ॥ ౨ ॥ శ్రితాస్సహస్రశోఽవైషాగ్ం హేడ ఈమహే । అసౌ యోఽవసర్పతి నీలగ్రీవో విలోహితః । ఉతైనం గోపా * అదృశన్నదృశన్నుదహార్యః । ఉతైనం విశ్వా భూతాని స దృష్టో మృడయాతి నః । నమో అస్తు నీలగ్రీవాయ సహస్రాక్షాయ మీఢుషే । అథో యే అస్య సత్వానోఽహం తేభ్యోఽకరం నమః । ప్రముంచ ధన్వనస్త్వముభయోరార్త్నియోర్జ్యామ్ । యాశ్చ తే హస్త ఇషవః ॥ ౩ ॥ పరా తా భగవో వప । అవతత్య ధనుస్త్వగ్ం సహస్రాక్ష శతేషుధే । నిశీర్య శల్యానాం ముఖా శివో నస్సుమనా భవ । విజ్యం ధనుః కపర్దినో విశల్యో బాణవాగ్ం ఉత । * అనేశన్నస్యేషవ ఆభురస్య నిషంగథిః । యా తే హేతిర్మీఢుష్టమ హస్తే బభూవ తే ధనుః । తయాఽస్మాన్ విశ్వతస్త్వమ

యక్ష్మయా పరిబ్భుజ । నమస్తే అస్త్వాయుధాయానాతతాయ ధృష్ణవే ।
ఉభాభ్యాముత తే నమో బాహుభ్యాం తవ ధన్వనే । పరి తే ధన్వనో హేతి
రస్మాన్వృణక్తు విశ్వతః । అథో య ఇషుధిస్తవారే అస్మన్నిధేహి తమ్ ॥
హస్తేదితిష్వవ షడుభాభ్యాం ద్వావిగ్ంశతిశ్చ ॥ ౧ ॥

నమో హిరణ్యబాహవే సేనాన్యే దిశాం చ పతయే నమో నమో వృక్షే
భ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాం పతయే నమో నమః సస్పింజరాయ త్విషీ
మతే పథీనాం పతయే నమో నమో బభ్లుశాయ వివ్యాధినేఽన్నానాం పతయే
నమో నమో హరికేశాయోపవీతినే పుష్టానాం పతయే నమో నమో భవ
స్య హేత్యై జగతాం పతయే నమో నమో రుద్రాయాతతావినే క్షేత్రా
ణాం పతయే నమో నమః సూతాయాహంత్యాయ వనానాం పతయే నమో
నమః ॥ ౫ ॥ రోహితాయ స్థపతయే వృక్షాణాం పతయే నమో నమో మం
త్రిణే వాణిజాయ కక్షాణాం పతయే నమో నమో భువంతయే వారివస్కృ
తాయౌషధీనాం పతయే నమో నమ ఉచ్చైర్ఘోషాయాక్రందయతే ప
త్తీనాం పతయే నమో నమః కృత్స్నవీతాయ ధావతే సత్త్వనాం పతయే న
మః ॥ ౬ ॥ వనానాం పతయే నమో నమ ఏకాన్నత్రిగ్ంశచ్చ ॥ ౨ ॥

నమః సహమానాయ నివ్యాధిన ఆవ్యాధినీనాం పతయే నమో నమః
కకుభాయ నిషంగిణే స్తేనానాం పతయే నమో నమో నిషంగిణ ఇషుధిమతే త
స్కరాణాం పతయే నమో నమో వంచతే పరివంచతే స్తాయూనాం పతయే
నమో నమో నిచేరవే పరిచరాయారణ్యానాం పతయే నమో నమః సృకా
విభ్యో జిఘాగ్ంసద్భ్యో ముష్ణతాం పతయే నమో నమోఽసిమద్భ్యో నక్తం

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

చరద్భ్యః ప్రకృంతానాం పతయే నమో నమ ఉష్ణీషిణే గిరిచరాయ కులుంచానాం పతయే నమః ॥ ౭ ॥ ఇషుమద్భ్యో ధన్వావిభ్యశ్చ వో నమో నమ ఆతన్వానేభ్యః ప్రతిదధానేభ్యశ్చ వో నమో నమ ఆయచ్ఛద్భ్యో విసృజద్భ్యశ్చ వో నమో నమోఽస్యద్భ్యో విధ్యద్భ్యశ్చ వో నమో నమ ఆసీనేభ్యః శయానేభ్యశ్చ వో నమో నమః స్వపద్భ్యో జాగ్రద్భ్యశ్చ వో నమో నమస్తిష్ఠద్భ్యో ధావద్భ్యశ్చ వో నమో నమస్సభాభ్యస్సభాపతిభ్యశ్చ వో నమో నమో అశ్వేభ్యోఽశ్వపతిభ్యశ్చ వో నమః ॥ ౮ ॥

కులుంచానాం పతయే నమో నమోఽశ్వపతిభ్యస్త్రీణి చ ॥ ౩ ॥

నమ ఆవ్యాధినీభ్యో వివిధ్యంతీభ్యశ్చ వో నమో నమ ఉగణాభ్యస్తృగ్ంహతీభ్యశ్చ వో నమో నమో గృత్సేభ్యో గృత్సపతిభ్యశ్చ వో నమో నమో వ్రాతేభ్యో వ్రాతపతిభ్యశ్చ వో నమో నమో గణేభ్యో గణపతిభ్యశ్చ వో నమో నమో విరూపేభ్యో విశ్వరూపేభ్యశ్చ వో నమో నమో మహద్భ్యః క్షుల్లకేభ్యశ్చ వో నమో నమో రథిభ్యోఽరథేభ్యశ్చ వో నమో నమో రథేభ్యః ॥ ౯ ॥ రథపతిభ్యశ్చ వో నమో నమః సేనాభ్యస్సేనానిభ్యశ్చ వో నమో నమః క్షత్తృభ్యస్సంగ్రహీతృభ్యశ్చ వో నమో నమస్తక్షభ్యో రథకారేభ్యశ్చ వో నమో నమః కులాలేభ్యః కర్మారేభ్యశ్చ వో నమో నమః పుంజిష్టేభ్యో నిషాదేభ్యశ్చ వో నమో నమ ఇషుకృద్భ్యో ధన్వకృద్భ్యశ్చ వో నమో నమో మృగయుభ్యశ్శ్వనిభ్యశ్చ వో నమో నమశ్శ్వభ్యశ్శ్వపతిభ్యశ్చ వో నమః ॥౧౦॥ రథేభ్యశ్శ్వపతిభ్యశ్చ ద్వే చ ॥ ౪ ॥

నమో భవాయ చ రుద్రాయ చ నమశ్శర్వాయ చ పశుపతయే చ నమో

నీలగ్రీవాయచ శితికంఠాయచ నమఃకపర్దినేచవ్యుప్తకేశాయచనమః
సహస్రాక్షాయచశతధన్వనేచ నమోగిరిశాయచశిపివిష్టాయచనమో
మీఢుష్టమాయచేషుమతేచ నమోహ్రస్వాయచ వామనాయచనమో
బృహతేచవర్షీయసేచ నమోవృద్ధాయచసంవృధ్వనేచ ॥ ౧౧ ॥
నమోఅగ్రియాయచప్రథమాయచ నమఆశవేచాజిరాయచ నమశ్శీఘ్రి
యాయచ శీభ్యాయచ నమఊర్మ్యాయచావస్వన్యాయచ నమస్స్రోత
స్యాయచద్వీప్యాయచ ॥ ౧౨ ॥ సంవృధ్వనేచపంచవింశతిశ్చ ॥

నమోజ్యేష్ఠాయచకనిష్ఠాయచ నమఃపూర్వజాయచాపరజాయచ న
మోమధ్యమాయచాపగల్భాయచ నమోజఘన్యాయచబుధ్నియాయచ
నమస్సోభ్యాయచ ప్రతిసర్యాయచ నమోయామ్యాయచ క్షేమ్యా
యచ నమఉర్వర్యాయచఖల్యాయచ నమశ్శ్లోక్యాయచావసాన్యాయ
చ నమోవన్యాయచకక్ష్యాయచ నమశ్శ్రవాయచప్రతిశ్రవాయచ
నమఆశుషేణాయచాశురథాయచ నమశ్శూరాయచావభిందతేచ న
మోవర్మిణేచవరూథినేచ నమోబిల్మినేచకవచినేచ నమశ్శ్రుతా
యచశ్రుతసేనాయచ ॥ ౧౪ ॥ ప్రతిశ్రవాయచ పంచవింశతిశ్చ ॥

నమోదుందుభ్యాయచాహనన్యాయచ నమోధృష్ణవేచ ప్రమృశా
యచ నమోదూతాయచప్రహితాయచ నమోనిషంగిణేచేషుధిమతేచ
నమస్తీక్ష్ణేషవేచాయుధినేచనమస్స్వాయుధాయచసుధన్వనేచనమస్స్రు
త్యాయచపథ్యాయచ నమఃకాట్యాయచ నీప్యాయచ నమస్సూద్యా
యచ సరస్యాయచనమోనాద్యాయచవైశంతాయచ ॥ ౧౫ ॥

కూప్యాయ చావట్యాయ చ నమో వర్ష్యాయ చావర్ష్యాయ చ నమో మే
ఘ్యాయ చ విద్యుత్యాయ చ నమ ఈధ్రియాయ చాతప్యాయ చ నమో వా
త్యాయ చ రేష్మియాయ చ నమో వాస్తవ్యాయ చ వాస్తుపాయ చ ॥ ౧౬ ॥

వైశంతాయచత్రిగ్ంశచ్చ ॥ ౭ ॥

నమస్సోమాయ చ రుద్రాయ చ నమస్తామ్రాయ చారుణాయ చ న
మశ్శంగాయ చ పశుపతయే చ నమ ఉగ్రాయ చ భీమాయ చ నమో అగ్రే
వధాయ చ దూరేవధాయ చ నమో హంత్రే చ హనీయసే చ నమో వృక్షే
భ్యో హరికేశేభ్యో నమస్తారాయ నమశ్శంభవే చ మయోభవే చ నమశ్శం
కరాయ చ మయస్కరాయ చ నమశ్శివాయ చ శివతరాయ చ ॥ ౧౭ ॥ న
మస్తీర్థ్యాయ చ కూల్యాయ చ నమః పార్యాయ చావార్యాయ చ నమః
ప్రతరణాయ చోత్తరణాయ చ నమ ఆతార్యాయ చాలాద్యాయ చ నమ
శ్శష్ప్యాయ చ ఫేన్యాయ చ నమస్సికత్యాయ చ ప్రవాహ్యాయ చ ॥ ౧౮ ॥

శివతరాయచత్రిగ్ంశచ్చ ॥ ౮ ॥

నమ ఇరిణ్యాయ చ ప్రపథ్యాయ చ నమః కిగ్ంశిలాయ చ క్షయణాయ చ
నమః కపర్దినే చ పులస్తయే చ నమో గోష్ఠ్యాయ చ గృహ్యాయ చ నమస్త
ల్ప్యాయ చ గేహ్యాయ చ నమః కాట్యాయ చ గహ్వరేష్ఠాయ చ నమో
హ్రదయ్యాయ చ నివేష్ప్యాయ చ నమః పాగ్ంసవ్యాయ చ రజస్యాయ చ
నమశ్శుష్క్యాయ చ హరిత్యాయ చ నమో లోప్యాయ చోలప్యాయ చ ॥
౧౯ ॥ నమ ఊర్వ్యాయ చ సూర్మ్యాయ చ నమః పర్ణ్యాయ చ పర్ణశద్యా
య చ నమోఽపగురమాణాయ చాభిఘ్నతే చ నమ ఆక్ఖిదతే చ ప్రక్ఖిదతే చ

నమోవః కిరికేభ్యో దేవానాగ్ం హృదయేభ్యో నమో విక్షీణకేభ్యో నమో
విచిన్వత్కేభ్యో నమ ఆనిర్హతేభ్యో నమ ఆమీవత్కేభ్యః ॥ ౨౦ ॥
ఉల్లప్యాయ చత్రయస్త్రింగ్ శచ్చ ॥ ౯ ॥

ద్రాపే అంధసస్పతే దరిద్రన్నీలలోహిత । ఏషాం పురుషాణా
మేషాం పశూనాం * మా భేర్మారో మో ఏషాం కించనామమత్ । యాతే
రుద్ర శివా తనూః శివా విశ్వాహ భేషజీ । శివా రుద్రస్య భేషజీ తయా నో
మృడ జీవసే । ఇమాగ్ం రుద్రాయ తవసే కపర్దినే క్షయద్వీరాయ ప్రభరా
మహే మతిం । యథా నః శమసద్ద్విపదే చతుష్పదే విశ్వం పుష్టం గ్రామే
అస్మి ॥ ౨౧ ॥ అనాతురమ్ । మృడా నో రుద్రోత నో మయస్కృధి
క్షయద్వీరాయ నమసా విధేమ తే । యచ్ఛం చ యోశ్చ మనురాయజే పి
తా తదశ్యామ తవ రుద్ర ప్రణీతౌ । మా నో మహాంతముత మా నో అర్భకం
మా న ఉక్షంతముత మా న ఉక్షితం । మా నో వధీః పితరం మోత మాతరం ప్రియా
మా నస్తనువః ॥ ౨౨ ॥ రుద్ర రీరిషః । మా నస్తోకే తనయే మా న ఆయు
షి మా నో గోషు మా నో అశ్వేషు రీరిషః । వీరాన్మా నో రుద్ర భామితో
వధీర్హవిష్మంతో నమసా విధేమ తే । ఆరాత్తే గోఘ్న ఉత పూరుషఘ్నే
క్షయద్వీరాయ సుమ్నమస్మే తే అస్తు । రక్షా చ నో అధి చ దేవ బ్రూహ్యథా
చ నః శర్మ యచ్ఛ ద్విబర్హాః । స్తుహి ॥ ౨౩ ॥ శ్రుతం గర్తసదం యు
వానం మృగన్న భీమముపహత్నుముగ్రం । మృడా జరిత్రే రుద్ర స్త
వానో అన్యం తే అస్మన్నివపంతు సేనాః । పరిణో రుద్రస్య హేతిర్వృణక్తు
పరి త్వేషస్య దుర్మతిరఘాయోః । అవస్థిరా మఘవద్భ్యస్తనుష్వ

స్తౌ శాయతనయాయ మృడయ । మీఢుష్టమ శివతమ శివో న స్సుమనా
భవ । పరమే వృక్ష ఆయుధంనిధాయ కృత్తింవసాన ఆచర పినాకం ॥ ౨౪
బిభ్రదాగహి । వికిరిద విలోహితనమస్తే అస్తు భగవః । యాస్తే సహస్ర
గ్ హేతయో న్యమస్మన్నివపంతు తాః । సహస్రాణి సహస్రధా బాహు
వో స్తవహేతయః । తాసామీశానో భగవః పరాచీనా ముఖా కృధి ॥ ౨౫ ॥

అస్మిగ్గ్ స్తనువస్తుహిపినాకమేకాన్నత్రిగ్ంశచ్చ ॥ ౧౦ ॥

సహస్రాణి సహస్రశో యేరుద్రా అధిభూమ్యాం । తేషాగ్ సహస్ర
యోజనే వధన్వానితన్మసి । అస్మిన్మహత్యర్ణవేంతరిక్షే భవా అధి । నీ
లగ్రీవాశ్శితికంఠాశ్శర్వా అధః క్షమాచరాః । నీలగ్రీవాశ్శితికంఠాది
వగ్ రుద్రా ఉపశ్రితాః । యేవృక్షేషు సస్పింజరా నీలగ్రీవా విలోహి
తాః । యేభూతానామధిపతయో విశిఖాసః కపర్దినః । యే అన్నేషు వి
విధ్యంతి పాత్రేషుపిబతో జనాన్ । యే పథాం పథిరక్షయ ఐలబృదా
యవ్యుధః । యే తీర్థాని ॥ ౨౬ ॥ ప్రచరంతి సృకావంతో నిషంగిణః
య ఏతావంతశ్చ భూయాగ్ంసశ్చ దిశో రుద్రా వితస్థిరే । తేషాగ్ సహస్ర
యోజనే వధన్వానితన్మసి ॥ నమోరుద్రేభ్యో యే పృథివ్యాం యేంతరిక్షే
యే దివి యేషామన్నం వాతో వర్షమిషవస్తేభ్యోదశ ప్రాచీర్దశ దక్షి
ణాదశ ప్రతీచీర్దశోదీచీర్దశోర్ధ్వాస్తేభ్యో నమస్తే నో మృడయంతు
తే యంద్విష్మో యశ్చనో ద్వేష్టి తంవో జంభేదధామి ॥ ౨౭ ॥

తీర్థాని యశ్చషట్చ ॥ ౧౧ ॥

నమస్తే నవ్యో హిరణ్యబాహవే సేనాన్యే హమానాయ నమ ఆవ్యాధినీ

భ్యో నమో భవాయ నమో జ్యేష్ఠాయ నమో దుందుభ్యాయ నమ

మాయ నమ ఇరిణ్యాయ ద్రాపేస సహస్రాణ్యేకాదశ ॥

నమస్తేన మో భవాయ ద్రాపేస ప్రవిగ్రశతిః ॥

త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనం । ఉర్వారుకమివ

బంధనాన్మృత్యోర్ముక్షీయ మామృతాత్ । యో రుద్రో అగ్నౌ యో అ

య ఓషధీషు యో రుద్రో విశ్వా భువనా వివేశ తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు

ఊ తే సహస్రమయుతం పాశా మృత్యో మర్త్యాయ హంతవే । తాన్

యజ్ఞస్య మాయయా । సర్వానవయజామహే । మృత్యవే స్వాహా । మృ

త్యవే స్వాహా । ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ విష్ణవే మృత్యుర్మే పా

మమ మృత్యుర్నశ్యతు ఆయుర్వర్ధతామ్ ॥ శ్రీరుద్రప్రశ్నః సమాప్తః

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

చతుర్థకాండే సప్తమ ప్రశ్నప్రారంభః

హరిః ఓమ్ ॥ అగ్నావిష్ణూ సజోషసేమా వర్ధంతు వాం గిరః ।

ద్యుమ్నైర్వాజేభిరాగతం । వాజశ్చ మే ప్రసవశ్చ మే ప్రయతిశ్చ మే ప్ర

సితిశ్చ మే ధీతిశ్చ మే క్రతుశ్చ మే స్వరశ్చ మే శ్లోకశ్చ మే శ్రావశ్చ మే శ్రు

తిశ్చ మే జ్యోతిశ్చ మే సువశ్చ మే ప్రాణశ్చ మే ఽపానః ॥ ౧ ॥ చ మే వ్యానశ్చ

మే ఽసుశ్చ మే చిత్తం చ మ ఆధీతం చ మే వాక్చ మే మనశ్చ మే చక్షుశ్చ మే శ్రోత్రం

చ మే దక్షశ్చ మే బలం చ మ ఓజశ్చ మే సహశ్చ మ ఆయుశ్చ మే జరా చ మ ఆ

త్మా చ మే తనూశ్చ మే శర్మ చ మే వర్మ చ మే ఽంగాని చ మే ఽస్థాని చ మే పరూంషి

చ మే శరీరాణి చ మే ॥ ౨ ॥ అపాన స్తనూశ్చ మే ష్టాదశ చ ॥ ౧ ॥

జ్యైష్ఠ్యం చ మ ఆధిపత్యం చ మే మన్యుశ్చ మే భామశ్చ మే ఽమశ్చ మే

శ్చ మే జేమా చ మే మహిమా చ మే వరిమా చ మే ప్రథిమా చ మే వర్ష్మా చ మే ద్రాఘుయా చ మే వృద్ధం చ మే వృద్ధిశ్చ మే సత్యం చ మే శ్రద్ధా చ మే జగచ్చ ॥ ౩ ॥ మే ధనం చ మే వశశ్చ మే త్విషిశ్చ మే క్రీడా చ మే మోదశ్చ మే జాతం చ మే జనిష్యమాణం చ మే సూక్తం చ మే సుకృతం చ మే విత్తం చ మే వేద్యం చ మే భూతం చ మే భవిష్యచ్చ మే సుగం చ మే సుపథం చ మ ఋద్ధం చ మ ఋద్ధిశ్చ మే క్లృప్తం చ మే క్లృప్తిశ్చ మే మతిశ్చ మే సుమతిశ్చ మే ॥ ౪ ॥

జగద్వృద్ధిశ్చతుర్దశ చ ॥ ౨ ॥

శం చ మే మయశ్చ మే ప్రియం చ మేఽనుకామశ్చ మే కామశ్చ మే సౌమనసశ్చ మే భద్రం చ మే శ్రేయశ్చ మే వస్యశ్చ మే యశశ్చ మే భగశ్చ మే ద్రవిణం చ మే యన్తా చ మే ధర్తా చ మే క్షేమశ్చ మే ధృతిశ్చ మే విశ్వం చ ॥ ౫ ॥ * మే మహశ్చ మే సంవిచ్చ మే జ్ఞాత్రం చ మే సూశ్చ మే ప్రసూశ్చ మే సీరం చ మే లయశ్చ మ ఋతం చ మేఽమృతం చ మేఽయక్ష్మం చ మేఽనామయచ్చ మే జీవాతుశ్చ మే దీర్ఘాయుత్వం చ మేఽనమిత్రం చ మేఽభయం చ మే సుగం చ మే శయనం చ మే సూషా చ మే సుదినం చ మే ॥ ౬ ॥

విశ్వం చ శయనమష్టౌ చ ॥ ౩ ॥

ఊర్క్చ మే సూనృతా చ మే పయశ్చ మే రసశ్చ మే ఘృతం చ మే మధు చ మే సగ్ధిశ్చ మే సపీతిశ్చ మే కృషిశ్చ మే వృష్టిశ్చ మే జైత్రం చ మ ఔద్భిద్యం చ మే రయిశ్చ మే రాయశ్చ మే పుష్టం చ మే పుష్టిశ్చ మే విభు చ ॥ ౭ ॥ మే ప్రభు చ మే బహు చ మే భూయశ్చ మే పూర్ణం చ మే పూర్ణతరం చ మేఽక్షితిశ్చ మే కూయవాశ్చ మేఽన్నం చ మేఽక్షుచ్చ మే వ్రీహయశ్చ మే యవా

శ్చమే మాషాశ్చ మే తిలాశ్చ మే ముద్గాశ్చ మే ఖల్వాశ్చ మే గోధూమాశ్చ మే మసురాశ్చ మే ప్రియంగవశ్చ మేఽణవశ్చ మే శ్యామాకాశ్చ మే నీవారాశ్చ మే ॥ ౮ ॥ వ్రీహయశ్చ మసురాశ్చ తు దశ చ ॥

అశ్మా చ మే మృత్తికా చ మే గిరయశ్చ మే పర్వతాశ్చ మే సికతాశ్చ మే వనస్పతయశ్చ మే హిరణ్యం చ మేఽయశ్చ మే సీసం చ మే త్రపుశ్చ మే శ్యామం చ మే లోహం చ మేఽగ్నిశ్చ మ ఆపశ్చ మే వీరుధశ్చ మ ఓషధయశ్చ మే కృష్టపచ్యం చ ॥ ౯ ॥ మేఽకృష్టపచ్యం చ మే గ్రామ్యాశ్చ మే పశవ ఆరణ్యాశ్చ యజ్ఞేన కల్పన్తాం విత్తం చ మే విత్తిశ్చ మే భూతం చ మే భూతిశ్చ మే వసు చ మే వసతిశ్చ మే కర్మ చ మే శక్తిశ్చ మేఽర్థశ్చ మ ఏమశ్చ మ ఇతిశ్చ మే గతిశ్చ మే ॥ ౧౦ ॥ కృష్టపచ్యం చాష్టా చ త్వారింశచ్చ ॥ ౫ ॥

అగ్నిశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే సోమశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే సవితా చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే సరస్వతీ చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే పూషా చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే బృహస్పతిశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే మిత్రశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే వరుణశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే త్వష్టా చ ॥ ౧౧ ॥ మ ఇన్ద్రశ్చ మే ధాతా చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే విష్ణుశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మేఽశ్వినౌ చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే మరుతశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే విశ్వే చ మే దేవా ఇన్ద్రశ్చ మే పృథివీ చ మ ఇన్ద్రశ్చ మేఽన్తరిక్షం చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే ద్యౌశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే దిశశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే మూర్ధా చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే ప్రజాపతిశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే ॥ ౧౨ ॥ త్వష్టా చ ద్యౌశ్చ మ ఏకవింశతిశ్చ ॥ ౬ ॥

అంశుశ్చ మే రశ్మిశ్చ మేఽదాభ్యశ్చ మేఽధిపతిశ్చ మ ఉపాంశుశ్చ మేఽన్తర్యామశ్చ మ ఐన్ద్రవాయవశ్చ మే మైత్రావరుణశ్చ మ ఆశ్వినశ్చ మే ప్రతిప్రస్థా

స్థానశ్చ మే శుక్రశ్చ మే మన్థీ చ మ ఆగ్రయణశ్చ మే వైశ్వదేవశ్చ మే ధ్రు
వశ్చ మే వైశ్వానరశ్చ మ ఋతుగ్రహాశ్చ ॥ ౧౩ ॥ మేఽతిగ్రాహ్యాశ్చ మ
ఐన్ద్రాగ్నశ్చ మే వైశ్వదేవశ్చ మే మరుత్వతీయాశ్చ మే మాహేన్ద్రశ్చ
మ ఆదిత్యశ్చ మే సావిత్రశ్చ మే సారస్వతశ్చ మే పౌష్ణశ్చ మే పాత్నీవతశ్చ
మే హారియోజనశ్చ మే ॥ ౧౪ ॥ ఋతుగ్రహాశ్చ చతుస్త్రింశచ్చ ॥ ౬ ॥
ఇధ్మశ్చ మే బర్హిశ్చ మే వేదిశ్చ మే ధిష్ణియాశ్చ మే స్రుచశ్చ మే చమసా
శ్చ మే గ్రావాణశ్చ మే స్వరవశ్చ మ ఉపరవాశ్చ మేఽధిషవణే చ మే ద్రోణకల
శశ్చ మే వాయవ్యాని చ మే పూతభృచ్చ మ ఆధవనీయశ్చ మ ఆగ్నీధ్రం చ
మే హవిర్ధానం చ మే గృహాశ్చ మే సదశ్చ మే పురోడాశాశ్చ మే పచతా
శ్చ మేఽవభృథశ్చ మే స్వగాకారశ్చ మే ॥ ౧౫ ॥ గృహాశ్చ షోడశ చ ॥ ౭ ॥
అగ్నిశ్చ మే ఘర్మశ్చ మేఽర్కశ్చ మే సూర్యశ్చ మే ప్రాణశ్చ మేఽశ్వమేధ
శ్చ మే పృథివీ చ మేఽదితిశ్చ మే దితిశ్చ మే ద్యౌశ్చ మే శక్వరీరఙ్గులయో దిశశ్చ
మే యజ్ఞేన కల్పన్తామృక్చ మే సామ చ మే స్తోమశ్చ మే యజుశ్చ మే దీక్షా
చ మే తపశ్చ మ ఋతుశ్చ మే వ్రతం చ మేఽహోరాత్రయోర్వృష్ట్యా బృహ
ద్రథన్తరే చ మే యజ్ఞేన కల్పేతామ్ ॥ ౧౬ ॥ దీక్షాష్టాదశ చ ॥ ౮ ॥

గర్భాశ్చ మే వత్సాశ్చ మే త్ర్యవిశ్చ మే త్ర్యవీ చ మే దిత్యవాట్చ మే ది
త్యౌహీ చ మే పఞ్చావిశ్చ మే పఞ్చావీ చ మే త్రివత్సశ్చ మే త్రివత్సా చ మే
తుర్యవాట్చ మే తుర్యౌహీ చ మే పష్ఠవాచ్చ మే పష్ఠౌహీ చ మ ఉక్షా చ మే వ
శా చ మ ఋషభశ్చ ॥ ౧౭ ॥ మే వేహచ్చ మేఽనడ్వాంచ మే ధేనుశ్చ మ
ఆయుర్యజ్ఞేన కల్పతాం ప్రాణో యజ్ఞేన కల్పతామపానో యజ్ఞేన కల్ప

తాం వ్యానో యజ్ఞేన కల్పతాం చక్షుర్యజ్ఞేన కల్పతాగ్ం శ్రోత్రం యజ్ఞే
న కల్పతాం మనో యజ్ఞేన కల్పతాం వాగ్యజ్ఞేన కల్పతామాత్మా యజ్ఞేన క
ల్పతాం యజ్ఞో యజ్ఞేన కల్పతాం ॥౧౭॥ ఋష్టభశ్చ చత్వారిగ్ంశచ్చ ॥౧౧॥

ఏకా చ మే తిస్రశ్చ మే పంచ చ మే సప్త చ మే నవ చ మ ఏకాదశ చ మే త్ర
యోదశ చ మే పంచదశ చ మే సప్తదశ చ మే నవదశ చ మ ఏకవిగ్ంశతిశ్చ
మే త్రయోవిగ్ంశతిశ్చ మే పంచవిగ్ంశతిశ్చ మే సప్తవిగ్ంశతిశ్చ మే న
వవిగ్ంశతిశ్చ మ ఏకత్రిగ్ంశచ్చ మే త్రయస్త్రిగ్ంశచ్చ ॥ ౧౯ ॥ మే చతస్ర
శ్చ మేఽష్టౌ చ మే ద్వాదశ చ మే షోడశ చ మే విగ్ంశతిశ్చ మే చతుర్విగ్ంశతి
శ్చ మేఽష్టావిగ్ంశతిశ్చ మే ద్వాత్రిగ్ంశచ్చ మే షట్త్రిగ్ంశచ్చ మే చత్వారిగ్ం
శచ్చ మే చతుశ్చత్వారిగ్ంశచ్చ మేఽష్టాచత్వారిగ్ంశచ్చ మే వాజశ్చ ప్రస
వశ్చాపిజశ్చ క్రతుశ్చ సువశ్చ మూర్ధా చ వ్యశ్నియశ్చాంత్యాయన
శ్చాంత్యశ్చ భౌవనశ్చ భువనశ్చాధిపతిశ్చ ॥ ౨౧ ॥

త్రయస్త్రిగ్ంశచ్చ వ్యశ్నియ ఏకాదశ చ ॥ ౧౧ ॥

అగ్నావిష్ణూ జ్యైష్ఠ్యగ్ంశం చోర్క్చ శ్మాచాగ్నిశ్చాగ్ంశుశ్చేధ్మశ్చాగ్నిశ్చ
గర్భాశ్చైకాదశ చ ॥ ఇడా దేవహూర్మనుర్యజ్ఞనీర్బృహస్పతిరుక్థా
మదాని శగ్ంసిషద్విశ్వే దేవాః ॥ 3 ॥ సూక్తవాచః పృథివి మాతర్మా మా
హిగ్ంసీర్మధు మనిష్యే మధు జనిష్యే మధు వక్ష్యామి మధు వదిష్యామి మ
ధుమతీం దేవేభ్యో వాచముద్యాసగ్ం శుశ్రూషేణ్యాం మనుష్యేభ్యస్తం
మా దేవా అవంతు శోభాయై పితరోఽనుమదంతు ॥ ౪ ॥ ఓం శాన్తిశ్శా
న్తిశ్శాన్తిః

—— శ్రీరుద్రనమకచమకం సమాప్తం ——

అథ ఋగ్వేదీయా ఐతరేయోపనిషత్

ఓం వాఙ్మే మనసి ప్రతిష్ఠితా మనో మే వాచి ప్రతిష్ఠిత మావిరావీర్మ
ఏధి వేదస్య మ ఆణీస్థః శ్రుతం మే మా ప్రహాసీ రనేనాధీతే నాహోరాత్రా
న్సందధామ్యృతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామి తన్మామవతు తద్వక్తార
మవత్వవతు మామవతు వక్తారమవతు వక్తారం॥ ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥

ఓం (భూమిముపస్పృశేత్) అగ్న ఇళా మమ ఇళా। నమ ఋషిభ్యో
మంత్రకృద్భ్యో మంత్రపతిభ్యో నమో వో అస్తు దేవేభ్యః। శివా నశ్శంత
మా భవతు సుమృడీకా సరస్వతీ। మా తే వ్యోమ సందృశి। భద్రం కర్ణే
భిః... యదాయుః॥ శన్న ఇంద్రాగ్నీ భవతా... వాజసాతౌ॥ స్తుషే జ
నం సువ్రతం నవ్యసీభిర్గీర్భిర్మిత్రావరుణా సుమ్నయంతా। తఆగమంతు
తఇహ శ్రువంతు సుక్షత్రాసో వరుణో మిత్రో అగ్నిః॥ కయా నశ్చిత్ర... వృ
తా। కస్త్వా సత్యో... వసు। అభీషుణః... స్యూతిభిః। భద్రంనో...
అపి వాదయ మనః। స్యోనా పృథివీ... సప్రథః। ఉదితస్స్వక్రీయం దధే త
మహా మాత్మని దధే। అను మామైత్విన్ద్రియం మయి శ్రీర్మయి యశః। స
ర్వస్స ప్రాణస్స బల ఉత్తిష్ఠా మ్యనుమా శ్రీః। ఉత్తిష్ఠత్వను మాయంతు దేవ
తా అదబ్ధం చక్షురిషితం మనః। సూర్యో జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠో దీక్షే మామా
హిగ్ంసీః। తచ్చక్షుర్దేవహితం... శరదశ్శతం॥ ఓం శాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥

హరిః ఓమ్॥ ఆత్మా వా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్ నాన్యత్కించన మిష
త్। స ఈక్షత లోకాన్ను సృజా ఇతి॥ ౧॥ స ఇమాంల్లోకానసృజత అంభో
మరీచీర్మరమాపో ఽదో ఽమ్భః పరేణ దివం ద్యౌః ప్రతిష్ఠాంతరిక్షం మ
రీచయః పృథివీ మరో యా అధస్తాత్తా ఆపః॥ ౨॥ స ఈక్షతేమే ను లోకా
లోకపాలాన్ను సృజా ఇతి సోఽద్భ్య ఏవ పురుషం సముద్ధృత్యామూర్ఛ
యత్॥ ౩॥ తమభ్యతపత్తస్యాభితప్తస్య ముఖం నిరభిద్యత యథాం
డం ముఖాద్వాగ్వాచోఽగ్నిర్నాసికే నిరభిద్యేతాం నాసికాభ్యాం ప్రా
ణః ప్రాణాద్వాయురక్షిణీ నిరభిద్యేతామక్షిభ్యాం చక్షుశ్చక్షుష ఆది
త్యః కర్ణౌ నిరభిద్యేతాం కర్ణాభ్యాం శ్రోత్రం శ్రోత్రాద్దిశస్త్వఙ్నిరభి

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

ద్యత్త్వచో లోమాని లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో హృదయం నిరభి-
హృదయాన్మనో మనసశ్చంద్రమా నాభిర్నిరభిద్యత నాభ్యా అపానః
అపానాన్మృత్యుః శిశ్నం నిరభిద్యత శిశ్నాద్రేతో రేతస ఆపః ॥ ౪ ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

తా ఏతా దేవతాః సృష్టా అస్మిన్మహత్యర్ణవే ప్రాపతన్ తమశనా-
పిపాసాభ్యామన్వవార్జత్ తా ఏనమబ్రువన్నాయతనం నః ప్రజా-
నీహి యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితా అన్నమదామేతి ॥ ౧ ॥ తాభ్యో గామానయ-
త్తా అబ్రువన్న వై నోఽయమలమితి తాభ్యోఽశ్వమానయత్తా అబ్రువన్న
వై నోఽయమలమితి ॥ ౨ ॥ తాభ్యః పురుషమానయత్ తా అబ్రువన్
సుకృతం బతేతి పురుషో వావ సుకృతం తా అబ్రవీద్యథాయతనం ప్రవిశ-
తేతి ॥ ౩ ॥ అగ్నిర్వాగ్భూత్వా ముఖం ప్రావిశత్ వాయుః ప్రాణో
భూత్వా నాసికే ప్రావిశదాదిత్యశ్చక్షుర్భూత్వాఽక్షిణీ ప్రావిశద్దిశః శ్రోత్రం
భూత్వా కర్ణౌ ప్రావిశన్నోషధివనస్పతయో లోమాని భూత్వా త్వచం
ప్రావిశంశ్చంద్రమా మనో భూత్వా హృదయం ప్రావిశత్ మృత్యుర-
పానో భూత్వా నాభిం ప్రావిశదాపో రేతో భూత్వా శిశ్నం ప్రావిశన్ ॥ ౪ ॥
తమశనాయాపిపాసే అబ్రూతామావాభ్యామభిప్రజానీహీతి తే అబ్ర-
వీదేతాస్వేవ వాం దేవతాస్వాభజామ్యేతాసు భాగిన్యౌ కరోమీతి తస్మా-
ద్యస్యై కస్యై చ దేవతాయై హవిర్గృహ్యతే భాగిన్యావేవాస్యామశనా-
యాపిపాసే భవతః ॥ ౫ ॥ ఇతి ద్వితీయః ఖండః

స ఈక్షతేమే ను లోకాశ్చ లోకపాలాశ్చాన్నమేభ్యః సృజా ఇతి ॥ ౧ ॥
సోఽపోఽభ్యతపత్ తాభ్యోఽభితప్తాభ్యో మూర్తిరజాయత యా వై
సా మూర్తిరజాయతాన్నం వై తత్ ॥ ౨ ॥ తదేతదభిసృష్టం పరా-
ఙత్యజిఘాంసత్ తద్వాచాజిఘృక్షత్ తన్నాశక్నోద్వాచా గ్రహీతుం స య-
ద్ధైనద్వాచాఽగ్రహైష్యత్ అభివ్యాహృత్య హైవాన్నమత్రప్స్యత్
తత్ప్రాణేనాజిఘృక్షత్ తన్నాశక్నోత్ప్రాణేన గ్రహీతుం స యద్ధైన-

ణేనాగ్రహైష్యదభిప్రాణ్యహైవాన్నమత్రప్స్యత్ ॥ ౪ ॥ తచ్చక్షుషా
ఽజిఘృక్షత్ తన్నాశక్నోచ్చక్షుషాగ్రహీతుంసయద్ధైనచ్చక్షుషాఽ
గ్రహైష్యద్దృష్ట్వా హైవాన్నమత్రప్స్యత్ ॥ ౫ ॥ తచ్ఛ్రోత్రేణాజిఘృ
క్షత్ తన్నాశక్నోచ్ఛ్రోత్రేణగ్రహీతుం సయద్ధైనచ్ఛ్రోత్రేణాగ్రహై
ష్యచ్ఛ్రుత్వాహైవాన్నమత్రప్స్యత్ ॥ ౬ ॥ తత్త్వచాఽజిఘృక్షత్ త
న్నాశక్నోత్త్వచాగ్రహీతుం సయద్ధైనత్త్వచాఽగ్రహైష్యత్ స్పృ
ష్ట్వాహైవాన్నమత్రప్స్యత్ ॥ ౭ ॥ తన్మనసాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నో
న్మనసాగ్రహీతుంసయద్ధైనన్మనసాగ్రహైష్యద్ధ్యాత్వా హైవాన్నమత్ర
ప్స్యత్ ॥ ౮ ॥ తచ్ఛిశ్నేనాజిఘృక్షత్ తన్నాశక్నోచ్ఛిశ్నేనగ్రహీతుం
సయద్ధైనచ్ఛిశ్నేనాగ్రహైష్యద్విసృజ్యహైవాన్నమత్రప్స్యత్ ॥ ౯ ॥
తదపానేనాజిఘృక్షత్ తదావయత్ సఏషోఽన్నస్యగ్రహోయద్వాయు
రన్నాయుర్వాఏషయద్వాయుః ॥ ౧౦ ॥ సఈక్షతకథంన్విదం మదృతే
స్యాదితి సఈక్షతకతరేణప్రపద్యాఇతి సఈక్షత యది వాచాఽభివ్యా
హృతం యదిప్రాణేనాభిప్రాణితం యదిచక్షుషాదృష్టంయదిశ్రోత్రేణ
శ్రుతం యదిత్వచాస్పృష్టం యదిమనసాధ్యాతం యద్యపానేనాభ్య
పానితం యదిశిశ్నేనవిసృష్టమథకోఽహమితి ॥ ౧౧ ॥ సఏతమేవసీమా
నం విదార్యైతయాద్వారాప్రాపద్యత సైషావిదృతిర్నామద్వాస్తదేత
న్నాందనం తస్య త్రయఆవసథాః త్రయఃస్వప్నా అయమావసథోఽ
యమావసథోఽయమావసథఇతి ॥ ౧౨ ॥ సజాతోభూతాన్యభివ్యైఖ్య
త్ కిమిహాన్యంవావదిషదితి సఏతమేవ పురుషంబ్రహ్మతతమమపశ్యదిదమ
దర్శమితీ౩ ॥ ౧౩ ॥ తస్మాదిదంద్రోనామేదంద్రోహవైనామతమిదం
ద్రంసన్తమింద్రమిత్యాచక్షతే పరోక్షేణ పరోక్షప్రియాఇవహిదేవాః
పరోక్షప్రియాఇవహిదేవాః ॥ ౧౪ ॥ —॥ ఇతి తృతీయఃఖండః ॥—

ఇత్యైతరేయె ద్వితీయేఆరణ్యకే చతుర్థోఽధ్యాయః

ఉపనిషత్సు ప్రథమోఽధ్యాయః ఓం తత్సత్

హరిః ఓం ॥ పురుషే హ వా అయమాదితో గర్భో భవతి యద్రే
తస్తదేతత్సర్వేభ్యోఽంగేభ్యస్తేజస్సంభూతమాత్మన్యేవాత్మానం బి
భర్తి తద్యదా స్త్రియాం సించత్యథైతజ్జనయతి తదస్య ప్రథమం జన్మ ॥

ఇతి ప్రథమః ఖండః

తత్ స్త్రియా ఆత్మభూయం గచ్ఛతి యథా స్వమంగం తథా తస్మా
నాం న హినస్తి సాస్యైతమాత్మానమత్ర గతం భావయతి ॥ ౧ ॥ సా భా
యితీ భావయితవ్యా భవతి తం స్త్రీ గర్భం బిభర్తి సోఽగ్ర ఏవ కుమా
జన్మనోఽగ్రేఽధిభావయతి స యత్ కుమారం జన్మనోఽగ్రేఽధిభా
యత్యాత్మానమేవ తద్భావయత్యేషాం లోకానాం సంతత్యా ఏవం సం
తా హీమే లోకాస్తదస్య ద్వితీయం జన్మ ॥ ౨ ॥ ఇతి ద్వితీయః ఖండః
సోఽస్యాయమాత్మా పుణ్యేభ్యః కర్మభ్యః ప్రతినిధీయతే అథాస్యా
యమితర ఆత్మా కృతకృత్యో వయోగతః ప్రైతి స ఇతః ప్రయన్నేవ పునర్జా
యతే తదస్య తృతీయం జన్మ ॥ తదుక్తమృషిణా ॥ ౪ ॥ ******

ఇతి తృతీయః ఖండః

గర్భే ను సన్నన్వేషామవేదమహం దేవానాం జనిమాని విశ్వా శత
మా పుర ఆయసీరరక్షన్నధః శ్యేనో జవసా నిరదీయమితి । గర్భ ఏవైతచ్ఛ
యానో వామదేవ ఏవముపాచ ॥ ౧ ॥ స ఏవం విద్వానస్మాచ్ఛరీరభేదా
దూర్ధ్వ ఉత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే లోకే సర్వాన్ కామానాప్త్వా
ఽమృతస్సమభవత్సమభవత్ ॥ ౨ ॥ ॥ ఇతి చతుర్థః ఖండః ॥

ఇత్యైతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే పంచమోఽధ్యాయః

ఉపనిషత్సు ద్వితీయాధ్యాయః ఓం తత్సత్

అథ తృతీయాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

కోఽయమాత్మేతి వయముపాస్మహే కతరః స ఆత్మా యేన వా రూపం
పశ్యతి యేన వా శబ్దం శృణోతి యేన వా గంధం జిఘ్రతి యేన వా వాచం
వ్యాకరోతి యేన వా స్వాదు చాస్వాదు చ విజానాతి ॥ ౧ ॥ యదేతద్ధృ

దయంమనశ్చైతత్ సంజ్ఞానమాజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం మేధాదృష్టి ధృతిర్మతిర్మనీషాజూతిః స్మృతిఃసంకల్పః క్రతురసుః కామోవశ ఇతి సర్వాణ్యేవైతాని ప్రజ్ఞానస్యనామధేయానిభవంతి ॥ ౨ ॥ సఏష బ్రహ్మ ఏషఇంద్ర ఏషప్రజాపతిరేతే సర్వేదేవా ఇమానిచ పంచమహాభూతాని పృథివీవాయురాకాశఆపోజ్యోతీంషీత్యేతానీమానిచ క్షుద్రమిశ్రాణీవ బీజానీతరాణి చేతరాణిచాండజానిచ జారుజానిచ స్వేదజానిచోద్భిజ్జానిచాశ్వాగావః పురుషాహస్తినో యత్కించేదం ప్రాణి జంగమంచ పతత్రిచ యచ్చస్థావరం సర్వంతత్ ప్రజ్ఞానేత్రం ప్రజ్ఞానేప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రోలోకః ప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ ॥ ౩ ॥ సఏతేనైవ ప్రజ్ఞానాత్మనాస్మాల్లోకాదుత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గేలోకే సర్వాన్ కామానాప్త్వామృతస్సమభవత్సమభవదిత్యోమ్ ॥ ౪ ॥ ఓం వాఙ్మేమనసీత్యాదిశాంతిః ॥

ఇత్యైతరేయే ద్వితీయేఆరణ్యకే షష్ఠోధ్యాయః

ఉపనిషత్సు తృతీయోధ్యాయః

ఓమ్ తత్సత్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు

ఋగ్వేదీయా ఐతరేయోపనిషత్సమాప్తా

అథసామవేదీయఛాన్దోగ్యోపనిషల్.

హరిఃఓమ్ ॥ ఆప్యాయంతుమమాంగానివాక్ప్రాణశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమథోబలమింద్రియాణిచసర్వాణి సర్వంబ్రహ్మౌపనిషదంమాహంబ్రహ్మనిరాకుర్యాంమామాబ్రహ్మనిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకరణంమేఽస్తుతదాత్మనిరతేయఉపనిషత్సుధర్మాస్తేమయిసంతుతేమయిసంతు । ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ * * * * * *

హరిఃఓమ్ ॥ ఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీత । ఓమితిహ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానం ॥ ౧ ॥ ఏషాంభూతానాంపృథివీరసఃపృథివ్యాఆపోరసఃఅపామోషధయోరసఓషధీనాం పురుషోరసః పురుషస్యవాగ్రసో వాచఋగ్రసఋచస్సామరసస్సామ్నఉద్గీథోరసః ॥ ౨ ॥ సఏషరసానాంరసతమఃపరమఃపరార్ధ్యోఽష్టమోయదుద్గీథః ॥ ౩ ॥ కతమాకతమర్క్కతమత్కతమత్సామకతమఃకతమఉద్గీథఇతివిమృష్టంభవతి ॥ ౪ ॥ వాగేవర్క్ప్రాణస్సామఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథః తద్వాఏతన్మిథునం యద్వాక్చప్రాణశ్చర్క్చసామచ ॥ ౫ ॥ తదేతన్మిథునమోమిత్యేతస్మిన్నక్షరేసంసృజ్యతే యదావైమిథునౌసమాగచ్ఛతఆపయతోవైతావన్యోన్యస్యకామాన్ ॥ ౬ ॥ ఆపయితాహవైకామానాంభవతి యఏతదేవం విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే ॥ ౭ ॥ తద్వాఏతదనుజ్ఞాక్షరంయద్ధికించానుజానాత్యోమిత్యేవతదాహఏషోఏవసమృద్ధిర్యదనుజ్ఞా సమర్ధయితాహవైకామానాంభవతి యఏతదేవం విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే ॥ ౮ ॥ తేనేయంత్రయీవిద్యావర్తతే ఓమిత్యాశ్రావయత్యోమితిశంసత్యోమిత్యుద్గాయత్యేతస్యైవాక్షరస్యాపచిత్యై మహిమ్నారసేన ॥ ౯ ॥ తేనోభౌకురుతోయశ్చైతదేవంవేదయశ్చనవేదనానాతువిద్యాచావిద్యాచయదేవవిద్యయాకరోతిశ్రద్ధయోపనిషదాతదేవవీర్య

వత్తరంభవతీతి ఖల్వేతస్యైవాక్షరస్యోపవ్యాఖ్యానంభవతి ॥ ౧౦ ॥

ఇతి ప్రథమః ఖండః

దేవాసురాహ వైయత్రసంయేతిరేఉభయే ప్రాజాపత్యాస్తద్ధదే
ఉద్గీథమాజహ్రురనేనైనానభిభవిష్యామ ఇతి ॥ ౧ ॥ తేహనాసిక్యం
ప్రాణముద్గీథముపాసాంచక్రిరే తగ్ం హాసురాః పాప్మనా వివిధుః తస్మా
త్తేనోభయంజిఘ్రతి సురభి చ దుర్గంధి చ పాప్మనా హ్యేష విద్ధః ॥ ౨ ॥ అథ
హ వాచముద్గీథముపాసాంచక్రిరే తాగ్ం హాసురాః పాప్మనా వివిధుః తస్మా
త్తయోభయం వదతి సత్యం చానృతం చ పాప్మనా హ్యేషా విద్ధా ॥ ౩ ॥
అథ హ చక్షురుద్గీథముపాసాంచక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్మనా వివిధుస్తస్మా
త్తేనోభయం పశ్యతి దర్శనీయం చాదర్శనీయం చ పాప్మనా హ్యేతద్వి
ద్ధమ్ ॥ ౪ ॥ అథ శ్రోత్రముద్గీథముపాసాంచక్రిరే తద్ధాసురాః పాప్మ
నా వివిధుస్తస్మాత్తేనోభయగ్ం శృణోతి శ్రవణీయం చాశ్రవణీయం చ పాప్మ
నా హ్యేతద్విద్ధమ్ ॥ ౫ ॥ అథ హ మన ఉద్గీథముపాసాంచక్రిరే తద్ధాసు
రాః పాప్మనా వివిధుస్తస్మాత్తేనోభయం సంకల్పతే సంకల్పనీయం చాసం
కల్పనీయం చ పాప్మనా హ్యేతద్విద్ధమ్ ॥ ౬ ॥ అథ హ య ఏవాయం ముఖ్యః
ప్రాణస్తముద్గీథముపాసాంచక్రిరే తగ్ం హాసురా ఋత్వా విదధ్వంసుర్య
థాఽశ్మానమాఖణమృత్వా విధ్వగ్ంసేతైవమ్ ॥ ౭ ॥ యథాఽశ్మానమా
ఖణమృత్వా విధ్వగ్ంసత ఏవగ్ం హైవ స విధ్వగ్ంసతే య ఏవంవిది పాపం కా
మయతే యశ్చైనమభిదాసతి స ఏషోఽశ్మాఖణః ॥ ౮ ॥ నైవైతేన సురభి
దుర్గంధి విజానాత్యపహతపాప్మా హ్యేష తేన యదశ్నాతి యత్పిబతి
తేనేతరాన్ప్రాణానవతి ఏతము ఏవాంతతోఽవిత్త్వోత్క్రామతి వ్యాదదా
త్యేవాంతత ఇతి ॥ ౯ ॥ తగ్ం హాంగిరా ఉద్గీథముపాసాంచక్ర ఏతము ఏవా
ఙ్గిరసం మన్యంతే । అంగానాం యద్రసః ॥ ౧౦ ॥ తేన తగ్ం హ బృహస్ప
తిరుద్గీథముపాసాంచక్ర ఏతము ఏవ బృహస్పతిం మన్యంతే వాగ్ఘి బృహ
తీ తస్యా ఏష పతిః ॥ ౧౧ ॥ తేన తగ్ం హాయాస్య ఉద్గీథముపాసాంచక్ర

తము ఏవాయాస్యం మన్యంత ఆస్యాద్యదయతే ॥ ౧౨ ॥ తేన తగ్ం హ బకో దాల్భ్యో విదాంచకార । స హ నైమిశీయానాముద్గాతా బభూవ స హ స్మైభ్యః కామానాగాయతి ॥ ౧౩ ॥ ఆగాతా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్త ఇత్యధ్యాత్మమ్ ॥ ౧౪ ॥ ****

ఇతి ద్వితీయః ఖండః

అథాధిదైవతం య ఏవాసౌ తపతి తముద్గీథముపాసీతోద్యన్వా ఏష ప్రజాభ్య ఉద్గాయతి ఉద్యగ్ంస్తమో భయమపహంత్యపహంతా హ వై భయస్య తమసో భవతి య ఏవం వేద ॥ ౧ ॥ సమాన ఉ ఏవాయం చాసౌ చోష్ణోఽయముష్ణోఽసౌ స్వర ఇతీమమాచక్షతే స్వర ఇతి ప్రత్యాస్వర ఇత్యముం తస్మాద్వా ఏతమిమమముం* చోద్గీథముపాసీత ॥ ౨ ॥ అథ ఖలు వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత యద్వై ప్రాణితి స ప్రాణో యదపానితి సోఽపానః అథ యః ప్రాణాపానయోస్సంధిః స వ్యానో యో వ్యానస్సా వాక్ । తస్మాదప్రాణన్ననపానన్వాచమభివ్యాహరతి ॥ ౩ ॥ యా వాక్సర్క్తస్మాదప్రాణన్ననపానన్నృచమభివ్యాహరతి యర్క్తత్సామ తస్మాదప్రాణన్ననపానన్సామ గాయతి యత్సామ స ఉద్గీథస్తస్మాదప్రాణన్ననపానన్నుద్గాయతి ॥ ౪ ॥ అతో యాన్యన్యాని వీర్యవంతి కర్మాణి యథాగ్నేర్మంథనమాజేస్సరణం దృఢస్య ధనుష ఆయమనమప్రాణన్ననపానగ్ంస్తాని కరోత్యేతస్య హేతోర్వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత ॥ ౫ ॥ అథ ఖలూద్గీథాక్షరాణ్యుపాసీతోద్గీథ ఇతి ప్రాణ ఏవోత్ప్రాణేన హ్యుత్తిష్ఠతి వాగ్గీర్వాచో హ గిర ఇత్యాచక్షతే అన్నం థమన్నే హీదగ్ం సర్వగ్ం స్థితమ్ ॥ ౬ ॥ ద్యౌరేవోదంతరిక్షం గీః పృథివీ థమాదిత్య ఏవోద్వాయుర్గీరగ్నిస్థగ్ం సామవేద ఏవోద్యజుర్వేదో గీః ఋగ్వేదస్థం దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహః అన్నవానన్నాదో భవతి య ఏతాన్యేవం విద్వానుద్గీథాక్షరాణ్యుపాస్త ఉద్గీథ ఇతి ॥ ౭ ॥ అథ ఖల్వాశీస్సమృద్ధిరుపసరణానీత్యుపాసీత యేన సామ్నా స్తోష్యన్స్యాత్తత్సామోపధావేత్ ॥ ౮ ॥ యస్యామృచి

* ఇమమముం వేతి రంగరామానుజీయపాఠః॥

తామృచం యయా స్తోష్యంతమృషిం యాందేవతామభిష్టోష్యన్స్యా
త్తాందేవతాముపధావేత్ ॥ ౯ ॥ యేనచ్ఛందసా స్తోష్యన్స్యాత్తచ్ఛం
దఉపధావేద్యేనస్తోమేనస్తోష్యమాణస్స్యాత్తగ్ స్తోమముపధావేత్ ॥ ౧౦
యాందిశమభిష్టోష్యన్స్యాత్తాందిశముపధావేత్ ॥ ౧౧ ॥ ఆత్మా
నమంతత ఉపసృత్య స్తువీత కామం ధ్యాయన్నప్రమత్తో௨భ్యాశో హ
యదస్మైస కామస్సమృధ్యేత యత్కామః స్తువీతేతి యత్కామః స్తువీతేతి

ఇతి తృతీయః ఖండః

ఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీతోమితిహ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యా
ఖ్యానం ॥ ౧ ॥ దేవా వై మృత్యోర్బిభ్యతస్త్రయీం విద్యాం ప్రావిశగ్
స్తేఛందోభిరచ్ఛాదయన్యదేభిరచ్ఛాదయగ్ స్తచ్ఛందసాంఛందస్త్వం ॥
తానుతత్ర మృత్యుర్యథామత్స్యముదకే పరిపశ్యేదేవం పర్యపశ్యదృచి
సామ్నియజుషి తేనువిదిత్వోర్ధ్వా ఋచస్సామ్నో యజుషస్స్వరమేవ
ప్రావిశన్ ॥ ౩ ॥ యదా వా ఋచమాప్నోత్యోమిత్యేవాతిస్వరత్యేవగ్
సామైవం యజురేష ఉస్వరో య ఏతదక్షరమేతదమృతమభయం తత్ప్రవి
శ్య దేవా అమృతా అభయా అభవన్ ॥ ౪ ॥ స య ఏతదేవం విద్వానక్షరం
ప్రణౌత్యేతదేవాక్షరగ్ స్వరమమృతమభయం ప్రవిశతి తత్ప్రవిశ్య య
దమృతా దేవాస్తదమృతో భవతి ॥ ౫ ॥ —— ॥ ఇతి చతుర్థః ఖండః ॥

అథఖలు య ఉద్గీథస్స ప్రణవో యః ప్రణవస్స ఉద్గీథ ఇత్యసౌ వా ఆది
త్య ఉద్గీథ ఏష ప్రణవ ఓమితి హ్యేష స్వరన్నేతి ॥ ౧ ॥ ఏతము ఏవాహమ
భ్యగాసిషం తస్మాన్మమత్వమేకో௨సీతి హ కౌషీతకిః పుత్రముంవాచ ॥ ర
శ్మీగ్ స్త్వం పర్యావర్తయాద్బహవో వై తే భవిష్యంతీత్యధిదైవతం ॥ ౨ ॥
అథాధ్యాత్మం య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణస్తముద్గీథముపాసీతోమితి
హ్యేష స్వరన్నేతి ॥ ౩ ॥ ఏతము ఏవాహమభ్యగాసిషం తస్మాన్మమత్వమే
కో௨సీతి హ కౌషీతకిః పుత్రముంవాచ ప్రాణగ్ స్త్వం భూమానమభిగాయ
తాద్బహవో మే భవిష్యంతీతి ॥ ౪ ॥ అథ ఖలు య ఉద్గీథస్స ప్రణవో యః

ప్రణవస్య ఉద్గీథ ఇతి హోతృషదనాద్ధైవాపి దురుద్గీథమనుసమాహరతీత్య
నుసమాహరతీతి ॥ ——॥ ఇతి పంచమః ఖండః ॥——॥

ఇయమేవర్గ౽గ్నిస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్సామ తస్మాదృ
చ్యధ్యూఢగ్సామ గీయతే ఇయమేవ సా౽గ్నిరమస్తత్సామ ॥ ౧ ॥ అం
తరిక్షమేవర్గ్వాయుస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మా
దృచ్యధ్యూఢగ్సామ గీయతే౽న్తరిక్షమేవ సా వాయురమస్తత్సామ ॥ ౨
ద్యౌరేవర్గాదిత్యస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్సామ తస్మా
దృచ్యధ్యూఢగ్సామ గీయతే ద్యౌరేవ సా౽౽దిత్యో౽మస్తత్సామ ॥ ౩ ॥
నక్షత్రాణ్యేవర్క్చంద్రమాస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్సామ త
స్మాదృచ్యధ్యూఢగ్సామ గీయతే నక్షత్రాణ్యేవ సా చంద్రమా అమస్త
త్సామ ॥ ౪ ॥ అథ యదేతదాదిత్యస్య శుక్లం భాస్సైవర్గథ యన్నీలం
పరః కృష్ణం తత్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్య
ధ్యూఢగ్సామ గీయతే ॥ ౫ ॥ అథ యదేవైతదాదిత్యస్య శుక్లం భాస్సైవ
సా౽థ యన్నీలం పరః కృష్ణం తదమస్తత్సామాథ య ఏషో౽న్తరాదిత్యే
హిరణ్మయః పురుషో దృశ్యతే హిరణ్యశ్మశ్రుర్హిరణ్యకేశ ఆ ప్రణఖాత్స
ర్వ ఏవ సువర్ణః ॥ ౬ ॥ తస్య యథా కప్యాసం పుండరీకమేవమక్షిణీ త
స్యోదితి నామ స ఏష సర్వేభ్యః పాప్మభ్య ఉదిత ఉదేతి హ వై సర్వేభ్యః పా
ప్మభ్యో య ఏవం వేద ॥ ౭ ॥ తస్యర్క్చ సామ చ గేష్ణౌ తస్మాదుద్గీథస్తస్మాత్త్వే
వోద్గాతైతస్య హి గాతా స ఏష యే చాముష్మాత్పరాంచో లోకాస్తేషాం చే
ష్టే దేవకామానాం చేత్యధిదైవతం ॥ ౮ ॥ ——ఇతి షష్ఠః ఖండః ॥——

అథాధ్యాత్మం వాగేవర్క్ప్రాణస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢ
గ్సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే వాగేవ సా ప్రాణో౽మస్తత్సా
మ ॥ ౧ ॥ చక్షురేవర్గాత్మా సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సా
మ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్సామ గీయతే చక్షురేవ సా౽౽త్మా౽మస్తత్సామ ॥ ౨
శ్రోత్రమేవర్ఙ్మనస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూ

ఋగ్సామగీయతే శ్రోత్రమెవసామనోఽమస్తత్సామ ॥ ౩ ॥ అథయ
దేతదక్ష్ణశ్శుక్లంభాస్సైవర్గథయన్నీలం పరఃకృష్ణంతత్సామ తదేతదే
తస్యామృచ్యధ్యూఢగ్సామతస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్సామగీయతె అథయదే
వైతదక్ష్ణఃశుక్లంభాస్సైవసా అథయన్నీలం పరఃకృష్ణంతదమస్తత్సామ॥
అథయఏషోంతరక్షిణే పురుషోదృశ్యతే సైవర్క్తత్సామ తదుక్థం తద్య
జుస్తద్బ్రహ్మతస్యైతస్యతదేవరూపంయదముష్యరూపంయావముష్య గే
ష్ణౌతౌగేష్ణౌయన్నామతన్నామ ॥ ౫ ॥ సఏషయేచైతస్మాదర్వాంచో
లోకాస్తేషాంచేష్టేమనుష్యకామానాంచేతి తద్యఇమేవీణాయాం గా
యంత్యేతంతెగాయంతితస్మాత్తేధనసనయః ॥ ౬ ॥ అథయఏతదేవం వి
ద్వాన్సామగాయత్యుభౌసగాయతిసోమునైవసఏష యెచాముష్మాత్ప
రాంచోలోకాస్తాగ్శ్చాప్నోతిదెవకామాగ్శ్చ ॥ ౭ ॥ అథానేనైవ
యేచైతస్మాదర్వాంచోలోకాస్తాగ్శ్చాప్నోతిమనుష్యకామాగ్శ్చ తస్మా
దుహైవం విదుద్గాతాబ్రూయాత్ ॥ ౮ ॥ కంతెకామమాగాయానీత్యే
షహ్యేవకామాగానస్యేష్టె యఏతదేవం విద్వాన్ సామగాయతి సా
మగాయతి ॥ ౯ ॥

—ఇతి సప్తమఃఖండః—

త్రయోహోద్గీథేకుశలాబభూవుశ్శిలకశ్శాలావత్యశ్చైకితాయనోదా
ల్భ్యఃప్రవాహణోజైబలిరితితెహోచురుద్గీథేకుశలాస్స్మహంతోద్గీథేక
థాంవదామఇతి॥౧॥తథేతిహసముపవివిశుః సహప్రవాహణోజైబలిరు
వాచభగవంతావగ్రేవదతాం బ్రాహ్మణయోర్వదతోర్వాచగ్శ్రోష్యా
మీతి ॥ ౨ ॥ సహశిలకశ్శాలావత్యశ్చైకితాయనందాల్భ్యమువాచ
హంతత్వాపృచ్ఛానీతి పృచ్ఛేతిహోవాచ ॥ ౩ ॥ కాసామ్నోగతిరితి
స్వరఇతి హోవాచస్వరస్యకాగతిరితి ప్రాణఇతిహోవాచ । ప్రా
ణస్యకాగతిరిత్యన్నమితి హోవాచాన్నస్యకాగతి రిత్యాపఇతిహోవా
చ ॥ ౪ ॥ అపాంకాగతిరిత్యసౌలోకఇతిహోవాచ అముష్యలోక
స్యకాగతిరితినస్వర్గంలోకమతినయేదితిహోవాచ స్వర్గంవయం

లోకగ్ సామాభిసంస్థాపయామస్స్వర్గసగ్ స్తావగ్ హి సామేతి ॥ ౫ ॥
తగ్ హ శిలకశ్శాలావత్యశ్చైకితాయనం దాల్భ్యమువాచాప్రతిష్ఠితం వై
కిల తే దాల్భ్య సామ యస్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూ
ర్ధా తే విపతేదితి ॥ ౬ ॥ హన్తాహమేతద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి
హోవాచాముష్య లోకస్య కా గతిరిత్యయం లోక ఇతి హోవాచాస్య లోక
స్య కా గతిరితి న ప్రతిష్ఠాం లోకమతి నయేదితి హోవాచ ప్రతిష్ఠాం వయం
లోకగ్ సామాభిసగ్ స్థాపయామః ప్రతిష్ఠాసగ్ స్తావగ్ హి సామేతి ॥ ౭ ॥
తగ్ హ ప్రవాహణో జైవలిరువాచాన్తవద్వై కిల తే శాలావత్య సామ య
స్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతేదితి హ
న్తాహమేతద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచ ॥ ౮ ॥ ఇత్యష్టమః ఖండః ॥

అస్య లోకస్య కా గతిరిత్యాకాశ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని
భూతాన్యాకాశాదేవ సముత్పద్యన్త ఆకాశం ప్రత్యస్తం యన్త్యాకా
శో హ్యేవైభ్యో జ్యాయానాకాశః పరాయణమ్ ॥ ౧ ॥ స ఏష పరోవరీ
యానుద్గీథస్స ఏషోఽనన్తః పరోవరీయో హాస్య భవతి పరోవరీయసో హ
లోకాన్ జయతి య ఏతదేవం విద్వాన్పరోవరీయాగ్ంసముద్గీథముపా
స్తే ॥ ౨ ॥ * తగ్ హైతమతిధన్వా శౌనక ఉదరశాండిల్యాయోక్త్వోవా
చ । యావత్త ఏనం ప్రజాయాముద్గీథం వేదిష్యన్తే పరోవరీయో హైభ్య
స్తావదస్మిల్లోకే జీవనం భవిష్యతి ॥ ౩ ॥ తథాఽముష్మిన్లోకే లోక ఇతి స
య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే పరోవరీయ ఏవ హాస్యాస్మిన్ లోకే జీవనం భ
వతి తథాఽముష్మిన్ లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి ॥ ౪ ॥ ఇతి నవమః ఖండః

* మటచీహతేషు కురుష్వాటిక్యా సహ జాయయోషస్తిర్హ చాక్రా
యణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస ॥ ౧ ॥ స హేభ్యం కుల్మాషాన్
ఖాదన్తం బిభిక్షే తగ్ హోవాచ । నేతోఽన్యే విద్యన్తే యచ్చ యే మ ఇమ
ఉపనిహితా ఇతి ॥ ౨ ॥ ఏతేషాం మే దేహీతి హోవాచ తానస్మై ప్రదదావ హ
న్తానుపానమిత్యుచ్ఛిష్టం వై మే పీతగ్ స్యాదితి హోవాచ ॥ ౩ ॥ న స్విదే

* యావత్త ఏనమితి ॥ *కురుష్వాటక్యేతి చరంగరామానుజీయపాఠః

తేఽస్యోచ్ఛిష్టా ఇతి నవా అజీవిష్యమిమానఖాదన్నితి హోవాచ కామో మ ఉద
పానమితి ॥ ౪ ॥ సహ ఖాదిత్వాఽతిశేషాన్ జాయాయా ఆజహార సాగ్ర ఏవ
సుభిక్షా బభూవ తాన్ప్రతిగృహ్య నిదధౌ ॥ ౫ ॥ సహ ప్రాతస్సంజిహాన ఉ
వాచ యద్బతాన్నస్య లభేమహి లభేమహి ధనమాత్రాగ్ం రాజాసౌ య
క్ష్యతే స మా సర్వైరార్త్విజ్యైర్వృణీతేతి ॥ ౬ ॥ తం జాయోవాచ హం
త పత ఇమ ఏవ కుల్మాషా ఇతి తాన్ ఖాదిత్వాఽముం యజ్ఞం వితతమేయాయ
తత్రోద్గాతౄనాస్తావే స్తోష్యమాణానుపోపవివేశ సహ ప్రస్తోతార ము
వాచ ॥ ౮ ॥ ప్రస్తోతర్యా దేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వా
న్ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి ॥ ౯ ॥ ఏవమేవోద్గాతారమువా
చోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూ
ర్ధా తే విపతిష్యతీతి ॥ ౧౦ ॥ ఏవమేవ ప్రతిహర్తారమువాచ ప్రతిహర్త
ర్యా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ ప్రతిహరిష్యసి
మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి తే హ సమారతాస్తూష్ణీమాసాం చక్రిరే ॥ ౧౧ ॥

ఇతి దశమః ఖండః

అథ హైనం యజమాన ఉవాచ భగవంతం వా అహం వివిదిషాణీత్యు
షస్తిరస్మి చాక్రాయణ ఇతి హోవాచ ॥ ౧ ॥ * సహోవాచ భగవంతం
వా అహమేభిస్సర్వైరార్త్విజ్యైః పర్యైషిషం భగవతో వా అహమవి
త్త్యాఽన్యానవృషి ॥ ౨ ॥ భగవాగ్ంస్త్వేవ మే సర్వైరార్త్విజ్యైరితి త
థేత్యథ తర్హ్యేత ఏవ సమతిసృష్టాః స్తువతాం యావత్త్వేభ్యో ధనం ద
ద్యాస్తావన్మమ దద్యా ఇతి తథేతి హ యజమాన ఉవాచ ॥ ౩ ॥ అథ హై
నం ప్రస్తోతోపససాద ప్రస్తోతర్యా దేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చే
దవిద్వాన్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్క
తమా సా దేవతేతి ॥ ౪ ॥ ప్రాణ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని
భూతాని ప్రాణమేవాభిసంవిశంతి ప్రాణమభ్యుజ్జిహతే సైషా దేవతా
ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ ప్రాస్తోష్యో మూర్ధా తే వ్యపతి

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

ష్యత్తథోక్తస్య మయేతి ॥ ౫ ॥ అథ హైనముద్గాతోపససాదోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి ॥ ౬ ॥ ఆదిత్య ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాన్యాదిత్యముచ్చైస్సంతం గాయంతి సైషా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుదగాస్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి ॥ ౭ ॥ అథ హైనం ప్రతిహర్తోపససాద ప్రతిహర్తర్యా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి ॥ ౮ ॥ అన్నమితి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాన్యన్నమేవ ప్రతిహరమాణాని జీవంతి సైషా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రత్యహరిష్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి తథోక్తస్య మయేతి ॥ ౯ ॥ —ఇత్యేకాదశః ఖండః—

అథాతశ్శౌవ ఉద్గీథస్తద్ధ బకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మైత్రేయః స్వాధ్యాయముద్వవ్రాజ ॥ ౧ ॥ తస్మై శ్వా శ్వేతః ప్రాదుర్బభూవ తమన్యే శ్వాన ఉపసమేత్యోచురన్నం నో భగవానాగాయత్వశనాయామ వా ఇతి ॥ ౨ ॥ తాన్హోవాచేహైవ మా ప్రాతరుపసమీయాతేతి తద్ధ బకో దాల్భ్యో గ్లావో వా మైత్రేయః ప్రతిపాలయాంచకార ॥ ౩ ॥ తే హ యథైవేదం బహిష్పవమానేన స్తోష్యమాణాః సగ్ంరబ్ధాస్సర్పంతీత్యేవమాససృపుస్తే హ సముపవిశ్య హించక్రుః ॥ ౪ ॥ ఓమదా౩ మోంపిబా౩ మోం దేవో వరుణః ప్రజాపతిః సవితా౨ఽన్నమిహా౨ఽహరదన్నపతే౩ఽన్నమిహాహరా౨హరో౩మితి ॥ ౫ ॥ —ఇతి ద్వాదశః ఖండః—

అయం వావ లోకో హాఉకారో వాయుర్హాఇకారశ్చంద్రమా అథకారః ఆత్మేహకారోఽగ్నిరీకారః ॥ ౧ ॥ ఆదిత్య ఊకారో నిహవ ఏకారో విశ్వే దేవా ఔహోఇకారః ప్రజాపతిర్హింకారః ప్రాణస్స్వరోఽన్నం యా వాగ్విరాట్ ॥ ౨ ॥ అనిరుక్తస్త్రయోదశస్స్తోభస్సంచరో హుంకారః

రః ॥ ౩ ॥ దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహంయో వాచో దోహోఽన్నవానన్నాదో భవతి య ఏతామేవగ్ం సామ్నాముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి ॥ ౪ ॥ ***

— ఇతి త్రయోదశః ఖండః — ప్రథమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః —

సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనగ్ం సాధు యత్ఖలు సాధు తత్సామేత్యాచక్షతే యదసాధు తదసామేతి ॥ ౧ ॥ తదుతాప్యాహుః సామ్నైనముపాగాదితి సాధునైనముపాగాదిత్యేవ తదాహురసామ్నైనముపాగాదిత్యసాధునైనముపాగాదిత్యేవ తదాహుః ॥ ౨ ॥ అథోతాప్యాహుః సామనో బతేతి యత్సాధు భవతి సాధు బతేత్యేవ తదాహురసామనో బతేతి యదసాధు భవత్యసాధు బతేత్యేవ తదాహుః ॥ ౩ ॥ స య ఏతదేవం విద్వాన్సాధు సామేత్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ యదేనగ్ం సాధవో ధర్మా ఆ చ గచ్ఛేయురుప చ నమేయుః ॥ ౪ ॥ ఇతి ప్రథమః ఖండః

లోకేషు పంచవిధగ్ం సామోపాసీత పృథివీ హింకారః అగ్నిః ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథ ఆదిత్యః ప్రతిహారో ద్యౌర్నిధనమిత్యూర్ధ్వేషు ॥ ౧ ॥ అథావృత్తేషు ద్యౌర్హింకార ఆదిత్యః ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథోఽగ్నిః ప్రతిహారః పృథివీ నిధనమ్ ॥ ౨ ॥ కల్పన్తే హాస్మై లోకా ఊర్ధ్వాశ్చావృత్తాశ్చ య ఏతదేవం విద్వాఁల్లోకేషు పంచవిధం సామోపాస్తే ॥ ౩ ॥ — ఇతి ద్వితీయః ఖండః —

వృష్టౌ పంచవిధగ్ం సామోపాసీత పురోవాతో హింకారో మేఘో జాయతే స ప్రస్తావో వర్షతి స ఉద్గీథో విద్యోతతే స్తనయతి స ప్రతిహార ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధనమ్ ॥ ౧ ॥ వర్షతి హాస్మై వర్షయతి హ య ఏతదేవం విద్వాన్వృష్టౌ పంచవిధగ్ం సామోపాస్తే ॥ ౨ ॥ ఇతి తృతీయః ఖండః

సర్వాస్వప్సు పంచవిధగ్ం సామోపాసీత మేఘో యత్సంప్లవతే స హింకారో యద్వర్షతి స ప్రస్తావో యాః ప్రాచ్యః స్యందన్తే స ఉద్గీథో యాః ప్రతీచ్యస్స ప్రతిహారస్సముద్రో నిధనమ్ ॥ ౧ ॥ న హాప్సు ప్రైత్యప్సుమా

స్భవతియఏతదేవంవిద్వాంత్సర్వాస్వప్సుపంచవిధగ్ం సామోపాస్తే॥ ౨॥

—*ఇతి చతుర్థః ఖండః*—

ఋతుషుపంచవిధగ్ం సామోపాసీతవసంతోహింకారోగ్రీష్మఃప్రస్తావోవర్షాఉద్గీథశ్శరత్ప్రతిహారోహేమంతోనిధనమ్ ॥ ౧ ॥ కల్పంతేహాస్మాఋతవఋతుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వానృతుషుపంచవిధగ్ం సామోపాస్తే ॥ ౨ ॥ *— ఇతి పంచమః ఖండః *—

పశుషుపంచవిధగ్ంసామోపాసీతాజాహింకారోऽవయః ప్రస్తావోగావఉద్గీథోऽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషోనిధనం ॥ ౧ ॥ భవంతిహాస్యపశవః పశుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వాన్పశుషుపంచవిధగ్ంసామోపాస్తే॥

—*ఇతి షష్ఠః ఖండః*—

ప్రాణేషుపంచవిధగ్ం పరోవరీయస్సామోపాసీత ప్రాణోహింకారోవాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథశ్శ్రోత్రం ప్రతిహారోమనోనిధనంపరోవరీయాగ్ంసివాఏతాని ॥ ౧ ॥ పరోవరీయోహాస్యభవతిపరోవరీయసోహలోకాన్జయతియఏతదేవంవిద్వాన్ప్రాణేషుపంచవిధం పరోవరీయస్సామోపాస్తఇతితుపంచవిధస్య ॥ ౨ ॥ —*ఇతి సప్తమః ఖండః*—

* అథసప్తవిధస్యవాచిసప్తవిధగ్ం సామోపాసీత యత్కించవాచోహుమితిసహింకారోయత్ప్రేతిసప్రస్తావోయదేతిసఆదిః ॥ ౧ ॥ యదుదితిసఉద్గీథోయత్ప్రతీతి సప్రతిహారోయదుపేతిసఉపద్రవోయన్నీతితన్నిధనం ॥ ౨ ॥ దుగ్ధేస్మైవాగ్దోహంయోవాచోదోహోऽన్నవానన్నాదోభవతియఏతదేవం విద్వాన్వాచిసప్తవిధగ్ంసామోపాస్తే ॥ ౩ ॥

—*ఇత్యష్టమః ఖండః*—

అథఖల్వముమాదిత్యగ్ం సప్తవిధగ్ం సామోపాసీత సర్వదా సమస్తేన సామమాంప్రతిమాంప్రతీతి సర్వేణసమస్తేనసామ ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నిమానిసర్వాణిభూతాన్యన్వాయత్తానీతి విద్యాత్తస్యయత్పురోదయాత్స

* యత్కించవాచోహుమితీతి రంగరామానుజీయపాఠః

హింకార స్తదస్యపశవోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేహింకుర్వంతి హింకార
భాజినో హ్యేతస్యసామ్నః ॥ ౨ ॥ అథయత్ప్రథమోదితే సప్రస్తావ స్త
దస్యమనుష్యాఅన్వాయత్తా స్తస్మాత్తేప్రస్తుతికామాః ప్రశంసాకామాః
ప్రస్తావభాజినో హ్యేతస్యసామ్నః ॥ ౩ ॥ అథయత్సంగవవేలాయాం
సఆది స్తదస్యవయాంస్యన్వాయత్తానితస్మాత్తాన్యంతరిక్షేఽనారంభణా
న్యాదాయాత్మానంపరిపతంత్యాదిభాజీని హ్యేతస్యసామ్నః ॥ ౪ ॥ అథ
యత్సంప్రతిమధ్యందినేసఉద్గీథ స్తదస్యదేవా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేస
త్తమాః ప్రాజాపత్యానాముద్గీథభాజినో హ్యేతస్యసామ్నః ॥ ౫ ॥ అ
థయదూర్ధ్వంమధ్యందినాత్ప్రాగపరాహ్ణాత్సప్రతిహార స్తదస్య గర్భా
అన్వాయత్తా స్తస్మాత్తే ప్రతిహృతానావపద్యంతే ప్రతిహారభాజినో
హ్యేతస్యసామ్నః ॥ ౬ ॥ అథయదూర్ధ్వమపరాహ్ణాత్ప్రాగస్తమ
యాత్సఉపద్రవ స్తదస్యారణ్యాఅన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేపురుషందృష్ట్వాకక్ష
గ్శ్వభ్రమిత్యుపద్రవంత్యుపద్రవభాజినో హ్యేతస్యసామ్నః ॥ ౭॥ అథ
యత్ప్రథమా స్తమితేతన్నిధనం తదస్యపితరోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తాన్ని
దధతినిధనభాజినో హ్యేతస్యసామ్నఏవంఖల్వముమాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్
సామోపాస్తే ॥ ౮ ॥ —* ఇతి నవమఃఖండః *—

అథఖల్వాత్మసమ్మితమతిమృత్యుసప్తవిధగ్ సామోపాసీతహింకారఇ
తిత్ర్యక్షరంప్రస్తావఇతిత్ర్యక్షరంతత్సమం ॥ ౧ ॥ ఆదిరితిద్వ్యక్షరంప్ర
తిహారఇతిచతురక్షరంతతఇహైకంతత్సమమ్ ॥ ౨ ॥ ఉద్గీథఇతిత్ర్యక్షర
ముపద్రవఇతిచతురక్షరం త్రిభిస్త్రిభిస్సమంభవత్యక్షరమతిశిష్యతేత్ర్య
క్షరంతత్సమమ్ ॥ ౩ ॥ నిధనమితిత్ర్యక్షరం తత్సమమేవభవతితాని హ
వాఏతానిద్వావిగ్శతిరక్షరాణి ॥ ౪ ॥ ఏకవిగ్శత్యాదిత్యమాప్నోత్యేక
విగ్శోవాఇతోఽసావాదిత్యోద్వావిగ్శేనపరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నా
కంతద్విశోకమ్ ॥ ౫ ॥ ఆప్నోతిహాదిత్యస్యజయంపరోహాస్యాదిత్య
జయాజ్జయోభవతియఏతదేవం విద్వానాత్మసమ్మితమతిమృత్యుసప్తవిధ

గసామోపాస్తే సామోపాస్తే ॥ ౨ ॥ —*ఇతి దశమఃఖండః*—

మనోహింకారో వాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథశ్శ్రోత్రం ప్రతిహారః ప్రాణోనిధనమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషుప్రోతం ॥ సయఏవమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషుప్రోతం వేద ప్రాణీభవతిసర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతిమహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా మహామనాస్స్యాత్తద్వ్రతమ్ ॥ ౨ ॥

—*ఇత్యేకాదశఃఖండః*—

అభిమంథతి సహింకారో ధూమోజాయతే సప్రస్తావో జ్వలతి సఉద్గీథో ఽఙ్గారాభవంతి సప్రతిహారఉపశామ్యతి తన్నిధనగ్ం సగ్ంశామ్యతి తన్నిధనమేతద్రథంతరమగ్నౌప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్రథంతరమగ్నౌప్రోతం వేద బ్రహ్మవర్చస్య్యన్నాదో భవతి సర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతిమహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా న ప్రత్యఙ్ఙగ్నిమాచామేన్ననిష్ఠీవేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ౨ ॥ —*ఇతి ద్వాదశఃఖండః*—

ఉపమంత్రయతే సహింకారో జ్ఞపయతే సప్రస్తావస్త్రియా సహశేతే సఉద్గీథః ప్రతిస్త్రీం సహశేతే సప్రతిహారః కాలంగచ్ఛతి తన్నిధనం పారంగచ్ఛతి తన్నిధనమేతద్వామదేవ్యంమిథునే ప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్వామదేవ్యంమిథునే ప్రోతం వేద మిథునీభవతి మిథునాన్మిథునాత్ప్రజాయతే సర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా న కాంచనపరిహరేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ౨ ॥ ఇతిత్రయోదశఃఖణ్డః

ఉద్యన్హింకారఉదితః ప్రస్తావో మధ్యందిన ఉద్గీథో ఽపరాహ్ణః ప్రతిహారో ఽస్తంయన్నిధనమేతద్బృహదాదిత్యేప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్బృహదాదిత్యేప్రోతం వేద తేజస్వ్యన్నాదో భవతి సర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా తపంతం ననిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ౨ ॥ —*ఇతి చతుర్దశఃఖండః*—

అభ్రాణిసంప్లవంతే సహింకారో మేఘోజాయతే సప్రస్తావో వర్షతి సఉద్గీథో విద్యోతతే స్తనయతి సప్రతిహార ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధనమే

తద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతం వేద విరూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ పశూనవరుంధే సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా వర్షంతం న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ౨ ॥

—*ఇతి పంచదశః ఖండః*—

వసంతో హింకారో గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీథశ్శరత్ప్రతిహారో హేమంతో నిధనమేతద్వైరాజమృతుషు ప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతద్వైరాజమృతుషు ప్రోతం వేద విరాజతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యర్తూన్న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥

—*ఇతి షోడశః ఖండః*—

పృథివీ హింకారోఽన్తరిక్షం ప్రస్తావో ద్యౌరుద్గీథో దిశః ప్రతిహారస్సముద్రో నిధనమేతాశ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతాః ॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతాశ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా లోకాన్న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ౨ ॥

—*ఇతి సప్తదశః ఖండః*—

అజా హింకారోఽవయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః ॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద పశుమాన్భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా పశూన్న నిందేత్తద్వ్రతం ॥ ౨ ॥

—*ఇత్యష్టాదశః ఖండః*—

లోమ హింకారస్త్వక్ప్రస్తావో మాంసముద్గీథోఽస్థి ప్రతిహారో మజ్జా నిధనమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమంగేషు ప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమంగేషు ప్రోతం వేదాంగీ భవతి నాంగేన విహూర్ఛతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా సంవత్సరం మజ్ఞో నాశ్నీయాత్తద్వ్రతం (మజ్ఞో నాశ్నీయాదితి వా) ॥ ౨ ॥

—*ఇత్యేకోనవింశః ఖండః*—

అగ్నిర్హింకారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీథో నక్షత్రాణి ప్రతిహారశ్చంద్రమా నిధనమేతద్వైరాజం దేవతాసు ప్రోతం ॥౧॥ స య ఏవమేతద్వైరాజం దేవతాసు ప్రోతం వేదైతాసామేవ దేవతానాగ్ం సలోకతాగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సాయుజ్యం గచ్ఛతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా బ్రాహ్మణాన్న నిందేత్తద్వ్రతం ॥ ౨ ॥

—* ఇతి వింశః ఖండః *—

త్రయీ విద్యా హింకారస్త్రయ ఇమే లోకాస్స ప్రస్తావోఽగ్నిర్వాయురాదిత్యస్స ఉద్గీథో నక్షత్రాణి వయాగ్ంసి మరీచయస్స ప్రతిహారస్సర్పా గంధర్వాః పితరస్తన్నిధనమేతత్సామ సర్వస్మిన్ప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతత్సామ సర్వస్మిన్ప్రోతం వేద సర్వగ్ం హ భవతి ॥ ౨ ॥ తదేష శ్లోకః । యాని పంచధా త్రీణి త్రీణి తేభ్యో న జ్యాయః పరమన్యదస్తి ॥ ౩ ॥ యస్తద్వేద సర్వగ్ం సర్వా దిశో బలిమస్మై హరంతి । సర్వమస్మీత్యుపాసీత తద్వ్రతం తద్వ్రతమ్ ॥ ౪ ॥

—* ఇత్యేకవింశః ఖండః *—

వినర్ది సామ్నో వృణే పశవ్యమిత్యగ్నేరుద్గీథోఽనిరుక్తః ప్రజాపతేర్నిరుక్తస్సోమస్య మృదు శ్లక్ష్ణం వాయోః శ్లక్ష్ణం బలవదింద్రస్య క్రౌంచం బృహస్పతేరపధ్వాంతం వరుణస్య తాన్సర్వానేవోపసేవేత వారుణం త్వేవ వర్జయేత్ ॥ ౧ ॥ అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయానీత్యాగాయేత్స్వధాం పితృభ్య ఆశాం మనుష్యేభ్యస్తృణోదకం పశుభ్యస్స్వర్గం లోకం యజమానాయాన్నమాత్మన ఆగాయానీత్యేతాని మనసా ధ్యాయన్నప్రమత్తస్స్తువీత ॥ ౨ ॥ సర్వే స్వరా ఇంద్రస్యాత్మానః సర్వ ఊష్మాణః ప్రజాపతేరాత్మానః సర్వే స్పర్శా మృత్యోరాత్మానస్తం యది స్వరేషూపాలభేతేంద్రగ్ం శరణం ప్రపన్నోఽభూవం స త్వా ప్రతి వక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్ ॥ ౩ ॥ అథ యద్యేనమూష్మసూపాలభేత ప్రజాపతిగ్ం శరణం ప్రపన్నోఽభూవం స త్వా ప్రతి పేక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాదథ యద్యేనగ్ం స్పర్శేషూపాలభేత మృత్యుగ్ం శరణం ప్రపన్నోఽభూవం

సత్వా ప్రతిధక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్ ॥ ౪ ॥ * సర్వే స్వరా ఘోషవన్తో బలవన్తో వక్తవ్యా ఇంద్రే బలం దదానీతి సర్వ ఊష్మాణో ఽగ్రస్తా అనిరస్తా వివృత్తా వక్తవ్యాః ప్రజాపతేరాత్మానం పరిదదానీతి సర్వే స్పర్శా లేశేనానభినిహితా వక్తవ్యా మృత్యోరాత్మానం పరిహరాణీతి ॥ ౫ ॥

—* ఇతి ద్వావింశః ఖండః *—

త్రయో ధర్మస్కంధా యజ్ఞో ఽధ్యయనం దానమితి ప్రథమస్తప ఏవ ద్వితీయో బ్రహ్మచార్యాచార్యకులవాసీ తృతీయో ఽత్యంతమాత్మానమాచార్యకులే ఽవసాదయంత్సర్వ ఏతే పుణ్యలోకా భవంతి బ్రహ్మసగ్ంస్థో ఽమృతత్వమేతి ॥ ౧ ॥ ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేభ్యో ఽభితప్తేభ్యస్త్రయీ విద్యా సమ్ప్రాస్రవత్తామభ్యతపత్తస్యా అభితప్తాయా ఏతాన్యక్షరాణి సమ్ప్రాస్రవంత భూర్భువస్స్వరితి ॥ ౨ ॥ తాన్యభ్యతపత్తేభ్యో ఽభితప్తేభ్య ఓంకారస్సమ్ప్రాస్రవత్తద్యథా శంకునా సర్వాణి పర్ణాని సంతృణ్ణాన్యేవమోంకారేణ సర్వా వాక్ సంతృణ్ణోంకార ఏవేదగ్ం సర్వమోంకార ఏవేదగ్ం సర్వమ్ ॥ ౩ ॥ ఇతి త్రయోవింశః ఖండః

బ్రహ్మవాదినో వదంతి యద్వసూనాం ప్రాతస్సవనగ్ం రుద్రాణాం మాధ్యందినగ్ం సవనమాదిత్యానాంచ విశ్వేషాంచ దేవానాం తృతీయసవనమ్ ॥ ౧ ॥ క్వ తర్హి యజమానస్య లోక ఇతి స యస్తన్న విద్యాత్కథం కుర్యాదథ విద్వాన్కుర్యాత్ ॥ ౨ ॥ పురా ప్రాతరనువాకస్యోపాకరణాజ్జఘనేన గార్హపత్యస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స వాసవగ్ం సామాభిగాయతి ॥ ౩ ॥ లోకద్వారమపావార్ణూ ౨-౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయగ్ం రా ౩-౩-౩-౩-ఽ౩ హుం౩ ఆ౨-౩-౩ జ్యా౩ యో౩ ఆ౧-౨-౪-౫ ఇతి ॥ ౪ ॥

అథ జుహోతి నమో ఽగ్నయే పృథివీక్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విందైష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి ॥ ౫ ॥ అత్ర యజమానః పరస్తాదాయుషస్స్వాహా అపజహి పరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి తస్మై వస

* ఇంద్రే బలం దధానీతి రంగరామానుజీయపాఠః

షః ప్రాతస్సవనగ్ం సంప్రయచ్ఛంతి ॥ ౬ ॥ పురా మాధ్యందినస్య సవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాగ్నీధ్రీయస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స రౌద్రగ్ం సామాభిగాయతి ॥ ౭ ॥ లో౩కద్వారమపావా౩ర్ణూ ౨-౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయం వైరా ౩-౩-౩-౩ హుం ఆ౩-౩-జ్యా౩యో౩ ఆ౩-౩-౩-౮-౫ ఇతి ॥ ౮ ॥ అథ జుహోతి నమో వాయవేంతరిక్షక్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విందైష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి ॥ ౯ ॥ అత్ర యజమానః పరస్తాదాయుషస్స్వాహాపజహి పరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి తస్మై రుద్రా మాధ్యందినగ్ం సవనగ్ం సంప్రయచ్ఛంతి ॥ ౧౦ ॥ పురా తృతీయసవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాహవనీయస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స ఆదిత్యగ్ం స వైశ్వదేవగ్ం సామాభిగాయతి ॥ ౧౧ ॥ లోకద్వారమపావార్ణూ ౨-౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయగ్ స్వరా ౩-౩-౩-౩ హుం ఆ ౨-౩-౩ జ్యా౩-యో౩ ఆ౩-౮-౫ ఇత్యాదిత్యమ్ ॥ ౧౨ ॥ అథ వైశ్వదేవం లోకద్వారమపావార్ణూ ౨-౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయగ్ సామ్రా ౩-౩-౩-౩ హుం ౩ ఆ ౨-౩-౩-జ్యా౩యో౩ ఆ౩ ౧-౧-౧ ఇతి ॥ ౧౩ ॥ అథ జుహోతి నమ ఆదిత్యేభ్యశ్చ విశ్వేభ్యశ్చ దేవేభ్యో దివిక్షిద్భ్యో లోకక్షిద్భ్యో లోకం మే యజమానాయ విందత ॥ ౧౪ ॥ ఏష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మ్యత్ర యజమానః పరస్తాదాయుషః స్వాహాపహత పరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి ॥ ౧౫ ॥ తస్మా ఆదిత్యాశ్చ విశ్వే చ దేవాస్తృతీయసవనగ్ం సంప్రయచ్ఛంత్యేష హ వై యజ్ఞస్య మాత్రాం వేద య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ౧౬ ॥ —ఇతి చతుర్వింశఖండః—

—ఛాందోగ్యోపనిషది ద్వితీయప్రపాఠకస్సమాప్తః—

—అథ తృతీయః ప్రపాఠకః—

హరిః ఓమ్ ॥ అసౌ వా ఆదిత్యో దేవమధు తస్య ద్యౌరేవ తిరశ్చీనవగ్ం శోఽన్తరిక్షమపూపో మరీచయః పుత్రాః ॥ ౧ ॥ తస్య యే ప్రాంచో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రాచ్యో మధునాడ్యః ఋచ ఏవ మధుకృత ఋగ్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౨ ॥ తా వా ఏతా ఋచః ఏతమృగ్వేద మభి

భ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ం రసో
జాయత ॥ ౩ ॥ తద్వ్యక్షరత్ తదాదిత్యమభితో ఽశ్రయత్ తద్వా ఏతద్యదే
తదాదిత్యస్య రోహితగ్ం రూపమ్ ॥ ౪ ॥ —*ఇతి ప్రథమః ఖండః*—

అథ యే ఽస్య దక్షిణా రశ్మయస్తా ఏవాస్య దక్షిణా మధునాడ్యో యజూ
గ్ంష్యేవ మధుకృతో యజుర్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౧ ॥ తాని
వా ఏతాని యజూగ్ంష్యేతం యజుర్వేదమభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య
యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ం రసో ఽజాయత ॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్షరత్
తదాదిత్యమభితో ఽశ్రయత్ తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య శుక్లగ్ం రూపం ॥ ౩ ॥

—* ఇతి ద్వితీయః ఖండః *—

అథ యే ఽస్య ప్రత్యంచో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో మధునాడ్యః
సామాన్యేవ మధుకృతః సామవేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౧ ॥
తాని వా ఏతాని సామాన్యేతగ్ం సామవేదమభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య
యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ం రసో ఽజాయత ॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్ష
రత్ తదాదిత్యమభితో ఽశ్రయత్ తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య కృష్ణగ్ం రూ
పమ్ ॥ ౩ ॥ —*ఇతి తృతీయః ఖండః*—

అథ యే ఽస్యోదంచో రశ్మయస్తా ఏవాస్యోదీచ్యో మధునాడ్యో ఽథర్వా
ఙ్గిరస ఏవ మధుకృత ఇతిహాసపురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౧ ॥ తే
వా ఏతే ఽథర్వాంగిరస ఏతదితిహాసపురాణమభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్త
స్య యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ం రసో ఽజాయత ॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్ష
రత్ తదాదిత్యమభితో ఽశ్రయత్ తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య పరఃకృష్ణగ్ం
రూపమ్ ॥ ౩ ॥ —*ఇతి చతుర్థః ఖండః*—

అథ యే ఽస్యోర్ధ్వా రశ్మయస్తా ఏవాస్యోర్ధ్వా మధునాడ్యో గుహ్యా ఏ
వాదేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౧ ॥ తే వా ఏతే గుహ్యా
ఆదేశా ఏతద్బ్రహ్మాభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్య
మన్నాద్యగ్ం రసో ఽజాయత ॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్షరత్ తదాదిత్యమభితో ఽశ్రయత్

యత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య మధ్యే క్షోభత ఇవ ॥ ౩ ॥ తే వా ఏతే రసానాగ్ం రసా వేదా హి రసాస్తేషామేతే రసాస్తాని వా ఏతాన్యమృతానామమృతాని వేదా హ్యమృతాస్తేషామేతాన్యమృతాని ॥ ౪ ॥

—*ఇతి పంచమః ఖండః *—

తద్యత్ప్రథమమమృతం తద్వసవ ఉపజీవంత్యగ్నినా ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి ॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద వసూనామేవైకో భూత్వాఽగ్నినైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ౩ ॥ స యావదాదిత్యః పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతా వసూనామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ౪ ॥ —*ఇతి షష్ఠః ఖండః*—

అథ యద్ద్వితీయమమృతం తద్రుద్రా ఉపజీవంతీంద్రేణ ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి ॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద రుద్రాణామేవైకో భూత్వేంద్రేణైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ౩ ॥ స యావదాదిత్యః పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతా ద్విస్తావద్దక్షిణత ఉదేతోత్తరతోఽస్తమేతా రుద్రాణామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ౪ ॥

—*ఇతి సప్తమః ఖండః*—

అథ యత్తృతీయమమృతం తదాదిత్యా ఉపజీవంతి వరుణేన ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి ॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేదాదిత్యానామేవైకో భూత్వా వరుణేనైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ౩ ॥ స యావదాదిత్యో దక్షిణత ఉదేతోత్తరతోఽస్తమేతా ద్విస్తావత్పశ్చాదు-

దేతా పురస్తాదస్తమేతా ఆదిత్యానామేవతావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ౪ ॥ ——॥ ఇత్యష్టమః ఖండః ॥——

అథ యచ్చతుర్థమమృతం తన్మరుత ఉపజీవంతి సోమేన ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి ॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద మరుతామేవైకో భూత్వా సోమేనైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ౩ ॥ స యావదాదిత్యః పశ్చాదుదేతా పురస్తాదస్తమేతా ద్విస్తావదుత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్తమేతా మరుతామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ౪ ॥ ——॥ నవమః ఖండః ॥——

అథ యత్పంచమమమృతం తత్సాధ్యా ఉపజీవంతి బ్రహ్మణా ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి ॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద సాధ్యానామేవైకో భూత్వా బ్రహ్మణైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ౩ ॥ స యావదాదిత్య ఉత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్తమేతా ద్విస్తావదూర్ధ్వ ఉదేతాఽర్వాగస్తమేతా సాధ్యానామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ౪ ॥ ——॥ ఇతి దశమః ఖండః ॥——

అథ తత ఊర్ధ్వ ఉదేత్య నైవోదేతా నాస్తమేతైకల ఏవ మధ్యే స్థాతా తదేష శ్లోకః ॥ ౧ ॥ * న వై తత్ర న నిమ్లోచ నోదియాయ కదాచన । దేవాస్తేనాహగ్ం సత్యేన మా విరాధిషి బ్రహ్మణేతి ॥ ౨ ॥ న హ వా అస్మా ఉదేతి న నిమ్లోచతి సకృద్దివా హైవాస్మై భవతి య ఏతామేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద ॥ ౩ ॥ తద్ధైతద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవే మనుః ప్రజాభ్యః తద్ధైతదుద్దాలకాయారుణయే జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పి

* నవైతత్రసనిమ్లోచేతి అంగిరానానుజీయుపాతః ॥

బ్రహ్మ ప్రోవాచ ॥ ౪ ॥ ఇదంవావ తజ్జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్ర
బ్రూయాత్ ప్రణాయ్యాయ వాంతేవాసినే ॥ ౫ ॥ నాన్యస్మై కస్మైచన
యద్యప్యస్మా ఇమామద్భిః పరిగృహీతాం ధనస్య పూర్ణాం దద్యాదేత
దేవ తతో భూయ ఇత్యేతదేవ తతో భూయ ఇతి ॥ ౬ ॥ ఇత్యేకాదశః ఖండః ॥

గాయత్రీ వా ఇదగ్ం సర్వం భూతం యదిదం కించ వాగ్వై గాయత్రీ వా
గ్వా ఇదగ్ం సర్వం భూతం గాయతి చ త్రాయతే చ ॥ ౧ ॥ యా వై సా గా
యత్రీ ఇయం వావ సా యేయం పృథివ్యస్యాగ్ం హీదగ్ం సర్వం భూతం ప్రతి
ష్ఠితమేతామేవ నాతిశీయతే ॥ ౨ ॥ యా వై సా పృథివీ ఇయం వావ సా య
దిదమస్మిన్పురుషే శరీరమస్మిన్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతి
శీయంతే ॥ ౩ ॥ యద్వై తత్పురుషే శరీరమిదం వావ తద్యదిదమస్మిన్నంతః
పురుషే హృదయమస్మిన్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయం
తే ॥ ౪ ॥ సైషా చతుష్పదా షడ్విధా గాయత్రీ తదేతదృచాభ్యనూక్తం ॥ ౫ ॥
తావానస్య మహిమా తతో జ్యాయాగ్ంశ్చ పూరుషః । పాదోఽస్య సర్వా భూ
తాని త్రిపాదస్యామృతం దివీతి ॥ ౬ ॥ యద్వై తద్బ్రహ్మేతీదం వావ త
ద్యోఽయం బహిర్ధా పురుషాదాకాశో యో వై స బహిర్ధా పురుషా దా
కాశః ॥ ౭ ॥ అయం వావ స యోఽయమంతః పురుష ఆకాశో యో వై సోఽ
న్తః పురుష ఆకాశః ॥ ౮ ॥ అయం వావ స యోఽయమంతర్హృదయ ఆకా
శస్తదేతత్పూర్ణమప్రవర్తి పూర్ణమప్రవర్తినీగ్ం శ్రియం లభతే
య ఏవం వేద ॥ ౯ ॥ ఇతి తృతీయప్రపాఠకే ద్వాదశః ఖండః

తస్య హ వా ఏతస్య హృదయస్య పంచ దేవసుషయః స యోఽస్య ప్రా
ఙ్సుషిః స ప్రాణస్తచ్చక్షుః స ఆదిత్యస్తదేతత్తేజోఽన్నాద్యమిత్యుపాసీ
త తేజస్వ్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద ॥ ౧ ॥
అథ యోఽస్య దక్షిణస్సుషిః స వ్యానస్తచ్ఛ్రోత్రగ్ం స చంద్రమాస్తదేత
చ్ఛ్రీశ్చ యశశ్చేత్యుపాసీత శ్రీమాన్యశస్వీ భవతి య ఏవం వేద ॥ ౨ ॥
అథ యోఽస్య ప్రత్యఙ్సుషిః సోఽపానః సా వాక్సోఽగ్నిస్తదేతద్బ్రహ్మవ

శ్చ సమన్నాద్యమిత్యుపాసీతబ్రహ్మవర్చస్యన్నాదో భవతియఏవం వేద॥౩॥ అథయోఽస్యోదఙ్సుషిః ససమానస్తన్మనః సపర్జన్యః తదేతత్కీ-ర్తిశ్చవ్యుష్టిశ్చేత్యుపాసీత కీర్తిమాన్వ్యుష్టిమాన్భవతియఏవం వేద ॥౪॥ అథయోఽస్యోర్ధ్వస్సుషిస్సఉదానః సవాయుస్సఆకాశస్తదేతదో-జశ్చ మహశ్చేత్యుపాసీత ఓజస్వీమహస్వాన్భవతి యఏవం వేద ॥౫॥ తేవాఏతే పంచబ్రహ్మపురుషాస్స్వర్గస్యలోకస్యద్వారపాః సయఏతా-నేవంపంచ బ్రహ్మపురుషాన్స్వర్గస్యలోకస్య ద్వారపాన్వేదాస్యకులే వీరోజాయతే ప్రతిపద్యతేస్వర్గంలోకం యఏతానేవంపంచ బ్రహ్మ-పురుషాన్స్వర్గస్యలోకస్య ద్వారపాన్వేద ॥౬॥ అథ యదతఃపరో దివోజ్యోతిర్దీప్యతే విశ్వతఃపృష్ఠేషు సర్వతఃపృష్ఠేషు అనుత్తమే-షూత్తమేషు లోకేష్విదం వావతద్యదిదమస్మిన్నంతఃపురుషేజ్యోతిః తస్యైషాదృష్టిర్యత్రైతదస్మిఞ్ఛరీరే సంస్పర్శేనోష్ణిమానంవిజానాతి తస్యైషాశ్రుతిర్యత్రైతత్కర్ణావపి గృహ్యనినదమివ నదథురివాగ్నేరివ జ్వలతఉపశృణోతి తదేతద్దృష్టంచ శ్రుతంచేత్యుపాసీత చక్షుష్యః శ్రుతోభవతి యఏవంవేదయఏవం వేద ॥౭॥ ఇతిత్రయోదశఃఖండః॥

సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ తజ్జలానితి శాంతఉపాసీత అథఖలు క్రతుమ-యః పురుషోయథాక్రతురస్మిల్లోకేపురుషోభవతి తథేతః ప్రేత్యభవతిస క్రతుం కుర్వీత ॥౧॥ మనోమయఃప్రాణశరీరోభారూపస్సత్యసంకల్ప ఆకాశాత్మాసర్వకర్మాసర్వకామః సర్వగంధస్సర్వరసస్సర్వమిదమభ్యా-త్తోఽవాక్యనాదరః ॥౨॥ ఏషమఆత్మాంతర్హృదయేఽణీయాన్ వ్రీ-హేర్వాయవాద్వాసర్షపాద్వాశ్యామాకాద్వా శ్యామాకతండుల-ద్వైషమఆత్మాంతర్హృదయేజ్యాయాన్ పృథివ్యాజ్యాయానంతరిక్షా-జ్జ్యాయాన్దివోజ్యాయానేభ్యోలోకేభ్యః ॥౩॥ సర్వకర్మాసర్వకామ-స్సర్వగంధస్సర్వరసస్సర్వమిదమభ్యాత్తోఽవాక్యనాదరఏషమ ఆత్మాంత-ర్హృదయఏతద్బ్రహ్మైతమితఃప్రేత్యాభిసంభవితాస్మీతియస్యస్యాత్

ద్ధానవిచికిత్సాస్తీతిహ స్మాహ శాండిల్యశ్శాండిల్యః ॥ ౪ ॥ ********

ఇతి తృతీయప్రపాఠకే చతుర్దశఃఖండః

అంతరిక్షోదరఃకోశో భూమిబుధ్నో నజీర్యతిదిశో హ్యస్య స్రక్తయో ద్యౌరస్యోత్తరంబిలగ్ సఏషకోశో వసుధానస్తస్మిన్ విశ్వమిదగ్ శ్రితం॥౧ తస్యప్రాచీదిగ్జుహూర్నామసహమానానామదక్షిణా రాజ్ఞీనామప్రతీచీసుభూతా నామోదీచీ తాసాంవాయుర్వత్సః సయఏతమేవం వాయుం దిశాంవత్సం వేదనపుత్రరోదగ్ రోదితిసోహమేతమేవం వాయుందిశాంవత్సంవేదమాపుత్రరోదగ్ రుదం॥౨॥ అరిష్టంకోశంప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా ప్రాణంప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా భూః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా భువఃప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా సువఃప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా॥౩॥సయదవోచం ప్రాణంప్రపద్యఇతిప్రాణోవాఇదగ్ సర్వంభూతం యదిదంకించ తమేవతత్ప్రాపత్సి ॥ ౪ ॥ అథయదవోచంభూఃప్రపద్యఇతి పృథివీం ప్రపద్యేఽంతరిక్షం ప్రపద్యేదివంప్రపద్యఇత్యేవతదవోచం ॥ ౫ ॥ అథయదవోచంభువఃప్రపద్యఇత్యగ్నింప్రపద్యే వాయుంప్రపద్యఆదిత్యంప్రపద్యఇత్యేవ తదవోచం ॥౬॥ అథ యదవోచగ్ సువఃప్రపద్యఇత్యృగ్వేదం ప్రపద్యే యజుర్వేదం ప్రపద్యే సామవేదం ప్రపద్యఇత్యేవ తదవోచంతదవోచం ॥ ౭ ॥

ఇతి తృతీయప్రపాఠకే పంచదశఃఖండః

పురుషోవావయజ్ఞస్తస్యయానిచతుర్విగ్ శతివర్షాణి తత్ప్రాతస్సవనం చతుర్విగ్ శత్యక్షరాగాయత్రీగాయత్రం ప్రాతస్సవనంతదస్య వసవోఽన్వాయత్తాః ప్రాణావావవసవఏతేహీదగ్ సర్వంవాసయంతి॥౧॥ తంచేదేతస్మిన్వయసి కించిదుపతపేత్సబ్రూయాత్ప్రాణావసవఇదం మే ప్రాతస్సవనం మాధ్యందినగ్ సవనమనుసంతనుతేతి మాహం ప్రాణానాంవసూనాంమధ్యే యజ్ఞోవిలోప్సీయేత్యుద్ధైవతతఏత్యగదోహభవతి॥౨ అథయానిచతుశ్చత్వారిగ్ శద్వర్షాణి తన్మాధ్యందినగ్ సవనం చతుశ్చ

త్వారిగ్ంశదక్షరా త్రిష్టుప్ త్రైష్టుభం మాధ్యందినగ్ం సవనం తదస్య రుద్రా
అన్వాయత్తాః ప్రాణా వావ రుద్రా ఏతే హీదగ్ం సర్వగ్ం రోదయంతి ॥ ౩ ॥
తం చేదేతస్మిన్వయసి కించిదుపతపేత్ స బ్రూయాత్ ప్రాణా రుద్రా ఇ
దం మే మాధ్యందినగ్ం సవనం తృతీయసవనమనుసంతనుతేతి మాఽహం
ప్రాణానాగ్ం రుద్రాణాం మధ్యే యజ్ఞో విలోప్సీయేత్యుద్ధైవ తత ఏత్యగదో
హ భవతి ॥ ౪ ॥ అథ యాన్యష్టాచత్వారిగ్ంశద్వర్షాణి తత్తృతీయసవన
మష్టాచత్వారిగ్ంశదక్షరా జగతీ జాగతం తృతీయసవనం తదస్యాదిత్యా
అన్వాయత్తాః ప్రాణా వావాదిత్యా ఏతే హీదగ్ం సర్వమాదదతే ॥ ౫ ॥
తం చేదేతస్మిన్వయసి కించిదుపతపేత్స బ్రూయాత్ ప్రాణా ఆదిత్యా ఇ
దం మే తృతీయసవనమాయురనుసంతనుతేతి మాఽహం ప్రాణానామా
దిత్యానాం మధ్యే యజ్ఞో విలోప్సీయేత్యుద్ధైవ తత ఏత్యగదో హైవ భవతి ॥ ౬ ॥ ఏ
తద్ధ స్మ వై తద్విద్వానాహ మహిదా(దా)స ఐతరేయః స కిం మ ఏతదుపతప
సి యోఽహమనేన న ప్రేష్యామీతి స హ షోడశం వర్షశతమజీవత్ప్ర హ షోడ
శం వర్షశతం జీవతి య ఏవం వేద ॥ ౭ ॥ —*ఇతి షోడశః ఖండః*—

స యదశిశిషతి యత్పిపాసతి యన్న రమతే తా అస్య దీక్షాః ॥ ౧ ॥ అథ య
దశ్నాతి యత్పిబతి యద్రమతే తదుపసదైరేతి ॥ ౨ ॥ అథ యద్ధసతి యజ్జ
క్షతి యన్మైథునం చరతి స్తుతశస్త్రైరేవ తదేతి ॥ ౩ ॥ అథ యత్తపో దాన
మార్జవమహిగ్ంసా సత్యవచనమితి తా అస్య దక్షిణాః ॥ ౪ ॥ తస్మాదా
హుః సోష్యత్యసోష్టేతి పునరుత్పాదనమేవాస్య తన్మరణమేవావభృథః ॥ ౫ ॥
తద్ధైతద్ఘోర ఆంగిరసః కృష్ణాయ దేవకీపుత్రాయోక్త్వోవాచాపిపాస ఏవ స బ
భూవ సోఽంతవేలాయామేతత్త్రయం ప్రతిపద్యేతాక్షితమస్యచ్యుతమ
సి ప్రాణసగ్ంశితమసీతి తత్రైతే ద్వే ఋచౌ భవతః ॥ ౬ ॥ ఆదిత్ప్రత్నస్య
రేతసః ఉద్వయం తమసస్పరి జ్యోతిః పశ్యంత ఉత్తరగ్ం స్వః పశ్యంత ఉత్త
రం దేవం దేవత్రా సూర్యమగన్మ జ్యోతిరుత్తమమితి జ్యోతిరుత్తమమితి ॥ ౭ ॥

—*ఇతి సప్తదశః ఖండః*—

మనోబ్రహ్మేత్యుపాసీతేత్యధ్యాత్మ మథాధిదైవతమాకాశో బ్రహ్మేత్యుభయమాదిష్టంభవత్యధ్యాత్మంచాధిదైవతంచ ॥ ౧ ॥ తదేతచ్చతుష్పాద్బ్రహ్మ వాక్పాదః ప్రాణః పాదశ్చక్షుః పాదశ్శ్రోత్రం పాదఇత్యధ్యాత్మమథాధిదైవతమగ్నిః పాదో వాయుః పాదఆదిత్యః పాదోదిశః పాదఇత్యుభయమేవాదిష్టం భవత్యధ్యాత్మంచైవాధిదైవతంచ ॥ ౨ ॥ వాగేవ బ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః సోగ్నినా జ్యోతిషాభాతిచ తపతిచభాతిచ తపతిచకీర్త్యా యశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవం వేద ॥ ౩ ॥ ప్రాణఏవబ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః సవాయునాజ్యోతిషాభాతిచ తపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యా యశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవంవేద ॥ ౪ ॥ చక్షురేవబ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః సఆదిత్యేనజ్యోతిషాభాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవం వేద ॥ ౫ ॥ శ్రోత్రమేవబ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః సదిగ్భిర్జ్యోతిషాభాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవంవేద యఏవంవేద ॥ ౬ ॥

—*ఇతి అష్టాదశఃఖండః*—

ఆదిత్యోబ్రహ్మేత్యాదేశస్తస్యోపవ్యాఖ్యానమసదేవేదమగ్ర ఆసీత్ । తత్సదాసీత్తత్సమభవత్తదాండంనిరవర్తత తత్సంవత్సరస్యమాత్రామశయతతన్నిరభిద్యత తే ఆండకపాలేరజతంచ సువర్ణంచాభవతాం ॥ ౧ ॥ తద్యద్రజతగ్ంసేయంపృథివీయత్సువర్ణగ్ంసాద్యౌర్యజ్జరాయు తేపర్వతా యదుల్బగ్ంసమేఘోనీహారోయాధమనయస్తానద్యోయద్వాస్తేయముదకగ్ం ససముద్రః ॥ ౨ ॥ అథయత్తదజాయతసోసావాదిత్యస్తంజాయమానం ఘోషాఉలూలవోఽనూదతిష్ఠన్ సర్వాణిచభూతాని సర్వేచకామాస్తస్మాత్తస్యోదయం ప్రతిప్రత్యాయనం ప్రతిఘోషాఉలూలవోఽనూత్తిష్ఠంతి సర్వాణిచభూతానిసర్వేచైవకామాః ॥ ౩ ॥ సయఏతమేవం విద్వానాదిత్యం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽభ్యాశో హయదేనగ్ం సాధవో ఘోషాఆచగచ్ఛేయురుపచనిమ్రేడేరన్నిమ్రే

మ్రేడేరన్ ॥ ౪ ॥ —ఇతి తృతీయప్రపాఠకే ఏకోనవింశః ఖండః

—*ఛాందోగ్యోపనిషది తృతీయప్రపాఠకస్సమాప్తః*—

—అథ చతుర్థః ప్రపాఠకః—

జానశ్రుతిర్హ పౌత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో బహుదాయీ బహుపా
క్య ఆస స హ సర్వత ఆవసథాన్మాపయాంచక్రే సర్వత ఏవ మేఽన్నమత్స్యం
తీతి ॥ ౧ ॥ * అథ హగ్ంసా నిశాయామతిపేతుస్తద్ధైవగ్ం హగ్ంసో హగ్ంస
మభ్యువాద హో హోఽయి భల్లాక్ష భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పౌత్రాయణస్య స
మం దివా జ్యోతిరాతతం తన్మా ప్రసాఙ్క్షీస్తత్త్వా మా ప్రధాక్షీరితి ॥ ౨ ॥
తము హ పరః ప్రత్యువాచ కమ్వర ఏనమేతత్సన్తగ్ం సయుగ్వానమివ రై
క్వమాత్థేతి యో ను కథగ్ం సయుగ్వా రైక్వ ఇతి ॥ ౩ ॥ యథా కృతాయవి
జితాయాధరేయాః సంయన్త్యేవమేనగ్ం సర్వం తదభిసమేతి యత్కించ
ప్రజాః సాధు కుర్వన్తి యస్తద్వేద యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి ॥ ౪ ॥
తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ ఉపశుశ్రావ స హ సంజిహాన ఏవ క్షత్తార
మువాచాఙ్గారే హ సయుగ్వానమివ రైక్వమాత్థేతి యో ను కథగ్ం స
యుగ్వా రైక్వ ఇతి ॥ ౫ ॥ యథా కృతాయ విజితాయాధరేయాః సంయ
న్త్యేవమేనగ్ం సర్వం తదభిసమేతి యత్కించ ప్రజాః సాధు కుర్వన్తి యస్తద్వే
ద యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి ॥ ౬ ॥ స హ క్షత్తాఽన్విష్య నావిదమి
తి ప్రత్యేయాయ తగ్ం హోవాచ యత్రారే బ్రాహ్మణస్యాన్వేషణా తదేనమ
ర్చ్ఛేతి ॥ ౭ ॥ సోఽధస్తాచ్ఛకటస్య పామానం కషమాణముపోపవివేశ తగ్ం హా
భ్యువాద త్వం ను భగవస్సయుగ్వా రైక్వ ఇత్యహగ్ం హ్యరా౩ ఇతి హ ప్రతిజ
జ్ఞే స హ క్షత్తాఽవిదమితి ప్రత్యేయాయ ॥ ౮ ॥ *ఇతి ప్రథమః ఖండః*
తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణః షట్ఛతాని గవాం నిష్కమశ్వతరీరథం
తదాదాయ ప్రతిచక్రమ ఏతగ్ం హాభ్యువాద ॥ ౧ ॥ రైక్వేమాని షట్ఛతాని

---

* భో భోఽయి భల్లాక్షేతి మా ప్రధాక్షీదితి చ రంగరామానుజీయే ॥

మయంనిష్కో ఽయమశ్వతరీరథో ఽనుమ ఏతాం భగవో దేవతాం శాధి యాం దేవతాముపాస్స ఇతి ॥ ౨ ॥ తము హ పరః ప్రత్యువాచాహ హారేత్వా శూద్ర తవైవ సహ గోభిరస్త్వితి తదు హ పునరేవ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణస్సహస్రం గవాం నిష్కమశ్వతరీరథం దుహితరం తదాదాయ ప్రతిచక్రమే ॥ ౩ ॥ తగ్ హాభ్యువాద రైక్వేదగ్ సహస్రం గవామయం నిష్కో ఽయమశ్వతరీరథ ఇయం జాయా ఽయం గ్రామో యస్మిన్నాస్సే అన్వేవ మా భగవశ్శాధీతి ॥ ౪ ॥ తస్యా హ ముఖముపోద్గృహ్ణన్నువాచాజహారేమాః శూద్రానేనైవ ముఖేనాలాపయిష్యథా ఇతి తే హైతే రైక్వపర్ణా నామ మహావృషేషు యత్రాస్మా ఉవాస స తస్మై హోవాచ ॥ ౫ ॥ ***

—*ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే ద్వితీయః ఖండః*—

వాయుర్వావ సంవర్గో యదా వా అగ్నిరుద్వాయతి వాయుమేవాప్యేతి యదా సూర్యో ఽస్తమేతి వాయుమేవాప్యేతి యదా చంద్రో ఽస్తమేతి వాయుమేవాప్యేతి ॥ ౧ ॥ యదాప ఉచ్ఛుష్యంతి వాయుమేవాపియంతి వాయుర్హ్యేవైతాన్సర్వాన్సంవృఙ్క్త ఇత్యధిదైవతం ॥ ౨ ॥ అథాధ్యాత్మం ప్రాణో వావ సంవర్గః స యదా స్వపితి ప్రాణమేవ వాగప్యేతి ప్రాణం చక్షుః ప్రాణగ్ శ్రోత్రం ప్రాణం మనః ప్రాణో హ్యేవైతాన్సర్వాన్సంవృఙ్క్త ఇతి ॥ ౩ ॥ తౌ వా ఏతౌ ద్వౌ సంవర్గౌ వాయురేవ దేవేషు ప్రాణః ప్రాణేషు ॥ ౪ ॥ అథ హ శౌనకం చ కాపేయమభిప్రతారిణం చ కాక్షసేనిం పరివిష్యమాణౌ బ్రహ్మచారీ బిభిక్షే తస్మా ఉ హ న దదతుః ॥ ౫ ॥ స హోవాచ మహాత్మనశ్చతురో దేవ ఏకః కస్స జగార భువనస్య గోపాః । తం కాపేయ నాభిపశ్యంతి మర్త్యా అభిప్రతారిన్ బహుధా వసంతం ॥ యస్మై వా ఏతదన్నం తస్మా ఏతన్న దత్తమితి ॥ ౬ ॥ తదు హ శౌనకః కాపేయః ప్రతిమన్వానః ప్రత్యేయాయాత్మా దేవానాం జనితా ప్రజానాగ్ హిరణ్యదంష్ట్రో బభసో ఽనసూరిః । మహాంతమస్య మహిమానమాహురనద్యమానో యదనన్నమత్తీతి వైవయం బ్రహ్మచారి

న్నేదముపాస్మహే దత్తాస్మైభిక్షామితి ॥ ౭ ॥ తస్మా ఉహాదదుస్తే వా ఏతే
పంచాన్యే పంచాన్యే దశసంతస్తత్కృతం తస్మాత్సర్వాసు దిక్ష్వన్నమేవ
దశకృతగ్ం సైషా విరాడన్నాదీ తయేదగ్ం సర్వం దృష్టగ్ం సర్వమస్యేదం దృ
ష్టం భవత్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ౮ ॥ * * *

—*ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే తృతీయః ఖండః*—

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతరమామంత్రయాంచక్రే
బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్స్యామి కింగోత్రోన్వహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ సా
హైనమువాచ నాహమేతద్వేద తాత యద్గోత్రస్త్వమసి బహ్వహం చ
రంతీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వామలభే సాహమేతన్న వేద యద్గోత్రస్త్వ
మసి జబాలా తు నామాహమస్మి సత్యకామో నామ త్వమసి స సత్యకామ ఏవ
జాబాలో బ్రువీథా ఇతి ॥ ౨ ॥ స హ హారిద్రుమతం గౌతమమేత్యో
వాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి వత్స్యామ్యుపేయాం భగవంతమితి ॥ ౩ ॥
తగ్ం హోవాచ కింగోత్రో ను సోమ్యాసీతి స హోవాచ నాహమేతద్వేద భో
యద్గోత్రోఽహమస్మ్యపృచ్ఛం మాతరగ్ం సా మా ప్రత్యబ్రవీద్బహ్వహం
చరంతీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వామలభే సాహమేతన్న వేద యద్గోత్ర
స్త్వమసి జబాలా తు నామాహమస్మి సత్యకామో నామ త్వమసీతి సోఽహ
గ్ం సత్యకామో జాబాలోఽస్మి భో ఇతి ॥ ౪ ॥ తగ్ం హోవాచ నైతదబ్రాహ్మ
ణో వివక్తుమర్హతి సమిధగ్ం సోమ్యాహరోప త్వా నేష్యే న సత్యాదగా ఇ
తి తముపనీయ కృశానామబలానాం చతుశ్శతా గా నిరాకృత్యోవాచేమాః
సోమ్యానుసంవ్రజేతి తా అభిప్రస్థాపయన్నువాచ నాసహస్రేణావర్తే
యేతి స హ వర్షగణం ప్రోవాస తా యదా సహస్రగ్ం సంపేదుః ॥ ౫ ॥

—* ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే చతుర్థః ఖండః *—

అథ హైనమృషభోఽభ్యువాద సత్యకామా౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశు
శ్రావ ప్రాప్తాః సోమ్య సహస్రగ్ం స్మః ప్రాపయ న ఆచార్యకులం ॥ ౧ ॥
బ్రహ్మణశ్చ తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ ప్రా

దిక్కలా ప్రతీచీ దిక్కలా దక్షిణా దిక్కలోదీచీ దిక్కలైష వై సోమ్య చతు
ష్కలః పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశవాన్నామ ॥ ౨ ॥ స య ఏతమేవం వి
ద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే ప్రకాశవా
నస్మిఁల్లోకే భవతి ప్రకాశవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వా
గ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే ॥ ౩ ॥ * * *

——*ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే పంచమః ఖండః*——

అగ్నిష్టే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాంచకార
తా యత్రాభిసాయం బభూవు స్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య
సమిధమాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ ॥ ౧ ॥ తమగ్నిరభ్యు
వాద సత్యకామ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మణః సో
మ్య తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ పృథివీ కలా
ఽన్తరిక్షం కలా ద్యౌః కలా సముద్రః కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో
బ్రహ్మణోఽనన్తవాన్నామ ॥ ౩ ॥ స య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్క
లం పాదం బ్రహ్మణోఽనన్తవానిత్యుపాస్తేఽనన్తవానస్మిఁల్లోకే భవ
త్యనన్తవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పా
దం బ్రహ్మణోఽనన్తవానిత్యుపాస్తే ॥ ౪ ॥ ——* ఇతి షష్ఠః ఖండః *——

హగ్ంసస్తే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాంచకా
ర తా యత్రాభిసాయం బభూవు స్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య
సమిధమాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ ॥ ౧ ॥ తగ్ం హగ్ంస ఉపని
పత్యాభ్యువాద సత్యకామ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ॥ ౨ ॥ బ్ర
హ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచా
గ్నిః కలా సూర్యః కలా చన్ద్రః కలా విద్యుత్కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః
పాదో బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మాన్నామ ॥ ౩ ॥ స య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చ
తుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తే ॥ జ్యోతిష్మానస్మిఁల్లో
కే భవతి జ్యోతిష్మతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతు

ష్కలంపాదం బ్రహ్మణోజ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తే ॥ ౪ ॥ * * * *

—*ఇతిచతుర్థప్రపాఠకే సప్తమఃఖండః*—

మద్గుష్టేపాదంవక్తేతిసహశ్వోభూతేగాఅభిప్రస్థాపయాంచకార
తాయత్రాభిసాయంబభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయగాఉపరుధ్య
సమిధమాధాయపశ్చాదగ్నేఃప్రాఙుపోపవివేశ ॥ ౧ ॥ తంమద్గురుపని
పత్యాభ్యువాదసత్యకామా౩ఇతిభగవఇతిహప్రతిశుశ్రావ ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మ
ణస్సోమ్యతేపాదంబ్రవాణీతిబ్రవీతుమేభగవానితితస్మైహోవాచప్రా
ణఃకలాచక్షుఃకలాశ్రోత్రంకలామనఃకలైషవైసోమ్యచతుష్కలఃపా
దోబ్రహ్మణఆయతనవాన్నామ ॥ ౩ ॥ సయఏతమేవంవిద్వాంశ్చతు
ష్కలం పాదంబ్రహ్మణఆయతనవానిత్యుపాస్తఆయతనవానస్మిꣳల్లోకే
భవత్యాయతనవతోహలోకాంజయతియఏతమేవంవిద్వాంశ్చతుష్కలం
పాదంబ్రహ్మణఆయతనవానిత్యుపాస్తే ॥ ౪ ॥ *ఇత్యష్టమఃఖండః*

ప్రాపహాచార్యకులంతమాచార్యోఽభ్యువాదసత్యకామా౩ఇతిభగ
వఇతిహప్రతిశుశ్రావ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మవిదివవైసోమ్యభాసికోనుత్వా
ఽనుశశాసేత్యన్యేమనుష్యేభ్యఇతిహప్రతిజజ్ఞేభగవాꣳస్త్వేవ మేకామే
బ్రూయాత్ ॥ ౨ ॥ శ్రుతꣳహ్యేవమేభగవద్దృశేభ్యఆచార్యాద్ధైవవి
ద్యావిదితాసాధిష్ఠంప్రాపదితితస్మైహైతదేవోవాచాత్రహనకించన
వీయాయేతి వీయాయేతి ॥ ౩ ॥ —*ఇతినవమఃఖండః*—

ఉపకోసలోహవైకామలాయనస్సత్యకామేజాబాలే బ్రహ్మచ
ర్యమువాసతస్యహద్వాదశవర్షాణ్యగ్నీన్పరిచచారసహస్మాన్యానంతే
వాసినస్సమావర్తయꣳస్తꣳహస్మైవనసమావర్తయతి ॥౧॥ * తంజా
యోవాచతప్తోబ్రహ్మచారీకుశలమగ్నీన్పరిచచారీన్మాత్వాఽగ్నయః
పరిప్రవోచన్ ప్రబ్రూహ్యస్మాఇతితస్మైహాప్రోచ్యైవ ప్రవాసాంచ
క్రే ॥ ౨ ॥ సహవ్యాధినాఽనశితుం దధ్రేతమాచార్యజాయోవా

* కుశలమగ్నీన్ పర్యచారీదితి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

బ్రహ్మచారిన్నశానకిం ను నాశ్నాసీతి సహోవాచ బహవ ఇమే౽స్మిన్పురుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధిభిః ప్రతిపూర్ణో౽స్మి నాశిష్యామీతి ॥ ౩ ॥ అథ హాగ్నయస్సమూదిరే తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశలం నః పర్యచారీత్ హంతాస్మై ప్రబ్రవామేతి తస్మై హోచుః ॥ ౪ ॥ ప్రాణో బ్రహ్మ కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మేతి స హోవాచ విజానామ్యహం యత్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖం చ న విజానామీతి తే హోచుర్యద్వావ కం తదేవ ఖం యదేవ ఖం తదేవ కమితి ప్రాణం చ హాస్మై తదాకాశం చోచుః ॥ ౫ ॥ —ఇతి దశమః ఖండః—

అథ హైనం గార్హపత్యో౽నుశశాస పృథివ్యగ్నిరన్నమాదిత్య ఇతి య ఏష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే సో౽హమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే౽పహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయంత ఉప వయం తం భుంజామో౽స్మిꣳశ్చ లోకే౽ముష్మిꣳశ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨ ॥ * * *

—* ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే ఏకాదశః ఖండః *—

అథ హైనమన్వాహార్యపచనో౽నుశశాసాపో దిశో నక్షత్రాణి చంద్రమా ఇతి య ఏష చంద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సో౽హమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే౽పహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయంత ఉప వయం తం భుంజామో౽స్మిꣳశ్చ లోకే౽ముష్మిꣳశ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨ ॥ —* ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే ద్వాదశః ఖండః *—

అథ హైనమాహవనీయో౽నుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యౌర్విద్యుదితి య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సో౽హమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే౽పహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయంత ఉప వయం తం భుంజామో౽స్మిꣳశ్చ లోకే౽ముష్మిꣳశ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨ ॥ ***

—* ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే త్రయోదశః ఖండః *—

(౧)తేహోచుఃఉపకోసలైషాసోమ్యతేఽస్మద్విద్యాఽఽత్మవిద్యాచాచా
ర్యస్తుతేగతింవక్తేత్యాజగామహాస్యాచార్యస్తమాచార్యోఽభ్యువాదోప
కోసలా౩ఇతి ॥౧॥ భగవఇతిహప్రతిశుశ్రావబ్రహ్మవిదఇవసోమ్యతే
ముఖంభాతికోనుత్వాఽనుశశాసేతికోనుమాఽనుశిష్యాద్భోఇతీహాపేవ
నిహ్నుతే ఇమేనూనమీదృశాఅన్యాదృశాఇతీహాగ్నీనభ్యూదేకింనుసో
మ్యకిలతేఽవోచన్నితి ॥ ౨ ॥ ఇదమితిహప్రతిజజ్ఞేలోకాన్వావకిలసో
మ్యతేఽవోచన్నహంతుతేతద్వక్ష్యామియథాపుష్కరపలాశఆపోనశ్లిష్య
న్తఏవమేవంవిదిపాపంకర్మనశ్లిష్యతఇతి బ్రవీతుమేభగవానితి తస్మై
హోవాచ ॥ ౩ ॥ —*ఇతి చతుర్థప్రపాఠకేచతుర్దశఃఖండః*

(౨)యఏషోఽక్షిణిపురుషోదృశ్యతఏషఆత్మేతిహోవాచైతదమృతమభ
యమేతద్బ్రహ్మేతి తద్యద్యప్యస్మిన్సర్పిర్వోదకంవాసించంతివర్త్మనీ
ఏవగచ్ఛతి ॥ ౧ ॥ ఏతగ్ంసంయద్వామఇత్యాచక్షతఏతగ్ంహిసర్వా
ణి వామాన్యభిసంయంతి సర్వాణ్యేనం వామాన్యభిసంయంతి య
ఏవంవేద ॥ ౨ ॥ ఏషఉఏవవామనీరేషహిసర్వాణి వామాని నయ
తిసర్వాణి వామానినయతి యఏవంవేద ॥ ౩ ॥ ఏషఉఏవభా
మనీరేషహి సర్వేషు లోకేషు భాతిసర్వేషులోకేషు భాతియఏవంవే
ద ॥౪॥ అథయదుచైవాస్మిఞ్ఛవ్యంకుర్వంతి యదిచనార్చిషమేవాభి
సంభవంత్యర్చిషోఽహరహ్నఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షా
ద్యాన్షడుదఙ్ఙేతిమాసాగ్ంస్తాన్మాసేభ్యస్సంవత్సరగ్ంసంవత్సరాదాదిత్య
మాదిత్యాచ్చంద్రమసంచంద్రమసోవిద్యుతంతత్పురుషోఽమానవః ॥౫॥
సఏనాన్బ్రహ్మగమయత్యేషదేవపథో బ్రహ్మపథఏతేన ప్రతిపద్య
మానాఇమంమానవమావర్తంనావర్తంతేనావర్తంతే ॥ ౬ ॥

—ఇతి చతుర్థప్రపాఠకే పంచదశఃఖండః*—

ఏషహవైయజ్ఞోయోఽయంపవతఏషహ్యయన్నిదగ్ంసర్వంపునాతి య

(౧)అస్మద్విద్యాచాత్మవిద్యాచేతి (౨) వర్త్మనీహ్యేవేతిచ రంగరా ॥

దేవ హ్యయన్నిదగ్ం సర్వం పునాతి తస్మాదేష ఏవ యజ్ఞస్తస్య మనశ్చ వాక్చ
వర్తనీ ॥ ౧ ॥ తయోరన్యతరాం మనసా సగ్ంస్కరోతి బ్రహ్మా వాచా
హోతాఽధ్వర్యురుద్గాతాఽన్యతరాగ్ం స యత్రోపాకృతే ప్రాతరనువా
కే పురా పరిధానీయాయా (౧) బ్రహ్మా వ్యవవదతి ॥ ౨ ॥ (౨) అన్యతరామే
వ వర్తనీగ్ం సగ్ంస్కరోతి హీయతేఽన్యతరా స యథైకపాద్వ్రజన్రథో వై
కేన చక్రేణ వర్తమానో రిష్యత్యేవమస్య యజ్ఞో రిష్యతి యజ్ఞగ్ం రిష్యంతం
యజమానోఽనురిష్యతి స ఇష్ట్వా పాపీయాన్భవతి ॥ ౩ ॥ (౩) అథ
యత్రోపాకృతే ప్రాతరనువాకే న పురా పరిధానీయాయా బ్రహ్మా వ్యవ
వదత్యుభే ఏవ వర్తనీ సగ్ంస్కుర్వంతి న హీయతేఽన్యతరా ॥ ౪ ॥ స య
థోభయపాద్వ్రజన్రథో వోభాభ్యాం చక్రాభ్యాం వర్తమానః ప్రతితి
ష్ఠత్యేవమస్య యజ్ఞః ప్రతితిష్ఠతి యజ్ఞం ప్రతితిష్ఠంతం యజమానోఽను
ప్రతితిష్ఠతి స ఇష్ట్వా శ్రేయాన్భవతి ॥ ౫ ॥ — ఇతి షోడశః ఖండః —

ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేషాం తప్యమానానాగ్ం రసాన్ప్రాబృ
హదగ్నిం పృథివ్యా వాయుమంతరిక్షాదాదిత్యం దివః ॥ ౧ ॥ స ఏతాస్తి
స్రో దేవతా అభ్యతపత్తాసాం తప్యమానానాగ్ం రసాన్ప్రాబృహదగ్నేః
ఋచో వాయోర్యజూగ్ంషి సామాన్యాదిత్యాత్ ॥ ౨ ॥ స ఏతాం త్ర
యీం విద్యామభ్యతపత్తస్యాస్తప్యమానాయా రసాన్ప్రాబృహద్భూరి
త్యృగ్భ్యో భువరితి యజుర్భ్యః స్వరితి సామభ్యః ॥ ౩ ॥ తద్యద్యృక్తో
రిష్యేద్భూః స్వాహేతి గార్హపత్యే జుహుయాదృచామేవ తద్రసేన
ర్చాం వీర్యేణర్చాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్ం సందధాతి ॥ ౪ ॥ అథ యది యజు
ష్టో రిష్యేద్భువః స్వాహేతి దక్షిణాగ్నౌ జుహుయాద్యజుషామేవ తద్ర
సేన యజుషాం వీర్యేణ యజుషాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్ం సందధాతి ॥ ౫ ॥ అ
థ యది సామతో రిష్యేత్స్వః స్వాహేత్యాహవనీయే జుహుయాత్సా

(౧) బ్రహ్మా వ్యవదతీతి ॥ (౨) వర్తనీగ్ం సగ్ంస్కుర్వంతీతి (౩) బ్రహ్మా వ్యవదత్యుభే ఇతి చ రంగరామానుజీయపాఠః ॥

మ్నామేనతద్రసేనసామ్నాం వీర్యేణసామ్నాం యజ్ఞస్య విరిష్టగ్ం సంద
ధాతి ॥ ౬ ॥ తద్యథాలవణేన సువర్ణగ్ం సందధ్యాత్సువర్ణేనరజతగ్ం
రజతేనత్రపుత్రపుణాసీసగ్ం సీసేనలోహం లోహేనదారుదారు చర్మ
ణా ॥ ౭ ॥ ఏవమేషాంలోకానామాసాం దేవతానామస్యాస్త్రయ్యావి
ద్యాయా వీర్యేణయజ్ఞస్యవిరిష్టగ్ం సందధాతి భేషజకృతోహ వా ఏషయ
జ్ఞోయత్రైవంవిద్బ్రహ్మాభవతి ॥ ౮ ॥ ఏషహవా ఉదక్ప్రవణోయజ్ఞో
యత్రైవంవిద్బ్రహ్మాభవత్యేవంవిదగ్ం హవా ఏషా బ్రహ్మాణ మనుగాథా
యతోయతఆవర్తతే తత్తద్గచ్ఛతి ॥ ౯ ॥ మానవోబ్రహ్మైవైకఋత్వి
క్కురూనశ్వాభిరక్షత్యేవంవిద్ధవై బ్రహ్మా యజ్ఞం యజమానగ్ం సర్వాగ్ం
శ్చర్త్విజోఽభిరక్షతితస్మాదేవంవిదమేవ బ్రహ్మాణంకుర్వీతనానేవంవి
దంనానేవంవిదమ్ ॥ ౧౦ ॥ —*ఇతి సప్తదశః ఖండః*—

ఛాందోగ్యోపనిషది చతుర్థః ప్రపాఠకస్సమాప్తః

అథ పఞ్చమః ప్రపాఠకః

హరిః ఓమ్॥— యోహవై జ్యేష్ఠంచ శ్రేష్ఠంచవేద జ్యేష్ఠశ్చహవై శ్రే
ష్ఠశ్చభవతిప్రాణోవావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ ॥ ౧ ॥ యోహవైవసిష్ఠం వే
దవసిష్ఠోహస్వానాంభవతి వాగ్వావవసిష్ఠః ॥ ౨ ॥ యోహవై ప్రతిష్ఠాం
వేదప్రతిహతిష్ఠత్యస్మిగ్ంశ్చలోకేఽముష్మిగ్ంశ్చ చక్షుర్వావ ప్రతిష్ఠా ॥౩॥
యోహవై సంపదం వేదసగ్ంహాస్మై కామాః పద్యంతే దైవాశ్చ మానుషా
శ్చశ్రోత్రంవావసంపత్ ॥ ౪ ॥ యోహవా ఆయతనం వేదాయతనగ్ం
హస్వానాంభవతిమనోహవా ఆయతనం ॥ ౫ ॥ అథహప్రాణా అహగ్ం
శ్రేయసివ్యూదిరేఽహగ్ం శ్రేయానస్మ్యహగ్ం శ్రేయానస్మీతి తేహప్రా
ణాః ప్రజాపతింపితరమేత్యోచుర్భగవన్కోనశ్శ్రేష్ఠఇతి ॥ ౬ ॥ తాన్
హోవాచయస్మిన్వ ఉత్క్రాంతే శరీరంపాపిష్ఠతరమివదృశ్యేతసవశ్శ్రే
ష్ఠఇతి ॥ ౭ ॥ సాహవాగుచ్చక్రామసాసంవత్సరం ప్రోష్యపర్యే

వాచకథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథా కలా అవదంతః ప్రాణంతః
ప్రాణేన పశ్యంతశ్చక్షుషా శృణ్వంతః శ్రోత్రేణ ధ్యాయంతో మనసైవ
మితి ప్రవివేశ హ వాక్ ॥ ౮ ॥ చక్షుర్హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రో
ష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథాఽన్ధా అపశ్యం
తః ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా శృణ్వంతః శ్రోత్రేణ ధ్యాయం
తో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ చక్షుః ॥ ౯ ॥ శ్రోత్రం హోచ్చక్రామ త
త్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథా బధిరా
అశృణ్వంతః ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంతశ్చక్షుషా ధ్యా
యంతో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్ ॥ ౧౦ ॥ మనో హోచ్చ
క్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితు
మితి యథా బాలా అమనసః ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంత
శ్చక్షుషా శృణ్వంతః శ్రోత్రేణైవమితి ప్రవివేశ హ మనః ॥ ౧౧ ॥ అథ
హ ప్రాణ ఉచ్చిక్రమిషన్ స యథా సుహయః పడ్వీశశంకూన్ సంఖిదేదే
వమితరాన్ ప్రాణాన్ సమఖిదత్తꣳ హాభిసమేత్యోచుర్భగవన్నేధి త్వం న
శ్శ్రేష్ఠోఽసి మోత్క్రమీరితి ॥ ౧౨ ॥ అథ హైనం వాగువాచ యదహం
వసిష్ఠాస్మి త్వం తద్వసిష్ఠోఽసీత్యథ హైనం చక్షురువాచ యదహం ప్రతిష్ఠా
స్మి త్వం తత్ప్రతిష్ఠాసీతి ॥ ౧౩ ॥ అథ హైనꣳ శ్రోత్రమువాచ యదహꣳ
సంపదస్మి త్వం తత్సంపదసీత్యథ హైనం మన ఉవాచ యదహమాయతనమ
స్మి త్వం తదాయతనమసీతి ॥ ౧౪ ॥ న వై వాచో న చక్షూꣳషి న శ్రోత్రా
ణి న మనాꣳసీత్యాచక్షతే ప్రాణా ఇత్యేవాచక్షతే ప్రాణో హ్యేవైతా
ని సర్వాణి భవతి ॥ ౧౫ ॥ ——ఇతి ప్రథమః ఖండః——
స హోవాచ కిం మేఽన్నం భవిష్యతీతి యత్కించిదిదమాశ్వభ్య ఆశకుని
భ్య ఇతి హోచుస్తద్వా ఏతదనస్యాన్నమనో హ వై నామ ప్రత్యక్షం న హ
వా ఏవంవిది కించనానన్నం భవతీతి ॥ ౧ ॥ స హోవాచ కిం మే వాసో భవి
ష్యతీత్యాప ఇతి హోచుస్తస్మాద్వా ఏతదశిష్యంతః పురస్తాచ్చోపరిష్టాచ్చా

ద్భిః పరిదధతి లమ్భుకో హ వాసో భవత్యనగ్నో హ భవతి ॥ ౨ ॥ తద్ధైత
త్సత్యకామో జాబాలో గోశ్రుతయే వైయాఘ్రపద్యాయోక్త్వోవాచ య
ద్యప్యేనచ్ఛుష్కాయ స్థాణవే బ్రూయాజ్జాయేరన్నేవాస్మిఞ్ఛాఖాః ప్ర
రోహేయుః పలాశానీతి ॥ ౩ ॥ అథ యది మహజ్జిగమిషేదమావాస్యా
యాం దీక్షిత్వా పౌర్ణమాస్యాగ్ం రాత్రౌ సర్వౌషధస్య మన్థం దధిమధునో
రుపమథ్య జ్యేష్ఠాయ శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హుత్వా మన్థే
సమ్పాతమవనయేత్ ॥ ౪ ॥ వసిష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హు
త్వా మన్థే సంపాతమవనయేత్ప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య
హుత్వా మన్థే సంపాతమవనయేత్సంపదే స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య
హుత్వా మన్థే సంపాతమవనయేదాయతనాయ స్వాహేత్యగ్నావాజ్య
స్య హుత్వా మన్థే సంపాతమవనయేత్ ॥ ౫ ॥ అథ ప్రతిసృప్యాఞ్జలౌ
మన్థమాధాయ జపత్యమో నామాస్యమా హి తే సర్వమిదగ్ం స హి జ్యేష్ఠః
శ్రేష్ఠో రాజాఽధిపతిః స మా జ్యైష్ఠ్యగ్ం శ్రైష్ఠ్యగ్ం రాజ్యమాధిపత్యం గమ
యత్వహమేవేదగ్ం సర్వమసానీతి ॥ ౬ ॥ అథ ఖల్వేతయర్చా పచ్ఛ ఆచా
మతి తత్సవితుర్వృణీమహ ఇత్యాచామతి వయం దేవస్య భోజనమిత్యా
చామతి శ్రేష్ఠగ్ం సర్వధాతమమిత్యాచామతి తురం భగస్య ధీమహీతి స
ర్వం పిబతి ॥ ౭ ॥ నిర్ణిజ్య కగ్ంసం చమసం వా పశ్చాదగ్నేః సంవిశతి చ
ర్మణి వా స్థణ్డిలే వా వాచంయమోఽప్రసాహః స యది స్త్రియం ప
శ్యేత్సమృద్ధం కర్మేతి విద్యాత్ ॥ ౮ ॥ తదేష శ్లోకః ॥ యదా కర్మ
సు కామ్యేషు స్త్రియగ్ం స్వప్నేషు పశ్యతి । సమృద్ధిం తత్ర జానీయాత్త
స్మిన్స్వప్ననిదర్శనే తస్మిన్స్వప్ననిదర్శనే ॥ ౯ ॥ ఇతి ద్వితీయః ఖండః
శ్వేతకేతుర్హారుణేయః పంచాలానాగ్ం సమితిమేయాయ తగ్ం హ ప్రవా
హణో జైబలిరువాచ కుమారాను త్వాఽశిషత్పితేత్యను హి భగవ ఇతి ॥ ౧ ॥
వేత్థ యదితోఽధి ప్రజాః ప్రయన్తీతి న భగవ ఇతి వేత్థ యథా పునరావర్త
న్తా౩ ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ పథోర్దేవయానస్య పితృయాణస్య చ వ్యావర్త

నా3 ఇతి నభగవ ఇతి ॥ ౨ ॥ వేత్థయథాఽసౌలోకో నసంపూర్యతా3 ఇతి నభగవ ఇతి వేత్థయథా పంచమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవంతీతి నైవభగవ ఇతి ॥ ౩ ॥ అథానుకిమనుశిష్టోఽవోచథా యో హీమానినవిద్యాత్కథꣳసోఽనుశిష్టోబ్రువీతేతి సహాయస్తః పితురర్ధమేయాయతꣳ హోవాచాననుశిష్యవావకిలమాభగవానబ్రవీదనుత్వాఽశిషమితి ॥ ౪ ॥ పంచమారాజన్యబంధుః ప్రశ్నానప్రాక్షీత్తేషాం నైకంచనాశకంవివక్తుమితి సహోవాచ యథామాత్వంతదైతానవదో యథాహమేషాం నైకంచన వేదయద్యహమిమానవేదిష్యంకథంతేనావక్ష్యమితి ॥ ౫ ॥ సహగౌతమో రాజ్ఞోఽర్ధమేయాయతస్మైహప్రాప్తాయార్హాంచకార సహప్రాతస్సభాగ ఉదేయాయతꣳ హోవాచమానుషస్య భగవన్గౌతమ విత్తస్యవరంవృణీథా ఇతి సహోవాచ తవైవరాజన్మానుషంవిత్తం యామేవకుమారస్యాంతే వాచమభాషథాస్తామేవమేబ్రూహీతి ॥ ౬ ॥ సహకృచ్ఛ్రీబభూవతꣳ హచిరం వసేత్యాజ్ఞాపయాంచకారతꣳ హోవాచ యథామాత్వంగౌతమావదో యథేయంనప్రాక్త్వత్తః పురావిద్యాబ్రాహ్మణాన్గచ్ఛతితస్మాదుసర్వేషులోకేషుక్షత్రస్యైవప్రశాసనమభూదితితస్మైహోవాచ ॥ ౭ ॥ —ఇతి తృతీయః ఖండః—

అసౌవావలోకో గౌతమాగ్నిస్తస్యాదిత్యఏవసమిద్రశ్మయో ధూమోఽహరర్చిశ్చంద్రమా అంగారా నక్షత్రాణివిస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాశ్శ్రద్ధాంజుహ్వతితస్యాఆహుతేస్సోమోరాజాసంభవతి ॥ ౨ ॥ —ఇతి పంచమప్రపాఠకే చతుర్థః ఖండః—

పర్జన్యోవావగౌతమాగ్నిస్తస్యవాయురేవసమిదభ్రం ధూమోవిద్యుదర్చిరశనిరంగారాహ్రాదునయో విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాస్సోమꣳరాజానంజుహ్వతితస్యాఆహుతేర్వర్షꣳసంభవతి ॥ ౨ ॥ —ఇతి పంచమప్రపాఠకే పంచమః ఖండః—

పృథివీవావగౌతమాగ్నిస్తస్యాస్సంవత్సరఏవసమిదాకాశోధూమో

రాత్రిరర్చిర్దిశోఽంగారా అవాంతరదిశో విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నే
తస్మిన్నగ్నౌ దేవా వర్షంజుహ్వతి తస్యా ఆహుతేరన్నగ్ సంభవతి ॥ ౨ ॥

—* ఇతి పంచమప్రపాఠకే షష్ఠః ఖండః *—

పురుషో వావ గౌతమాగ్నిస్తస్య వాగేవ సమిత్ప్రాణో ధూమో జి
హ్వాఽర్చిశ్చక్షురంగారాశ్శ్రోత్రం విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మి
న్నగ్నౌ దేవా అన్నం జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే రేతస్సంభవతి ॥ ౨ ॥

—* ఇతి పంచమప్రపాఠకే సప్తమః ఖండః *—

యోషా వావ గౌతమాగ్నిస్తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమిద్యదుపమంత్రయతే
స ధూమో యోనిరర్చిర్యదంతః కరోతి తేఽంగారా అభినందా విస్ఫులిం
గాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా రేతో జుహ్వతి తస్యా ఆహుతే
ర్గర్భస్సంభవతి ॥ ౨ ॥ —* ఇతి అష్టమః ఖండః *—

ఇతి తు పంచమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవంతీతి స ఉల్బా
వృతో గర్భో దశ వా మాసానంతశ్శయిత్వా యావద్వాఽథ జాయతే ॥ ౧ ॥
స జాతో యావదాయుషం జీవతి తం ప్రేతం దిష్టమితోఽగ్నయ ఏవ హరం
తి యత ఏవేతో యతస్సంభూతో భవతి ॥ ౨ ॥ * ఇతి నవమః ఖండః *

తద్య ఇత్థం విదుః యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే తేఽర్చిష
మభిసంభవంత్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణప
క్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతి మాసాగ్ స్తాన్ ॥ ౧ ॥ మాసేభ్యస్సంవత్సరగ్ సం
వత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చంద్రమసం చంద్రమసో విద్యుతం తత్పురు
షోఽమానవస్స ఏనాన్బ్రహ్మ గమయత్యేష దేవయానః పంథా ఇతి ॥ ౨ ॥ అథ
య ఇమే గ్రామ ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యుపాసతే తే ధూమమభిసంభవంతి
ధూమాద్రాత్రిం రాత్రేరపరపక్షమపరపక్షాద్యాన్షడ్దక్షిణైతి మాసాగ్
స్తాన్నైతే సంవత్సరమభిప్రాప్నువంతి ॥ ౩ ॥ మాసేభ్యః పితృలో
కం పితృలోకాదాకాశమాకాశాచ్చంద్రమసమేష సోమో రాజా తద్దేవా
నామన్నం తం దేవా భక్షయంతి ॥ ౪ ॥ తస్మిన్యావత్సంపాతముషిత్వాఽథై

మేవాకాశం పునర్నివర్తంతే యథేతమాకాశమాకాశాద్వాయుం వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి ధూమో భూత్వాఽభ్రం భవతి ॥ ౫ ॥ అభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ వ్రీహియవా ఓషధివనస్పతయస్తిలమాషా ఇతి జాయంతేఽతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం యో యో హ్యన్నమత్తి యో రేతస్సించతి తద్భూయ ఏవ భవతి ॥ ౬ ॥ తద్య ఇహ రమణీయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే రమణీయాం యోనిమాపద్యేరన్ బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం వాఽథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే కపూయాం యోనిమాపద్యేరన్ శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా చండాలయోనిం వా ॥ ౭ ॥ అథైతయోః పథోర్న కతరేణ చ న తానీమాని క్షుద్రాణ్యసకృదావర్తీని భూతాని భవంతి జాయస్వ మ్రియస్వేత్యేతత్తృతీయగ్ం స్థానం తేనాసౌ లోకో న సంపూర్యతే తస్మాజ్జుగుప్సేత తదేష శ్లోకః ॥ ౮ ॥ స్తేనో హిరణ్యస్య సురాం పిబగ్ంశ్చ గురోస్తల్పమావసన్ బ్రహ్మహా చైతే పతంతి చత్వారః పంచమశ్చాచరగ్ంస్తైరితి ॥ ౯ ॥ అథ హ య ఏతానేవం పంచాగ్నీన్ వేద న సహ తైరప్యాచరన్ పాప్మనా లిప్యతే శుద్ధః పూతః పుణ్యలోకో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ౧౦ ॥ —॥ ఇతి పంచమప్రపాఠకే దశమః ఖండః ॥—

ప్రాచీనశాల ఔపమన్యవస్సత్యయజ్ఞః పౌలుషిరింద్రద్యుమ్నో భాల్లవేయో జనశ్శార్కరాక్ష్యో బుడిల ఆశ్వతరాశ్విస్తే హైతే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియాస్సమేత్య మీమాగ్ంసాం చక్రుః కో న ఆత్మా కిం బ్రహ్మేతి ॥ ౧ ॥ తే హ సంపాదయాంచక్రురుద్దాలకో వై భగవంతోఽయమారుణిస్సంప్రతీమమాత్మానం వైశ్వానరమధ్యేతి తగ్ం హంతాభ్యాగచ్ఛామేతి తగ్ం హాభ్యాజగ్ముః ॥ ౨ ॥ స హ సంపాదయాంచకార ప్రక్ష్యంతి మామిమే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియాస్తేభ్యో న సర్వమివ ప్రతిపత్స్యే హంతాహమన్యమభ్యనుశాసానీతి ॥ ౩ ॥ తాన్ హోవాచాశ్వపతిర్వై భగవంతోఽయం కైకేయస్సంప్రతీమమాత్మానం వైశ్వానరమధ్యేతి తగ్ం హంతాభ్యాగచ్ఛా

మేతి తగ్ంహాభ్యాజగ్ముః ॥ ౪ ॥ తేభ్యోహ ప్రాప్తేభ్యః పృథగర్హాణి కార
యాంచకార స హ ప్రాతస్సంజిహాన ఉవాచ న మే స్తేనో జనపదే న కదర్యో
న మద్యపో నానాహితాగ్ని ర్నావిద్వాన్న స్వైరీ స్వైరిణీ కుతో యక్ష్య
మాణో వై భగవంతోఽహమస్మి యావదేకైకస్మా ఋత్విజే ధనం దాస్యామి
తావద్భగవద్భ్యో దాస్యామి వసంతు భగవంత ఇతి ॥ ౫ ॥ తే హోచుర్యేన
హైవార్థేన పురుషశ్చరేత్తగ్ం హైవ వదేదాత్మాన మేవేమం వైశ్వానరగ్ం
సం ప్రత్యధ్యేషి తమేవ నో బ్రూహీతి ॥ ౬ ॥ తాన్హోవాచ ప్రాతర్వః
ప్రతివక్తాస్మీతి తే హ సమిత్పాణయః పూర్వాహ్ణే ప్రతిచక్రమిరే తాన్
హానుపనీయైవైతదువాచ ॥ ౭ ॥ —ఇత్యేకాదశః ఖండః—

ఔపమన్యవ కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి దివమేవ భగవో రాజన్నితి
హోవాచైష వై సుతేజా ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే త
స్మాత్తవ సుతం ప్రసుతమాసుతం కులే దృశ్యతే ॥ ౧ ॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి
ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏత
మేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే మూర్ధా త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవా
చ మూర్ధా తే వ్యపతిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ౨ ॥ ద్వాదశః ఖండః

అథ హోవాచ సత్యయజ్ఞం పౌలుషిం ప్రాచీనయోగ్య కం త్వమాత్మాన
ముపాస్స ఇత్యాదిత్యమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై విశ్వరూప ఆ
త్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్తవ బహు విశ్వరూపం
కులే దృశ్యతే ॥ ౧ ॥ ప్రవృత్తోఽశ్వతరీరథో దాసీ నిష్కోఽత్స్యన్నం
పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే
య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే చక్షుష్ట్వేతదాత్మన ఇతి హో
వాచాంధోఽభవిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ౨ ॥ ఇతి త్రయోదశః ఖండః

అథ హోవాచేంద్రద్యుమ్నం భాల్లవేయం వైయాఘ్రపద్య కం త్వమా
త్మానముపాస్స ఇతి వాయుమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై పృథగ్వ

* పృథగ్వర్త్మా వైశ్వానర ఇతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

ర్త్మాఽఽత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వాం పృథగ్బ
లయ ఆయంతి పృథగ్రథశ్రేణయోఽనుయాంతి ॥ ౧ ॥ అత్స్యన్నం
పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే
య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే ప్రాణస్త్వేష ఆత్మన ఇతి
హోవాచ ప్రాణస్త ఉదక్రమిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ౨ ॥ * * *

—*ఇతి పంచమప్రపాఠకే చతుర్దశః ఖండః*—

అథ హోవాచ జనగ్ శార్కరాక్ష్యం శార్కరాక్ష్య కం త్వమాత్మానముపా
స్స ఇత్యాకాశమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై బహుల ఆత్మా వైశ్వాన
రో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం బహులోఽసి ప్రజయా చ ధనేన
చ ॥ ౧ ॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్ర
హ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే సందేహస్త్వే
ష ఆత్మన ఇతి హోవాచ సందేహస్తే వ్యశీర్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ౨ ॥

—* ఇతి పంచమప్రపాఠకే పంచదశః ఖండః*—

అథ హోవాచ బుడిలమాశ్వతరాశ్విం వైయాఘ్రపద్య కం త్వమాత్మా
నముపాస్స ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై రయిరాత్మా వై
శ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వగ్ రయిమాన్ పుష్టిమాన
సి ॥ ౧ ॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవ
త్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే
వస్తిస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ వస్తిస్తే వ్యభేత్స్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇ
తి ॥ ౨ ॥

—*ఇతి షోడశః ఖండః*—

అథ హోవాచోద్దాలకమారుణిం గౌతమ కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇ
తి పృథివీమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై ప్రతిష్ఠాఽఽత్మా వైశ్వానరో
యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం ప్రతిష్ఠితోఽసి ప్రజయా చ పశుభిశ్చ ॥
అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చ
సం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే పాదౌ త్వేతావా

త్మనఇతి హణో వాచపాదౌ తేవ్యమ్లాస్యేతాంయన్మాం నాగమిష్యఇతి ॥ ౨

—*ఇతి పంచమప్రపాఠకే సప్తదశఃఖండః*—

తాన్హోవాచైతేవైఖలుయూయంపృథగివేమమాత్మానంవైశ్వానరంవిద్వాగ్సోఽన్నమత్థయస్త్వేతమేవం ప్రాదేశమాత్ర మభివిమానమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తేససర్వేషులోకేషు సర్వేషుభూతేషుసర్వేష్వాత్మస్వన్నమత్తి ॥ ౧ ॥ * తస్యహవాఏతస్యాత్మనోవైశ్వానరస్యమూర్ధైవసుతేజాశ్చక్షుర్విశ్వరూపః ప్రాణఃపృథగ్వర్త్మాఽఽత్మా సందేహోబహులోవస్తిరేవ రయిః పృథివ్యేవపాదావుర ఏవ వేదిర్లోమానిబర్హిర్హృదయం గార్హపత్యోమనోఽన్వాహార్యపచన ఆస్యమాహవనీయః ॥ ౨ ॥ —*ఇత్యష్టాదశఃఖండః*—

తద్యద్భక్తంప్రథమమాగచ్ఛేత్తద్ధోమీయగ్ం సయాంప్రథమా మాహుతింజుహుయాత్తాంజుహుయాత్ప్రాణాయస్వాహేతి ప్రాణస్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ ప్రాణేతృప్యతిచక్షుస్తృప్యతిచక్షుషితృప్యత్యాదిత్యస్తృప్యత్యాదిత్యేతృప్యతిద్యౌస్తృప్యతి దివి తృప్యంత్యాం యత్కించద్యౌశ్చాదిత్యశ్చాధితిష్ఠత స్తత్తృప్యతితస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయాపశుభిరన్నాద్యేనతేజసాబ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ౨ ॥ —ఇత్యేకోనవింశఃఖండః—

అథయాంద్వితీయాంజుహుయాత్తాంజుహుయాద్వ్యానాయస్వాహేతివ్యానస్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ వ్యానేతృప్యతిశ్రోత్రం తృప్యతిశ్రోత్రేతృప్యతిచంద్రమాస్తృప్యతి చంద్రమసితృప్యతి దిశస్తృప్యంతి దిక్షుతృప్యంతీషు యత్కించదిశశ్చంద్రమాశ్చాధితిష్ఠంతి తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తింతృప్యతి ప్రజయాపశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ౨ ॥ —*ఇతి వింశఃఖండః*—

అథయాంతృతీయాంజుహుయాత్తాంజుహుయా దపానాయ స్వాహేత్యపానస్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ అపానేతృప్యతివాక్తృప్యతివాచితృప్య

* పృథగ్వర్త్మాఽఽత్మానం వేహఇతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

త్యామగ్ని స్తృప్యత్యగ్నౌతృప్యతి పృథివీతృప్యతి పృథివ్యాంతృప్యన్త్యాం యత్కించపృథివీచాగ్నిశ్చాధితిష్ఠత స్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయాపశుభిరన్నాద్యేనతేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ౨ ॥

—॥ఇతి పంచమప్రపాఠకే ఏకవింశఃఖండః॥—

అథయాంచతుర్థీంజుహుయాత్తాం జుహుయాత్సమానాయ స్వాహేతి సమాన స్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ సమానేతృప్యతి మన స్తృప్యతి మనసి తృప్యతి పర్జన్యస్తృప్యతి పర్జన్యేతృప్యతి విద్యుత్తృప్యతి విద్యుతి తృప్యంత్యాం యత్కించవిద్యుచ్చపర్జన్యశ్చాధితిష్ఠత స్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తింతృప్యతి ప్రజయాపశుభిరన్నాద్యేన తెజసాబ్రహ్మవర్చసే నేతి ॥ ౨ ॥ —॥ఇతి పంచమప్రపాఠకే ద్వావింశఃఖండః॥—

అథయాంపంచమీంజుహుయాత్తాంజుహుయాదుదానాయస్వాహేత్యుదాన స్తృప్యతి ॥ ౧ ॥ ఉదానేతృప్యతి వాయు స్తృప్యతి వాయౌ తృప్యత్యాకాశ స్తృప్యత్యాకాశే తృప్యతి యత్కించ వాయుశ్చాకాశశ్చాధితిష్ఠత స్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతిప్రజయాపశుభిరన్నాద్యేన తెజసాబ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ౨ ॥ ఇతిత్రయోవింశఃఖండః

సయఇదమవిద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి యథాంగారానపోహ్య భస్మనిజుహుయాత్తాదృక్తత్స్యాత్ ॥ ౧ ॥ అథ యఏతదేవంవిద్వానగ్నిహోత్రంజుహోతి తస్యసర్వేషులోకేషుసర్వేషుభూతేషుసర్వేష్వాత్మసుహుతంభవతి ॥ ౨ ॥ తద్యథేషీకతూలమగ్నౌప్రోతంప్రదూయేతైవగ్ంహాస్యసర్వేపాప్మానః ప్రదూయంతే యఏతదేవం విద్వానగ్నిహోత్రంజుహోతి ॥ 3 ॥ తస్మాదుహైవంవిద్యద్యపిచండాలాయోచ్ఛిష్టంప్రయచ్ఛేదాత్మనిహైవాస్యతద్వైశ్వానరేహుతగ్ంస్యాదితి ॥ తదేషశ్లోకః ॥ ౪ యథేహక్షుధితాబాలామాతరం పర్యుపాసతె । ఏవగ్ంసర్వాణిభూతాన్యగ్నిహోత్రముపాసతఇత్యగ్నిహోత్రముపాసతఇతి ॥ ఇతిచతుర్వింశః॥

ఛాందోగ్యోపనిషది పంచమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః

అథ షష్ఠప్రపాఠకః

హరిః ఓమ్ ॥ శ్వేతకేతుర్హారుణేయ ఆస తగ్ం హ పితోవాచ శ్వేతకేతో వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యాస్మత్కులీనోఽననూచ్య బ్రహ్మబన్ధురివ భవతీతి ॥ ౧ ॥ స హ ద్వాదశవర్ష ఉపేత్య చతుర్విగ్ంశతివర్షః సర్వాన్వేదానధీత్య మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధ ఏయాయ తగ్ం హ పితోవాచ ॥ ౨ ॥ శ్వేతకేతో యన్ను సోమ్యేదం మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధోఽస్యుత తమాదేశమప్రాక్ష్యో యేనాశ్రుతగ్ం శ్రుతం భవత్యమతం మతమవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతమితి కథం ను భగవస్స ఆదేశో భవతీతి ॥ 3 ॥ యథా సోమ్యైకేన మృత్పిణ్డేన సర్వం మృన్మయం విజ్ఞాతగ్ం స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యమ్ ॥ ౪ ॥ యథా సోమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతగ్ం స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం లోహమిత్యేవ సత్యమ్ ॥ ౫ ॥ యథా సోమ్యైకేన నఖనికృన్తనేన సర్వం కార్ష్ణాయసం విజ్ఞాతగ్ం స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం కృష్ణాయసమిత్యేవ సత్యమ్ ఏవగ్ం సోమ్య స ఆదేశో భవతీతి ॥ ౬ ॥ న వై నూనం భగవన్తస్త ఏతదవేదిషుర్యద్ధ్యేతదవేదిష్యన్ కథం మే నావక్ష్యన్నితి భగవాగ్ంస్త్వేవ మే తద్బ్రవీత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ —ఇతి ప్రథమః ఖణ్డః—

సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తద్ధైక ఆహురసదేవేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తస్మాదసతస్సజ్జాయత ॥ ౧ ॥ కుతస్తు ఖలు సోమ్యైవగ్ం స్యాదితి హోవాచ కథమసతస్సజ్జాయేతేతి సత్త్వేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయమ్ ॥ ౨ ॥ * తదైక్షత బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజోఽసృజత తత్తేజ ఐక్షత బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి తదపోఽసృజత తస్మాద్యత్ర క్వ చ శోచతి స్వేదతే వా పురుషస్తేజస ఏవ త

* యత్ర క్వచన శోచతీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః ॥

దధ్యాపోజాయంతే ॥ ౩ ॥ తా ఆప ఐక్షంత బహ్వ్యస్స్యామప్రజాయేమహీతి తా అన్నమసృజంత తస్మాద్యత్ర క్వచవర్షతి తదేవ భూయిష్ఠమన్నంభవత్యద్భ్య ఏవతదధ్యన్నాద్యంజాయతే। ఇతిద్వితీయః

తేషాంఖల్వేషాంభూతానాం త్రీణ్యేవబీజానిభవంత్యాండజంజీవజ ముద్భిజ్జమితి ॥ ౧ ॥ సేయందేవతైక్షతహంతాహమిమా స్తిస్రో దేవతా అనేనజీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణీతి ॥ ౨ ॥ తాసాంత్రివృతంత్రివృతమేకైకాంకరవాణీతి సేయందేవతేమా స్తిస్రోదేవతా అనేనైవజీవేనాత్మనానుప్రవిశ్యనామరూపేవ్యాకరోత్ ॥ తాసాంత్రివృతం త్రివృతమేకైకామకరోద్యథాతుఖలు సోమ్యేమా స్తిస్రోదేవతా త్రివృత్త్రివృదేకైకాభవతితన్మేవిజానీహీతి ॥ ౪ ॥ * *

—*ఇతి షష్ఠప్రపాఠకే తృతీయఃఖండః*—

యదగ్నేరోహితగ్ం రూపంతేజస స్తద్రూపంయచ్ఛుక్లం తదపాం యత్కృష్ణంతదన్నస్యాపాగాదగ్నేరగ్నిత్వం వాచారంభణం వికారో నామధేయం త్రీణిరూపాణీత్యేవసత్యమ్ ॥ ౧ ॥ యదాదిత్యస్యరోహితగ్ం రూపం తేజస స్తద్రూపంయచ్ఛుక్లంతదపాం యత్కృష్ణంతదన్నస్యాపాగాదాదిత్యాదాదిత్యత్వం వాచారంభణంవికారో నామధేయంత్రీణిరూపాణీత్యేవసత్యం ॥ ౨ ॥ యచ్చంద్రమసోరోహితగ్ం రూపంతేజస స్తద్రూపంయచ్ఛుక్లంతదపాంయత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాచ్చంద్రాచ్చంద్రత్వంవాచారంభణంవికారోనామధేయం త్రీణిరూపాణీత్యేవసత్యమ్ ॥ ౩ ॥ యద్విద్యుతోరోహితగ్ం రూపంతేజస స్తద్రూపం యచ్ఛుక్లంతదపాంయత్కృష్ణంతదన్నస్యాపాగాద్విద్యుతో విద్యుత్త్వంవాచారంభణంవికారోనామధేయం త్రీణిరూపాణీత్యేవ సత్యం ॥ ౪ ॥ ఏతద్ధస్మవైతద్విద్వాగ్ంస ఆహుః పూర్వే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియాననోద్యకశ్చనాశ్రుత మమతమవిజ్ఞాత ముదాహరిష్యతీతి హ్యేభ్యోవిదాంచక్రుః ॥ ౫ ॥ యదురోహితమివాభూదితి తేజస స్త

ద్రూపమితి తద్విదాంచక్రుః యదుశుక్లమివాభూదిత్యపాగ్ం రూపమితి
తద్విదాంచక్రుర్యదుకృష్ణమివాభూదిత్యన్నస్య రూపమితి తద్విదాంచ
క్రుః ॥ ౬ ॥ యద్వవిజ్ఞాతమివాభూదిత్యేతాసామేవ దేవతానాగ్ం సమా
స ఇతి తద్విదాంచక్రుర్యథాతుఖలుసోమ్యేమాస్తిస్రోదేవతాః పురుషం
ప్రాప్యత్రివృత్త్రివృదేకైకాభవతితన్మేవిజానీహీతి ॥ ౭ ॥ ఇతిచతుర్థః
అన్నమశితం త్రేధావిధీయతే తస్యయఃస్థవిష్ఠోధాతుస్తత్పురీషంభ
వతియోమధ్యమస్తన్మాగ్ంసంయోఽణిష్ఠస్తన్మనః ॥ ౧ ॥ ఆపఃపీతాస్త్రే
ధావిధీయంతే తాసాంయఃస్థవిష్ఠోధాతుస్తన్మూత్రంభవతి యోమధ్యమ
స్తల్లోహితంయోఽణిష్ఠస్సప్రాణః ॥ ౨ ॥ తేజోఽశితం త్రేధావిధీయ
తే తస్యయఃస్థవిష్ఠోధాతుస్తదస్థిభవతి యోమధ్యమస్సమజ్జాయోఽ
ణిష్ఠస్సావాక్ ॥ ౩ ॥ అన్నమయగ్ంహిసోమ్యమనఆపోమయః ప్రాణ
స్తేజోమయీవాగితిభూయఏవమాభగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితితథాసో
మ్యేతి హోవాచ ॥ ౪ ॥ —*ఇతి పంచమః ఖండః*—

దధ్నస్సోమ్యమథ్యమానస్యయోఽణిమాసఊర్ధ్వస్సముదీషతి త
త్సర్పిర్భవతి ॥ ౧ ॥ ఏవమేవఖలుసోమ్యాన్నస్యాశ్యమానస్యయోఽ
ణిమాసఊర్ధ్వస్సముదీషతితన్మనోభవతి ॥ ౨ ॥ అపాగ్ంసోమ్యపీయ
మానానాంయోఽణిమాసఊర్ధ్వస్సముదీషతిసప్రాణోభవతి ॥ ౩ ॥
తేజసస్సోమ్యాశ్యమానస్యయోఽణిమాసఊర్ధ్వస్సముదీషతిసావాగ్భ
వతి ॥ ౪ ॥ అన్నమయగ్ంహి సోమ్యమనఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమ
యీవాగితిభూయఏవమాభగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితితథాసోమ్యేతిహో
వాచ ॥ ౫ ॥ —*ఇతి షష్ఠః ఖండః*—

షోడశకలస్సోమ్యపురుషఃపంచదశాహానిమాశీః కామమపఃపిబాపో
మయః ప్రాణోనపిబతోవిచ్ఛేత్స్యతఇతి ॥ ౧ ॥ సహపంచదశాహాని
నాశాథహైనముపససాదకింబ్రవీమిభోఇత్యృచస్సోమ్యయజూగ్ంషిసా
మానీతిసహోవాచనవైమాప్రతిభాంతిభోఇతి ॥ ౨ ॥ తగ్ంహోవాచయ

థాసోమ్యమహతోఽభ్యాహితస్యైకోఽఙ్గారః ఖద్యోతమాత్రః పరిశిష్ట
స్స్యాత్తేన తతోఽపి నబహుదహేదేవగ్ం సోమ్య తే షోడశానాం కలానామే
కాకలాతిశిష్టాస్యాత్తయైతర్హి వేదాన్నానుభవస్యశానాథ మే విజ్ఞాస్య
సీతి ॥ ౩ ॥ సహాశాథ హైనముపససాద తగ్ం హ యత్కించ పప్రచ్ఛ సర్వ
గ్ం హ ప్రతిపేదే తగ్ం హోవాచ ॥ ౪ ॥ * యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహి
తస్యైకమంగారం ఖద్యోతమాత్రం పరిశిష్టం తం తృణైరుపసమాధాయ ప్ర
జ్వాలయేత్తేన తతోఽపి బహు దహేత్ ॥ ౫ ॥ ఏవగ్ం సోమ్య తే షోడశానాం
కలానామేకా కలాతిశిష్టాభూత్సాన్నేనోపసమాహితా ప్రాజ్వాలీత్త
యైతర్హి వేదాననుభవస్యన్నమయగ్ం హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణ
స్తేజోమయీ వాగితి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి ॥ ౬ ॥ * * *

—*ఇతి షష్ఠప్రపాఠకే సప్తమః ఖండః*—

ఉద్దాలకో హారుణిశ్శ్వేతకేతుం పుత్రమువాచ స్వప్నాంతం మే సో
మ్య విజానీహీతి యత్రైతత్పురుషస్స్వపితి నామ సతా సోమ్య తదా సం
పన్నో భవతి స్వమపీతో భవతి తస్మాదేనగ్ం స్వపితీత్యాచక్షతే స్వగ్ం హ్య
పీతో భవతి ॥ ౧ ॥ స యథా శకునిస్సూత్రేణ ప్రబద్ధో దిశం దిశం పతిత్వా
ఽన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా బంధనమేవోపశ్రయత ఏవమేవ ఖలు సోమ్య త
న్మనో దిశం దిశం పతిత్వాఽన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా ప్రాణమేవోపశ్రయ
తే ప్రాణబంధనగ్ం హి సోమ్య మన ఇతి ॥ ౨ ॥ అశనాపిపాసే మే సోమ్య
విజానీహీతి యత్రైతత్పురుషోఽశిశిషతి నామాప ఏవ తదశితం నయంతే
తద్యథా గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవం తదప ఆచక్ష
తేఽశనాయేతి తత్రైతచ్ఛుంగముత్పతితగ్ం సోమ్య విజానీహి నేదమమూ
లం భవిష్యతీతి ॥ ౩ ॥ తస్య క్వ మూలగ్ం స్యాదన్యత్రాన్నాదేవమేవ ఖలు
సోమ్యాన్నేన శుంగేనాపో మూలమన్విచ్ఛాద్భిస్సోమ్య శుంగేన తేజో
మూలమన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్మూలమన్విచ్ఛ సన్మూలాస్సో

* ప్రాజ్వాలయేదితి రంగరామానుజీయః పాఠః ॥

మ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సదాయతనాస్సత్ప్రతిష్ఠాః ॥ ౪ ॥ అథ య త్రైతత్పురుషః పిపాసతి నామ తేజ ఏవ తత్పీతం నయతే తద్యథా గోనాయో ఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవం తత్తేజ ఆచష్ట ఉదన్యేతి తత్రైతదేవ శుంగముత్పతితగ్ం సోమ్య విజానీహి నేదమమూలం భవిష్యతీతి ॥ ౫ ॥ తస్య క్వ మూలగ్ం స్యాదన్యత్రాద్భ్యోఽద్భిస్సోమ్య శుంగేన తేజో మూలమన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్మూలమన్విచ్ఛ సన్మూలాస్సోమ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సదాయతనాస్సత్ప్రతిష్ఠా యథా తు ఖలు సోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య త్రివృత్త్రివృదేకైకా భవతి తదుక్తం పురస్తాదేవ భవత్యస్య సోమ్య పురుషస్య ప్రయతో వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం స య ఏషోఽణిమా ॥ ౬ ॥ ఐతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ౭ ॥ —* ఇత్యష్టమః ఖండః *—

యథా సోమ్య మధు మధుకృతో నిస్తిష్ఠంతి నానాత్యయానాం వృక్షాణాగ్ం రసాన్ సమవహారమేకతాగ్ం రసం గమయంతి ॥ ౧ ॥ తే యథా తత్ర న వివేకం లభంతేఽముష్యాహం వృక్షస్య రసోఽస్మ్యముష్యాహం వృక్షస్య రసోఽస్మీత్యేవమేవ ఖలు సోమ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సతి సంపద్య న విదుః సతి సంపద్యామహ ఇతి ॥ ౨ ॥ త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సింహో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా దగ్ంశో వా మశకో వా యద్యద్భవంతి తదాభవంతి ॥ ౩ ॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ —ఇతి నవమః ఖండః— ॥

ఇమాస్సోమ్య నద్యః పురస్తాత్ప్రాచ్యస్స్యందంతే పశ్చాత్ప్రతీచ్యాస్తాస్సముద్రాత్సముద్రమేవాపియంతి సముద్ర ఏవ భవంతి తా యథా తత్ర న విదురియమహమస్మీయమహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ ఏవమేవ ఖలు సోమ్యే

మాస్సర్వాః ప్రజాస్సత ఆగమ్య న విదుస్సత ఆగచ్ఛామహ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సిగ్ంహో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా దగ్ంశో వా మశకో వా యద్యద్భవంతి తదాభవంతి ॥ ౨ ॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥

—ఇతి దశమః ఖండః—

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యో మూలేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్ స్రవేద్యో మధ్యేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్ స్రవేద్యోఽగ్రేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్ స్రవేత్స ఏష జీవేనాత్మనానుప్రభూతః పేపీయమానో మోదమానస్తిష్ఠతి ॥ ౧ ॥ తస్య యదేకాగ్ం శాఖాం జీవో జహాత్యథ సా శుష్యతి ద్వితీయాం జహాత్యథ సా శుష్యతి తృతీయాం జహాత్యథ సా శుష్యతి సర్వం జహాతి సర్వశ్శుష్యత్యేవమేవ ఖలు సోమ్య విద్ధీతి హోవాచ ॥ ౨ ॥ జీవాపేతం వావ కిలేదం మ్రియతే న జీవో మ్రియత ఇతి స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ౩ ॥ ఇత్యేకాదశః ఖండః ॥

న్యగ్రోధఫలమత ఆహరేతీదం భగవ ఇతి భింధీతి భిన్నం భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీత్యణ్వ్య ఇవేమా ధానా భగవ ఇత్యాసామంగైకాం భింధీతి భిన్నా భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీతి న కించ న భగవ ఇతి ॥ ౧ ॥ తగ్ం హోవాచ యం వై సోమ్యైతమణిమానం న నిభాలయస ఏతస్య వై కిల సోమ్యైషోఽణిమ్న ఏవం మహాన్న్యగ్రోధస్తిష్ఠతి ॥ ౨ ॥ శ్రద్ధత్స్వ సోమ్యేతి స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ౩ ॥

—ఇతి ద్వాదశః ఖండః—

లవణమేతదుదకేఽవధాయాథ మా ప్రాతరుపసీదథా ఇతి స హ తథా చకార తగ్ం హోవాచ యద్దోషా లవణముదకేఽవాధా అంగ తదాహరేతి త

ద్ధావమృశ్యనవివేద యథావిలీనమేవాంగ ॥ ౧ ॥ *అస్యాంతాదాచా
మేతికథమితిలవణమితిమధ్యాదాచామేతికథమితిలవణమిత్యంతాదాచా
మేతి కథమితి లవణమిత్యభిప్రాస్యైతదథమోపసీదథాఇతి తద్ధత
థాచకార తచ్ఛశ్వత్సంవర్తతే తగ్ంహోవాచాత్రవావకిలసత్సోమ్య
ననిభాలయసేఽత్రైవకిలేతి ॥ ౨ ॥ సయఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమి
దగ్ంసర్వం తత్సత్యగ్ం సఆత్మాతత్త్వమసి శ్వేతకేతోఇతి భూయఏవ
మాభగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథాసోమ్యేతిహోవాచ ॥ ౩ ॥

—ఇతి త్రయోదశఃఖండః—

యథా సోమ్యపురుషం గంధారేభ్యోఽభినద్ధాక్షమానీయతంతతో
ఽతిజనేవిసృజేత్సయథాతత్ర ప్రాఙ్వోదఙ్వాధరాఙ్వా ప్రత్యఙ్వా ప్రధ్మాయీతాభి
నద్ధాక్షఆనీతోఽభినద్ధాక్షోవిసృష్టః ॥ ౧ ॥ తస్యయథాభినహనం ప్ర
ముచ్యప్రబ్రూయాదేతాం దిశంగంధారాఏతాందిశం వ్రజేతిసగ్రామా
ద్గ్రామంపృచ్ఛన్ పండితోమేధావీగంధారానేవోపసంపద్యేతైవమే
వేహాచార్యవాన్ పురుషోవేదతస్య తావదేవచిరం యావన్నవిమో
క్ష్యేఽథ సంపత్స్యఇతి ॥ ౨ ॥ సయఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ంసర్వం
తత్సత్యగ్ంసఆత్మా తత్త్వమసిశ్వేతకేతోఇతి భూయఏవ మాభగవాన్వి
జ్ఞాపయత్వితి తథాసోమ్యేతిహోవాచ ॥ ౩ ॥ ఇతి చతుర్దశఃఖండః ॥

పురుషగ్ంసోమ్యోతోపతాపినంజ్ఞాతయఃపర్యుపాసతే జానాసి మాం
జానాసిమామితి తస్య యావన్నవాఙ్మనసి సంపద్యతే మనఃప్రాణేప్రా
ణస్తేజసి తేజఃపరస్యాందేవతాయాం తావజ్జానాతి ॥ ౧ ॥ అథ య
దాఽస్యవాఙ్మనసిసంపద్యతే మనఃప్రాణే ప్రాణస్తేజసి తేజఃపరస్యాం
దేవతాయామథనజానాతి ॥ ౨ ॥ సయఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ంసర్వం
తత్సత్యగ్ సఆత్మాతత్త్వమసి శ్వేతకేతోఇతి భూయఏవమాభగవాన్
విజ్ఞాపయత్వితి తథాసోమ్యేతిహోవాచ ॥ ౩ ॥ ఇతి పంచదశఃఖండః

* అథాస్యాదావాచామేతి రంగరామానుజీయఃపాఠః ॥

పురుషగ్ం సోమ్యోతహస్తగృహీతమానయంత్యపహార్షీత్ స్తేయమకార్షీత్పరశుమస్మై తపతేతి స యది తస్యకర్తా భవతి తత ఏవానృతమాత్మానం కురుతే సోఽనృతాభిసంధోఽనృతేనాత్మానమంతర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి సదహ్యతేఽథహన్యతే ॥ ౧ ॥ అథయది తస్యాకర్తా భవతి తత ఏవ సత్యమాత్మానం కురుతే ససత్యాభిసంధస్సత్యేనాత్మానమంతర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి నసదహ్యతేఽథముచ్యతే ॥ ౨ ॥ సయథా తత్ర నదాహ్యేతైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి ॥

ఇతి షోడశః ఖండః.

ఛాందోగ్యోపనిషది షష్ఠప్రపాఠకస్సమాప్తః

అథ సప్తమః ప్రపాఠకః.

హరిః ఓమ్ ॥ అధీహి భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారం నారదస్తగ్ం హోవాచ యద్వేత్థ తేన మోపసీద తతస్త ఊర్ధ్వం వక్ష్యామీతి ॥ ౧ ॥ సహోవాచ ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదగ్ం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పంచమం వేదానాం వేదంపిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యామేతద్భగవోఽధ్యేమి ॥ ౨ ॥ సోఽహం భగవో మంత్రవిదేవాస్మి నాత్మవిత్ శ్రుతగ్ం హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్యస్తరతి శోకమాత్మవిదితి సోఽహం భగవశ్శోచామి తం మా భగవాన్ శోకస్య పారం తారయత్వితి తగ్ం హోవాచ యద్వై కించైతదధ్యగీష్ఠా నామైవైతత్ ॥ ౩ ॥ నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేద ఆథర్వణశ్చతుర్థ ఇతిహాసపురాణః పంచమో వేదానాం వేదః పిత్ర్యో రాశిర్దైవో నిధిర్వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యా బ్ర

హ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాం సర్పదేవజనవిద్యాం నా
మైవైతన్నామోపాస్స్వేతి ॥ ౪ ॥ సయో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావ
న్నామ్నో గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో నామ బ్రహ్మేత్యు
పాస్తేఽస్తి భగవో నామ్నో భూయ ఇతి నామ్నో వావ భూయోఽస్తీతి త
న్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి ॥ ౫ ॥ —*ఇతి ప్రథమః ఖండః*—

వాగ్వావ నామ్నో భూయసీ వాగ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి యజుర్వే
దగ్ం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పంచమం వేదా
నాం వేదం పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవి
ద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్ప
దేవజనవిద్యాం దివం చ పృథివీం చ వాయుం చాకాశం చాపశ్చ తేజశ్చ దే
వాగ్ంశ్చ మనుష్యాగ్ంశ్చ పశూగ్ంశ్చ వయాగ్ంసి చ తృణవనస్పతీఞ్ఛ్వాపదా
న్యాకీటపతంగపిపీలికం ధర్మం చాధర్మం చ సత్యం చానృతం చ సాధు
చాసాధు చ హృదయజ్ఞం చాహృదయజ్ఞం చ యద్వై వాఙ్నాభవిష్యన్న
ధర్మో నాధర్మో వ్యజ్ఞాపయిష్యన్న సత్యం నానృతం న సాధు నాసాధు న
హృదయజ్ఞో నాహృదయజ్ఞో వాగేవైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతి వాచముపా
స్స్వేతి ॥ ౧ ॥ సయో వాచం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావద్వాచో గతం తత్రా
స్య యథాకామచారో భవతి యో వాచం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో
వాచో భూయ ఇతి వాచో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥

—*ఇతి సప్తమప్రపాఠకే ద్వితీయః ఖండః*—

మనో వావ వాచో భూయో యథా వై ద్వే వామలకే ద్వే వా కోలే ద్వౌ
వాఽక్షౌ ముష్టిరనుభవత్యేవం వాచం చ నామ చ మనోఽనుభవతి స యదా
మనసా మనస్యతి మంత్రానధీయీయేత్యథాధీతే కర్మాణి కుర్వీయేత్యథ
కురుతే పుత్రాగ్ంశ్చ పశూగ్ంశ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛత ఇమం చ లోకమముం
చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతే మనో హ్యాత్మా మనో హి లోకో మనో హి బ్రహ్మ మన ఉ
పాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ సయో మనో బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్మనసో గతం త

త్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో మనో బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో
మనసో భూయ ఇతి మనసో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥

—*ఇతి సప్తమప్రపాఠకే తృతీయః ఖండః*—

సంకల్పో వావ మనసో భూయాన్యదా వై సంకల్పయతేఽథ మనస్యత్య
థ వాచమీరయతి తాము నామ్నీరయతి నామ్ని మంత్రా ఏకం భవంతి మం
త్రేషు కర్మాణి ॥ ౧ ॥ తాని హ వా ఏతాని సంకల్పైకాయనాని సంక
ల్పాత్మకాని సంకల్పే ప్రతిష్ఠితాని సమక్లృపతాం ద్యావాపృథివీ సమక
ల్పేతాం వాయుశ్చాకాశం చ సమకల్పంతాపశ్చ తేజశ్చ తేషాగ్ం సం
క్లృప్త్యై వర్షగ్ం సంకల్పతే వర్షస్య సంక్లృప్త్యా అన్నగ్ం సంకల్పతేఽన్న
స్య సంక్లృప్త్యై ప్రాణాస్సంకల్పంతే ప్రాణానాగ్ం సంక్లృప్త్యై మంత్రాస్సంక
ల్పంతే మంత్రాణాగ్ం సంక్లృప్త్యై కర్మాణి సంకల్పంతే కర్మణాగ్ం సంక్లృ
ప్త్యై లోకస్సంకల్పతే లోకస్య సంక్లృప్త్యై సర్వగ్ం సంకల్పతే స ఏష సంకల్పః
సంకల్పముపాస్స్వేతి ॥ ౨ ॥ స యస్సంకల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే సంక్లృ
ప్తాన్వై స లోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః ప్రతిష్ఠితాన్ ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథ
మానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి యావత్సంకల్పస్య గతం తత్రాస్య య
థాకామచారో భవతి యస్సంకల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవస్సంక
ల్పాద్భూయ ఇతి సంకల్పాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి

—*ఇతి సప్తమప్రపాఠకే చతుర్థః ఖండః*—

చిత్తం వావ సంకల్పాద్భూయో యదా వై చేతయతేఽథ సంకల్పయ
తేఽథ మనస్యత్యథ వాచమీరయతి తాము నామ్నీరయతి నామ్ని మంత్రా ఏ
కం భవంతి మంత్రేషు కర్మాణి ॥ ౧ ॥ తాని హ వా ఏతాని చిత్తైకాయనాని చిత్తా
త్మాని చిత్తే ప్రతిష్ఠితాని తస్మాద్యద్యపి బహువిదచిత్తో భవతి నాయమస్తీత్యే
వైనమాహుర్యదయం వేద యద్వా అయం విద్వాన్నేత్థమచిత్తస్స్యాదిత్యథ
యద్యల్పవిచ్చిత్తవాన్ భవతి తస్మా ఏవోత శుశ్రూషంతే చిత్తగ్ం హ్యేవైషా
మేకాయనం చిత్తమాత్మా చిత్తం ప్రతిష్ఠా చిత్తముపాస్స్వేతి ॥ ౨ ॥ స

యశ్చిత్తంబ్రహ్మేత్యుపాస్తే చిత్తాన్వైసలోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః ప్రతి
ష్ఠితాన్ ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథమానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి యావచ్చిత్త
స్యగతం తత్రాస్యయథాకామచారో భవతియశ్చిత్తంబ్రహ్మేత్యుపాస్తే
ఽస్తిభగవశ్చిత్తాద్భూయఇతిచిత్తాద్వావభూయోఽస్తీతి తన్మేభగవాన్
బ్రవీత్వితి ॥ ౩ ॥ —*ఇతి పంచమఃఖండః*—

ధ్యానంవావచిత్తాద్భూయో ధ్యాయతీవపృథివీ ధ్యాయతీవాంతరి
క్షంధ్యాయతీవద్యౌర్ధ్యాయంతీవాపో ధ్యాయంతీవ పర్వతాధ్యాయం
తీవ దేవమనుష్యాస్తస్మాద్యఇహ మనుష్యాణాం మహత్తాం ప్రాప్నువం
తిధ్యానాపాదాంశాఇవైవతేభవంత్యథయేఽల్పాఃకలహినః పిశునాఉప
వాదినస్తేఽథయేప్రభవో ధ్యానాపాదాంశాఇవైవతేభవంతిధ్యాన ము
పాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ సయోధ్యానంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేయావద్ధ్యానస్య గతం
తత్రాస్యయథాకామచారోభవతి యోధ్యానంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభ
గవోధ్యానాద్భూయఇతిధ్యానాద్వావభూయోఽస్తీతి తన్మేభగవాన్ బ్ర
వీత్వితి ॥ ౨ ॥ —*ఇతి షష్ఠఃఖండః*—

విజ్ఞానంవావధ్యానాద్భూయోవిజ్ఞానేన వాఋగ్వేదం విజానాతి
యజుర్వేదగ్ం సామవేదమాథర్వణంచతుర్థమితిహాసపురాణం పంచ
మంవేదానాం వేదంపిత్ర్యగ్ం రాశిందైవంనిధింవాకోవాక్యమేకాయనం
దేవవిద్యాంబ్రహ్మవిద్యాంభూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాంనక్షత్రవిద్యాగ్ం
సర్పదేవజనవిద్యాందివంచపృథివీంచ వాయుంచాకాశం చాపశ్చ తేజ
శ్చదేవాగ్శ్చమనుష్యాగ్శ్చవయాగ్ంసిచతృణవనస్పతీఞ్ఛ్వాపదాన్యా
కీటపతంగపిపీలికం ధర్మంచాధర్మంచ సత్యంచానృతంచ సాధుచా
సాధుచహృదయజ్ఞంచాహృదయజ్ఞం చాన్నంచరసంచేమంచ లోకమ
ముంచవిజ్ఞానేనైవవిజానాతివిజ్ఞానముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ సయోవిజ్ఞా
నంబ్రహ్మేత్యుపాస్తే విజ్ఞానవతోవైసలోకాన్ జ్ఞానవతోఽభిసిధ్య
తియావద్విజ్ఞానస్యగతం తత్రాస్యయథాకామచారోభవతి యోవిజ్ఞా

నం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే౽స్తి భగవో విజ్ఞానాద్భూయ ఇతి విజ్ఞానాద్వావ భూ
యో౽స్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥ ఇతి సప్తమః ఖండః॥

బలం వావ విజ్ఞానాద్భూయో౽పి హ శతం విజ్ఞానవతామేకో బలవానా
కంపయతే స యదా బలీ భవత్యథోత్థాతా భవత్యుత్తిష్ఠన్ పరిచరితా భవ
తి పరిచరన్నుపసత్తా భవత్యుపసీదన్ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మంతా భ
వతి బోద్ధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవతి బలేన వై పృథివీ తిష్ఠతి బలేనా
న్తరిక్షం బలేన ద్యౌర్బలేన పర్వతా బలేన దేవమనుష్యా బలేన పశవశ్చ
వయాంసి చ తృణవనస్పతయః శ్వాపదాన్యాకీటపతంగపిపీలికం బలేన
లోకస్తిష్ఠతి బలముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ స యో బలం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే
యావద్బలస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో బలం బ్రహ్మే
త్యుపాస్తే౽స్తి భగవో బలాద్భూయ ఇతి బలాద్వావ భూయో౽స్తీతి తన్మే భగ
వాన్బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥ —॥ ఇత్యష్టమః ఖండః ॥—

అన్నం వావ బలాద్భూయస్తస్మాద్యద్యపి దశ రాత్రీర్నాశ్నీయాద్యద్యు
హ జీవేదథవా౽ద్రష్టా౽శ్రోతా౽మంతా౽బోద్ధా౽కర్తా౽వి
జ్ఞాతా భవత్యథాన్నస్యాయై ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మంతా భవతి
బోద్ధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవత్యన్నముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ స
యో౽న్నం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే౽న్నవతో వై స లోకాన్పానవతో౽భిసిధ్య
తి యావదన్నస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో౽న్నం బ్ర
హ్మేత్యుపాస్తే౽స్తి భగవో౽న్నాద్భూయ ఇత్యన్నాద్వావ భూయో౽స్తీతి త
న్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥ —॥ ఇతి నవమః ఖండః ॥—

ఆపో వావాన్నాద్భూయస్యస్తస్మాద్యదా సువృష్టిర్న భవతి వ్యాధీ
యంతే ప్రాణా అన్నం కనీయో భవిష్యతీత్యథ యదా సువృష్టిర్భవత్యానం
దినః ప్రాణా భవంత్యన్నం బహు భవిష్యతీత్యాప ఏవేమా మూర్తా యేయం
పృథివీ యదంతరిక్షం యద్ద్యౌర్యత్పర్వతా యద్దేవమనుష్యా యత్పశవశ్చ వ
యాంసి చ తృణవనస్పతయః శ్వాపదాన్యాకీటపతంగపిపీలికమాప ఏ

మామూర్తాఅపఉపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ సయోఽపోబ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆ
ప్నోతిసర్వాన్కామాగ్ స్తృప్తిమాన్భవతి యావదపాంగతంతత్రా
స్యయథాకామచారోభవతి యోఽపోబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽ
ద్భ్యోభూయఇత్యద్భ్యోవావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥౨

—*ఇతిసప్తమప్రపాఠకేదశమఃఖండః*—

తేజోవావాద్భ్యోభూయస్తద్వాఏతద్వాయుమాగృహ్యాకాశమభిత
పతి తదాహుర్నిశోచతినితపతివర్షిష్యతివా ఇతితేజఏవ తత్పూర్వం
దర్శయిత్వాఽథాపస్సృజతే తదేతదూర్ధ్వాభిశ్చతిరశ్చీభిశ్చవిద్యుద్భి
రాహ్రాదాశ్చరంతి తస్మాదాహుర్విద్యోతతే స్తనయతి వర్షిష్యతివాఇతితే
జఏవతత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాపస్సృజతే తేజఉపాస్స్వేతి॥౧॥
సయస్తేజోబ్రహ్మేత్యుపాస్తే తేజస్వీవైసతేజస్వతోలోకాన్భాస్వతో
ఽపహతతమస్కానభిసిధ్యతియావత్తేజసోగతంతత్రాస్య యథాకామ
చారోభవతి యస్తేజోబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవస్తేజసోభూయఇతితేజ
సోవావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్ బ్రవీత్వితి ॥౨॥ఇత్యేకాదశఃఖండః

ఆకాశోవావతేజసోభూయానాకాశేవైసూర్యాచంద్రమసావుభౌ
విద్యున్నక్షత్రాణ్యగ్నిరాకాశేనాహ్వయత్యాకాశేనశృణోత్యాకాశేన
ప్రతిశృణోత్యాకాశేరమతఆకాశేనరమతఆకాశేజాయత ఆకాశమభి
జాయతఆకాశముపాస్స్వేతి ॥౧॥సయఆకాశంబ్రహ్మేత్యుపాస్తఆకా
శవతోవైసలోకాన్ ప్రకాశవతోఽసంబాధానురుగాయవతోఽభిసి
ధ్యతియావదాకాశస్య గతంతత్రాస్యయథాకామచారోభవతియఆకా
శంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవఆకాశాద్భూయఇత్యాకాశాద్వావభూయో
ఽస్తీతి తన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥ —*ఇతిద్వాదశఃఖండః*—

స్మరోవావాకాశాద్భూయ స్తస్మాద్యద్యపిబహవఆసీరన్న స్మరంతో నై
వ తేకంచనశృణుయుర్నమన్వీరన్నవిజానీరన్ యదావావతే స్మరేయు
రథశృణుయురథమన్వీరన్నథవిజానీరన్ స్మరేణ వైపుత్రాన్విజానాతి స్మ

రేణ పశూꣳస్స్మరముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ స యస్స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావత్స్మరస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యస్స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవస్స్మరాద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥ *ఇతి త్రయోదశఖండః*

ఆశా వావ స్మరాద్భూయస్యాశేద్ధో వై స్మరో మన్త్రానధీతే కర్మాణి కురుతే పుత్రాꣳశ్చ పశూꣳశ్చేచ్ఛత ఇమం చ లోకమముం చేచ్ఛత ఆశాముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ స య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆశయాస్య సర్వే కామాస్సమృధ్యన్త్యమోఘా హాస్యాశిషో భవన్తి యావదాశాయా గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇత్యాశాయా వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ౨ ॥ —*ఇతి చతుర్దశః ఖండః*—

ప్రాణో వా ఆశాయా భూయాన్యథా వా అరా నాభౌ సమర్పితా ఏవమస్మిన్ప్రాణే సర్వꣳ సమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేన యాతి ప్రాణః ప్రాణం దదాతి ప్రాణాయ దదాతి ప్రాణో హ పితా ప్రాణో మాతా ప్రాణో భ్రాతా ప్రాణస్స్వసా ప్రాణ ఆచార్యః ప్రాణో బ్రాహ్మణః ॥ ౧ ॥ స యది పితరం వా మాతరం వా భ్రాతరం వా స్వసారం వాచార్యం వా బ్రాహ్మణం వా కించిద్భృశమివ ప్రత్యాహ ధిక్త్వాస్త్విత్యేవైనమాహుః పితృహా వై త్వమసి మాతృహా వై త్వమసి భ్రాతృహా వై త్వమసి స్వసృహా వై త్వమస్యాచార్యహా వై త్వమసి బ్రాహ్మణహా వై త్వమసి ॥ ౨ ॥ అథ యద్యప్యేనానుత్క్రాన్తప్రాణాఞ్ఛూలేన సమాసం వ్యతిషందహేన్నైవైనం బ్రూయుః పితృహాసీతి న మాతృహాసీతి న భ్రాతృహాసీతి న స్వసృహాసీతి నాచార్యహాసీతి న బ్రాహ్మణహాసీతి ॥ ౩ ॥ ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి స వా ఏష ఏవం పశ్యన్నేవం మన్వాన ఏవం విజానన్నతివాదీ భవతి తం చేద్బ్రూయురతివాద్యసీత్యతివాద్యస్మీతి బ్రూయాన్నాపహ్నువీత ॥ ౪ ॥ —*ఇతి పఞ్చదశః ఖండః*—

ఏషతు వా అతివదతి యస్సత్యేనాతివదతి సోఽహం భగవస్సత్యేనాతి వ
దానీతి సత్యం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి సత్యం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ౧॥

—* ఇతి సప్తమప్రపాఠకే షోడశఃఖండః*—

యదా వై విజానాత్యథ సత్యం వదతి నావిజానన్ సత్యం వదతి విజాన
న్నేవ సత్యం వదతి విజ్ఞానం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి విజ్ఞానం భగవో విజి
జ్ఞాస ఇతి ॥ ౧ ॥ —*ఇతి సప్తదశఃఖండః*—

యదా వై మనుతేఽథ విజానాతి నామత్వా విజానాతి మత్వైవ విజానా
తి మతిస్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి మతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ౧ ॥ * *

—* ఇతి సప్తమ ప్రపాఠకే అష్టాదశఃఖండః*—

యదా వై శ్రద్దధాత్యథ మనుతే నాశ్రద్దధన్మనుతే శ్రద్దధదేవ మనుతే
శ్రద్ధా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి శ్రద్ధాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ౧ ॥ * *

—* ఇతి సప్తమప్రపాఠకే ఏకోనవింశఃఖండః*—

యదా వై నిస్తిష్ఠత్యథ శ్రద్దధాతి నానిస్తిష్ఠఞ్ఛ్రద్దధాతి నిస్తిష్ఠన్నేవ శ్ర
ద్దధాతి నిష్ఠా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిష్ఠాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ౧ ॥

—*ఇతి సప్తమప్రపాఠకే వింశఃఖండః*—

యదా వై కరోత్యథ నిస్తిష్ఠతి నాకృత్వా నిస్తిష్ఠతి కృత్వైవ నిస్తిష్ఠతి కృతి
స్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ౧ ॥ ఇత్యేకవింశఃఖండః

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లబ్ధ్వా కరోతి సుఖమేవ లబ్ధ్వా క
రోతి సుఖం త్వేవ పిజ్ఞాసితవ్యమితి సుఖం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ౧ ॥ **

—* ఇతి సప్తమప్రపాఠకే ద్వావింశఃఖండః*—

యో వై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖమస్తి భూమైవ సుఖం భూమా త్వే
వ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ౧ ॥ * * *

—*ఇతి సప్తమప్రపాఠకే త్రయోవింశఃఖండః*—

యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి స భూమా
అథ యత్రాన్యత్పశ్యత్యన్యచ్ఛృణోత్యన్యద్విజానాతి తదల్పం యో వై

భూమాతదమృతమథయదల్పంతన్మర్త్యగ్ంసభగవః కస్మిన్ప్రతిష్ఠితఇ
తిస్వేమహిమ్నియదివానమహిమ్నీతి ॥ ౧ ॥ గోఅశ్వమిహమహిమే
త్యాచక్షతేహస్తిహిరణ్యందాసభార్యంక్షేత్రాణ్యాయతనానీతి * నా
హమేవంబ్రవీమిబ్రవీమీతిహోవాచాన్యోహ్యన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠితఇతి ॥ ౨ ॥

—* ఇతి సప్తమప్రపాఠకే చతుర్వింశః ఖండః *—

సఏవాధస్తాత్సఉపరిష్టాత్సపశ్చాత్సపురస్తాత్సదక్షిణతస్సఉత్తరత
స్సఏవేదగ్ం సర్వమిత్యథాతోఽహంకారాదేశ ఏవాహమేవాధస్తా
దహముపరిష్టాదహం పశ్చాదహం పురస్తాదహందక్షిణతోఽహముత్తరతో
ఽహమేవేదగ్ంసర్వమితి ॥ ౧ ॥ అథాతఆత్మాదేశఏవాత్మైవాధస్తాదా
త్మోపరిష్టాదాత్మాపశ్చాదాత్మాపురస్తాదాత్మాదక్షిణతఆత్మోత్తరత ఆత్మైవే
దగ్ం సర్వమితి సవాఏషఏవం పశ్యన్నేవం మన్వానఏవంవిజానన్నాత్మ
రతిరాత్మక్రీడ ఆత్మమిథున ఆత్మానందః సస్వరాడ్భవతి తస్యసర్వేషు
లోకేషు కామచారోభవతి అథయేఽన్యథాతోవిదురన్యరాజానస్తేక్ష
య్యలోకాభవంతి తేషాగ్ంసర్వేషులోకేష్వకామచారోభవతి ॥ ౨ ॥

—* ఇతిసప్తమప్రపాఠకే పంచవింశః ఖండః *—

తస్యహవాఏతస్యైవం పశ్యతఏవం మన్వానస్యైవం విజానతఆత్మ
తః ప్రాణఆత్మతఆశాఽత్మతః స్మరఆత్మతఆకాశఆత్మతస్తేజఆత్మతఆపఆ
త్మత ఆవిర్భావతిరోభావావాత్మతోఽన్నమాత్మతోబలమాత్మతో విజ్ఞా
నమాత్మతోధ్యానమాత్మతశ్చిత్తమాత్మతస్సంకల్పఆత్మతోమన ఆత్మతో
వాగాత్మతోనామాత్మతోమంత్రాఆత్మతః కర్మాణ్యాత్మతఏవేదగ్ం సర్వమి
తి ॥ ౧ ॥ తదేషశ్లోకః ॥ నపశ్యోమృత్యుంపశ్యతినరోగంనోత దుఃఖ
తాం । సర్వగ్ంహపశ్యఃపశ్యతిసర్వమాప్నోతిసర్వశఇతి సఏకధాభవతి
త్రిధాభవతిపంచధా । సప్తధానవధాచైవపునశ్చైకాదశస్మృతః । శ
తంచదశచైకశ్చ సహస్రాణిచవిగ్ంశతిః ॥ఆహారశుద్ధౌసత్త్వశుద్ధిస్సత్త్వ

* నాహమేవంబ్రవీమీతిసహోవాచేతిరంగరామానుజీయః ॥

శుద్ధౌ ధ్రువా స్మృతిః । స్మృతిలమ్భే సర్వగ్రన్థీనాం విప్రమోక్షః తస్మై మృదితకషాయాయ తమసః పారం దర్శయతి భగవాన్ సనత్కుమారః తగ్‍ం స్కన్ద ఇత్యాచక్షతే తగ్‍ం స్కన్ద ఇత్యాచక్షతే॥ ౨ ॥ * * *

—*ఇతి సప్తమప్రపాఠకే షడ్వింశః ఖండః*—

ఛాందోగ్యోపనిషది సప్తమప్రపాఠకస్సమాప్తః

అథ అష్టమః ప్రపాఠకః

హరిః ఓమ్ ॥ అథ యదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మిన్నంతరాకాశస్తస్మిన్యదంతస్తదన్వేష్టవ్యం తద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి ॥ ౧ ॥ తం చేద్బ్రూయుర్యదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మిన్నంతరాకాశః కిం తదత్ర విద్యతే యదన్వేష్టవ్యం యద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి ॥ ౨ ॥ స బ్రూయాద్యావాన్వా అయమాకాశస్తావానేషోఽంతర్హృదయ ఆకాశ ఉభే అస్మిన్ద్యావాపృథివీ అంతరేవ సమాహితే ఉభావగ్నిశ్చ వాయుశ్చ సూర్యాచంద్రమసావుభౌ విద్యున్నక్షత్రాణి యచ్చాస్యేహాస్తి యచ్చ నాస్తి సర్వం తదస్మిన్సమాహితమితి ॥ ౩ ॥ తం చేద్బ్రూయురస్మిగ్‍ంశ్చేదిదం బ్రహ్మపురే సర్వగ్‍ం సమాహితగ్‍ం సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చ కామా యదైనజ్జరా వాప్నోతి ప్రధ్వగ్‍ంసతే వా కిం తతోఽతిశిష్యత ఇతి ॥ ౪ ॥ స బ్రూయాన్నాస్య జరయైతజ్జీర్యతి న వధేనాస్య హన్యత ఏతత్సత్యం బ్రహ్మపురమస్మిన్ కామాస్సమాహితా ఏష ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసంకల్పో యథా హ్యేవేహ ప్రజా అన్వావిశంతి యథానుశాసనం యం యమంతమభికామా భవంతి యం జనపదం యం క్షేత్రభాగం తం తమేవోపజీవంతి ॥ ౫ ॥ * తద్యథేహ కర్మజితో లోకః క్షీయత ఏవమేవాముత్ర పుణ్యజితో లోకః క్షీయ

---

* కర్మచితో లోకః పుణ్యచితో లోక ఇతి గంగరామానుజీయః ॥

తె తద్యఇహాత్మానమననువిద్య వ్రజంత్యేతాగ్శ్చ సత్యాన్కామాగ్
స్తేషాగ్సర్వేషులోకేష్వకామచారో భవత్యథయఇహాత్మాన మనువిద్య
వ్రజంత్యేతాగ్శ్చ సత్యాన్కామాగ్స్తేషాగ్సర్వేషులోకేషు కామ
చారో భవతి ॥ ౬ ॥ —*ఇత్యష్టమప్రపాఠకే ప్రథమఃఖండః*—

సయదిపితృలోకకామో భవతిసంకల్పాదేవాస్య పితరస్సముత్తిష్ఠం
తి తేనపితృలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ౧ ॥ అథయదిమాతృలో
కకామో భవతిసంకల్పాదేవాస్యమాతరస్సముత్తిష్ఠంతి తేనమాతృలో
కేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ౨ ॥ అథయదిభ్రాతృలోకకామో భవతి
సంకల్పాదేవాస్య భ్రాతరస్సముత్తిష్ఠంతి తేనభ్రాతృలోకేన సంపన్నో
మహీయతే ॥ ౩ ॥ అథయదిస్వసృలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవా
స్యస్వసారస్సముత్తిష్ఠంతి తేన స్వసృలోకేనసంపన్నో మహీయతే ॥ ౪ ॥
అథయదిసఖిలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్యసఖాయస్సముత్తిష్ఠ
న్తి తేనసఖిలోకేనసంపన్నో మహీయతే ॥ ౫ ॥ అథయదిగంధమాల్య
లోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య గంధమాల్యేసముత్తిష్ఠత స్తేన
గంధమాల్యలోకేనసంపన్నో మహీయతే ॥ ౬ ॥ అథయద్యన్న పాన
లోకకామో భవతిసంకల్పాదేవాస్యాన్నపానేసముత్తిష్ఠతస్తేనాన్నపా
నలోకేనసంపన్నో మహీయతే ॥ ౭ ॥ అథయదిగీతవాదిత్రలోక కామో
భవతిసంకల్పాదేవాస్యగీతవాదిత్రేసముత్తిష్ఠతస్తేనగీతవాదిత్రలోకేన
సంపన్నో మహీయతే ॥ ౮ ॥ అథయదిస్త్రీలోకకామో భవతి సంకల్పాదే
వాస్య స్త్రియస్సముత్తిష్ఠంతి తేనస్త్రీలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ౯ ॥
యంయమంతమభికామో భవతియంకామయతేసోఽస్య సంకల్పాదేవస
ముత్తిష్ఠతి తేనసంపన్నో మహీయతే ॥ ౧౦ ॥ *ఇతిద్వితీయఃఖండః*

తఇమేసత్యాఃకామాఅనృతాపిధానాస్తేషాగ్ సత్యానాగ్సతామ
నృతమపిధానం యోయోహ్యస్యేతః ప్రైతినతమిహదర్శనాయ లభ
తే ॥ ౧ ॥ అథయేచాస్యేహజీవాయేచ ప్రేతాయచ్చాన్యదిచ్ఛన్నలభ

తేనసర్వం తదత్ర గత్వా విందతే౽త్ర హ్యస్యైతే సత్యాః కామా అనృతాపిధానా స్తద్యథాపి హిరణ్యనిధిం నిహితమక్షేత్రజ్ఞా ఉపర్యుపరి సంచరంతో న విందేయు రేవమేవేమాస్సర్వాః ప్రజా అహరహర్గచ్ఛంత్య ఏతం బ్రహ్మలోకం న విందంత్యనృతేన హి ప్రత్యూఢాః ॥ ౨ ॥ స వా ఏష ఆత్మా హృది తస్యైతదేవ నిరుక్తం హృద్యయమితి తస్మాద్ధృదయమహరహర్వా ఏవం విత్స్వర్గం లోకమేతి ॥ ౩ ॥ అథ య ఏష సంప్రసాదో౽స్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరం జ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి తస్య హ వా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి ॥ ౪ ॥ * తాని హ వా ఏతాని త్రీణ్యక్షరాణి సతీయమితి తద్యత్సత్తదమృతమథ యత్తి తన్మర్త్యమథ యద్యం తేనోభే యచ్ఛతి యదనేనోభే యచ్ఛతి తస్మాద్యమహరహర్వా ఏవం విత్స్వర్గం లోకమేతి ॥ ౫ ॥ —*ఇతి తృతీయః ఖండః*—

అథ య ఆత్మా స సేతుర్విధృతిరేషాం లోకానామసంభేదాయ నైతగ్ం సేతుమహోరాత్రే తరతో న జరా న మృత్యుర్న శోకో న సుకృతం న దుష్కృతగ్ం సర్వే పాప్మానో౽తో నివర్తంతే౽పహతపాప్మా హ్యేష బ్రహ్మలోకః ॥ ౧ ॥ తస్మాద్వా ఏతగ్ం సేతుం తీర్త్వా౽ంధస్సన్ననంధో భవతి విద్ధస్సన్నవిద్ధో భవత్యుపతాపీ సన్ననుపతాపీ భవతి తస్మాద్వా ఏతగ్ం సేతుం తీర్త్వా౽పి నక్తమహరేవాభినిష్పద్యతే సకృద్విభాతో హ్యేవైష బ్రహ్మలోకః ॥ ౨ ॥ తద్య ఏవైతం బ్రహ్మలోకం బ్రహ్మచర్యేణానువిందంతి తేషామేవైష బ్రహ్మలోక స్తేషాగ్ం సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి ॥ ౩ ॥

—*ఇత్యష్టమప్రపాఠకే చతుర్థః ఖండః*—

అథ యద్యజ్ఞ ఇత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ యో జ్ఞాతా తం విందతే౽థ యదిష్టమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవేష్ట్వా౽౽త్మానమనువిందతే ॥ ౧ ॥ అథ యత్సత్త్రాయ

* త్రీణ్యక్షరాణి సతీయమితీతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

మిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ సత ఆత్మనస్త్రా ణం విందతేఽథ యన్మౌనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యే ణ హ్యేవాత్మానమనువిద్య మనుతే ॥ ౨ ॥ అథ యదనాశకాయనమిత్యా చక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదేష హ్యాత్మా న నశ్యతి యం బ్రహ్మచర్యేణాను విందతేఽథ యదరణ్యాయనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదరశ్చ హ వై ణ్యశ్చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే తృతీయస్యామితో దివి తదైరంమదీయꣳ సరస్తదశ్వత్థః సోమసవనస్తదపరాజితా పూర్బ్రహ్మణః ప్రభువిమితꣳ హిరణ్మయమ్ ॥ ౩ ॥ తద్య ఏవైతావరం చ ణ్యం చార్ణవౌ బ్రహ్మలో కే బ్రహ్మచర్యేణానువిందంతి తేషామేవైష బ్రహ్మలోకస్తేషాꣳ సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి ॥ ౪ ॥ —*ఇతి పంచమః ఖండః*—

అథ యా ఏతా హృదయస్య నాడ్యస్తాః పింగలస్యాణిమ్నస్తిష్ఠంతి శు క్లస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్యేత్యసౌ వా ఆదిత్యః పింగల ఏష శుక్ల ఏష నీల ఏష పీత ఏష లోహితః ॥ ౧ ॥ తద్యథా మహాపథ ఆతత ఉభౌ గ్రామౌ గచ్ఛతీమం చాముం చైవమేవైతా ఆదిత్యస్య రశ్మయ ఉభౌ లోకౌ గచ్ఛం తీమం చాముం చాముష్మాదాదిత్యాత్ప్రతాయంతే తా ఆసు నాడీషు సృప్తా ఆభ్యో నాడీభ్యః ప్రతాయంతే తేఽముష్మిన్నాదిత్యే సృప్తాః ॥ ౨ ॥ త ద్యత్రైతత్సుప్తః సమస్తః సంప్రసన్నః స్వప్నం న విజానాత్యాసు తదా నా డీషు సృప్తో భవతి తం న కశ్చన పాప్మా స్పృశతి తేజసా హి తదా సంపన్నో భవతి ॥ ౩ ॥ అథ యత్రైతదబలిమానం నీతో భవతి తమభిత ఆసీనా ఆహు ర్జానాసి మాం జానాసి మామితి స యావదస్మాచ్ఛరీరాదనుత్క్రాంతో భవతి తావజ్జానాతి ॥ ౪ ॥ అథ యత్రైతదస్మాచ్ఛరీరాదుత్క్రామత్య థైతైరేవ రశ్మిభిరూర్ధ్వమాక్రమతే స ఓమితి వా హోద్వా మీయతే స యా వత్క్షిప్యేన్మనస్తావదాదిత్యం గచ్ఛత్యేతద్వై ఖలు లోకద్వారం విదుషాం ప్రపదనం నిరోధోఽవిదుషాం ॥ ౫ ॥ తదేష శ్లోకః ॥ శతం చైకా చ హృదయ స్య నాడ్యస్తాసాం మూర్ధానమభినిస్సృతైకా । తయోర్ధ్వమాయ

న్నమృతత్వమేతి విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవంత్యుత్క్రమణే భవంతి ॥౬॥

—* ఇత్యష్టమప్రపాఠకే షష్ఠః ఖండః *—

య ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసంకల్పస్సోఽన్వేష్టవ్యస్స విజిజ్ఞాసితవ్యస్స సర్వాగ్ంశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ంశ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి హ ప్రజాపతిరువాచ ॥౧॥ తద్ధోభయే దేవాసురా అనుబుబుధిరే తే హోచుర్హంత తమాత్మానమన్విచ్ఛామో యమాత్మానమన్విష్య సర్వాగ్ంశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ంశ్చ కామానితీంద్రో హైవ దేవానామభిప్రవవ్రాజ విరోచనోఽసురాణాం తౌ హాసంవిదానావేవ సమిత్పాణీ ప్రజాపతిసకాశమాజగ్మతుః ॥౨॥ తౌ హ ద్వాత్రింశతం వర్షాణి బ్రహ్మచర్యమూషతుస్తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ కిమిచ్ఛంతావవాస్తమితి తౌ హోచతుర్య ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసంకల్పస్సోఽన్వేష్టవ్యస్స విజిజ్ఞాసితవ్యః స సర్వాగ్ంశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ంశ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి భగవతో వచో వేదయంతే తమిచ్ఛంతావవాస్తమితి ॥౩॥ తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేత్యథ యోఽయం భగవోఽప్సు పరిఖ్యాయతే యశ్చాయమాదర్శే కతమ ఏష ఇత్యేష ఉ ఏవైషు సర్వేష్వంతేషు పరిఖ్యాయత* ఇతి హోవాచ ॥౪॥ *ఇతి సప్తమః ఖండః*

ఉదశరావ ఆత్మానమవేక్ష్య యదాత్మనో న విజానీథస్తన్మే ప్రబ్రూతమితి తౌ హోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ కిం పశ్యథ ఇతి తౌ హోచతుః సర్వమేవేదమావాం భగవ ఆత్మానం పశ్యావ ఆ లోమభ్య ఆ నఖేభ్యః ప్రతిరూపమితి ॥౧॥ తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూత్వోదశరావేఽవేక్షేథామితి తౌ హ సాధ్వ

---

* పరిఖ్యాయత ఇతి స హోవాచేతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

లంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూత్వోదశరావేఽవేక్షాంచక్రా
తే తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ కిం పశ్యథ ఇతి ॥ ౨ ॥ తౌ హోచతుర్యథై
వేదమావాం భగవస్సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ స్వ ఏవ
మేవేమౌ భగవస్సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతావిత్యేష ఆ
త్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి తౌ హ శాన్తహృద
యౌ ప్రవవ్రజతుః ॥ ౩ ॥ తౌ హాన్వీక్ష్య ప్రజాపతిరువాచ అనుప
లభ్యాత్మానమననువిద్య వ్రజతో యతర ఏతదుపనిషదో భవిష్యంతి దేవా
వాఽసురా వా తే పరాభవిష్యంతీతి స హ శాంతహృదయ ఏవ విరోచనో
ఽసురాఞ్జగామ తేభ్యో హైతాముపనిషదం ప్రోవాచాత్మైవేహ మహ
య్య ఆత్మా పరిచర్య ఆత్మానమేవేహ మహయన్నాత్మానం పరిచరన్నుభౌ
లోకావవాప్నోతీమం చాముం చేతి ॥ ౪ ॥ తస్మాదప్యద్యేహాదదాన మ
శ్రద్దధానమయజమానమాహురాసురో బతేత్యసురాణాగ్ం హ్యేషోపని
షత్ప్రేతస్య శరీరం భిక్షయా వసనేనాలంకారేణేతి సగ్ంస్కుర్వంత్యేతేన
హ్యముం లోకం జేష్యంతో మన్యంతే ॥ ౫ ॥ *ఇత్యష్టమః ఖండః*

అథ హేంద్రోఽప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ యథైవ ఖల్వయ
మస్మిఞ్ఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువసనే సువసనః
పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవమేవాయమస్మిన్నంధేఽన్ధో భవతి స్రామే
స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వేష నశ్యతి నాహ
మత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౧ ॥ స సమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్ం హ
ప్రజాపతిరువాచ మఘవన్యచ్ఛాంతహృదయః ప్రావ్రాజీస్సార్ధం విరో
చనేన కిమిచ్ఛన్ పునరాగమ ఇతి స హోవాచ యథైవ ఖల్వయం భగ
వోఽస్మిఞ్ఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువసనే సువసనః
పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవమేవాయమస్మిన్నంధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రా
మః పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వేష నశ్యతి నాహమత్ర
భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౨ ॥ ఏవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచైతం త్వేవ

తేభూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి వసాపరాణి ద్వాత్రింశతం వర్షాణీ
తి సహాపరాణిద్వాత్రింశతం వర్షాణ్యువాసతస్మైహోవాచ ॥ ౩ ॥

—* ఇత్యష్టమప్రపాఠకే నవమఃఖండః *—

యఏషస్వప్నేమహీయమానశ్చరత్యేషఆత్మేతిహోవాచైతదమృతమ
భయమేతద్బ్రహ్మేతి సహశాంతహృదయః ప్రవవ్రాజసహాప్రాప్యైవ
దేవానేతద్భయందదర్శతద్యద్యపీదగ్ంశరీరమంధంభవత్యనంధస్సభవతి
యదిస్రామమస్రామోనైవైషోస్యదోషేణదుష్యతి ॥ ౧ ॥ నవధేనాస్య
హన్యతేనాస్యస్రామ్యేణ స్రామోఘ్నంతి త్వేవైనంవిచ్ఛాదయంతీవా
ప్రియవేత్తేవభవత్యపిరోదతీవనాహమత్రభోగ్యంపశ్యామీతి ॥ ౨ ॥ స
సమిత్పాణిఃపునరేయాయతగ్ంహప్రజాపతిరువాచ మఘవన్యచ్ఛాంత
హృదయఃప్రావ్రాజీఃకిమిచ్ఛన్పునరాగమఇతి సహోవాచతద్యద్యపీ
దంభగవశ్శరీరమంధంభవత్యనంధస్సభవతి యదిస్రామమస్రామోనై
వైషోస్యదోషేణదుష్యతి ॥ ౩ ॥ నవధేనాస్యహన్యతేనాస్య స్రామ్యేణ
స్రామోఘ్నంతిత్వేవైనంవిచ్ఛాదయంతీవాప్రియవేత్తేవభవత్యపిరోది
తీవనాహమత్రభోగ్యంపశ్యామీత్యేవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచై
తం త్వేవతేభూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామివసాపరాణి ద్వాత్రింశతం వ
ర్షాణీతిసహాపరాణిద్వాత్రింశతంవర్షాణ్యువాసతస్మైహోవాచ ॥ ౪ ॥

—*ఇత్యష్టమప్రపాఠకేదశమఃఖండః*—

తద్యత్రైతత్సుప్తస్సమస్తస్సంప్రసన్నస్స్వప్నంనవిజానాత్యేషఆ
త్మేతిహోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి సహశాంతహృదయః
ప్రవవ్రాజసహాప్రాప్యైవదేవానేతద్భయందదర్శనాహఖల్వయమేవ
గ్ంసంప్రత్యాత్మానంజానాత్యయమహమస్మీతినోఏవేమానిభూతానివి
నాశమేవాపీతోభవతి నాహమత్రభోగ్యంపశ్యామీతి ॥ ౧ ॥ ససమి
త్పాణిఃపునరేయాయతగ్ంహప్రజాపతిరువాచమఘవన్యచ్ఛాంతహృద
యఃప్రావ్రాజీఃకిమిచ్ఛన్పునరాగమఇతి సహోవాచనాహఖల్వయ

భగవఏవగ్ంసంప్రత్యాత్మానం జానాత్యయమహమస్మీతి నోఏవేమాని భూతానివినాశమేవాపీతో భవతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౨ ॥ ఏవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచ ఏతం త్వేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి నోఏవాన్యత్రైతస్మాద్వసాపరాణి పంచవర్షాణీతి సహాపరాణి పంచవర్షాణ్యువాస తాన్యేకశతగ్ంసంపేదురేతత్తద్యదాహురేక శతగ్ం హవై వర్షాణి మఘవాన్ప్రజాపతౌ బ్రహ్మచర్యమువాస తస్మై హోవాచ ॥

—*ఇత్యష్టమప్రపాఠకే ఏకాదశఖండః *—

మఘవన్మర్త్యం వా ఇదగ్ం శరీరమాత్తం మృత్యునా తదస్యామృతస్యాశరీరస్యాత్మనోఽధిష్ఠానమాత్తో వై సశరీరః ప్రియాప్రియాభ్యాం నహ వై సశరీరస్య సతః ప్రియాప్రియయోరపహతిరస్త్యశరీరం వావ సంతం న ప్రియాప్రియే స్పృశతః ॥ ౧ ॥ అశరీరో వాయురభ్రం విద్యుత్ స్తనయిత్నురశరీరాణ్యేతాని తద్యథైతాన్యముష్మాదాకాశాత్సముత్థాయ పరం జ్యోతిరుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యంతే ఏవమేవైష సంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే ॥ ౨ ॥ * సఉత్తమః పురుషః స తత్ర పర్యేతి జక్షత్క్రీడన్రమమాణః స్త్రీభిర్వా యానైర్వా జ్ఞాతిభిర్వా నోపజనగ్ం స్మరన్నిదగ్ం శరీరగ్ం స యథా ప్రయోగ్య ఆచరణే యుక్త ఏవమేవాయమస్మింఛరీరే ప్రాణో యుక్తః ॥ ౩ ॥ అథ యత్రైతదాకాశమనువిషణ్ణం చక్షుస్స చాక్షుషః పురుషో దర్శనాయ చక్షురథ యో వేదేదం జిఘ్రాణీతి స ఆత్మా గంధాయ ఘ్రాణమథ యో వేదేదమభివ్యాహరాణీతి స ఆత్మాఽభివ్యాహారాయ వాగథ యో వేదేదగ్ం శృణ్వానీతి స ఆత్మా శ్రవణాయ శ్రోత్రం ॥ ౪ ॥ * అథ యో వేదేదం మన్వానీతి స ఆత్మా మనోఽస్య దైవం చక్షుః స వా ఏష ఏతేన దైవేన చక్షుషా మనసైతాన్కామాన్పశ్యన్రమతే య ఏతే బ్రహ్మ

(౧) సఉత్తమః పురుషఇతి శాంకరపాఠః ॥— (౨) మనోఽస్య దివ్యం చక్షుస్స వా ఏష ఏతేన దివ్యేన చక్షుషేతి రంగరామానుజీయః ॥

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

లోకే ॥ ౫ ॥ తంవా ఏతం దేవా ఆత్మానముపాసతే తస్మాత్తేషాగ్ँ సర్వేచ
లోకా ఆత్తాస్సర్వేచ కామాస్సస‌ర్వాగ్ँశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ँశ్చ
కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి హ ప్రజాపతిరువాచ ప్రజా
పతిరువాచ ॥ ౬ ॥ —*ఇతి ద్వాదశఖండః*—

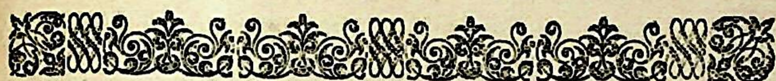
శ్యామాచ్ఛబళం ప్రపద్యే శబళాచ్ఛ్యామం ప్రపద్యే అశ్వ ఇవ రోమా
ణి విధూయ పాపం చంద్ర ఇవ రాహోర్ముఖాత్ప్రముచ్య । ధూత్వా శరీ
రమకృతం కృతాత్మా బ్రహ్మలోకమభిసంభవామీత్యభిసంభవామీతి ॥ ౧
—* ఇత్యష్టమ ప్రపాఠకే త్రయోదశఃఖండః*—

ఆకాశో వై నామ నామరూపయోర్నిర్వహితా తే యదంతరా తద్బ్ర
హ్మ తదమృతగ్ँ స ఆత్మా ప్రజాపతేస్సభాం వేశ్మ ప్రపద్యే యశోఽహం భ
వామి బ్రాహ్మణానాం యశో రాజ్ఞాం యశో విశాం యశోఽహమనుప్రాప
త్సి స హాహం యశసాం యశః శ్యేతమదత్కమదత్కగ్ँ శ్యేతం లిందు
మాభిగాం లిందు మాభిగామ్ ॥ ౧ ॥ —*ఇతి చతుర్దశఃఖండః*—

తద్ధైతద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవే మనుః ప్ర
జాభ్యః ఆచార్యకులాద్వేదమధీత్య యథావిధానం గురోః కర్మాతిశే
షేణాభిసమావృత్య కుటుంబే శుచౌ దేశే స్వాధ్యాయమధీయానో ధార్మి
కాన్విదధదాత్మని సర్వేంద్రియాణి సంప్రతిష్ఠాప్యాహిగ్ँసన్ సర్వభూ
తాన్యన్యత్ర తీర్థేభ్యః స ఖల్వేవం వర్తయన్యావదాయుషం బ్ర
హ్మలోకమభిసంపద్యతే న చ పునరావర్తతే న చ పునరావర్తతే ॥ ౧ ॥

ఆప్యాయంతు మమాంగాని వాక్ప్రాణశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమథో బలమింద్రి
యాణి చ సర్వాణి సర్వం బ్రహ్మోపనిషదం మాహం బ్రహ్మ నిరాకు
ర్యాం మా మా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకరణం మేఽస్తు
తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి సంతు తే మయి సంతు ॥ ౧ ॥
—*ఇత్యష్టమ ప్రపాఠకే పంచదశఃఖండః*—

—ఛాందోగ్యోపనిషది అష్టమ ప్రపాఠకస్సమాప్తః—

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

అథశుక్లయజుర్వేదీయకాణ్వశాఖాయామ్.

బృహదారణ్యకోపనిషత్—ఓంపూర్ణమదఇతిశాంతిః

హరిఃఓమ్ ॥ ఉషా వా అశ్వస్య మేధ్యస్య శిరః। సూర్యశ్చక్షుర్వాతః ప్రాణో వ్యాత్తమగ్నిర్వైశ్వానరః సంవత్సర ఆత్మాశ్వస్య మేధ్యస్య ద్యౌః పృష్ఠమంతరిక్షముదరం పృథివీ పాజస్యం దిశః పార్శ్వే అవాంతరదిశః పర్శవ ఋతవోఙ్గాని మాసాశ్చార్ధమాసాశ్చ పర్వాణ్యహోరాత్రాణి ప్రతిష్ఠా నక్షత్రాణ్యస్థీని నభో మాంసాని। ఊవధ్యం సికతాః సింధవో గుదా యకృచ్చ క్లోమానశ్చ పర్వతా ఓషధయశ్చ వనస్పతయశ్చ లోమాని ఉద్యన్పూర్వార్ధో నిమ్లోచఞ్జఘనార్ధో యద్విజృంభతే తద్విద్యోతతే యద్విధూనుతే తత్ స్తనయతి యన్మేహతి తద్వర్షతి వాగేవాస్య వాక్ ॥ ౧ ॥ అహర్వా అశ్వం పురస్తాన్మహిమాన్వజాయత తస్య పూర్వే సముద్రే యోనీ రాత్రిరేనం పశ్చాన్మహిమాన్వజాయత తస్యాపరే సముద్రే యోనిరేతౌ వా అశ్వం మహిమానావభితస్సంబభూవతుః హయో భూత్వా దేవానవహద్వాజీ గంధర్వానర్వాసురానశ్వో మనుష్యాన్ సముద్ర ఏవాస్య బంధుః సముద్రో యోనిః ॥ ౨ ॥

—*ఇతి తృతీయాధ్యాయే ప్రథమబ్రాహ్మణమ్ *—

నైవేహ కించనాగ్ర ఆసీన్మృత్యునైవేదమావృతమాసీదశనాయయా అశనాయా హి మృత్యుస్తన్మనోఽకురుతాత్మన్వీ స్యామితి సోఽర్చన్నచరత్తస్యార్చత ఆపోఽజాయంతార్చతే వై మే కమభూదితి తదేవార్కస్యార్కత్వం। కం హ వా అస్మై భవతి య ఏవమేతదర్కస్యార్కత్వం వేద ॥ ౧ ॥ ఆపో వా అర్కస్తద్యదపాం శర ఆసీత్తత్సమహన్యత సా పృథివ్యభవత్తస్యామశ్రామ్యత్ తస్య శ్రాంతస్య తప్తస్య తేజోరసో నిరవర్తతాగ్నిః ॥ ౨

సత్రేధాత్మానంవ్యకురుతాదిత్యం తృతీయంవాయుం తృతీయగ్ంసఏష
ప్రాణస్త్రేధావిహితః తస్యప్రాచీదిక్ఛిరోసౌచాసౌచేర్మౌ అథాస్య
ప్రతీచీదిక్పుచ్ఛమసౌచాసౌచసక్థ్యౌదక్షిణాచోదీచీచపార్శ్వేద్యౌఃపృ
ష్ఠమంతరిక్షముదరమియమురస్సఏషోప్సు ప్రతిష్ఠితోయత్రక్వచైతితదే
వప్రతితిష్ఠత్యేవంవిద్వాన్ ॥ ౩ ॥ సోకామయతద్వితీయోమఆత్మాజా
యేతేతిసమనసావాచంమిథునగ్ం సమభవత్ అశనాయామృత్యుస్త
ద్యద్రేతఆసీత్ససంవత్సరోభవత్ నహపురాతతస్సంవత్సరఆసతమేతా
వంతంకాలమబిభః । యావాన్సంవత్సరస్తమేతావతః కాలస్యపరస్తా
దసృజత । తంజాతమభివ్యాదదాత్ సభాణకరోత్సైవవాగభవత్ ॥౪
సఐక్షతయదివా ఇమమభిమగ్ంస్యేకనీయోన్నంకరిష్య ఇతి సతయా
వాచాతేనాత్మనేదగ్ంసర్వమసృజత యదిదంకించర్చోయజూగ్ంషి సా
మానిఛందాగ్ంసియజ్ఞాన్ ప్రజాఃపశూన్ । సయద్యదేవాసృజతత
త్తదత్తుమధ్రియతసర్వంవాఅత్తీతి తదదితేరదితిత్వగ్ం సర్వస్యైతస్యా
త్తాభవతి సర్వమస్యాన్నంభవతియఏవమేతదదితేరదితిత్వం వేద ॥౫॥
సోకామయతభూయసాయజ్ఞేన భూయోయజేయేతిసోశ్రామ్యత్సతపో
తప్యతతస్యశ్రాంతస్యతప్తస్యయశోవీర్యముదక్రామత్ । ప్రాణావైయ
శోవీర్యం తత్ప్రాణేషూత్క్రాంతేషు శరీరగ్ంశ్వయితుమధ్రియతతస్య
శరీరఏవమనఆసీత్ ॥ ౬ ॥ సోకామయతమేధ్యంమఇదగ్ం స్యాదాత్మ
న్వ్యనేనస్యామితి । తతోశ్వస్సమభవద్యదశ్వత్తన్మేధ్యమభూదితి తదే
వాశ్వమేధస్యాశ్వమేధత్వమ్ । ఏషహవా అశ్వమేధంవేదయఏనమేవం
వేద । తమనవరుధ్యైవామన్యతతగ్ం సంవత్సరస్య పరస్తాదాత్మనఆలభ
త । పశూన్దేవతాభ్యఃప్రత్యౌహత్ । తస్మాత్సర్వదైవత్యంప్రోక్షిత
ప్రాజాపత్యమాలభంతే। ఏషవాఅశ్వమేధోయఏషతపతితస్యసంవత్స
రఆత్మాయమగ్నిరర్కస్తస్యేమేలోకాఆత్మానస్తావేతౌ వర్కాశ్వమే
ధౌసోపునరేకైవదేవతాభవతి మృత్యురేవాపపునర్మృత్యుంజయతినై

సంవృత్యు రాప్నోతి మృత్యురస్యాత్మా భవతి ఏతాసాం దేవతానామేకో భవతి ॥ ౭ ॥ —ఇతి ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్—

ద్వయా హ ప్రాజాపత్యా దేవాశ్చాసురాశ్చ । తతః కానీయసా ఏవ దేవా జ్యాయసా అసురాః త ఏషు లోకేష్వస్పర్ధంత తే హ దేవా ఊచుర్హంతాసురాన్యజ్ఞ ఉద్గీథేనాత్యయామేతి ॥ ౧ ॥ తే హ వాచమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో వాగుదగాయత్ యో వాచి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ యత్కల్యాణం వదతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యంతీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం వదతి స ఏవ స పాప్మా ॥ ౨ ॥ అథ హ ప్రాణమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః ప్రాణ ఉదగాయద్యః ప్రాణే భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ యత్కల్యాణం జిఘ్రతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యంతీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం జిఘ్రతి స ఏవ స పాప్మా ॥ ౩ ॥ అథ హ చక్షురూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యశ్చక్షురుదగాయత్ యశ్చక్షుషి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణం పశ్యతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యంతీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం పశ్యతి స ఏవ స పాప్మా ॥ ౪ ॥ అథ హ శ్రోత్రమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః శ్రోత్రముదగాయత్ యశ్శ్రోత్రే భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణꣳ శృణోతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యంతీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపꣳ శృణోతి స ఏవ స పాప్మా ॥ ౫ ॥ అథ హ మన ఊచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో మన ఉదగాయత్ యో మనసి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణꣳ సంకల్పయతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యంతీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపꣳ సంకల్పయతి స ఏవ స

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

పాప్మైవము ఖల్వేతా దేవతాః పాప్మభిరుపాసృజన్నేవమేనాః పాప్మనా
విధ్యన్ ॥ ౬ ॥ అథ హేమమాసన్యం ప్రాణమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి
తథేతి తేభ్య ఏష ప్రాణ ఉదగాయత్తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యంతీతి
తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యథాశ్మానమృత్వా లోష్టో విధ్వగ్ంసేతై
వగ్ంహైవ విధ్వగ్ంసమానా విష్వంచో వినేశుస్తతో దేవా అభవన్ పరాసు
రా భవత్యాత్మనా పరాస్య ద్విషన్ పాప్మా భ్రాతృవ్యో భవతి య ఏవం వే
ద ॥ ౭ ॥ తే హోచుః క్వ ను సోఽభూద్యో న ఇత్థమసక్తేత్యయమాస్యేఽంతరి
తి సోఽయాస్య ఆంగిరసోఽంగానాగ్ంహి రసః ॥ ౮ ॥ సా వా ఏషా దేవతా దూ
ర్నామ దూరగ్ంహ్యస్యా మృత్యుర్దూరగ్ం హ వా అస్మాన్మృత్యుర్భవతి
య ఏవం వేద ॥ ౯ ॥ సా వా ఏషా దేవతైతాసాం దేవతానాం పాప్మానం
మృత్యుమపహత్య యత్రాసాం దిశామంతస్తద్గమయాంచకార తదా
సాం పాప్మనో విన్యదధాత్తస్మాన్న జనమియాన్నాంతమియాన్నేత్పాప్మా
నం మృత్యుమన్వవాయానీతి ॥ ౧౦ ॥ సా వా ఏషా దేవతైతాసాం దేవ
తానాం పాప్మానం మృత్యుమపహత్యాథైనా మృత్యుమత్యవహత్ ॥ ౧౧
స వై వాచమేవ ప్రథమామత్యవహత్సా యదా మృత్యుమత్యముచ్యత
సోఽగ్నిరభవత్సోఽయమగ్నిః పరేణ మృత్యుమతిక్రాంతో దీప్యతే ॥ ౧౨ ॥
అథ ప్రాణమత్యవహత్స యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స వాయురభవ
త్సోఽయం వాయుః పరేణ మృత్యుమతిక్రాంతః పవతే ॥ ౧౩ ॥ అథ చ
క్షురత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స ఆదిత్యోఽభవత్సోఽసా
వాదిత్యః పరేణ మృత్యుమతిక్రాంతస్తపతి ॥ ౧౪ ॥ అథ శ్రోత్రమత్య
వహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత తా దిశోఽభవగ్ంస్తా ఇమా దిశః పరేణ
మృత్యుమతిక్రాంతాః ॥ ౧౫ ॥ అథ మనోఽత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమ
త్యముచ్యత స చంద్రమా అభవత్సోఽసౌ చంద్రః పరేణ మృత్యుమతిక్రాం
తో భాత్యేవగ్ం హ వా ఏనమేషా దేవతా మృత్యుమతివహతి య ఏవం వేద ॥
అథాత్మనేఽన్నాద్యమాగాయద్యద్ధి కించాన్నమద్యతేఽనేనైవ తదద్యత ఇ

హప్రతితిష్ఠతి ॥ ౧౭ ॥ తే దేవా అబ్రువన్నేతావద్వా ఇదగ్ం సర్వం యద
న్నం తదాత్మన ఆగాసీరను నోఽస్మిన్నన్న ఆభజస్వేతి తే వై మాభి సంవిశతే
తి తథేతి తగ్ం సమన్తం పరిణ్యవిశన్త తస్మాద్యదనేనాన్నమత్తి తేనైతాస్తృ
ప్యన్త్యేవగ్ం హ వా ఏనగ్ం స్వా అభిసంవిశన్తి భర్తా స్వానాగ్ం శ్రేష్ఠః పుర ఏతా
భవత్యన్నాదోఽధిపతిర్య ఏవం వేద య ఉ హైవంవిదగ్ం స్వేషు ప్రతి ప్రతి
ర్బుభూషతి న హైవాలం భార్యేభ్యో భవత్యథ య ఏవైతమను భవతి యో
వైతమను భార్యాన్బుభూర్షతి స హైవాలం భార్యేభ్యో భవతి ॥ ౧౮ ॥
సోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽఙ్గానాగ్ం హి రసః । ప్రాణో వా అఙ్గానాగ్ం రసః
ప్రాణో హి వా అఙ్గానాగ్ం రసస్తస్మాద్యస్మాత్కస్మాచ్చాఙ్గాత్ప్రాణ ఉ
త్క్రామతి తదేవ తచ్ఛుష్యత్యేష హి వా అఙ్గానాగ్ం రసః ॥ ౧౯ ॥ ఏష
ఉ ఏవ బృహస్పతిర్వాగ్వై బృహతీ తస్యా ఏష పతిస్తస్మాదు బృహస్పతిః ॥
ఏష ఉ ఏవ బ్రహ్మణస్పతిర్వాగ్వై బ్రహ్మ తస్యా ఏష పతిస్తస్మాదు బ్రహ్మణస్ప
తిః ॥ ౨౧ ॥ ఏష ఉ ఏవ సామ వాగ్వై సామైష సా చామశ్చేతి తత్సామ్నః
సామత్వం । యద్వేవ సమః ప్లుషిణా సమో మశకేన సమో నాగేన స
మ ఏభిస్త్రిభిర్లోకైస్సమోఽనేన సర్వేణ తస్మాద్వేవ సామాశ్నుతే సా
మ్నః సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి య ఏవమేతత్సామ వేద ॥ ౨౨ ॥
ఏష ఉ వా ఉద్గీథః ప్రాణో వా ఉత్ప్రాణేన హీదగ్ం సర్వముత్తబ్ధం వాగేవ గీ
థోచ్చ గీథా చేతి స ఉద్గీథః ॥ ౨౩ ॥ * తద్ధాపి బ్రహ్మదత్తశ్చైకితానే
యో రాజానం భక్షయన్నువాచాయం త్యస్య రాజా మూర్ధానం విపా
తయతాద్యదితోఽయాస్యాఙ్గిరసోఽన్యేనోదగాయదితి వాచా చ హ్యేవ స
ప్రాణేన చోదగాయదితి ॥ ౨౪ ॥ తస్య హైతస్య సామ్నో యః స్వం వే
ద భవతి హాస్య స్వం తస్య వై స్వర ఏవ స్వం తస్మాదార్త్విజ్యం కరిష్యన్వాచి
స్వరమిచ్ఛేత తయా వాచా స్వరసంపన్నయార్త్విజ్యం కుర్యాత్తస్మాద్య
జ్ఞే స్వరవన్తం దిదృక్షన్త ఏవ । అథో యస్య స్వం భవతి భవతి హాస్య స్వం

---

* చైకితాయనేయ ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః

య ఏవమేతత్సామ్నః స్వం వేద ॥ ౨౫ ॥ తస్య హైతస్య సామ్నో యస్సువర్ణం వేద భవతి హాస్య సువర్ణం తస్య వై స్వర ఏవ సువర్ణం భవతి హాస్య సువర్ణం య ఏవమేతత్సామ్నస్సువర్ణం వేద ॥ ౨౬ ॥ * తస్య హైతస్య సామ్నో యః ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతిహ తిష్ఠతి తస్య వై వాగేవ ప్రతిష్ఠా వాచి హి ఖల్వేష ఏతత్ప్రాణః ప్రతిష్ఠితో గీయతేఽన్న ఇత్యు హైక ఆహుః ॥ ౨౭ ॥ అథాతః పవమానానామేవాభ్యారోహః స వై ఖలు ప్రస్తోతా సామ ప్రస్తౌతి స యత్ర ప్రస్తుయాత్తదేతాని జపేత్ అసతో మా సద్గమయ తమసో మా జ్యోతిర్గమయ మృత్యోర్మాఽమృతం గమయేతి స యదాహాసతో మా సద్గమయేతి మృత్యుర్వా అసత్సదమృతం మృత్యోర్మాఽమృతం గమయామృతం మా కుర్విత్యేవైతదాహ తమసో మా జ్యోతిర్గమయేతి మృత్యుర్వై తమో జ్యోతిరమృతం మృత్యోర్మాఽమృతం గమయామృతం మా కుర్విత్యేవైతదాహ మృత్యోర్మాఽమృతం గమయేతి నాత్ర తిరోహితమివాస్తి అథ యానీతరాణి స్తోత్రాణి తేష్వాత్మనేఽన్నాద్యమాగాయేత్తస్మాదు తేషు వరం వృణీత యం కామం కామయేత తగ్ం స ఏష ఏవంవిదుద్గాతాఽఽత్మనే వా యజమానాయ వా యం కామం కామయతే తమాగాయతి తద్ధైతల్లోకజిదేవ న హైవాలోక్యతాయా ఆశాస్తి య ఏవమేతత్సామ వేద ॥ ౨౮ ॥ ——*ఇతి తృతీయం బ్రాహ్మణమ్*——

ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీత్ పురుషవిధః సోఽనువీక్ష్య నాన్యదాత్మనోఽపశ్యత్ సోఽహమస్మీత్యగ్రే వ్యాహరత్తతోఽహంనామాఽభవత్ తస్మాదప్యేతర్హ్యామన్త్రితోఽహమయమిత్యేవాగ్ర ఉక్త్వాఽథాన్యన్నామ ప్రబ్రూతే యదస్య భవతి స యత్పూర్వోఽస్మాత్సర్వస్మాత్సర్వాన్ పాప్మన ఔషత్తస్మాత్పురుష ఓషతి హ వై స తం యోఽస్మాత్పూర్వో బుభూషతి య ఏవం వేద ॥ ౧ ॥ సోఽబిభేత్తస్మాదేకాకీ బిభేతి స హాయమీక్షాం చక్రే యన్మదన్యన్నాస్తి కస్మాన్ను బిభేమీతి తత ఏవాస్య భయం వీయాయ కస్మాద్ధ్యభేష్యత్ ద్వితీ

* ప్రతిష్ఠితో గీయత ఇత్యు హైక ఇతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

యాద్వైభయంభవతి ॥ ౨ ॥ * సవైనైవరేమేతస్మాదేకాకీనరమతే స
ద్వితీయమైచ్ఛత్ । సహైతావానాసయథా(స్త్రీ)పుమాగ్‌సౌసమ్పరిష్వ
క్తౌసఇమమేవాత్మానం ద్వేధాపాతయత్తతః పతిశ్చపత్నీచాభవతాం త
స్మాదిదమర్ధబృగలమివస్వ ఇతిహస్మాహయాజ్ఞవల్క్య స్తస్మాదయమాకా
శః । (స్త్రి)యాపూర్యతఏవతాగ్‌సమభవత్తతో మనుష్యాఅజాయన్త॥౩॥
(౧)సాహేయమీక్షాంచక్రేకథంనుమాత్మనఏవజనయిత్వాసంభవతిహ
న్తతిరోసానీతి సాగౌరభవదృషభఇతరస్తాగ్‌సమేవాభవత్తతో గావో౽
జాయన్తబడబేతరాభవదశ్వవృషఇతరోగర్దభీతరాగర్దభ ఇతరస్తా
గ్‌సమేవాభవత్తతఏకశఫమజాయతా౽జేతరాభవద్బస్తఇతరో౽విరి
తరామేషఇతరస్తాగ్‌సమేవాభవత్తతోజావయో౽జాయన్తైవమేవయది
దంకించమిథునమాపిపీలికాభ్యస్తత్సర్వమసృజత ॥ ౪ ॥ సోవేదహం
వావసృష్టిరస్మ్యహగ్‌హీదగ్‌సర్వమసృక్షీతితతః సృష్టిరభవత్సృష్ట్యాగ్‌
హాస్యైతస్యాంభవతియఏవంవేద ॥ ౫ ॥ అథేత్యభ్యమన్థత్సముఖాచ్చ
యోనేర్హస్తాభ్యాంచాగ్నిమసృజతతస్మాదేతదుభయమలోమక మం
తరతో౽లోమకాహియోనిరన్తరతః తద్యదిదమాహురముం యజా
ముంయజేత్యేకైకందేవమేతస్యైవ సావిసృష్టిరేషఉహ్యేవసర్వేదే
వాః । అథయత్కించేదమార్ద్రంతద్రేతసో౽సృజతతదుసోమఏతా
వద్వాఇదగ్‌సర్వమన్నంచైవాన్నాదశ్చసోమఏవాన్న మగ్నిరన్నాదః
సైషాబ్రహ్మణో౽తిసృష్టిః ॥ యచ్ఛ్రేయసో దేవానసృజతాథయన్మర్త్య
స్సన్నమృతానసృజతతస్మాదతిసృష్టిరతిసృష్ట్యాగ్‌హాస్యైతస్యాంభవతి
యఏవంవేద ॥ ౬ ॥ (౨)తద్ధేదంతర్హ్యవ్యాకృతమాసీత్తన్నామరూ
పాభ్యామేవవ్యాక్రియతాసౌనామాయమిదగ్‌రూపఇతి తదిదమప్యేత
ర్హినామరూపాభ్యామేవవ్యాక్రియతే౽సౌనామాయమిదగ్ రూపఇ

(౧) మేషఇతరస్తాగ్‌సమేవాభవదితి రంగరామానుజీయః ॥
(౨) తంనపశ్యత్యకృత్స్నఇతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

తి స ఏష ఇహ ప్రవిష్టః । ఆనఖాగ్రేభ్యో యథా క్షురః క్షురధానేఽవహి
తః స్యాద్విశ్వంభరో వా విశ్వంభరకులాయే తన్న పశ్యంత్యకృత్స్నో హి
స ప్రాణన్నేవ ప్రాణో నామ భవతి వదన్వాక్పశ్యగ్ంశ్చక్షుః శృణ్వ
న్ఛ్రోత్రం మన్వానో మనస్తాన్యస్యైతాని కర్మనామాన్యేవ స యోఽత ఏకైక
ముపాస్తే న స వేదాకృత్స్నో హ్యేషోఽత ఏకైకేన భవత్యాత్మేత్యేవోపాసీ
తాత్ర హ్యేతే సర్వ ఏకం భవంతి తదేతత్పదనీయమస్య సర్వస్య యదయ
మాత్మాఽనేన హ్యేతత్సర్వం వేద । యథా హ వై పదేనానువిందేదేవం కీ
ర్తిం శ్లోకం విందతే య ఏవం వేద ॥ ౭ ॥ * తదేతత్ప్రేయః పుత్రాత్ప్రే
యో విత్తాత్ప్రేయోఽన్యస్మాత్సర్వస్మాదంతరతరం యదయమాత్మా స యో
ఽన్యమాత్మనః ప్రియం బ్రువాణం బ్రూయాత్ ప్రియగ్ంరోత్స్యతీతీశ్వ
రో హ తథైవ స్యాదాత్మానమేవ ప్రియముపాసీత స య ఆత్మానమేవ ప్రియ
ముపాస్తే న హాస్య ప్రియం ప్రమాయుకం భవతి ॥ ౮ ॥ తదాహుర్యద్బ్ర
హ్మవిద్యయా సర్వం భవిష్యంతో మనుష్యా మన్యంతే । కిము తద్బ్రహ్మావే
ద్యస్మాత్తత్సర్వమభవదితి ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మ వా ఇదమగ్ర ఆసీత్తదాత్మానమే
వావేత్ । అహం బ్రహ్మాస్మీతి తస్మాత్తత్సర్వమభవత్ తద్యో యో దేవా
నాం ప్రత్యబుధ్యత స ఏవ తదభవత్తథర్షీణాం తథా మనుష్యాణాం త
ద్ధైతత్పశ్యన్నృషిర్వామదేవః ప్రతిపేదేఽహం మనురభవగ్ంసూర్యశ్చేతి
తదిదమప్యేతర్హి య ఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి స ఇదగ్ం సర్వం భవతి
తస్య హ న దేవాశ్చనాభూత్యా ఈశతే ఆత్మా హ్యేషాగ్ం స భవతి అథ యో
ఽన్యాం దేవతాముపాస్తేఽన్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి న స వేద యథా పశు రేవగ్ం
స దేవానాం యథా హ వై బహవః పశవో మనుష్యం భుంజ్యురేవమేకైకః
పురుషో దేవాన్ భునక్త్యేకస్మిన్నేవ పశావాదీయమానేఽప్రియం భ
వతి కిము బహుషు తస్మాదేషాం తన్న ప్రియం యదేతన్మనుష్యా విద్యుః ॥
బ్రహ్మ వా ఇదమగ్ర ఆసీదేకమేవ తదేకగ్ంసన్న వ్యభవత్ తచ్ఛ్రేయో రూ

* ప్రేయః పుత్రాత్ప్రేయో విత్తాదితి అంతరతరం యదయమితి చ రంగ!

పమత్యసృజత క్షత్రం యాన్యేతాని దేవత్రా క్షత్రాణీంద్రో వరుణః సో
మో రుద్రః పర్జన్యో యమో మృత్యురీశాన ఇతి తస్మాత్క్షత్రాత్పరం నా
స్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియమధస్తాదుపాస్తే రాజసూయే క్షత్ర ఏవ తద్య
శో దధాతి సైషా క్షత్రస్య యోనిర్యద్బ్రహ్మ తస్మాద్యద్యపి రాజా పరమతాం
గచ్ఛతి బ్రహ్మైవాంతత ఉపనిశ్రయతి స్వాం యోనిం య ఉ ఏనగ్ం హినస్తి
స్వాగ్ం స యోనిమృచ్ఛతి స పాపీయాన్భవతి యథా శ్రేయాగ్ంసగ్ం హిగ్ంసి
త్వా ॥ ౧౧ ॥ స నైవ వ్యభవత్ స విశమసృజత యాన్యేతాని దేవజా
తాని గణశ ఆఖ్యాయంతే వసవో రుద్రా ఆదిత్యా విశ్వేదేవా మరుత ఇతి ॥ ౧౨ ॥
స నైవ వ్యభవత్ స శౌద్రం వర్ణమసృజత పూషణమియం వై పూషేయ
గ్ం హీదగ్ం సర్వం పుష్యతి యదిదం కించ ॥ ౧౩ ॥ స నైవ వ్యభవ త్తచ్ఛ్రే
యోరూపమత్యసృజత ధర్మం తదేతత్క్షత్రస్య క్షత్రం యద్ధర్మ స్తస్మా
ద్ధర్మాత్పరం నాస్త్యథో అబలీయాన్ బలీయాగ్ంసమాశగ్ంసతే ధర్మే
ణ యథా రాజ్ఞైవం యో వై స ధర్మః సత్యం వై తత్తస్మాత్సత్యం వదంతమా
హు ర్ధర్మం వదతీతి ధర్మం వా వదంతగ్ం సత్యం వదతీత్యేతద్ధ్యేవై త
దుభయం భవతి ॥ ౧౪ ॥ తదేతద్బ్రహ్మ క్షత్రం విట్ఛూద్రః తదగ్నినైవ దే
వేషు బ్రహ్మాభవద్బ్రాహ్మణో మనుష్యేషు క్షత్రియేణ క్షత్రియో వై
శ్యేన వైశ్యః శూద్రేణ శూద్ర స్తస్మాదగ్నావేవ దేవేషు లోకమిచ్ఛంతే
బ్రాహ్మణే మనుష్యేష్వేతాభ్యాగ్ం హి రూపాభ్యాం బ్రహ్మాభవత్ అథ
యో హ వా అస్మాల్లోకాత్స్వం లోకమదృష్ట్వా ప్రైతి స ఏనమవిదితో న భు
నక్తి యథా వేదో వాఽననూక్తోఽన్యద్వా కర్మాకృతం యది హ వా అ
ప్యనేవంవిన్మహత్పుణ్యం కర్మ కరోతి తద్ధాస్యాంతతః క్షీయత ఏ
వాత్మానమేవ లోకముపాసీత స య ఆత్మానమేవ లోకముపాస్తే న
హాస్య కర్మ క్షీయతే అస్మాద్ధ్యేవాత్మనో యద్యత్కామయతే తత్త
త్సృజతే ॥ ౧౫ ॥ * అథో అయం వా ఆత్మా సర్వేషాం భూ

---

* అరిష్టమిచ్ఛేదితి అరిష్టమిచ్ఛంతీతి చ రంగరామానుజీయః

తానాంలోకః సయజ్జుహోతియద్యజతే తేనదేవానాం లోకోథయదను బ్రూతే తేనఋషీణామథయత్పితృభ్యో నిపృణాతియత్ప్రజామిచ్ఛతే తేన పితౄణామథయన్మనుష్యాన్వాసయతే యదేభ్యోఽశనందదాతి తేన మనుష్యాణాం అథయత్పశుభ్యస్తృణోదకంవిందతి తేనపశూనాంయ దస్య గృహేషు శ్వాపదావయాగ్స్యాపిపీలికాభ్యఉపజీవంతి తేనతేనతే షాంలోకోయథాహవైస్వాయలోకాయారిష్టిమిచ్ఛేదేవగ్ంహైవంవిదే సర్వాణి భూతాన్యరిష్టిమిచ్ఛంతితద్వాఏతద్విదితంమీమాగ్ంసితం॥౧౬॥ ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీదేకఏవ సోకామయత జాయామేస్యాదథ ప్రజా యేయాథవిత్తంమేస్యాదథకర్మకుర్వీయేత్యేతావాన్వై కామోనే చ్ఛగ్ంశ్చనాతోభూయోవిందేత్తస్మాదప్యేతర్హ్యేకాకీకామయతే జా యామేస్యాదథప్రజాయేయాథవిత్తం మేస్యాదథకర్మకుర్వీయేతి స యావదప్యేతేషామేకైకంనప్రాప్నోత్యకృత్స్నఏవతావన్మన్యతే తస్యో కృత్స్నతామనఏవాస్యాత్మావాగ్జాయా । ప్రాణఃప్రజాచక్షుర్మాను షం విత్తంచక్షుషాహితద్విందతే శ్రోత్రందైవగ్ంశ్రోత్రేణహితచ్ఛృ ణోత్యాత్మైవాస్యకర్మాత్మనాహికర్మకరోతి సఏషపాఙ్క్తో యజ్ఞః పాఙ్క్తః పశుఃపాఙ్క్తఃపురుషః పాఙ్క్తమిదగ్ంసర్వంయదిదంకించ తదిదగ్ంసర్వమాప్నోతియఏవంవేద॥ ౧౭ ॥ ఇతి చతుర్థంబ్రాహ్మణం

* యత్సప్తాన్నానిమేధయా తపసా జనయత్పితా ఏకమస్య సా ధారణం ద్వే దేవా నభాజయత్ త్రీణ్యాత్మనే కురుత పశుభ్యఏకం ప్రాయచ్ఛత్తస్మిన్త్సర్వం ప్రతిష్ఠితం యచ్చ ప్రాణితి యచ్చ నకస్మా త్తానినక్షీయంతేద్య మానాని సర్వదా యోవైతామక్షితింవేద సోన్న మత్తిప్రతీకేనసదేవానపిగచ్ఛతి సఊర్జముపజీవతీతి శ్లోకాః ॥౧॥ * యత్సప్తాన్నానిమేధయాతపసాజనయత్పితేతి మేధయాహి తప

* తస్మాత్తానినక్షీయంతఇతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥
* ప్రతిలిలేఖాయాంతీతి తస్మాత్తానినక్షీయంతెఇతిచ రంగరామానుజీ

సాజనయత్తైకమస్యసాధారణమితీదమేవాస్యతత్సాధారణమన్నం
యదిదమద్యతే । సయఏతదుపాస్తేనసపాప్మనోవ్యావర్తతేమిశ్రగ్ం
హ్యేతత్ । ద్వేదేవానభాజయదితిహుతంచప్రహుతంచ తస్మాద్దేవే
భ్యోజుహ్వతిప్రచజుహ్వత్యథో ఆహుర్దర్శపౌర్ణమాసావితితస్మా
న్నేష్టియాజుకస్స్యాత్పశుభ్యఏకం ప్రాయచ్ఛదితి తత్పయః । పయో
హ్యేవాగ్రేమనుష్యాశ్చపశవశ్చోపజీవంతి తస్మాత్కుమారంజాతం ఘృ
తంవైవాగ్రేప్రతిలేహయంతి స్తనంవానుధాపయంత్యథవత్సంజాతమా
హురతృణాదఇతితస్మింత్సర్వంప్రతిష్ఠితం । యచ్చప్రాణితియచ్చనేతి
పయసిహీదగ్ంసర్వం ప్రతిష్ఠితంయచ్చప్రాణితియచ్చన । తద్యదిదమా
హుఃసంవత్సరంపయసాజుహ్వదపపునర్మృత్యుంజయతీతి నతథావి
ద్యాద్యదహరేవ జుహోతితదహః పునర్మృత్యుమపజయత్యేవం వి
ద్వాన్త్సర్వగ్ంహిదేవేభ్యోన్నాద్యంప్రయచ్ఛతి కస్మాత్తానినక్షీయంతే
ఽద్యమానానిసర్వదేతిపురుషోవాఅక్షితిః సహీదమన్నం పునఃపునర్జ
నయతే ॥ యోవైతామక్షితింవేదేతిపురుషోవా అక్షితిః సహీదమన్నం
ధియాధియాజనయతేకర్మభిర్యద్ధైతన్నకుర్యాత్క్షీయేతహసోన్నమత్తి
ప్రతీకేనేతి ముఖంప్రతీకం ముఖేనేత్యేతత్సదేవానపి గచ్ఛతిసఊర్జ
ముపజీవతీతి ప్రశగ్ంసా॥ ౨ ॥ త్రీణ్యాత్మనేకురుతేతి మనోవాచంప్రా
ణంతాన్యాత్మనేకురుతాన్యత్రమనాఅభూవం నాదర్శమన్యత్రమనా
అభూవంనాశ్రౌషమితి మనసాహ్యేవపశ్యతి మనసాశృణోతి । కామ
స్సంకల్పోవిచికిత్సాశ్రద్ధాఽశ్రద్ధాధృతిరధృతిర్హ్రీర్ధీర్భీరిత్యేతత్స
ర్వంమనఏవతస్మాదపిపృష్ఠతఉపస్పృష్టోమనసావిజానాతియః కశ్చశబ్దో
వాగేవసా । ఏషాహ్యంతమాయత్తైషాహినప్రాణోఽపానోవ్యాన ఉ
దానస్సమానోఽనఇత్యేతత్సర్వంప్రాణఏవైతన్మయోవాఅయమాత్మా
వాఙ్మయోమనోమయః ప్రాణమయః ॥ 3 ॥ త్రయోలోకాఏతఏవవా
గేవాయంలోకోమనోఽన్తరిక్షలోకఃప్రాణోఽసౌలోకః ॥ ౪ ॥ త్ర

సామవేదా ఏత ఏవ వాగేవర్గ్వేదో మనో యజుర్వేదః ప్రాణస్సామవేదః॥ దేవాః పితరో మనుష్యా ఏత ఏవ వాగేవ దేవా మనః పితరః ప్రాణో మనుష్యాః ॥ ౬ ॥ పితా మాతా ప్రజైత ఏవ మన ఏవ పితా వాఙ్మాతా ప్రాణః ప్రజా ॥ ౭ ॥ విజ్ఞాతం విజిజ్ఞాస్యమవిజ్ఞాతమేత ఏవ యత్కిఞ్చ విజ్ఞాతం వాచస్తద్రూపం వాగ్ఘి విజ్ఞాతా వాగేనం తద్భూత్వా౽వతి ॥ ౮ ॥ యత్కిఞ్చ విజిజ్ఞాస్యం మనసస్తద్రూపం మనో హి విజిజ్ఞాస్యం మన ఏనం తద్భూత్వా౽వతి ॥ ౯ ॥ యత్కిఞ్చావిజ్ఞాతం ప్రాణస్య తద్రూపం ప్రాణో హ్యవిజ్ఞాతః ప్రాణ ఏనం తద్భూత్వా౽వతి ॥ ౧౦ ॥ తస్యై వాచః పృథివీ శరీరం జ్యోతీరూపమయమగ్నిస్తద్యావత్యేవ వాక్తావతీ పృథివీ తావానయమగ్నిః ॥ ౧౧ ॥ అథైతస్య మనసో ద్యౌశ్శరీరం జ్యోతీరూపమసావాదిత్యస్తద్యావదేవ మనస్తావతీ ద్యౌస్తావానసావాదిత్యస్తౌ మిథునꣳ సమైతాం తతః ప్రాణో౽జాయత స ఇన్ద్రః స ఏషో౽సపత్నో ద్వితీయో వై సపత్నో నాస్య సపత్నో భవతి య ఏవం వేద ॥ ౧౨ ॥ అథైతస్య ప్రాణస్యాపశ్శరీరం జ్యోతీరూపమసౌ చన్ద్రస్తద్యావానేవ ప్రాణస్తావత్య ఆపస్తావానసౌ చన్ద్రస్త ఏతే సర్వ ఏవ సమాస్సర్వే౽నన్తాః స యో హైతానన్తవత ఉపాస్తే౽న్తవన్తꣳ స లోకం జయత్యథ యో హైతాననన్తానుపాస్తే౽నన్తꣳ స లోకం జయతి ॥ ౧౩ ॥ స ఏష సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకలస్తస్య రాత్రయ ఏవ పఞ్చదశ కలా ధ్రువైవాస్య షోడశీ కలా స రాత్రిభిరేవా చ పూర్యతే౽ప చ క్షీయతే సో౽మావాస్యాꣳ రాత్రిమేతయా షోడశ్యా కలయా సర్వమిదం ప్రాణభృదనుప్రవిశ్య తతః ప్రాతర్జాయతే తస్మాదేతాꣳ రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం న విచ్ఛిన్ద్యాదపి కృకలాసస్యైతస్యా ఏవ దేవతాయా అపచిత్యై ॥ ౧౪ ॥ యో వై స సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశకలో౽యమేవ స యో౽యమేవంవిత్పురుషస్తస్య విత్తమేవ పఞ్చదశ కలా ఆత్మైవాస్య షోడశీ కలా స విత్తేనైవా చ పూర్యతే౽ప చ క్షీయతే తదేతన్నభ్యం యదయమాత్మా ప్రధిః

త్రం తస్మాద్వ్యద్ధ్యపి సర్వజ్యానింజీయత ఆత్మనా చెజ్జీవతి ప్రధినాగాదిత్యే
వాహుః ॥ ౧౫ ॥ అథ త్రయోవావలోకా మనుష్యలోకః పితృలోకో
దేవలోకఇతి సోఽయం మనుష్యలోకః పుత్రేణైవజయ్యో నాన్యేనకర్మ
ణా కర్మణా పితృలోకో విద్యయా దేవలోకో దేవలోకో వైలోకానా
గ్‍ శ్రేష్ఠస్తస్మాద్విద్యాం ప్రశగ్ంసంతి ॥ ౧౬ ॥ అథాతస్సంప్రత్తిర్యదా
ప్రైష్యన్మన్యతేఽథపుత్రమాహత్వం బ్రహ్మత్వం యజ్ఞస్త్వం లోకఇ
తి సపుత్రః ప్రత్యాహాఽహంబ్రహ్మాఽహంయజ్ఞో ఽహంలోకఇతియద్వై
కించానూక్తంతస్య సర్వస్య బ్రహ్మేత్యేకతా। యే వై కేచయజ్ఞాస్తేషాగ్ంస
ర్వేషాంయజ్ఞ ఇత్యేకతా యే వై కేచ లోకాస్తేషాగ్ం సర్వేషాం లోకఇ
త్యేకతైతావద్వా ఇదగ్ం సర్వమేతన్మాసర్వగ్ం సన్నయమితోఽభునజదితి
తస్మాత్ పుత్రమనుశిష్టంలోక్యమాహు స్తస్మాదేన మనుశాసతి సయ
దైవం విదస్మాల్లోకాత్ప్రైత్యథైభిరేవప్రాణైస్సహపుత్రమావిశతి। స
యద్యనేనకించిదక్ష్ణయాకృతం భవతితస్మాదేనగ్ం సర్వస్మాత్పుత్రో ముంచ
తితస్మాత్పుత్రోనామసపుత్రేణైవాస్మిల్లోకే ప్రతితిష్ఠ త్యథైన మేతేదై
వాః ప్రాణా అమృతా ఆవిశంతి ॥ ౧౭ ॥ పృథివ్యైచైనమగ్నేశ్చదైవీ
వాగావిశతి సావైదైవీవాగ్యయాయద్యదేవవదతి తత్తద్భవతి ॥ ౧౮ ॥
దివశ్చైనమాదిత్యాచ్చదైవం మనఆవిశతి తద్వైదైవంమనో యేనానం
ద్యేవభవత్యథోనశోచతి ॥ ౧౯ ॥ అద్భ్యశ్చైనంచంద్రమసశ్చదైవః
ప్రాణఆవిశతి సవైదైవః ప్రాణో యస్సంచరగ్ంశ్చాసంచరగ్ంశ్చనవ్యథతే
ఽథోనరిష్యతి సఏవంవిత్సర్వేషాం భూతానామాత్మాభవతి యథైషా
దేవతైవగ్ం సయథైతాందేవతాగ్ం సర్వాణిభూతాన్యవంత్యేవగ్ం హైవం
విదగ్ం సర్వాణిభూతాన్యవంతి। యదుకించేమాః ప్రజాశ్శోచంత్యమై
వాసాంతద్భవతిపుణ్యమేవాముంగచ్ఛతినహవై దేవాన్పాపంగచ్ఛతి ॥ ౨౦ ॥
అథాతోవ్రతమీమాగ్ంసా ప్రజాపతిర్హకర్మాణిససృజేతాని సృష్టా
న్యన్యోన్యేనాస్పర్ధంత వదిష్యామ్యేవాహమితివాగ్దధ్రే ఈక్ష్యామ్యహ

మితి చక్షుః శ్రోష్యామ్యహమితి శ్రోత్ర మేవ మన్యానికర్మాణి య
థాకర్మ తాని మృత్యుః శ్రమో భూత్వోపయేమే తాన్యాపో త్తాన్యా
ప్త్వా మృత్యురవారుంధ తస్మాచ్ఛ్రామ్యత్యేవ వాక్ శ్రామ్యతి చక్షుః
శ్రామ్యతి శ్రోత్ర మథేమమేవనాప్నోద్యోయం మధ్యమః ప్రాణస్తా
జ్ఞాతుందధ్రిరెఅయం వై నః శ్రేష్ఠో యస్సంచరంశ్చాసంచరంశ్చనవ్యథతె
నరిష్యతిహంతాస్యైవ సర్వేరూపమసామేతి తఏతస్యైవ సర్వేరూపమభ
వగ్ంస్తస్మాదెతఏతేనాఖ్యాయంతెప్రాణా ఇతి తేనహవావ తత్కులమాచక్ష
తె యస్మిన్కులే భవతి య ఏవం వేద య ఉహైవంవిదా స్పర్ధతేఽనుశుష్య
హైవాంతతో మ్రియత ఇత్యధ్యాత్మమ్॥ ౨౧॥ అథాధిదైవతం జ్వలిష్యా
మ్యేవాహమిత్యగ్నిర్దధ్రే తప్స్యామ్యహమిత్యాదిత్యో భాస్యామ్యహమితి చం
ద్రమా ఏవమన్యా దేవతా యథాదేవతగ్ంస యథైషాం ప్రాణానాం మధ్యమః
ప్రాణ ఏవమేతాసాం దేవతానాం వాయుర్మ్లోచంతిహ్యన్యాదేవతా నవా
యుః సైషానస్తమితా దేవతా యద్వాయుః॥ ౨౨॥ అథైషశ్లోకో భవతి॥ య
తశ్చోదేతి సూర్యోస్తం యత్ర చ గచ్ఛతీతి ప్రాణాద్వా ఏష ఉదేతి ప్రా
ణేస్తమేతి తం దేవాశ్చక్రిరే ధర్మగ్ం స ఏవాద్య స ఉశ్వ ఇతి యద్వా ఏతే
ముర్హ్యధ్రియంత తదేవాప్యద్య కుర్వంతి । తస్మాదేకమేవ వ్రతంచరే
త్ప్రాణ్యాచ్చైవాపాన్యాచ్చ నెన్మాపాప్మా మృత్యురాప్నవదితి యద్యుచ
రేత్సమాపిపయిషెత్తేనో ఏతస్యై దేవతాయై సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జ
యతి ॥ ౨౩ ॥ —*ఇతి పంచమం బ్రాహ్మణమ్*—

త్రయం వా ఇదం నామ రూపం కర్మ తేషాం నామ్నాం వాగిత్యేత
దేషాముక్థమతో హి సర్వాణి నామాన్యుత్తిష్ఠంతి । ఏతదేషాగ్ం సామైత
ద్ధి సర్వైర్నామభిస్సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధి సర్వాణి నామాని బిభర్తి
॥ ౧ ॥ అథ రూపాణాం చక్షురిత్యేతదేషాముక్థమతో హి సర్వాణి రూపా
ణ్యుత్తిష్ఠంత్యేతదేషాగ్ం సామైతద్ధి సర్వై రూపైస్సమమేతదేషాం బ్ర
హ్మైతద్ధి సర్వాణి రూపాణి బిభర్తి ॥ ౨ ॥ అథ కర్మణామాత్మేత్యేత

దేషా ముక్థమతో హి సర్వాణి కర్మాణ్యుత్తిష్ఠంత్యేతదేషాగ్ం సామైతద్ధి సర్వైః కర్మభిః సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధి సర్వాణి కర్మాణి బిభర్తి తదేతత్త్రయం సదేకమయమాత్మాత్మో ఏకః సన్నేతత్త్రయం తదేతదమృతగ్ం సత్యేన ఛన్నం ప్రాణో వా అమృతం నామరూపే సత్యం తాభ్యామయం ప్రాణశ్ఛన్నః ॥ ౩ ॥ *ఇతి తృతీయాధ్యాయే షష్ఠం బ్రాహ్మణం*

ఇతి బృహదారణ్యకే తృతీయోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థాధ్యాయః

హరిః ఓమ్ ॥ దృప్తబాలాకిర్హానూచానో గార్గ్య ఆస స హోవాచాజాతశత్రుం కాశ్యం బ్రహ్మ తే బ్రవాణీతి స హోవాచాజాతశత్రుః సహస్రమేతస్యాం వాచి దద్మో జనకో జనక ఇతి వై జనా ధావంతీతి ॥ ౧ ॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసావాదిత్యే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా అతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధా రాజేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తేఽతిష్ఠాః సర్వేషాం భూతానాం మూర్ధా రాజా భవతి ॥ ౨ ॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసౌ చంద్రే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా బృహన్పాండరవాసాః సోమో రాజేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తేఽహరహర్హ సుతః ప్రసుతో భవతి నాస్యాన్నం క్షీయతే ॥ ౩ ॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసౌ విద్యుతి పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠాస్తేజస్వీతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే తేజస్వీ హ భవతి తేజస్వినీ హాస్య ప్రజా భవతి ॥ ౪ ॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమాకాశే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి

సహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః పూర్ణమప్రవర్తీ
తి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే పూర్యతే హ ప్రజయా
పశుభిర్నాస్యాస్మాల్లోకాత్ప్రజోద్వర్తతే ॥ ౫ ॥ సహోవాచ గార్గ్యో
య ఏవాయం వాయౌ పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహో
వాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా ఇంద్రో వైకుంఠోఽపరాజితా
సేనేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే జిష్ణుర్హాపరాజి
ష్ణుర్భవత్యన్యతస్త్యజాయీ ॥ ౬ ॥ సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయ
మగ్నౌ పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశ
త్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా విషాసహిరితి వా అహమేతముపాస ఇతి
స య ఏతమేవముపాస్తే విషాసహిర్హ భవతి విషాసహిర్హాస్య ప్రజా భ
వతి ॥ ౭ ॥ సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమప్సు పురుష ఏతమేవా
హం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవ
దిష్ఠాః ప్రతిరూప ఇతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపా
స్తే ప్రతిరూపం హైవైనముపగచ్ఛతి నాప్రతిరూపమథో ప్రతిరూపోఽస్మా
జ్జాయతే ॥ ౮ ॥ సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమాదర్శే పురుష ఏ
తమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సం
వదిష్ఠా రోచిష్ణురితి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే రోచి
ష్ణుర్హ భవతి రోచిష్ణుర్హాస్య ప్రజా భవత్యథో యైస్సన్నిగచ్ఛతి సర్వాగ్ స్తా
నతిరోచతే ॥ ౯ ॥ సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం యంతం పశ్చాచ్ఛ
బ్దోఽనూదేత్యేతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుర్మా
మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా అసురితి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవ
ముపాస్తే సర్వగ్ హైవాస్మిల్లోక ఆయురేతి నైనం పురా కాలాత్ప్రాణో జ
హాతి ॥ ౧౦ ॥ సహోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం దిక్షు పురుష ఏతమే
వాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సం
వదిష్ఠా ద్వితీయోఽనపగ ఇతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవ

ముపాస్తే ద్వితీయవాన్హ భవతి నాస్మాద్గణశ్ఛిద్యతే ॥ ౧౧ ॥ సహోవా
చ గార్గ్యో య ఏవాయం ఛాయామయః పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మో
పాస ఇతి సహోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా మృత్యురితి
వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే సర్వగ్ం హైవాస్మింల్లో
క ఆయురేతి నైనం పురా కాలాన్మృత్యురాగచ్ఛతి ॥ ౧౨ ॥ సహోవా
చ గార్గ్యో య ఏవాయమాత్మని పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి
సహోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్సంవదిష్ఠా ఆత్మన్వీతి వా అహమే
తముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే ఆత్మన్వీ హ భవత్యాత్మన్వినీ హాస్య
ప్రజా భవతి స హ తూష్ణీమాస గార్గ్యః ॥ ౧౩ ॥ సహోవాచాజాతశ
త్రురేతావన్నూ౩ ఇత్యేతావద్ధీతి నైతావతా విదితం భవతీతి సహోవాచ
గార్గ్య ఉప త్వా యానీతి ॥ ౧౪ ॥ సహోవాచాజాతశత్రుః ప్రతిలో
మం చైతద్యద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియముపేయాద్బ్రహ్మ మే వక్ష్యతీతి వ్యే
వ త్వా జ్ఞపయిష్యామీతి తం పాణావాదాయోత్తస్థౌ తౌ హ పురుషగ్ం సుప్త
మాజగ్మతుస్తమేతైర్నామభిరామన్త్రయాంచక్రే బృహన్పాండర
వాసః సోమ రాజన్నితి స నోత్తస్థౌ తం పాణినా పేషం బోధయాంచకార
సహోత్తస్థౌ ॥ ౧౫ ॥ సహోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైష ఏతత్సుప్తోఽభూ
ద్య ఏష విజ్ఞానమయః పురుషః క్వైష తదాభూత్కుత ఏతదాగాదితి త
దు హ న మేనే గార్గ్యః ॥ ౧౬ ॥ సహోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైష ఏత
త్సుప్తోఽభూద్య ఏష విజ్ఞానమయః పురుషస్తదేషాం ప్రాణానాం విజ్ఞా
నేన విజ్ఞానమాదాయ య ఏషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశస్తస్మిఞ్ఛేతే తా
ని యదా గృహ్ణాత్యథ హైతత్పురుషః స్వపితి నామ తద్గృహీత ఏవ ప్రాణో భ
వతి గృహీతా వాక్ గృహీతం చక్షుర్గృహీతగ్ం శ్రోత్రం గృహీతం మ
నః ॥ ౧౭ ॥ స యత్రైతత్స్వప్న్యయా చరతి తే హాస్య లోకాస్తదుతే
వ మహారాజో భవత్యుతేవ మహాబ్రాహ్మణ ఉతేవోచ్చావచం నిగచ్ఛతి స
యథా మహారాజో జానపదాన్గృహీత్వా స్వే జనపదే యథాకామం

పరివర్తేత ఏవమేవైష ఏతత్ప్రాణాన్గృహీత్వా స్వే శరీరే యథాకామం పరివర్తతే ॥ ౧౮ ॥ అథ యదా సుషుప్తో భవతి యదా న కస్యచన వేద హితా నామ నాడ్యో ద్వాసప్తతిః సహస్రాణి హృదయాత్పురీతతమభిప్రతిష్ఠంతే తాభిః ప్రత్యవసృప్య పురీతతి శేతే స యథా కుమారో వా మహారాజో వా మహాబ్రాహ్మణో వా అతిఘ్నీమానందస్య గత్వా శయీతైవమేవైష ఏతచ్ఛేతే ॥ ౧౯ ॥ స యథోర్ణనాభిస్తంతునోచ్చరేద్యథాగ్నేః క్షుద్రా విస్ఫులింగా వ్యుచ్చరంత్యేవమేవాస్మాదాత్మనః సర్వే ప్రాణాః సర్వే లోకాః సర్వే దేవాః సర్వాణి భూతాని వ్యుచ్చరంతి తస్యోపనిషత్సత్యస్య సత్యమితి ప్రాణా వై సత్యం తేషామేష సత్యం ॥ ౨౦ ॥ * * * *

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే ప్రథమబ్రాహ్మణమ్

యో హ వై శిశుం సాధానం సప్రత్యాధానం సస్థూణం సదామం వేద సప్త హ ద్విషతో భ్రాతృవ్యానవరుణద్ధి । అయం వావ శిశుర్యోయం మధ్యమః ప్రాణస్తస్యేదమేవాధానమిదం ప్రత్యాధానం ప్రాణః స్థూణాన్నం దామ ॥ ౧ ॥ తమేతాః సప్తాక్షితయ ఉపతిష్ఠంతే తద్యా ఇమా అక్షన్లోహిన్యో రాజయస్తాభిరేనం రుద్రోన్వాయత్తోథ యా అక్షన్నాపస్తాభిః పర్జన్యో యా కనీనికా తయాదిత్యో యత్కృష్ణం తేనాగ్నిర్యచ్ఛుక్లం తేనేంద్రోధరయైనం వర్తన్యా పృథివ్యన్వాయత్తా ద్యౌరుత్తరయా నాస్యాన్నం క్షీయతే య ఏవం వేద ॥ ౨ ॥ * తదేష శ్లోకో భవతి । అర్వాగ్బిలశ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్నస్తస్మిన్యశో నిహితం విశ్వరూపం తస్యాసత ఋషయః సప్త తీరే వాగష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి అర్వాగ్బిలశ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్న ఇతీదం తచ్ఛిర ఏష హ్యర్వాగ్బిలశ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్నస్తస్మిన్యశో నిహితం విశ్వరూపమితి ప్రాణా వై యశో నిహితం విశ్వరూపం ప్రాణానేతదాహ తస్యాసత ఋషయః సప్త తీర ఇతి ప్రాణా వా ఋషయః ప్రాణానేతదాహ వాగష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి వాగ్ఘ్యష్టమీ బ్రహ్మణా

---

* ఇదం తదేవ శిర ఇతి వాగ్ఘ్యష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిత్తేతి దరంగ రామా

ణాసంవిదత్తే ॥ ३ ॥ * ఇమావేవ గౌతమభరద్వాజావయమేవ గౌతమోఽయం భరద్వాజ ఇమావేవ విశ్వామిత్రజమదగ్నీ అయమేవ విశ్వామిత్రోఽయం జమదగ్నిరిమావేవ వసిష్ఠకశ్యపావయమేవ వసిష్ఠోఽయం కశ్యపో వాగేవాత్రిర్వాచా హ్యన్నమద్యతే* త్రిర్హ వై నామైతద్యదత్రిరితి సర్వస్యాత్తా భవతి సర్వమస్యాన్నం భవతి య ఏవం వేద ॥ ४ ॥ * *

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే ద్వితీయబ్రాహ్మణమ్

ద్వే వావ బ్రహ్మణో రూపే మూర్తం చైవామూర్తం చ మర్త్యం చామృతం చ స్థితం చ యచ్చ సచ్చ త్యచ్చ ॥ १ ॥ తదేతన్మూర్తం యదన్యద్వాయోశ్చాన్తరిక్షాచ్చైతన్మర్త్యమేతత్స్థితమేతత్సత్తస్యైతస్య మూర్తస్యైతస్య మర్త్యస్యైతస్య స్థితస్యైతస్య సత ఏష రసో య ఏష తపతి సతో హ్యేష రసః ॥ २ ॥ అథామూర్తం వాయుశ్చాన్తరిక్షం చైతదమృతమేతద్యదేతత్త్యత్తస్యైతస్యామూర్తస్యైతస్యామృతస్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసో య ఏష ఏతస్మిన్మణ్డలే పురుషస్త్యస్య హ్యేష రస ఇత్యధిదైవతం ॥ ३ ॥ అథాధ్యాత్మమిదమేవ మూర్తం యదన్యత్ప్రాణాచ్చ యశ్చాయమన్తరాత్మన్నాకాశ ఏతన్మర్త్యమేతత్స్థితమేతత్సత్తస్యైతస్య మూర్తస్యైతస్య మర్త్యస్యైతస్య స్థితస్యైతస్య సత ఏష రసో యచ్చక్షుః సతో హ్యేష రసః ॥ ४ ॥ అథామూర్తం ప్రాణశ్చ యశ్చాయమన్తరాత్మన్నాకాశ ఏతదమృతమేతద్యదేతత్త్యత్తస్యైతస్యామూర్తస్యైతస్యామృతస్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసో యోఽయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషస్త్యస్య హ్యేష రసః ॥ ५ ॥ తస్య హైతస్య పురుషస్య రూపం యథా మాహారజనం వాసో యథా పాణ్డ్వావికం యథేన్ద్రగోపో యథాఽగ్న్యర్చిర్యథా పుణ్డరీకం । యథా సకృద్విద్యుత్తం సకృద్విద్యుత్తేవ హ వా అస్య శ్రీర్భవతి య ఏవం వేదాథాత ఆదేశో నేతి నేతి । న హ్యేతస్మాదితి నేత్యన్యత్పరమస్త్యథ నామధేయగ్ం సత్యస్య సత్యమితి

---

* అత్రిర్హ వై నామైతద్యదత్తిరితి రంగరామానుజీయపాఠః

ప్రాణా వై సత్యం తేషామేష సత్యం ॥ ౬ ॥ ఇతి తృతీయబ్రాహ్మణమ్

మైత్రేయీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య ఉద్యాస్యన్వా అరేఽహమస్మా
త్స్థానాదస్మి హంత తేఽనయా కాత్యాయన్యాఽన్తం కరవాణీతి ॥ ౧ ॥
సా హోవాచ మైత్రేయీ । యన్ను మ ఇయం భగోః సర్వా పృథివీ విత్తేన
పూర్ణా స్యాత్కథం తేనామృతా స్యామితి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవ
ల్క్యో యథైవోపకరణవతాం జీవితం తథైవ తే జీవితగ్ం స్యాదమృతత్వస్య
తు నాశాఽస్తి విత్తేనేతి ॥ ౨ ॥ సా హోవాచ మైత్రేయీ యేనాహం నా
మృతా స్యాం కిమహం తేన కుర్యాం యదేవ భగవాన్వేద తదేవ మే బ్రూ
హీతి ॥ ౩ ॥(౧) స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియా బతారే నస్సతీ ప్రి
యం భాషస ఏహ్యాస్స్వ వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యాచక్షాణస్య తు మే నిదిధ్యా
సస్వేతి ॥ ౪ ॥(౨) స హోవాచ న వా అరే పత్యుః కామాయ పతిః ప్రియో
భవత్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి న వా అరే జాయాయై కా
మాయ జాయా ప్రియా భవత్యాత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రియా భవ
తి ॥ న వా అరే పుత్రాణాం కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవంత్యాత్మనస్తు
కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవంతి । న వా అరే విత్తస్య కామాయ విత్తం
ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి । న వా అరే బ్రహ్మ
ణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భ
వతి । న వా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామా
య క్షత్రం ప్రియం భవతి న వా అరే లోకానాం కామాయ లోకాః ప్రియా
భవంత్యాత్మనస్తు కామాయ లోకాః ప్రియా భవంతి । న వా అరే దేవా
నాం కామాయ దేవాః ప్రియా భవంత్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా
భవంతి । న వా అరే భూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవంత్యా
త్మనస్తు కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవంతి । న వా అరే సర్వస్య కామా

(౧) నిదిధ్యాసస్వేతి బ్రవీతు మే భగవానితీతి రంగరామానుజీయ ॥
(౨) సర్వం విదితం భవతీతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

యసర్వంప్రియంభవత్యాత్మనస్తు కామాయసర్వం ప్రియంభవత్యాత్మా
వాఅరెద్రష్టవ్యశ్శ్రోతవ్యోమంతవ్యోనిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రేయ్యాత్మ
నో వాఅరెదర్శనేన శ్రవణేనమత్యావిజ్ఞానేనేదగ్ం సర్వంవిదితమ్ ॥౫॥
బ్రహ్మతంపరాదాద్యోన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మవేదక్షత్రంతంపరాదాద్యోన్య
త్రాత్మనః క్షత్రంవేదలోకాస్తంపరాదుర్యోన్యత్రాత్మనో లోకాన్వేద
దేవాస్తంపరాదుర్యోన్యత్రాత్మనోదేవాన్వేద భూతానితంపరాదుర్యో
న్యత్రాత్మనోభూతానివేదసర్వంతంపరాదాద్యోన్యత్రాత్మనస్సర్వంవేదే
దంబ్రహ్మేదంక్షత్రమిమేలోకాయిమెదేవాఇమానిభూతానీదగ్ం సర్వం
యదయమాత్మా ॥౬॥సయథాదుందుభేర్హన్యమానస్యనబాహ్యాఞ్ఛ
బ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయదుందుభేస్తుగ్రహణేనదుందుభ్యాఘాతస్య
వాశబ్దోగృహీతః ॥ ౭ ॥ * సయథాశంఖస్యధ్మాయమానస్యనబాహ్యా
ఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయశంఖస్యతు గ్రహణేన శంఖధ్మస్యవా
శబ్దోగృహీతః ॥ ౮ ॥ సయథావీణాయై వాద్యమానాయైనబాహ్యాంఛ
బ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయవీణాయైతు గ్రహణేన వీణావాదస్యవా
శబ్దోగృహీతః ॥ ౯ ॥ సయథార్ద్రైధాగ్నేరభ్యాహితాత్పృథగ్ధూ
మావినిశ్చరంత్యేవం వాఅరేఽస్యమహతోభూతస్యనిశ్వసితమేతద్యదృ
గ్వేదోయజుర్వేదస్సామవేదోఽథర్వాంగిరసఇతిహాసఃపురాణం విద్యా
ఉపనిషదశ్శ్లోకాస్సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానానివ్యాఖ్యానాన్యస్యైవైతా
నిసర్వాణినిశ్వసితాని ॥ ౧౦ ॥ సయథా సర్వాసామపాగ్ం సముద్రఏకా
యనమెవగ్ం సర్వేషాగ్ం స్పర్శానాంత్వగేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం ర
సానాం జిహ్వైకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం గంధానాగ్ం నాసికైకాయనమె
వగ్ం సర్వేషాగ్ం రూపాణాంచక్షురేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం శబ్దానాగ్ం
శ్రోత్రమేకాయనమెవగ్ం సర్వేషాగ్ం సంకల్పానాం మనఏకాయనమెవ
గ్ం సర్వాసాం విద్యానాగ్ం హృదయమేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాం కర్మ

* శంఖధ్మానస్యవేతి రంగరామానుజీయఃపాఠః ॥

ణాగ్ హస్తావేకాయనమేవగ్ సర్వేషామానందానాముపస్థ ఏకాయనమే
వగ్ సర్వేషాగ్ విసర్గాణాం పాయురేకాయనమేవగ్ సర్వేషామధ్వనాం
పాదావేకాయనమేవగ్ సర్వేషాం వేదానాం వాగేకాయనం ॥ ౧౧ ॥
* సయథా సైంధవఖిల్య ఉదకే ప్రాస్త ఉదకమేవానువిలీయేత నహాస్యో
ద్గ్రహణాయైవస్యాత్ యతో యతస్త్వాదదీత లవణమేవైవం వా అర ఇ
దం మహద్భూతమనంతమపారం విజ్ఞానఘన ఏవ। ఏతేభ్యో భూతేభ్యః
సముత్థాయ తాన్యేవానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీత్యరే బ్రవీమీతి హో
వాచ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ౧౨ ॥ స హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగ
వానమూముహన్న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో న
వా అరేఽహం మోహం బ్రవీమ్యలం వా అర ఇదం విజ్ఞానాయ ॥ ౧౩ ॥ య
త్ర హి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తది
తర ఇతరగ్ శృణోతి తదితర ఇతరమభివదతి తదితర ఇతరం మనుతే తదిత
ర ఇతరం విజానాతి యత్ర వా అస్య సర్వమాత్మైవాభూత్తత్కేన కం జి
ఘ్రేత్తత్కేన కం పశ్యేత్తత్కేన కగ్ శృణుయాత్తత్కేన కమభివదేత్త
త్కేన కం మన్వీత తత్కేన కం విజానీయాత్ । యేనేదగ్ సర్వం విజానా
తి తం కేన విజానీయాత్ విజ్ఞాతారమరే కేన విజానీయాదితి ॥ ౧౪ ॥

—* ఇతి చతుర్థాధ్యాయే చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్ *—

ఇయం పృథివీ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యై పృథివ్యై సర్వాణి
భూతాని మధు యశ్చాయమస్యాం పృథివ్యాం తేజోమయోఽమృతమ
యః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ శారీరస్తేజోమయోఽమృతమయః
పురుషోఽయమేవ స యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వం ॥
౧ ॥ ఇమా ఆపః సర్వేషాం భూతానాం మధ్వాసామపాగ్ సర్వాణి
భూతాని మధు యశ్చాయమాస్వప్సు తేజోమయోఽమృతమయః పురు
షో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ రైతసస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషః

* నహాస్యోద్గ్రహణాయైవస్యాదితి రంగరామానుజీయః పాఠః ॥

యమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ంసర్వమ్ ॥ ౨ ॥ అ
యమగ్నిస్సర్వేషాం భూతానాంమధ్వస్యాగ్నేస్సర్వాణిభూతానిమధు
యశ్చాయమస్మిన్నగ్నౌ తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోయశ్చా
యమధ్యాత్మం వాఙ్మయస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమే
వసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ంసర్వమ్ ॥ ౩ ॥ అయంవా
యుస్సర్వేషాం భూతానాంమధ్వస్యవాయోస్సర్వాణిభూతానిమధు
యశ్చాయమస్మిన్వాయౌ తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోయశ్చా
యమధ్యాత్మంప్రాణస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయమేవస
యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ంసర్వమ్ ॥ ౪ ॥ అయమాది
త్యస్సర్వేషాం భూతానాంమధ్వస్యాదిత్యస్య సర్వాణిభూతానిమధు
యశ్చాయమస్మిన్నాదిత్యే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోయశ్చా
యమధ్యాత్మంచాక్షుషస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ
సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ంసర్వం ॥ ౫ ॥ ఇమాదిశ
స్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వాసాందిశాగ్ంసర్వాణిభూతానిమధు య
శ్చాయమాసుదిక్షు తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోయశ్చాయమ
ధ్యాత్మగ్ంశ్రౌత్రః ప్రాతిశ్రుత్కస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో
ఽయమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ంసర్వమ్ ॥ ౬ ॥
అయంచంద్రస్సర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్య చంద్రస్యసర్వాణి భూ
తానిమధుయశ్చాయమస్మిగ్గ్ంశ్చంద్రే తేజోమయోఽమృతమయః పురు
షోయశ్చాయమధ్యాత్మంమానసస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో
ఽయమేవ సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ంసర్వమ్ ॥ ౭ ॥
ఇయంవిద్యుత్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యైవిద్యుతే సర్వాణిభూతా
నిమధుయశ్చాయమస్యాంవిద్యుతి తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో
యశ్చాయమధ్యాత్మంతైజసస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయ
మేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ంసర్వమ్ ॥ ౮ ॥ అయ

గ్స్తనయిత్నుస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య స్తనయిత్నోస్సర్వాణి
భూతాని మధుయశ్చాయమస్మిగ్స్తనయిత్నౌ తేజోమయోఽమృతమ
యః పురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మగ్ం శాబ్దస్సౌవరస్తేజోమయోఽమృత
మయః పురుషోఽయమేవ సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం స
ర్వమ్ ॥ ౯ ॥ అయమాకాశస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యాకాశస్య స
ర్వాణి భూతాని మధుయశ్చాయమస్మిన్నాకాశే తేజోమయోఽమృతమ
యః పురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మగ్ం హృద్యాకాశస్తేజోమయోఽమృ
తమయః పురుషోఽయమేవ సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేద
గ్ం సర్వమ్ ॥ ౧౦ ॥ అయం ధర్మస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య ధర్మ
స్య సర్వాణి భూతాని మధుయశ్చాయమస్మిన్ధర్మే తేజోమయోఽమృ
తమయః పురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మం ధార్మస్తేజోమయోఽమృత
మయః పురుషోఽయమేవ సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం
సర్వమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఇదగ్ం సత్యగ్ం సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య సత్యస్య
సర్వాణి భూతాని మధుయశ్చాయమస్మిన్సత్యే తేజోమయోఽమృతమ
యః పురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మగ్ం సాత్యస్తేజోమయోఽమృతమయః
పురుషోఽయమేవ సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥
౧౨ ॥ ఇదం మానుషగ్ం సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్య మానుషస్య స
ర్వాణి భూతాని మధుయశ్చాయమస్మిన్మానుషే తేజోమయోఽమృతమ
యః పురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మం మానుషస్తేజోమయోఽమృతమ
యః పురుషోఽయమేవ సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం స
ర్వం ॥ ౧౩ ॥ అయమాత్మా సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యాత్మనః స
ర్వాణి భూతాని మధుయశ్చాయమస్మిన్నాత్మని తేజోమయోఽమృతమ
యః పురుషోయశ్చాయమాత్మా తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో
ఽయమేవ సయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥
౧౪ ॥ సవా అయమాత్మా సర్వేషాం భూతానామధిపతిస్సర్వేషాం

భూతానాగ్ం రాజా తద్యథా రథనాభౌ చ రథనేమౌ చారాస్సర్వే సమ
ర్పితా ఏవమేవాస్మిన్నాత్మని సర్వే ప్రాణాస్సర్వే లోకాస్సర్వే దేవాస్స
ర్వాణి భూతాని సర్వ ఏత ఆత్మానస్సమర్పితాః ॥ ౧౫ ॥ ఇదం వై తన్మధు ద
ధ్యఙ్ఙాథర్వణో ఽశ్విభ్యాముువాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ తద్వాం
నరా సనయే దగ్ంస ఉగ్రమావిష్కృణోమి తన్యతుర్న వృష్టిం । దధ్యఙ్ హ
యన్మధ్వాథర్వణో వామశ్వస్య శీర్ష్ణా ప్రయదీము వాచేతి ॥ ౧౬ ॥ ఇదం వై
తన్మధు దధ్యఙ్ఙాథర్వణో ఽశ్విభ్యాముువాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ ఆ
థర్వణాయాశ్వినౌ దధీచే ఽశ్వ్యగ్ం శిరః ప్రత్యైరయతం । స వాం మధు ప్ర
వోచదృతాయన్ త్వాష్ట్రం యద్దస్రావపి కక్ష్యం వామితి ॥ ౧౭ ॥ * ఇదం
వై తన్మధు దధ్యఙ్ఙాథర్వణో ఽశ్విభ్యాముువాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచ
త్ పురశ్చక్రే ద్విపదః పురశ్చక్రే చతుష్పదః । పురస్స పక్షీ భూత్వా పురః
పురుష ఆవిశదితి స వా అయం పురుషః సర్వాసు పూర్షు పురిశయో నైనే
న కించనానావృతం నైనేన కించనాసంవృతం ॥ ౧౮ ॥ ఇదం వై తన్మధు ద
ధ్యఙ్ఙాథర్వణో ఽశ్విభ్యాముువాచ తదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ రూప
గ్ం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ తదస్య రూపం ప్రతిచక్షణాయ । ఇం
ద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే యుక్తా హ్యస్య హరయః శతా దశే
తి అయం వై హరయో ఽయం వై దశ చ సహస్రాణి బహూని చానంతాని చ
తదేతద్బ్రహ్మాపూర్వమనపరమనంతరమబాహ్యమయమాత్మా బ్రహ్మ స
ర్వానుభూరిత్యనుశాసనమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇతి పంచమం బ్రాహ్మణం ॥

అథ వగ్ంశః పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః పౌతిమాష్యాత్పౌతిమా
ష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః కౌశికాత్కౌశికః కౌండిన్యాత్కౌండిన్యః శాం
డిల్యాచ్ఛాండిల్యః కౌశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః ॥ ౧ ॥ ఆగ్నివేశ్యా
దాగ్నివేశ్యః శాండిల్యాచ్చానభిమ్లాతాచ్చానభిమ్లాత ఆనభిమ్లాతాదా
నభిమ్లాత ఆనభిమ్లాతాదానభిమ్లాతో గౌతమాద్గౌతమః సైతవప్రాచీన

---

* నానేన కించనానావృతం నానేన కించనేతి రంగరామానుజీయః ।

హో గార్గ్యాద్గార్గ్యస్సైతవప్రాచీనయోగ్యాత్పారాశర్యాత్పారాశర్యో భార
ద్వాజాద్భారద్వాజో భారద్వాజాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమో భారద్వా
జాద్భారద్వాజః పారాశర్యాత్పారాశర్యో బైజవాపాయనాద్బైజవా
పాయనః కౌశికాయనేః కౌశికాయనిః ॥ ౨ ॥ ఘృతకౌశికాద్ఘృతకౌ
శికః పారాశర్యాయణాత్పారాశర్యాయణః పారాశర్యాత్పారాశ
ర్యో జాతూకర్ణ్యాజ్జాతూకర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాస్కాచ్చా
సురాయణస్త్రైవణేస్త్రైవణిరౌపజంధనేరౌపజంధనిరాసురేరాసురి
ర్భారద్వాజాద్భారద్వాజ ఆత్రేయాదాత్రేయో మాంటేర్మాంటిర్గౌ
తమాద్గౌతమో గౌతమాద్గౌతమో వాత్స్యాద్వాత్స్యశ్శాండిల్యాచ్ఛాం
డిల్యః కైశోర్యాత్కాప్యాత్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితాత్కు
మారహారితో గాలవాద్గాలవో విదర్భీకౌండిన్యాద్విదర్భీకౌండిన్యో వత్స
నపాతో బాభ్రవాద్వత్సనపాద్బాభ్రవః పథస్సౌభరాత్పంథాస్సౌభ
రో౽యాస్యాదాంగిరసాదయాస్య ఆంగిరస ఆభూతేస్త్వాష్ట్రాదాభూ
తిస్త్వాష్ట్రో విశ్వరూపాత్త్వాష్ట్రాద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రో౽శ్విభ్యామశ్వి
నౌ దధీచ ఆథర్వణాద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణో౽థర్వణో దైవాదథర్వా దైవో
మృత్యోః ప్రాధ్వగ్ంసనాన్మృత్యుః ప్రాధ్వగ్ంసనః ప్రధ్వగ్ంసనాత్ప్ర
ధ్వగ్ంసన ఏకఋషేరేకఋషిర్విప్రచిత్తేర్విప్రచిత్తిర్వ్యష్టేర్వ్యష్టిస్సనా
రోః సనారుస్సనాతనాత్సనాతనస్సనగాత్సనగః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ
బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయంభు బ్రహ్మణే నమః ॥ ౩ ॥ ఇతి షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్

చతుర్థాధ్యాయస్సమాప్తః

అథ పంచమాధ్యాయః.

హరిః ఓమ్ ॥ జనకో హ వైదేహో బహుదక్షిణేన యజ్ఞేనేజే తత్ర హ కురు
పాంచాలానాం బ్రాహ్మణా అభిసమేతా బభూవుస్తస్య హ జనకస్య వైదే
హస్య విజిజ్ఞాసా బభూవ కస్స్విదేషాం బ్రాహ్మణానామనూచానతమ

ఇతి సహగవాగ్ సహస్రమవరురోధ దశదశ పాదా ఏకైకస్యాః శృంగ
యోరాబద్ధా బభూవుః ॥ ౧ ॥ తాన్హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవంతో
యో వో బ్రహ్మిష్ఠః స ఏతా గా ఉదజతామితి । తే హ బ్రాహ్మణా న దధృషురథ
హ యాజ్ఞవల్క్యః స్వమేవ బ్రహ్మచారిణ ముచావైతాః సోమ్యోదజసా
మశ్రవ ఇతి తా హోదాచకార తే హ బ్రాహ్మణాశ్చుక్రుధుః కథం నో బ్ర
హ్మిష్ఠో బ్రువీతేత్యథ హ జనకస్య వైదేహస్య హోతాశ్వలో బభూవ స హై
నం పప్రచ్ఛ త్వం ను ఖలు నో యాజ్ఞవల్క్య బ్రహ్మిష్ఠోఽసీ౩ ఇతి స హోవాచ న
మో వయం బ్రహ్మిష్ఠాయ కుర్మో గోకామా ఏవ వయగ్ స్మ ఇతి తగ్ హ త
త ఏవ ప్రష్టుం దధ్రే హోతాశ్వలః ॥ ౨ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ య
దిదగ్ సర్వం మృత్యునాప్తగ్ సర్వం మృత్యునాభిపన్నం కేన యజమానో
మృత్యోరాప్తిమతిముచ్యత ఇతి హోత్రర్త్విజాగ్నినా వాచా వాగ్వై య
జ్ఞస్య హోతా తద్యేయం వాక్ సోఽయమగ్నిః స హోతా స ముక్తిః సాతిముక్తిః
॥ ౩ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వమహోరాత్రాభ్యామా
ప్తగ్ సర్వమహోరాత్రాభ్యామభిపన్నం కేన యజమానోఽహోరాత్రయో
రాప్తిమతిముచ్యత ఇత్యధ్వర్యుణర్త్విజా చక్షుషాదిత్యేన చక్షుర్వై య
జ్ఞస్యాధ్వర్యుస్తద్యదిదం చక్షుః సోఽసావాదిత్యః సోఽధ్వర్యుః స ముక్తిః
సాతిముక్తిః ॥ ౪ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ సర్వం పూ
ర్వపక్షాపరపక్షాభ్యామాప్తగ్ సర్వం పూర్వపక్షాపరపక్షాభ్యా
మభిపన్నం కేన యజమానః పూర్వపక్షాపరపక్షయోరాప్తిమ
తిముచ్యత ఇత్యుద్గాత్రర్త్విజా వాయునా ప్రాణేన ప్రాణో వై య
జ్ఞస్యోద్గాతా తద్యోఽయం ప్రాణః స వాయుః స ఉద్గాతా స ముక్తిః
సాతిముక్తిః ॥ ౫ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదమంతరిక్షమనా
రంభణమివ కేనాక్రమేణ యజమానః స్వర్గం లోకమాక్రమత ఇతి బ్ర
హ్మణర్త్విజా మనసా చంద్రేణ మనో వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మా తద్యదిదం మ
నః సోఽసౌ చంద్రః స బ్రహ్మా స ముక్తిః సాతిముక్తిరిత్యతిమోక్షా అథ సంపదః

॥ ౬ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభిరయమద్యర్గ్భిర్హోతాస్మి
న్యజ్ఞే కరిష్యతీతి తిసృభిరితి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి పురోనువాక్యా చ యా
జ్యా చ శస్యైవ చ తృతీయా కింతాభిర్జయతీతి యత్కించేదం ప్రాణభృ
దితి ॥ ౭ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయమద్యాధ్వర్యురస్మిన్యజ్ఞ
ఆహుతీర్హోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి యా హుతా ఉజ్జ్వలం
తి యా హుతా అతినేదంతే యా హుతా అధిశేరతే కింతాభిర్జయతీతి
యా హుతా ఉజ్జ్వలంతి దేవలోకమేవ తాభిర్జయతి దీప్యత ఇవ హి దేవ
లోకో యా హుతా అతినేదంతే పితృలోకమేవ తాభిర్జయత్యతీవ హి పి
తృలోకో(౧) యా హుతా అధిశేరతే మనుష్యలోకమేవ తాభిర్జయత్యధ
ఇవ హి మనుష్యలోకః ॥ ౮ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభిరయమద్య
బ్రహ్మా యజ్ఞం దక్షిణతో దేవతాభిర్గోపాయతీత్యేకయేతి కతమా సైకే
తి మన ఏవేత్యనంతం వై మనోనంతా విశ్వేదేవా అనంతమేవ స తేన లోకం
జయతి ॥ ౯ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయమద్యోద్గాతాస్మిన్య
జ్ఞే స్తోత్రియాః స్తోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి పురోనువాక్యా చ
యాజ్యా చ శస్యైవ చ తృతీయా కతమాస్తా యా అధ్యాత్మమితి ప్రాణ ఏ
వ పురోనువాక్యాపానో యాజ్యా వ్యానశ్శస్యా కింతాభిర్జయతీతి పృ
థివీలోకమేవ పురోనువాక్యయా జయత్యంతరిక్షలోకం యాజ్యయా
ద్యులోకగ్ంశస్యయా తతో హ హోతాశ్వల ఉపరరామ ॥ ౧౦ ॥ * * *

—* ఇతి పంచమాధ్యాయే ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్ *—

అథ హైనం జారత్కారవ ఆర్తభాగః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి
హోవాచ కతి గ్రహాః కత్యతిగ్రహా ఇతి అష్టౌ గ్రహా అష్టావతిగ్రహా ఇతి
యే తే ష్టౌ గ్రహా అష్టావతిగ్రహాః కతమే త ఇతి ॥ ౧ ॥ (౨) ప్రాణో వై
గ్రహః సోపానేనాతిగ్రాహేణ గృహీతోపానేన హి గంధాన్జిఘ్రతి

(౧) ఏవమిహాపి పితృలోక ఇతి రంగరామానుజీయః ॥

(౨) ద్వితీయాదినవమాంతఖండేషు అతిగ్రాహేణ గృహీత ఇతి ॥ రంగ ॥

॥ ౨ ॥ వాగ్వై గ్రహః స నామ్నాఽతిగ్రాహేణ గృహీతో వాచా హి నా
మాన్యభివదతి ॥ ౩ ॥ జిహ్వా వై గ్రహః స రసేనాఽతిగ్రాహేణ గృహీతో
జిహ్వయా హి రసాన్విజానాతి ॥ ౪ ॥ చక్షుర్వై గ్రహః స రూపేణాఽతి
గ్రాహేణ గృహీతశ్చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి ॥ ౫ ॥ శ్రోత్రం వై గ్ర
హః స శబ్దేనాఽతిగ్రాహేణ గృహీతః శ్రోత్రేణ హి శబ్దాఞ్ఛృణోతి ॥ ౬ ॥
మనో వై గ్రహః స కామేనాఽతిగ్రాహేణ గృహీతో మనసా హి కామా
న్కామయతే ॥ ౭ ॥ హస్తౌ వై గ్రహః స కర్మణాఽతిగ్రాహేణ గృహీ
తో హస్తాభ్యాం హి కర్మ కరోతి ॥ ౮ ॥ త్వగ్వై గ్రహః స స్పర్శేనా
ఽతిగ్రాహేణ గృహీతస్త్వచా హి స్పర్శాన్వేదయత ఇత్యేతేఽష్టౌ గ్రహా అ
ష్టావతిగ్రహాః ॥ ౯ ॥ * యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదꣳ సర్వం మృ
త్యోరన్నం కా స్విత్సా దేవతా యస్యా మృత్యురన్నమిత్యగ్నిర్వై మృత్యుః
సోఽపామన్నమప పునర్మృత్యుం జయతి ॥ ౧౦ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హో
వాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియత ఉదస్మాత్ప్రాణాః క్రామన్త్యాహో
3 నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యోఽత్రైవ సమవనీయన్తే స ఉచ్ఛ్వ
యత్యాధ్మాయత్యాధ్మాతో మృతః శేతే ॥ ౧౧ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
చ యత్రాయం పురుషో మ్రియతే కిమేనం న జహాతీతి నామేత్యనన్తం వై
నామానన్తా విశ్వే దేవా అనన్తమేవ స తేన లోకం జయతి ॥ ౧౨ ॥
యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాస్య పురుషస్య మృతస్యాగ్నిం వాగ
ప్యేతి వాతం ప్రాణశ్చక్షురాదిత్యం మనశ్చన్ద్రం దిశః శ్రోత్రం పృథి
వీꣳ శరీరమాకాశమాత్మౌషధీర్లోమాని వనస్పతీన్కేశా అప్సు లోహి
తం చ రేతశ్చ నిధీయతే క్వాయం తదా పురుషో భవతీత్యాహర సోమ్య
హస్తమార్తభాగ ఆవామేవైతస్య వేదిష్యావో న నావేతత్సజన ఇతి తౌ
హోత్క్రమ్య మన్త్రయాం చక్రాతే తౌ హ యదూచతుః కర్మ హైవ త
దూచతురథ యత్ప్రశశꣳసతుః కర్మ హైవ తత్ప్రశశꣳసతుః పుణ్యో

* అపపునర్మృత్యుంజయతియఏవం వేదేతిరంగరామానుజీయః ॥

వైపుల్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేనేతి తతో హ జారత్కారవ ఆ
ర్తభాగ ఉపరరామ ॥ ౧౩ ॥ ——*ఇతి ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్*——

అథ హైనం భుజ్యుర్లాహ్యాయనిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ
మద్రేషు చరకాః పర్యవ్రజామ తే పతంజలస్య కాప్యస్య గృహానైమ త
స్యాసీద్దుహితా గంధర్వగృహీతా తమపృచ్ఛామ కో౽సీతి సో౽బ్రవీత్సుధ
న్వాంగిరస ఇతి తం యదా లోకానామంతానపృచ్ఛామాథైనమబ్రూమ
క్వ పారిక్షితా అభవన్నితి క్వ పారిక్షితా అభవన్స త్వా పృచ్ఛామి యాజ్ఞవ
ల్క్య క్వ పారిక్షితా అభవన్నితి ॥ ౧ ॥ స హోవాచోవాచ వై సో౽గచ్ఛ
న్వై తే తద్యత్రాశ్వమేధయాజినో గచ్ఛంతీతి క్వ న్వశ్వమేధయాజినో గ
చ్ఛంతీతి ద్వాత్రింశతం వై దేవరథాహ్న్యాన్యయం లోకస్తం సమంతం
పృథివీ ద్విస్తావత్పర్యేతి తాం సమంతం పృథివీం ద్విస్తావత్సముద్రః పర్యే
తి తద్యావతీ క్షురస్య ధారా యావద్వా మక్షికాయాః పత్రం తావానం
తరేణాకాశస్తానింద్రః సుపర్ణో భూత్వా వాయవే ప్రాయచ్ఛత్తాన్వా
యురాత్మని ధిత్వా తత్రాగమయద్యత్రాశ్వమేధయాజినో౽భవన్నిత్యేవమి
వ వై స వాయుమేవ ప్రశశంస తస్మాద్వాయురేవ వ్యష్టిర్వాయుస్సమష్టిరప
పునర్మృత్యుం జయతి య ఏవం వేద తతో హ భుజ్యుర్లాహ్యాయనిరుపర
రామ ॥ ౨ ॥ ——*ఇతి పంచమాధ్యాయే తృతీయం బ్రాహ్మణం*——

అథ హైనముషస్తశ్చాక్రాయణః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
చ యత్సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాంతరస్తం మే వ్యాచక్ష్వే
త్యేష త ఆత్మా సర్వాంతరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాంతరో యః ప్రా
ణేన ప్రాణితి స త ఆత్మా సర్వాంతరో యో౽పానేనాపానితి స త ఆత్మా స
ర్వాంతరో యో వ్యానేన వ్యానితి స త ఆత్మా సర్వాంతరో య ఉదానేనో
దానితి స త ఆత్మా సర్వాంతర ఏష త ఆత్మా సర్వాంతరః ॥ ౧ ॥ స హోవా
చోషస్తశ్చాక్రాయణో యథా విబ్రూయాదసౌ గౌరసావశ్వ ఇత్యేవమే
వైతద్వ్యపదిష్టం భవతి యదేవ సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా

ర్వాంతరస్తంమేవ్యాచక్ష్వేత్యేషతఆత్మాసర్వాంతరః కతమోయాజ్ఞ
వల్క్యసర్వాంతరః । నదృష్టేర్ద్రష్టారం పశ్యేర్నశ్రుతేశ్శ్రోతారగ్
శృణుయాన్నమతేర్మంతారం మన్వీథానవిజ్ఞాతే ర్విజ్ఞాతారంవిజానీ
యాః । ఏషతఆత్మాసర్వాంతరోఽతోఽన్యదార్తంతతోహోషస్తశ్చాక్రా
యణఉపరరామ ॥ ౨ ॥ —*ఇతి చతుర్థంబ్రాహ్మణమ్*—

* అథహైనంకహోళః కౌషీతకేయః పప్రచ్ఛయాజ్ఞవల్క్యేతి
హోవాచయ దేవసాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మయఆత్మాసర్వాంతరస్తంమే
వ్యాచక్ష్వేత్యేషత ఆత్మాసర్వాంతరః । కతమోయాజ్ఞవల్క్యసర్వాం
తరోయోఽశనాయాపిపాసేశోకం మోహంజరాంమృత్యుమత్యేతి ॥
ఏతంవైతమాత్మానంవిదిత్వా బ్రాహ్మణాఃపుత్రైషణాయాశ్చ విత్తైష
ణాయాశ్చలోకైషణాయాశ్చవ్యుత్థాయ । అథభిక్షాచర్యంచరంతియా
హ్యేవపుత్రైషణాసావిత్తైషణాయావిత్తైషణాసాలోకైషణోభే హ్యే
తేఏషణేఏవభవతః । తస్మాద్బ్రాహ్మణఃపాండిత్యం నిర్విద్యబాల్యేన తి
ష్ఠాసేత్ బాల్యంచపాండిత్యంచ నిర్విద్యాథమునిరమౌనంచ మౌనం
చనిర్విద్యాథబ్రాహ్మణః సబ్రాహ్మణః కేనస్యాద్యేన స్యాత్తేనేదృశ ఏ
వాతోఽన్యదార్తంతతోహకహోళః కౌషీతకేయఉపరరామ ॥ ౧ ॥

—*ఇతిపంచమాధ్యాయే పంచమంబ్రాహ్మణమ్*—

అథహైనంగార్గీవాచక్నవీపప్రచ్ఛయాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచయ
దిదగ్ సర్వమప్స్వోతంచ ప్రోతంచకస్మిన్నుఖల్వాపఓతాశ్చప్రోతాశ్చే
తి । వాయౌగార్గీతి కస్మిన్నుఖలువాయురోతశ్చప్రోతశ్చేత్యంతరిక్ష
లోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖల్వంతరిక్షలోకాఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి
గంధర్వలోకేషుగార్గీతి కస్మిన్నుఖలుగంధర్వలోకాఓతాశ్చప్రోతా
శ్చేత్యాదిత్యలోకేషుగార్గీతికస్మిన్నుఖల్వాదిత్యలోకాఓతాశ్చ ప్రో
తాశ్చేతిచంద్రలోకేషు గార్గీతికస్మిన్నుఖలు చంద్రలోకాఓతాశ్చ
ప్రోతాశ్చేతి నక్షత్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు నక్షత్రలోకాఓ

తాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి దేవలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు దేవలోకా ఓతా
ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతీంద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖల్వింద్రలో
కా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి ప్రజాపతిలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను
ఖలు ప్రజాపతిలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి బ్రహ్మలోకేషు గార్గీ
తి కస్మిన్నుఖలు బ్రహ్మలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి స హోవాచ గార్గి
మాతిప్రాక్షీర్మా తే మూర్ధా వ్యపప్తదనతిప్రశ్న్యాం వై దేవతామతి
పృచ్ఛసి గార్గి మాతిప్రాక్షీరితి తతో హ గార్గీ వాచక్నవ్యుపరరామ ॥ ౧ ॥

—ఇతి పంచమాధ్యాయే షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్—

అథ హైనముద్దాలక అరుణిః ప్రపచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ మ
ద్రేష్వవసామ పతంజలస్య కాప్యస్య గృహేషు యజ్ఞమధీయానాస్తస్యా
సీద్భార్యా గంధర్వగృహీతా తమపృచ్ఛామ కోఽసీతి సోఽబ్రవీత్ కబంధ ఆ
థర్వణ ఇతి సోఽబ్రవీత్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞికాంశ్చ వేత్థ ను త్వం కా
ప్య తత్సూత్రం యేనాయం చ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణి చ భూ
తాని సందృబ్ధాని భవంతీతి సోఽబ్రవీత్పతంజలః కాప్యో నాహం తద్భ
గవన్వేదేతి । సోఽబ్రవీత్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞికాంశ్చ వేత్థ ను త్వం కా
ప్య తమంతర్యామిణం య ఇమం చ లోకం పరం చ లోకం సర్వాణి చ భూ
తాని యోఽంతరో యమయతీతి సోఽబ్రవీత్పతంజలః కాప్యో నాహం తం
భగవన్వేదేతి సోఽబ్రవీత్పతంజలం కాప్యం యాజ్ఞికాంశ్చ యో వై తత్కా
ప్య సూత్రం విద్యాత్తం చాంతర్యామిణమితి స బ్రహ్మవిత్స లోకవిత్స దేవ వి
త్స వేద విత్స భూతవిత్స ఆత్మవిత్స సర్వవిదితి తేభ్యోఽబ్రవీత్తదహం వే
ద తచ్చేత్త్వం యాజ్ఞవల్క్య సూత్రమవిద్వాంస్తం చాంతర్యామిణం బ్ర
హ్మగవీరుదజసే మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి వేద వా అహం గౌతమ తత్సూ
త్రం తం చాంతర్యామిణమితి యో వా ఇదం కశ్చిద్బ్రూయాద్వేద వేదేతి
యథా వేత్థ తథా బ్రూహీతి ॥ ౧ ॥ స హోవాచ వాయుర్వై గౌతమ త
త్సూత్రం వాయునా వై గౌతమ సూత్రేణాయం చ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణి

ర్వాణిచభూతాని సందృబ్ధానిభవంతి తస్మాద్వైగౌతమపురుషంప్రేత
మాహుర్వ్యస్రగ్ంసిషతాస్యాంగానీతివాయునాహిగౌతమసూత్రేణసం
దృబ్ధాని భవంతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్యాంతర్యామిణంబ్రూహీతి ॥
౨ ॥ యఃపృథివ్యాం తిష్ఠన్పృథివ్యాఅంతరోయంపృథివీనవేదయస్యపృ
థివీశరీరంయఃపృథివీమంతరోయమయత్యేషతఆత్మాంతర్యామ్యమృతః॥
౩ ॥ యోప్సు తిష్ఠన్నద్భ్యోంతరోయమాపోనవిదుర్యస్యాపశ్శరీరం
యోపోంతరోయమయత్యేషతఆత్మాంతర్యామ్యమృతః ॥ ౪ ॥ యో
గ్నౌతిష్ఠన్నగ్నేరంతరోయమగ్నిర్నవేదయస్యాగ్నిశ్శరీరంయోగ్నిమం
తరోయమయత్యేషత ఆత్మాంతర్యామ్యమృతః ॥ ౫ ॥ యోంతరిక్షే
తిష్ఠన్నంతరిక్షాదంతరోయమంతరిక్షం నవేదయస్యాంతరిక్షగ్ం శరీ
రంయోంతరిక్షమంతరోయమయత్యేషత ఆత్మాంతర్యామ్యమృతః ॥౬॥
యోవాయౌ తిష్ఠన్వాయోరంతరోయం వాయుర్నవేదయస్యవాయుశ్శ
రీరంయోవాయుమంతరోయమయత్యేషత ఆత్మాంతర్యామ్యమృతః॥౭॥
యోదివితిష్ఠన్దివోంతరోయంద్యౌర్నవేదయస్యద్యౌశ్శరీరంయోదివమం
తరోయమయత్యేషత ఆత్మాంతర్యామ్యమృతః ॥ ౮ ॥ యఆదిత్యేతిష్ఠ
న్నాదిత్యాదంతరోయమాదిత్యోనవేదయస్యాదిత్యశ్శరీరం యఆదిత్య
మంతరోయమయత్యేషత ఆత్మాంతర్యామ్యమృతః ॥ ౯ ॥ యోదిక్షుతి
ష్ఠన్దిగ్భ్యోంతరోయం దిశోనవిదుర్యస్యదిశశ్శరీరం యోదిశోంతరో
యమయత్యేషతఆత్మాంతర్యామ్యమృతః ॥ ౧౦ ॥ యశ్చంద్రతారకేతి
ష్ఠగ్ంశ్చంద్రతారకాదంతరోయం చంద్రతారకం నవేదయస్య చంద్ర
తారకగ్ంశరీరంయశ్చంద్రతారకమంతరోయమయత్యేషత ఆత్మాంతర్యా
మ్యమృతః ॥ ౧౧ ॥ యఆకాశేతిష్ఠన్నాకాశాదంతరోయమాకాశోన
వేదయస్యాకాశశ్శరీరం యఆకాశమంతరోయమయత్యేషత - ఆత్మాంత
ర్యామ్యమృతః ॥ ౧౨ ॥ యస్తమసితిష్ఠగ్ంస్తమసోంతరోయం తమోన
వేదయస్యతమశ్శరీరంయస్తమోంతరోయమయత్యేషత ఆత్మాంతర్యా

మృతః ॥ ౧౩ ॥ యస్తేజసి తిష్ఠగ్ంస్తేజసోఽన్తరో యం తేజో న వేద య
స్య తేజశ్శరీరం యస్తేజోఽన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృత ఇ
త్యధిదైవతమథాధిభూతమ్ ॥ ౧౪ ॥ యస్సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠగ్ంస్సర్వే
భ్యో భూతేభ్యోఽన్తరో యగ్ం సర్వాణి భూతాని న విదుర్యస్య సర్వాణి
భూతాని శరీరం యస్సర్వాణి భూతాన్యన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్త
ర్యామ్యమృత ఇత్యధిభూతమథాధ్యాత్మమ్ ॥ ౧౫ ॥ యః ప్రాణే తిష్ఠ
న్ప్రాణాదన్తరో యం ప్రాణో న వేద యస్య ప్రాణశ్శరీరం యః ప్రాణ
మన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౬ ॥ యో వాచి
తిష్ఠన్వాచోఽన్తరో యం వాఙ్న వేద యస్య వాక్శరీరం యో వాచ మన్తరో
యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౭ ॥ యశ్చక్షుషి తిష్ఠగ్ంశ్చ
క్షుషోఽన్తరో యం చక్షుర్న వేద యస్య చక్షుశ్శరీరం యశ్చక్షురన్తరో
యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౮ ॥ యశ్శ్రోత్రే తిష్ఠగ్ంచ్ఛ్రో
త్రాదన్తరో యగ్ం శ్రోత్రం న వేద యస్య శ్రోత్రగ్ం శరీరం యశ్శ్రోత్ర
మన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౯ ॥ యో మనసి
తిష్ఠన్మనసోఽన్తరో యం మనో న వేద యస్య మనశ్శరీరం యో మనోఽన్తరో
యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౨౦ ॥ యస్త్వచి తిష్ఠగ్ంస్త్వ
చోఽన్తరో యం త్వఙ్న వేద యస్య త్వక్శరీరం యస్త్వచమన్తరో యమయ
త్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౨౧ ॥ యో విజ్ఞానే తిష్ఠన్విజ్ఞానాదన్
తరో యం విజ్ఞానం న వేద యస్య విజ్ఞానగ్ం శరీరం యో విజ్ఞానమన్తరో య
మయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౨౨ ॥ యో రేతసి తిష్ఠన్రేతసో
ఽన్తరో యగ్ం రేతో న వేద యస్య రేతశ్శరీరం యో రేతోఽన్తరో యమయత్యే
ష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతోఽదృష్టో ద్రష్టాఽశ్రుతః శ్రోతాఽమతో మ
న్తాఽవిజ్ఞాతో విజ్ఞాతా నాన్యోఽతోఽస్తి ద్రష్టా నాన్యోఽతోఽస్తి శ్రోతా నాన్యో
ఽతోఽస్తి మన్తా నాన్యోఽతోఽస్తి విజ్ఞాతైష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతోఽతో
ఽన్యదార్తం తతో హోద్దాలక ఆరుణిరుపరరామ ॥ ౨౩ ॥ * * * * *

—॥ఇతి పంచమాధ్యాయే సప్తమం బ్రాహ్మణమ్ ॥—

(౧) అథహవాచక్నవ్యువాచ బ్రాహ్మణా భగవంతో హన్తాహమిమంద్వౌ ప్రశ్నౌ ప్రక్ష్యామి తౌ చేన్మే వక్ష్యతి న వై జాతు యుష్మాకమిమం కశ్చిద్బ్రహ్మోద్యం జేతేతి పృచ్ఛ గార్గీతి ॥ ౧ ॥ (౨) సా హోవాచాహం వై త్వా యాజ్ఞవల్క్య యథా కాశ్యో వా వైదేహో వోగ్రపుత్ర ఉజ్జ్యం ధనురధిజ్యం కృత్వా ద్వౌ బాణవంతౌ సపత్నాతివ్యాధినౌ హస్తే కృత్వోపోత్తిష్ఠేదేవమేవాహం త్వా ద్వాభ్యాం ప్రశ్నాభ్యాముపోదస్థాం తౌ మే బ్రూహీతి పృచ్ఛ గార్గీతి ॥ ౨ ॥ సా హోవాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవాక్పృథివ్యా యదంతరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతంచ భవచ్చ భవిష్యచ్చేత్యాచక్షతే కస్మిం స్తదోతంచ ప్రోతం చేతి ॥ ౩ ॥ స హోవాచ యదూర్ధ్వం గార్గి దివో యదవాక్పృథివ్యా యదంతరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతంచ భవచ్చ భవిష్యచ్చేత్యాచక్షత ఆకాశే తదోతం చ ప్రోతం చేతి ॥ ౪ ॥ (౩) సా హోవాచ నమస్తేఽస్తు యాజ్ఞవల్క్య యో మ ఏతం వ్యవోచోఽపరస్మై ధారయస్వేతి పృచ్ఛ గార్గీతి ॥ ౫ ॥ (౪) సా హోవాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవాక్పృథివ్యా యదంతరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతంచ భవచ్చ భవిష్యచ్చేత్యాచక్షతే కస్మింస్తదోతం చ ప్రోతం చేతి ॥ ౬ ॥ స హోవాచ యదూర్ధ్వం గార్గి దివో యదవాక్పృథివ్యా యదంతరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతం భవచ్చ భవిష్యచ్చేత్యాచక్షత ఆకాశ ఏవ తదోతం చ ప్రోతం చేతి కస్మిన్ను ఖల్వాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి ॥ ౭ ॥ స హోవాచైతద్వై తదక్ష

---

(౧) బ్రహ్మోద్యం జేతేతి తౌ చేన్మే న వివక్ష్యతి మూర్ధాస్య విపతిష్యతీతి పృచ్ఛ గార్గీతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥ (౨) అహం వై యాజ్ఞవల్క్యేతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥ (౩) యో మ ఏతం వ్యవోచోఽపరస్మై ఇతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥ (౪) సా హోవాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదర్వాక్పృథివ్యా ఇతి రంగరామానుజీయపాఠః

రంగార్గి బ్రాహ్మణా అభివదంత్యస్థూలమనణ్వహ్రస్వమదీర్ఘమలో
హితమస్నేహమచ్ఛాయమతమోఽవాయ్వనాకాశమసంగమరసమగ
న్ధమచక్షుష్కమశ్రోత్రమవాగమనోఽతేజస్కమప్రాణమముఖమ
మాత్రమనంతరమబాహ్యం న తదశ్నాతి కించన న తదశ్నాతి కశ్చన ॥ ౮ ॥
ఏతస్యవా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి సూర్యాచంద్రమసౌ విధృతౌ తి
ష్ఠత ఏతస్యవా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి ద్యావాపృథివ్యౌ విధృతే తిష్ఠ
తః। ఏతస్యవా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి నిమేషా ముహూర్తా అహో
రాత్రాణ్యర్ధమాసా మాసా ఋతవస్సంవత్సరా ఇతి విధృతా స్తిష్ఠంత్యేత
స్యవా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి ప్రాచ్యోఽన్యా నద్యస్స్యందంతే శ్వేతే
భ్యః పర్వతేభ్యః ప్రతీచ్యోఽన్యా యాంయాం చ దిశమన్వేతస్యవా అక్షర
స్య ప్రశాసనే గార్గి దదతో మనుష్యాః ప్రశంసంతి యజమానం
దేవా దర్వీం పితరోఽన్వాయత్తాః ॥ ౯ ॥ యో వా ఏతదక్షరం గార్గ్య
విదిత్వాఽస్మింల్లోకే జుహోతి యజతే తపస్తప్యతే బహూని వర్షసహస్రా
ణ్యంతవదేవాస్య తద్భవతి యో వా ఏతదక్షరం గార్గ్యవిదిత్వాఽస్మాల్లో
కాత్ప్రైతి స కృపణోఽథ య ఏతదక్షరం గార్గి విదిత్వాఽస్మాల్లోకా
త్ప్రైతి స బ్రాహ్మణః ॥ ౧౦ ॥ తద్వా ఏతదక్షరం గార్గ్యదృష్టం ద్రష్టృ
శ్రుతగ్ం శ్రోత్రమమతం మంత్రమవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతృ నాన్యదతోఽస్తి ద
ష్టృ నాన్యదతోఽస్తి శ్రోతృ నాన్యదతోఽస్తి మంతృ నాన్యదతోఽస్తి వి
జ్ఞాత్రేతస్మిన్ను ఖల్వక్షరే గార్గ్యాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి ॥ ౧౧ ॥ సా
హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవంతస్తదేవ బహుమన్యేధ్వం యదస్మాన్నమ
స్కారేణ ముచ్యేధ్వం న వై జాతు యుష్మాకమిమం కశ్చిద్బ్రహ్మోద్యం జే
తేతి తతో హ వాచక్నవ్యుపరరామ ॥ ౧౨ ॥ * * * * * *

—ఇతి శ్రీబృహదారణ్యకే పంచమాధ్యాయే అష్టమం బ్రాహ్మణం—

అథ హైనం విదగ్ధః శాకల్యః పప్రచ్ఛ కతి దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి స
హైతయైవ నివిదా ప్రతిపేదే యావంతో వైశ్వదేవస్య నివిద్యుచ్యంతే

త్రయశ్చ త్రీ చ శతా త్రయశ్చ త్రీ చ సహస్రేత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ
దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్రయస్త్రింశదిత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా
యాజ్ఞవల్క్యేతి షడిత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి త్ర
య ఇత్యోమితి హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేతి ద్వావిత్యోమితి
హోవాచ కత్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేత్యధ్యర్ధ ఇత్యోమితి హోవాచ క
త్యేవ దేవా యాజ్ఞవల్క్యేత్యేక ఇత్యోమితి హోవాచ కతమే తే త్రయశ్చ
త్రీ చ శతా త్రయశ్చ త్రీ చ సహస్రేతి ॥ ౧ ॥ స హోవాచ మహిమాన ఏ
వైషామేతే త్రయస్త్రింశత్త్వేవ దేవా ఇతి కతమే తే త్రయస్త్రింశదిత్య
ష్టౌ వసవ ఏకాదశ రుద్రా ద్వాదశాదిత్యాస్త ఏకత్రింశదింద్రశ్చైవ ప్ర
జాపతిశ్చ త్రయస్త్రింశావితి ॥ ౨ ॥ కతమే వసవ ఇత్యగ్నిశ్చ పృథివీ చ
వాయుశ్చాంతరిక్షం చాదిత్యశ్చ ద్యౌశ్చ చంద్రమాశ్చ నక్షత్రాణి చైతే వ
సవ ఏతేషు హీదం వసు సర్వగ్ం హితమితి తస్మాద్వసవ ఇతి ॥ ౩ ॥ కత
మే రుద్రా ఇతి దశేమే పురుషే ప్రాణా ఆత్మైకాదశస్తే యదాస్మాచ్ఛరీరా
న్మర్త్యాదుత్క్రామంత్యథ రోదయంతి తద్యద్రోదయంతి తస్మాద్రుద్రా ఇతి ॥
౪ ॥ కతమ ఆదిత్యా ఇతి ద్వాదశ వై మాసాః సంవత్సరస్యైత ఆదిత్యా ఏ
తే హీదగ్ం సర్వమాదదానా యంతి తే యదిదగ్ం సర్వమాదదానా యంతి త
స్మాదాదిత్యా ఇతి ॥ ౫ ॥ కతమ ఇంద్రః కతమః ప్రజాపతిరితి స్తనయిత్ను
రేవేంద్రో యజ్ఞః ప్రజాపతిరితి కతమః స్తనయిత్నురిత్యశనిరితి కతమో
యజ్ఞ ఇతి పశవ ఇతి ॥ ౬ ॥ కతమే షడిత్యగ్నిశ్చ పృథివీ చ వాయుశ్చాం
తరిక్షం చాదిత్యశ్చ ద్యౌశ్చైతే షడేతే హీదగ్ం సర్వగ్ం షడితి ॥ ౭ ॥ క
తమే తే త్రయో దేవా ఇతీమ ఏవ త్రయో లోకా ఏషు హీమే సర్వే దేవా ఇ
తి కతమౌ తౌ ద్వౌ దేవావిత్యన్నం చైవ ప్రాణశ్చేతి కతమోఽధ్యర్ధ ఇతి
యోఽయం పవత ఇతి ॥ ౮ ॥ * తదాహుర్యదయమేక ఇవైవ పవతేఽథ
కథమధ్యర్ధ ఇతి యదస్మిన్నిదగ్ం సర్వమధ్యార్ధ్నోత్తేనాధ్యర్ధ ఇతి క

* యదయమేక ఏవైవ పవత ఇతి రంగరామానుజీయః పాఠః ॥

తమేవకో దేవఇతిప్రాణఇతి సబ్రహ్మత్యదిత్యాచక్షతే ॥ ౯ ॥ పృథివ్యే
వయస్యాయతనమగ్నిర్లోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతం పురుషంవిద్యా
త్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ సవైవేదితాస్యాత్ । యాజ్ఞవల్క్య
వేదవాఅహంతంపురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయణంయమాత్థయ ఏ
వాయగ్ శారీరఃపురుషః సఏషవదైవ శాకల్యతస్యకా దేవతేత్యమృతమి
తిహోవాచ ॥ ౧౦ ॥ కామఏవయస్యాయతనగ్హృదయంలోకో మనో
జ్యోతిర్యోవైతం పురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్సవై వేది
తాస్యాత్ । యాజ్ఞవల్క్య వేదవాఅహంతంపురుషగ్సర్వస్యాత్మనః ప
రాయణం యమాత్థయఏ వాయం కామమయః పురుషః సఏషవదైవశా
కల్యతస్యకాదేవ తేతి స్త్రియ ఇతిహోవాచ ॥ ౧౧ ॥ రూపాణ్యేవయ
స్యాయతనంచక్షుర్లోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతం పురుషంవిద్యాత్సర్వ
స్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితాస్యాత్ యాజ్ఞవల్క్య వేదవాఅహ
న్తం పురుషగ్సర్వస్యాత్మనః పరాయణంయమాత్థయఏవా సావాదిత్యే
పురుషః సఏషవదైవశాకల్యతస్యకా దేవ తేతిసత్యమితిహోవాచ ॥౧౨॥
ఆకాశఏవయస్యాయతనగ్ శ్రోత్రం లోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతం పు
రుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ సవైవేదితాస్యాత్ యాజ్ఞవ
ల్క్యవేదవాఅహంతం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయణంయమాత్థ
యఏవాయగ్ శ్రౌత్రః ప్రాతిశ్రుత్కః పురుషః సఏషవదైవశాకల్యతస్య
కా దేవ తేతిదిశ ఇతి హోవాచ ॥ ౧౩ ॥ తమఏవయస్యాయతనగ్ హృద
యంలోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతం పురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరా
యణగ్ సవైవేదితాస్యాత్ యాజ్ఞవల్క్యవేదవాఅహంతం పురుషగ్స
ర్వస్యాత్మనః పరాయణంయమాత్థయఏవాయంఛాయామయః పురు
షఃసఏషవదైవశాకల్యతస్యకాదేవ తేతిమృత్యురితి హోవాచ ॥ ౧౪ ॥
రూపాణ్యేవయస్యాయతనంచక్షుర్లోకోమనోజ్యోతిర్యోవైతం పురు
షంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్సవైవేదితాస్యాత్ యాజ్ఞవల్క్య

వేదవా అహంతం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయణంయమాత్థయ ఏ
వాయమాదర్శే పురుషః సఏషవదైవ శాకల్యతస్యకాదేవతేత్యసురితి
హోవాచ ॥ ౧౫ ॥ ఆపఏవయస్యాయతనగ్ హృదయంలోకోమనోజ్యో
తిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ సవై వేదితా
స్యాత్ యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహంతం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మనః పరాయ
ణంయమాత్థయఏవాయమప్సుపురుషః సఏషవదైవ శాకల్యతస్యకాదేవ
తేతి వరుణ ఇతిహోవాచ ॥ ౧౬ ॥ రేతఏవయస్యాయతనగ్ హృదయం
లోకోమనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణ
గ్ సవై వేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహంతం పురుషగ్ సర్వస్యాత్మ
నః పరాయణంయమాత్థయఏవాయంపుత్రమయః పురుషః సఏషవదైవశా
కల్యతస్యకాదేవతేతి ప్రజాపతిరితిహోవాచ ॥ ౧౭ ॥ శాకల్యేతిహోవా
చయాజ్ఞవల్క్యస్త్వాగ్ స్విదిమే బ్రాహ్మణా అంగారావక్షయణమక్రతా౩
ఇతి ॥ ౧౮ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతిహోవాచ శాకల్యోయదిదంకురుపాంచాలా
నాంబ్రాహ్మణానత్యవాదీః కింబ్రహ్మవిద్వానితి దిశోవేదసదేవాస్సప్రతి
ష్ఠా ఇతి యద్దిశో వేత్థసదేవాస్సప్రతిష్ఠాః ॥ ౧౯ ॥ కిందేవతోఽస్యాం
ప్రాచ్యాందిశ్యసీత్యాదిత్యదేవత ఇతి స ఆదిత్యః కస్మిన్ ప్రతిష్ఠిత ఇతి చ
క్షుషీతి కస్మిన్నుచక్షుః ప్రతిష్ఠితమితిరూపేష్వితి చక్షుషాహిరూపాణి
పశ్యతి కస్మిన్నురూపాణి ప్రతిష్ఠితానీతి హృదయ ఇతిహోవాచ యస్మా
ద్ధృదయేనహి రూపాణి సర్వోలోకో జానాతి తస్మాద్ధృదయే హ్యేవ రూ
పాణి ప్రతిష్ఠితాని భవంతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య ॥ ౨౦ ॥ కిందే
వతోఽస్యాం దక్షిణాయాందిశ్యసీతి యమదేవత ఇతి సయమః కస్మిన్ప్రతిష్ఠి
త ఇతి యజ్ఞ ఇతి కస్మిన్నుయజ్ఞః ప్రతిష్ఠిత ఇతి దక్షిణాయామితి కస్మి
న్నుదక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి శ్రద్ధాయామితి యదాహ్యేవ శ్రద్ధత్తేఽథదక్షి
ణాందదాతి శ్రద్ధాయాగ్ హ్యేవదక్షిణా ప్రతిష్ఠితేతి కస్మిన్నుశ్రద్ధా
ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి హోవాచ హృదయేనహి శ్రద్ధాంజా

నాతిహృదయే హ్యేవ రూపాణి ప్రతిష్ఠితాని భవన్తీత్యేవ మేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య ॥ ౨౧ ॥ కిందేవతోఽస్యాం ప్రతీచ్యాం దిశ్యసీతి వరుణదేవత ఇతి స వరుణః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇత్యప్స్వితి కస్మిన్న్వాపః ప్రతిష్ఠితా ఇతి రేతసీతి కస్మిన్నురేతః ప్రతిష్ఠితమితి హృదయ ఇతి తస్మాదపి ప్రతిరూపంజాతమాహుర్హృదయాదివ సృప్తో హృదయాదివ నిర్మిత ఇతి హృదయే హ్యేవ రేతః ప్రతిష్ఠితం భవతీత్యేవ మేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య ॥ ౨౨ ॥ కిందేవతోఽస్యాముదీచ్యాం దిశ్యసీతి సోమదేవత ఇతి స సోమః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి దీక్షాయామితి కస్మిన్నుదీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి సత్య ఇతి తస్మాదపి దీక్షిత మాహుః సత్యం వదేతి సత్యే హ్యేవ దీక్షా ప్రతిష్ఠితేతి కస్మిన్నుసత్యం ప్రతిష్ఠితమితి హృదయ ఇతి హోవాచ హృదయేన హి సత్యం జానాతి హృదయే హ్యేవ సత్యం ప్రతిష్ఠితం భవతీత్యేవ మేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య ॥ ౨౩ ॥ కిందేవతోఽస్యాం ధ్రువాయాం దిశ్యసీత్యగ్నిదేవత ఇతి సోఽగ్నిః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి వాచీతి కస్మిన్నువాక్ప్రతిష్ఠితేతి హృదయ ఇతి కస్మిన్నుహృదయం ప్రతిష్ఠితమితి ॥ ౨౪ ॥ అహల్లికేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో యత్రైతదన్యత్రాస్మన్మన్యాసై యద్ధ్యేతదన్యత్రాస్మత్స్యాచ్ఛ్వానో వైనదద్యుర్వయాంసి వైనద్విమథ్నీరన్నితి ॥ ౨౫ ॥ కస్మిన్నుత్వం చాత్మా చ ప్రతిష్ఠితౌ స్థ ఇతి ప్రాణ ఇతి కస్మిన్నుప్రాణః ప్రతిష్ఠిత ఇత్యపాన ఇతి కస్మిన్న్వపానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి వ్యాన ఇతి కస్మిన్నువ్యానః ప్రతిష్ఠిత ఇత్యుదాన ఇతి కస్మిన్నూదానః ప్రతిష్ఠిత ఇతి సమాన ఇతి స ఏష నేతి నేత్యాత్మాఽగృహ్యో న హి గృహ్యతేఽశీర్యో న హి శీర్యతేఽసఙ్గో న హి సజ్యతేఽసితో న వ్యథతే న రిష్యతి । ఏతాన్యష్టావాయతనాన్యష్టౌ లోకా అష్టౌ దేవా అష్టౌ పురుషాః స యస్తాన్పురుషాన్నిరుహ్య ప్రత్యుహ్యాత్యక్రామత్తం త్వౌపనిషదం పురుషం పృచ్ఛామి తం చేన్మే న వివక్ష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి । తం హ న మేనే శాకల్యస్తస్య హ మూర్ధా విపపాతాపి హాస్య పరిమోషిణోఽస్థీన్యపజహ్రురన్యన్మన్యమానాః ॥ ౨౬ ॥

అథహోవాచ బ్రాహ్మణా భగవంతో యో వః కామయతే స మా పృచ్ఛతు స
ర్వే వా మా పృచ్ఛత యో వః కామయతే తం వః పృచ్ఛామి సర్వాన్వా వః పృ
చ్ఛామీతి తే హ బ్రాహ్మణా న దధృషుః ॥ ౨౭ ॥ తాన్హైతైః శ్లోకైః పప్ర
చ్ఛ । యథా వృక్షో వనస్పతిస్తథైవ పురుషోఽమృషా । తస్య లోమాని
పర్ణాని త్వగస్యోత్పాటికా బహిః । త్వచ ఏవాస్య రుధిరం ప్రస్యంది త్వ
చ ఉత్పటః । తస్మాత్తదాతృణ్ణాత్ప్రైతి రసో వృక్షాదివాహతాత్ ॥ మాగ్ం
సాన్యస్య శకరాణి కినాటగ్ం స్నావ తత్స్థిరం । అస్థీన్యంతరతో దారూణి మ
జ్జా మజ్జోపమా కృతా । యద్వృక్షో వృక్ణో రోహతి మూలాన్నవతరః పు
నః । మర్త్యః స్విన్మృత్యునా వృక్ణః కస్మాన్మూలాత్ప్రరోహతి ॥ రేతస
ఇతి మా వోచత జీవతస్తత్ప్రజాయతే । ధానారుహ ఇవ వై వృక్షోఽంజ
సా ప్రేత్య సంభవః । యత్సమూలమావృహేయుర్వృక్షం న పునరాభవే
త్ । మర్త్యః స్విన్మృత్యునా వృక్ణః కస్మాన్మూలాత్ప్రరోహతి । జాత ఏ
వ న జాయతే కో న్వేనం జనయేత్పునః విజ్ఞానమానందం బ్రహ్మ రాతిర్దా
తుః పరాయణం । తిష్ఠమానస్య తద్విద ఇతి ॥ ౨౮ ॥ ఇతి నవమం బ్రాహ్మణం

బృహదారణ్యకే పంచమాధ్యాయస్సమాప్తః.

అథ షష్ఠాధ్యాయః.

హరిఃఓమ్ ॥ జనకో హ వైదేహ ఆసాం చక్రేఽథ హ యాజ్ఞవల్క్య ఆ
వవ్రాజ । తగ్ం హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య కిమర్థమచారీః పశూనిచ్ఛన్న
ణ్వంతానితి । ఉభయమేవ సమ్రాడితి హోవాచ ॥ ౧ ॥ యత్తే కశ్చిద
బ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే జిత్వా శైలినిర్వాగ్వై బ్రహ్మేతి యథా
మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛైలినో బ్రవీ
ద్వాగ్వై బ్రహ్మేత్యవదతో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్ర
తిష్ఠాం న మే బ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవ
ల్క్య వాగేవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞేత్యేనదుపాసీత । కా ప్రజ్ఞతా

యాజ్ఞవల్క్య । వాగేవ సమ్రాడితి హోవాచ। వాచా వై సమ్రాడ్బంధుః
ప్రజ్ఞాయతే ఋగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేదోథర్వాంగిరస ఇతిహాసః పు
రాణం విద్యా ఉపనిషదః శ్లోకాః సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానా
నీష్టగ్ం హుతమాశితం పాయితమయం చ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణి చ
భూతాని వాచైవ సమ్రాట్ ప్రజ్ఞాయంతే వాగ్వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ । నై
నం వాగ్జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవా
నప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే । హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీ
తి హోవాచ జనకో వైదేహః । స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽ
మన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౨ ॥ * యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృ
ణవామేత్యబ్రవీన్మ ఉదంకః శౌల్బాయనః ప్రాణో వై బ్రహ్మేతి యథా
మాతృమాన్ పితృమానాచార్యవాన్ బ్రూయాత్తథా తచ్ఛౌల్బాయ
నోఽబ్రవీత్ప్రాణో వై బ్రహ్మేత్యప్రాణతో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యా
యతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో
బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రియమి
త్యేనదుపాసీత కా ప్రియతా యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవ సమ్రాడితి హోవా
చ ప్రాణస్య వై సమ్రాట్ కామాయాయాజ్యం యాజయత్యప్రతిగృహ్య
స్య ప్రతిగృహ్ణాత్యపి తత్ర వధాశంకం భవతి యాం దిశమేతి ప్రాణస్యై
వ సమ్రాట్ కామాయ ప్రాణో వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనం ప్రా
ణో జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవాన
ప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి
హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్య
త నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౩ ॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్య
బ్రవీన్మే బర్కుర్వార్ష్ణశ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్ పితృమా
నాచార్యవాన్ బ్రూయాత్తథా తద్వార్ష్ణోఽబ్రవీచ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేత్య

* అత్ర వధాశంకా భవతీతి శాంకరః పాఠః॥

పశ్యతో హి కిగ్ స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీది
త్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య చక్షురే
వాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా సత్యమిత్యేనదుపాసీత కా సత్యతా యా
జ్ఞవల్క్య చక్షురేవ సమ్రాడితి హోవాచ చక్షుషా వై సమ్రాట్ పశ్య
న్తమాహురద్రాక్షీరితి స ఆహాద్రాక్షమితి తత్సత్యం భవతి చక్షుర్వై స
మ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనం చక్షుర్జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్ష
రన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృ
షభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞ
వల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౪ ॥ యదేవ తే కశ్చిద
బ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే గర్దభీవిపీతో భారద్వాజః శ్రోత్రం
వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా
తద్భారద్వాజోఽబ్రవీచ్ఛ్రోత్రం వై బ్రహ్మేత్యశృణ్వతో హి కిగ్ స్యాదిత్యబ్ర
వీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మే బ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడి
తి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య శ్రోత్రమేవాయతనమాకాశః ప్ర
తిష్ఠానన్తమిత్యేనదుపాసీత కానన్తతా యాజ్ఞవల్క్య దిశ ఏవ సమ్రాడితి
హోవాచ తస్మాద్వై సమ్రాడపి యాం కాం చ దిశం గచ్ఛతి నైవాస్యా అం
తం గచ్ఛత్యనన్తా హి దిశో దిశో వై సమ్రాట్ శ్రోత్రగ్ం శ్రోత్రం వై స
మ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం శ్రోత్రం జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభి
క్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృ
షభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యా
జ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౫ ॥ యదేవ తే కశ్చిద
బ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే సత్యకామో జాబాలో మనో వై బ్రహ్మేతి
యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తజ్జాబాలో
ఽబ్రవీన్మనో వై బ్రహ్మేత్యమనసో హి కిగ్ స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయత
నం ప్రతిష్ఠాం న మే బ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి

యాజ్ఞవల్క్యమన ఏవాయతన మాకాశః ప్రతిష్ఠానంద ఇత్యేన దుపాసీ
త కా ఆనందతా యాజ్ఞవల్క్య మన ఏవ సమ్రాడితి హోవాచ మనసా వై స
మ్రాట్ స్త్రియమభిహార్యతే తస్యాం ప్రతిరూపః పుత్రో జాయతే స ఆ
నందో మనో వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనం మనో జహాతి సర్వాణ్యేనం
భూతాన్యభిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వా నేతదు
పాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స
హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౬ ॥
యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే విదగ్ధః శాకల్యో హృద
యం వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమా నాచార్యవాన్ బ్రూయాత్త
థా తచ్ఛాకల్యో బ్రవీద్ధృదయం వై బ్రహ్మేత్యహృదయస్య హి కిగ్ం స్యాది
త్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మే బ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్స
మ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య హృదయమేవాయతనమాకాశః
ప్రతిష్ఠా స్థితిరిత్యేన దుపాసీత కా స్థితతా యాజ్ఞవల్క్య హృదయమేవ స
మ్రాడితి హోవాచ హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వేషాం భూతానామాయ
తనగ్ం హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వేషాం భూతానాం ప్రతిష్ఠా హృదయే
హ్యేవ సమ్రాట్ సర్వాణి భూతాని ప్రతిష్ఠితాని భవంతి హృదయం వై స
మ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం హృదయం జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్య
భిక్షరంతి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వా నేతదుపాస్తే హ
స్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః సహోవా
చ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౭ ॥ * *

——*ఇతి బృహదారణ్యకే షష్ఠాధ్యాయే ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్*——

జనకో హ వైదేహః కూర్చాదుపావసర్పన్నువాచ నమస్తేఽస్తు యా
జ్ఞవల్క్యాను మా శాధీతి స హోవాచ యథా వై సమ్రాణ్మహాంతమధ్వాన
మేష్యన్ రథం వా నావం వా సమాదదీతైవమేవైతాభిరుపనిషద్భిస్సమా
హితాత్మాస్యేవం బృందారక ఆఢ్యస్సన్నధీతవేద ఉక్తోపనిషత్క ఇతో

విముచ్యమానః క్వగమిష్యసీతి నాహం తద్భగవన్వేద యత్ర గమిష్యామీ
త్యథవై తేఽహం తద్వక్ష్యామి యత్రగమిష్యసీతి బ్రవీతు భగవానితి ॥ ౧ ॥
ఇంధో హవై నామైష యోఽయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషస్తం వా ఏతమింధ
గ్ంసంతమింద్ర ఇత్యాచక్షతే పరోక్షేణైవ పరోక్షప్రియా ఇవహి దేవాః
ప్రత్యక్షద్విషః ॥ ౨ ॥ అథైతద్వామేఽక్షిణి పురుషరూపమేషాస్య పత్నీ
విరాట్ తయోరేషసగ్ంస్తావో య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశోఽథైన
యోరేతదన్నం య ఏషోఽంతర్హృదయే లోహితపిండోఽథైన యోరే
తత్ప్రావరణం యదేతదంతర్హృదయే జాలకమివాథైన యోరేషా
సృతిస్సంచరణీ యైషా హృదయాదూర్ధ్వా నాడ్యుచ్చరతి యథా కే
శస్సహస్రధా భిన్న ఏవమస్యైతా హితా నామ నాడ్యోఽంతర్హృదయే
ప్రతిష్ఠితా భవంత్యేతాభిర్వా ఏతదాస్రవదాస్రవతి తస్మాదేష ప్రవివిక్తా
హారతర ఇవైవ భవత్యస్మాచ్ఛారీరాదాత్మనః ॥ ౩ ॥ తస్య ప్రాచీ దిక్ ప్రా
ఞ్చః ప్రాణా దక్షిణా దిగ్దక్షిణే ప్రాణాః ప్రతీచీ దిక్ ప్రత్యఞ్చః ప్రాణా
ఉదీచీ దిగుదఞ్చః ప్రాణా ఊర్ధ్వా దిగూర్ధ్వాః ప్రాణా అవాచీ దిగవా
ఞ్చః ప్రాణాస్సర్వా దిశస్సర్వే ప్రాణాస్స ఏష నేతి నేత్యాత్మాఽగృ
హ్యో న హి గృహ్యతేఽశీర్యో న హి శీర్యతేఽసంగో న హి సజ్యతేఽసితో న
వ్యథతే న రిష్యత్యభయం వై జనక ప్రాప్తోఽసీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ।
స హోవాచ జనకో వైదేహోఽభయం త్వా గచ్ఛతాద్యాజ్ఞవల్క్య యో
నో భగవన్నభయం వేదయసే నమస్తేఽస్త్విమే విదేహా అయమహమ
స్మీతి ॥ ౪ ॥ * ఇతి షష్ఠాధ్యాయే ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్ *

జనకగ్ం హ వైదేహం యాజ్ఞవల్క్యో జగామ స మేనే న వదిష్య ఇత్యథ
హ యజ్జనకశ్చ వైదేహో యాజ్ఞవల్క్యశ్చాగ్నిహోత్రే సముదాతే తస్మై
హ యాజ్ఞవల్క్యో వరం దదౌ స హ కామప్రశ్నమేవ వవ్రే తగ్ం హాస్మై
దదౌ తగ్ం సమ్రాడేవ పూర్వం పప్రచ్ఛ ॥ ౧ ॥ యాజ్ఞవల్క్య కింజ్యోతిర
యం పురుష ఇతి । ఆదిత్యజ్యోతిస్సమ్రాడితి హోవాచ ఆదిత్యేనైవాయం జ్యోతిషా

ఽస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య ॥ ౨॥
అస్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యకింజ్యోతిరేవాయంపురుషఇతిచంద్రమా
ఏవాస్యజ్యోతిర్భవతీతిచంద్రమసైవాయంజ్యోతిషాఽస్తేపల్యయతేక
ర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య ॥ ౩ ॥ అస్తమితఆదిత్యే
యాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేకింజ్యోతిరేవాయంపురుషఇత్యగ్నిరే
వాస్యజ్యోతిర్భవతీత్యగ్నినైవాయంజ్యోతిషాఽస్తేపల్యయతేకర్మకు
రుతే విపల్యేతీత్యేవ మేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య ॥ ౪ ॥ అస్తమితఆదిత్యేయా
జ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేశాంతేఽగ్నౌకింజ్యోతిరేవాయం పురుషఇతి
వాగేవాస్యజ్యోతిర్భవతీతి వాచైవాయంజ్యోతిషాఽస్తేపల్యయతేకర్మ
కురుతేవిపల్యేతీతి తస్మాద్వైసమ్రాడపి యత్రస్వఃపాణిర్నవినిర్జ్ఞాయ
తేథయత్ర వాగుచ్చరత్యుపైవతత్రన్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥౫
అస్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేశాంతేఽగ్నౌశాంతా
యాంవాచికింజ్యోతిరేవాయంపురుషఇత్యాత్మైవాస్యజ్యోతిర్భవతీత్యా
త్మనైవాయంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతే కర్మకురుతే విపల్యేతీతి ॥ ౬ ॥
కతమఆత్మేతియోఽయంవిజ్ఞానమయః ప్రాణేషుహృద్యంతర్జ్యోతిఃపురు
షః । ససమానస్సన్నుభౌలోకావనుసంచరతిధ్యాయతీవలేలాయతీవ।
సహిస్వప్నోభూత్వేమంలోకమతిక్రామతిమృత్యోరూపాణి ॥ ౭ ॥ స
వాఅయంపురుషోజాయమానశ్శరీరమభిసంపద్యమానఃపాప్మభిస్సంసృ
జ్యతే సఉత్క్రామన్మ్రియమాణఃపాప్మనోవిజహాతి ॥ ౮ ॥ తస్యవా
ఏతస్యపురుషస్యద్వే ఏవస్థానేభవతఇదంచపరలోకస్థానంచసంధ్యంతృ
తీయగ్ స్వప్నస్థానంతస్మింత్సంధ్యేస్థానేతిష్ఠన్నేతే ఉభేస్థానేపశ్యతీదం
చపరలోకస్థానంచ । అథయథాక్రమోయంపరలోకస్థానేభవతి త
మాక్రమమాక్రమ్యోభయాన్పాప్మనఆనందాగ్ శ్చపశ్యతి॥సయత్రప్రస్వ
పిత్యస్య లోకస్య సర్వావతోమాత్రామపాదాయస్వయంవిహత్యస్వ
యంనిర్మాయస్వేన భాసాస్వేన జ్యోతిషాప్రస్వపిత్యత్రాయంపురుషః స్వయం జ్యో

తిర్భవతి ॥ ౯ ॥ నతత్ర రథానరథయోగానపంథానో భవంత్యథరథాన్ రథయోగాన్పథస్సృజతే నతత్రానందాముదః ప్రముదో భవంత్యథాన న్దాన్ముదః ప్రముదస్సృజతే నతత్ర వేశాంతాః పుష్కరిణ్యస్స్రవంత్యో భవంత్యథ వేశాంతాః పుష్కరిణ్యస్స్రవంత్యస్సృజతే సహికర్తా॥ ౧౦ ॥ తదేతే శ్లోకాభవంతి ॥ స్వప్నేనశారీరమభిప్రహత్యాసుప్తస్సుప్తానభిచాకశీతి। శుక్రమాదాయపునరైతిస్థానగ్ంహిరణ్మయఃపురుష ఏకహగ్ంసః ॥ ౧౧ ॥ ప్రాణేనరక్షన్నవరంకులాయంబహిష్కులాయాదమృతశ్చరిత్వా। సఈయతేఽమృతోయత్రకామగ్ంహిరణ్మయః పురుషఏకహగ్ంసః ॥ ౧౨ ॥ స్వప్నాంతఉచ్చావచమీయమానోరూపాణి దేవఃకురుతేబహూని। ఉతేవస్త్రీభిస్సహమోదమానోజక్షదుతేవాపిభయానిపశ్యన్ ॥ ౧౩ ॥ ఆరామమస్యపశ్యంతినతంపశ్యతికశ్చనేతి। తంనాయతంబోధయేదిత్యాహుః। దుర్భిషజ్యగ్ంహాస్మైభవతియమేష నప్రతిపద్యతే అథోఖల్వాహుర్జాగరితదేశఏవాస్యైషఇతియాని హ్యేవజాగ్రత్పశ్యతి తానిసుప్తఇత్యత్రాయంపురుషః స్వయంజ్యోతిర్భవతి సోఽహంభగవతేసహస్రందదామ్యతఊర్ధ్వం విమోక్షాయ బ్రూహీతి ॥ ౧౪ ॥ సవాఏషఏతస్మిన్ సంప్రసాదేరత్వాచరిత్వాదృష్ట్వైవపుణ్యంచపాపంచ। పునఃప్రతిన్యాయంప్రతియోన్యాద్రవతి స్వప్నాయైవసయత్తత్రకించిత్పశ్యత్యనన్వాగతస్తేనభవత్యసంగోహ్యయంపురుష ఇత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్యసోఽహంభగవతే సహస్రం దదామ్యతఊర్ధ్వంవిమోక్షాయైవబ్రూహీతి ॥ ౧౫ ॥ * సవాఏషఏతస్మిన్స్వప్నేరత్వాచరిత్వా దృష్ట్వైవపుణ్యంచపాపంచపునః ప్రతిన్యాయంప్రతియోన్యాద్రవతి బుద్ధాంతాయైవ సయత్తత్రకించిత్పశ్యత్యనన్వాగతస్తేన భవత్యసంగోహ్యయంపురుషఇత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్యసోఽహంభగవతే సహస్రందదామ్యతఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ

* ఏతస్మిన్స్వప్నాంతేరత్వేతి రంగరామానుజీయేపాఠః ॥

బ్రూహీతి ॥ ౧౬ ॥ సవా ఏష ఏతస్మిన్బుద్ధాంతే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవ
పుణ్యంచ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యాద్రవతి స్వప్నాం
తాయైవ ॥ ౧౭ ॥ తద్యథా మహామత్స్య ఉభే కూలే అనుసంచరతి
పూర్వంచాపరంచైవ మేవాయంపురుష ఏతావుభావంతావనుసంచర
తి స్వప్నాంతంచ బుద్ధాంతంచ ॥ ౧౮ ॥ తద్యథాస్మిన్నాకాశే శ్యేనోవా
సుపర్ణోవా విపరిపత్య శ్రాంతస్సగ్ంహత్య పక్షౌ సల్లయాయైవ ధ్రియత
ఏవమేవాయం పురుష ఏతస్మా అంతాయ ధావతి యత్ర సుప్తో న కంచన
కామం కామయతే న కంచన స్వప్నం పశ్యతి ॥ ౧౯ ॥ తా వా అస్యైతా
హితానామ నాడ్యో యథా కేశస్సహస్రధా భిన్నస్తావతాణిమ్నా తిష్ఠంతి
శుక్లస్య నీలస్య పింగళస్య హరితస్య లోహితస్య పూర్ణా అథ యత్రైనం
ఘ్నంతీవ జినంతీవ హస్తీవ విచ్ఛాయయతి గర్తమివ పతతి ॥ యదేవ జాగ్ర
ద్భయం పశ్యతి తదత్రావిద్యయా మన్యతే అథ యత్ర దేవ ఇవ రాజేవాహ
మేవేదగ్ం సర్వోఽస్మీతి మన్యతే సోఽస్య పరమో లోకః ॥ ౨౦ ॥ తద్వా అస్యై
తదతిచ్ఛందా అపహతపాప్మాఽభయగ్ం రూపం। తద్యథా ప్రియయా స్త్రి
యా సమ్పరిష్వక్తో న బాహ్యం కించన వేద నాంతర మేవమేవాయం పు
రుషః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సమ్పరిష్వక్తో న బాహ్యం కించన వేద నాంతరం । త
ద్వా అస్యైతదాప్తకామమాత్మకామమకామగ్ం రూపగ్ం శోకాంతరం ॥ ౨౧
అత్ర పితాఽపితా భవతి మాతాఽమాతా లోకా అలోకా దేవా అదేవా
వేదా అవేదాః। అత్ర స్తేనోఽస్తేనో భవతి భ్రూణహాఽభ్రూణహా చాం
డాలోఽచాండాలః పౌల్కసోఽపౌల్కసః శ్రమణోఽశ్రమణస్తాప
సోఽతాపసోఽనన్వాగతం పుణ్యేనానన్వాగతం పాపేన తీర్ణోహి తదా స
ర్వాంఛోకాన్హృదయస్య భవతి ॥ ౨౨ ॥ యద్వై తన్న పశ్యతి పశ్య
న్వై తన్న పశ్యతి । న హి ద్రష్టుర్దృష్టేర్విపరిలోపో విద్యతేఽవినాశి
త్వాత్ ॥ న తు తద్ద్వితీయమస్తి తతోఽన్యద్విభక్తం యత్పశ్యేత్ ॥ ౨౩ ॥
యద్వై తన్న జిఘ్రతి జిఘ్రన్వై తన్న జిఘ్రతి న హి ఘ్రాతుర్ఘ్రాతే ర్విపరి

లోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వాన్న తు తద్ద్వితీయమస్తి తతో ఽన్యద్విభక్తం
యజ్జిఘ్రేత్ ॥ ౨౪ ॥ యద్వై తన్న రసయతే రసయన్వై తన్న రసయతే
న హి రసయితూ రసయతేర్విపరిలోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వాన్న తు త
ద్ద్వితీయమస్తి తతో ఽన్యద్విభక్తం యద్రసయేత్ ॥ ౨౫ ॥ యద్వై తం
న వదతి వదన్వై తన్న వదతి న హి వక్తుర్వక్తేర్విపరిలోపో విద్యతే ఽవినాశి
త్వాన్న తు తద్ద్వితీయమస్తి తతో ఽన్యద్విభక్తం యద్వదేత్ ॥ ౨౬ ॥ య
ద్వై తన్న శృణోతి శృణ్వన్వై తన్న శృణోతి న హి శ్రోతుః శ్రుతేర్విప
రిలోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వాన్న తు తద్ద్వితీయమస్తి తతో ఽన్యద్విభక్తం
యచ్ఛృణుయాత్ ॥ ౨౭ ॥ యద్వై తన్న మనుతే మన్వానో వై తన్న మను
తే న హి మన్తుర్మతేర్విపరిలోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వాన్న తు తద్ద్వితీ
యమస్తి తతో ఽన్యద్విభక్తం యన్మన్వీత ॥ ౨౮ ॥ యద్వై తన్న స్పృశ
తి స్పృశన్వై తన్న స్పృశతి న హి స్ప్రష్టుః స్పృష్టేర్విపరిలోపో విద్య
తే ఽవినాశిత్వాన్న తు తద్ద్వితీయమస్తి తతో ఽన్యద్విభక్తం యత్స్పృశే
త్ ॥ ౨౯ ॥ యద్వై తన్న విజానాతి విజానన్వై తన్న విజానాతి న హి వి
జ్ఞాతుర్విజ్ఞాతేర్విపరిలోపో విద్యతే ఽవినాశిత్వాన్న తు తద్ద్వితీయమస్తి
తతో ఽన్యద్విభక్తం యద్విజానీయాత్ ॥ ౩౦ ॥ యత్ర వా అన్యదివ స్యాత్త
త్రాన్యో ఽన్యత్పశ్యేదన్యో ఽన్యజ్జిఘ్రేదన్యో ఽన్యద్రసయేదన్యో ఽన్య
ద్వదేదన్యో ఽన్యచ్ఛృణుయాదన్యో ఽన్యన్మన్వీతాన్యో ఽన్యత్స్పృశే
దన్యో ఽన్యద్విజానీయాత్ ॥ ౩౧ ॥ సలిల ఏకో ద్రష్టా ఽద్వైతో భవత్యేష
బ్రహ్మలోకః సమ్రాడితి హైనమనుశశాస యాజ్ఞవల్క్య ఏషాస్య పరమా
గతిరేషాస్య పరమా సంపదేషో ఽస్య పరమో లోక ఏషో ఽస్య పరమ ఆ
నందః ఏతస్యైవానందస్యాన్యాని భూతాని మాత్రాముపజీవంతి ॥ ౩౨ ॥
స యో మనుష్యాణాం రాద్ధః సమృద్ధో భవత్యన్యేషామధిపతిః సర్వై
ర్మానుష్యకైర్భోగైః సంపన్నతమః స మనుష్యాణాం పరమ ఆనందో ఽథ యే శ
తం మనుష్యాణామానందాః స ఏకః పితౄణాం జితలోకానామానం

దోఽథయేశతంపితౄణాంజితలోకానామానందాః సఏకోగంధర్వలో
కఆనందోఽథయేశతం గంధర్వలోకఆనందాః సఏకః కర్మదేవానా
మానందోయేకర్మణాదేవత్వమభిసంపద్యంతే । అథయేశతంకర్మ
దేవానామానందాః సఏకఆజానదేవానామానందోయశ్చశ్రోత్రియో
ఽవృజినోఽకామహతోఽథయేశతమాజానదేవానామానందాః సఏకః
ప్రజాపతిలోక ఆనందో యశ్చశ్రోత్రియోఽవృజినోఽకామహతో
ఽథయేశతం ప్రజాపతిలోక ఆనందాః సఏకో బ్రహ్మలోకఆనందో
యశ్చ శ్రోత్రియోఽవృజినోఽకామహతోఽథైష ఏవపరమఆనం
దః । ఏషబ్రహ్మలోకస్సమ్రాడితి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః సోఽహం
భగవతే సహస్రందదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహీ
త్యత్రహయాజ్ఞవల్క్యో బిభయాంచకార మేధావీరాజాసర్వేభ్యో
మాఽన్తేభ్యఉదరౌత్సీదితి ॥ ౩౩ ॥ సవాఏషఏతస్మిన్స్వప్నాంతేరత్వా
చరిత్వాదృష్ట్వైవపుణ్యంచపాపంచపునః ప్రతిన్యాయంప్రతియోన్యా
ద్రవతి బుద్ధాంతాయైవ ॥ ౩౪ ॥(౧) తద్యథాఽనస్సుసమాహితముత్స
ర్జద్యాయాదేవమేవాయగ్ంశారీరఆత్మాప్రాజ్ఞేనాత్మనాన్వారూఢ ఉ
త్సర్జన్యాతియత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీభవతి ॥ ౩౫ ॥ సయత్రాయ
మణిమానంన్యేతిజరయావోపతపతావాణిమానంనిగచ్ఛతితద్యథామ్రం
వోదుంబరంవాపిప్పలంవాబంధనాత్ప్రముచ్యతఏవమేవాయం పురుష
ఏభ్యోఽఙ్గేభ్యస్సంప్రముచ్యపునః ప్రతిన్యాయంప్రతియోన్యాద్రవ
తి ప్రాణాయైవ ॥ ౩౬ ॥ తద్యథారాజానమాయాంతముగ్రాః ప్రత్యే
నసఃసూతగ్రామణ్యోఽన్నైఃపానైరావసథైః ప్రతికల్పంతేఽయమా
యాత్యయమాగచ్ఛతీత్యేవగ్ం హైవంవిదగ్ం సర్వాణిభూతానిప్రతిక
ల్పంత ఇదం బ్రహ్మాయాతీదమాగచ్ఛతీతి ॥ ౩౭ ॥ (౨)తద్యథారా

---

(౧)ఏతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీభవతీతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥
(౨)యత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీభవతీతి రంగరామానుజీయపాఠః॥

జానంప్రయియాసంతముగ్రాః ప్రత్యేనసస్సూతగ్రామణ్యోఽభిసమాయంత్యేవమేవేమమాత్మానమంతకాలే సర్వే ప్రాణా అభిసమాయంతి యత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి ॥ ౩౮ ॥ * * * * * * * *

—*ఇతిషష్ఠాధ్యాయే-తృతీయంబ్రాహ్మణమ్*—

* సయత్రాయమాత్మాబల్యం న్యేత్యసమ్మోహమివ న్యేత్యథైనమేతే ప్రాణా అభిసమాయంతి సఏతాస్తేజోమాత్రాస్సమభ్యాదదానో హృదయమేవాన్వవక్రామతి సయత్రైషచాక్షుషః పురుషః పరాఙ్పర్యావర్తతేఽథాఽరూపజ్ఞో భవతి ॥౧॥ ఏకీభవతినపశ్యతీత్యాహురేకీభవతి నశృణోతీత్యాహురేకీభవతినమనుత ఇత్యాహురేకీభవతినస్పృశతీత్యాహురేకీభవతినవిజానాతీత్యాహుస్తస్యహైతస్యహృదయస్యాగ్రం ప్రద్యోతతే తేన ప్రద్యోతేనైషఆత్మా నిష్క్రామతి చక్షుష్టోవామూర్ధ్నో వాఽన్యేభ్యోవాశరీరదేశేభ్యస్తముత్క్రామంతం ప్రాణోఽనూత్క్రామతి ప్రాణమనూత్క్రామంతగ్ం సర్వేప్రాణాఅనూత్క్రామంతి సవిజ్ఞానోభవతిసవిజ్ఞానమేవాన్వవక్రామతి । తం విద్యాకర్మణీ సమన్వారభేతేపూర్వప్రజ్ఞాచ ॥ ౨ ॥ తద్యథాతృణజలాయుకా తృణస్యాంతం గత్వాఽన్యమాక్రమ మాక్రమ్యాత్మాన ముపసగ్ంహరత్యేవ మేవాయమాత్మేదగ్ం శరీరం నిహత్యావిద్యాంగమయిత్వాన్యమాక్రమమాక్రమ్యాత్మాన ముపసగ్ంహరతి ॥ ౩ ॥ తద్యథాపేశస్కారీ పేశసోమాత్రా ముపాదాయాన్యన్నవతరం కల్యాణతరగ్ంరూపంతనుతఏవమేవాయమాత్మేదగ్ శరీరం నిహత్యావిద్యాంగమయిత్వాన్యన్నవతరంకల్యాణతరగ్ంరూపంకురుతేపిత్ర్యంవాగాంధర్వంవాదైవంవాప్రాజాపత్యంవాబ్రాహ్మంవాఽన్యేషాంవాభూతానాం ॥ ౪ ॥ సవాఅయమాత్మాబ్రహ్మవిజ్ఞానమయోమనోమయః ప్రాణమయశ్చక్షుర్మయః శ్రోత్రమయఃపృథివీమయఆపోమయోవాయుమయఆకాశమ

---

* పర్యావర్తతేఽథాఽరూపజ్ఞో భవతీతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

యస్తేజోమయోఽతేజోమయః కామమయోఽకామమయః క్రోధ
మయోఽక్రోధమయో ధర్మమయోఽధర్మమయః సర్వమయస్త
ద్యదేతదిదంమయోఽదోమయ ఇతి యథాకారీ యథాచారీ తథా భవతి
సాధుకారీ సాధుర్భవతి పాపకారీ పాపో భవతి పుణ్యః పుణ్యేన కర్మ
ణా భవతి పాపః పాపేన । అథో ఖల్వాహుః కామమయ ఏవాయం పురు
ష ఇతి స యథాకామో భవతి తత్క్రతుర్భవతి యత్క్రతుర్భవతి త
త్కర్మ కురుతే యత్కర్మ కురుతే తదభిసంపద్యతే ॥ ౫ ॥ తదేష శ్లో
కో భవతి ॥ తదేవ సక్తః సహ కర్మణైతి లింగం మనో యత్ర నిషక్తమస్య
ప్రాప్యాన్తం కర్మణస్తస్య యత్కించేహ కరోత్యయమ్ । తస్మాల్లోకా
త్పునరేత్యస్మై లోకాయ కర్మణ ఇతి ను కామయమానోఽథాకామయ
మానో యోఽకామో నిష్కామ ఆప్తకామ ఆత్మకామః న తస్య ప్రా
ణా ఉత్క్రామన్తి బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి ॥ ౬ ॥ తదేష శ్లోకో భవ
తి । యదా సర్వే ప్రముచ్యన్తే కామా యేఽస్య హృది శ్రితాః । అథ మ
ర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుత ఇతి తద్యథాఽహినిర్ల్వయనీ
వల్మీకే మృతా ప్రత్యస్తా శయీతైవమేవేదగ్ం శరీరగ్ం శేతే । అథాయమ
శరీరోఽమృతః ప్రాణో బ్రహ్మైవ తేజ ఏవ సోఽహం భగవతే సహస్రం
దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః ॥ ౭ ॥ తదేతే శ్లోకా భవన్తి । అ
ణుః పన్థా వితతః పురాణో మాగ్ం స్పృష్టోఽనువిత్తో మయైవ । తేన ధీరా
అపియన్తి బ్రహ్మవిదః స్వర్గం లోకమిత ఊర్ధ్వం విముక్తాః ॥ ౮ ॥ త
స్మిఞ్ఛుక్లముత నీలమాహుః పింగళగ్ం హరితం లోహితం చ । ఏష పన్థా
బ్రహ్మణా హానువిత్తః తేనైతి బ్రహ్మవిత్పుణ్యకృత్తైజసశ్చ ॥ ౯ ॥ అన్
ధం తమః ప్రవిశన్తి యేఽవిద్యాముపాసతే । తతో భూయ ఇవ తే తమో
య ఉ విద్యాయాగ్ం రతాః ॥ ౧౦ ॥ అనన్దా నామ తే లోకా అన్ధేన తమ
సాఽఽవృతాః । తాగ్ంస్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్త్యవిద్వాగ్ంసోఽబుధో జనాః ॥ ౧౧ ॥
ఆత్మానం చేద్విజానీయాదయమస్మీతి పూరుషః । కిమిచ్ఛన్ కస్య కా

మాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్ ॥ ౧౨ ॥ (౧)యస్యానువిత్తః ప్రతిబుద్ధ ఆ
త్మాఽస్మింత్సందేహ్యే గహనే ప్రవిష్టః । స విశ్వకృత్స హి సర్వస్య కర్తా
తస్య లోకస్స ఉ లోక ఏవ ॥ ౧౩ ॥ ఇహైవ సంతోఽథ విద్మ స్తద్వయం న చే
దవేదిర్మహతీ వినష్టిః । య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవంత్యథేతరే
దుఃఖమేవాపియంతి ॥ ౧౪ ॥ యదైతమనుపశ్యత్యాత్మానం దేవ
మంజసా । ఈశానం భూతభవ్యస్య న తతో విజుగుప్సతే ॥ ౧౫ ॥
(౨)యస్మాదర్వాక్సంవత్సరోఽహోభిః పరివర్తతే । తద్దేవా జ్యోతిషాం
జ్యోతిరాయుర్హోపాసతేఽమృతం ॥ ౧౬ ॥ యస్మిన్పంచ పంచజనా
ఆకాశశ్చ ప్రతిష్ఠితః । తమేవ మన్య ఆత్మానం విద్వాన్బ్రహ్మామృతోఽమృ
తం ॥ ౧౭ ॥ ప్రాణస్య ప్రాణముత చక్షుషశ్చక్షురుత శ్రోత్రస్య శ్రో
త్రం । మనసో యే మనో విదుః । తే నిచిక్యుర్బ్రహ్మ పురాణమగ్ర్యం ॥ ౧౮ ॥
మనసైవానుద్రష్టవ్యం నేహ నానాస్తి కించన । మృత్యోస్స మృత్యుమా
ప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి ॥ ౧౯ ॥ ఏకధైవానుద్రష్టవ్యమేతదప్రమే
యం ధ్రువం । విరజః పర ఆకాశాదజ ఆత్మా మహాన్ధ్రువః ॥ ౨౦ ॥ తమేవ
ధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః । నానుధ్యాయాద్బహూఞ్ఛ
బ్దాన్వాచో విగ్లాపనం హి తదితి ॥ ౨౧ ॥ (౩)స వా ఏష మహానజ ఆత్మా
యోఽయం విజ్ఞానమయః ప్రాణేషు య ఏషోఽంతర్హృదయ ఆకాశస్త
స్మింశ్ఛేతే సర్వస్య వశీ సర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతిః స న సాధునా కర్మ
ణా భూయాన్నో ఏవాసాధునా కనీయానేష సర్వేశ్వర ఏష భూతాధిప
తిరేష భూతపాల ఏష సేతుర్విధరణ ఏషాం లోకానామసంభేదాయ తమే
తం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి । యజ్ఞేన దానేన తపసాఽ
నాశకేనైతమేవ విదిత్వా మునిర్భవతి । ఏతమేవ ప్రవ్రాజినో లోకమిచ్ఛ
న్తః ప్రవ్రజంతి ॥ ఏతద్ధ స్మ వై తత్పూర్వే విద్వాంసః ప్రజాం న కామయ

(౧) అస్మింత్సందేహ్యే గహన ఇతి- సఙ్లోకపాఠః (౨) తం దేవా ఇతి ॥
(౩) పుత్రైషణావిత్తైషణాలోకైషణేతి- ఉభే ఇహైవైష ఇతి చ రంగరా ॥

న్తేకింప్రజయాకరిష్యామః । యేషాంనోఽయమాత్మాఽయంలోకఇతితేహ
స్మపుత్రైషణాయాశ్చవిత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చవ్యుత్థాయా
థభిక్షాచర్యంచరంతియాహ్యేవ పుత్రైషణాసావిత్తైషణాయావిత్తైష
ణాసాలోకైషణోభేహ్యేతేఏషణేఏవభవతః । సఏషనేతినేత్యాత్మాఽ
గృహ్యోనహిగృహ్యతేఽశీర్యోనహిశీర్యతేఽసంగోనహిసజ్యతేఽసి
తోనవ్యథతేనరిష్యత్యేతముహైవైతేనతరతఇతి ॥ అతఃపాపమకరవమి
త్యతఃకల్యాణమకరవమిత్యుభేఉహైవైషఏతేతరతినైనంకృతాకృతేతప
తః ॥ ౨౨ ॥ తదేతదృచాభ్యుక్తం । ఏషనిత్యోమహిమాబ్రాహ్మణస్య
నవర్ధతేకర్మణానోకనీయాన్ । తస్యైవస్యాత్పదవిత్తంవిదిత్వాన
లిప్యతేకర్మణాపాపకేనేతి । తస్మాదేవంవిచ్ఛాంతోదాంతఉపరతస్తి
తిక్షుస్సమాహితోభూత్వాఽఽత్మన్యేవాత్మానం పశ్యతిసర్వమాత్మానం ప
శ్యతినైనం పాప్మాతరతిసర్వంపాప్మానంతరతినైనం పాప్మాతపతి సర్వం
పాప్మానం తపతివిపాపోవిరజోఽవిచికిత్సోబ్రాహ్మణోభవత్యేషబ్రహ్మలో
కస్సమ్రాడితిహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యఃసోఽహంభగవతేవిదేహాన్దదా
మిమాంచాపిసహదాస్యాయేతి ॥ ౨౩ ॥ సవాఏషమహానజఆత్మాఽన్నా
దోవసుదానోవిందతేవసుయఏవంవేద ॥ ౨౪ ॥ సవాఏషమహానజఆ
త్మాఽజరోఽమరోఽమృతోఽభయోబ్రహ్మాభయంవైబ్రహ్మాభయగ్ంహి
వైబ్రహ్మభవతియఏవంవేద ॥ ౨౫ ॥ * * * * * * * * *

—ఇతి బృహదారణ్యకే షష్ఠాధ్యాయే చతుర్థంబ్రాహ్మణమ్—

అథహయాజ్ఞవల్క్యస్య ద్వేభార్యేబభూవతుర్మైత్రేయీచ కా
త్యాయనీచ తయోర్హమైత్రేయీబ్రహ్మవాదినీబభూవ స్త్రీప్రజ్ఞైవ
తర్హికాత్యాయన్యథహయాజ్ఞవల్క్యోఽన్యద్వృత్తముపాకరిష్యన్ ॥ ౧ ॥
మైత్రేయీతిహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రవ్రజిష్యన్వా అరేఽహమస్మా
త్స్థానాదస్మిహంతతేఽనయాకాత్యాయన్యాంతంకరవాణీతి ॥ ౨ ॥ సా
హోవాచమైత్రేయీయన్నుమఇయంభగోస్సర్వాపృథివీవిత్తేన పూ

ర్ణా స్యాత్స్యాన్న్వహం తేనామృతాఽహో నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞ
వల్క్యో యథైవోపకరణవతాం జీవితం తథైవ తే జీవితగ్ స్యాదమృతత్వ
స్య తు నాశాఽస్తి విత్తేనేతి ॥ ౩ ॥ సా హోవాచ మైత్రేయీ యేనాహం నా
మృతా స్యాం కిమహం తేన కుర్యాం యదేవ భగవాన్వేద తదేవ మే బ్రూ
హీతి ॥ ౪ ॥ స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ప్రియా వై ఖలు నో భవతీ సతీ ప్రి
యమవృధద్ధంత తర్హి భవత్యేతద్వ్యాఖ్యాస్యామి తే వ్యాచక్షాణస్య తు
మే నిదిధ్యాసస్వేతి ॥ ౫ ॥ స హోవాచ న వా అరే పత్యుః కామాయ పతిః ప్రి
యో భవత్యాత్మనస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి । న వా అరే జాయా
యై కామాయ జాయా ప్రియా భవత్యాత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రియా
భవతి న వా అరే పుత్రాణాం కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవంత్యాత్మన
స్తు కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవంతి న వా అరే విత్తస్య కామాయ విత్తం
ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి । న వా అరే పశూ
నాం కామాయ పశవః ప్రియా భవంత్యాత్మనస్తు కామాయ పశవః ప్రి
యా భవంతి । న వా అరే బ్రహ్మణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవత్యాత్మన
స్తు కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవతి । న వా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం
ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి । న వా అరే లో
కానాం కామాయ లోకాః ప్రియా భవంత్యాత్మనస్తు కామాయ లోకాః
ప్రియా భవంతి । న వా అరే దేవానాం కామాయ దేవాః ప్రియా భవం
త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవంతి । న వా అరే వేదానాం కా
మాయ వేదాః ప్రియా భవంత్యాత్మనస్తు కామాయ వేదాః ప్రియా భవం
తి । న వా అరే భూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవంత్యాత్మ
నస్తు కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవంతి । న వా అరే సర్వస్య కామాయ
సర్వం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి । ఆత్మా
వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రేయ్యాత్మ
ని ఖల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాత ఇదగ్ సర్వం విదితం ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మ తం ప

రాదాద్యోన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మవేదక్షత్రంతం పరాదాద్యోన్యత్రాత్మ
నఃక్షత్రం వేదలోకాస్తంపరాదుర్యోన్యత్రాత్మనో లోకాన్వేదదేవాస్తం
పరాదుర్యోన్యత్రాత్మనో దేవాన్వేదవేదాస్తం పరాదుర్యోన్యత్రాత్మ
నో వేదాన్వేదభూతాని తంపరాదుర్యోన్యత్రాత్మనో భూతాని వేదసర్వ
న్తంపరాదాద్యోన్యత్రాత్మనస్సర్వం వేదేదం బ్రహ్మేదంక్షత్రమిమేలో
కా ఇమేదేవా ఇమే వేదా ఇమాని సర్వాణిభూతానీదగ్ం సర్వంయద
యమాత్మా ॥ ౭ ॥ సయథాదుందుభేర్హన్యమానస్య నబాహ్యాన్ శ
బ్దాన్ శక్నుయాద్గ్రహణాయ దుందుభేస్తు గ్రహణేన దుందుభ్యాఘాతస్య
వాశబ్దో గృహీతః ॥ ౮ ॥ సయథా శంఖస్యధ్మాయమానస్య నబాహ్యాన్
శబ్దాన్ శక్నుయాద్గ్రహణాయ శంఖస్యతుగ్రహణేన శంఖధ్మస్యవాశ
బ్దోగృహీతః ॥ ౯ ॥ సయథావీణాయైవాద్యమానాయైనబాహ్యాన్ శ
బ్దాన్ శక్నుయాద్గ్రహణాయవీణాయైతుగ్రహణేన వీణావాదస్య వాశ
బ్దోగృహీతః ॥ ౧౦ ॥ సయథార్ద్రైధాగ్నేరభ్యాహితస్య పృథగ్ధూ
మావినిశ్చరంత్యేవంవా అరేఽస్యమహతో భూతస్య నిశ్వసితమేతద్య
దృగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేదోఽథర్వాంగిరస ఇతిహాసః పురాణం
విద్యా ఉపనిషదః శ్లోకాః సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానానీష్ట
గ్ం హుతమాశితంపాయితమయంచలోకః పరశ్చలోకస్సర్వాణిచ భూ
తాన్యస్యైవైతాని సర్వాణినిశ్వసితాని ॥ ౧౧ ॥ సయథాసర్వాసామ
పాగ్ం సముద్ర ఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం స్పర్శానాంత్వగేకాయనమే
వగ్ం సర్వేషాగ్ం రసానాంజిహ్వైకాయనమేవగ్ం సర్వేషాం గంధానాం
నాసికైకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రూపాణాం చక్షురేకాయనమేవగ్ం స
ర్వేషాగ్ం శబ్దానాగ్ం శ్రోత్రమేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం సంకల్పానాం
మనఏకాయనమేవగ్ం సర్వాసాం విద్యానాగ్ం హృదయమేకాయనమేవ
గ్ం సర్వేషాగ్ం కర్మణాగ్ం హస్తావేకాయనమేవగ్ం సర్వేషామానందానా
ముపస్థఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాం విసర్గాణాగ్ం పాయురేకాయనమే

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

వగ్ సర్వేషామధ్వనాంపాదావేకాయనమేవగ్ సర్వేషాం వేదానాగ్
వాగేకాయనం ॥ ౧౨ ॥ సయథాసైంధవఘనోఽనంతరోఽబాహ్యః
కృత్స్నో రసఘన ఏవైవం వా అరేఽయమాత్మాఽనంతరోఽబాహ్యః కృ
త్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవైతేభ్యో భూతేభ్యస్సముత్థాయ తాన్యేవానువిన
శ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీత్యరే బ్రవీమీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః ॥ ౧౩ ॥
సా హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ మా భగవాన్ మోహాంతమాపీపిపన్న వా
అహమిమం విజానామీతి స హోవాచ న వా అరేఽహం మోహం బ్రవీమ్యవి
నాశీ వా అరేఽయమాత్మాఽనుచ్ఛిత్తిధర్మా ॥ ౧౪ ॥ యత్ర హి ద్వైత
మివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర ఇతరగ్ ర
సయతే తదితర ఇతరమభివదతి తదితర ఇతరగ్ శృణోతి తదితర ఇతరం
మనుతే తదితర ఇతరగ్ స్పృశతి తదితర ఇతరం విజానాతి యత్ర త్వస్య స
ర్వమాత్మైవాభూత్తత్కేన కం పశ్యేత్తత్కేన కం జిఘ్రేత్తత్కేన కగ్ ర
సయేత్తత్కేన కమభివదేత్తత్కేన కగ్ శృణుయాత్తత్కేన కం మన్వీత త
త్కేన కగ్ స్పృశేత్తత్కేన కం విజానీయాద్యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం
కేన విజానీయాత్స ఏష నేతి నేత్యాత్మాఽగృహ్యో న హి గృహ్యతేఽశీర్యో
న హి శీర్యతేఽసంగో న హి సజ్యతేఽసితో న వ్యథతే న రిష్యతి విజ్ఞాతార
మరే కేన విజానీయాదిత్యుక్తానుశాసనాసి మైత్రేయ్యేతావదరే ఖల్వమృ
తత్వమితి హోక్త్వా యాజ్ఞవల్క్యో విజహార ॥ ౧౫ ॥ * * * * * *

——*ఇతి బృహదారణ్యకే షష్ఠాధ్యాయే పంచమం బ్రాహ్మణమ్*——

అథ వగ్ంశః పౌతిమాష్యాత్పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః
పౌతిమాష్యాత్పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః కౌశికాత్కౌశికః
కౌండిన్యాత్కౌండిన్యః శాండిల్యాచ్ఛాండిల్యః కౌశికాచ్చ
గౌతమాచ్చ గౌతమః ॥ ౧ ॥ ఆగ్నివేశ్యాదాగ్నివేశ్యో గార్గ్యాద్గా
ర్గ్యో గార్గ్యాద్గార్గ్యో గౌతమాద్గౌతమః సైతవాత్సైతవః పారాశ
ర్యాయణాత్పారాశర్యాయణో గార్గ్యాయణాద్గార్గ్యాయణ ఉ

ద్దాలకాయనాదుద్దాలకాయనో జాబాలాయనా జ్జాబాలాయనో మాధ్య
న్దినాయనా న్మాధ్యన్దినాయనస్సౌకరాయణాత్సౌకరాయణః కాషాయ
ణాత్కాషాయణః సాయకాయనాత్సాయకాయనః కౌశికాయనేః కౌ
శికాయనిః ॥ ౨ ॥ ఘృతకౌశికాద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణా
త్పారాశర్యాయణః పారాశర్యాత్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యాజ్జాతూ
కర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాస్కాచ్చాసురాయణస్త్రైవణేస్త్రైవణిరౌ
పజన్ధనేరౌపజన్ధనిరాసురేరాసురిర్భారద్వాజాద్భారద్వాజ ఆత్రే
యాదాత్రేయో మాణ్టేర్మాణ్టిర్గౌతమాద్గౌతమో గౌతమాద్గౌతమో
వాత్స్యాద్వాత్స్యః శాండిల్యాచ్ఛాండిల్యః కైశోర్యాత్కాప్యా
త్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితాత్కుమారహారితో గాలవాద్గాల
వో విదర్భీకౌండిన్యాద్విదర్భీకౌండిన్యో వత్సనపాతో బాభ్రవాద్వత్స
నపాద్బాభ్రవః పథస్సౌభరాత్పన్థాస్సౌభరోఽయాస్యాదాంగిరసా ద
యాస్య ఆంగిరస ఆభూతేస్త్వాష్ట్రాదాభూతిస్త్వాష్ట్రో విశ్వరూపాత్త్వా
ష్ట్రాద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రోఽశ్విభ్యామశ్వినౌ దధీచ ఆథర్వణాద్దధ్యఙ్ఙాథ
ర్వణోఽథర్వణో దైవాదథర్వా దైవో మృత్యోః ప్రాధ్వంసనాన్మృత్యుః
ప్రాధ్వంసనః ప్రధ్వంసనాత్ప్రధ్వంసన ఏకర్షేరేకర్షిర్విప్రచిత్తే
ర్విప్రచిత్తిర్వ్యష్టేర్వ్యష్టిస్సనారోస్సనారుః సనాతనాత్సనాతనస్సన
గాత్సనగః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయంభు బ్రహ్మణే
నమః ॥ ౩ ॥ * * * * * * —ఇతి షష్ఠం బ్రాహ్మణం—

—బృహదారణ్యకే షష్ఠాధ్యాయస్సమాప్తః—

హరిః ఓమ్ ॥ పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణము
దచ్యతే । పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే ॥ ౧ ॥
ఓం ఖం బ్రహ్మ ॥ ఖం పురాణం వాయురం ఖమితి హ స్మాహ కౌరవ్యాయణీ
పుత్రో వేదోఽయం బ్రాహ్మణా విదుర్వేదైనేన యద్వేదితవ్యం ॥ ౨ ॥

—*ఇతి సప్తమాధ్యాయే ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్*—

త్రయాః ప్రాజాపత్యాః ప్రజాపతౌ పితరి బ్రహ్మచర్యమూషుర్దేవా మనుష్యా అసురా ఉషిత్వా బ్రహ్మచర్యం దేవా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దామ్యతేతి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి ॥ ౧ ॥ అథ హైనం మనుష్యా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదేవాక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దత్తేతి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి ॥ ౨ ॥ అథ హైనమసురా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదేవాక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దయధ్వమితి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి తదేతదేవైషా దైవీ వాగనువదతి స్తనయిత్నుర్ద ద ద ఇతి దామ్యత దత్త దయధ్వమితి తదేతత్త్రయꣳ శిక్షేద్దమం దానం దయామితి ॥ ౩ ॥ * * *

—*ఇతి సప్తమాధ్యాయే ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్*—

ఏష ప్రజాపతిర్యద్ధృదయమేతద్బ్రహ్మైతత్సర్వం తదేతత్త్ర్యక్షరꣳ హృదయమితి హృ ఇత్యేకమక్షరమభిహరన్త్యస్మై స్వాశ్చాన్యే చ య ఏవం వేద ద ఇత్యేకమక్షరం దదత్యస్మై స్వాశ్చాన్యే చ య ఏవం వేద యమిత్యేకమక్షరమేతి స్వర్గం లోకం య ఏవం వేద ॥ ౧ ॥ * * *

—*ఇతి సప్తమాధ్యాయే తృతీయం బ్రాహ్మణమ్*—

* తద్వై తదేతదేవ తదాస సత్యమేవ స యో హైతం మహద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి జయతీమాꣳల్లోకాఞ్జిత ఇన్న్వసావసద్య ఏవమేతం మహద్యక్షం ప్రథమజం వేద సత్యం బ్రహ్మేతి సత్యꣳ హ్యేవ బ్రహ్మ ॥ ౧ ॥ ఆప ఏవేదమగ్ర ఆసుస్తా ఆపః సత్యమసృజన్త సత్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మ ప్రజాపతిం ప్రజాపతిర్దేవాꣳస్తే దేవాః సత్యమేవోపాసతే తదేతత్త్ర్యక్షరꣳ సత్యమితి స ఇత్యేకమక్షరం తీత్యేకమక్షరం యమిత్యేకమక్షరం

* స యో హైతన్మహద్యక్షమితి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

రం ప్రథమోత్తమే అక్షరే సత్యం మధ్యతోऽనృతం తదేతదనృతముభయతస్సత్యేనపరిగృహీతగ్ం సత్యభూయమేవ భవతి నైనం విద్వాగ్ంస మనృతగ్ం హినస్తి ॥ ౨ ॥ — ఇతి చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్ —

తద్యత్సత్యమసౌ స ఆదిత్యో య ఏష ఏతస్మిన్మండలే పురుషో యశ్చాయం దక్షిణేऽక్షన్పురుషస్తావేతావన్యోన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠితౌ రశ్మిభిరేషోऽస్మిన్ప్రతిష్ఠితః ప్రాణైరయమముష్మింత్స యదోత్క్రమిష్యన్భవతి శుద్ధమేవైతన్మండలం పశ్యతి నైనమేతే రశ్మయః ప్రత్యాయంతి ॥ ౧ ॥ య ఏష ఏతస్మిన్మండలే పురుషస్తస్య భూరితి శిర ఏకగ్ం శిర ఏకమేతదక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌ బాహూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువరితి ప్రతిష్ఠా ద్వే ప్రతిష్ఠే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్యోపనిషదహరితి హంతి పాప్మానం జహాతి చ య ఏవం వేద ॥ ౨ ॥ యోऽయం దక్షిణేऽక్షన్పురుషస్తస్య భూరితి శిర ఏకగ్ం శిర ఏకమేతదక్షరం భువ ఇతి బాహూ ద్వౌ బాహూ ద్వే ఏతే అక్షరే సువరితి ప్రతిష్ఠా ద్వే ప్రతిష్ఠే ద్వే ఏతే అక్షరే తస్యోపనిషదహమితి హంతి పాప్మానం జహాతి చ య ఏవం వేద ॥ —*ఇతి సప్తమాధ్యాయే పంచమం బ్రాహ్మణమ్*—

మనోమయోऽయం పురుషో భాస్సత్యస్తస్మిన్నంతర్హృదయే యథా వ్రీహిర్వా యవో వా స ఏష సర్వస్యేశానస్సర్వస్యాధిపతిస్సర్వమిదం ప్రశాస్తి యదిదం కించ ॥ ౧ ॥ *ఇతి సప్తమాధ్యాయే షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్*

విద్యుద్బ్రహ్మేత్యాహుర్విదానాద్విద్యుద్విద్యత్యేనం పాప్మనో య ఏవం వేద విద్యుద్బ్రహ్మేతి విద్యుద్ధ్యేవ బ్రహ్మ ॥ ౧ ॥ ఇతి సప్తమం ॥

వాచం ధేనుముపాసీత తస్యాశ్చత్వారః స్తనాః స్వాహాకారో వషట్కారో హంతకారస్స్వధాకారస్తస్యై ద్వౌ స్తనౌ దేవా ఉపజీవంతి స్వాహాకారం చ వషట్కారం చ హంతకారం మనుష్యాస్స్వధాకారం పితరః తస్యాః ప్రాణ ఋషభో మనో వత్సః ॥ ౧ ॥ * ఇత్యష్టమం బ్రాహ్మణమ్ *

అయమగ్నిర్వైశ్వానరో యోऽయమంతః పురుషే యేనేదమన్నం పచ్యతే యదిదమద్యతే తస్యైష ఘోషో భవతి యమేతత్కర్ణావపిధా

యశ్శృణోతి సయదోత్క్రమిష్యన్భవతి నైనం ఘోషగ్ంశృణోతి ॥ ౧ ॥

—*ఇతి సప్తమాధ్యాయె నవమంబ్రాహ్మణమ్*—

యదావైపురుషోఽస్మాల్లోకాత్ప్రైతిస వాయుమాగచ్ఛతి తస్మైసత త్రవిజహీతేయథారథచక్రస్యఖం తెనసఊర్ధ్వ ఆక్రమతేసఆదిత్యమాగ చ్ఛతితస్మైసతత్రవిజిహీతె యథాడంబరస్యఖం తెనసఊర్ధ్వ ఆక్రమతే సచంద్రమసమాగచ్ఛతి తస్మైసతత్రవిజిహీతే యథాదుందుభేః ఖం తెనస ఊర్ధ్వ ఆక్రమ తేనలోకమాగచ్ఛత్యశోకమహిమంతస్మిన్వసతిశాశ్వతీ స్సమాః॥౧ —*ఇతి సప్తమాధ్యాయె దశమంబ్రాహ్మణమ్*—

ఏతద్వైపరమంతపోయద్వ్యాహిత స్తప్యతెపరమగ్ంహైవలోకం జ యతి యఏవం వేదైతద్వైపరమం తపోయంప్రేతమరణ్యగ్ంహరంతి ప రమగ్ంహైవలోకం జయతియఏవంవేదైతద్వైపరమంతపోయంప్రేతమ గ్నావభ్యాదధతిపరమగ్ంహైవలోకంజయతి యఏవంవెద ॥ ౧ ॥ * *

—*ఇతి సప్తమాధ్యాయే ఏకాదశంబ్రాహ్మణమ్*—

అన్నంబ్రహ్మేత్యేకఆహు స్తన్నతథాపూయతివా అన్నమృతేప్రా ణాత్ప్రాణోబ్రహ్మేత్యేకఆహు స్తన్న తథాశుష్యతివైప్రాణ ఋతేఽ న్నా దెతేహత్వేవదేవతే ఏకధాభూయంభూత్వా పరమతాంగచ్ఛత స్త ద్ధస్మాహప్రాతృదఃపితరంకిగ్ంస్విదెవైనంవిదుషెసాధుకుర్యాం కిమేవా స్మాఅసాధుకుర్యామితి సహస్మాహపాణినామాప్రాతృదకస్త్వేనయోరే కధాభూయం భూత్వాపరమతాంగచ్ఛతీతి తస్మాఉహైతదువాచ వీత్య న్నంవైవిఅన్నేహీమానిసర్వాణిభూతానివిష్టాని రమితిప్రాణోవైరం ప్రాణెహీమాని సర్వాణిభూతానిరమంతే సర్వాణిహవాఅస్మిన్భూ తాని విశంతిసర్వాణిభూతానిరమంతే యఏవంవెద ॥ ౧ ॥ * * *

—*ఇతి సప్తమాధ్యాయేద్వాదశంబ్రాహ్మణమ్*—

ఉక్థంప్రాణోవా ఉక్థంప్రాణోహీదగ్ంసర్వముత్థాపయత్యుద్ధాస్మాదు
క్థవిద్ధీర స్తిష్ఠత్యుక్థస్యసాయుజ్యగ్ సలోకతాంజయతి యఏవంవేద ॥ ౧॥
యజుఃప్రాణోవై యజుః ప్రాణేహీమాని సర్వాణిభూతాని యుజ్యం
తే యుజ్యంతేహాస్మైసర్వాణిభూతానిశ్రైష్ఠ్యాయయజుషస్సాయుజ్యగ్
సలోకతాంజయతి యఏవంవేద ॥ ౨ ॥ సామప్రాణోవైసామప్రాణే
హీమానిసర్వాణిభూతాని సమ్యంచిసమ్యంచిహాస్మైసర్వాణిభూతాని
శ్రైష్ఠ్యాయకల్పంతేసామ్నస్సాయుజ్యగ్సలోకతాంజయతియఏవంవే
ద ॥ ౩ ॥ క్షత్రంప్రాణో వైక్షత్రంప్రాణోహివైక్షత్రంత్రాయతే హై
నంప్రాణః క్షణితోః ప్రక్షత్రమత్రమాప్నోతి క్షత్రస్యసాయుజ్యగ్ స
లోకతాంజయతియఏవంవేద ॥ ౪ ॥—— *ఇతిత్రయోదశంబ్రాహ్మణమ్*

భూమిరంతరిక్షంద్యౌరిత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ హవాఏకం గా
యత్ర్యైపదమేతదుహైవాస్యాఏతత్సయావదేషుత్రిషులోకేషు తావ
ద్ధజయతియోస్యాఏతదేవంపదంవేద ॥ ౧ ॥ ఋచోయజూగ్ంషిసామానీ
త్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ హవాఏకంగాయత్ర్యైపదమే తదుహైవా
స్యాఏతత్సయావతీయంత్రయీవిద్యాతావద్ధజయతి యోస్యాఏతదేవం
పదంవేద ॥ ౨ ॥ ప్రాణోఽపానోవ్యానఇత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షర
గ్హవాఏకం గాయత్ర్యైపదమేతదుహైవాస్యాఏతత్సయావదిదంప్రా
ణితావద్ధజయతియోస్యాఏతదేవంపదంవేదాథాస్యాఏతదేవ తురీయం
దర్శతం పదంపరోరజాయఏషతపతియద్వైచతుర్థంతత్తురీయం ద
ర్శతంపదమితిదదృశఇవహ్యేష పరోరజాఇతి సర్వముహ్యేవైష రజఉ
పర్యుపరితపత్యేవగ్ హైవశ్రియాయశసాతపతి యోస్యాఏతదేవంపదం
వేద ॥ ౩ ॥ * సైషాగాయత్ర్యేతస్మిగ్ స్తురీయేదర్శతేపదేపరోరజ

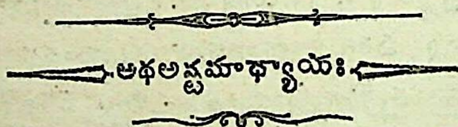
* తస్మాదేవశ్రద్ధధ్యామేతి బలంసత్యాదోజీయఇతిప్రశ్నైవసానయస్మాఇ
తిచ రంగరామానుజీయపాఠః ॥

సి ప్రతిష్ఠితా తద్వై తత్సత్యే ప్రతిష్ఠితం చక్షుర్వై సత్యం చక్షుర్హి
వై సత్యం తస్మాద్యదిదానీం ద్వౌ వివదమానావేయాతా మహమదర్శ
మహమశ్రౌ షమితి య ఏవం బ్రూయాదహమదర్శమితి తస్మా ఏవ శ్రద్దధ్యా
మ తద్వై తత్సత్యం బలే ప్రతిష్ఠితం ప్రాణో వై బలం తత్ప్రాణే ప్రతి
ష్ఠితం తస్మాదాహుర్బలగ్ం సత్యాదోగీయ ఇత్యేవమేషా గాయత్ర్యధ్యా
త్మం ప్రతిష్ఠితా సా హైషా గయాగ్ంస్తత్రే ప్రాణా వై గయాస్త
త్ప్రాణాగ్ంస్తత్రే తద్యద్గయాగ్ంస్తత్రే తస్మాద్గాయత్రీ నామ స యామేవా
మూగ్ం సావిత్రీమన్వాహైషైవ స యస్మా అన్వాహ తస్య ప్రాణాగ్ంస్త్రా
యతే ॥ ౪ ॥ తాగ్ం హైతా మేకే సావిత్రీమనుష్టుభమన్వాహుర్వాగనుష్టుబే
తద్వాచమనుబ్రూమ ఇతి న తథా కుర్యాద్గాయత్రీమేవ సావిత్రీమనుబ్రూ
యాద్యది హ వా అప్యేవంవిద్బహ్వివ ప్రతిగృహ్ణాతి న హైవ తద్గాయత్ర్యా
ఏకం చన పదం ప్రతి ॥ ౫ ॥ స య ఇమాగ్ంస్త్రీన్లోకాన్పూర్ణాన్ప్రతిగృ
హ్ణీయాత్సోఽస్యా ఏతత్ప్రథమం పదమాప్నుయాదథ యావతీయం త్ర
యీ విద్యా యస్తావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్సోఽస్యా ఏతద్ద్వితీయం పదమా
ప్నుయాదథ యావదిదం ప్రాణి యస్తావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్సోఽస్యా ఏత
త్తృతీయం పదమాప్నుయాదథాస్యా ఏతదేవ తురీయం దర్శతం పదం
పరోరజా య ఏష తపతి నైవ కేనచనాప్యం కుత ఉ ఏతావత్ప్రతిగృహ్ణీ
యాత్ ॥ ౬ ॥ తస్యా ఉపస్థానం గాయత్ర్యస్యేకపదీ ద్విపదీ త్రిపదీ
చతుష్పద్యపదసి న హి పద్యసే నమస్తే తురీయాయ దర్శతాయ పదాయ
పరోరజసేఽసావదో మా ప్రాపదితి యం ద్విష్యాదసావస్మై కామో మా స
మృద్ధీతి వా న హైవాస్మై స కామః సమృధ్యతే యస్మా ఏవముపతిష్ఠతేఽహమ
దః ప్రాపమితి వా ॥ ౭ ॥ ఏతద్ధ వై తజ్జనకో వైదేహో బుడిలమాశ్వతరా
శ్విమువాచ యన్ను హో తద్గాయత్రీవిదబ్రూథా అథ కథగ్ం హస్తీభూతో
వహసీతి ముఖగ్ం హ్యస్యాః సమ్రాణ్న విదాం చకారేతి హోవాచ తస్యా
అగ్నిరేవ ముఖం యది హ వా అపి బహ్వివాగ్నావభ్యాదధతి సర్వమేవ త

స్సందహత్యేవగ్ం హైవైవం విద్యద్యపిబహ్వివపాపంకురుతే (౧) సర్వమేవతత్సమ్ప్సాయశుద్ధః పూతోఽజరోఽమృతస్సంభవతి ॥ ౮ ॥

* ఇతి సప్తమాధ్యాయే చతుర్దశం బ్రాహ్మణమ్ *

హిరణ్మయేనపాత్రేణసత్యస్యాపిహితంముఖం । తత్త్వంపూషన్నపావృణుసత్యధర్మాయదృష్టయే । పూషన్నేకర్షేయమసూర్యప్రాజాపత్యవ్యూహరశ్మీన్ । సమూహతేజోయత్తేరూపం కల్యాణతమం తత్తేపశ్యామియోఽసావసౌపురుషః సోఽహమస్మి । (౨) వాయురనిల మమృతమథేదంభస్మాంతగ్ంశరీరం ॥ ఓం౩ ॥ క్రతో స్మరకృతగ్ంస్మరక్రతో స్మరకృతగ్ంస్మర । అగ్నేనయసుపథారాయేఅస్మాన్విశ్వానిదేవవయునానివిద్వాన్ । యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనోభూయిష్ఠాం తేనమ ఉక్తింవిధేమ ॥ ౧ ॥ * ఇతిసప్తమేఽధ్యాయేపంచదశంబ్రాహ్మణం *

అథఅష్టమాధ్యాయః

హరిః ఓమ్॥ యోహవైజ్యేష్ఠంచశ్రేష్ఠంచవేదజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చస్వానాంభవతి ప్రాణోవైజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చ జ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చస్వానాం భవత్యపిచ యేషాంబుభూషతియఏవంవేద ॥ ౧ ॥ యోహవైవసిష్ఠాం వేద వసిష్ఠస్స్వానాంభవతివాగ్వైవసిష్ఠావసిష్ఠస్స్వానాం భవత్యపిచ యేషాంబుభూషతియఏవంవేద ॥ ౨ ॥ యోహవైప్రతిష్ఠాంవేదప్రతితిష్ఠతి సమేప్రతితిష్ఠతిదుర్గేచక్షుర్వైచక్షుషాహిసమేచదుర్గేచప్రతితిష్ఠతిప్రతితిష్ఠతిసమేప్రతితిష్ఠతిదుర్గేయఏవంవేద॥౩॥ యోహవైసంపదం వేదసగ్ంహాస్మైపద్యతేయంకామం కామయతేశ్రోత్రంవైసంపత్ శ్రోత్రేహీమేసర్వేవేదాఅభిసంపన్నాఃసగ్ంహాస్మైపద్యతేయంకామంకామ

---

(౧)సర్వమేవతత్సంప్నోతి (౨) వాయురనిలమమృతమథేతిచరంగరా॥

యతేయఏవం వెద ॥ ౪ ॥ యోహవా ఆయతనం వేదాయతనగ్ం స్వానాం
భవత్యాయతనంజనానాం మనో వా ఆయతనమాయతనగ్ం స్వానాంభవ
త్యాయతనంజనానాం యఏవం వెద ॥ ౫ ॥ యోహవై ప్రజాపతిం వే
దప్రజాయతేహ ప్రజయా పశుభీ రెతో వై ప్రజాపతిః ప్రజాయతేహ
ప్రజయా పశుభిర్యఏవం వెద ॥ ౬ ॥ తేహేమే ప్రాణా అహగ్ం శ్రేయసే
వివదమానా బ్రహ్మజగ్ము స్తద్ధోచుః కోనో వసిష్ఠ ఇతితగ్ం హోవాచ యస్మిన్వ
ఉత్క్రాంత ఇదగ్ం శరీరం పాపీయో మన్యతే స వో వసిష్ఠ ఇతి ॥ ౭ ॥ వా
గ్ఘోచ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవి
తుమితి తేహోచుర్యథా కలా అవదంతో వాచా ప్రాణంతః ప్రాణేన పశ్యం
తశ్చక్షుషా శృణ్వంతః శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజాయమానా రే
తసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ వాక్ ॥ ౮ ॥ చక్షుర్హోచ్చక్రామ తత్సంవ
త్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తే హోచుర్య
థాఽంధా అపశ్యంతశ్చక్షుషా ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా శృణ్వం
తః శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజాయమానా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్ర
వివేశ హ చక్షుః ॥ ౯ ॥ శ్రోత్రగ్ం హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యా
గత్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తేహోచుర్యథా బధిరా అశృ
ణ్వంతః శ్రోత్రేణ ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంతశ్చక్షుషా
విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజాయమానా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ
శ్రోత్రమ్ ॥ ౧౦ ॥ మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యో
వాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తేహోచుర్యథా ముగ్ధా అవిద్వాగ్ం
సో మనసా ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంతశ్చక్షుషా శృణ్వం
తః శ్రోత్రేణ ప్రజాయమానా రెతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ మ
నః ॥ ౧౧ ॥ రెతో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ క
థమశకత మదృతే జీవితుమితి తేహోచుర్యథా క్లీబా అప్రజాయమానా
రెతసా ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంతశ్చక్షుషా శృణ్వం

తశ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశహ రేతః ॥౧౨॥
అథహ ప్రాణ ఉత్క్రమిష్యన్యథా మహాసుహయస్సైంధవః పడ్వీశశఙ్కూ-
న్సంబృహేదేవగ్ంహై వేమాన్ప్రాణాన్సంబబర్హ తే హోచుర్మా భ-
గవ ఉత్క్రమీర్న వై శక్ష్యామ స్త్వదృతే జీవితుమితి తస్యో మే బలిం కురు
తేతి తథేతి ॥ ౧౩ ॥ సా హ వాగువాచ యద్వా అహం వసిష్ఠాస్మి త్వం త
ద్వసిష్ఠోసీతి యద్వా అహం ప్రతిష్ఠాస్మి త్వం తత్ప్రతిష్ఠోసీతి చక్షుర్యద్వా
అహగ్ంసంపదస్మి త్వం తత్సంపదసీతి శ్రోత్రం యద్వా అహమాయతన
మస్మి త్వం తదాయతనమసీతి మనో యద్వా అహం ప్రజాతిరస్మి త్వం
తత్ప్రజాతిరసీతి రేతస్తస్యో మే కిమన్నం కిం మే వాస ఇతి యదిదం కించాశ్వ
భ్య ఆకృమిభ్య ఆకీటపతంగేభ్యస్తత్తేన్నమాపో వాస ఇతి న హ వా అస్యా
నన్నం జగ్ధం భవతి నానన్నం ప్రతిగృహీతం య ఏవమేతదనస్యాన్నం వే
ద తద్విద్వాగ్ంసః శ్రోత్రియా అశిష్యంత ఆచామంత్యశిత్వాచామం
త్యేతమేవ తదనమనగ్నం కుర్వంతో మన్యంతే ॥ ౧౪ ॥ * *

—* ఇత్యష్టమాధ్యాయే ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్ *—

* శ్వేతకేతుర్హవా ఆరుణేయః పంచాలానాం పరిషదమాజగామ
స ఆజగామ జైవలిం ప్రవాహణం పరిచారయమాణం తముదీక్ష్యా
భ్యువాద కుమారా౩ ఇతి స భో౩ ఇతి ప్రతిశుశ్రావానుశిష్టోన్వసి పిత్రే
త్యోమితి హోవాచ ॥ ౧ ॥ వేత్థ యథేమాః ప్రజాః ప్రయత్యో విప్రతిప
ద్యంతా౩ ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యథేమం లోకం పునరాపద్యంతా
౩ ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యథాఽసౌ లోక ఏవం బహుభిః పునః పునః
ప్రయద్భిర్న సంపూర్యతా౩ ఇతి నేతి హోవాచ వేత్థో యతిథ్యామాహు
త్యాగ్ం హుతాయామాపః పురుషవాచో భూత్వా సముత్థాయ వదంతీ౩
ఇతి నేతి హైవోవాచ వేత్థో దేవయానస్య వా పథః ప్రతిపదం పితృయాణ
స్య వా యత్కృత్వా దేవయానం వా పంథానం ప్రతిపద్యంతే పితృయా

* పాంచాలానాం పరిషదమితి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

ణం వాపిహితంబుసెర్వచక్షుర్హితం । ద్వేసృతీఅశృణవంపితౄణా మ
హం దేవానాముతమర్త్యానాం । తాభ్యామిదంవిశ్వమేజత్సమేతి యద
న్తరాపితరంమాతరంచేతి । నాహమతఏకంచనవేదేతిహోవాచ ॥ ౨ ॥
అథైనంవసత్యోపమంత్రయాంచక్రేఽనాదృత్యవసతిం కుమారః ప్ర
దుద్రావసఆజగామపితరంతగ్ంహోవాచేతివావకిలనోభవాన్ పురాను
శిష్టానవోచదితి కథగ్ంసుమేధఇతిపంచమా ప్రశ్నాన్రాజన్యబంధురప్రా
క్షీత్తతోనైకంచన వేదేతికతమేతఇతీమఇతిహప్రతీకాన్యుదాజహార॥ ౩
సహోవాచతథానస్త్వంతాతజానీథాః యథాయదహం కించనవేదస
ర్వమహంతత్తుభ్యమవోచం ప్రేహితు తత్రప్రతీత్యబ్రహ్మచర్యం వ
త్స్యావఇతి భవానేవగచ్ఛత్వితి సఆజగామ గౌతమోయత్ర ప్రవా
హణస్యజైవలేరాసాతస్మాఆసనమాహృత్యోదకమాహారయాంచకారా
థహాస్మాఅర్ఘ్యంచకారతగ్ంహోవాచవరంభవతేగౌతమాయదద్మఇతి ॥
౪ ॥ సహోవాచప్రతిజ్ఞాతోమఏషవరోయాంతు కుమారస్యాంతేవాచ
మభాషథాస్తామేవమేబ్రూహీతి ॥ ౫ ॥ సహోవాచదైవేషువైగౌత
మోతద్వరేషుమానుషాణాం బ్రూహీతి ॥ ౬ ॥ సహోవాచవిజ్ఞాయతే
హాస్తిహిరణ్యస్యాపాత్తంగోఅశ్వానాందాసీనాం ప్రవరాణాం పరి
ధానస్యమానోభవాన్ బహోరనంతస్యావర్యంతస్యాభ్యవదాన్యోభూ
దితిసవైగౌతమతీర్థేనేచ్ఛాసా ఇత్యుపైమ్యహంభవంత మితివాచా
హ స్మైవపూర్వఉపయంతిసహోపాయనకీర్త్యోవాస॥ ౭ ॥ సహోవా
చతథానస్త్వంగౌతమమాపరాధా స్తవచపితామహాయథేయం విద్యే
తః పూర్వంనకస్మిగ్ంశ్చనబ్రాహ్మణ ఉవాసతాం త్వహంతుభ్యంవక్ష్యా
మి కోహిత్వైవం బ్రువంత మర్హతి ప్రత్యాఖ్యాతుమితి ॥ ౮ ॥
అసౌవైలోకోగ్నిర్గౌతమతస్యాదిత్యఏవసమిద్రశ్మయోధూమోహరర్చి
ర్దిశోఽఙ్గారాఅవాంతరదిశోవిస్ఫులింగా స్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా
శ్శ్రద్ధాం జుహ్వతితస్యాఆహుత్యైసోమోరాజాసంభవతి ॥ ౯ ॥ ప

జన్యోవాఅగ్నిర్గౌతమతస్య సంవత్సరఏవ సమిదభ్రాణిధూమో వి
ద్యుదర్చిరశనిరంగారా హ్రాదునయోవిస్ఫులింగాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ
దేవాస్సోమగ్ం రాజానం జుహ్వతితస్యా ఆహుత్యైవృష్టిస్సంభవతి॥౧౦॥
అయం వై లోకోఽగ్నిర్గౌతమతస్య పృథివ్యేవ సమిదగ్నిర్ధూమో రాత్రి
రర్చిశ్చంద్రమా అంగారానక్షత్రాణివిస్ఫులింగాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ
దేవావృష్టిం జుహ్వతితస్యాఆహుత్యా అన్నగ్ం సంభవతి॥ ౧౧ ॥ పురుషో
వాఅగ్నిర్గౌతమతస్యవ్యాత్తమేవ సమిత్ప్రాణోధూమోవాగర్చిశ్చక్షు
రంగారాశ్శ్రోత్రంవిస్ఫులింగాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదేవాఅన్నం జు
హ్వతితస్యాఆహుత్యై రేతస్సంభవతి ॥ ౧౨ ॥ యోషా వాఅగ్నిర్గౌ
తమతస్యా ఉపస్థఏవసమిల్లోమాని ధూమోయోనిరర్చిర్యదంతః కరోతితే
ఽఙ్గారాఅభినందావిస్ఫులింగాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవారేతోజు
హ్వతి తస్యాఆహుత్యైపురుషస్సంభవతి నజీవతియావజ్జీవత్యథయదా
మ్రియతే ॥ ౧౩ ॥ అథైనమగ్నయోహరంతితస్యాగ్నిరేవాగ్నిర్భవ
తి సమిత్సమిద్ధూమోధూమోఽర్చిరర్చిరంగారాఅంగారావిస్ఫులింగా
విస్ఫులింగాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదేవాః పురుషం జుహ్వతితస్యా ఆ
హుత్యైపురుషోభాస్వరవర్ణస్సంభవతి ॥ ౧౪ ॥ * తేయఏవమేతద్వి
దుఃయేచామీఅరణ్యేశ్రద్ధాగ్ం సత్యముపాసతే తేఽర్చిరభిసంభవంతి అ
ర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్ ష
ణ్మాసానుదఙ్ఙాదిత్యఏతిమాసేభ్యో దేవలోకం దేవలోకాదాదిత్య మాది
త్యాద్వైద్యుతం తాన్వైద్యుతాత్పురుషో మానసఏత్యబ్రహ్మలోకాన్గమ
యతి తేషుబ్రహ్మలోకేషు పరాఃపరావతోవసంతి తేషాం నపునరావృ
త్తిః ॥ ౧౫ ॥ అథయేయజ్ఞేనదానేన తపసాలోకాఞ్జయంతి తే ధూమ
మభిసంభవంతి ధూమాద్రాత్రిగ్ం రాత్రేరపక్షీయమాణపక్షమపక్షీయ

---

* పరాఃపరావంత ఇతి రంగరామానుజీయపాఠః ॥

ణపక్షాద్యాన్ షణ్మాసాన్ దక్షిణాదిత్య ఏతి మాసేభ్యః పితృ
లోకం పితృలోకాచ్చంద్రం తే చంద్రం ప్రాప్యాన్నం భవంతి తాగ్ స్తత్ర
దేవా యథా సోమగ్ం రాజానమాప్యాయస్వాపక్షీయస్వేత్యేవ మేనాగ్
స్తత్ర భక్షయంతి తేషాం యదా తత్పర్యవైత్యథేమమేవాకాశమభినిష్ప
ద్యంత ఆకాశాద్వాయుం వాయోర్వృష్టిం వృష్టేః పృథివీం తే పృథివీం
ప్రాప్యాన్నం భవంతి తే పునః పురుషాగ్నౌ హూయంతే తతో యోషా
గ్నౌ జాయంతే * తే లోకాన్ప్రత్యుత్థాయిన స్త ఏవమేవానుపరివర్తం
తేఽథ య ఏతౌ పంథానౌ న విదుస్తే కీటాః పతంగా యదిదం దందశూ
కం ॥ ౧౬ ॥ *ఇత్యష్టమాధ్యాయే ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్*

స యః కామయేత మహత్ప్రాప్నుయామిత్యుదగయన ఆపూర్యమా
ణపక్షస్య పుణ్యాహే ద్వాదశాహ ముపసద్వ్రతీ భూత్వౌదుంబరే క
గ్ంసే చమసే వా సర్వౌషధం ఫలానీతి సంభృత్య పరిసమూహ్య పరిలి
ప్యాగ్నిముపసమాధాయ పరిస్తీర్యావృతాజ్యగ్ం సగ్ంస్కృత్య పుగ్ంసా నక్ష
త్రేణ మంథగ్ం సన్నీయ జుహోతి । యావంతో దేవా స్త్వయి జాతవేద స్తి
ర్యంచో ఘ్నంతి పురుషస్య కామాన్ । తేభ్యోఽహం భాగధేయం జుహోమి
తే మా తృప్తాః సర్వైః కామైస్తర్పయంతు స్వాహా । యా తిరశ్చీ నిప
ద్యతేఽహం విధరణీ ఇతి । తాం త్వా ఘృతస్య ధారయా యజే సగ్ంరాధనీ
మహగ్ం స్వాహా ॥ ౧ ॥ జ్యేష్ఠాయ స్వాహా శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నౌ
హుత్వా మంథే సగ్ంస్రవమవనయతి ప్రాణాయ స్వాహా వసిష్ఠాయై స్వా
హేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ంస్రవమవనయతి వాచే స్వాహా ప్రతి
ష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ంస్రవమవనయతి చక్షుషే స్వా
హా సంపదే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ంస్రవమవనయతి శ్రో
త్రాయ స్వాహాఽఽయతనాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ంస్రవ
మవనయతి మనసే స్వాహా ప్రజాత్యై స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే

* లోకాన్ప్రత్యుత్థాయిన ఇతి శాంకరపాఠః ॥

సగ్ స్రవమవనయతి రేతసే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమ
వనయతి ॥ ౨ ॥ అగ్నయే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమ
వనయతి సోమాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి
భూస్స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి భువస్స్వాహే
త్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి సువస్స్వాహేత్యగ్నౌ
హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి భూర్భువస్సువస్స్వాహేత్యగ్నౌ
హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి బ్రహ్మణే స్వాహేత్యగ్నౌ హు
త్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి క్షత్రాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా
మంథే సగ్ స్రవమవనయతి భూతాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే
సగ్ స్రవమవనయతి భవిష్యతే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవ
మవనయతి విశ్వాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయ
తి సర్వాయ స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి ప్ర
జాపతయే స్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వా మంథే సగ్ స్రవమవనయతి ॥ ౩ ॥
అథైనమభిమృశతి భ్రమదసి జ్వలదసి పూర్ణమసి ప్రస్తబ్ధమస్యేకస
భమసి హింకృతమసి హింక్రియమాణమస్యుద్గీథమస్యుద్గీయమానమసి
శ్రావితమసి ప్రత్యాశ్రావితమస్యార్ద్రే సందీప్తమసి విభూరసి ప్ర
భూరస్యన్నమసి జ్యోతిరసి నిధనమసి సంవర్గోఽసీతి ॥ ౪ ॥ అథైనము
ద్యచ్ఛత్యామగ్ స్యామగ్ హి తే మహి స హి రాజేశానోఽధిపతిః స మా
గ్ రాజేశానోఽధిపతిం కరోత్వితి ॥ ౫ ॥ అథైనమాచామతి తత్సవితుర్వ
రేణ్యం మధు వాతా ఋతాయతే మధు క్షరంతి సింధవః మాధ్వీర్నస్సం
త్వోషధీర్భూస్స్వాహా । భర్గో దేవస్య ధీమహి మధు నక్తముతోషసో
మధుమత్పార్థివగ్ రజః మధు ద్యౌరస్తు నః పితా భువస్స్వాహా । ధియో
యో నః ప్రచోదయాత్ మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ అస్తు సూర్యో
మాధ్వీర్గావో భవంతు నస్సువస్స్వాహేతి । సర్వాం చ సావిత్రీమన్వా
హ సర్వాశ్చ మధుమతీరహమేవేదగ్ సర్వం భూయాసం భూర్భువస్సు

వసాన్వహేత్యంతత ఆచమ్య పాణీప్రక్షాళ్య జఘనేనాగ్నిం ప్రాక్శిరాః
స్సంవిశతి ప్రాతరాదిత్యముపతిష్ఠతే దిశామేకపుండరీకమస్యహంమను
ష్యాణామేకపుండరీకం భూయాసమితి యథేతమేత్య జఘనేనాగ్నిమా
సీనో వంశంజపతి ॥ ౬ ॥ తంహైతముద్దాలక ఆరుణిర్వాజసనేయాయ
యాజ్ఞవల్క్యాయాంతేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ
నిషించేజ్జాయేరంఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి ॥ ౭ ॥ ఏతము
హైవ వాజసనేయో యాజ్ఞవల్క్యో మధుకాయ పైంగ్యాయాంతేవాసిన
ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషించేజ్జాయేరంఛాఖాః ప్రరో
హేయుః పలాశానీతి ॥ ౮ ॥ ఏతము హైవ మధుకః పైంగ్యశ్చూలాయ
భాగవిత్తయేఽన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషిం
చేజ్జాయేరంఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి ॥ ౯ ॥ ఏతము హైవ
చూలో భాగవిత్తిర్జానకయ ఆయస్థూణాయాంతేవాసిన ఉక్త్వో వా
చాపి య ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషించేజ్జాయేరంఛాఖాః ప్రరోహేయుః ప
లాశానీతి ॥ ౧౦ ॥ ఏతము హైవ జానకిరాయస్థూణః సత్యకామాయ
జాబాలాయాంతేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ం శుష్కే స్థాణౌ నిషిం
చేజ్జాయేరంఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి ॥ ౧౧ ॥ ఏతము హై
వ సత్యకామో జాబాలోఽన్తేవాసిభ్య ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ం శుష్కే
స్థాణౌ నిషించేజ్జాయేరంఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి తమేతం నా
పుత్రాయ నాఽనన్తేవాసినే వా బ్రూయాత్ ॥ ౧౨ ॥ * చతురౌదుం
బరో భవతి ఔదుంబరస్స్రువ ఔదుంబరశ్చమస ఔదుంబర ఇధ్మ ఔదుం
బర్యావుపమంథన్యౌ దశ గ్రామ్యాణి ధాన్యాని భవంతి వ్రీహియవా స్తి
లమాషా అణుప్రియంగవో గోధూమాశ్చ మసూరాశ్చ ఖల్వాశ్చ ఖ
లకులాశ్చ * తా పిష్టా దధిని మధుని ఘృత ఉపసించత్యాజ్యస్య జుహో
తి ॥ ౧౩ ॥ —*ఇత్యష్టమోఽధ్యాయే తృతీయం బ్రాహ్మణమ్*—

* తాః పిష్ట్వా దధీనీతి రంగరామానుజీయః పాఠః ॥

ఏషాంవైభూతానాం పృథివీరసః పృథివ్యాఆపోఽపామోషధయ ఓషధీనాం పుష్పాణిపుష్పాణాం ఫలానిఫలానాం పురుషఃపురుషస్యరే తః ॥ ౧ ॥ (౧) సహప్రజాపతిరీక్షాంచక్రేహంతాస్మై ప్రతిష్ఠాం కల్ప యానీతి సస్త్రియగ్ంసస్సృజేతాగ్ం సృష్ట్వాఽధఉపాస్తతస్మాత్స్త్రియమ ధఉపాసీతసఏతం ప్రాంచంగ్రావాణమాత్మనఏవ సముదపారయత్తేనై నామభ్యసృజత్ ॥ ౨ ॥ (౨) తస్యావేదిరుపస్థోలోమానిబర్హిశ్చర్మాధి షవణేసమిద్ధోమధ్యతస్తౌ ముష్కౌసయావాన్హవై వాజపేయేన యజ మానస్యలోకోభవతి తావానస్యలోకోభవతి యఏవంవిద్వానధోప హాసంచరత్యాసాగ్ంస్త్రీణాగ్ంసుకృతం వృఙ్క్తేఽథయఇదమవిద్వాన ధోపహాసంచరత్యస్యస్త్రియస్సుకృతంవృంజతే ॥ ౩ ॥ ఏతద్ధస్మవైత ద్విద్వానుద్దాలకఆరుణిరాహైతద్ధస్మవైతద్విద్వాన్నాకో మౌద్గల్య ఆ హైతద్ధస్మవైతద్విద్వాన్కుమారహారితఆహబహవోమర్యా బ్రాహ్మ ణాయనానిరింద్రియావిసుకృతోఽస్మాల్లోకాత్ప్రయంతియఇద మవి ద్వాగ్ంసోఽధోపహాసంచరంతీతి బహువాఇదగ్ంసుప్తస్యవా జాగ్రతో వా రేతస్స్కందతి ॥ ౪ ॥ తదభిమృశేదనువామంత్రయేతయన్మేఽద్య రేతఃపృథివీమస్కాన్త్సీద్యదోషధీరప్యసరద్యదపః । ఇదమహంతద్రే తఆదదే । పునర్మామైత్వింద్రియంపునస్తేజః పునర్భగః । పునరగ్నిర్ధి ష్ణియాయథాస్థానంకల్పంతామిత్యనామికాంగుష్ఠాభ్యామాదాయాం తరేణ స్తనౌవా భ్రువౌవానిమృంజ్యాత్ ॥ ౫ ॥ అథయద్యుదకఆత్మా నంపశ్యేత్తదభిమంత్రయేతమయితేజఇంద్రియంయశోద్రవిణగ్ంసు కృతమితిశ్రీర్హవాఏషాస్త్రీణాంయన్మలోద్వాసాస్తస్మాన్మలోద్వాస సంయశస్వినీమభిక్రమ్యోపమంత్రయేత ॥ ౬ ॥ సాచేదస్మైన దద్యా త్కామమేనామవక్రీణీయాత్ సాచేదస్మైనైవదద్యాత్కామమేనాంయ ష్ట్యావాపాణినావోపహత్యాతిక్రామేదింద్రియేణతేయశసాయశఆదద

(౧) స్త్రియమధఉపాసతఇతి (౨) మధ్యతస్తౌవితిచరంగరామానుజీయః

ఇత్యయశా ఏవభవతి ॥ ౭ ॥ సాచేదస్మైదద్యాదింద్రియేణతే యశసా
యశఆదధామీతియశస్వినావేవభవతః ॥ ౮ ॥ సయామిచ్ఛేత్కామ
యేతమేతితస్యామర్థంనిష్ఠాయముఖేన ముఖగ్ంసంధాయోపస్థమస్యాఅ
భిమృశ్యజపేత్ అఙ్గాదఙ్గాత్సంభవసిహృదయాదధిజాయసే। సత్వమ
ఙ్గకషాయోసిదిగ్ధవిద్ధామివమాదయేమామమూంమయీతి ॥ ౯ ॥ అథ
యామిచ్ఛేన్నగర్భందధీతేతి తస్యామర్థంనిష్ఠాయముఖేనముఖగ్ స
న్ధాయాభిప్రాణ్యాపాన్యాదింద్రియేణతే రేతసా రేతఆదదఇత్యరేతా ఏ
వభవతి ॥ ౧౦ ॥ అథయామిచ్ఛేద్దధీతేతితస్యామర్థంనిష్ఠాయముఖేన
ముఖగ్ సంధాయాపాన్యాభిప్రాణ్యాదింద్రియేణ తే రేతసా రేత ఆద
ధామీతిగర్భిణ్యేవభవతి ॥ ౧౧ ॥ అథయస్యజాయాయైజారస్స్యాత్తం
చేద్ద్విష్యాదామపాత్రే ఽగ్నిముపసమాధాయ ప్రతిలోమగ్ శరబర్హి
స్తీర్త్వాతస్మిన్నేతాశ్శరభృష్టీః ప్రతిలోమాస్సర్పిషాక్తా జుహుయాన్మ
మసమిద్ధేఽహౌషీః ప్రాణాపానౌతఆదదేఽసావితి । మమసమిద్ధేఽహౌ
షీఃపుత్రపశూగ్ంస్తఆదదేఽసావితి । మమసమిద్ధేఽహౌషీరిష్టాసుకృతేత
ఆదదేఽసావితి । మమసమిద్ధేఽహౌషీరాశాపరాకాశౌతఆదదేఽసావి
తి ।సవాఏషనిరింద్రియోవిసుకృదస్మాల్లోకాత్ప్రైతియమేవంవిద్బ్రా
హ్మణశ్శపతి తస్మాదేవంవిచ్ఛ్రోత్రియస్యదారేణనోపహాస మిచ్ఛేదుత
హ్యేవంవిత్పరోభవతి ॥ ౧౨ ॥ అథయస్యజాయామార్తవంవిందే
త్త్ర్యహంకగ్ంసేనపిబేదహతవాసా నైనాంవృషలోనవృషల్యుపహన్యా
త్త్రిరాత్రాన్తఆప్లుత్య వ్రీహీనవఘాతయేత్ ॥ ౧౩ ॥ సయఇచ్ఛేత్పుత్రో
మేశుక్లోజాయేత వేదమనుబ్రువీతసర్వమాయురియాదితిక్షీరౌదనం
పాచయిత్వాసర్పిష్మంతమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై । ౧౪ ॥ అ
థయఇచ్ఛేత్పుత్రోమేకపిలః పింగలోజాయేతద్వౌవేదావనుబ్రువీత స
ర్వమాయురియాదితిదధ్యోదనంపాచయిత్వాసర్పిష్మంతమశ్నీయా తా
మీశ్వరౌజనయితవై ॥ ౧౫ ॥ అథయఇచ్ఛేత్పుత్రోమేశ్యామోలోహి
తాక్షోజాయేతత్రీన్వేదాననుబ్రువీతసర్వమాయురియాదిత్యుదోదనం

పాచయిత్వా సర్పిష్మంతమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై ॥ ౧౬ ॥ అథ
య ఇచ్ఛేద్దుహితా మే పండితా జాయేత సర్వమాయురియాదితి తిలౌదనం
పాచయిత్వా సర్పిష్మంతమశ్నీయాతామీశ్వరౌ జనయితవై ॥ ౧౭ ॥
అథ య ఇచ్ఛేత్పుత్రో మే పండితో విగీతస్సమితింగమః శుశ్రూషితాం
వాచం భాషితా జాయేత సర్వాన్వేదాననుబ్రువీత సర్వమాయురియా
దితి మాగ్ంసౌదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మంత మశ్నీయాతామీశ్వరౌ జన
యితవా ఔక్ష్ణేన వార్షభేణ వా ॥ ౧౮ ॥ అథాభిప్రాతరేవ స్థాలీపాకా
వృతాజ్యం చేష్టిత్వా స్థాలీపాకస్యోపఘాతం జుహోత్యగ్నయే స్వాహాఽ
నుమతయే స్వాహా దేవాయ సవిత్రే సత్యప్రసవాయ స్వాహేతి హు
త్వోద్ధృత్య ప్రాశ్నాతి ప్రాశ్యేతరస్యాః ప్రయచ్ఛతి ప్రక్షాల్య పాణీ
ఉదపాత్రం పూరయిత్వా తేనైనాం త్రిరభ్యుక్షతి ఉత్తిష్ఠాతో విశ్వావసో
ఽన్యామిచ్ఛ ప్రపూర్వ్యాగ్ం సం జాయాం పత్యా సహేతి ॥ ౧౯ ॥ అ
థైనామభిపద్యతే అమోహమస్మి సా త్వగ్ం సా త్వమస్యమోహగ్ం సామా
హమస్మి ఋక్త్వం ద్యౌరహం పృథివీ త్వం తావేహి సగ్ంరభావహై సహ రే
తో దధావహై పుగ్ంసే పుత్రాయ విత్తయ ఇతి ॥ ౨౦ ॥ అథాస్యా ఊరూ
విహాపయతి విజిహీథాం ద్యావాపృథివీ ఇతి తస్యామర్థగ్ం నిష్ఠాయ ముఖే
న ముఖగ్ం సంధాయ త్రిరేనామనులోమామనుమార్ష్టి విష్ణుర్యోనిం క
ల్పయతు త్వష్టా రూపాణి పిగ్ంశతు ఆసించతు ప్రజాపతిర్ధాతా గర్భం
దధాతు తే । గర్భం ధేహి సినీవాలి గర్భం ధేహి పృథుష్టుకే । గర్భం
తే అశ్వినా దేవావాధత్తాం పుష్కరస్రజౌ ॥ ౨౧ ॥ హిరణ్మయీ అర
ణీ యాభ్యాం నిర్మంథతామశ్వినా । తత్తే గర్భగ్ం హవామహే దశమే
మాసి సూతవే । యథాగ్నిగర్భా పృథివీ యథా ద్యౌరింద్రేణ గర్భిణీ
వాయుర్దిశాం యథా గర్భ ఏవం గర్భం దధామి తేఽసావితి ॥ ౨౨ ॥
సోష్యంతీమద్భిరభ్యుక్షతి । యథా వాయుః పుష్కరిణీగ్ం సమింగయతి స
ర్వతః । ఏవా తే గర్భ ఏజతు సహావైతు జరాయుణా । ఇంద్రస్యాయం
వ్రజః కృతః సార్గళస్సపరిశ్రయః । తమింద్ర నిర్జహి గర్భేణ సావరాం

గ్ స హేతి ॥ ౨౩ ॥ జాతేఽగ్నిముపసమాధాయాఙ్క ఆధాయ కꣳసే పృష దాజ్యꣳ సన్నీయ పృషదాజ్యస్యోపఘాతం జుహోతి । అస్మిన్త్సహస్రం పు ష్యాసమేధమానః స్వే గృహే । అస్యోపసన్ద్యాం మా చ్ఛైత్సీత్ ప్రజయా చ పశుభిశ్చ స్వాహా । మయి ప్రాణాꣳస్త్వయి మనసా జుహోమి స్వాహా । యత్కర్మణాఽత్యరీరిచం యద్వా న్యూనమిహాకరం । అగ్నిష్టత్స్విష్ట కృద్విద్వాంత్స్విష్టꣳ సుహుతం కరోతు నః స్వాహేతి ॥ ౨౪ ॥ అథా స్య దక్షిణం కర్ణమభినిధాయ వాగ్వాగితి త్రిః అథ దధి మధు ఘృతꣳ సన్నీ యానన్తర్హితేన జాతరూపేణ ప్రాశయతి । భూస్తే దధామి । భువ స్తే దధామి । సువస్తే దధామి । భూర్భువస్సువస్సర్వం త్వయి దధామీతి ॥ ౨౫ ॥ అథాస్య నామ కరోతి వేదోఽసీతి తదస్య తద్గుహ్యమేవ నామ భవతి ॥ ౨౬ ॥ అథైనం మాత్రే ప్రదాయ స్తనం ప్రయచ్ఛతి యస్తే స్తనశ్శశ యో యో మయోభూర్యో రత్నధా వసువిద్యస్సుదత్రః । యేన విశ్వా పు ష్యసి వార్యాణి సరస్వతి తమిహ ధాతవే కరితి ॥ ౨౭ ॥ అథాస్య మాతర మభిమన్త్రయతే । ఇలాసి మైత్రావరుణీ వీరే వీరమజీజనత్ । సా త్వం వీ రవతీ భవ యాస్మాన్వీరవతోఽకరదితి । తం వా ఏతమాహురతిపితా బతా భూరతిపితామహో బతాభూః పరమాం బత కాష్ఠాం ప్రాపచ్ఛ్రియా యశ సా బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవంవిదో బ్రాహ్మణస్య పుత్రో జాయత ఇతి ॥ ౨౮ ॥

—*ఇత్యష్టమాధ్యాయే చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్*—

అథ వꣳశః పౌతిమాషీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రాత్ కాత్యాయనీపు త్రో గౌతమీపుత్రాద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రాద్భారద్వాజీపుత్రః పారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్ర ఔపస్వస్తీపుత్రాదౌపస్వస్తీపుత్రః పా రాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రాత్కాత్యాయనీపుత్రః కౌశికీపుత్రాత్కౌశికీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రాచ్చ వైయాఘ్రపదీపుత్రాచ్చ వైయాఘ్రపదీపుత్రః కాణ్వీపుత్రాచ్చ కాపీపుత్రాచ్చ కాపీపు త్రః ॥ ౧ ॥ ఆత్రేయీపుత్రాదాత్రేయీపుత్రో గౌతమీపుత్రాద్గౌ తమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రాద్భారద్వాజీపుత్రః పారాశరీపుత్రాత్పా

రాశరీపుత్రో వాత్సీపుత్రా ద్వాత్సీపుత్రః పారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపు
త్రో వార్కారుణీపుత్రా ద్వార్కారుణీపుత్రో వార్కారుణీపుత్రా ద్వా
ర్కారుణీపుత్ర ఆర్తభాగీపుత్రా దార్తభాగీపుత్రః శౌంగీపుత్రాచ్ఛౌ
ఙ్గీపుత్రః సాఙ్కృతీపుత్రా త్సాంకృతీపుత్ర ఆలంబాయనీపుత్రా దాలం
బాయనీపుత్ర ఆలంబీపుత్రా దాలంబీపుత్రో జాయంతీపుత్రాజ్జాయంతీ
పుత్రో మాండూకాయనీపుత్రా న్మాండూకాయనీపుత్రో మాండూకీపుత్రా
న్మాండూకీపుత్రః శాండిలీపుత్రాచ్ఛాండిలీపుత్రో రాథీతరీపుత్రా ద్రాథీ
తరీపుత్రో భాలుకీపుత్రా ద్భాలుకీపుత్రః క్రౌంచికీపుత్రాభ్యాం క్రౌంచి
కీపుత్రౌ వైదభృతీపుత్రా ద్వైదభృతీపుత్రః కార్శకేయీపుత్రా
త్కార్శకేయీపుత్రః ప్రాచీనయోగీపుత్రా త్ప్రాచీనయోగీపుత్రః
సాంజీవీపుత్రా త్సాంజీవీపుత్రః ప్రాశ్నీపుత్రా దాసురివాసినః ప్రా
శ్నీపుత్ర ఆసురాయణా దాసురాయణ ఆసురేరాసురిః ॥ ౨ ॥ యాజ్ఞవ
ల్క్యా ద్యాజ్ఞవల్క్య ఉద్దాలకా దుద్దాలకో ఽరుణా దరుణ ఉపవేశే రుపవే
శిః కుశ్రేః కుశ్రి ర్వాజశ్రవసో వాజశ్రవా జిహ్వావతో బాధ్యోగాజ్జిహ్వా
వాన్ బాధ్యోగో ఽసితా ద్వార్షగణా దసితో వార్షగణో హరితాత్క
శ్యపా ద్ధరితః కశ్యపః శిల్పాత్కశ్యపాచ్ఛిల్పః కశ్యపః కశ్యపా న్నైధ్రువేః క
శ్యపో నైధ్రువి ర్వాచో వాగమ్భిణ్యా అమ్భిణ్యాదిత్యా దాదిత్యానీమాని
శుక్లాని యజూంషి వాజసనేయేన యాజ్ఞవల్క్యేనాఖ్యాయంతే ॥ ౩ ॥ స
మానమాసాంజీవీపుత్రా త్సాంజీవీపుత్రో మాండూకాయనే ర్మాండూ
కాయని ర్మాండవ్యా న్మాండవ్యః కౌత్సా త్కౌత్సో మాహిత్థే ర్మాహి
త్థి ర్వామకక్షాయణా ద్వామకక్షాయణః శాండిల్యాచ్ఛాండిల్యో వా
త్స్యా ద్వాత్స్యః కుశ్రేః కుశ్రి ర్యజ్ఞవచసో రాజస్తంబాయనా ద్యజ్ఞవచా
రాజస్తంబాయన స్తురాత్కావషేయా త్తురః కావషేయః ప్రజాపతేః
ప్రజాపతి ర్బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః ॥ ౪ ॥ పంచమం॥

ఇతి వాజసనేయకే బృహదారణ్యకే ఽష్టమోఽధ్యాయః

* బృహదారణ్యకం సమాప్తమ్ హరిః ఓమ్ తత్సత్ *

శ్రీగురుభ్యోనమః.

యాజుషీ శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ పంచరుద్రాంతర్గతా.

॥ ఓం సహనావవత్విత్యాదిశాంతిః ॥

ఓం బ్రహ్మవాదినోవదంతి । కింకారణంబ్రహ్మకుతస్మజాతాజీవామ కేనక్వచసంప్రతిష్ఠాః । అధిష్ఠితాః కేనసుఖేతరేషు వర్తామహే బ్రహ్మవిదోవ్యవస్థామ్ ॥ ౧ ॥ కాలస్వభావో నియతిర్యదృచ్ఛా భూతాని యోనిః పురుషఇతిచింత్యం । సంయోగఏషాం నత్వాత్మభావాదాత్మా ప్యనీశస్సుఖదుఃఖహేతోః ॥ ౨ ॥ తేధ్యానయోగానుగతాఅపశ్యన్ దేవాత్మశక్తిగ్ స్వగుణైర్నిగూఢామ్ । యః కారణానినిఖిలానితాని కాలాత్మయుక్తాన్యధితిష్ఠత్యేకః ॥ ౩ ॥ తమేకనేమింత్రివృతగ్‌షోడశాంతగ్ శతార్ధారంవిగ్‌శతిప్రత్యరాభిః । అష్టకైష్షడ్భిర్విశ్వరూపైకపాశం త్రిమార్గభేదంద్వినిమిత్తైకమోహమ్ ॥ ౪ ॥ పంచస్రోతోంబుంపంచ యోన్యుగ్రవక్రాం పంచప్రాణోర్మిం పంచబుద్ధ్యాదిమూలాం । పంచావర్తాంపంచదుఃఖౌఘవేగాంపంచాశద్భేదాంపంచపర్వామధీమః ॥ ౫ ॥ సర్వాజీవేసర్వసంస్థేబృహంతే తస్మిన్హగ్‌సోభ్రామ్యతే బ్రహ్మచక్రే । పృథగాత్మానం ప్రేరితారంచమత్వా జుష్టస్తతస్తేనామృతత్వమేతి ॥ ౬ ॥ ఉద్గీ(త)థమేతత్పరమంతు బ్రహ్మతస్మిగ్‌స్త్రయగ్‌సు(స్వ) ప్రతిష్ఠాక్షరంచ । అత్రాంతరంవేదవిదోవిదిత్వా లీనా బ్రహ్మణితత్పరాయోనిముక్తాః ॥ ౭ ॥ సంయుక్తమేతత్క్షరమక్షరంచ వ్యక్తావ్యక్తంభరతే విశ్వమీశః । అనీశశ్చాత్మాబధ్యతేభోక్తృభావాజ్జ్ఞాత్వాదేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః ॥ ౮ ॥ జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశావజా హ్యేకాభోక్తృభోగార్థయుక్తా । అనంతశ్చాత్మావిశ్వరూపాహ్యకర్తాత్రయం యదావిందతే బ్రహ్మమేతత్ ॥ ౯ ॥ క్షరంప్రధానమమృతాక్షరగ్‌హరః క్షరాత్మానావీశతే దేవఏకః । తస్యాభిధ్యానాద్యోజనాత్తత్వ(వాద్ధా) భావాద్భూ

యశ్చాంతెవిశ్వమాయానివృత్తిః ॥ ౧౦ ॥ జ్ఞాత్వాదేవగ్ సర్వపాశాప
హానిఃక్షీణైఃక్లేశైర్జన్మమృత్యుప్రహాణిః । తస్యాభిధ్యానాత్తృతీయం
దెహభేదేవిశ్వైశ్వర్యం కేవలఆప్తకామః ॥ ౧౧ ॥ ఏతజ్జ్ఞేయం ని
త్యమెవాత్మసగ్స్థంనాతఃపరం వెదితవ్యంహికించిత్ । భోక్తాభోగ్యం
ప్రేరితారంచమత్వా సర్వంప్రోక్తంత్రివిధంబ్రహ్మమెతత్ ॥ ౧౨ ॥
నహేర్న్యథాయోనిగతస్యమూర్తిర్నదృశ్యతేనైవచలింగనాశః । స
భూయఏవేంధనయోనిగృహ్యస్తద్వోభయంవై ప్రణవెనదేహే ॥౧౩॥
స్వదేహ(ఆత్మాన)మరణింకృత్వా ప్రణవంచోత్తరారణిం । ధ్యాన ని
ర్మథనాభ్యాసాద్దేవంపశ్యేన్నిగూఢవత్ ॥ ౧౪ ॥ తిలేషు తైలందధినీ
వసర్పిరాపస్స్రోతస్స్వరణీషుచాగ్నిః । ఏవమాత్మాత్మని(జాయతే) గృ
హ్యతేసౌసత్యేనైనంతపసాయోనుపశ్యతి ॥ ౧౫ ॥ సర్వవ్యాపినమా
త్మానం క్షీరెసర్పిరివార్పితమ్ । ఆత్మవిద్యాతపోమూలం తద్బ్రహ్మో
పనిషత్ప(రం)దం తద్బ్రహ్మోపనిషత్పదమితి ॥ ౧౬ ॥

ఇతి శ్వేతాశ్వతరోపనిషది ప్రథమోధ్యాయః

ఓం ॥యుంజానఃప్రథమం మనస్తత్వాయ సవితాధియః। అగ్నిం
(గ్నేః) జ్యోతిర్నిచాయ్యపృథివ్యాఅధ్యాభరత్ ॥ ౧ ॥ యుక్తేన మన
సావయందేవస్యసవితుస్సవె । సువర్గేయాయశక్త్యా(క్త్యై)॥ ౨ ॥యు
క్త్వాయమనసాదెవాంత్సువర్యతోధియాదివమ్ । బృహజ్జ్యోతిఃకరిష్యత
స్సవితాప్రసువాతితాన్ ॥ ౩ ॥ యుంజతెమనఉతయుంజతెధియో
విప్రావిప్రస్యబృహతోవిపశ్చితః । విహోత్రాదధెవయునావిదేకఇన్మ
హీదేవస్యసవితుఃపరిష్టుతిః ॥ ౪ ॥ యుజెవాంబ్రహ్మపూర్వ్యంనమో
భిర్విశ్లోకఏతుపథ్యేవసూరేః (విశ్లోకాయంతిపథ్యేవసూరాః) । శృణ్వ
స్తు (న్తి)విశ్వేఅమృతస్యపుత్రాఆయేధామానిదివ్యానితస్థుః ॥ ౫ ॥ అ
గ్నిర్యత్రాభిమథ్యతెవాయుర్యత్రాభియుంజతే (వరుధ్యతె) సోమోయ
త్రాతిరిచ్యతే తత్రసంజాయతెపునః ॥ ౬ ॥ సవిత్రాప్రసవెనజుషేత

బ్రహ్మపూర్వ్యం తత్ర యోనిం కృణవసే న హి తే పూర్తమక్షిపత్ ॥ ౭ త్రిరున్నతం స్థాప్య సమం శరీరం హృదీంద్రియాణి మనసా (సన్ని) నివేశ్య । బ్రహ్మోడుపేన ప్రతరేత విద్వాన్ స్రోతాంసి సర్వాణి భయావహాని ॥ ౮ ॥ ప్రాణాన్ ప్రపీడ్యేహ సంయుక్తచేష్టః క్షీణే ప్రాణే నాసికయోచ్ఛ్వసీత । దుష్టాశ్వయుక్తమివ వాహమేనం విద్వాన్మనో ధారయేతాప్రమత్తః ॥ ౯ ॥ సమే శుచౌ శర్కరావహ్నివాలుకావివర్జితే శబ్దజలా(శ)శ్రయాదిభిః । మనోనుకూలే న తు చక్షుః(క్షు)పీడనే గుహానివాతాశ్రయణే ప్రయోజయేత్ ॥ ౧౦ ॥ నీహారధూమార్కానలానిలానాం ఖద్యోతవిద్యుత్స్ఫటికాశనీనామ్ (స్ఫటికశ్శశీనామ్) । ఏతాని రూపాణి పురస్సరాణి బ్రహ్మణ్యభివ్యక్తికరాణి యోగే ॥ ౧౧ ॥ పృథివ్యప్యతేజోనిలఖే సముత్థితే పంచాత్మకే (పంచగు) యోగగుణే ప్రవృత్తే । న తస్య రోగో న జరా న (దుఃఖం) మృత్యుః ప్రాప్తస్య యోగాగ్నిమయం శరీరమ్ ॥ ౧౨ ॥ లఘుత్వమారోగ్యమలోలుపత్వం (ప్రాణ) వర్ణప్రసాదం స్వరసౌష్ఠవం చ । గంధశ్శుభో మూత్రపురీషమల్పం యోగప్రవృత్తిం ప్రథమాం వదంతి ॥ ౧౩ ॥ యథైవ బింబం మృదయోపలిప్తం తేజోమయం భ్రాజతే తత్సు(ధా) ధాంతమ్ । తద్వాత్మతత్త్వం ప్రసమీక్ష్య దేహీ ఏకః కృతార్థో భవతే వీతశోకః ॥ ౧౪ ॥ యదాత్మతత్త్వేన తు బ్రహ్మతత్త్వం దీపోపమేనేహ యుక్తః ప్రపశ్యేత్ । అజం ధ్రువం సర్వతత్త్వైర్వి(శిష్టం) శుద్ధం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః (పాపైః) ॥ ఏషో హ (ఏష హి) దేవః ప్రదిశోను సర్వాః పూర్వో హి జాతస్స ఉ గర్భే అంతః । స (వి) ఏవ జాతస్స జనిష్యమాణః ప్రత్యగ్జనా(జ్జనా) (ప్రత్యంజనాగ్)స్తిష్ఠతి సర్వతోముఖః ॥ ౧౬ ॥ యో దేవో అగ్నౌ యో అప్సు యో విశ్వం భువనమావివేశ । య ఓషధీషు యో వనస్పతిషు తస్మై దేవాయ నమో నమః ॥ ౧౭ ॥

ఇతి ద్వితీయోధ్యాయః

ఓం ॥ య ఏకో జాలవానీశత ఈశనీభిస్సర్వాన్ లోకానీశత ఈశనీభిః ॥

యఏవైకఇహఉద్భవేసంభవేచ యఏతద్విదురమృతాస్తేభవంతి ॥ ౧ ॥ ఏకోహిరుద్రోనద్వితీయాయతస్థుర్యఇమాంల్లోకానీశతఈశనీభిః ।ప్ర త్యఙ్జనా (ప్రత్యంజనాం) స్తిష్ఠతిసంచుకోచాంతకాలె [సంసృజ్యవి శ్వాభువనానిగోపాః (సంచుకోపేతి కాశీపాఠః) ॥ ౨ ॥ విశ్వతశ్చ క్షురుతవిశ్వతోముఖోవిశ్వతోబాహురుతవిశ్వతస్పాత్ । సంబాహు భ్యాంధమతిసంపతత్రైర్ద్యావాభూమీజనయన్దేవఏకః ॥ ౩ ॥ యో దెవానాంప్రభవశ్చోద్భవశ్చవిశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః । హిరణ్య గర్భంజనయామాసపూర్వంసనోబుద్ధ్యాశుభయాసంయునక్తు ॥ ౪ ॥ యాతెరుద్రశివాతనూరఘోరాఽపాపకాశినీ । తయానస్తనువాశం తమయాగిరిశంతాభిచాకశీహి ॥ ౫ ॥ యామిషుంగిరిశంతహస్తే బిభ ర్ష్యస్తవె । శివాంగిరిత్ర తాంకురుమాహిగ్ంసీఃపురుషంజగత్ ॥ ౬॥ తతఃపరం బ్రహ్మపరంబృహంతం యథానికాయంసర్వభూతేషుగూఢం। విశ్వస్యైకంపరివేష్టితారమీశంతం జ్ఞాత్వాఅమృతాభవంతి ॥ ౭ ॥ వె దాహమెతంపురుషంమహాంతమాదిత్యవర్ణంతమసఃపరస్తాత్ । తమే వవిదిత్వాతిమృత్యుమేతినాన్యఃపంథావిద్యతేఽయనాయ ॥ ౮ ॥ య స్మాత్పరంనాపరమస్తికించిద్యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయోస్తికశ్చిత్ । వృ క్షఇవస్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేకస్తేనేదంపూర్ణంపురుషేణసర్వమ్ ॥ ౯ ॥ త తోయదుత్తరతరంతదరూపమనామయం । యఏతద్విదురమృతాస్తేభ వంతి । అథేతరెదుఃఖమెవాను(పి) యంతి । సర్వాననశిరోగ్రీవస్సర్వ భూతగుహాశయః । సర్వవ్యాపీ(స)చభగవాంస్తస్మాత్సర్వగతశ్శివః॥౧౧ మహాన్ప్రభుర్వైపురుషస్సత్వస్యైషప్రవర్తకః । సునిర్మలామి మాం(ప్రాప్తి)శాంతిమీశానోజ్యోతిరవ్యయః ॥ ౧౨ ॥ అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోంతరాత్మాసదాజనానాగ్ంహృదయేసన్నివిష్టః । హృదా(మనీ శో) మనీషామనసాభిక్లప్తోయఏతద్విదురమృతాస్తేభవంతి ॥ ౧౩ ॥ స హస్రశీర్షాపురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । సభూమిం విశ్వతో

వృత్వా௨త్యతిష్ఠద్దశాంగులమ్ ॥ ౧౪ ॥ పురుష ఏవేదగ్ం సర్వం యద్భూ
తం యచ్చ భవ్యం । ఉతామృతత్వస్యేశానో యదన్నేనాతిరోహతి ॥ ౧౫ ॥
సర్వతః పాణిపాదం తత్సర్వతో௨క్షిశిరోముఖమ్ । సర్వతశ్శ్రుతిమల్లోకే
సర్వమావృత్య తిష్ఠతి ॥ ౧౬ ॥ సర్వేంద్రియగుణాభాసగ్ం సర్వేంద్రియ
వివర్జితం । సర్వస్య ప్రభుమీశానగ్ం సర్వస్య శరణగ్ం సుహృత్ ॥ ౧౭ ॥
నవద్వారే పురే దేహే (దేహీ) హగ్ంసో (లే)లాయతే బహిః । వశీ స
ర్వస్య లోకస్య స్థావరస్య చరస్య చ ॥ ౧౮ ॥ అపాణిపాదో జవనో గ్ర
హీతా పశ్యత్యచక్షుస్స శృణోత్యకర్ణః । స వేత్తి వేద్యం న చ తస్యాస్తి
వేత్తా తమాహురగ్ర్యం పురుషం (పురాణం) మహాంతమ్ ॥ ౧౯ ॥ అ
ణోరణీయాన్మహతో మహీయానాత్మా గుహాయాం నిహితో௨స్య జంతోః ।
తమక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమానమీశమ్ ॥ ౨౦ ॥
వేదాహమేతమజరం పురాణం సర్వాత్మానం సర్వగతం విభుత్వాత్ । జ
న్మనిరోధం ప్రవదంతి యస్య బ్రహ్మవాదినో (యం) హి ప్రవదంతి నిత్యం ॥

ఇతి తృతీయో௨ధ్యాయః

ఓం ॥ య ఏకో௨వర్ణో బహుధా శక్తియోగాద్వర్ణాననేకాన్నిహితా
ర్థో దధాతి । విచైతి చాంతే విశ్వమాదౌ స దేవస్స నో బుద్ధ్యా శుభయా
సంయునక్తు ॥ ౧ ॥ తదేవాగ్నిస్తదాదిత్యస్తద్వాయుస్తదు చంద్రమాః ।
తదేవ శుక్రం త(దమృతం త)ద్బ్రహ్మ తదాప (స్స ప్ర)స్తత్ప్రజాపతిః ॥ ౨ ॥
త్వగ్ం స్త్రీ త్వం పుమానసి త్వం కుమార ఉత వా కుమారీ । త్వం జీర్ణో దండే
న వంచసి త్వం జాతో భవసి విశ్వతోముఖః ॥ ౩ ॥ నీలః పతంగో హరితో
లోహితాక్ష(ఉ)స్తటిద్గర్భ ఋతవస్సముద్రాః । అనాదిమత్త్వం (ది
స్త్వం) విభుత్వేన వర్తసే యతో జాతాని భువనాని విశ్వా ॥ ౪ ॥ అజా
మేకాం లోహితశుక్లకృష్ణాం బహ్వీః ప్రజాస్సృజమానాగ్ం సరూపాః ।
అజో హ్యేకో జుషమాణో௨నుశేతే జహాత్యేనాం భుక్తభోగామజో௨న్యః ॥
ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే । తయో

శన్యఃపిప్పలగ్స్వాద్వ త్త్యనశ్నన్నన్యోఅభిచాకశీతి ॥ ౬ ॥ సమానే వృ క్షేపురుషోనిమగ్నోఽనీశయాశోచతిముహ్యమానః । జుష్టంయదాపశ్య త్యన్యమీశమస్యమహిమానమితివీతశోకః ॥ ౭ ॥ ఋచోఅక్షరేపరమే వ్యోమన్ । యస్మిన్ దేవాఅధివిశ్వేనిషేదుః । యస్తన్నవేదకిమృచాక రిష్యతి । యఇత్తద్విదుస్తఇమేసమాసతే ॥ ౮ ॥ ఛందాగ్సియజ్ఞాఃక్ర తవోవ్రతానిభూతంభవ్యంయచ్చవేదావదంతి । అస్మాన్మాయీసృజతే విశ్వమేతత్తస్మిగ్శ్చాన్యోమాయయాసన్నిరుద్ధః ॥ ౯ ॥ మాయాంతు ప్రకృతింవిద్యాన్మాయినంతుమహేశ్వరమ్ । అస్యావయవభూతైస్తువ్యా ప్తంసర్వమిదంజగత్ ॥ ౧౦ ॥ యోయోనింయోనిమధితిష్ఠత్యేకోయస్మి న్నిదగ్సంచవిచైతిసర్వమ్। తమీశానంవరదందేవమీడ్యంనిచాయ్యేమాం శాంతిమత్యంతమేతి ॥ ౧౧ ॥ యోదెవానాంప్రభవశ్చోద్భవశ్చ విశ్వా ధికోరుద్రోమహర్షిః। హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయమానంసనోబుద్ధ్యా శుభయాసంయునక్తు ॥ ౧౨ ॥ యోదేవానామధిపోయస్మిన్ లోకాఅధి శ్రితాః । యఈశేఅస్యద్విపదశ్చతుష్పదఃక(స్త)స్మైదేవాయహవిషా వి ధేమ ॥ ౧౩ ॥ సూక్ష్మాతిసూక్ష్మం(స)కలిలస్యమధ్యే విశ్వస్యస్రష్టార మనేకరూపం । విశ్వస్యైకంపరివెష్టితారం జ్ఞాత్వాశివంశాంతిమత్యం తమేతి ॥ ౧౪ ॥ సఏవకాలేభువనస్యగోప్తావిశ్వాధిప(క)స్సర్వభూతే షుగూఢః । యస్మిన్ యుక్తాబ్రహ్మర్షయోదేవతాశ్చ తమేవం జ్ఞాత్వా మృత్యుపాశాన్ఛినత్తి ॥ ౧౫ ॥ ఘృతాత్పరంమండమివాతిసూక్ష్మం జ్ఞా త్వాశివగ్సర్వభూతేషుగూఢం । విశ్వస్యైకంపరివెష్టితారంజ్ఞాత్వా దె వంముచ్యతేసర్వపాశైః ॥ ౧౬ ॥ ఏషదేవోవిశ్వకర్మామహాత్మాసదా జనానాగ్హృదయేసన్నివిష్టః । హృదామనీషామనసాభిక్లప్తోయఏనంవి (తద్వి)దురమృతాస్తేభవంతి ॥ ౧౭ ॥ యదా తమస్తన్నదివానరాత్రి ర్నసన్నచాసచ్ఛివఏవకేవలః । తదక్షరంతత్సవితుర్వరేణ్యం ప్రజ్ఞాచ తస్మా త్ప్రసృతాపురాణీ ॥ ౧౮ ॥ నైనమూర్ధ్వంనతిర్యంచం నమధ్యే పరి

తగ్రిభత్ । నతస్యప్రతిమాస్తియస్యనామమహద్యశః। నసందృశేతిష్ఠతి
రూపమస్య నచక్షుషాపశ్యతికశ్చనైనమ్ ॥ ౧౯ ॥ హృదాహృదిస్థంమ
నసాయఏనమేవంవిదురమృతాస్తేభవంతి ॥ ౨౦ ॥ అజాతొజాతఇత్యే
వంకశ్చిద్భీరుఃప్రపద్యతే । రుద్రయత్తేదక్షిణంముఖం తేనమాంపాహిని
త్యశః ॥ ౨౧ ॥ మానస్తోకేతనయేమానఆయు(యౌ) షిమానోగోషు
మానోఅశ్వేషురీరిషః । వీర[illegible]నోరుద్రభామితోవధీర్హవిష్మంతస్స
దమిత్వాహవామహే ॥ ౨౨ ॥ [illegible]ఇతిచతుర్థోధ్యాయః ॥ — ॥

ఓం॥ ద్వేఅక్షరేబ్రహ్మపరేత్వనంతేవిద్యావిద్యేనిహితేయత్రగూఢే ।
క్షరంత్వవిద్యాహ్యమృతంతువిద్యావిద్యావిద్యేఈశతేయస్తుసోన్యః ॥
యోయోనింయోనిమధితిష్ఠత్యేకోవిశ్వానిరూపాణియోనీశ్చ సర్వాః ।
ఋషింప్రసూతంకపిలంయస్తమగ్రేజ్ఞానైర్బిభర్తిజాయమానంచ ప
శ్యేత్ ॥ ౨ ॥ ఏకైకంజాలంబహుధావికుర్వన్ యస్మిన్క్షేత్రేసంహర
త్యేషదేవః। భూయస్సృష్ట్వాపత(త)యస్తథేశస్సర్వాధిపత్యంకురు
తేమహాత్మా ॥ ౩ ॥సర్వాదిశఊర్ధ్వమధశ్చతిర్యక్ప్రకాశయన్భ్రా
జతేయ(న్న)ద్వనడ్వాన్ । ఏవంసదేవోభగవాన్వరేణ్యో యోనిస్వ
భావానధితిష్ఠత్యేకః ॥ ౪ ॥ యశ్చ (చ్చ) స్వభావంపచతి విశ్వయోనిః
పాచ్యాంశ్చసర్వాన్పరిణామయేద్యః । సర్వమేతద్విశ్వమధితిష్ఠత్యేకో
గుణాంశ్చసర్వాన్వినియోజయేద్యః ॥ ౫ ॥ తద్వేదగుహ్యోపనిషత్సు
గూఢం తద్బ్రహ్మావేదతేబ్రహ్మయోనిమ్ । యేపూర్వం దేవాఋషయ
శ్చతద్విదుస్తేతన్మయాఅమృతావైబభూవుః ॥ ౬ ॥ గుణాన్వయోయఃఫ
లకర్మకర్తాకృతస్యతస్యైవసచోపభోక్తా । సవిశ్వరూపస్త్రిగుణస్త్రి
వర్త్మాప్రాణా(విశ్వా)ధిపస్సంచరతిస్వకర్మభిః ॥ ౭ ॥ అంగుష్ఠమా
త్రోరవితుల్యరూపస్సంకల్పాహంకారసమన్వితోయః । బుద్ధేర్గుణే
నాత్మగుణేనచైవ ఆరాగ్రమాత్రోహ్యవరోపిదృష్టః ॥ ౮ ॥ వాలాగ్ర
శతభాగస్యశతధాకల్పితస్యచ । భాగోజీవస్సవిజ్ఞేయస్సచానంత్యా

యకల్పతే ॥ ౯ ॥ నైవస్త్రీనపుమానేష(షా) నైవచాయంనపుంసకః।
యద్యచ్ఛరీరమాదత్తే తేనతేనసయుజ్యతే ॥ ౧౦ ॥ సంకల్పనస్పర్శన
దృష్టిహోమైః(మోహైః) గ్రాసాంబువృష్ట్యాత్మవివృద్ధ(ద్ధి)జన్మా। కర్మా
నుగాన్యనుక్రమేణ దేహీస్థానేషురూపాణ్యభిసంపద్యతే॥ ౧౧ ॥స్థూ
లానిసూక్ష్మాణిబహూనిచైవ రూపాణిదేహీ స్వగుణైర్వృణోతి। క్రి
యాగుణైరాత్మగుణైశ్చ తేషాంసంయోగహేతురపరోఽపిదృష్టః ॥ ౧౨॥
అనాద్యంతం(న) కలిలస్యమధ్యే విశ్వస్యస్రష్టారంతమనేకరూపం। వి
శ్వస్యైకంపరివేష్టి తారంజ్ఞాత్వాదేవం ముచ్యతేసర్వపాశైః॥౧౩॥భావ
గ్రాహ్యమనీడాఖ్యంభావాభావకరంశివమ్। కలాసర్గకరం దేవం
యేవిదుస్తేజహుస్తనుమ్ ॥ ౧౪ ॥ —॥ఇతి పంచమోఽధ్యాయః ॥ —

స్వభావమేకేకవయోవదంతి కాలంతథాన్యేపరిముహ్యమానాః।దే
వస్యైషమహిమాతులోకేయేనేదంభ్రామ్యతేబ్రహ్మచక్రం ॥ ౧ ॥యే
నావృతంనిత్యమిదంహిసర్వంజ్ఞఃకాలకాలోగుణీసర్వవిద్యః। తేనేశితం
కర్మవివర్తతేహపృథ్వ్యప్యతేజోఽనిలఖానిచింత్యమ్ ॥ ౨ ॥ తత్క
ర్మకృత్వావినివృత్త్యభూయస్తత్త్వస్యతత్త్వేనసమేత్యయోగమ్। ఏకే
నద్వాభ్యాంత్రిభిరష్టభిర్వాకాలేనచైవాత్మగుణైశ్చసూక్ష్మైః ॥ ౩ ॥ ఆర
భ్యకర్మాణిగుణాన్వితానిభావాంశ్చసర్వాన్ వినియోజయేద్యః। తే
షామభావేకృతకర్మనాశఃకర్మక్షయేయాతిసతత్త్వతోఽన్యః ॥ ౪ ॥ ఆది
స్సంయోగనిమిత్తహేతుఃపరస్త్రికాలాదకలో(పరో)పిదృష్టః। తం
విశ్వరూపంభవభూతమీడ్యందేవంస్వచిత్తస్థముపాస్యపూర్వమ్ ॥ ౫॥
సవృక్షకాలాకృతిభిఃపరోఽన్యోయస్మాత్ప్రపంచఃపరివర్తతేయం। ధర్మా
వహంపాపనుదంభ(వే)గేశం జ్ఞాత్వాత్మస్థమమృతంవిశ్వధామ ॥ ౬ ॥
తమీశ్వరాణాంపరమంమహేశ్వరంతందైవతానాంపరమంచదైవతమ్।
పతింపతీనాంపరమంపరస్తాద్విదామదేవంభువనేశమీడ్యమ్ ॥ ౭ ॥ నత
స్యకార్యంకరణంచవిద్యతేనతత్సమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే। పరాస్యశ

శ్రుతిర్వివిధైవశ్రూయతే స్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచ ॥ ౮ ॥ నతస్య క
శ్చిత్పతిరస్తిలోకే నచేశితా నైవచతస్యలింగం । సకారణంకరణాధిపా
ధిపోనచాస్యకశ్చిజ్జనితా నచాధిపః ॥ ౯ ॥ యస్తంతునాభ ఇవతంతుభిః
ప్రధానజైస్స్వభావతో దేవఏకస్స్వమావృణోతి । సనోదధాతు బ్రహ్మా
వ్యయం ॥ ౧౦ ॥ ఏకో దేవస్సర్వభూతేషుగూఢస్సర్వవ్యాపీ సర్వభూ
తాంతరాత్మా । కర్మాధ్యక్షస్సర్వభూతాధివాసస్సాక్షీచేతా కేవలోని
ర్గుణశ్చ ॥ ౧౧ ॥ ఏకో వశీ నిష్క్రియాణాం బహూనా మేకగ్ం రూపం
బహుధా యః కరోతి । తమాత్మస్థం యేనుపశ్యంతి ధీరాస్తేషాగ్ం సుఖం శా
శ్వతం నేతరేషాం ॥ ౧౨ ॥ నిత్యోనిత్యానాం చేతనశ్చేతనానామేకో బ
హూనాం యో విదధాతి కామాన్ । తత్కారణగ్ం సాంఖ్యయోగాధిగ
మ్యం జ్ఞాత్వా దేవం ముచ్యతే సర్వపాశైః ॥ ౧౩ ॥ నతత్ర సూర్యోభా
తి నచంద్రతారకం నేమావిద్యుతోభాంతి కుతోయమగ్నిః । తమేవభాం
తమనుభాతి సర్వం తస్యభాసా సర్వమిదం విభాతి ॥ ౧౪ ॥ ఏకో హగ్ంసో భువ
నస్యాస్యమధ్యే సఏవాగ్నిస్సలిలే సన్నివిష్టః । తమేవవిదిత్వాతి మృత్యు
మేతి నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ ॥ ౧౫ ॥ సవిశ్వకృద్విశ్వవిదాత్మ
యోనిః జ్ఞః కాలకాలో గుణీ సర్వవిద్యః । ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతిర్గుణేశ
స్సంసారమోక్షస్థితిబంధహేతుః ॥ ౧౬ ॥ సతన్మయో హ్యమృత ఈశ
సంస్థో జ్ఞస్సర్వగో భువనస్యాస్యగోప్తా । య ఈశే అస్య జగతో నిత్యమేవ
నాన్యో హేతుర్విద్యత ఈశనాయ ॥ ౧౭ ॥ యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూ
ర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై । తగ్ం హ దేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశం
ముముక్షుర్వై శరణమహం ప్రపద్యే ॥ ౧౮ ॥ నిష్కలం నిష్క్రియగ్ం
శాంతం నిరవద్యం నిరంజనమ్ । అమృతస్యపరగ్ం సేతుం దగ్ధేంధనమివా
నలం ॥ ౧౯ ॥ యదా చర్మవదాకాశం వేష్టయిష్యంతి మానవాః । త
దా శివ(దేవ)మవిజ్ఞాయ దుఃఖస్యాంతో భవిష్యతి ॥ ౨౦ ॥ తపః ప్రభావాద్దే
వప్రసాదాచ్చ బ్రహ్మ(హ శ్వే)విశ్వేతాశ్వతరోథ విద్వాన్ । అత్యాశ్ర

ఋషిభ్యఃపరమంపవిత్రం ప్రోవాచసమ్యగృషిసంఘజుష్టం ॥ ౨౧ ॥ వే
దాంతేపరమంగుహ్యం పురాకల్పప్రచోదితమ్ । నాప్రశాంతాయదా
తవ్యంనాపుత్రాయాశిష్యాయవా(వై) పునః ॥ ౨౨ ॥ యస్యదేవేపరా
భక్తిర్యథాదేవేతథాగురౌ । తస్యైతేకథితాహ్యర్థాఃప్రకాశంతే మ
హాత్మనః ॥ ఇత్యుపనిషత్ ॥ ౨౩ ——ఇతిషష్ఠోధ్యాయః——

బ్రహ్మవాదినోవదంతి సప్తదశ । [illegible]తానష్టోడశ । యఏకోజాల
వానేకవింశతిః । యఏ[illegible]ప్యగశతిః । ద్వేఅత్తుశేచతుర్ద
శ । స్వభావమేకే త్ర యోవిం[illegible] అహాత్య త్రయోదశాధికంశతం ॥
ఓంతత్సదితిశ్వేతాశ్వరోపనిషత్సుషష్ఠోఽధ్యాయః । సహనావవత్వితి
శాంతిః ॥ ——యాజుషీశ్వేతాశ్వతరోపనిషత్సంపూర్ణా——

అథశుక్లయజుర్వేదీయసుబాలోపనిషత్

హరిఃఓమ్ ॥ పూర్ణమదఇతిశాంతిః ॥

తదాహుః । కింతదాసీత్ । తస్మైసహోవాచ । నసన్నాసన్నసద
సదితి । తస్మాత్తమస్సంజాయతే । తమసోభూతాదిః । భూతాదేరా
కాశమ్ । ఆకాశాద్వాయుః । వాయోరగ్నిః । అగ్నేరాపః । అద్భ్యః
పృథివీ । తదండంసమభవత్ ॥ తత్సంవత్సరమాత్రముషిత్వాద్విధాక
రోత్ । అధస్తాద్భూమిరుపరిష్టాదాకాశంమధ్యే(దీక్షే)పురుషోదివ్యస్సహ
స్రశీర్షాపురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । సహస్రబాహురితి । సో
గ్రేభూతానాంమృత్యుమసృజత్ । త్ర్యక్షం త్రిశిరస్కం త్రిపాదం ఖం
డపరశుం తస్యబ్రహ్మాబిభేతి । సోబ్రహ్మాణమేవవివేశ । సమానసాన
ప్తపుత్రానసృజత్ । తేహవిరాజస్సప్తమానసానసృజత । తేహప్రజా
పతయః । బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమాసీత్ । బాహూరాజన్యఃకృతః ।
ఊరూతదస్యయద్వైశ్యః । పద్భ్యాంశూద్రోఅజాయత । చంద్రమా
మనసోజాతః చక్షోస్సూర్యోఅజాయత । శ్రోత్రాద్వాయుశ్చ ప్రాణ

శ్చ । హృదయాత్సర్వమిదంజాయతే ॥ ప్రథమఃఖండః ॥ ౧ ॥

అపానాన్నిషాదాయక్షరాక్షసగంధర్వాశ్చ । అస్థిభ్యఃపర్వతాలో-
మభ్యఓషధివనస్పతయః। లలాటాత్ క్రోధజోరుద్రోజాయతె తస్యై-
తస్యమహతోభూతస్య నిశ్వసితమెవైతదృగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవే-
దో౽థర్వవేదశ్శిక్షాకల్పోవ్యాకరణంనిరుక్తం ఛందోవిచితి జ్యోతిషా-
మయనం న్యాయోమీమాంసాధర్మశాస్త్రాణివ్యాఖ్యానాన్యుపాఖ్యా-
నాని సర్వాణిచభూతాని హిరణ్యజ్యోతిర్యస్మిన్నయమాత్మా౽ధిక్షియ-
న్తి భువనానివిశ్వా । ఆత్మానంద్విధాకరోత్ । అర్థేనస్త్రీ।అర్థేనపు-
రుషః దేవోభూత్వా దేవానసృజదృషిర్భూత్వా ఋషీన్యక్షరాక్ష-
సగంధర్వాన్ గ్రామ్యానారణ్యాంశ్చపశూనసృజత్ । ఇతరా గౌరిత-
రో౽నడ్వానితరాబడబాఇతరో౽శ్వఇతరాగర్దభీఇతరోగర్దభఇత-
రావిశ్వంభరీ(రా)ఇతరోవిశ్వంభరః।సోంతెవైశ్వానరోభూత్వాస(నం)-
దగ్ధ్వాసర్వాణిభూతాని పృథివ్యప్సు ప్రలీయతె ।ఆపస్తెజసిలీయంతే।తే-
జోవాయౌలీయతే। వాయురాకాశేలీయతే । ఆకాశమింద్రియేషు ఇ-
న్ద్రియాణితన్మాత్రేషు తన్మాత్రాణి భూతాదౌ లీయంతే । భూతాదిర్మ-
హతిలీయతే । మహానవ్యక్తేలీయతే ।అవ్యక్తమక్షరేలీయతే । అక్షరం
తమసిలీయతే । తమఃపరేదేవఏకీభవతి । పరస్తాన్నసన్నాసన్నసదస-
త్ । ఇత్యేతన్నిర్వాణమనుశాసనం । ఇతి వేదానుశాసనమితివేదాను-
శాసనమ్ ॥ ॥ ద్వితీయఃఖండః ॥ ౨ ॥

అసద్వాఇదమగ్రఆసీత్ । అజాతమభూతమప్రతిష్ఠితమశబ్దమస్ప-
ర్శమరూపమరసమగంధమవ్యయం మహాంతం బృహంతమజమాత్మా-
నం మత్వాధీరోనశోచతి । అప్రాణమముఖమశ్రోత్రమవాగమనో౽-
తెజస్కమచక్షుష్కమనామగోత్రమశిరస్కమపాణిపాదమస్నిగ్ధమ-
లోహితమప్రమేయమహ్రస్వమదీర్ఘమస్థూలమనణ్వనల్పమపార-
మనిర్దేశ్యమనపావృతమప్రకాశ్యమసంవృతమనంతరమబాహ్యం॥

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

నతదశ్నాతికించన । నతదశ్నాతికశ్చన । ఏతద్వై సత్యేన దానేన తప
సాఽనాశకేన బ్రహ్మచర్యేణ నిర్వేదనేనానాశకేన షడంగేనైవ సాధ
యేత్ । ఏతత్త్రయం వీక్షేత దమం దానం దయామితి నతస్య ప్రాణా ఉ
త్క్రామంతి అత్రైవసమవలీయంతే ॥ బ్రహ్మైవ సన్ బ్రహ్మాప్యేతి య
ఏవం వేద ॥ ॥ తృతీయః ఖండః ॥ ౩ ॥

హృదయస్యమధ్యే లోహితం మాంసపిండం ।యస్మింస్తద్దహరం పుం
డరీకం । కుముదమివానేకధా వికసితం । హృదయస్య దశ ఛిద్రాణి భ
వంతి । యేషుప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః । సయదా ప్రాణేన సహసంయుజ్య
తే తదాపశ్యతి నద్యోనగరాణి బహూని వివిధాని చ । యదావ్యానేన
సహసంయుజ్యతే తదాపశ్యతి దేవాంశ్చ ఋషీంశ్చ । యదాపానేన
సహసంయుజ్యతే తదాపశ్యతియక్షరాక్షసగంధర్వాన్ । యదాఉ
దానేన సహసంయుజ్యతే తదాపశ్యతి దేవలోకాన్ దేవాన్ స్కందం
జయంచేతి । యదాసమానేనసహసంయుజ్యతే తదాపశ్యతి దేవా
లోకాన్ధనానిచ । యదావైరంభేణసహసంయుజ్యతే తదాపశ్యతిదృ
ష్టంచాఽదృష్టంచ శ్రుతంచాఽశ్రుతంచ భుక్తంచ సచ్చాఽసచ్చ స
ర్వంపశ్యతి సర్వంపశ్యతి ॥ అథేమాదశ నాడ్యోభవంతి । తాసామేకైక
స్యా ద్వాసప్తతిర్ద్వాసప్తతి శ్శాఖానాడీ సహస్రాణిభవంతి యస్మిన్న
యమాత్మాస్వపితి । శబ్దానాంచకరోతి । అథ ద్వితీయే సకోశే స్వపితి ।
తదేమంచలోకం పరంచలోకంపశ్యతి । సర్వాన్ఛబ్దాన్విజానాతి స
సంప్రసాదఇత్యాచక్షతే ॥ ప్రాణశ్శరీరం పరిరక్షతి హరితస్య నీలస్య
పీతస్య లోహితస్య శ్వేతస్య నాడ్యోరుధిరస్యపూర్ణాః । అథాత్రై
తద్దహరం పుండరీకం కుముదమివాఽనేకధావికసితం యథా కేశస్స
హస్రధాభిన్నః । తథాహితానామనాడ్యోభవంతి । హృద్యాకాశే ప
రేకోశే దివ్యోఽయమాత్మాస్వపితి । యత్రసుప్తోనకంచన కామంకా
మయతేనకంచన స్వప్నంపశ్యతి । నతత్ర దేవా దేవలోకాయజ్ఞా న

నమాతా నపితా నబంధుర్నబాంధవో నస్త్రీనో నబ్రిహ్మవో న తేజసాఽ-
యమమృతం సలిలఏవ ఇదం సలిలం వనం భూయస్తేనైవమార్గేణ జా-
గ్రి యధావతి సనమా డిత్ [illegible] చతుర్థఃఖండః ॥ ౪ ॥

స్థానానిస్థాసిభ్యోయ [illegible] బంధనమ్ । చక్షురధ్యా-
త్మం ద్రష్టవ్యమధిభూతమ [illegible] తం । నాడీతేషాం నిబం-
ధనం । యశ్చక్షుషి యో [illegible] యోనాడ్యాం యఃప్రాణే
యోవిజ్ఞానే యఆనందే యో [illegible] । యఏతస్మిన్ సర్వస్మి-
న్నంతరే సంచరతి । సోఽయమ [illegible] తమాత్మానముపాసీత । అజ-
రమమృతమభయమశోకమనంతం । [illegible] శ్రోత్రమధ్యాత్మం శ్రోతవ్యమధి-
భూతం దిశస్తత్రాఽధిదైవతం నాడీతేషాంనిబంధనం । యశ్శ్రోత్రే య-
శ్శ్రోతవ్యే । యోదిక్షు యోనాడ్యాం యఃప్రాణే యోవిజ్ఞానేయ
ఆనందే యోహృదాకాశే యఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నంతరే సంచరతి ।
సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీత అజరమమృతమభయమశోకమ
నంతం । నాసాధ్యాత్మం ఘ్రాతవ్యమధిభూతం పృథివీ తత్రాఽధిదైవతం
నాడీతేషాంనిబంధనం యోనాసాయాంయోఘ్రాతవ్యే యఃపృథివ్యాం
యోనాడ్యాం యఃప్రాణే యోవిజ్ఞానే యఆనందే యోహృదాకా-
శే యఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నంతరేసంచరతి । సోఽయమాత్మా । తమా-
త్మానముపాసీత । అజరమమృతమభయమశోకమనంతం । జిహ్వాఽ-
ధ్యాత్మం రసయితవ్యమధిభూతం వరుణస్తత్రాఽధిదైవతం । నాడీతే-
షాంనిబంధనం । యోజిహ్వాయాం యోరసయితవ్యే యోవరుణేయో
నాడ్యాం యఃప్రాణే యోవిజ్ఞానే యఆనందే యోహృదాకాశే ।
యఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నంతరేసంచరతి । సోఽయమాత్మా । తమాత్మా
నముపాసీత । అజరమమృతమభయమశోకమనంతం । త్వగధ్యాత్మం ।
స్పర్శయితవ్యమధిభూతం । వాయుస్తత్రాఽధిదైవతం నాడీతేషాం ని
బంధనం । యస్త్వచి యస్స్పర్శయితవ్యే యోవాయౌ యోనాడ్యాం

యఃప్రాణే యోవిజ్ఞానే య ఆనందే యోహృద్యాకాశే । యఏతస్మి
న్సర్వస్మిన్నంతరే సంచరతి సోఽయమాత్మా । తమాత్మానముపాసీ
త । అజరమమృతమభయ[illegible]తి దహం చ[illegible] । మనోఽధ్యాత్మం మంతవ్య
మధిభూతం । చంద్ర[illegible] [illegible]మవలీయంతే ॥ [illegible]డీ తేషాం నిబంధనం । యో
మనసి యో మంతవ్యే [illegible]
॥ తృతీయః ॥
[illegible]ం యఃప్రాణే యో విజ్ఞా
నే య ఆనందే యోహృ[illegible] సర్వస్మిన్నంతరే సంచరతి
సోఽయమాత్మా తమాత్మా[illegible] అజరమమృతమభయమశోకమ
నంతం । బుద్ధిరధ్యాత్మం బో[illegible]భూతం । బ్రహ్మాత్రాధిదైవతం నా
డీ తేషాం నిబంధనం యోబుద్ధౌ యో బోద్ధవ్యే యో బ్రహ్మణి యోనా
డ్యాం యఃప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యోహృద్యాకాశే యఏ
తస్మిన్సర్వస్మిన్నంతరే సంచరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీత
అజరమమృతమభయమశోకమనంతం । అహంకారోఽధ్యాత్మమహంకర్త
వ్యమధిభూతం రుద్రస్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబంధనం యోఽహం
కారే యోఽహంకర్తవ్యే యో రుద్రే యో నాడ్యాం యఃప్రాణే యో
విజ్ఞానే య ఆనందే యోహృద్యాకాశే యఏతస్మిన్సర్వస్మిన్నంతరే సం
చరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీత అజరమమృతమభయమ
శోకమనంతం । చిత్తమధ్యాత్మం చేతయితవ్యమధిభూతం క్షేత్రజ్ఞస్త
త్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబంధనం యశ్చిత్తే యశ్చేతయితవ్యే యః
క్షేత్రజ్ఞే యోనాడ్యాం యఃప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యోహృ
ద్యాకాశే యఏతస్మిన్సర్వస్మిన్నంతరే సంచరతి । సోఽయమాత్మా త
మాత్మానముపాసీత అజరమమృతమభయమశోకమనంతం । వాగధ్యా
త్మం వక్తవ్యమధిభూతమగ్నిస్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాం నిబంధనం యో
వాచి యో వక్తవ్యే యోఽగ్నౌ యో నాడ్యాం యఃప్రాణే యో విజ్ఞానే
య ఆనందే యోహృద్యాకాశే యఏతస్మిన్సర్వస్మిన్నంతరే సంచరతి
సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీత అజరమమృతమభయమశోకమనం

తం। హస్తావధ్యాత్మమాదా ... త్రాధిదైవతం నా-
డీ తేషాంనిబంధనం యో ... ఇంద్రే యో నా-
డ్యాం యః ప్రాణే యో వి ... హృద్యాకాశే య ఏత-
స్మిన్ సర్వస్మిన్నంతరే సం ... మా త్మానముపాసీత
అజరమమృతమభయమ ... ధ్యాత్మం, గంతవ్యమధి-
భూతం విష్ణుస్తత్రాధిదైవతం ... నం యః పాదే యో గ-
న్తవ్యే యో విష్ణౌ యో నాడ్యాం ... యో విజ్ఞానే య ఆనందే
యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ ... న్తరే సంచరతి ॥ సోఽయమా-
త్మా తమాత్మానముపాసీత అజరమ ... తమభయమశోకమనంతం। పా-
యురధ్యాత్మం విసర్జయితవ్యమధిభూతం మృత్యుస్తత్రాధిదైవతం నా-
డీ తేషాం నిబంధనం యః పాయౌ యో విసర్జయితవ్యే యో మృత్యౌ యో
నాడ్యాం యః ప్రాణే యో విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే య
ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నంతరే సంచరతి సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీత
అజరమమృతమభయమశోకమనంతం । ఉపస్థోఽధ్యాత్మమానందయితవ్య-
మధిభూతం ప్రజాపతిస్తత్రాధిదైవతం నాడీ తేషాంనిబంధనం య ఉప-
స్థే య ఆనందయితవ్యే యః ప్రజాపతౌ యో నాడ్యాం యః ప్రాణే యో
విజ్ఞానే య ఆనందే యో హృద్యాకాశే య ఏతస్మిన్ సర్వస్మిన్నంతరే
సంచరతి । సోఽయమాత్మా తమాత్మానముపాసీత అజరమమృతమభ-
యమశోకమనంతం ।ఏష సర్వజ్ఞ ఏష సర్వేశ్వర ఏష సర్వాధిపతిరేషోఽన్త-
ర్యామ్యేష యోనిస్సర్వస్య సర్వసౌఖ్యైరుపాస్యమానో నచ సర్వసౌ-
ఖ్యాన్యుపాస్యతి వేదశాస్త్రైరుపాస్యమానో నచ వేదశాస్త్రాణ్యుపాస్య-
తి యస్యాన్నమిదం సర్వం నచ యోఽన్నంభవతి అతఃపరం సర్వనయనః
ప్రశాస్తాఽన్నమయో భూతాత్మా ప్రాణమయ ఇంద్రియాత్మా మనోమ-
యస్సంకల్పాత్మా విజ్ఞానమయః కాలాత్మా ఆనందమయో లయా-
త్మైకత్వం నాస్తి ద్వైతం కుతో మర్త్యం నాస్త్యమృతం కుతో నాంతః ప్ర-

జ్ఞాబహిఃప్రజ్ఞో న [illegible] జ్ఞానే యఆనందే యోహృ[illegible]న ఘనోనప్రజ్ఞో నాప్రజ్ఞో నావిదితంవేద్యం [illegible] సంచరతి [illegible] యమాత్మా [illegible] శాసనమితి వేదానుశాసన మితి వేదానుశాసనః [illegible] తద్యుం [illegible] ॥ ॥ ఇతి పంచమఖండః ॥

నైవేహకించనా[illegible] మవలీయంతే ॥ [illegible]డీ[illegible] రాణిమాః ప్రజాః ప్రజాయంతే దివ్యో దేవ [illegible] ॥ తృతీయః [illegible] ద్రష్టవ్యంచ నారాయణ శ్శ్రోత్రంచ శ్రోతవ్యం[illegible] హితం [illegible] ఘ్రాణశ్చ ఘ్రాతవ్యంచనారాయణో జిహ్వాచరస[illegible] [illegible] యణస్త్వక్చ స్పర్శయితవ్యంచ నారాయణోమనశ్చమం[illegible] [illegible] నారాయణో బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యంచ నారాయణో ఽహంకారశ్చా[illegible] యోక్తవ్యంచ నారాయణశ్చిత్తంచ చేతయితవ్యంచ నారాయణో వా[illegible] వక్తవ్యంచ నారాయణో హస్తౌచాదాతవ్యంచ నారాయణః పాదౌ[illegible] గంతవ్యంచ నారాయణః పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యంచ నారాయణ[illegible] ప్రస్థశ్చా ఽఽనందయితవ్యంచ నారాయణో ధాతా విధాతా కర్తా వికర్తా [illegible] దివ్యో దేవఏక ఏవ నారాయణ ఆదిత్యా రుద్రామరుతో వసవో ఽశ్వినా[illegible] ఋచో యజూగ్ంషి సామాని మంత్రా అగ్నిరాజ్యమాహుతి ర్నారాయణ[illegible] ఉద్భవస్సంభవో దివ్యో దేవఏకో నారాయణో మాతా పితా భ్రాత[illegible] నివాసశ్శరణం సుహృద్గతి ర్నారాయణో విరాజా సుదర్శనా జితా[illegible] సౌమ్యామోఘా కుమారామృతా సత్యా సుమధ్యమా నాసీరా శిశ్శ[illegible] రాసురా సూర్యాభాస్వతీవిజ్ఞేయాని నాడీనామాని దివ్యాని గర్జతి గాయతి వాయతి వర్షతి వరుణో ఽర్యమా చంద్రమా కలా (కలిః) కవిర్ధాతా బ్రహ్మా ప్రజాపతి ర్మఘవా దివసాశ్చా ఽర్ధదివసాశ్చ కాలాశ్చ మహాకాలాశ్చ కల్పాశ్చ మహాకల్పాశ్చోర్ధ్వంచ దిశశ్చ సర్వం నారాయణః పురుష ఏవేదగ్ం సర్వం యద్భూతం యచ్చ భవ్యం తద్విష్ణోః పరమం పదగ్ం సదా పశ్యంతి సూరయః దివీవ చక్షురాతతం తద్విప్రాసో విపన్యవో జాగృవాగ్ం సస్సమింధతే విష్ణోర్యత్పరమం పదం తదేతన్నిర్వాణా ఽనుశాసనమితి వేదానుశాసనమితి వేదానుశాసనమ్ ॥

—॥ ఇతి షష్ఠఖండః ॥—

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

అంతశ్శరీరె ... పృథివీశరీరం యః పృథివీమం... పశ్శరీరం యో౽ పామంతరే స... ం యస్తేజో౽ంతరే సంచరన్యం ... యో వాయుమంతరెసం చరన్యం ... యఆకాశమంతరే సంచరన్యమ... మనో౽ంతరేసంచరన్యం మనోనవెద । యస్యబు... బుద్ధిమంతరె సంచరన్యం బుద్ధిర్నవెద । యస్యాహంకారశ... ౽హంకారమంతరేసంచరన్యమహంకారోనవెద । యస్యచిత్త... యశ్చిత్తమంతరేసంచరన్యం చిత్తంనవేద । యస్యావ్యక్తంశరీరం యో౽వ్యక్తమంతరెసంచరన్యమవ్యక్తంనవేద । యస్యాక్షరంశరీరం యో౽క్షరమంతరెసంచరన్యమక్షరంనవెద । యస్యమృత్యుశ్శరీరం యో మృత్యుమంతరెసంచరన్యం మృత్యుర్నవెద ॥ సఏషసర్వభూతాంతరాత్మాపహతపాప్మాదివ్యో దేవఏకో నారాయణః । ఏతాంవిద్యామపాంతతమాయ దదావపాంతరతమో బ్రహ్మణెదదౌ బ్రహ్మోఘోరాంగిరసేదదౌ ఘోరాంగిరారైక్వాయ దదౌ రైక్వోరామాయదదౌ రామస్సర్వేభ్యోభూతేభ్యోదదావిత్యేవం నిర్వాణానుశాసనమితి వెదానుశాసనమితి వేదానుశాసనమ్ ॥

ఇతి సప్తమఃఖండః

అంతశ్శరీరె నిహితో (యో) గుహాయాం శుద్ధస్సోయమాత్మా సర్వస్య మేదోమాంసక్లెదా (వసా) వకీర్ణె శరీరమధ్యే (దుర్గంధే)త్యన్తోపహతె చిత్రభిత్తి ప్ర (తీ) కాశె గంధర్వనగరోపమే కదలీగర్భ (సార) వన్నిసారె జలబుద్బుదవచ్చంచలే నిస్సృతమాత్మానమచింత్యరూపం దివ్యం దేవమసంగం శుద్ధం తెజస్కాయం సర్వరూపం సర్వేశ్వరమచింత్యమశరీరం నిహితం గుహాయామమృతం విభ్రాజమానమానందం తం పశ్యంతి విద్వాంసస్తేనలయేనపశ్యంతి ॥ ఇత్యష్టమఃఖండః ॥

సుబాలోపనిషత్

అథహైనం [illegible] జ్ఞానే యఆనందే యోహ [illegible] న ఘనో [illegible] స్తం గచ్ఛం
తీతి తస్మై సహో [illegible] సంచరతి [illegible] యమాత్మా [illegible] శాసనమిత్యా స్తమేతి [illegible]
ష్టవ్యమేవాప్యేతి [illegible] త ద్రష్టు [illegible] ఇతిపంచవాప్యేతి య
ఆదిత్యమేవాస్తమేతి [illegible] వలీయంతే ॥ [illegible] రాణిమాః ప్రాస్తమే ప్రా
ణమేవాప్యేతి యఃప్రా [illegible] ఘ్రాతవ్యంచ [illegible]
జ్ఞానమేవాస్తమేతి ఆన [illegible] ఘ్రాతవ్య [illegible] తురీ
యమేవాప్యేతి యస్తురీ [illegible] తదమృతమభయమశోకమ
నంతంనిర్బీజమేవాప్యేతీతిహో [illegible] శ్రోత్రమేవాప్యేతియశ్శ్రోత్ర
మేవాస్తమేతి శ్రోతవ్యమేవా [illegible] యశ్శ్రోతవ్యమేవా తదమృతమభ
మేవాప్యేతి యోదిశమేవా [illegible] తి సుదర్శనశ్చోవాచ ॥ ఉపస్థమేవా
నమేవాస్తమేతి అపానమేవా [illegible] తి [illegible] తవ్యమేవాప్యేతి యఆనం
నమేవాప్యేతి యోవిజ్ఞానమే [illegible] మేవాప్యేతి [illegible]
దమేవాస్తమేతి తురీయమో [illegible] నాసికా మేవాస్తమేతి । [illegible]
తమభయమశోకమనంతం నిర [illegible] తి । విజ్ఞానమేవాప్యేతి యోవిజ్ఞాన
వాప్యేతి యోనాసామేవా [illegible] యఆనంద మేవాస్తమేతి । తురీయ
వ్యమేవాస్తమేతి పృథివీమేవా [illegible] స్తమేతి । తదమృతమభయమశోకమనం
మేవాప్యేతి యోజితామే [illegible]
మేవాస్తమేతి విజ్ఞానమే [illegible] హోవాచ ॥ మనఏవాప్యేతి యోమనఏవా
వాప్యేతి య [illegible] ప్యేతి యోమంతవ్యమేవాస్తమేతి । చంద్ర
వాస్తమే [illegible] మేవాస్తమేతి । శిశుమేవాప్యేతి యశ్శిశుమే
స్తమేతి ॥ [illegible] మేవాప్యేతి యశ్శ్యేనమేవాస్తమేతి । విజ్ఞానమే
వాప్యేతి యోవిజ్ఞానమేవాస్తమేతి । ఆనందమేవాప్యేతి యఆనందమే
వాస్తమేతి । తురీయమేవాప్యేతి యస్తురీయమేవాస్తమేతి ॥ తదమృ
తమభయమశోకమనంతం నిర్బీజమేవాప్యేతీతహోవాచ ॥ బుద్ధిమే
వాప్యేతి యోబుద్ధిమేవాస్తమేతి । బోద్ధవ్యమేవాప్యేతి యోబోద్ధవ్య
మేవాస్తమేతి । బ్రహ్మాణమేవాప్యేతి యోబ్రహ్మాణమేవాస్తమేతి । స